

हर धरामी भाई और बहन के लिये यकसां मुकीद

Jannat Ke Talabgaaron Ke Liye Madani Guldasta (Gujarati)

जन्नत के तलबगारों के लिये म-दनी गुलदस्ता

(दुवत اسلامی)

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

કિતાબ પઢને કી દુઆ

અઝ : શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી, હઝરતે અલ્લામા

મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અતાર કાદિરી ર-ઝવી دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ

દીની કિતાબ યા ઇસ્લામી સબક પઢને સે પહલે ઝૈલ મેં દી હુઈ દુઆ પઢ
લીજિયે إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ જો કુદર પઢેગે યાદ રહેગા. દુઆ યેહ હૈ :

اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَانْشُرْ
عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

તરજમા : ઐ અલ્લાહ! હમ પર ઇલ્મો હિક્મત કે દરવાઝે ખોલ દે ઔર હમ પર
અપની રહમત નાઝિલ ફરમા ! ઐ અ-ઝમત ઔર બુરુગી વાલે !

(المستطرف ج ١ ص ٤٠ دار الفكر بيروت)

નોટ : અવ્વલ આખિર એક એક બાર દુરુદ શરીફ પઢ લીજિયે.

તાલિબે ગમે મદીના
વ બકીઅ
વ મગિરત
13 શવ્વાલુલ મુકર્રમ 1428

કિયામત કે રોઝ હસરત

ફરમાને મુસ્તફા صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم : સબ સે ઝિયાદા હસરત કિયામત
કે દિન ઉસ કો હોગી જિસે દુન્યા મેં ઇલ્મ હાસિલ કરને કા મૌકઅ મિલા મગર ઉસ
ને હાસિલ ન કિયા ઔર ઉસ શખ્સ કો હોગી જિસ ને ઇલ્મ હાસિલ કિયા ઔર
દૂસરોં ને તો ઉસ સે સુન કર નફ્અ ઉઠાયા લેકિન ઉસ ને ન ઉઠાયા (યા'ની ઇસ પર
અમલ ન કિયા).
(تاریخ دمشق لابن عساکر، ج ٥١ ص ١٣٨ دار الفكر بيروت)

કિતાબ કે ખરીદાર મુ-તવજ્જેહ હોં

કિતાબ કી તબાઅત મેં નુમાયાં ખરાબી હો યા સફહાત કમ હોં યા બાઈન્ડિંગ
મેં આગે પીછે હો ગએ હોં તો મક-ત-બતુલ મદીના સે રુજૂઅ ફરમાઈયે.

મજલિસે તરાજિમ (દા'વતે ઇસ્લામી)

યેહ કિતાબ (જન્ત કે તલબગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા)

મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા (દા'વતે ઇસ્લામી) ને ઉદ્દેશના મેં મુરતબ કી હૈ. મજલિસે તરાજિમ (દા'વતે ઇસ્લામી) ને ઇસ કિતાબ કો ગુજરાતી રસ્મુલ ખત મેં તરતીબ દે કર પેશ કિયા હૈ ઓર મક-ત-બતુલ મદીના સે શાએઅ કરવાયા હૈ.

ઇસ કિતાબ કો ગુજરાતી રસ્મુલ ખત મેં તરતીબ દેતે હુએ દર્જે જૈલ મુઆ-મલાત કો પેશે નઝર રખને કી કોશિશ કી ગઈ હૈ :

(1) જહાં જહાં તલફ્ફુઝ કે બિગડને કા અન્દેશા થા વહાં તલફ્ફુઝ કી દુરુસ્ત અદાએગી કે લિયે જુમ્લોં મેં ડેશ (-) ઓર સાકિન હર્ફ કે નીચે ખોડા (ِ) લગાને કા એહતિમામ કિયા ગયા હૈ.

(2) ઉદ્દે મેં લફ્ઝ કે બીચ મેં જહાં ع સાકિન આતા હૈ ઇસ કી જગહ ગુજરાતી મેં સિંગલ ઇન્વર્ટેડ કોમા (') ઇસ્તિ'માલ કિયા હૈ. મ-સલન مَسْلُومَات (દા'વત, ઇસ્તિ'માલ) વગૈરા.

ઇસ કિતાબ મેં અગર કિસી જગહ કમી બેશી યા ગ-લતી પાએં તો મજલિસે તરાજિમ કો (બઝરીઅએ મકતૂબ, E-mail યા SMS) મુત્તલઅ ફરમા કર સવાબ કમાઈયે.

હુરફ કી પહચાન

ફ = ف	પ = پ	ભ = ب	બ = ب	અ = ا
સ = س	ઠ = ث	ટ = ت	થ = ث	ત = ت
હ = ح	ઇ = هـ	ચ = ج	ઝ = ز	જ = ج
ઢ = د	ડ = د	ધ = د	દ = د	ખ = خ
ઙ = ز	ઢ = د	ડ = د	ર = ر	ઞ = ز
ઞ = ض	સ = ص	શ = ش	સ = س	ઝ = ز
ફ = ف	ગ = غ	અ = ع	ઝ = ظ	ત = ط
ધ = گ	ગ = گ	ખ = ک	ક = ک	ક = ق
હ = هـ	વ = و	ન = ن	મ = م	લ = ل
ઈ = ی	ઇ = ا	ઝ = ز	ઝ = ز	ચ = ی

રાબિતા : મજલિસે તરાજિમ (દા'વતે ઇસ્લામી)

મક-ત-બતુલ મદીના, સિલેક્ટેડ હાઉસ, અલિફ કી મસ્જિદ કે સામને,

તીન દરવાઝા, અહમદઆબાદ-1, ગુજરાત, ઇન્ડિયા

MO. 9374031409 E-mail : translationmaktabhind@dawateislami.net

“મ-દની ઇન્આમાત” સે મુ-તઅલ્લિક
અહમ મા'લૂમાત વ તરગીબાત

જન્મત કે તલબગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા

પેશકશ

મજલિસે મ-દની ઇન્આમાત વ
મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિય્યા (દા'વતે ઇસ્લામી)
(શો'ખએ તખરીજ)

નાશિર

મક-ત-બતુલ મદીના અહમદઆબાદ

وَعَلَّمَ الْكِتَابَ وَاصْبَابُهَا بِأَمْرِ اللَّهِ

الصلوة والسلام على رسول الله

નામ કિતાબ : જન્મત કે તલબગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા

પેશકશ : મજલિસે મ-દની કાફિલા (દા'વતે ઇસ્લામી) શો'બએ
ઇસ્લાહી કુતુબ (મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા)

સિને તબાઅત : ફરવરી 2017

નાશિર : મક-ત-બતુલ મદીના અહમદઆબાદ

મક-ત-બતુલ મદીના કી શાખેં

સુરત : વલિયાભાઈ મસ્જિદ, ખ્વાજા દાના દરગાહ કે પાસ.
મો. 9377869225

મોડાસા : ફૈઝાને મદીના, બાગે હિદાયત સોસાયટી, કૉલેજ રોડ.
મો. 9725824820

ભરૂચ : ફૈઝાને મદીના, મેમણ કોલોની, બુન્યાદ નગર, ડુંગરી
શેરપૂરા રોડ. મો. 9327522145

બાલાસિનોર : મદીના મસ્જિદ કે સામને, નિસાલ ચૌક
મો. 9586327091

જામનગર : પાંચ હાટડી. મો. 9327977293

મ-દની ઇસ્તિજા : કિસી ઓર કો યેહ કિતાબ છાપને કી ઇજાઝત નહીં હે.

ફેહરિસ્ત

ઉન્વાન	સફ્રા	ઉન્વાન	સફ્રા
ઇસ કિતાબ કો પઢને કી નિયતેં	6	દુઆએ અત્તાર	33
પહલે ઇસે પઢ લીજિયે !	10	શૈતાન કા ખતરનાક વાર	34
રોઝાના ફિકે મદીના		મ-દની ઇન્આમાત કા	
કરને કા ઇન્આમ	12	મ-દની જાએઝા	35
મ-દની ઇન્આમાત કે		ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે	
રિસાલે કી બ-ર-કત	13	19 મ-દની ફૂલ	37
આમિલીને મ-દની ઇન્આમાત કે		બરોઝે કિયામત વઝૂન દાર અમલ	42
લિયે બિશારતે ઉઝૂમા	14	નિઝામુલ અવકાત કી	
સીને કા દર્દ	14	તરકીબ બના લીજિયે !	43
પીર શરીફ કે રોઝે વાલા		સુબહ કી ફઝીલત	44
મ-દની ઇન્આમ	16	મ-દની ઇન્આમાત પર આસાની સે	
નેક બનને કા નુસ્ખા	21	અમલ કરને કા મ-દની તરીકા	46
અઝીમુલ મર્તબત ઉમૂર	22	યાદ કરને ઔર પઢને-સુનને કા	
ઇસ્તિકામત	22	મ-દની નિસાબ	60
મ-દની મુહા-સબા	23	ઇસ્લામી બહનેં તવજજોહ ફરમાએ	61
આઈયે, ગૌર કરેં !	24	ખાને પુર કરને કા તરીકા	77
હિકમતે અમીરે અહલે સુન્નત	25	ઇજતિમાઈ ફિકે મદીના કા તરીકા	79
શરીઅત વ તરીકત	26	મ-દની વઝાહતેં (4 કાઈદે)	81
ફેઝાને ઔલિયાએ કિરામ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهَا	39	સામાને મ-દની ઇન્આમાત	84
હર એક કે લિયે		26 સેકન્ડ્રૂઝ મેં ઇન્ફિરાદી કોશિશ	85
અમલ કરના આસાન	32		

બયાન કા આસાન તરીકા	86	અઝાન કી દુઆ	120
નમાઝે બા જમાઅત ઔર		ઈકામત	121
તકબીરે ઊલા કે ફઝાઈલ	89	સૂ-રતુલ ફાતિહા	122
આ'માલ કા મુહા-સબા (ફિકે મદીના)	93	સૂ-રતુલ ફીલ	126
ફિકે મદીના પર ઈસ્તિકામત કા		સૂ-રતુલ કુરૈશ	127
આસાન તરીકા	106	સૂ-રતુલ માઊન	128
એક વક્ત મેં દો જગહ જલ્વા નુમાઈ	107	સૂ-રતુલ કૌસર	129
નિગાહોં કી હિફાઝત ઔર		સૂ-રતુલ કાફિરૂન	130
કુઝૂલ ગોઈ સે બચને કા મ-દની તરીકા	110	સૂ-રતુન્નસ્ર	131
ગુફત-ગૂ કી ચાર કિસ્મેં		સૂ-રતુલ્લહબ	132
ગુફત-ગૂ કા મુહા-સબા	112	સૂ-રતુલ ઈબ્લાસ	133
અગર જન્મત દરકાર હો તો	113	સૂ-રતુલ ફલક	135
ગુફત-ગૂ લિખ કર		સૂ-રતુન્નાસ	136
મુહા-સબા કરને વાલે બુઝુર્ગ	113	દુઆએ કુનૂત, અત્તહિય્યાત	138
બાતચીત કે મુહા-સબે કા તરીકા	113	દુરૂદે ઈબ્રાહીમ	139
લિખ કર બાત કરને કી		દુઆએ માસૂરા	140
આદત બનાને કા તરીકા	115	ઇ ⁶ કલિમે	140
ઝબાન ઔર નિગાહ કી		ઈમાને મુફસ્સલ	143
હિફાઝત કી બ-ર-કતેં	116	ઈમાને મુજમલ	144
ખ્વાબ થા યા હકીકત	116	બાલિગ મર્દ વ ઔરત કે	
મેરે નસીબ યૂ જાગે	118	જનાઝે કી દુઆ	144
યાદ કરને કા મ-દની નિસાબ		ના બાલિગ લડકે કે જનાઝે કી દુઆ	145
અઝાન	119	ના બાલિગ લડકી કે જનાઝે કી દુઆ	145

તલ્બિયહ (લબ્બૈક)	145	કાન કી હિફાઝત કા બયાન	356
પઢને/સુનને કા મ-દની નિસાબ		આંખ, પેટ, દિલ ઔર	
હિસ્સએ બહારે શરીઅત		ઝબાન કી હિફાઝત કા બયાન	358
મુરતદ કા બયાન	147	રજા વ ખૌફ કા બયાન	366
નજાસતોં કા બયાન	170	ઇખ્લાસ કા બયાન	383
નજિસ ચીઝોં (કપડે વગૈરા) કે		ઉજબ કા બયાન	398
પાક કરને કા तरीકા	181	મુ-તફરિકાત	
ઝૂટ કા બયાન	196	જિન કી નમાઝેં કઝા હેં.....!	439
ગીબત ઔર યુગલી કા બયાન	203	કઝા નમાઝેં પઢને કા	
બુગ્ગ વ હસદ કા બયાન	226	આસાન तरीકા	440
તકબ્બુર કા બયાન	232	નવાફિલ કી જગહ કઝાએ	440
વાલિદૈન કે હુકૂક કા બયાન	234	ઉમરી પઢિયે	
શાદી શુદા ઇસ્લામી ભાઈયોં ઔર		ઝબાન કે ફુફલે મદીના કે 12	442
ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે		મ-દની ફૂલ	
મહરમાત કા બયાન	246	આંખો કે ફુફલે મદીના કે 12	444
હુકૂકે ઝોજૈન કા બયાન	268	મ-દની ફૂલ	
બચ્ચોં કી પરવરિશ કા બયાન	274	કેસિટ ઇજતિમાઅ કે 12	447
તલાક કા બયાન	284	મ-દની ફૂલ	
ઝિહાર કા બયાન	297	સૂ-રતુલ મુલ્ક	452
તલાકે કિનાયા કા બયાન	315	શ-જ-રએ આલિયા	
હિસ્સએ મિન્હાજુલ આબિદીન		કાદરિયા અત્તારિયા	460
તૌબા કા બયાન	323	મઆબિઝો મરાજેઅ	462
તકવા કા બયાન	341		

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“રોઝાના ફિકે મદીના કીજિયે” કે ઉન્નીસ હુરફ કી નિરખત સે ઇસ કિતાબ કો પઢને કી “19 નિયતે”

ફરમાને મુસ્તફા صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم : “અચ્છી નિયત બન્દે કો જાનત
મેં દાખિલ કર દેતી હૈ.” (الجامع الصغير، ص ۵۵۷، الحديث ۹۳۲۶، دار الكتب العلمية بيروت)

દો મ-દની ફૂલ :

﴿1﴾ બિગૈર અચ્છી નિયત કે કિસી ભી અમલે ખૈર કા સવાબ
નહીં મિલતા.

﴿2﴾ જિતની અચ્છી નિયતેં ઝિયાદા, ઉતના સવાબ ભી ઝિયાદા.

﴿1﴾ હર બાર હમ્દ વ ﴿2﴾ સલાત ઓર ﴿3﴾ તઅવ્વુઝ વ
﴿4﴾ તસ્મિયા સે આગાઝ કરૂંગા. (ઇસી સફહે પર ઊપર દી હુઈ દો
અ-રબી ઇબારાત પઢ લેને સે ચારોં નિયતોં પર અમલ હો જાએગા) ﴿5﴾
અલ્લાહ કી રિઝા કે લિયે ઇસ કિતાબ કા અવ્વલ તા આખિર
મુતા-લઆ કરૂંગા ﴿6﴾ હત્તલ ઇમ્કાન ઇસ કા બા વુઝૂ ઓર ﴿7﴾ કિબ્લા
રૂ મુતા-લઆ કરૂંગા ﴿8﴾ કુરઆની આયાત ઓર ﴿9﴾ અહાદીસે
મુબારકા કી ઝિયારત કરૂંગા ﴿10﴾ જહાં જહાં “અલ્લાહ” કા નામે
પાક આએગા વહાં عَزَّوَجَلَّ ઓર ﴿11﴾ જહાં જહાં “સરકાર” કા ઇસ્મે
મુબારક આએગા વહાં صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم પઢૂંગા ﴿12﴾ (અપને
ઝાતી નુસ્ખે પર) “યાદ દાશત” વાલે સફહે પર ઝરૂરી નિકાત લિખૂંગા
﴿13﴾ (અપને ઝાતી નુસ્ખે પર) ઇન્દઝ્ઝરત (યા’ની ઝરતન) ખાસ
ખાસ મકામાત અન્ડર લાઈન કરૂંગા ﴿14﴾ કિતાબ મુકમ્મલ પઢને કે

લિયે બ નિયતે હુસૂલે ઇલ્મે દીન રોઝાના કમ અઝ કમ ચાર સફહાત પઢ કર ઇલ્મે દીન હાસિલ કરને કે સવાબ કા હકદાર બનૂંગા ﴿15﴾ દૂસરોં કો યેહ કિતાબ પઢને કી તરગીબ દિલાઊંગા ﴿16﴾ ઇસ હદીસે પાક “تَهَادُوا حَتَابًا” એક દૂસરે કો તોહફા દો આપસ મેં મહબ્બત બઢેગી. (موطا امام مالك، ج ٢، ص ٤٠٧، رقم: ١٧٣١، دارالمعرفة بيروت) પર અમલ કી નિયત સે (એક યા હસબે તૌફીક તા’દાદ મેં) યેહ કિતાબ ખરીદ કર દૂસરોં કો તોહફતન દૂંગા ﴿17﴾ જો મસ્અલા સમઝ મેં નહીં આએગા ઉસ કે લિયે આયતે કરીમા (پ ١٣، النحل: ٣٣) تر-જ-મએ فَسَّؤُوا أَهْلَ الدِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ” કન્ઝુલ ઈમાન : “તો એ લોગો ઇલ્મ વાલોં સે પૂછો અગર તુમ્હે ઇલ્મ નહીં.” પર અમલ કરતે હુએ ઉ-લમા સે રુજૂઅ કરૂંગા ﴿18﴾ જિસ મસ્અલે મેં દુશ્વારી હોગી ઉસ કો બાર બાર પઢૂંગા ﴿19﴾ કિતાબત વગૈરા મેં શર-ઈ ગ-લતી મિલી તો નાશિરીન કો તહરીરી તૌર પર મુતલઅ કરૂંગા. (નાશિરીન વ મુસન્નિફ વગૈરા કો કિતાબોં કી અગ્લાત સિર્ફ ઝબાની બતાના ખાસ મુફીદ નહીં હોતા)

અચ્છી અચ્છી નિયતોં સે મુ-તઅલ્લિક રહનુમાઈ કે લિયે, અમીરે અહલે સુન્નત سُنَّاتُكَرَّكُمُ الْعَالِيَةِ કા સુન્નતોં ભરા બયાન “નિયત કા ફલ” ઔર નિયતોં સે મુ-તઅલ્લિક આપ કે મુરતબ કર્દા કર્ડ ઔર પેમ્ફલેટ મક-ત-બતુલ મદીના કી કિસી ભી શાખ સે હદિથ્યતન તલબ ફરમાએ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા

અઝ : શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી,

હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર

કાદિરી ૨-ઝવી ઝિયાઈ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ

તબ્લીગે કુરઆનો સુન્નત કી આલમગીર ગૈર સિયાસી તહરીક “દા'વતે ઇસ્લામી” નેકી કી દા'વત, એહ્યાએ સુન્નત ઔર ઇશાઅતે ઇલ્મે શરીઅત કો દુન્યા ભર મેં આમ કરને કા અઝ્મે મુસમ્મમ રખતી હૈ, ઇન તમામ ઉમૂર કો બ હુસ્નો ખૂબી સર અન્જામ દેને કે લિયે મુ-તઅદિદ મજલિસ કા કિયામ અમલ મેં લાયા ગયા હૈ જિન મેં સે એક મજલિસ “અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા” ભી હૈ જો દા'વતે ઇસ્લામી કે ઉ-લમા વ મુફ્તિયાને કિરામ کَرَّمَ اللهُ تَعَالَى પર મુશ્તમિલ હૈ, જિસ ને ખાલિસ ઇલ્મી, તહકીકી ઔર ઇશાઅતી કામ કા બીડા ઉઠાયા હૈ. ઇસ કે મુન્દરિજએ ઝૈલ છ⁶ શો'બે હૈં :

﴿1﴾ શો'બએ કુતુબે આ'લા હઝરત   ﴿2﴾ શો'બએ દર્સી કુતુબ

﴿3﴾ શો'બએ ઇસ્લાહી કુતુબ   ﴿4﴾ શો'બએ તરાજિમે કુતુબ

﴿5﴾ શો'બએ તફ્તીશે કુતુબ   ﴿6﴾ શો'બએ તખરીજ

“અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા” કી અવ્વલીન તરજીહ સરકારે આ'લા

હઝરત, ઇમામે અહલે સુન્નત, અઝીમુલ બ-ર-કત, અઝીમુલ મર્તબત,

પરવાનએ શમ્મે રિસાલત, મુજદિદે દીનો મિલ્લત, હામિયે સુન્નત, માહિયે બિદ્અત, આલિમે શરીઅત, પીરે તરીકત, બાઇસે ખૈરો બ-ર-કત, હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અલહાજ અલ હાફિઝ અલ કારી શાહ ઇમામ અહમદ રઝા ખાન عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن કી ગિરાં માયહ તસાનીફ કો અસ્સે હાઝિર કે તકાઝોં કે મુતાબિક હત્તલ વસ્અ સહૂલ ઉસ્લૂબ મેં પેશ કરના હૈ. તમામ ઇસ્લામી ભાઈ ઔર ઇસ્લામી બહનેં ઇસ ઇલ્મી, તહકીકી ઔર ઇશાઅતી મ-દની કામ મેં હર મુમ્કિન તઆવુન ફરમાએ ઔર મજલિસ કી તરફ સે શાઅએ હોને વાલી કુતુબ કા ખુદ ભી મુતા-લઆ ફરમાએ ઔર દૂસરોં કો ભી ઇસ કી તરગીબ દિલાએ.

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ “દા’વતે ઇસ્લામી” કી તમામ મજલિસ બ શુમૂલ “અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા” કો દિન ગ્યારહવીં ઔર રાત બારહવીં તરક્કી અતા ફરમાએ ઔર હમારે હર અ-મલે ખૈર કો ઝેવરે ઇખ્લાસ સે આરાસ્તા ફરમા કર દોનોં જહાં કી ભલાઈ કા સબબ બનાએ. હમેં ઝેરે ગુમ્બદે ખઝરા શહાદત, જન્નતુલ બકીઅ મેં મદૂફન ઔર જન્નતુલ ફિરદૌસ મેં જગહ નસીબ ફરમાએ.

اٰمِيْنَ بِجَاوِزِ النَّبِيِّ الْاٰمِيْنَ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

ર-મઝાનુલ મુબારક 1425 હિ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

પહલે ઘસે પટ લીજિયે !

અલ્લાહ ેઝજલ્ ને ઇન્સાન કો એક મુકરર વક્ત તક કે લિયે ખાસ મક્સદ કે તહત ઇસ દુન્યા મેં ભેજા હૈ, ઇશદિ બારી તઆલા હૈ :

أَفَصَبْتُمْ أَثْبَاتًا خَلَقْنَاكُمْ عِبَادًا
وَأَنْتُمْ الْإِنْسَاءُ تَرْجَعُونَ ﴿١١﴾
(پ ۱۸، المؤمنون: ۱۱۵)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : તો ક્યા યેહ સમઝતે હો, કે હમ ને તુમ્હે બેકાર બનાયા ઓર તુમ્હે હમારી તરફ ફિરના નહીં.

“તફસીરે ખાઈનુલ ઇરફાન” મેં ઇસ આયતે મુકદ્દસા કે તહત લિખા હૈ : ઓર (ક્યા તુમ્હે) આખિરત મેં જઝા કે લિયે ઉઠના નહીં ! બલ્કે તુમ્હે ઇબાદત કે લિયે પૈદા કિયા, કે તુમ પર ઇબાદત લાઝિમ કરેં ઓર આખિરત મેં તુમ હમારી તરફ લૌટ કર આઓ તો તુમ્હે તુમ્હારે આ’માલ કી જઝા દેં.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! ઝિન્દગી બહુત મુખ્તસર હૈ ઇસી મેં કબ્ર વ હશર કે તવીલ તરીન મુઆ-મલાત કે લિયે તય્યારી કરની હૈ, હઝરતે સય્યિદુના હસન બસરી ેઝિયે રહ્માતે હેં : જલ્દી કરો ! જલ્દી કરો ! તુમ્હારી ઝિન્દગી ક્યા હૈ ? યેહી સાંસ તો હેં કે અગર રુક જાએ તો તુમ્હારે ઉન આ’માલ કા સિલ્સિલા ભી મુન્કતઅ હો જાએ જિન સે તુમ અલ્લાહ ેઝજલ્ કા કુર્બ હાસિલ કરતે હો, અલ્લાહ ેઝજલ્ ઉસ શખ્સ પર રહ્મ ફરમાએ જિસ ને અપના જાએઝા લિયા ઓર અપને ગુનાહોં પર ચન્દ આંસૂ બહાએ.

(احياء علوم الدين، كتاب ذكر الموت و ما بعده، بيان المبادرة الى العمل... الخ، ج ۵، ص ۲۰۵)

લિહાઝા ખૂબ ગૌરો તફકુર કીજિયે કે હમારા મક્સદે હયાત

ક્યા હૈ ? અબ તક હમ ને અપની ઝિન્દગી કિસ તરહ ગુઝારી ? નજૂઅ વ કબ્રો હશર ઔર મીઝાન વ પુલ સિરાત પર હમારા ક્યા બનેગા ? હમારે વોહ અઝીઝો અકારિબ જો હમ સે પહલે દુન્યા સે રુખ્સત હો ગએ કબ્ર મેં ન જાને ઉન કે સાથ ક્યા હો રહા હોગા ? اَللّٰهُمَّ اِنِّسْ تَرَهْ غَوْرُو ફિક્ક કરને સે લઝાઈઝે દુન્યા સે છુટકારા, ઝિન્દગી કે કીમતી લમ્હાત કો ફુઝૂલિય્યાત મેં બરબાદ કરને સે નજાત ઔર મૌત કી યાદ કી બ-ર-કત સે નેકિયોં કી રગ્બત કે સાથ સાથ અજરે કસીર ભી હાસિલ હોગા, યુનાન્યે

સરકારે મદીના, કરારે કલ્બો સીના, બાઈસે નુઝૂલે સકીના

صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કા ફરમાને બા કરીના હૈ : (આબિરત કે મુઆ-મલે મેં) ઘડી ભર કે લિયે ગૌરો ફિક્ક કરના 60 સાલ કી ઇબાદત સે બેહતર હૈ.

(الجامع الصغير للسيوطي، الحديث: ٥٨٩٤، ص ٣٦٥)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મક્સદે હયાત કો સમઝને ઔર દુન્યા વ આબિરત બેહતર બનાને કે લિયે શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત اَمَّا تَرَكْتُمُ الْعَالِيَةَ કે અત્તા કદા મ-દની ઇન્આમાત કો અપના લીજિયે. યુનાન્યે આપ اَمَّا تَرَكْتُمُ الْعَالِيَةَ ફરમાતે હૈં : મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મુસલ્માનોં કી દુન્યા વ આબિરત બેહતર બનાને કે લિયે સુવાલ નામે કી સૂરત મેં ઇસ્લામી ભાઈયોં કે લિયે 72, ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે 63, દીની ત-લબા કે લિયે 92, ઔર દીની તાલિબાત કે લિયે 83, જબ કે મ-દની મુન્નોં ઔર મુન્નિયોં કે લિયે 40, (ખુસૂસી યા'ની ગૂંગે ઔર બહરે ઇસ્લામી ભાઈયોં કે લિયે 27 ઔર કૈદિયોં કે લિયે 52) મ-દની ઇન્આમાત પેશ કિયે ગએ હૈં. મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા મક-ત-બતુલ મદીના સે મિલ સકતા હૈ, રોઝાના ફિક્કે મદીના કે ઝરીએ ઇસ કો પુર કર કે હર મ-દની માહ કી પહલવી તારીખ અપને યહાં કે દા'વતે ઇસ્લામી કે ઝિમ્મેદાર કો

મા'મૂલ હૈ. એક બાર મૈં તબ્લીગે કુરઆનો સુન્નત કી આલમગીર ગૈર સિયાસી તહરીક દા'વતે ઈસ્લામી કે સુન્નતોં કી તરબિયત કે મ-દની કાફિલે મેં આશિકાને રસૂલ કે સાથ સૂબએ બલૂચિસ્તાન (પાકિસ્તાન) કે સફર પર થા. ઈસી દૌરાન મુઝ ગુનહગાર પર બાબે કરમ ખુલ ગયા. હુવા યું કે રાત કો જબ સોયા તો કિસ્મત અંગડાઈ લે કર જાગ ઉઠી, જનાબે રિસાલત મઆબ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ખ્વાબ મેં તશરીફ લે આએ, અભી મૈં ઉસ પ્યારે પ્યારે રુબે રૌશન કે જલ્વોં મેં ગુમ થા, કે લબહાએ મુબા-રકા કો જુમ્બિશ હુઈ ઔર રહમત કે ફૂલ ઝડને લગે, અલ્ફાઝ કુછ યું તરતીબ પાએ : “જો મ-દની કાફિલે મેં રોઝાના ફિકે મદીના કરતે હૈં, મૈં ઉન્હેં અપને સાથ જન્મત મેં લે જાઉંગા.”

શુક્રિયા ક્યૂંકર અદા હો આપ કા યા મુસ્તફા

કે પડોસી ખુલ્દ મેં અપના બનાયા શુક્રિયા

(વસાઈલે બખ્શિશ, સ. 172)

મ-દની ઈન્આમાત ને ન જાને કિતને ઈસ્લામી ભાઈયોં ઔર ઈસ્લામી બહનોં કી ઝિન્દગિયોં મેં મ-દની ઈન્કિલાબ બરપા કર દિયા હૈ ! ઈસ કી એક ઝલક મુલા-હઝા હો. યુનાન્યે

મ-દની ઇન્આમાત કે રિસાલે કી બર-કત

બાબુલ મદીના (કરાચી) કે અલાકે ન્યૂ કરાચી કે એક ઈસ્લામી ભાઈ કા કુછ ઈસ તરહ કા બયાન હૈ : અલાકે કી મસ્જિદ કે ઇમામ સાહિબ જો કે દા'વતે ઈસ્લામી કે મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા હૈં, ઉન્હોં ને ઈન્ફિરાદી કોશિશ કરતે હુએ મેરે બડે ભાઈજાન કો મ-દની ઈન્આમાત કા એક રિસાલા તોહફે મેં દિયા. વોહ ઘર લે આએ ઔર પઢા તો હૈરાન રહ ગએ કે ઈસ મુખ્તસર સે રિસાલે મેં એક મુસલ્માન કો ઈસ્લામી

ઝિન્દગી ગુઝારને કા ઇતના ઝબર દસ્ત ફામૂલા દે દિયા ગયા હૈ ! બસ
 યેહ મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા ઉન કી ઝિન્દગી મેં ઇન્કિલાબ લે
 આયા ઇસ કી બ-રકત સે **اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى** ઉન કો નમાઝ કા જઝબા મિલા
 ઔર નમાઝે બા જમાઅત કી અદાએગી કે લિયે મસ્જિદ મેં હાઝિર હો
 ગએ ઔર અબ પાંચ વક્ત કે નમાઝી બન ચુકે હેં, દાઢી મુબારક ભી સજા
 લી ઔર મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા ભી પુર કરતે હેં.

મ-દની ઇન્આમાત કે આમિલ પે હર દમ હર ઘડી

યા ઇલાહી ! ખૂબ બરસા રહમતોં કી તૂ ઝડી

મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા પુર કરને વાલે કિસ કદર ખુશ
 કિસ્મત હોતે હેં ઇસ કા અન્દાઝા ઇસ મ-દની બહાર સે લગાઈયે. યુનાન્યે

આમિલીને મ-દની ઇન્આમાત કે લિયે બિશારતે ઉમ્મા

હૈદરઆબાદ (બાબુલ ઇસ્લામ, સિન્ધ) કે એક ઇસ્લામી ભાઈ કા
 કુછ ઇસ તરહ હલ્ફિયા બયાન હૈ કે માહે ૨-જબુલ મુરજજબ 1426
 હિ. કી એક શબ મુઝે ખવાબ મેં મુસ્તફા જાને રહમત **صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ**
 કી ઝિયારત કી અઝીમ સઆદત મિલી. લબહાએ મુબા-રકા કો જુમ્બિશ
 હુઈ ઔર રહમત કે ફૂલ ઝડને લગે, અલ્ફાઝ કુછ યૂં તરતીબ પાએ : જો
 ઇસ માહ રોઝાના પાબન્દી સે મ-દની ઇન્આમાત સે મુ-તઅલ્લિક ફિકે
 મદીના કરેગા, અલ્લાહ **عَزَّ وَجَلَّ** ઉસ કી મઘ્ફિરત ફરમા દેગા.

મ-દની ઇન્આમાત કી ભી મરહબા ક્યા બાત હેં

કુર્બે હક કે તાલિબોં કે વાસિતે સૌગાત હેં

સીને કા દર્દ

હૈદરઆબાદ (બાબુલ ઇસ્લામ, સિન્ધ) કે એક ફૌજી ઇસ્લામી ભાઈ

પેશકશ : મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા (દા'વતે ઇસ્લામી)

صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم येह सुन कर मुस्कुराने लगे.”

મ-દની ઇન્આમાત પર કરતા હે જો કોઈ અમલ

તૂ વલી અપના બના લે ઉસ કો રબ્બે લમ યઝલ

اٰمِيْنَ بِجَاۜزِ النَّبِيِّ الْاٰمِيْنَ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! નફલ રોઝા રખના બહુત બડી સઆદત હૈ, શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત صَلَّٰوَاتُهُمْ اَعْلٰیہ ને મ-દની ઇન્આમાત મેં નફલી ઇબાદાત કા શૌક દિલાતે હુએ હર પીર શરીફ કો રોઝા રખને કી તરગીબ દિલાઈ હૈ ઓર الْحَقُّ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ કસીર ઇસ્લામી ભાઈ પીર શરીફ કે રોઝે કા એહતિમામ કરતે હૈં, ઇસ ઝિમ્ન મેં એક ઈમાન અફરોઝ મ-દની બહાર મુલા-હઝા ફરમાઈયે ! યુનાન્યે

પીર શરીફ કે રોઝે વાલા મ-દની ઇન્આમ

ગાલિબન 1992 કી બાત હૈ, બલૂચિસ્તાન કે શહર સિબ્બી કે એક ઇસ્લામી ભાઈ ને કુછ યૂં બતાયા કે તવજજોહે મુશિદ સે મેરા મ-દની ઇન્આમાત પર પાબન્દી સે અમલ થા, બિલખુસૂસ હર પીર શરીફ કા રોઝા રખને વાલે મ-દની ઇન્આમ સે બહુત મહબ્બત થી ઓર એક અર્સે સે ઇસ કા મા'મૂલ ભી થા. ઇસ સાલ 12 રબીઉલ અવ્વલ પીર કે દિન આઈ ઓર 12 રબીઉલ અવ્વલ કો તબ્લીગે કુરઆનો સુન્નત કી આલમગીર ગૈર સિયાસી તહરીક દા'વતે ઇસ્લામી કે તહ્ત પાકિસ્તાન કે તકરીબન તમામ શહરોં ઓર દુન્યા કે કઈ મમાલિક મેં જશને વિલાદત કી ખુશી મેં અઝીમુશ્શાન જુલૂસ કા એહતિમામ કિયા જાતા હૈ લિહાઝા બા'દે ઝોહર જુલૂસે મીલાદ મેં શિર્કત કી ભી તરકીબ થી, મુઝે તશ્વીશ હોને લગી કે સિબ્બી શહર કી ગરમી પાકિસ્તાન ભર મેં મશહૂર હૈ, રોઝા

રખ કર દોપહર કે વક્ત જુલૂસે મીલાદ મેં કેસે શિર્કત કરૂંગા, મગર પીર શરીફ કે રોઝે વાલે મ-દની ઇન્આમ સે મહબ્બત ને મુઝે રોઝા રખને પર મજબૂર કર દિયા, અબ જુલૂસે મીલાદ મેં શિર્કત કા વક્ત આયા તો ફિર હિમ્મત ટૂટને લગી, શશો પન્જ મેં પડ ગયા કે ક્યા કરૂં મગર જુલૂસે મીલાદ કા શૌક મુઝે ન રોક સકા ઔર મેં ભી જુલૂસ કે સાથ ચલ પડા. શદીદ ગરમી, તેઝ ધૂપ, ગર્મ હવા ઔર પ્યાસ કી શિદ્દત કે મારે કુછ હી દેર મેં હાલત ગૈર હોને લગી, કઈ બાર ઐસા લગા કે ગિર પડૂંગા, ઝેહન મેં આયા કે રોઝા તોડ દૂં મગર મેં ઐસા ન કર સકા, ખૈર, જૈસે તેસે ઘર પહોંચા ઔર બિસ્તર પર આ કર પડ ગયા, **اَللّٰهُمَّ** મેં ને રોઝા પૂરા ક્રિયા, રાત કો જબ સોયા તો મેરી સોઈ હુઈ કિસ્મત અંગડાઈ લે કર જાગ ઉઠી, ક્યા દેખતા હૂં કે દો નૂરાની ચેહરે વાલે બુઝુર્ગ જલ્વા ફરમા હૂં ઔર દોનો બહુત ખુશ નઝર આ રહે હૂં. જિન કા ચેહરા ઝિયાદા રોશન થા ઉન્હોં ને અપને સાથ મૌજૂદ બુઝુર્ગ કી જાનિબ ઇશારા કર કે મુઝ સે પૂછા ઇન્હેં જાનતે હો ? મેં ને અર્ઝ કી : નહીં. ઉન્હોં ને ફરમાયા : **يَهْدِيكَ اللَّهُ إِلَىٰ مَا يَافِيكَ** હેં, યેહ સુન કર જિબ્રઈલે અમીન **عَلَيْهِ السَّلَام** ને ઉન કી જાનિબ ઇશારા કરતે હુએ ફરમાયા : ઇન્હેં જાનતે હો ? મેં ને અર્ઝ કી : નહીં. તો ફરમાયા : **يَهْدِيكَ اللَّهُ إِلَىٰ مَا يَافِيكَ** હેં ઔર મેરી આંખ ખુલ ગઈ.

મનાના જશને મીલાદુન્નબી હરગિઝ ન છોડેંગે જુલૂસે પાક મેં જાના કભી હરગિઝ ન છોડેંગે
લગાતે જાએંગે હમ યા રસૂલલ્લાહ કે ના'રે મયાના મરહબા કી ધૂમ ભી હરગિઝ ન છોડેંગે

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! “જન્મત કે તલબ ગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા” આપ કે હાથોં મેં હૈ. આપ ભી જન્મત કે લિયે કમર

બસ્તા હો જાઈયે ઔર મ-દની ઈન્આમાત કે મુતાબિક અમલ શુરૂઅ કર દીજિયે ! બલકે (ઈસ્તિકામત પાને કે લિયે) દૂસરોં કો ભી તરગીબ દિલાઈયે. શાયદ આપ કે ઝેહન મેં આએ : મ-દની ઈન્આમાત કયા હૈં ? ઈન પર અમલ કેસે કિયા જાએ ? કયા મુઝ જૈસા ગુનહગાર ઔર બે અમલ ભી ઈન મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કર સકતા હૈં ? કયા મૈં દૂસરોં કો તરગીબ દિલા સકતા હૂં વગૈરા. આપ સે મ-દની ઈલ્તિજા હૈં કે અચ્છી અચ્છી નિયતોં કે સાથ ઈસ મ-દની ગુલદસ્તે કો અવ્વલ તા આખિર તવજજોહ કે સાથ મુકમ્મલ પઢ લેં અલ્લાહ ﷻ ને યાહા તો આપ ભી મ-દની ઈન્આમાત કે આમિલ બન જાએંગે ઔર ઈન્ફિરાદી કોશિશ કરતે હુએ દૂસરોં કો ભી ઈન કી તરગીબ દિલાએંગે.

ઈસ મ-દની ગુલદસ્તે મેં મ-દની ઈન્આમાત સે મુ-તઅલ્લિક તફ્સીલાત મૌજૂદ હૈં મ-સલન મ-દની ઈન્આમાત કી અહમ્મિયત વ ઝરૂરત, ઈન પર અમલ કરને ઔર કરવાને કી તરગીબ, ઈસ મેં પેશ આને વાલી રુકાવટોં ઔર વસ્વસોં કા હલ, ફિકે મદીના ઔર ઈસ પર ઈસ્તિકામત કા તરીકા, ફિકે મદીના કરને વાલોં કે લિયે અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કી દુઆઓં કા તઝકિરા, ઈજતિમાઈ ફિકે મદીના કા તરીકા, 26 સેકન્ડઝ મેં ઈન્ફિરાદી કોશિશ, બયાન કા આસાન તરીકા, આંખોં ઔર ઝબાન કે ફુફલે મદીના કે મ-દની ફૂલ, લિખ કર બાત કરને કા તરીકા, ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે 19 મ-દની ફૂલ, નીઝ અપને રોઝ મર્આ મા'મૂલાત મેં મ-દની ઈન્આમાત કા નિફાઝ કેસે કિયા જાએ વગૈરા. યાદ કરને કા નિસાબ મ-સલન અઝાન વ ઈકામત, અઝાન કી દુઆ, ૯⁶ કલિમે, ઈમાને મુફ્સલ, ઈમાને મુજમલ, દુઆએ કુનૂત

વગેરા ઓર બહારે શરીઅત ઓર મિન્હાજુલ આબિદીન સે જિન જિન અબ્વાબ કો પઢના યા સુનના મ-દની ઇન્આમાત મેં શામિલ હૈ વોહ અબ્વાબ ભી ઇસ ગુલદસ્તે મેં શામિલ કર દિયે ગએ હેં. ઝિમ્માદારાન કે લિયે મ-દની ઇન્આમાત કી તરગીબ દિલાને ઓર અમલ કા જઝબા બઢાને કે લિયે ઇસ મ-દની ગુલદસ્તે મેં બેહતરીન મ-દની ફૂલ હેં ઇન્હેં યુન કર ખૂબ ઇન કી ખુશબૂ ફૈલાએ, અલ્લાહ ﷻ હમ સબ કો મ-દની ઇન્આમાત કા આમિલ બનાએ ઓર દૌલતે ઇબ્લાસ સે માલામાલ ફરમાએ, આમીન.

જદીદ તરતીબ વ ઇઝાફે કે સાથ ઇસ મ-દની ગુલદસ્તે મેં દર્જે ઝૈલ ઉમૂર કા ખયાલ રખને કી કોશિશ કી ગઈ હૈ.

❖ જદીદ તકાઝોં કે મુતાબિક કમ્પ્યૂટર કમ્પોઝિંગ જિસ મેં રુમૂઝે અવકાફ (ફૂલ સ્ટોપ, કોમાઝ, કોલન્ઝ વગેરા) કા મકદૂર ભર એહતિમામ કિયા ગયા હૈ ❖ એહતિયાત કે સાથ મુકરર પ્રૂફ રીડિંગ ❖ આયાતે કુરઆનિયા, અહાદીસે મુબા-રકા ઓર ફિક્હી મસાઈલ કી તફસીલ (કિતાબ, બાબ, ફસ્લ, જિલ્દ ઓર સફહા નમ્બર) કે સાથ અસ્લ મઆબિઝ સે હત્તલ મકદૂર તખરીજ વ તત્બીક ❖ તખરીજ કી તફ્તીશ ❖ અ-રબી ઇબારાત ઓર આયાતે કુરઆનિયા કે મત્ન કી તત્બીક ❖ મિન્હાજુલ આબિદીન કે મખસૂસ અબ્વાબ મૌલાના મુહમ્મદ સઈદ અહમદ નકશબન્દી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيمِ કે તરજમે સે લિયે ગએ હેં અલબત્તા બા'ઝ મકામાત પર તસ્હીલ કર દી ગઈ હૈ. ❖ બહારે શરીઅત કે અબ્વાબ મેં ભી તસ્હીલ ઓર બા'ઝ મકામાત પર ઇસ્તિલાહાત કી તારીફાત કા બૈનલ કૌસૈન “( )” ઇલ્તિઝામ કિયા ગયા હૈ જબ કે સદરુશશરીઅહ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ કી હિલાલૈન કી

ઈબારાત કે લિયે યેહ અન્દાઝ “[]” ઇખ્તિયાર કિયા ગયા હૈ. ✽
 અક્સર મુશ્કિલ અલ્ફાઝ પર (તલફ્ફુઝ કી દુરુસ્તી વાલે મ-દની ઇન્આમ
 પર અમલ કી નિયત સે) એ’રાબ કા એહતિમામ ભી કિયા ગયા હૈ. ✽
 આયાતે કુરઆનિયા કા તરજમા ઇમામે અહલે સુન્નત, મુજદિદે દીનો
 મિલ્લત મૌલાના શાહ ઇમામ અહમદ રઝા ખાન عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن કે શોહૂરએ
 આફાક તર-જ-મએ કુરઆન “کَنْزُ الْعَمَان” સે દિયા ગયા હૈ (અલબત્તા
 બહારે શરીઅત સે લિયે ગએ અબ્વાબ મેં સદરુશશરીઅહ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالٰی عَلَيْهِ કા
 તરજમા બર કરાર રખા હૈ ઓર કન્ઝુલ ઇમાન કા ઝૌક રખને વાલોં કે લિયે
 હાશિયે મેં તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન કા એહતિમામ કિયા ગયા હૈ) ઓર ✽
 આખિર મેં મઆખિઝો મરાજેઅ કી ફેહરિસ્ત મુસન્નિફીન વ મુઅલ્લિફીન
 કે નામોં, ઉન કે સિને વફાત ઓર મતાબેઅ કે સાથ ઝિક્ક કર દી ગઈ હૈ.

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી બારગાહ મેં દુઆ હૈ કે ઇસ કિતાબ કો પેશ
 કરને મેં ઉ-લમાએ કિરામ دَامَتْ قُلُوبُهُمْ ને જો મેહનત વ કોશિશ કી ઉસે
 કબૂલ ફરમા કર ઇન્હેં બેહતરીન જઝા દે ઓર ઇન કે ઇલ્મો અમલ મેં
 બ-ર-કતેં અતા ફરમાએ ઓર દા’વતે ઇસ્લામી કી મજલિસ “અલ
 મદીનતુલ ઇલ્મિયા” ઓર દીગર મજલિસ કો દિન પચ્ચીસવીં રાત
 છબ્બીસવીં તરક્કી અતા ફરમાએ.

اٰمِيْنَ بِجَاہِ النَّبِيِّ الْاَمِيْنَ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

શો’બએ તખરીજ

મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા

નેક બનને કા નુસ્ખા

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઈસ્લામી હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઈલ્યાસ અતાર કાદિરી ર-ઝવી دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ “રસાઈલે અતારિયા” (હિસ્સએ દુવુમ) કે સફહા 12 પર હદીસે પાક નકલ ફરમાતે હેં : “જિસ ને મુઝ પર એક બાર દુરૂદે પાક પઢા અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઉસ પર દસ રહમતેં નાઝિલ ફરમાતા હૈ, દસ ગુનાહ મિટાતા હૈ, દસ દ-રજાત બુલન્દ ફરમાતા હૈ.”

(سنن النسائي، كتاب السهو، باب الفضل في الصلاة... الخ، الحديث: ۱۲۹۴، ج ۱، ص ۲۲۲)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો! હમારા હર કામ ચાહે અચ્છા હો યા બુરા ઉસ કા અસર હમારે બાતિન યા'ની દિલ પર ઝર પડતા હૈ ઔર દિલ કો જિસ્મ કા બાદશાહ કહા જાતા હૈ, બ હુકમે હદીસ : “અગર યેહ દુરુસ્ત હો તો સારા જિસ્મ દુરુસ્ત રહતા હૈ ઔર યેહ ખરાબ હો તો પૂરા જિસ્મ ખરાબ હો જાતા હૈ.”

(صحيح البخارى، كتاب الايمان، باب فضل من استبرأ لدينه، الحديث: ۵۲، ج ۱، ص ۳۳)

ઈન્સાન જબ ગુનાહ કરતા હૈ તો ઉસ કે દિલ પર એક સિયાહ નુક્તા લગા દિયા જાતા હૈ હત્તા કે ગુનાહોં કી કસરત દિલ કો સિયાહ કર દેતી હૈ ઔર ઈસ પર નેકી કી બાત અસર નહીં કરતી. જબ ઈન્સાન નેકી કરતા હૈ તો નેકી કા અસર બ હુકમે કુરઆની યેહ હૈ કે “નેકિયાં ગુનાહોં કો ખત્મ કર દેતી હેં.” (پ ۱۲، هود: ۱۱۴) યુનાન્યે નેકિયોં કી બ-રકત સે દિલ સાફો શફફાઈ હો જાતે હેં ઔર ઈન્સાન સાહિબે રૂહાનિયત હો જાતા હૈ ફિર વોહ બડી બડી ઈબાદાત વ મુજા-હદાત પાબન્દી વ ઈસ્તિકામત કે સાથ બજા લાતા હૈ.

અઝીમુલ મર્તબત ઉમૂર

મન્કૂલ હૈ કે સરકારે ગૌસે આ'ઝમ ઓર સય્યિદુના ઇમામે આ'ઝમ رَحْمَةُ اللهِ الْاَكْرَمُ ને ચાલીસ બરસ ઇશા કે વુજૂ સે નમાઝે ફજા અદા ફરમાઈ (بهجة الاسرار، ذكر طريقه، ص ۱۲۳) હુઝૂર સય્યિદુના ગૌસુલ આ'ઝમ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْاَكْرَمُ ને પચ્ચીસ બરસ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઇબાદત કરતે હુએ ઇરાક શરીફ કે જંગલાત મેં ગુઝાર દિયે. (بهجة الاسرار، ذكر فصول من كلامه مرصعاً بشئ من عجائب، ص ۱۱۸) કઈ કઈ દિન ફાકે કિયે. ઇસી તરહ દીગર મુજા-હદાત ભી બુઝુર્ગાને દીન رَحْمَةُ اللهِ الْاَكْرَمُ સે મન્કૂલ હૈ. ઔલિયાએ કિરામ رَحْمَةُ اللهِ الْاَكْرَمُ ને કઈ કઈ બરસ મુસલ્સલ રોઝે ભી રખે. રોઝાના ત્રીન ત્રીન સો, પાંચ પાંચ સો ઓર હઝાર હઝાર નવાફિલ અદા કિયે. રોઝાના પૂરા કુરઆને પાક તિલાવત કર લેતે, કઈ કઈ હઝાર મર્તબા દુરૂદે પાક પઢા કરતે. યેહ સબ કેસે હો જાતા ઓર પાબન્દી કે સાથ ઐસે અઝીમુલ મર્તબત ઉમૂર કિસ તરહ અન્જામ દે લેતે થે.....? આખિર વોહ કૌન સી તાકત થી.....?

ઇસ્તિકામત

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! ઇસ તાકત કા નામ રૂહાનિયત હૈ કે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી અતા કર્દા ઇસ ને'મતે ઉઝ્મા કે સબબ મુશ્કિલ તરીન મુઆ-મલાત ભી આસાન તર હો જાતે હૈં ઓર રફ્તા રફ્તા ઇસ્તિકામત ભી મિલ જાતી હૈ, મગર ઇબ્તિદાઅન હમેં અપને નફ્સ પર જબ્ર કરના હોગા, ઇસ કે ઇબાદાત કી તરફ માઈલ ન હોને કે બા વુજૂદ લગે રહના હોગા. જબ કુછ અર્સે કી મશક્કત કે બા'દ રૂહાનિયત કી કિરનેં દિલ કો મુનવ્વર કરેંગી તો ઇસ કે સબબ ઇસ્તિકામત ભી હાસિલ હો જાએગી. બુઝુર્ગોં કા યેહ મકૂલા ભી ખૂબ હૈ (سبع سنابل، ص ۴۴) “الْإِسْتِقَامَةُ فَوْقَ الْكِرَامَةِ”

યા'ની ઈસ્તિકામત કરામત સે બઢ કર હૈ. મગર ઈસ કે લિયે હર અમલ ઈખ્લાસ સે પુર હોના ઝરૂરી હૈ જભી અલ્લાહ ﷻ કા ફઝલ ભી શામિલે હાલ હોગા.

મ-દની મુહા-સબા

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! તબ્લીગે કુરઆનો સુન્નત કી આલમગીર ગૈર સિયાસી તહરીક દા'વતે ઈસ્લામી કે મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા હોના ભી દર હકીકત રૂહાનિયત હી કી તલાશ હૈ. હમ ગૌર કરેં કે.....

﴿1﴾ હમ દા'વતે ઈસ્લામી કે મ-દની માહોલ સે ક્યૂં વાબસ્તા હુએ.....?

﴿2﴾ વોહ કૌન સા જઝબા થા જિસ ને હમેં ઈસ મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા હોને પર મજબૂર કિયા.....? ﴿3﴾ ક્યા સોચ કર ઔર કિસ મક્સદ કે તહત હમ ને સુન્નતોં ભરે મ-દની માહોલ કો અપનાયા.....?

ક્યૂંકે હર કામ ચાહે દીની હો યા દુન્યવી, ઉસ કા કોઈ મક્સદ ઝરૂર હોતા હૈ તાકે ઉસ કો સામને રખ કર જલ્દ અઝ જલ્દ અપની મન્જિલ કો પાયા જા સકે.

ઈસી તરહ હમ ભી ઈસ મ-દની માહોલ સે એક મક્સદ કે તહત હી વાબસ્તા હુએ, અગર હમ ગૌર કરતે હુએ અપની વાબસ્તગી કે ઈબ્તિદાઈ રિક્કત ભરે લમ્હાત યાદ કરેં જબ હમ નએ નએ મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા હુએ તો ક્યા ઉસ વક્ત ઝેહન કે કિસી ગોશે મેં ભી યેહ થા કે હમ કિસી મન્સબ કો પાને કે લિયે મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા હો રહે હૈં.

હરગિઝ નહીં બલ્કે હકીકતન હમારે સાથ તો યૂં હુવા કે એક

“વલિયે કામિલ” (અમીરે અહલે સુન્નત رَاۤى كُنْهَ الْعَالِيَةِ) કી તવજ્જોહ

और “दा’वते ईस्लामी” के म-दनी माहोल ने हमारे दिल में हलचल पैदा की और कुछ ईस्लामी भाई हमारी वाबस्तगी का सजब बने जिन्हों ने ईन्फिरादी कोशिश के जरीअे हमारा येह जेहून बनाया के हम जैसे कमजोर व ना तुवां, गुनाहों भरी जिन्दगी गुजारने वालों के लिये दा’वते ईस्लामी का म-दनी माहोल बहुत बड़ा सहारा है. बस हम अपनी आभिरत संवारने के मुकद्दस जजबे के साथ गुनाहों से बचने और नेकियां करने का जेहून ले कर ईस म-दनी माहोल की तरफ़ बढे और **اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى** ईसी के छो कर रह गये.

आधये गौर करें

कहीं ऐसा तो नहीं ! के हम जिस मकसद को ले कर ईस म-दनी माहोल के करीब हुअे थे, आज ना दानिस्ता अपने उस मकसद को भुलते जा रहे हों. कहीं हमें द्वा बारा वाबस्ता होने की जरूरत तो नहीं ? क्यूंके वाबस्ता कललाना और है और वाबस्ता होना और.....

भीठे भीठे ईस्लामी भाईयो ! अगर कोई यूं कहे के नेकियों में दिल नहीं लगता, नमाजों में लुत्फ़ नहीं आता, तिलावत की तरफ़ दिल माँघल नहीं होता. सुन्नतों पर अमल में सुस्ती रहती है. न म-दनी काफ़िलों में सफ़र होता है न ही मद्रसे में मज़ा आता है. नमाजे इज के लिये उठा नहीं जाता, ईजतिमाअ में भी जबर दस्ती आता हूं, आह ! इहानिय्यत नाम की कोई शै में अपने अन्दर नहीं पाता. पहले नेकियों में लज्जत मिलती थी, अब नहीं मिलती. पहले ना’तों में ખૂબ रोता था मगर अब दिल की सખ्ती के बाईस रोना भी नहीं आता..... या બા’ઝ ઈસ્લામી ભાઈયોં કા, મસ્જિદ મેં મદ્રસા ન લગને યા તા’દાદા કમ હો

જાને પર તો દિલ ઉદાસ હો મગર નમાઝ મેં દિલ ન લગને યા જમાઅત ધૂટને પર કમ હોને વાલી નેકિયોં પર કોઈ રન્જ તારી ન હો. હલ્કે મેં બદ મઝગી હો જાને પર ફિક મન્દ હોં મગર ઝબાન સે ફુઝૂલ બાતેં નિકલેં યા (مَعَاذَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ) બદ નિગાહી કી આફત મેં જા પડેં તો ફિક તો દૂર કી બાત માથે પર શિકન ભી ન આએ. મ-દની કામોં કી કમી પર રન્જદા તો હોં મગર અમલ મેં સુસ્તી સે હોને વાલી બરબાદી ઓર તબાહી પર ધ્યાન ન હો, કોઈ ઝિમ્માદાર નારાઝ હો જાએ તો પરેશાન હોં, મગર અલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم મહબૂબ ઓર ઉસ કે પ્યારે મહબૂબ કી નારાઝી કે ખોફ સે ખુદ કો મહરૂમ પાએં તો કહીં એસા તો નહીં કે દીની કામોં કી ગહમા ગહમી મેં હમ ને મ-દની માહોલ સે વાબસ્તગી કે અસ્લ મક્સદ કો ભૂલા દિયા હો.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! અલાકે મેં મ-દની કામ કમ હોને કે બાઈસ દિલ કુઢના યકીનન સઆદત હૈ મગર ઇસ કે સાથ સાથ અપને મ-દની મક્સદ કી જાનિબ ભી ધ્યાન રખના ઝરૂરી હૈ, જિસે અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَکَاتُہُمُ الْعَالِیَہ ને એક જુમ્લે મેં સમો દિયા હૈ (યા'ની) “મુઝે અપની ઓર સારી દુન્યા કે લોગોં કી ઇસ્લાહ કી કોશિશ કરની હૈ.” (إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ)

એસા નહીં હોના ચાહિયે કે નેક બનાને કા જઝબા તો બર કરાર રહે, મગર નેક બનને કા જઝબા કમ હો જાએ.

હિકમતે અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَکَاتُہُمُ الْعَالِیَہ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! કિસી ભી કામ કી પુખ્તગી કે લિયે ઉસ કે ઝિમ્મેદારાન કા ખુદ મઝબૂત વ બા હૌસલા હોના બહુત ઝરૂરી

હૈ, જભી ઉન કે ઝરીએ હોને વાલે કામ પાએદાર વ દેર-પા હોગા. ઇસ કી મિસાલ હમારે સામને અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કી મુબારક ઝાત હૈ કે જબ આપ ﷺ ને નેકી કી દા'વત દેને કા ઇરાદા ફરમાયા તો ખુદ કો ફકત 72 નહીં બલકે બે શુમાર મ-દની ઇન્આમાત સે મુઝય્યન ફરમાયા ફિર તકવા વ પરહેઝ ગારી કા પૈકર બન કર જબ આપ ને નેકી કી દા'વત કી સદા બુલન્દ ફરમાઈ તો ઇસ કી બ-ર-કતેં તબ્લીગે કુરઆનો સુન્નત કી આલમગીર ગૈર સિયાસી તહરીક દા'વતે ઇસ્લામી કી સૂરત મેં સારી દુન્યા મેં આમ હોને લગીં, ઇસી લિયે અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ ને “મ-દની ઇન્આમાત” કે ઝરીએ હમેં તકવા વ પરહેઝ ગારી કી રાહ પર ચલાને કી કોશિશ કી હૈ. આપ ﷺ ફરમાતે હેં: “મ-દની કામ મેં તરકકી, અખ્લાકી તરબિયત વ તકવા મિલે ઇસ ગરઝ સે મેં ને મ-દની ઇન્આમાત કા સિલ્સિલા શુરૂઅ ક્રિયા.”

શરીઅત વ તરીકત

યાદ રખિયે ! હમ એક ઐસી મઝહબી તહરીક સે વાબસ્તા હેં જિસ મેં શરીઅત વ તરીકત દોનોં કા રંગ અપની બ-ર-કતેં લુટા રહા હૈ. યેહ મ-દની ઇન્આમાત એક તહરીક કે અમીર હી નહીં બલકે એક વલિયે કામિલ કે ઇશાદાત હેં જિન કા મક્સદ અપને મુરીદીન, તાલિબીન, મુહિબ્બીન ઔર તમામ ઉમ્મતે મુસ્લિમા મેં ફરાઈઝ વ વાજિબાત કી પાબન્દી ઔર સુનન વ મુસ્તહબ્બાત પર અમલ કા જઝબા પૈદા કરને કે સાથ સાથ અખ્લાકિયાત કી દુરુસ્તી ઔર તકવા વ પરહેઝ ગારી કે ઝરીએ ખુસૂસી નિખાર પૈદા કરના હૈ.

અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કે મુરતબ કદર્દા “મ-દની ઇન્આમાત” કો દેખ કર ઐસા મહસૂસ હોતા હૈ ગોયા સેકડોં સાલ પહલે ઇમામ ગઝાલી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْوَالِي અપની મશહૂરે ઝમાના તસ્નીફ “મિન્હાજુલ આબિદીન” મેં ઇન કી અહમ્મિયત વ ઝરૂરત બયાન ફરમા ગએ હેં ઔર ઇન મ-દની ઇન્આમાત કા નિફાઝ આપ કે ભી પેશે નઝર થા યુનાન્યે આપ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى ફરમાતે હેં, અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કુરઆને મજીદ મેં ઇશાદ ફરમાતા હૈ : (જન્નતિયોં કો જન્નત મેં દાખિલે કે વક્ત કહા જાએગા) યેહ તુમ્હારા સિલા હૈ ઔર તુમ્હારી મેહનત ઠિકાને લગી.

(પ ૨૧, الدهر: ૨૨)

ઇસ આયત સે મા'લૂમ હુવા કે إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ જન્નત મેં જાના ઉસે નસીબ હોગા જિસ ને દુન્યા મેં કોશિશ કી ઔર ખુદા કી બન્દગી મેં મસરૂફ રહા. ઇસ લિયે હમ ને ઇબાદત કી હકીકત મેં નઝર કી, ઇસ કે તરીકોં પર ગૌર કિયા, ઇસ કે બુન્યાદી ઉમૂર વ મકાસિદ પર નઝર દૌડાઈ તો ગૌર કરને સે મા'લૂમ હુવા કે ઇબાદત મેં ઇસ્તિકામત નિહાયત દુશ્વાર વ મુશ્કિલ હૈ ઇસ રાહ મેં નિહાયત તંગ વ તારીક ઘાટિયાં ઉબૂર કરના પડતી હેં. શદીદ મશક્તોં કા સામના કરના પડતા હૈ, બડી બડી આફાત રાસ્તે મેં પેશ આતી હેં ઔર મન્જિલે મક્સૂદ તક પહોંચને મેં બહુત સી રુકાવટેં દરપેશ હેં ઇસ રાસ્તે મેં ગૂનાગૂં હલાક ઔર તબાહ કુન થીઝેં મખ્ફી હેં, અલ ગરઝ ઇસ રાસ્તે કા ઐસા મુશ્કિલ ઔર પેચીદા હોના ઝરૂરી હૈ ક્યૂંકે યેહ જન્નત કા રાસ્તા હૈ ઔર જન્નત મેં પહોંચના આસાન નહીં ઔર ઇબાદત કા ઇતના મુશ્કિલ હોના હુઝૂર عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام કે ઇસ ઇશાદ કી તસ્દીક કરતા હૈ કે આપ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને

ફરમાયા : “સુન લો, જન્મત ખિલાફે નફસ કામ કરને સે હાસિલ હોગી ઔર દોઝખ મેં લોગ શહવાત કી પૈરવી કી વજહ સે જાએંગે.”

(صحیح مسلم، کتاب الجنة و صفة نعيمها و اهلها، الحديث: ۲۸۲۲، ص ۱۵۱)

એક ઔર હદીસે પાક મેં હૈ : “સુન લો, કે જન્મત ઊંચે ટીલે પર પથરીલી ઝમીન કી તરહ હૈ ઔર દોઝખ સેહન મેં નર્મ વ હમવાર ઝમીન કી માનિન્દ હૈ.” (مسند احمد بن حنبل، مسند عبدالله بن العباس الحديث: ۳۰۱، ج ۱، ص ۴۰۰)

ફિર ઇબાદત સે મુ-તઅલ્લિકા મુશ્કિલાત કે સાથ સાથ ઇન્સાન એક કમઝોર મખ્લૂક હૈ ઔર વોહ તરહ તરહ કી સુઊબતોં (મુશ્કિલોં) મેં મુબ્તલા હૈ ઔર દીન કે મુઆ-મલે મેં આદમી કી સોચ તરકકી કે બજાએ તનઝૂલ (ઝવાલ) કી તરફ માઈલ હૈ ફિર દુન્યવી મસરૂફિયાત ભી બહુત હેં ઔર ઇબાદત કે લિયે વક્ત બહુત કમ. ઇધર ઇન્સાન કી ઉમ્મ બહુત થોડી હૈ ઔર મઝીદ યેહ કે ઇન્સાન આ'માલે સાલેહા કી બજા આ-વરી મેં બહુત લા પરવાહી કરતા હૈ. ખુશૂઓ ખુઝૂઅ વગૈરા કા ખયાલ બહુત કમ રખતા હૈ ઔર જિસ પાક ઝાત ને આ'માલ કો પરખૂના હૈ વોહ “સમીઅ વ બસીર” હૈ. મઝકૂરા તમામ તર મુશ્કિલાત કે સાથ સાથ મૌત હર ઘડી કરીબ સે કરીબ તર ચલી આ રહી હૈ ઔર ઇન્સાન કો જો સફર દરપેશ હૈ વોહ બહુત તવીલ હૈ.

ઇન તમામ મુશ્કિલાત મેં ઘિરે હુએ ઇન્સાન કો મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે ઇસ ખતરનાક ઔર અહમ તરીન સફર કા તોશા (ઝાદે રાહ) ઇખ્લાસ કે સાથ ઇબાદત કર કે હાસિલ કિયા જા સકતા હૈ ઔર સફર મેં ઝાદે રાહ કા હોના નિહાયત ઝરૂરી હૈ ઔર ઇસ ઝાદે રાહ કી તય્યારી કા વક્ત તેઝી સે ગુઝર રહા હૈ ઔર હરગિઝ ફિર પલટ કર નહીં આને

વાલા. જો શખ્સ ઈસ થોડે સે વક્ત મેં ઝાઢે રાહે આખિરત તય્યાર કરને મેં કામ્યાબ હો ગયા સમઝ લીજિયે કે વોહ નજાત પા ગયા ઔર હમેશા કે લિયે સઆદત હાસિલ કર લી, લેકિન જિસ ને ઈસ અનમોલ વક્ત કો ફુઝૂલ ગોઈ યા નફસ પરસ્તી કી મજાલિસ ઔર ગફલતોં મેં ગુઝાર દિયા ઔર ઝાઢે આખિરત જમ્મ ન કર સકા વોહ નાકામ વ ના મુરાદ રહા ઔર તબાહો બરબાદ હોને વાલોં મેં સે હો ગયા.

મઝકૂરા વુજૂહાત કે બાઈસ સફરે આખિરત કી તય્યારી જિસ કદર મુશ્કિલ હૈ ઈસ સે કહીં ઝિયાદા અહમ ભી હૈ. ઈસી લિયે ઈસ સફર કે લિયે કમર બસ્તા હોને વાલે બહુત થોડે હૈં ઔર ફિર જમ કર ઈસ્તિકલાલ સે ઈસ સફર કી મનાઝિલ તૈ કરને વાલે ઈસ સે ભી કમ હૈં. “મગર મન્ઝિલે મકસૂદ તક પહોંચને વાલે હી ખુદા ﷻ કો પ્યારે હૈં” ઈન્હી કો અલ્લાહ ﷻ ને અપની મહબ્બત વ મા'રિફત કે લિયે મુન્તાખબ કિયા ઔર ઈન્હી લોગોં કો રબ તઆલા તૌફીકે રફીક અતા ફરમાતા હૈ. ફિર યેહી લોગ જન્મત કે હકદાર હૈં ઔર ઉસ કી રિઝા કા મકામ પાતે હૈં. તો હમ અલ્લાહ ﷻ સે ઇત્તિજા કરતે હૈં કે વોહ હમેં અપની રહમત સે સઆદત મન્દ કરે ઔર કામ્યાબ લોગોં મેં શામિલ કરે.

اٰمِيْنَ بِحَاثِ النَّبِيِّ الْاَمِيْنَ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم (મિન્હાજુલ આબિદીન (મતર્જમ), સ. 10)

ફેઝાને ઔલિયાએ ફિરામ رَحْمَةُ اللهِ السَّلَام

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! “નેકી કી દા'વત” આમ કરને કે મન્સબ કો અગર હમ સમઝને કી કોશિશ કરતે હુએ ઔલિયાએ ફિરામ رَحْمَةُ اللهِ السَّلَام કી મુબારક ઝિન્દગિયોં પર ગૌર કરેં તો પતા ચલતા હૈ કે જબ ભી દીન મેં મુપ્તલિફ ફિતને પૈદા હુએ, બાતિલ અકાઈદ કી દા'વત

और बढ आ'मा लियां आम होने लगीं और लोग नेकी के रास्ते से दूर होने लगे तो औलियाओ किराम رَحْمَةُ اللهِ السَّلَام ने आगे बढ कर दीन में पैदा होने वाले उस बिगाड को खत्म करने और मड़बूब صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم और गुनाहों त्मरी जिन्दगी गुजारने वाले लोगों में, ईजतिमाई व ईन्जिरादी तौर पर नेकी की दा'वत के जरीओ म-दनी ईन्जिलाब बरपा इरमाया. लोग उन के हाथों पर ताईब व मुरीद हो कर शरीअत व तरीकत की पाबन्दी करने लगे, फिर उन्होंने ने ईन्हें अपने रंग में रंग कर सुन्नतों का जलबा और ईबाहत के शौक के साथ दीन का दर्द अता इरमा कर, हस्बे मरातिब ईन्हें किसी “जिम्मादारी का ताज” पहना कर हुकूम दिया के जाओ और म-दनी ईन्आमात के आमिल बन कर (या'नी तक्वा व परहेज गारी अपना कर) म-दनी काइलों में सफ़र के जरीओ ईन्जिरादी व ईजतिमाई कोशिश करते हुओ लोगों तक “नेकी की दा'वत” पहोंया कर ईन्हें ईसी म-दनी रंग में रंग दो जिस में तुम्हें मैं ने रंगा है ताके अपनी और सारी दुन्या के लोगों की ईस्लाह की कोशिश का सिखिसला जारी व सारी रहे. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ औलियाओ किराम رَحْمَةُ اللهِ السَّلَام की ईन्जिरादी व ईजतिमाई कोशिशों और नेकी की दा'वत की ब-र-कतों से आज तक दीने ईस्लाम का यमन लड़लड़ा रहा है और اِنْ شَاءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ लड़लड़ाता रहेगा.

पन्टरहवीं सदी की अजीम घल्मी व इहानी शफिसय्यत

आज के ईस पुर इतिन दौर में अल्हाड اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ने ओक “वलिये कामिल” को उम्मत की ईस्लाह के लिये मुत्तअब इरमाया जिसे दुन्याओ अहले सुन्नत अभीरे अहले सुन्नत اَمَامَتْ بَرَكَاتُهَا الْعَالِيَةِ के लकब से पुकारती है, ईन का तरीका भी सलफ़ सालिहीन व औलियाओ कामिलीन رَحْمَةُ اللهِ الْمُسْتَبِينَ

કે તરીકે કે મુતાબિક હૈ. ગુનાહોં કી દલદલ મેં ધંસે હુએ લાખોં મર્દ વ ઝન બિલ ખુસૂસ નૌ જવાન અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કી નિગાહે વિલાયત કી બ-ર-કત સે નેકી કે રાસ્તે પર ગામઝન હો ગએ. આપ ﷺ ને ઈન્હેં સિલ્સિલએ કાદિરિયા અત્તારિયા કે ઝરીએ સરકારે બગદાદ હુઝૂરે ગૌસે પાક عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الرَّزَّاق કી ગુલામી કા પટ્ટા અતા ફરમા કર અપને રંગ મેં રંગા ઔર સુન્નતોં કી મહબ્બત ઔર નેકી કી દા'વત કા જઝબા અતા ફરમાયા. (ઈસ સે મુ-તઅલ્લિક સેકડોં મ-દની બહારેં મક-ત-બતુલ મદીના કે શાએઅ કદા રિસાલોં મેં પઢી જા સકતી હેં)

જિસ તરહ ઔલિયાએ કિરામ رَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَام અપને મુ-તઅલ્લિકીન (યા'ની તઅલ્લુક રખને વાલોં) કો મુખ્તલિફ ઝિમ્માદારિયાં અતા ફરમાતે રહે ઈસી તરહ અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ ને ભી સારી દુન્યા મેં મઝહબે મુહઝઝબ મસ્લકે અહલે સુન્નત કી તકવિયત કે લિયે મર્કઝી મજલિસે શૂરા, ઈન્તિઝામી કાબીનાત વ મજલિસ કા એક મઝબૂત મ-દની નિઝામ અતા ફરમાયા જિસ કી બ-ર-કત સે લાખોં આશિકાને રસૂલ સબ્જ સબ્જ ઈમામે કા તાજ સજાએ, મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરતે હુએ સારી દુન્યા મેં સુન્નતોં કી તરબિયત કે મ-દની કાફિલોં મેં સફર ઔર ઈન્ફિરાદી કોશિશ કે ઝરીએ લોગોં કો ઉસ રંગ મેં રંગને મેં મસરૂફ હેં જિસ રંગ મેં અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ ને ઈન્હેં રંગા હૈ.

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! અગર હમ યાહતે હેં કે દુન્યા કે કોને કોને મેં કુરઆનો સુન્નત કી દા'વત આમ હો ઔર બદ અકીદગી વ બે અ-મલી કે ખાતિમે કે સાથ સાથ હમેં રૂહાનિયત ભી હાસિલ રહે તો અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કે અતા કદા “મ-દની ઈન્આમાત” કે મુતાબિક અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી રિઝા કે લિયે અમલ બેહતરીન ઝરીઆ હૈ.

(મ-દની ઈન્આમાત સે મુ-તઅલ્લિક વઝાહતી બયાન إِنْ شَاءَ اللَّهُ આપ આગે મુલા-હઝા ફરમાએંગે.)

અમીરે અહલે સુન્નત وَمَنْ بَرَّكَتُهُمُ الْعَالِيَةِ ઈશદિ ફરમાતે હેં કે મ-દની ઈન્આમાત કે મુતાબિક ઝિન્દગી ગુઝારના ચૂંકે દુન્યા વ આખિરત કે બે શુમાર ફવાઈદ પર મુશ્તમિલ હૈ લિહાઝા શૈતાન ઈસ બાત કી ભરપૂર કોશિશ કરેગા કે આપ કો ઈસ્તિકામત ન મિલે, મગર આપ હિમ્મત ન હારેં ઔર મેહરબાની ફરમા કર દૂસરે ઈસ્લામી ભાઈયોં કો ભી મ-દની ઈન્આમાત કે મુતાબિક અમલ કરને કી તરગીબ દિલાતે રહેં દો યા એક બાર કહને સે અગર કોઈ અમલ ન કરે તો માયૂસ ન હો જાયા કરેં બલ્કે મુસલ્સલ કહતે રહેં. કાનોં મેં બાર બાર પડને વાલી બાત કભી ન કભી દિલ મેં ભી ઉતર હી જાએગી. યાદ રખેં અગર એક ભી ઈસ્લામી ભાઈ ને આપ કે સમજાને પર અમલ શુરૂઅ કર દિયા તો إِنْ شَاءَ اللَّهُ આપ કે લિયે સવાબે જારિયા હો જાએગા, આપ કો સુકૂને કલ્બ હાસિલ હોગા ઔર إِنْ شَاءَ اللَّهُ આપ કે અલાકે મેં કુરઆનો સુન્નત કા મ-દની કામ ન સિર્ફ ચલેગા બલ્કે દૌડેગા, નહીં નહીં ઈસ કે તો પર લગ જાએંગે ઔર બે સાખ્તા મદીનએ મુનવ્વરહ કી તરફ ઉડના શુરૂઅ કર દેગા ઔર إِنْ شَاءَ اللَّهُ દોનોં જહાં મેં આપ કા બેડા પાર હોગા.

કુછ નેકિયાં કમા લે, જલ્દ આખિરત બના લે કોઈ નહીં ભરોસા એ ભાઈ ઝિન્દગી કા

હર એક કે લિયે અમલ કરના આસાન

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! આપ કે પાસ કોઈ દીની મન્સબ હો યા ન હો, આપ ને દાઢી, ઈમામા ઔર મ-દની લિબાસ અપનાયા હો યા નહીં યા આજ પહલી મરતબા હી “ઈન મ-દની ઈન્આમાત” કે ઝરીએ “દા’વતે ઈસ્લામી” કે મ-દની માહોલ સે મુ-તઆરિફ હો રહે હોં

આપ ભી “મ-દની ઇન્આમાત” કે મુતાબિક આસાની સે અમલ કર સકતે હૈં, યાદ રખિયે, હમ કિતને ભી મસરૂફ હોં إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ “મ-દની ઇન્આમાત” કે મુતાબિક અમલ કરને સે ન હમારે દુન્યવી કામકાજ મુ-તઅસ્સિર હોંગે ન હી તા’લીમ મેં હરજ હોગા ઔર ન હી હમારે ઘરબાર ઔર કારોબાર કે મુઆ-મલાત મેં રુકાવટેં હોંગી બલકે રુકાવટેં દૂર હોંગી, ક્યૂંકે “મ-દની ઇન્આમાત” કે મુતાબિક અમલ કરને વાલોં કો અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ઇસ તરહ અપની દુઆઓં સે નવાઝ રહે હૈં :

દુઆએ અતાર : અલ્લાહ عَزَّ وَجَلَّ આપ કો મદીનએ મુનવ્વરહ કે સદા બહાર ફૂલોં કી તરહ મુસ્કુરાતા રખે કભી ભી આપ કી ખુશિયાં ખત્મ ન હોં, હયાત વ મમાત (મૌત), બરઝખ વ સકરાત (હાલતે નઝઅ) ઔર કિયામત કે જંસોઝ લમ્હાત મેં હર જગહ મસરતેં ઔર શાદમાનિયાં નસીબ હોં, અલ્લાહ عَزَّ وَجَلَّ આપ કી ઔર તમામ કબીલે કી મગ્ફિરત કરે, જન્નતુલ ફિરદૌસ મેં આપ કો અપને પ્યારે હબીબ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા જવાર અતા ફરમાએ. أَمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ઇશાદિ ફરમાતે હૈં કે જબ મુઝે મા’લૂમ હોતા હૈ કે ફુલાં ઇસ્લામી ભાઈ યા ઇસ્લામી બહન કા “મ-દની ઇન્આમાત” પર અમલ હૈ તો દિલ બાગ બાગ બલકે બાગે મદીના હો જાતા હૈ. યા સુનતા હૂં કે ફુલાં ને ઝબાન ઔર આંખોં કા યા ઇન મેં સે કિસી એક કા “કુફલે મદીના” લગાયા હૈ તો અજબ કેફો સુરૂર હાસિલ હોતા હૈ.

અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી દુઆ ઔર આપ કી તરગીબ કા અન્દાઝ દેખ કર મહસૂસ હોતા હૈ કે દુન્યા ઔર આખિરત કી

બેહતરી કે ખ્વાહિશ મન્દ હર મુસલ્માન કો ચાહિયે કે વોહ ઇન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કરને વાલા બન જાએ.

શૈતાન કા ખતરનાક વાર

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ મેં સુસ્તી કી એક વજહ ઇસ કા મુશ્કિલ મહસૂસ હોના ભી હૈ. ઇસ લિયે શૈતાન કી કોશિશ હોતી હૈ કે કોઈ “મ-દની ઇન્આમાત” કા રિસાલા પઢ ન સકે ઓર યેહ વસ્વસા ડાલતા હૈ કે યેહ તો બહુત મુશ્કિલ હૈ. મેં 72 મ-દની ઇન્આમાત કે મુતાબિક કિસ તરહ અમલ કર સકતા હું ? ઇસ તરહ રિસાલા હાસિલ કરને ઓર ઇસ કી ખાના પુરી કરને સે રોક લેતા હૈ.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! યેહ શૈતાન કા ખતરનાક વાર હૈ. (જો હમેં નેકિયોં ભરી ઝિન્દગી ગુઝારને સે મહરૂમ કરના ચાહતા હૈ) અગર હમ કુછ તવજજોહ દેં ઓર ઇન મ-દની ઇન્આમાત પર ગૌર કરેં તો હમેં અન્દાઝા હોગા કે ઇન કે મુતાબિક અમલ કરના મુશ્કિલ નહીં બલ્કે આસાન હૈ. ક્યૂંકે હમેં રોઝાના 72 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ નહીં કરના બલ્કે રોઝાના જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કરના હૈ ઓસ કે ત્રીન દ-રજે હેં પહલા ઓર દૂસરા દ-રજા 17 ઓર ત્રીસરા સિર્ફ 16 મ-દની ઇન્આમાત પર મુશ્તમિલ હૈ. ઇબ્તિદાઅન ચાહેં તો ત્રીનોં દ-રજોં સે ચન્દ મ-દની ઇન્આમાત કા ઇન્તિખાબ કર લેં ઓર ઇન કે મુતાબિક અમલ શુરૂઅ કર દેં.

8 મ-દની ઇન્આમાત ઐસે હેં જિન પર હફ્તે મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ, 6 મ-દની ઇન્આમાત ઐસે હેં જિન પર મહીને મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ ઓર 8 મ-દની ઇન્આમાત ઐસે હેં જિન પર 12 માહ મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ.

મ-દની ઇન્આમાત કા મ-દની ખાએઝા

વસ્વસા : ઇતના મસરૂફ દૌર, ફિર હર તરફ સે ગુનાહોં કી યલગાર ઔર નેકિયોં પર અમલ દુશ્વાર ઇન હાલાત મેં મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કે લિયે ઇસરાર, ક્યા મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ ઇસ કદર ઝરૂરી હે ?

જવાબે વસ્વસા : અમીરે અહલે સુન્નત وَالْحَالِ ને ઇસ પુર ફિતન દૌર મેં જો મ-દની ઇન્આમાત અતા ફરમાએ હેં ઉસ મેં આસાની સે નેકિયાં કરને ઔર ગુનાહોં સે બચને કે તરીકે હી તો દિયે હેં, આઇયે હમ શૈતાન કે તમામ વસ્વસોં કો દૂર કરતે હુએ ગૌર કરેં તો મા'લૂમ હોગા કે.....

ઇન મ-દની ઇન્આમાત મેં બા'ઝ મ-દની ઇન્આમાત ફરાઇઝ વ વાજિબાત પર મુશ્તમિલ હેં યા'ની શર-ઈ તૌર પર હર મુસલ્માન પર લાઝિમ હેં ઔર ઇન પર તવજજોહ દે કર અપના મા'મૂલ ન બનાને પર આખિરત મેં શદીદ પકડ કી વઈદ હે. (જૈસા કે ફરાઇઝ વ વાજિબાત કી અદાએગી ઔર હરામ કર્દા ચીઝોં સે ઇજતિનાબ નીઝ કુછ મ-દની ઇન્આમાત સુન્નતોં ઔર મુસ્તહબ્બાત પર મુશ્તમિલ હેં.) ઇન મ-દની ઇન્આમાત મેં સે બા'ઝ મ-દની ઇન્આમાત નમાઝ સે મુ-તઅલ્લિક હેં (મ-સલન પાંચોં નમાઝે પહલી સફ મેં બા જમાઅત ખુશૂઓ ખુઝૂઅ કી સઅ્ય કે સાથ અદા કરના, સુન્નતે કબ્લિય્યા ઔર નવાફિલે બા'દિય્યા વગૈરા કી આદત બનાના.) બા'ઝ મ-દની ઇન્આમાત ઝબાન ઔર નિગાહ કી હિફાઝત કે તરીકોં પર મુશ્તમિલ હેં (મ-સલન હત્તલ મકદૂર નિગાહેં નીચી રખના, ફુઝૂલ ગોઈ કી આદત નિકાલને કે લિયે ઝરૂરી ગુફ્ત-ગૂ ભી કમ લફઝોં મેં યા લિખ કર કરના વગૈરા.) મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! અગર હમ મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા ન ભી હોતે ફિર ભી નમાઝ તો પઢની હી થી ઔર બદ નિગાહી સે બચના ભી

લાઝિમી થા. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ اَمીરે અહલે સુન્નત اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ કે અતા

કર્દા મ-દની ઇન્આમાત ને મઝીદ આસાની ફરમા દી હે.

મઝીદ 6 મ-દની ઇન્આમાત એસે હેં જિન કા તઅલ્લુક મુતા-લએ સે હે (મ-સલન બહારે શરીઅત ઔર મિન્હાજુલ આબિદીન કે મખ્સૂસ અબ્વાબ કા મુતા-લઆ).

બા'ઝ મ-દની ઇન્આમાત કે ઝરીએ અમીરે અહલે સુન્નત اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ હમેં એસે ગુનાહોં સે બચને કા મ-દની ઝેહન અતા ફરમા રહે હેં જો મુઆ-શરે મેં આમ હેં ઔર જિન કી તરફ હમારી તવજજોહ નહીં, મ-સલન રાઝ કી બાત કી હિફાઝત કરના, ઝૂટ, ગીબત⁽¹⁾, યુગલી, હસદ, તકબ્બુર, વા'દા ખિલાફી, ફિલ્મેં ડિરામે, ગાને બાજે વગૈરા સે ખુદ કો મહફૂઝ રખના.

બા'ઝ મ-દની ઇન્આમાત કે ઝરીએ અમીરે અહલે સુન્નત اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ ને અખ્લાકી નિખાર પૈદા કરને કી કોશિશ ફરમાઈ હે. જેસે ગુસ્સા આ જાને પર યુપ સાધ કર દર ગુઝર સે કામ લેના, “જી” કહને કી આદત ડાલના, દૂસરે કી બાત સુનને કે બજાએ ઉસ કી બાત કાટ કર અપની બાત શુરૂઆ કરને કી આદત નિકાલના, તૂ તૂકાર સે બચતે હુએ આપ જનાબ સે ગુફત-ગૂ કી આદત ડાલના, કહકહા લગાને સે ગુરૈઝ કરના, ફુઝૂલ બાત નિકલને પર ઇસ્તિફાર યા દુરૂદ શરીફ પઢના, હફતે મેં કમ અઝ કમ એક મરીઝ યા દુખી કી ઘર યા અસ્પતાલ જા કર ગમ ખ્વારી કરતે હુએ તા'વીઝાતે અત્તારિયા કી તરગીબ દિલાના નીઝ ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે લિયે 19 મ-દની ફૂલ વગૈરા કે મુતાબિક મા'મૂલ બનાના.

لَا يَنْهَى

①..... ઇસ મૌઝૂઅ પર અમીરે અહલે સુન્નત اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ કી મશહૂરે ઝમાના તસ્નીફ “ગીબત કી તબાહકારિયાં” કો મુતા-લઆ ઇન્તિહાઈ ઝરૂરી વ મુફીદ હે.

**“યા રબ્બે કરીમ ! હમેં મુતકી બના” કે ઉઁનીસ
દુરૂફ કી નિસ્બત સે ઘર મેં “મ-દની માહોલ”
બનાને કે 19 મ-દની ફૂલ**

﴿1﴾ ઘર મેં આતે જાતે બુલન્દ આવાઝ સે સલામ કીજિયે ﴿2﴾
વાલિદા યા વાલિદ સાહિબ કો આતે દેખ કર તા’ઝીમન ખડે હો જાઈએ
﴿3﴾ દિન મેં કમ અઝ કમ એક બાર ઇસ્લામી ભાઈ વાલિદ સાહિબ કે
ઔર ઇસ્લામી બહનેં માં કે હાથ ઔર પાઉં ચૂમા કરેં ﴿4﴾ વાલિદેન કે
સામને આવાઝ ધીમી રખિયે, ઉન સે આંખેં હરગિઝ ન મિલાઈયે, નીચી
નિગાહેં રખ કર હી બાતચીત કીજિયે ﴿5﴾ ઉન કા સોંપા હુવા હર વોહ
કામ જો ખિલાફે શર-અ ન હો ફૌરન કર ડાલિયે ﴿6﴾ સન્જ-દગી
અપનાઈયે, ઘર મેં તૂ તુકાર, અબે તબે ઔર મઝાક મસ્ખરી કરને,
બાત બાત પર ગુસ્સે હો જાને, ખાને મેં ઐબ નિકાલને, છોટે ભાઈ
બહનોં કો ઝાડને, મારને, ઘર કે બડોં સે ઉલઝ્ઝને, બહસેં કરતે રહને કી
અગર આપ કી આદતેં હોં તો અપના રવચ્ચા યક્સર તબ્દીલ કર દીજિયે,
હર એક સે મુઆફી તલાફી કર લીજિયે. ﴿7﴾ ઘર મેં ઔર બાહર હર
જગહ આપ સન્જદા હો જાએંગે તો ۞ ۞ ۞ ઘર કે અન્દર ભી ઝરૂર
ઇસ કી બ-ર-કતેં ઝાહિર હોંગી. ﴿8﴾ માં બલકે બચ્ચોં કી અમ્મી હો તો
ઉસે નીઝ ઘર (ઔર બાહર) કે એક દિન કે બચ્ચે કો ભી “આપ” કહ કર
હી મુખાતિબ હોં. ﴿9﴾ અપને મહલ્લે કી મસ્જિદ મેં ઇશા કી જમાઅત કે
વક્ત સે લે કર દો ઘન્ટે કે અન્દર અન્દર સો જાઈયે. કાશ ! તહજજુદ મેં
આંખ ખુલ જાએ વરના કમ અઝ કમ નમાઝે ફજ તો બ આસાની

(મસ્જિદ કી પહલી સફ મેં બા જમાઅત) મુયસ્સર આએ ઔર ફિર કામકાજ મેં ભી સુસ્તી ન હો. ﴿10﴾ ઘર કે અફરાદ મેં અગર નમાઝોં કી સુસ્તી, બે પદગી, ફિલ્મોં ડિરામોં ઔર ગાને બાજોં કા સિલ્સિલા હો ઔર આપ અગર સર-પરસ્ત નહીં હેં, નીઝ ઝન્ને ગાલિબ હૈ કે આપ કી નહીં સુની જાએગી તો બાર બાર ટોકા ટોક કે બજાએ, સબ કો નરમી કે સાથ મક-ત-બતુલ મદીના સે જારી શુદા સુન્નતોં ભરે બયાનાત કી ઓડિયો કેસિટેં, ઓડિયો/વિડિયો સીડીઝ સુનાઈયે દિખાઈયે, મ-દની ચેનલ દિખાઈયે. اِنْ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ “મ-દની નતાઈજ” બરઆમદ હોંગે. ﴿11﴾ ઘર મેં કિતની હી ડાંટ બલ્કે માર ભી પડે, સબ્ર સબ્ર ઔર સબ્ર કીજિયે. અગર આપ ઝબાન ચલાએંગે તો “મ-દની માહોલ” બનને કી કોઈ ઉમ્મીદ નહીં બલ્કે મઝીદ બિગાડ પૈદા હો સકતા હૈ કે બે જા સખ્તી કરને સે બસા અવકાત શૈતાન લોગોં કો ઝિદી બના દેતા હૈ. ﴿12﴾ મ-દની માહોલ બનાને કા એક બેહતરીન ઝરીઆ ચેહ ભી હૈ કે ઘર મેં રોઝાના ફૈઝાને સુન્નત કા દર્સ ઝરૂર ઝરૂર ઝરૂર દીજિયે યા સુનિયે. ﴿13﴾ અપને ઘર વાલોં કી દુન્યા વ આબિરત કી બેહતરી કે લિયે દિલસોઝી કે સાથ દુઆ ભી કરતે રહિયે કે ફરમાને મુસ્તફા صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم હૈ : اَلْدُّعَاوُ سَلَاحُ الْمُؤْمِنِ “યા’ની દુઆ મોમિન કા હથિયાર હૈ.” (المستدرک للحاکم، ج ۲، ص ۱۶۲، الحدیث: ۱۸۵۵)

﴿14﴾ સુસરાલ મેં રહને વાલિયાં જહાં ઘર કા ઝિક હૈ વહાં સુસરાલ ઔર જહાં વાલિદૈન કા ઝિક હૈ વહાં સાસ ઔર સુસર કે સાથ વોહી હુસ્ને સુલૂક બજા લાએં જબ કે કોઈ માનેએ શર-ઈ ન હો. ﴿15﴾ મસાઈલુલ કુરઆન સફહા 290 પર હૈ : હર નમાઝ કે બા’દ અવ્વલ વ આબિર એક મર્તબા દુરૂદ શરીફ કે સાથ ચેહ

કુરઆની દુઆ એક બાર પઢ લીજિયે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** બાલ બચ્ચે સુન્નતોં કે પાબન્દ બનેંગે ઔર ઘર મેં મ-દની માહોલ કાઈમ હોગા : (દુઆ યેહ હૈ)

اللَّهُمَّ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا لَبَنًا حَلِيمًا (૧૬) (આયતે કુરઆની કા હિસ્સા નહી) તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔ

હમારે રબ હમેં દે હમારી બીબિયોં ઔર હમારી ઔલાદ સે આંખોં કી ઠન્ડક ઔર હમેં પરહેઝ ગારોં કા પેશવા બના (૧૯, الفرقان: ૮૪) ના ફરમાન બચ્ચા યા બડા જબ સોયા હો તો 11 તા 21 દિન તક ઉસ કે સિરહાને ખડે હો કર યેહ આયાતે મુબા-રકા સિર્ફ એક બાર ઈતની આવાઝ સે પઢિયે કે ઉસ કી આંખ ન ખુલે.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ۝ فِي كُتُبٍ مَحْفُوظَةٍ (૨૧) (તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બલ્કે વોહ કમાલ શરફ વાલા કુરઆન હૈ લૌહે મહફૂઝ મેં) (૩૦, الأبروج: ૨૨) (અવ્વલ આખિર એક મર્તબા દુરૂદ શરીફ) યાદ રહે ! બડા ના ફરમાન હો તો સોતે સોતે સિરહાને વઝીફા પઢને મેં ઉસ કે જાગને કા અન્દેશા હૈ ખુસૂસન જબ કે ઉસ કી નીંદ ગહરી ન હો, યેહ પતા ચલના મુશ્કિલ હૈ કે સિર્ફ આંખેં બન્દ હેં યા સો રહા હૈ લિહાઝા જહાં ફિતને કા ખૌફ હો વહાં યેહ અમલ ન કિયા જાએ ખાસ કર બીવી અપને શોહર પર યેહ અમલ ન કરે. **﴿17﴾** નીઝ ના ફરમાન ઔલાદ કો ફરમાં બરદાર બનાને કે લિયે તા હુસૂલે મુરાદ નમાઝે ફજા કે બા'દ આસમાન કી તરફ રુખ કર કે **“يَا شَهِيدُ”** 21 બાર પઢિયે. (અવ્વલ આખિર એક બાર દુરૂદ શરીફ) **﴿18﴾** મ-દની ઈઆમાત કે મુતાબિક અમલ કી આદત બનાઈયે, ઔર ઘર કે જિન અફરાદ કે અન્દર નર્મ ગોશા પાએં ઉન મેં ઔર આપ અગર બાપ હેં તો ઔલાદ મેં નરમી ઔર

હિક્મતે અ-મલી કે સાથ મ-દની ઇન્આમાત કા નિફાઝ કીજિયે, અલ્લાહ ﷻ કી રહમત સે ઘર મેં મ-દની ઇન્કિલાબ બરપા હો જાએગા. ﴿19﴾ પાબન્દી સે હર માહ કમ અઝ કમ ત્રીન દિન કે મ-દની કાફિલે મેં આશિકાને રસૂલ કે સાથ સુન્નતોં ભરા સફર કર કે ઘર વાલોં કે લિયે ભી દુઆ કીજિયે. મ-દની કાફિલે મેં સફર કી બ-ર-કત સે ભી ઘરોં મેં મ-દની માહોલ બનને કી “મ-દની બહારેં” સુનને કો મિલતી હેં.

اَمِّيْرَةُ اَحْلَیْہِ سُبْحَانَ اللّٰہِ عَزَّوَجَلَّ ! અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કે પુર હિક્મત તરબિયતી મ-દની ફૂલોં કી મહક સે મહસૂસ હોતા હૈ કે અગર વાલિદૈન યેહ યાહતે હેં કે હમારી ઔલાદ ના ફરમાની છોડ કર ફરમાં બરદાર બન જાએ તો ઉન્હેં અપની ઔલાદ કો દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા કર દેના યાહિયે. અલ્લાહ ﷻ ને યાહા તો વોહ મ-દની માહોલ કી બ-ર-કતોં ઔર ઇસ ઝમાને કે સિલ્સિલએ આલિય્યા કાદિરિય્યા ર-ઝવિય્યા કે અઝીમ બુઝુર્ગ અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કે ફુયૂઝો બ-ર-કાત સે મુસ્તફીઝ હો કર વાલિદૈન કે ઇતાઅત ગુઝાર ઔર બા અદબ બન જાએંગે.

(બલકે અમીરે અહલે સુન્નત ﷺ કે અન્દાઝે તરબિયત સે તો યૂં મહસૂસ હોતા હૈ કે આપ ﷺ યાહતે હેં કે આજ કા હર મુસલ્માન એસા બા કિરદાર હો, કે ઉસે કિસી ભી ઝાવિયે સે પરખા જાએ તો યેહ બેહતર હી નઝર આએ.)

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَزَّوَجَلَّ મ-દની ઇન્આમાત મેં એસે ઇન્આમાત ભી હેં જો મ-દની માહોલ કી બ-ર-કત સે તન્ઝીમી તૌર પર પહલે હી સે નાફિઝ હેં ઔર જિન કે બારે મેં માહાના કારકર્દગી લેને કા સિલ્સિલા ભી જારી હૈ જિસ

કી વજહ સે اَلْحَسْبُ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ અકસર મ-દની ઈન્આમાત પર હમેં અમલ કરને કા મૌકઅ ભી મિલતા હે.

જૈસા કે રોઝાના દો દર્સ દેના યા સુનના, કમ અઝ કમ દો ઈસ્લામી ભાઈયોં કો મ-દની ઈન્આમાત ઔર મ-દની કાફિલે કી તરગીબ દિલાના, મ-દની કામોં મેં કમ અઝ કમ દો ઘન્ટે સર્ફ કરના, મદ્ર-સતુલ મદીના (બાલિગાન) મેં પઢના યા પઢાના ઔર ફારિગ હોતે હી ઈશા કી જમાઅત સે દો ઘન્ટે કે અન્દર ઘર પહોંચના, ચન્દ એક હી કી દોસ્તી સે બચના, મર્કઝી મજલિસે શૂરા, દીગર મજલિસ ઔર અપને નિગરાન કી ઈતાઅત કરના, કિસી સે ઈજ્તિલાફ કી સૂરત મેં દૂસરોં પર ઈઝહાર ન કરના, જો મ-દની માહોલ સે દૂર હો ગએ તન્ઝીમી તરકીબ કે તહ્ત ઉન કી વાબસ્તગી કે લિયે કોશિશ કરના ઔર દૌરાને ગુફત-ગૂ દા'વતે ઈસ્લામી કી ઈસ્તિલાહાત કા ઈસ્તિ'માલ નીઝ તલફફુઝ કી દુરુસ્તી કે લિયે કોશિશ કરના. (હફ્તે મેં એક બાર) ઈજતિમાઅ મેં અવ્વલ તા આખિર શિર્કત, સારી રાત એ'તિકાફ, બા'દે ઈજતિમાઅ મુલાકાત, અલાકાઈ દૌરા મેં શિર્કત, નેકી કી દા'વત પર મુશ્તમિલ મક્તૂબ ભેજના, કેસિટ યા VCD ઈજતિમાઅ ઔર મસ્જિદ ઈજતિમાઅ મેં શિર્કત. (મહીને મેં એક બાર) રોઝાના ફિકે મદીના કરતે હુએ મ-દની ઈન્આમાત કા રિસાલા પુર કર કે અપને ઝિમ્મેદાર કો જમ્અ કરવાના. જદ્વલ કે મુતાબિક ત્રીન દિન કે મ-દની કાફિલે મેં સફર કરના, એક કો તરગીબ દિલા કર મ-દની ઈન્આમાત કા રિસાલા પુર કરને કે લિયે તય્યાર કરના ઔર મ-દની કાફિલે મેં સફર કરવાના. હર બારહ માહ મેં ત્રીસ દિન કે લિયે ઔર ઉમ્ર ભર મેં યક મુશ્ત બારહ માહ કે લિયે સફર કરના.

બરોઝે કિયામત વઝૂન દાર અમલ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી બાઘ્યો ! ગૌર કરને સે મા'લૂમ હુવા કે ઇન

મ-દની ઇન્આમાત કા નિફાઝ ઇતના મુશ્કિલ નહીં જિતના મહસૂસ હોતા હૈ. અગર હમ ઇખ્લાસ કે સાથ કોશિશ કરેં તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** ઇન મ-દની ઇન્આમાત પર બ આસાની અમલ કર સકતે હૈં. સચ્ચિદુના ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ **عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيم** ઇશાદિ ફરમાતે હૈં : જો અમલ દુન્યા મેં જિતના દુશ્વાર હોગા બરોઝે કિયામત મીઝાન મેં ઉતના હી ઝિયાદા વઝૂન દાર હોગા. (تذكرة الاولياء، ذكر ابراهيم بن ادهم، ص ۹۵)

જબ હમ હિમ્મત કર કે મ-દની ઇન્આમાત કે મુતાબિક અમલ શુરૂઅ કરેંગે તો હો સકતા હૈ કે ઇબ્તિદાઅન મુશ્કિલ મહસૂસ હો મગર ફિર બ તદરીજ **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** આસાની હો જાએગી. હર મુશ્કિલ કામ કા પેહી ઉસૂલ હૈ.

સરકારે મદીનએ મુનવ્વરહ, સરદારે મક્કાએ મુકર્રમા

صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને અ-ઝમત નિશાન હૈ :

يَا أَيُّهَا الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

ઉસ કે હાથ ઔર ઝબાન સે દૂસરે મુસલ્માન મહફૂઝ રહેં.

(صحيح البخارى، الحديث: ۱۰، ج ۱، ص ۱۵)

નિઝામુલ અવકાત કી તરતીબ બના લીજિયે ઔર જમાઅતે ઘશા સે દો ઘન્ટે કે અન્દર અન્દર સો જાઇયે

તમામ મ-દની ઈન્આમાત કે નિફાઝ કે લિયે જદ્દવલ કી અહમ્મિયત બહુત ઝિયાદા હૈ. અમીરે અહલે સુન્નાત ﷺ ફરમાતે હૈં : “ઈબાદાત ઔર રિયાઝાત મેં વક્ત કી બહુત અહમ્મિયત હૈ ઈસ લિયે રોઝાના કે નિઝામુલ અવકાત તરતીબ દીજિયે.” યુનાન્હે અપને રિસાલે “અનમોલ હીરે” મેં યૂં ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં :

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! હો સકે તો અપના યૌમિયા નિઝામુલ અવકાત તરતીબ દે લેના ચાહિયે. અવ્વલન ઈશા કી નમાઝ પઢ કર હત્તલ ઈમ્કાન દો ઘન્ટે કે અન્દર અન્દર સો જાઈયે. રાત કો ફુઝૂલ ચોપાલ લગાના, હોટલોં કી રોનક બઢાના ઔર દોસ્તોં કી મજલિસોં મેં વક્ત ગંવાના (જબ કે કોઈ દીની મસ્લહત ન હો) બહુત બડા નુકસાન હૈ. તફ્સીરે રૂહુલ બયાન, જિલ્દ 4 સફહા નમ્બર 166 પર હૈ : “કૌમે લૂત કી તબાહ કારિયોં મેં સે યેહ ભી થા કે વોહ ચૌરાહોં પર બૈઠ કર લોગોં સે ઠઠ્ઠા મસ્ખરી કરતે થે.” મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! ખૌફે ખુદાવન્દી સે લરઝ ઉઠિયે ! દોસ્ત બ ઝાહિર કેસે હી નેક સૂરત હોં ઉન કી દિલ આઝાર ઔર ખુદાએ ગફફાર સે ગાફિલ કર દેને વાલી મહફિલોં સે તૌબા કર લીજિયે. રાત કો દીની મશાગિલ સે ફારિગ હો કર જલ્દ સો જાઈયે કે રાત કા આરામ દિન કે આરામ કે મુકાબલે મેં ઝિયાદા સિદ્દહત બખ્શ હૈ ઔર ઐન ફિતરત કા તકાઝા ભી. યુનાન્હે પારહ 20 સૂ-રતુલ કસસ આયત નમ્બર 73 મેં ઈર્શાદ હોતા હૈ :

وَمِنْ رَّحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર ઉસ ને

النَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا

અપની મેહર (રહમત) સે તુમ્હારે લિયે રાત

ઓર દિન બનાએ, કે રાત મેં આરામ કરો

مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٠﴾

ઓર દિન મેં ઉસ કા ફઝલ ઢૂંડો (યા'ની કસ્બે

મઆશ કરો) ઓર ઇસ લિયે કે તુમ હક માનો.

મુફ્સિરે શહીર, હકીમુલ ઉમ્મત હઝરતે મુફ્તી અહમદ યાર ખાન عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَان “નૂરુલ ઈરફાન” સફહા 629 પર ઇસ કે તહ્ત ફરમાતે હેં : ઇસ સે મા'લૂમ હુવા કે કમાઈ કે લિયે દિન ઓર આરામ કે લિયે રાત મુકરર કરની બેહતર હૈ. રાત કો બિલા વજહ ન જાગે, દિન મેં બેકાર ન રહે અગર મા'જૂરી (મજબૂરી) કી વજહ સે દિન મેં સોએ ઓર રાત કો કમાએ તો હરજ નહીં જૈસે રાત કી નોકરિયોં વાલે મુલાઝિમ વગૈરા.

સુબ્હ કી ફઝીલત

નિઝામુલ અવકાત મુ-તઅય્યન કરતે હુએ કામ કી નૌઈયત ઓર કેફિયત કો પેશે નઝર રખના મુનાસિબ હૈ. મ-સલન જો ઇસ્લામી ભાઈ રાત કો જલ્દી સો જાતે હેં સુબ્હ કે વક્ત વોહ તરો તાઝા હોતે હેં. લિહાઝા ઇલ્મી મશાગિલ કે લિયે સુબ્હ કા વક્ત બહુત મુનાસિબ હૈ. સરકારે નામદાર صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી યેહ દુઆ “તિરમિઝી” ને નકલ કી હૈ : “اَيُّهَا الْعَالَمُ ! مَعْرِفَةُ رَحْمَةِ اللهِ وَفَضْلِهِ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ وَفَضْلِهِ ! مَعْرِفَةُ رَحْمَةِ اللهِ وَفَضْلِهِ ! مَعْرِفَةُ رَحْمَةِ اللهِ وَفَضْلِهِ ! مَعْرِفَةُ رَحْمَةِ اللهِ وَفَضْلِهِ !” (ترمذی ج ۳ ص ۶۱۶ حدیث ۱۲۱۶) યુનાન્યે મુફ્સિરે શહીર, હકીમુલ ઉમ્મત, હઝરતે મુફ્તી અહમદ યાર ખાન عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَان ઇસ હદીસે પાક કે તહ્ત ફરમાતે હેં : યા'ની (યા અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ !) મેરી

ઉમ્મત કે તમામ ઉન દીની વ દુન્યાવી કામોં મેં બ-ર-કત દે જો વોહ સુબ્હ સવેરે કિયા કરેં જૈસે સફર, ત-લબે ઇલ્મ, તિજારત વગૈરા.

(મિરઆતુલ મનાજીહ, જિ. 5, સ. 491)

કોશિશ કીજિયે કે સુબ્હ ઉઠને કે બા'દ સે લે કર રાત સોને તક સારે કામોં કે અવકાત મુકરર હોં મ-સલન ઇતને બજે તહજજુદ, ઇલ્મી મશાગિલ, મસ્જિદ મેં તકબીરે ઊલા કે સાથ બા જમાઅત નમાઝે ફજ (ઇસી તરહ દીગર નમાઝે ભી) ઇશરાક, યાશત, નાશતા, કસ્બે મઆશ, દો પહર કા ખાના, ઘરેલૂ મુઆ-મલાત, શામ કે મશાગિલ, અચ્છી સોહબત (અગર યેહ મુયસ્સર ન હો તો તન્હાઈ બ દ-ર-જહા બેહતર હૈ), ઇસ્લામી ભાઈયોં સે દીની ઝરૂરિયાત કે તહત મુલાકાત વગૈરા કે અવકાત મુ-તઅય્યન કર લિયે જાએ. જો ઇસ કે આદી નહીં હૈં ઉન કે લિયે હો સકતા હૈ શુરૂઅ મેં કુછ દુશ્વારી પેશ આએ. ફિર જબ આદત પડ જાએગી તો ઇસ કી બ-ર-કતેં ભી ખુદ હી ઝાહિર હો જાએગી. **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ**

દિન લહ્વ મેં ખોના તુઝે, શબ સુબ્હ તક સોના તુઝે

શર્મે નબી ખોંફે ખુદા, યેહ ભી નહીં વોહ ભી નહીં

રિઝકે ખુદા ખાયા કિયા, ફરમાને હક ટાલા કિયા

શુક્રે કરમ તસેં સઝા, યેહ ભી નહીં વોહ ભી નહીં

(હદાઈકે બખ્શિશ)

(બયાનાતે અત્તારિયા, હિસ્સએ સિવુમ, સ. 19)

અગર હમ આયિન્દા સફહાત પર દિયે હુએ મ-દની ઇન્આમાત પર આસાની સે અમલ કરને કે તરીકે કે મુતાબિક ઝિન્દગી કે શબો રોઝ ગુઝારને કી કોશિશ કરેંગે તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** ઇન મ-દની ઇન્આમાત કી બ-ર-કતેં હાસિલ કર સકેંગે.

મ-દની ઇન્આમાત પર આસાની સે અમલ કરને કા મ-દની તરીકા

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ કે અત્તા કદા 72 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કરને કા જઝબા રખને વાલે ઇસે ઝરૂર પદે.

યકીનન હર અમલ મેરા તેરી નઝરોં સે કાઘમ હૈ.....

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ફરમાતે હૈં : જો કોઈ મ-દની ઇન્આમાત કે મુતાબિક ઇખ્લાસ કે સાથ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી રિઝા કે લિયે અમલ કરેગા તો વોહ إِنْ شَاءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા પ્યારા બન જાએગા ઔર આપ ઉસ કે લિયે દુઆ ફરમાતે હૈં કે યા રબ્બે મુસ્તફા ! જો તેરી રિઝા કે લિયે ઇન મ-દની ઇન્આમાત કે મુતાબિક અમલ કરે ઉસે ઇસ સે પહલે મૌત ન દે જબ તક વોહ મદીના ન યૂમ લે. યાદ રખેં ! મૌત તમામ તર સખ્તિયોં સમેત પીછા કિયે ચલી આ રહી હૈ અન્કરીબ મરના, અંધેરી કબ્ર મેં ઉતરના ઔર અપની કરની કા ફલ ભુગતના પડેગા. યકીનન વોહ લોગ ખુશ નસીબ હૈં જો મરને સે પહલે મૌત કી તથ્યારી કર લેતે હૈં, કાશ ! હમ અપના રોઝાના કા મા'મૂલ ઇસ તરહ બના લેં !

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઔર ઉસ કે રસૂલ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે ફઝલો કરમ સે રોઝાના સોને સે કબ્લ (1) હર વક્ત બા વુઝૂ રહને કી નિયત કે સાથ વુઝૂ કર કે (2) સલાતુતૌબા, (3) આ-યતુલ કુરસી, તસ્બીહે ફાતિમા

رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا, સૂ-રતુલ ઇખ્લાસ નીઝ સૂ-રતુલ મુલ્ક, સોને કી દુઆ
 ઔર સોતે વક્ત કે અવરાદ વગૈરા પઢ કર (4) યક્સૂઈ કે સાથ ફિકે
 મદીના (યા'ની અપને આ'માલ કા મુહા-સબા કરતે હુએ જિન જિન મ-દની
 ઇન્આમાત પર અમલ હુવા રિસાલે મેં ઉન કી ખાના પુરી કર કે) (5) સુન્નત
 બક્સ જિસ મેં (આઈના, સુર્મા, કંઘા, સૂઈ ધાગા, મિસ્વાક, તેલ ઔર કેંચી
 મૌજૂદ હો) સિરહાને રખ કર સુન્નત કી નિયત સે ચટાઈ ઔર ન હોને કી
 સૂરત મેં ઝમીન પર સો જાએં ઔર મદીને કી યાદોં મેં ખો જાએં.

મ-દની એહતિયાતેં

મુમ્કિન હો તો પાજામે યા શલવાર પર એક ચાદર તહબન્દ કી
 તરહ બાંધ લેં તાકે નીંદ મેં ભી પદેં મેં પદાં રહે. ઘર સે બાહર ભી ઇસ કી
 આદત બનાએં. એક તકિયે પર યા એક ચાદર મેં દો ઇસ્લામી ભાઈ
 હરગિઝ ન સોએં. હમેશા દો ઇસ્લામી ભાઈયોં કે દરમિયાન કમ અઝ
 કમ ચાર ફિટ કા ફાસિલા રખેં. મુમ્કિન હો તો કોઈ ચીઝ બીચ મેં રખ લેં
 મગર એસા બેગ ન રખેં જિસ મેં કોઈ કિતાબ યા તહરીર હો. દૂસરે કે
 પાઉં ઇસ તરફ હોને કા અન્દેશા હો તો સુન્નત બક્સ ભી વોહી સિરહાને
 રખેં જિસ કે ઊપર યા અન્દર કિસી કિસ્મ કી તહરીર યા લેબલ વગૈરા ન
 હો. ઇસી તરહ તા'વીઝ ઔર જેબ કી તહરીર નિકાલ કર મહફૂઝ જગહ
 પર રખ દેં તાકે કિસી ઔર સોને વાલે કે પાઉં ઇસ તરફ ન હોં, આપ કે
 અપને પાઉં ભી કિસી તહરીર કી તરફ તો નહીં હો રહે યેહ ગૌર કર
 લિયા કરેં ઔર ઇન બાતોં કા હમેશા ખયાલ રખા કરેં.

બા અદબ બા નસીબ

બે અદબ બે નસીબ

સુબ્હે સાદિક

કાશ ! સુબ્હે સાદિક સે આધા ઘન્ટા કબ્લ બેદાર હો કર બિસ્તર
 ઔર લિબાસ હમેશા તહ કર કે રખને કી નિયત કે સાથ તહ કર લેં. (6)
 તહિયતુલ વુઝૂ કી નિયત કે સાથ તહજજુદ અદા ફરમા લેં. (7) અઝાન
 વ ઇકામત કે વક્ત ખામોશ રહ કર જવાબ દેં ફિર (8) સદાએ મદીના¹
 લગાતે હુએ કમ અઝ કમ કિસી એક ઈસ્લામી ભાઈ કો અપને સાથ
 મસ્જિદ મેં લા કર (9) સુન્નતે કબ્લિયા અદા ફરમાએં.

નમાઝે ફજ

(10) ફિર બા જમાઅત મઅ તકબીરે ઊલા પહલી સફ મેં (11)
 ખુશૂઓ ખુઝૂઅ પૈદા કરને કી કોશિશ કરતે હુએ નમાઝે ફજ અદા
 ફરમાએં (દીગર નમાઝોં મેં ભી ઈસી તરહ એહતિમામ ફરમાએં) બા'દ નમાઝ
 دینہ

સદાએ મદીના કે વક્ત એહતિયાત

①..... અમીરે અહલે સુન્નત أهل السنة والجماعة ઈશાદ ફરમાતે હેં કે અઝાને ફજ કે બા'દ
 બિગૈર મેગાફોન દો દો ઈસ્લામી ભાઈ સદાએ મદીના લગાએં (મુસલ્માનોં કો નમાઝે ફજ
 કે લિયે સદા લગા કર ઉઠાને કો દા'વતે ઈસ્લામી કી ઈસ્તિલાહ મેં સદાએ મદીના કહા જાતા હૈ) મગર
 ઈસ બાત કા ખયાલ રખિયે કે ઇતની ઝોરદાર આવાજેં ન હોં, કે મરીઝોં, બચ્ચોં ઔર જો
 ઈસ્લામી બહનેં ઘર મેં નમાઝ મેં મશગૂલ હોં યા પઢ કર દોબારા લૈટ ગઈ હોં ઉન કો
 તશ્વીશ હો. દસોં બયાન કરને, ના'ત શરીફ પઢને ઔર સ્પીકર ચલાને વગૈરા મેં હમેશા
 નમાઝિયોં, તિલાવત કરને વાલોં ઔર સોને વાલોં કી ઈઝા રસાની સે બચના શરઅન
 વાજિબ હૈ. કહીં ઐસા ન હો, કે હમ ઝાહિરી ઇબાદત સે ખુશ હો રહે હોં મગર ઈસ મેં
 દૂસરોં કી પરેશાની કા બાઈસ બન કર હકીકત મેં حالات المسلمين ગુનાહગાર ઔર દોઝખ કે
 હકદાર બન રહે હોં.

અમીરે અહલે સુન્નત પર અલ્લાહ الله કી રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે
 હમારી મગફિરત હો.

દુઆ કે આદાબ કા લિહાઝ રખતે હુએ ખુશૂઓ ખુજૂઅ કે સાથ દુઆ માંગે. બા'દે નમાઝ આ-યતુલ કુરસી, સૂ-રતુલ ઇખ્લાસ ઔર તસ્બીહે ફાતિમા عليها السلام પઢ લેં, ફિર (12) ફૈઝાને સુન્નત સે કમ અઝ કમ દો દર્સ (મસ્જિદ, ઘર, દુકાન, બાઝાર વગેરા મેં જહાં સહૂલત હો) રોઝાના દેને યા સુનને કી નિય્યત કે સાથ (13) પર્દે મેં પર્દા કે એહતિમામ કે સાથ કિબ્લા રૂ દર્સ મેં શિર્કત ફરમાએ. (નિગાહેં નીચી કિયે જિતની દેર મુમ્કિન હો દો ઝાનૂ હો કર બૈઠેં હમેશા દર્સોં બયાન મેં ઇસી તરહ બૈઠને કી કોશિશ ફરમાએં ઔર દૂસરોં કો ભી ઇસ કી તરગીબ દિલાએં મગર ઇસરા ન ફરમાએં.)

ઇન્ફિરાદી કોશિશ

દર્સ સે ફરાગત કે બા'દ (14) કમ અઝ કમ દો ઇસ્લામી ભાઈયોં કો ઇન્ફિરાદી કોશિશ કે ઝરીએ મ-દની કાફિલે વ મ-દની ઇન્આમાત ઔર દીગર મ-દની કામોં કી તરગીબ દિલાએં (તાકે સુબહ સે હી હમારા ઝેહન ઇન્ફિરાદી કોશિશ કે લિયે તય્યાર હો જાએ) (15) સર પર સબ્ઝ સબ્ઝ ઇમામા શરીફ (સબ્ઝ રંગ ગહરા યા'ની ડાર્ક ન હો), અગર બઢતી હોં તો ગુલ્ફેં, એક મુશ્ત દાઢી, સફેદ કુરતા કલી વાલા સુન્નત કે મુતાબિક આધી પિંડલી તક લમ્બા, આસ્તીનેં એક બાલિશ્ત ચૌડી, સીને પર દિલ કી જાનિબ વાલી જેબ મેં નુમાયાં મિસ્વાક, પાજામા યા શલવાર ટપ્નોં સે ઊપર રખને કે મા'મૂલ કે સાથ (સર પર સફેદ ચાદર ઔર પર્દે મેં પર્દા કરને કે લિયે મ-દની ઇન્આમ પર અમલ કરતે હુએ કથ્થઈ ચાદર ભી સાથ રહે તો મદીના મદીના) સારા દિન અમલ કી નિય્યતોં કા અઝ્મ લિયે મ-દની હુલ્યા અપનાઈયે.

અમીરે અહલે સુન્નત وَأَمَّا بِرُكَّتِهِمُ الْعَالِيَةِ ફરમાતે હેં :

બયાન કર્દા મ-દની હુલ્યે મેં જબ કિસી ઇસ્લામી ભાઈ કો દેખતા હું તો મેરા દિલ બાગ બાગ બલ્કે બાગે મદીના હો જાતા હૈ.

દુઆએ અતાર : يَا اَللّٰهُ ! મુઝે ઓર મ-દની હુલ્યે મેં રહને વાલે તમામ ઇસ્લામી ભાઈયોં કો સજ્જ સજ્જ ગુમ્બદ કે સાએ મેં શહાદત, જન્નતુલ બકીઅ મેં મદૂફન ઓર જન્નતુલ ફિરદૌસ મેં અપને પ્યારે મહબૂબ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કા પડોસ નસીબ ફરમા.

اٰمِيْنَ بِجَاہِ النَّبِيِّ الْاٰمِيْنَ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

ઉન કા દીવાના ઇમામા ઓર સુલ્ફો રીશ મેં

લગ રહા હૈ મ-દની હુલ્યે મેં વોહ કિતના શાનદાર

(16) અબ કમ અઝ કમ તીન આયાત કી તિલાવત મઅ તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન શરીફ વ તફસીર (અગર ખજાઈનુલ ઈરફાન પઢના દુશ્વાર મા'લૂમ હો તો મુફસ્સિરે શહીર, હકીમુલ ઉમ્મત, હઝરતે મુફતી અહમદ યાર ખાન નઈમી رَحْمَةُ اللّٰهِ الْقَوٰى કી તફસીર નૂરુલ ઈરફાન પઢે, કે કાફી આસાન હૈ) (17) 12 મિનટ પર્દે મેં પર્દા કિયે કિબ્લા રૂ, કિસી સુન્ની આલિમ કી ઇસ્લામી કિતાબ ઓર ફૈઝાને સુન્નત કે તરતીબ વાર કમ અઝ કમ ચાર સફહાત પઢને કા સિલ્સિલા ફરમાઈયે.

અવરાદો વઝાઈફ

ફિર આંખોં કી હિફાઝત કી આદત બનાને કી નિયત સે 12 મિનટ આંખેં બન્દ કર કે (18) શ-જ-રએ અતારિયા સે ચન્દ અવરાદ, કમ અઝ કમ 70 બાર ઈસ્તિગફાર, 166 બાર اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ, ફિર 3 બાર اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ પઢ લેં (યેહ ઝિન્દગી ભર કે લિયે

મા'મૂલ બના લેં) (19) જિસ નિગરાન કે ભી મા તહત હૈં હમેશા (શરીઅત કે દાઅરે મેં રહ કર ઉન કી) ઇતાઅત ફરમાઈયે.

મસ્જિદ મેં એહતિયાત

જબ તક મસ્જિદ મેં રહેં ઝબાન કી હિફાઝત કે પેશે નઝર ફુફલે મદીના મેં હી આફિયત હૈ. (દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ મેં ઝબાન કો અલ્લાહ ﷻ કી નારાઝી વાલે કામોં સે બચાને ઔર ફુઝૂલ ગોઈ કી આદત નિકાલને કે લિયે ઝરૂરી બાત ભી કમ લફઝોં મેં લિખ કર યા ઇશારોં મેં કરના ઔર ફુઝૂલ બાત મુંહ સે નિકલ જાને કી સૂરત મેં નાદિમ હો કર દુરૂદ શરીફ પઢ લેના, ઝબાન કા ફુફલે મદીના કહલાતા હૈ.) લિહાઝા ઝબાન કા ફુફલે મદીના લગાતે હુએ (20) ઝરૂરી ગુફત-ગૂ ભી કમ સે કમ અલફાઝ મેં (21) કમ અઝ કમ 4 બાર લિખ કર યા ઇશારે સે કીજિયે ઔર ફુઝૂલ બાત મુંહ સે નિકલ જાને કી સૂરત મેં નાદિમ હો કર ઇસ્તિગ્ફાર યા દુરૂદ શરીફ પઢ લીજિયે (22) નઝરેં ઝુકા કર સામને વાલે કે ચેહરે પર નિગાહેં ગાડે બિઝૈર ગુફત-ગૂ કરને કી આદત ડાલિયે ઔર ઇસ કે લિયે કમ અઝ કમ 12 મિનટ રોઝાના ફુફલે મદીના એનક કા ઇસ્તિ'માલ કરના મુફીદ હૈ. (23) દૌરાને ગુફત-ગૂ દા'વતે ઇસ્લામી કી ઇસ્તિલાહાત કે ઇસ્તિ'માલ ઔર તલફફુઝ કી દુરુસ્તી કે લિયે ભી કોશિશ ફરમાઈયે, હંસને ઔર કહ્કહા લગાને સે હર સૂરત બચિયે.

મઝીદ એહતિયાતેં

(24) આપ ઔર જી કહને કી આદત ડાલિયે ઔર (25) દૂસરે કી બાત ઇત્મીનાન સે સુનને કી બજાએ ઉસ કી બાત કાટ કર અપની બાત શુરૂઅ ન કરે. નીઝ બાત સમઝ જાને કે બા વુજૂદ બે સાખ્તા “હેં ? ,

જ ? યા ક્યા ?” બોલ કર યા અબરૂ યા ચેહરે કે ઇશારે સે દૂસરોં કો ખ્વાહ મ ખ્વાહ અપની બાત દોહરાને કી ઝહમત ન દેને ઔર (26) સલામ કા જવાબ ઔર છીંકને વાલા اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ કહે તો ઉસ કે જવાબ મેં اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَتُوبُ اِلَیْكَ ઇતની આવાઝ સે કહને કે વોહ સુન લે ઔર (27) આયિન્દા કી હર જાઈઝ બાત કે ઇરાદે પર اِنِّیْ شَاءَ اللّٰهُ عَلَیْکَ ઔર મિઝાજ પુર્સા પર શિક્વા કરને કી બજાએ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَیْ کُلِّ حَال ઔર કિસી ને’મત કો દેખ કર مَآ شَاءَ اللّٰهُ عَلَیْکَ કહને કી નિયત કે સાથ (28) ઇશરાક વ યાશત અદા ફરમા લેં.

“મ-દની પન્જ સૂરહ” સફહા 277 પર શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَکَاتُهُمُ الْعَالِیَهِ નકલ ફરમાતે હેં કે હઝરતે અનસ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ રિવાયત કરતે હેં : સરકારે મદીના ને ઇશાદિ ફરમાયા : “જો ફજા કી નમાઝ બા જમાઅત પઢ કર ઝિકુલ્લાહ કરતા રહા યહાં તક કે આફતાબ બુલન્દ હો ગયા ફિર દો રક્અતેં પઢે તો ઉસે પૂરે હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ મિલેગા.”

(سنن الترمذی، کتاب السفر، باب ما يستحب من الجلوس... الخ، الحديث: ۵۸۶، ج ۲، ص ۶۰)

سُبْحَانَ اللّٰهِ عَلَیْکَ ! કિતના આસાન નુસ્ખા હૈ હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ લૂટને કા, ફિર ભી જો સુસ્તી કરે તો મુકદર હી કી બાત હૈ.

હમારે મીઠે મીઠે આકા صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ ઉમૂમન નમાઝે ઇશરાક અદા કર કે હી મસ્જિદ શરીફ સે દૌલત ખાને પર તશરીફ લે જાતે (احیاء العلوم، کتاب ترتیب الاوراد و تفصیل احیاء اللیل، الباب الاول فی فضیلة الاوراد... الخ،

ص ۶۳۹، ج ۱) કભી કભી હમેં ભી બલ્કે હમેશા હી ઇસ સુન્નત કો અદા કરના ચાહિયે.

હિકમતે અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهُ

15વીં સદી કી અઝીમ ઇસ્મી વ રૂહાની શખ્સિયત

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهُ ને કૈસી પ્યારી હિકમત કે સાથ હમં મ-દની ઇન્આમાત કે ઝરીએ નમાઝે ઇશરાક તક રુકને કી મીઠી સુન્નત અદા કરને ઔર હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ હાસિલ કરને કા આસાન તરીકા અતા ફરમાયા હૈ. ઇસ તરહ હમ થોડી સી તવજજોહ દેને સે અપને દિન કા આગાઝ અલ્લાહ ﷻ વ રસૂલુલ્લાહ ﷺ કી રિઝા કે લિયે અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهُ કી ખ્વાહિશ કે મુતાબિક કર સકેંગે ઔર اِنْ شَاءَ اللّٰهُ ﷻ ઉન કે અતા કદા મ-દની ઇન્આમાત મં સે 28 મ-દની ઇન્આમાત દિન કે શુરૂઅ હોતે હી હાસિલ કરને મં કામ્યાબ હો જાએંગે.

ઘર મં મ-દની માહોલ

(29) ફિર આંખોં કા ફુફલે મદીના લગાતે હુએ હત્તલ ઇમ્કાન નીચી નિગાહેં કિયે ઘર પહોંચેં ઔર (30) ઘર મં મ-દની માહોલ બનાને કે લિયે 19 મ-દની ફૂલોં¹ કે મુતાબિક અપના મા'મૂલ રખેં. હમેશા મદ્રસા, સ્કૂલ, કોલેજ, દુકાન યા નોકરી વગૈરા કે લિયે જાતે હુએ (31) મુસલ્માનોં કો સલામ કરતે હુએ, બિલા ઝરૂરત ઇધર ઉધર દેખને ઔર સાઈન બોર્ડ વગૈરા પર નઝર ડાલને સે બચને કી કોશિશ કરતે હુએ, નિગાહેં નીચી કિયે, અગર દરૂદ પાક પઢતે હુએ પહોંચેં તો اِنْ شَاءَ اللّٰهُ ﷻ તકરીબન 12 મિનટ મં 313 મર્તબા દુરૂદ શરીફ પઢને મં કામ્યાબ હો સકતે હેં.

① .....ઘર મં મ-દની માહોલ બનાને કે લિયે 19 મ-દની ફૂલ ઇસી કિતાબ કે સફહા

37 પર મુલા-હઝા ફરમાઈયે !

મઝીદ પૂરે દિન ઈન બકિય્યા મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કી કોશિશ કરેં મ-સલન (32) રોઝાના કમ અઝ કમ એક બયાન યા મ-દની મુઝાકરા સુનેં યા 1 ઘન્ટા 12 મિનટ મ-દની ચેનલ દેખેં ઔર (33) ના મહરમ રિશ્તેદારોં નીઝ ભાભી સે ભી શર-ઈ પદા ફરમાએં ઔર (34) અપને ઘર કે બરઆમદોં સે બિલા ઝરૂરત બાહર ઔર દૂસરોં કે ઘરોં મેં ઝાંકને સે ભી હર સૂરત બચેં નીઝ (35) ગુસ્સા આ જાને કી સૂરત મેં ચુપ સાધ કર ગુસ્સે કા ઈલાજ કરને, દર ગુઝર સે કામ લેને, (36) ફુઝૂલ સુવાલાત (જિન કે ઝરીએ મુસલ્માન ઉમૂમન ઝૂટ કે કબીરા ગુનાહ મેં મુબ્તલા હો જાતે હેં મ-સલન બિલા ઝરૂરત પૂછના આપ કો હમારા ખાના પસન્દ આયા? આપ કા સફર કેસા ગુઝરા? વગૈરા) ઔર (37) દૂસરોં સે ઈસ્તિ'માલ કે લિયે ચીઝેં મ-સલન ચાદર, ફોન, ગાડી વગૈરા માંગને સે બચને કી કોશિશ ફરમાઈયે (38) ઘર યા બાહર ટીવી, વી સી આર યા ઈન્ટરનેટ વગૈરા પર ફિલ્મેં ડિરામે યા ગાને બાજે વગૈરા સુનને દેખને કી આદત નિકાલને (39) મઝાક મસ્ખરી, તન્ઝ ઔર દિલ આઝારી સે બચને (40) તોહમત, ગાલી ગલોચ ઔર નામ બિગાડને (યા'ની કિસી કો સુવર, ગધા, ચોર, લમ્બૂ, ઠિંગૂ, મોટૂ વગૈરા કહને) સે ભી બચને કી કોશિશ કરેં. (41) વક્ત પર કર્ઝ કી અદાએગી (42) મુસલ્માનોં કે ઉયૂબ પર મુત્તલઅ હો જાને પર ઉસ કી પદા પોશી ઔર રાઝ કી બાત કી હિફાઝત કી આદત બનાને (43) ઝૂટ, ગીબત, ચુગલી, હસદ, તકબ્બુર, બદ ગુમાની ઔર વા'દા બિલાફી સે ખુદ કો બચાને કી કોશિશ ફરમાઈયે (44) આજિઝી કે એસે અલ્ફાઝ જિન કી તાઈદ દિલ ન કરે બોલ કર નિફાક ઔર રિયાકારી કે મુર-તકિબ હોને સે બચને કી ભી કોશિશ ફરમાએં. (મ-સલન

ઈસ તરહ કહના મેં હકીર હું, કમીના હું, વગૈરા જબ કે દિલ મેં ખુદ કો હકીર ન સમજતા હો)

નમાઝે ઇશા

બા'દે મગરિબ હત્તલ ઇમ્કાન સુન્નત કે મુતાબિક પદે મેં પદા કિયે (45) અચ્છી અચ્છી નિયતોં કે સાથ (46) મિટ્ટી કે બરતન મેં, પેટ કા ફુફલે મદીના લગાતે હુએ (યા'ની ભૂક સે કમ) ખાના તનાવુલ ફરમા લેં. (ઝહે નસીબ ! રોઝાના કમ અઝ કમ 12 મિનટ પેટ પર પથ્થર બાંધને કી સઆદત નસીબ હો જાએ), ફિર કમ અઝ કમ એક ઇસ્લામી ભાઈ કો અપને સાથ મસ્જિદ લે જા કર પહલી સફ મેં નમાઝે ઇશા અદા ફરમાએં. બા'દે નમાઝ (47) કમ અઝ કમ દો ઘન્ટે દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની કામોં (મ-સલન ઇન્ફિરાદી કોશિશ, દર્સો બયાન, મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાન વગૈરા) મેં દેને કી નિયત ફરમાએં (48) કિસી ઝિમ્મેદાર (યા આમ ઇસ્લામી ભાઈ સે) ઇખ્તિલાફ કી સૂરત મેં દૂસરોં પર ઇઝહાર કરને કી બજાએ તન્જીમી તરકીબ સે મસ્અલા હલ ફરમાએં. (49) (બિલા મસ્લહતે શર-ઈ) ઝાતી દોસ્તિયોં સે ઇજતિનાબ કરતે હુએ સબ કે સાથ યક્સાં તઅલ્લુકાત રખતે હુએ (50) મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાન મેં હાઝિરી કી સઆદત પા કર મર્કઝી મજલિસે શૂરા કી ઇતાઅત કરતે હુએ ઇશા કી નમાઝ સે દો ઘન્ટે કે અન્દર અન્દર ઘર પહોંચ જાએં.

હફ્તાવાર 8 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કા આસાન તરીકા
બરોઝ જુમા'રાત : પાબન્દી કે સાથ (1) હફ્તાવાર સુન્નતોં ભરે ઇજતિમાઅ મેં આગાઝ સે શરીક હો કર (જિતના બૈઠ સકેં ઉતની દેર) દો ઝાનૂ બૈઠ કર હત્તલ ઇમ્કાન નિગાહેં નીચી કિયે બયાન, ઝિકો દુઆ

ઔર ખડે હો કર સલાતો સલામ મેં શિર્કત ઔર (2) આગે બઢ કર ઇન્કિરાદી કોશિશ કરતે હુએ ચાર સે મુલાકાત (કમ અઝ કમ એક સે પતા, ફોન નમ્બર ઝરૂર લેં, બા'દ મેં રાબિતા ભી રખેં) ઔર મસ્જિદ મેં (મઅ હલ્કા, તહજજુદ વ નમાઝે ફજ, ઇશરાક વ ચાશત) સારી રાત એ'તિકાફ ફરમાએં.

બરોઝ જુમુઆ : કમ અઝ કમ એક ઇસ્લામી ભાઈ કો (3) મક્તૂબ ઝરૂર રવાના કરેં (મક્તૂબ મેં મ-દની કાફિલે ઔર મ-દની ઇન્આમાત વગૈરા કી તરગીબ દિલાએં. ઇસ કી તરકીબ કે લિયે મદ્રસે મેં લિફાફે, લિખને કે લિયે સફહાત ઔર જિસ મકામ પર કાફિલે સફર કરતે હૈં વહાં કે શહર/ગાઉં કે ઇસ્લામી ભાઈયોં કે નામ વ પતે ઔર ફોન નમ્બર્ઝ કી ડાયરિયાં મૌજૂદ હોં તાકે મક્તૂબ રવાના કરને મેં આસાની રહે) જો ઇસ્લામી ભાઈ નહીં લિખ સકતે યા જિન્હેં ખત લિખને કા તરીકા નહીં આતા ઉન્હેં તરીકા સિખાએં યા મુખ્તસર જામેઅ અન્દાઝ મેં લિખ કર દેં. ઇસ્લામી ભાઈયોં મેં ઇસ કી આદત ડાલના બહુત ઝરૂરી હૈ. મક્તૂબાત કે મુઆ-મલે મેં અકસર ઇસ્લામી ભાઈ બહુત ઘબરાતે હૈં જબ કે ઇસ કે બહુત જલ્દ ઔર અચ્છે નતાઈજ નિકલતે હૈં. (અમીરે અહલે સુન્નત رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْكَ કે રિસાલે મેં ખાલી સફહે પર બતૌરે મક્તૂબ મુખ્તસર મઝમૂન તહરીર કર કે ભી રવાના કિયે જા સકતે હૈં) ઇસ સિલ્સિલે મેં એક ઇસ્લામી ભાઈ કી ઝિમ્મેદારી હો, કે વોહ દૂસરે હી દિન તમામ રસાઈલ વ મક્તૂબાત પોસ્ટ કર દે.

બરોઝ સનીયર : કમ અઝ કમ એક ઇસ્લામી ભાઈ કો સાથ લે જા કર (4) મ-દની મુઝા-કરે મેં અવ્વલ તા આખિર શિર્કત ફરમાએં.

બરોઝ ઇતવાર : (5) અલાકાઈ દૌરા બરાએ નેકી કી દા'વત મેં શિર્કત

ફરમાએં યા કિસી ભી દિન ઇસ કે લિયે વક્ત નિકાલેં.

બરોઝ પીર શરીફ : (6) રોઝ રખ લીજિયે (રહ જાને કી સૂરત મેં કિસી ભી દિન તરકીબ કીજિયે) નીઝ ખાને મેં જવ શરીફ કી રોટી ભી તનાવુલ ફરમાએં.

બરોઝ મંગલ : (7) કિસી બીમાર યા દુખી કે ઘર યા હસ્પતાલ જા કર સુન્નત કે મુતાબિક ગમ ખ્વારી ફરમાએં ઉસ કો તોહફા (મક-ત-બતુલ મદીના કે શાએઅ કદા રિસાલે યા પેમ્ફલેટ, ઓડિયો કેસિટ, ઓડિયો/વીડિયો સીડીઝ) પેશ કરને કે સાથ સાથ તા'વીઝાતે અત્તારિય્યા કે ઇસ્તિ'માલ કા મશ્વરા ઝરૂર દેં.

બરોઝ બુધ : (8) એસે ઇસ્લામી ભાઈ જો પહલે મ-દની માહોલ મેં થે ઔર અબ નહીં આતે તલાશ કર કે મ-દની માહોલ સે વાબસ્તા કરને કી ભરપૂર કોશિશ ફરમાએં (મગર જિસ પર તન્ઝીમી પાબન્દી હો ઉસે ન છોડેં).

માહાન્ના 6 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કા આસાન તરીકા

હર મ-દની માહ કી ચાંદરાત કો બા'દે નમાઝે મગરિબ ઇન્ફિરાદી યા ઇજતિમાઈ તૌર પર (1) મ-દની ઇન્આમાત કા પુર શુદ્દા રિસાલા અપને મુ-તઅલ્લિકા ઝિમ્મેદારા કો જમ્મ કરવાએં ઔર નયા રિસાલા હાસિલ કરને કી તરકીબ કે સાથ ઇસ માહ જદ્વલ કે મુતાબિક ત્રીન દિન કે (2) મ-દની કાફિલે મેં સફર કી પક્કી નિયત કર કે તારીખ તૈ કર લેં ઔર મુકરર તારીખ પર સફર ભી ફરમાએં. મ-દની ઇન્આમાત ઔર મ-દની કાફિલે સે મુ-તઅલ્લિક ઇન્ફિરાદી કોશિશ ઇસી વક્ત સે શુરૂઅ કર કે પહલે હફ્તે હી મેં (3) કમ અઝ કમ એક ઇસ્લામી ભાઈ કા મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા જમ્મ કરવાએં ઔર મ-દની કાફિલે મેં સફર

કે લિયે તય્યાર કર કે રવાના ફરમાએ. (પિછલે માહ જિતને ઇસ્લામી ભાઈયોં ને આપ કી ઈન્ફિરાદી કોશિશ સે મ-દની ઈન્આમાત કા રિસાલા પુર કરના શુરૂઆ કિયા ઉન કે પુર કર્દા રિસાલે વુસૂલ કર કે ઉન્હેં નએ રિસાલે મુહય્યા કરે)

મ-દની માહ કી પહલી પીર શરીફ : (4) કમ અઝ કમ 112 યા 12 રૂપૈ કિસી સુન્ની આલિમ (યા ઇમામે મસ્જિદ, મુઅઝ્ઝિન, ખાદિમ વગૈરા) કો તોહફા પેશ કરેં ઔર મદ્રસે મેં (5) અઝાન ઔર ઇસ કે બા'દ કી દુઆ, ઇકામત, કુરઆન શરીફ કી આખિરી દસ સૂરતેં, દુઆએ કુનૂત, અતહિય્યાત, દુરૂદે ઇબ્રાહીમ عَلَيْهِ السَّلَام ઔર કોઈ એક દુઆએ માસૂરા (મખારિજ સે હુરૂફ કી દુરુસ્ત અદાએગી કે સાથ) ઝબાની યાદ કરને કી તરકીબ બનાએં (6) બાલિગ, ના બાલિગ વ ના બાલિગા કે જનાઝે કી દુઆએં, છ⁶ કલિમે, ઇમાને મુફ્સસલ, ઇમાને મુજમલ, તકબીરે તશરીક ઔર તલ્બિયા (યા'ની લબ્બેક) યેહ સબ તરજમે કે સાથ ઝબાની યાદ કરને ઔર સિખાને કા એહતિમામ ફરમાએં.

સાલાના 8 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કા આસાન તરીકા

રોઝાના બા'દે નમાઝે ઇશા દા'વતે ઇસ્લામી કે મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાન મેં સાલાના 8 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કે લિયે સીખને સિખાને કા એહતિમામ ફરમાએં اِنَّ شَآءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ ઇસ કી બ-ર-કતેં આપ ખુદ દેખેંગે. (1) મખારિજ સે હુરૂફ કી દુરુસ્ત અદાએગી કે સાથ કમ અઝ કમ એક બાર કુરઆને પાક નાઝિરા પઢને કી તરકીબ ફરમાએં. (ઝિમ્મેદાર કો ચાહિયે કે શુ-રકાએ મદ્રસા કી પાબન્દી કે લિયે રોઝાના હાઝિરી લે) (2) આ'લા હઝરત رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَيْهِ કી કુતુબ તમ્હીદુલ ઇમાન (મઅ

હાશિયા ઈમાન કી પહચાન), હુસ્સામુલ હ-રમૈન (3) અમીરે અહલે સુન્નત
 دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી કિતાબ “કુફિયા કલિમાત કે બારે મેં સુવાલ જવાબ”
 ઔર તમામ મ-દની રસાઈલ (જો આપ કો મા'લૂમ હૈં) (4) નીઝ મ-દની
 ફૂલોં કે પેમ્ફલેટ (જો આપ કે ઈલ્મ મેં હોં) પઢ યા સુન લેં. (મ-દની ગુલદસ્તા
 યા બહારે શરીઅત ઔર મિન્હાજુલ આબિદીન ભી મદ્રસે મેં બ આસાની
 દસ્ત-યાબ હો તાકે) રોઝાના (5) બહારે શરીઅત જિલ્દ 2 હિસ્સા 9 સે
 મુરતદ કા બયાન, જિલ્દ 1 હિસ્સા 2 સે નજાસતોં કા બયાન ઔર કપડે
 પાક કરને કા તરીકા (નજાસતોં કે અહકામ આસાની સે સીખને કે લિયે અમીરે
 અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કા મુખ્તસર રિસાલા કપડે પાક કરને કા તરીકા
 કા મુતા-લઆ ભી કિયા જા સકતા હૈ) જિલ્દ 3 હિસ્સા 16 સે ખરીદો ફરોખ્ત
 કા બયાન, વાલિદૈન કે હુકૂક કા બયાન, (અગર શાદી શુદા હૈં તો) જિલ્દ 2
 હિસ્સા 7 સે મહરમાત કા બયાન ઔર હુકૂકે ઝૌજૈન, જિલ્દ 2 હિસ્સા 8 સે
 બચ્ચોં કી પરવરિશ કા બયાન, તલાક કા બયાન, ઝિહાર કા બયાન ઔર
 તલાકે કિનાયા કા બયાન પઢ યા સુન કર ઈસ ઈન્તિહાઈ અહમ મ-દની
 ઈન્આમ પર ભી અમલ કર લેં. ઈમામ મુહમ્મદ બિન મુહમ્મદ ગઝાલી
 શાફેઈ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْوَعْدَى કી આખિરી તસ્નીફ (6) મિન્હાજુલ આબિદીન સે
 તૌબા, ઈખ્લાસ, તકવા, ખૌફ વરજા, ઉજબ વરિયા, આંખ, કાન, ઝબાન,
 દિલ ઔર પેટ કી હિફાઝત કા બયાન ભી પઢ યા સુન લેં (7) બહારે
 શરીઅત યા શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી
 માયાનાઝ તસ્નીફ નમાઝ કે અહકામ સે વુઝૂ, ગુસ્લ ઔર નમાઝ દુરુસ્ત
 કર કે કિસી સુન્ની આલિમ યા મુબલ્લિગ કો સુના દેં. ઈસ કે લિયે (8)
 જદ્વલ કે મુતાબિક હર સાલ એક માહ કે મ-દની કાફિલે મેં સફર બેહદ

મુફીદ રહેગા. (નીઝ ઝિન્દગી મેં યક મુશ્ત **12** માહ કે મ-દની કાફિલે મેં સફર કી ભી નિયત ફરમાએ). અગર હમ ને તવજજોહ ઔર સન્જ-દગી કે સાથ સીખને સિખાને કા યેહ મ-દની સિલ્સિલા કાઈમ રખા તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** બહુત જલ્દ સાલ ભર કે **8** મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરને કી સઆદત હાસિલ હો જાએગી.

યૂં સાલ ભર મેં ઈન **8** મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરને વાલોં કે લિયે **72** મ-દની ઈન્આમાત કા યેહ શરીઅત ઔર તરીકત કા જામેઅ મજમૂઆ સિર્ફ **64** મ-દની ઈન્આમાત કા રહ જાએગા ઔર જો યીઝેં સાલોં સે મા'લૂમ ન થીં યા યાદ ન હો સકી થીં વોહ અમીરે અહલે સુન્નત **أَمَّا ذِكْرُكَ الْغَالِيَةِ** કી મ-દની હિકમત કે તહ્ત મિલને વાલે મ-દની ઈન્આમાત કી બ-ર-કત સે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** સીખને ઔર યાદ કરને મેં કામ્યાબ હો જાએંગે.

તમામ ઝિમ્મેદારાન કો યાહિયે કે મદ્ર-સતુલ મદીના (બાલિગાન) મેં ઈન મ-દની ઈન્આમાત કે અસ્બાક કો મુકમ્મલ કરવાને કી ઝરૂર સઅય ફરમાએ.

યાદ કરને કા મ-દની નિસાબ

❁ અઝાન ❁ અઝાન કે બા'દ કી દુઆ ❁ ઇકામત ❁ સૂરએ ફાતિહા ❁ આબિરી દસ સૂ-રતેં ❁ દુઆએ કુનૂત ❁ અત્તહિય્યાત ❁ દુરૂદે ઇબ્રાહીમ ❁ એક અ-રબી દુઆ ❁ છ⁶ કલિમે (મઅ તરજમા) ❁ ઈમાને મુફસ્સલ (મઅ તરજમા) ❁ ઈમાને મુજમલ (મઅ તરજમા) ❁ બાલિગ કે જનાઝે કી દુઆ ❁ ના બાલિગ કે જનાઝે કી દુઆ ❁ ના બાલિગા કે જનાઝે કી દુઆ ❁ તલ્બિયા યા'ની લબ્બૈક (મઅ તરજમા)

પઢને/સુનને કા મ-દની નિસાબ

❀ તમ્હીદુલ ઈમાન (મઅ હાશિયા ઈમાન કી પહ્યાન) ❀ હુસ્સામુલ હ-રમૈન ❀ કુફિયા કલિમાત કે બારે મેં સુવાલ જવાબ ❀ તમામ મ-દની રસાઈલ ❀ બહારે શરીઅત જિલ્દ 2 હિસ્સા 9 સે મુરતદ કા બયાન ❀ જિલ્દ 1 હિસ્સા 2 સે નજાસતોં કા બયાન ઔર કપડે પાક કરને કા તરીકા ❀ જિલ્દ 3 હિસ્સા 16 સે ખરીદો ફરોપ્ત કા બયાન ❀ વાલિદૈન કે હુકૂક કા બયાન (અગર શાદી શુદા હેં તો) ❀ જિલ્દ 2 હિસ્સા 7 સે મહરમાત કા બયાન ❀ હુકૂકે ઝૌજૈન ❀ જિલ્દ 2 હિસ્સા 8 સે બચ્ચોં કી પરવરિશ કા બયાન ❀ તલાક કા બયાન ❀ ઝિહાર કા બયાન ❀ તલાકે કિનાયા કા બયાન “મિન્હાજુલ આબિદીન” કે અબ્વાબ ❀ તૌબા ❀ ઇખ્લાસ ❀ તકવા ❀ ખૌફો રજા ❀ ઉજબ વ રિયા ❀ આંખ ❀ કાન ❀ ઝબાન ❀ દિલ ઔર ❀ પેટ કી હિફાઝત કા બયાન ❀ દુરુસ્ત મખારિજ કે સાથ એક બાર કુરઆને પાક નાઝિરા પઢના.

ઇસ્લામી બહનેં તવજ્જોહ ફરમાએં

ઇસ્લામી બહનો ! શૈતાન કી પહલી કોશિશ યેહી હોતી હૈ કે વોહ “મ-દની ઇન્આમાત” કા રિસાલા પઢને હી ન દે ઔર દિલ મેં યેહ વસ્વસા ડાલતા હૈ કે યેહ તો બહુત મુશ્કિલ હૈ ઇસ પર અમલ કરના તો ના મુશ્કિન હૈ, મેં “63” ઇન્આમાત પર કેસે અમલ કરુંગી.

ઇસ્લામી બહનો ! યેહ શૈતાન કા ખતરનાક વાર હૈ જો હમેં નેકિયોં ભરી ઝિન્દગી ગુઝારને સે મહઝૂમ કરના ચાહતા હૈ અગર કુછ તવજ્જોહ દેં ઔર ઇન મ-દની ઇન્આમાત પર ગૌર કરેં તો અન્દાઝા હોગા કે ઇન ઇન્આમાત કે મુતાબિક અમલ કરના ઇતના મુશ્કિલ નહીં. ક્યૂંકે !

રોઝાના 63 ઇન્આમાત પર અમલ નહીં બલ્કે રોઝાના સિર્ફ 47

ઇન્આમાત પર અમલ કરના હૈ. 3 ઇન્આમાત તો ઐસે હૈં જિન પર પૂરે હફ્તે મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ. 3 ઇન્આમાત ઐસે હૈં જિન પર પૂરે મહીને મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ ઓર 10 ઇન્આમાત ઐસે હૈં જિન પર તો સાલ ભર મેં સિર્ફ એક હી બાર અમલ કરના હૈ.

ઇસ્લામી બહનો ! ગૌર કરને પર મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઇન ઇન્આમાત કો અપને ઊપર નાફિઝ કરના ઇતના મુશ્કિલ નહીં હૈ જિતના મહસૂસ હોતા હૈ અગર આપ ઇખ્લાસ કે સાથ કોશિશ કરે તો યેહ ઇન્આમાત આપ યકીનન હાસિલ કર સકતી હૈં. સચ્ચિદુના ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْأَكْرَم ફરમાતે હૈં જો અમલ દુન્યા મેં જિતના દુશ્વાર હોગા બરોઝે કિયામત મીઝાન મેં ઉતના હી વઝ્ન દાર હોગા. (تذكرة الاولياء، ذكر ابراهيم بن ادهم، ص 95) જબ આપ હિમ્મત કર કે અમલ શુરૂઅ કર દેંગી તો હો સકતા હૈ ઇબ્તિદા મેં મુશ્કિલ મહસૂસ હો મગર ફિર બ તદરીજ إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى આસાની હો જાએગી. હર મુશ્કિલ કામ કા યેહી ઉસૂલ હૈ અગર આપ આયિન્દા સફ્હે પર દિયે હુએ મ-દની ઇન્આમાત પર આસાની સે અમલ કરને કે મ-દની તરીકે કો પૂરી તવજજોહ સે પઢેં ઓર ઇસ તરીકે કે મુતાબિક ઝિન્દગી કે શબો રોઝ ગુઝારને કી કોશિશ કરેં તો આસાની કે સાથ ઇન ઇન્આમાત કી બ-ર-કતેં હાસિલ કર સકતી હૈં.

મ-દની ઇન્આમાત પર આસાની સે અમલ કરને કા મ-દની તરીકા

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ

ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કે અતા કદર્ 63 મ-દની

બક્સ જિસ મેં (આઈના, સુર્મા, કંઘા, સૂઈ ધાગા, મિસ્વાક, તેલ ઔર કેંચી મૌજૂદ હો) સિરહાને રખ કર સુન્નત કી નિયત સે ચટાઈ ઔર ન હોને કી સૂરત મેં ઝમીન પર સો જાએં ઔર મદીને કી યાદોં મેં ખો જાએં.

મ-દની એહતિયાતેં

સોતે વક્ત અપને પૈરોં કી તરફ એસા બેગ ન રખેં જિસ મેં કોઈ કિતાબ યા તહરીર હો. દૂસરે કે પાઉં ઇસ તરફ હોને કા અન્દેશા હો તો સુન્નત બક્સ ભી વોહી સિરહાને રખેં જિસ કે ઊપર યા અન્દર કિસી કિસ્મ કી તહરીર યા લેબલ વગૈરા ન હો. ઇસી તરહ તા'વીઝ ભી ઉતાર કર મહફૂઝ જગહ પર રખ દેં. તાકે કિસી ઔર સોને વાલે કે પાઉં ઇસ તરફ ન હોં આપ કે અપને પાઉં ભી કિસી તહરીર કી તરફ તો નહીં હો રહે યેહ ગૌર કર લિયા કરેં ઔર ઇન બાતોં કા હમેશા ખયાલ રખા કરેં.

બા અદબ બા નસીબ   બે અદબ બે નસીબ

સુબ્હે સાદિક

કાશ ! સુબ્હે સાદિક સે આધા ઘન્ટા કબ્લ બેદાર હો કર બિસ્તર ઔર લિબાસ હમેશા તહ કર કે રખને કી નિયત કે સાથ તહ કર લેં. (6) તહિય્યતુલ વુઝૂ કી નિયત કે સાથ તહજજુદ અદા ફરમા લેં. (દિન ભર મેં કમ અઝ કમ એક બાર અલગ સે તહિય્યતુલ વુઝૂ પઢને પર હી અમલ માના જાએગા.) (7) અઝાને ફજ કે વક્ત ખામોશ રહ કર જવાબ દેં ફિર (8) ફજ કી સુન્નતેં અદા ફરમાએં.

નમાઁ ફજ

ઔર (9) ખુશૂઓ ખુઝૂઅ પૈદા કરને કી કોશિશ કરતે હુએ (બારી કે દિનોં કે ઇલાવા) (10) પાંચોં વક્ત કી નમાઁ પાબન્દી કે સાથ અદા

કરને કી નિયત કે સાથ નમાઝે ફજ અદા કરે (અપને ઘર મેં નમાઝ કે લિયે કોઈ જગહ મખસૂસ કરના મુસ્તહબ હૈ ઇસે મસ્જિદે બૈત કહતે હૈં). બા'દે નમાઝ, દુઆ કે આદાબ કા લિહાઝ રખતે હુએ ખુશૂઓ ખુઝૂઅ કે સાથ દુઆ માંગેં જિન નમાઝોં મેં નવાફિલ અદા કરને હોં ઉન કે નફલ ભી પઢેં. બા'દે નમાઝ આ-યતુલ કુર્સી, સૂ-રતુલ ઇબ્લાસ ઔર તસ્બીહે ફાતિમા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا પઢ લેં, ફિર હો સકે તો બા'દે ફજ (યા કિસી ઔર નમાઝ કે બા'દ) (11) ફૈઝાને સુન્નત સે કમ અઝ કમ દો દર્સ (મદ્રસા, સ્કૂલ, ઘર, કોલેજ, વગૈરા મેં જહાં સહૂલત હો) રોઝાના દેને યા સુનને કી નિયત કે સાથ (12) પઢેં મેં પઢાં કે એહતિમામ કે સાથ કિબ્લા ૩ દર્સ મેં શિર્કત ફરમાએં (નિગાહેં નીચી કિયે જિતની દેર મુશ્કિન હો દો ઝાનૂ હો કર બૈઠેં ઔર હમેશા દર્સો બયાન મેં ઇસી તરહ બૈઠને કી કોશિશ ફરમાએં ઔર દૂસરોં કો ભી ઇસ કી તરગીબ દિલાએં મગર ઇસરાંર ન ફરમાએં.)

ઇન્ફિરાદી કોશિશ

હમેશા દર્સ સે ફરાગત કે બા'દ શુ-રકાએ દર્સ મેં સે કમ અઝ કમ દો ઇસ્લામી બહનોં કો (13) ઇન્ફિરાદી કોશિશ કે ઝરીએ મ-દની ઇન્આમાત ઔર દીગર મ-દની કામોં કી તરગીબ દિલાએં (તાકે સુબહ સે હી હમારા ઝેહન ઇન્ફિરાદી કોશિશ કે લિયે તય્યાર હો જાએ) (14) અબ કમ અઝ કમ ત્રીન આયાત કી તિલાવત મઅ તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન શરીફ વ તફસીર (અગર ખઝાઈનુલ ઇરફાન પઢના દુશ્વાર મા'લૂમ હો તો મુફસ્સિરે શહીર, હકીમુલ ઉમ્મત, હઝરતે મુફતી અહમદ યાર ખાન નઈમી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَافِرِي કી તફસીર નૂરુલ ઇરફાન પઢેં, કે કાફી આસાન હૈ) ઔર (15) 12 મિનટ કિસી સુન્ની આલિમ કી ઇસ્લામી કિતાબ ઔર ફૈઝાને

સુન્નત કે તરતીબ વાર કમ અઝ કમ ચાર સફાત પઢને કા સિલ્સિલા પર્દે મેં પર્દા કિયે કિબ્લા રૂ હો કર ફરમાએં.

અવરાદો વઝાઈફ

ફિર આંખોં કી હિફાઝત કી આદત બનાને કી નિયત સે હો સકે તો 12 મિનટ આંખેં બન્દ કર કે શ-જ-રએ અત્તારિયા સે ચન્દ અવરાદ, કમ અઝ કમ 70 બાર ઇસ્તિગ્ફાર, 166 બાર **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ**, ફિર 3 બાર **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** પઢ લેં (યેહ ઝિન્દગી ભર કે લિયે મા'મૂલ બના લેં) (16) જિસ ઝિમ્માદાર કી ભી આપ મા તહ્ત હેં હમેશા (શરીઅત કે દાઅરે મેં રહ કર ઉન કી) ઇતાઅત ફરમાએં.

ફુફ્લે મદીના

ઝબાન કી આફતોં સે હિફાઝત કે પેશે નઝર ફુફ્લે મદીના હી મેં આફિયત હૈ. (દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ મેં ઝબાન કો અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** કી નારાઝી વાલે કામોં સે બચાને ઔર ફુઝૂલ ગોઈ કી આદત નિકાલને કે લિયે ઝરૂરી બાત ભી કમ લફઝોં મેં લિખ કર યા ઇશારોં મેં કરના ઔર ફુઝૂલ બાત મુંહ સે નિકલ જાને કી સૂરત મેં નાદિમ હો કર દુરૂદ શરીફ પઢ લેના, ઝબાન કા ફુફ્લે મદીના કહલાતા હૈ.) લિહાઝા ફુફ્લે મદીના લગાતે હુએ (17) ઝરૂરી ગુફ્ત-ગૂ ભી કમ સે કમ અલ્ફાઝ મેં, (18) કમ અઝ કમ 4 બાર લિખ કર યા ઇશારે સે કીજિયે ઔર ફુઝૂલ બાત મુંહ સે નિકલ જાને કી સૂરત મેં નાદિમ હો કર ઇસ્તિગ્ફાર યા દુરૂદ શરીફ પઢ લેં (19) નઝરેં ઝુકા કર સામને વાલે કે ચેહરે પર નિગાહેં ગાડે બિગૈર ગુફ્ત-ગૂ કરને કી આદત ડાલેં (20) દૌરાને ગુફ્ત-ગૂ દા'વતે ઇસ્લામી કી ઇસ્તિલાહાત કા ઇસ્તિ'માલ ઔર તલફફૂઝ કી દુરુસ્તી કે લિયે ભી કોશિશ ફરમાએં. હંસને ઔર કહ્કહા લગાને સે હર સૂરત બચેં.

મઝીદ એહતિયાતેં

(21) આપ ઔર જી કહને કી આદત ડાલિયે (22) દૂસરે કી બાત ઇત્મીનાન સે સુનને કે બજાએ ઉસ કી બાત કાટ કર અપની બાત શુરૂઅ ન કરે. નીઝ બાત સમઝ જાને કે બા વુજૂદ બે સાખ્તા (હેં ?, જી ? યા ક્યા ?) બોલ કર યા અબ્રૂ યા ચેહરે કે ઇશારે સે દૂસરોં કો ખ્વાહ મ ખ્વાહ અપની બાત દોહરાને કી ઝહ્મત ન દેને ઔર (23) સલામ કા જવાબ ઔર છીંકને વાલી **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** કહે તો ઉસ કે જવાબ મેં **يَرْحَمُكَ اللّٰهُ** ઇતની આવાઝ સે કહે કે વોહ સુન લે ઔર (24) આયિન્દા કી હર જાઈઝ બાત કે ઇરાદે પર **اِنْ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ** ઔર મિઝાજ પુર્સી પર શિક્વા કરને કી બજાએ **مَا شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ** ઔર કિસી ને'મત કો દેખ કર **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** કહને કી નિયત કે સાથ (25) ઇશરાક વ યાશત અદા ફરમા લેં. “મ-દની પન્જ સૂરહ” સફહા નમ્બર 277 પર શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત **رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ** રિવાયત નકલ ફરમાતે હેં કે હઝરતે અનસ **رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ** ને ઇશાદિ ફરમાયા કે “જો ફજ કી નમાઝ બા જમાઅત પઢ કર ઝિક્રુલ્લાહ કરતા રહા યહાં તક કે આફતાબ બુલન્દ હો ગયા ફિર દો રફૂઅતેં પઢે તો ઉસે પૂરે હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ મિલેગા.”

(سنن الترمذی کتاب السفر، باب ما يستحب من الجلوس في المسجد... الخ ج ٢، ص ١٠٠، حديث: ٥٨٦)

سُبْحَانَ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ ! કિતના આસાન નુસ્ખા હૈ હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ લૂટને કા, ફિર ભી જો સુસ્તી કરે તો મુકદ્દર હી કી બાત હૈ.

દિઠમતે અમીરે અહલે સુન્નત **دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ**

15વીં સદી કી અઝીમ ઇલ્મી વ રૂહાની શખ્સિયત **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ**

શૈબે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ને કેસી પ્યારી હિક્મત કે સાથ હમં મ-દની ઈન્આમાત કે ઝરીએ નમાઝે ઈશરાક કી મીઠી સુન્નત અદા કરને ઔર હજ વ ઉમ્રહ કા સવાબ હાસિલ કરને કા આસાન તરીકા અતા ફરમાયા હૈ. ઈસ તરહ હમ થોડી સી તવજજોહ દેને સે અપને દિન કા આગાઝ اِنَّ شَآءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ ઔર ઉસ કે પ્યારે રસૂલ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી રિઝા કે લિયે અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી ખ્વાહિશ કે મુતાબિક કર સકેંગે ઔર اِنَّ شَآءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ ઈન કે અતા કદા મ-દની ઈન્આમાત મં સે **25** મ-દની ઈન્આમાત દિન કે શુરૂઅ હોતે હી હાસિલ કરને મં કામ્યાબ હો જાએંગે.

જબ ભી શર-ઈ ઈજાઝત સે બાહર નિકલેં તો હમેશા શર-ઈ પર્દે કે સાથ (26) મ-દની બુર્કઅ, દસ્તાને, જુરબિં પહનેં (મ-દની બુર્કઅ, દસ્તાને, જુરબિં શર-ઈ પર્દે કા બેહતરીન ઝરીઆ હેં દસ્તાનોં ઔર જુરબિં સે ખાલ કી રંગત નહીં ઝલક્ની ચાહિયે.) ઔર બે પર્દગી સે બચને કે લિયે ઐસા યુસ્ત યા બારીક લિબાસ (જિસ સે જિસ્મ કી હૈઅત ઝાહિર હો યા રંગત ઝલકે) હરગિઝ ન પહનેં નીઝ ગુનાહોં ભરા ફેશન કરને મ-સલન બાલ કટવાને, અબ્રૂ બનવાને, ચાલીસ દિન સે ઝાઈદ નાખુન બઢાને વગૈરા સે ભી બચેં (નેલ પોલિશ ઔર અફશાં વુઝૂ ઔર ગુસ્લ મં રુકાવટ હેં) (27) કિસી ઝિમ્માદાર (યા આમ ઈસ્લામી બહન સે) ઈખ્તિલાફ કી સૂરત મં દૂસરોં પર ઈઝહાર કરને કી બજાએ તન્જીમી તરકીબ સે મસ્અલા હલ ફરમાએ. (28) (બિલા મસ્લહતે શર-ઈ) ઝાતી દોસ્તિયોં સે ઈજતિનાબ કરતે હુએ સબ કે સાથ યક્સાં તઅલ્લુકાત રખતે હુએ (29) મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાત મં હાઝિરી કી સઆદત પાએં ફિર આંખોં કા કુફલે મદીના

લગાતે હુએ હતલ ઇમ્કાન નીચી નિગાહેં કિયે દુરુદે પાક પઢતી હુઈ (30)

મગરિબ સે પહલે ઘર પહોંચેં ઔર ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે લિયે

19 મ-દની ફૂલોં¹ કે મુતાબિક અપના મા'મૂલ રખેં.

અહમ બાત

મઝીદ પૂરે દિન ઇન બકિય્યા મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કી કોશિશ કરેં, મ-સલન (31) રોઝાના કમ અઝ કમ એક બયાન યા મ-દની મુઝા-કરા સુનેં યા 1 ઘન્ટા 12 મિનટ મ-દની ચેનલ દેખેં ઔર (32) ના મહરમ રિશ્તેદારોં નીઝ દેવર વ જેઠ સે ભી શર-ઈ પર્દા ફરમાએં ઔર (33) અપને ઘર કે બરઆમદોં સે બિલા ઝરૂરત બાહર ઔર દૂસરોં કે ઘરોં મેં ઝાંકને સે ભી હર સૂરત બચેં. નીઝ (34) ગુસ્સા આ જાને કી સૂરત મેં ચુપ સાધ કર ગુસ્સે કા ઈલાજ કરને, દર ગુઝર સે કામ લેને, (35) ફુઝૂલ સુવાલાત (જિન કે ઝરીએ મુસલ્માન ઉમૂમન ઝૂટ કે કબીરા ગુનાહ મેં મુબ્તલા હો જાતે હેં મ-સલન બિલા ઝરૂરત પૂછના આપ કો હમારા ખાના પસન્દ આયા? આપ કા સફર કેસા ગુઝરા વગૈરા) ઔર (36) દૂસરોં સે ઈસ્તિ'માલ કે લિયે ચીઝેં મ-સલન કપડે, ફોન, ઝેવરાત વગૈરા માંગને સે બચને કી કોશિશ ફરમાએં (37) ઘર યા બાહર ટીવી, વીસીઆર, યા ઇન્ટરનેટ વગૈરા પર ફિલ્મેં ડિરામે યા ગાને બાજે વગૈરા સુનને દેખને કી આદત નિકાલને (38) મઝાક મસ્ખરી, તન્ઝ ઔર દિલ આઝારી સે બચને (39) તોહમત, ગાલી ગલોચ ઔર નામ બિગાડને (યા'ની કિસી કો ચોર, જાદૂગર, લમ્બી, ઠિંગની, મોટી વગૈરા કહને) સે ભી બચને કી કોશિશ કરેં. (40)

❶.....ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે લિયે 19 મ-દની ફૂલ ઇસી કિતાબ કે સફહા 37 પર મુલા-હઝા ફરમાએં !

વક્ત પર કર્જ કી અદાએગી, (41) મુસલ્માનોં કે ઉયૂબ પર મુત્તલઅ હો જાને પર ઉસ કી પદા પોશી ઔર રાઝ કી બાત કી હિફાઝત કી આદત બનાને (42) ઝૂટ, ગીબત, યુગલી, હસદ, તકબ્બુર, બદ ગુમાની ઔર વા'દા ખિલાફી સે ખુદ કો બચાને કી કોશિશ ફરમાએ. (43) આજિઝી કે એસે અલ્ફાઝ જિન કી તાઈદ દિલ ન કરે બોલ કર નિફાક ઔર રિયાકારી કી મુર-તકિબ હોને સે ભી બચને કી કોશિશ ફરમાએ (મ-સલન ઈસ તરહ કહના મેં હકીર હૂં, કમીની હૂં વગેરા જબ કે દિલ મેં ખુદ કો હકીર ન સમઝતી હો) (44) અપને ઘર મેં જાનદારોં કી તસાવીર યા સ્ટીકર ન લગાએ. (જિસ ઘર મેં જાનદાર કી તસ્વીર યા કુત્તા હો ઉસ ઘર મેં રહમત કે ફિરિશ્તે દાખિલ નહીં હોતે અગર આપ ખુદ મુખ્તાર હેં તો હર લિબાસ, દીવાર, બોતલ, બક્સ બલ્કે હર ચીઝ પર સે તસાવીર કા ખાતિમા કર કે સવાબ કમાએ. બચ્ચોં કો જાનદારોં કી તસાવીર વાલે બાબા સૂટ ભી ન પહનાયા કરે) મ-દની મુન્નોં યા મુન્નિયોં કો બહલાને કે લિયે (45) ઝૂટ ન બોલે (મ-સલન ખાના ખા લો ! ખિલોના દૂંગી, સો જાઓ ! દેખો બિલ્લી આ રહી હૈ વગેરા) જબ કે વાકિઅતન એસા ન હો તો યેહ ઝૂટ હૈ.

નમાઝે ઇશા

બા'દે મગરિબ હત્તલ ઈમ્કાન સુન્નત કે મુતાબિક પદે મેં પદા કિયે (46) અચ્છી અચ્છી નિયતોં કે સાથ (47) મિટ્ટી કે બરતન મેં, પેટ કા ફુફલે મદીના લગાતે હુએ (ભૂક સે કમ) ખાના તનાવુલ ફરમા લેં.

કાશ ! હમ અપના હફ્તાવાર મા'મૂલ ફુઇ ઇસ તરહ રખે

તમામ ઈસ્લામી બહનેં હફ્તાવાર ૩ મ-દની ઈન્આમાત હાસિલ

કરને કે લિયે હર

ઘટવાર

પાબન્દી કે સાથ (1) હફતાવાર સુન્નતોં ભરે ઇજતિમાઅ મેં આગાઝ સે શરીફ હો કર (જિતના બેઠ સકેં ઉતની દેર) દો ઝાનૂ બેઠ કર હત્તલ ઇમ્કાન નિગાહેં નીચી કિયે બયાન, ઝિકો દુઆ ઓર ખડે હો કર સલાતો સલામ મેં શિર્કત ઓર (2) આગે બઢ કર ઇન્ફિરાદી કોશિશ કરતે હુએ ચાર સે મુલાકાત ફરમાએં (કમ અઝ કમ એક સે પતા, ફોન નમ્બર ઝરૂર લેં) ઓર બા'દ મેં રાબિતા ભી રખેં.

બરોઝ પીર શરીફ

(3) રોઝા રખ લીજિયે (રહ જાને કી સૂરત મેં કિસી ભી દિન તરકીબ કીજિયે) નીઝ ખાને મેં જવ શરીફ કી રોટી તનાવુલ ફરમા લેં.

માહાના 3 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કા આસાન તરીકા યેહ હૈ :

કે હર મ-દની માહ મેં પહલી બુઘ કો ઇન્ફિરાદી યા ઇજતિમાઈ તૌર પર (1) મ-દની ઇન્આમાત કા પુર શુદા રિસાલા અપની મુ-તઅલ્લિકા ઝિમ્મેદાર કો જમ્મ કરવાએં.

ખાસ બાત

મ-દની ઇન્આમાત સે મુ-તઅલ્લિક ઇન્ફિરાદી કોશિશ ઉસી વક્ત સે શુરૂઅ કર કે પહલે હફતે હી મેં (2) કમ અઝ કમ એક ઇસ્લામી બહન કા મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા જમ્મ કરવાએં (પિછલે માહ જિતની ઇસ્લામી બહનોં ને આપ કી ઇન્ફિરાદી કોશિશ સે મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા પુર કરના શુરૂઅ કિયા ઉન કે પુર કર્દા રિસાલે વુસૂલ કર કે ઉન્હેં નઅે રિસાલે મુહય્યા કરેં) (3) હર માહ હૈઝ નીઝ નિફાસ કે અય્યામ મેં જિતની દેર

નમાઝ મેં સર્ફ હોતી હૈ ઉતની દેર ઝિકો દુરૂદ યા દીની મુતા-લઆ (બિગૈર આયત વ તરજમા છૂએ) કરને મેં મસરૂફ રહેં.

સાલાના 10 મ-દની ઇન્આમાત કે હુસૂલ કા આસાન તરીકા યેહ હૈ :

કાશ ! ઇસ્લામી બહનેં સાલ ભર મેં એક બાર કુછ ઇસ તરહ કર લેં :

સાલ ભર મેં જિન 10 મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કરના હૈ ઉસ મેં આસાની કે લિયે ઘર મેં રોઝાના કુછ દેર મુન્દરિજએ ઝૈલ તરીકે કે મુતાબિક મુતા-લઆ ઔર યાદ કરને કા એહતિમામ ફરમાએં તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ** ઇસ કી બ-ર-કતેં આપ ખુદ દેખેંગી.

રોઝાના ઇસ્લામી બહનેં (1) અઝાન ઔર ઇસ કે બા'દ કી દુઆ, કુરઆન શરીફ કી આખિરી દસ સૂરતેં, દુઆએ કુનૂત, અતહિય્યાત, દુરૂદે ઇબ્રાહીમ **عَلَيْهِ السَّلَام** ઔર કોઈ એક દુઆએ માસૂરા (મખારિજ સે હુરૂફ કી દુરુસ્ત અદાએંગી કે સાથ) ઝબાની યાદ કરને કી તરકીબ બનાએં (2) છ⁶ કલિમે, ઇમાને મુફ્સસલ, ઇમાને મુજમલ, તકબીરે તશરીક ઔર તલ્ખિયા (યા'ની લબ્બૈક) યેહ સબ તરજમે કે સાથ ઝબાની યાદ કરને કા એહતિમામ ફરમાએં. (નીઝ ઇસ માહ કી પહલી પીર શરીફ યા રહ જાને કી સૂરત મેં કિસી ઔર દિન પઢને કા મા'મૂલ બનાએં) (3) મખારિજ સે હુરૂફ કી દુરુસ્ત અદાએંગી કે સાથ કમ અઝ કમ એક બાર કુરઆને પાક નાઝિરા ખત્મ કરને કે લિયે મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાત મેં ઝરૂર વક્ત દેં (ઝિમ્માદાર કો યાહિયે કે શુ-રકાએ મદ્રસા કી પાબન્દી કે લિયે રોઝાના હાઝિરી લે) (4) આ'લા હઝરત **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** કી કુતુબ તમ્હીદુલ ઇમાન (મઅ હાશિયા ઇમાન કી પહયાન), હુસ્સામુલ હ-રમૈન (5) અમીરે અહલે સુન્નત

عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيمِ ۞ اَمَّا بَرَكَاتُهُمْ الْعَالِيَةِ ۞ કે તમામ મ-દની રસાઈલ (જો આપ કો મા'લૂમ હૈં) ઔર

(6) મ-દની ફૂલોં કે પેમ્ફલેટ (જો આપ કે ઇલ્મ મેં હોં) પઢ યા સુન લેં.

(જન્મત કે તલબ ગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા યા બહારે શરીઅત ઔર મિન્હાજુલ આબિદીન ભી મદ્રસે મેં બ આસાની દસ્ત-યાબ હો તાકે)

રોઝાના (7) બહારે શરીઅત જિલ્દ 2 હિસ્સા 9 સે મુરતદ કા બયાન, જિલ્દ 1 હિસ્સા 2 સે નજાસતોં કા બયાન ઔર કપડે પાક કરને કા તરીકા (નજાસતોં કે અહકામ આસાની સે સીખને કે લિયે અમીરે અહલે સુન્નત ۞ اَمَّا بَرَكَاتُهُمْ الْعَالِيَةِ ۞ કા મુખ્તસર રિસાલા કપડે પાક કરને કા તરીકા કા મુતા-લઆ ભી કિયા જા સકતા હૈ) જિલ્દ 3 હિસ્સા 16 સે ખરીદો ફરોખ્ત કા બયાન, વાલિદૈન કે હુકૂક કા બયાન, (અગર શાદી શુદા હૈં તો) જિલ્દ 2 હિસ્સા 7 સે મહરમાત કા બયાન ઔર હુકૂકે ઝૌજૈન, જિલ્દ 2 હિસ્સા 8 સે બચ્ચોં કી પરવરિશ કા બયાન, તલાક કા બયાન, ઝિહાર કા બયાન ઔર તલાકે કિનાયા કા બયાન પઢ યા સુન કર ઇસ ઇન્તિહાઈ અહમ મ-દની ઇન્આમ પર ભી અમલ કર લેં.

ઈમામ મુહમ્મદ બિન મુહમ્મદ ગઝાલી શાફેઈ عَالِيَهُ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيمِ ۞ કી આખિરી તસ્નીફ (8) મિન્હાજુલ આબિદીન સે તૌબા, ઇખ્લાસ, તકવા, ખૌફ વરજા, ઉજબ વરિયા, આંખ, કાન, ઝબાન, દિલ ઔર પેટ કી હિફાઝત કા બયાન ભી પઢ યા સુન લેં (9) બહારે શરીઅત યા શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત ۞ اَمَّا بَرَكَاتُهُمْ الْعَالِيَةِ ۞ કી માયાનાઝ તસ્નીફ ઇસ્લામી બહનોં કી નમાઝ સે વુઝૂ, ગુસ્લ ઔર નમાઝ દુરુસ્ત કર કે કિસી મુબલ્લિગા યા મહરમ મુબલ્લિગ કો સુના દેં. (10) ઇસ સાલ બારી કે દિનોં મેં રહ જાને વાલે ર-મઝાનુલ મુબારક કે રોઝોં કી કઝા કર લેં (બારી કે દિનોં મેં

નમાઝ મુઆફ હે મગર રોઝે કઝા કરને હોતે હૈં)

અગર હમ ને તવજજોહ ઔર સન્જ-દગી કે સાથ સીખને સિખાને કા યેહ મ-દની સિલ્સિલા કાઈમ રખા તો **10 મ-દની ઈન્આમાત** પર અમલ કરને કી સઆદત હાસિલ હો જાએગી.

યૂં સાલ ભર મેં ઈન **10 મ-દની ઈન્આમાત** પર અમલ કરને વાલિયોં કે લિયે **63 મ-દની ઈન્આમાત** કા યેહ શરીઅત ઔર તરીકત કા જામેઅ મજમૂઆ સિર્ફ **53 મ-દની ઈન્આમાત** કા રહ જાએગા ઔર જો ચીઝેં સાલોં સે મા'લૂમ ન થીં, યા યાદ ન હો સકી થીં વોહ અમીરે અહલે સુન્નત **عَلَيْهِ السَّلَام** કી મ-દની હિકમત કે તહ્ત મિલને વાલે મ-દની ઈન્આમાત કી બ-ર-કત સે **عَلَيْهِ السَّلَام** સીખને ઔર યાદ કરને મેં કામ્યાબ હો જાએંગી. **عَلَيْهِ السَّلَام**

તમામ ઝિમ્મેદારાન કો ચાહિયે કે મદ્ર-સતુલ મદીના (બાલિગાત) મેં ઈન મ-દની ઈન્આમાત કે અસ્બાક કો મુકમ્મલ કરાને કી ઝરૂર સઅ્ય ફરમાએં.

યાદ કરને કા મ-દની નિસાબ

✽ અઝાન ✽ અઝાન કે બા'દ કી દુઆ ✽ ઇકામત ✽ સૂરએ ફાતિહા ✽ આબિરી દસ સૂરતેં ✽ દુઆએ કુનૂત ✽ અત્તહિય્યાત ✽ દુરૂદે ઇબ્રાહીમ ✽ એક અ-રબી દુઆ ✽ છ⁶ કલિમે (મઅ તરજમા) ✽ ઈમાને મુફસ્સલ (મઅ તરજમા) ✽ ઈમાને મુજમલ (મઅ તરજમા) ✽ તલ્બિયા યા'ની લબ્બૈક (મઅ તરજમા)

પઢને/સુનને કા મ-દની નિસાબ

❖ તમ્હીદુલ ઈમાન (મઅ હાશિયા ઈમાન કી પહયાન) ❖ હુસ્સામુલ હ-રમૈન
❖ કુફિયા કલિમાત કે બારે મેં સુવાલ જવાબ ❖ તમામ મ-દની
રસાઈલ ❖ બહારે શરીઅત જિલ્દ 2 હિસ્સા 9 સે મુરતદ કા બયાન ❖
જિલ્દ 1 હિસ્સા 2 સે નજાસતોં કા બયાન ઔર કપડે પાક કરને કા તરીકા
❖ જિલ્દ 3 હિસ્સા 16 સે ખરીદો ફરોખ્ત કા બયાન ❖ વાલિદૈન કે
હુકૂક કા બયાન (અગર શાદી શુદા હેં તો) ❖ જિલ્દ 2 હિસ્સા 7 સે મહરમાત
કા બયાન ❖ હુકૂકે ઝૌજૈન ❖ જિલ્દ 2 હિસ્સા 8 સે બચ્ચોં કી પરવરિશ
કા બયાન ❖ તલાક કા બયાન ❖ ઝિહાર કા બયાન ❖ તલાકે કિનાયા
કા બયાન “મિન્હાજુલ આબિદીન” કે અબ્વાબ ❖ તૌબા ❖ ઇખ્લાસ
❖ તકવા ❖ ખૌફ વ રજા ❖ ઉજબ વ રિયા ❖ આંખ ❖ કાન ❖
ઝબાન ❖ દિલ ઔર ❖ પેટ કી હિફાઝત કા બયાન ❖ દુરુસ્ત મખારિજ
કે સાથ એક બાર કુરઆને પાક નાઝિરા પઢના.

તવજ્જોહ ફરમાયેં

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ઔર ઈસ્લામી બહનો ! પિછલે
સફહાત મુલા-હજા ફરમાને કે બા'દ આપ ને મહસૂસ કિયા હોગા કે
મ-દની ઇન્આમાત મેં દુન્યા વ આખિરત કી બે શુમાર ભલાઈયાં પોશીદા
હેં ઔર દિયે ગએ તરીકે કે મુતાબિક સન્જ-દગી સે ઈન મ-દની ઇન્આમાત
કો બ તદરીજ અપને ઊપર નાફિઝ કરના કોઈ મુશ્કિલ કામ નહીં બસ
થોડી સી હિમ્મત ઔર જઝબે કી ઝરૂરત હૈ. અગર હમ ને હિમ્મત કર કે
ઈન પર અમલ શુરૂઅ કર દિયા તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** ઈસ કી ખૂબ બ-ર-કતેં
મહસૂસ હોંગી.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! અમીરે અહલે સુન્નત
 دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ફરમાતે હેં : હો સકતા હૈ આપ મેં સે કિસી કો મેરે
 “મ-દની ઇન્આમ” મુશ્કિલ મા’લૂમ હોં મગર હિમ્મત ન હારેં : હદીસે
 پاک مَیں هِے : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ أَحْمَرُهَا یا’ની “અફઝત તરીન ઇબાદત વોહ હૈ
 जिस में लहमत ज्यादा हो.”

(كشف الخفاء ومزيل الالباس، حرف الهمزة مع الفاء، ج ١، ص ١٢١، الحديث: ٢٥٩)

સચ્ચિદુના ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْأَكْرَم ફરમાતે હેં :
 “દુન્યા મેં જો અમલ જિતના દુશ્વાર હોગા બરોઝે કિયામત મીઝાને
 અમલ મેં વોહ ઉતના હી વઝૂન દાર હોગા.”

(تذكرة الاولياء، ذكر ابراهيم بن ادهم، ص ٩٥)

મઝીદ ફરમાતે હેં : જબ આપ અમલ શુરૂઅ કર દેંગે તો વોહ
 आप के लिये إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ આસાન હો જાએગા. ગાલિબન આપ કો
 તજરિબા હોગા કે સખ્ત સર્દા કે વક્ત વુઝૂ કે લિયે બૈઠતે હેં તો સર્દા સે
 દાંત બજતે હેં ફિર હિમ્મત કર કે જબ વુઝૂ શુરૂઅ કર દેતે હેં તો ઇબ્તિદાઅન
 ઠન્ડક ઝિયાદા મહસૂસ હોતી હૈ ઔર ફિર બ તદરીજ કમ હો જાતી હૈ.
 હર મુશ્કિલ કામ કા યેહી ઉસૂલ હૈ મ-સલન કિસી કો કોઈ મોહલિક
 બીમારી લગ જાએ તો વોહ બેચૈન હો જાતા હૈ ફિર રફતા રફતા જબ
 આદી હો જાતા હૈ તો કુવ્વતે બરદાશત ભી પૈદા હો જાતી હૈ.

લિહાઝા ફૌરન સે પેશ્તર આપ મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા
 મક-ત-બતુલ મદીના કી કિસી ભી શાખ સે હદિથ્યતન હાસિલ ફરમા
 લીજિયે ઔર મ-દની ઇન્આમ નમ્બર 15 : “કયા આજ આપ ને યક્સૂઈ
 કે સાથ કમ અઝ કમ 12 મિનટ ફિકે મદીના (યા’ની અપને આ’માલ કા

મુહા-સબા કરતે હુએ) જિન જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ હુવા રિસાલે મેં ઉન કી ખાના પુરી ફરમાઈ ?” કે મુતાબિક અમલ શુરૂઅ કર દીજિયે, ઇસ મ-દની ઇન્આમ પર અમલ કે લિયે આપ જબ અપના રિસાલા ખોલેંગે તો હર મ-દની ઇન્આમ કે નીચે તીસ દિનોં કે ખાને નઝર આએંગે. આપ બિલા નાગા વક્તે મુકર્રર પર ફિકે મદીના કરતે હુએ જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કી સઆદત મિલી નીચે ખાને મેં (ત) વરના (o) લિખ દીજિયે. **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** બ તદરીજ અમલ મેં ઇઝાફે કે સાથ દિલ મેં ગુનાહોં સે નફરત મહસૂસ ફરમાએંગે. હદીસે પાક મેં હૈ, કે આખિરત કે મુઆ-મલે મેં ઘડી ભર કે લિયે ગૌરો ફિક કરના સાઠ સાલ કી ઇબાદત સે બેહતર હૈ.

(الجامع الصغير للسيوطي، حرف الفاء، الحديث: ٥٨٩٤، ص ٣١٥)

તમામ ઇસ્લામી ભાઈ નિયત ફરમા લીજિયે કે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** રોઝાના પાબન્દી સે ફિકે મદીના કી સઆદત હાસિલ કરેંગે.

ઝૈલ મેં ચન્દ મ-દની ઇન્આમાત દિયે ગએ હૈં ઔર બતૌરે નમૂના ઇન કે નીચે તીસ દિનોં કે ખાનોં મેં અમલ હોને યા ન હોને કી સૂરત મેં નિશાન લગાને કા અન્દાઝ પેશ કિયા ગયા હૈ :

ખાને પુર કરને કા તરીકા

મદીના : (1) કયા આજ આપ ને કુછ ન કુછ જાઈઝ કામોં સે પહલે અચ્છી અચ્છી નિયતેં કીં ? નીઝ કમ અઝ કમ દો કો ઇસ કી તરગીબ દિલાઈ ?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	મીઝાન
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	26

મદીના : (28) આજ આપ ને (ઘર મેં યા બાહર) કિસી પર ગુસ્સા આ જાને કી સૂરત મેં ચુપ સાધ કર ગુસ્સે કા ઈલાજ ફરમાયા યા બોલ પડે ? નીઝ દર ગુઝર સે કામ લિયા યા ઈત્તિકામ (યા'ની બદલા લેને) કા મૌકઅ ઢૂંડતે રહે ?

૧	②	૩	૪	⑤	૬	૭	૮	⑨	૧૦	૧૧	⑫	૧૩	૧૪	૧૫	મીઝાન
⑬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	⑭	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	23

મદીના : (29) આજ આપ ને કિસી સે ઐસે ફુઝૂલ સુવાલાત તો નહીં કિયે જિન કે ઝરીએ મુસલ્માન ઉમૂમન ઝૂટ કે ગુનાહ મેં મુબતલા હો જાતે હેં ? (મ-સલન બિલા ઝરૂરત પૂછના આપ કો હમારા ખાના પસન્દ આયા ? વગૈરા)

૧	②	૩	૪	⑤	૬	૭	⑧	૯	૧૦	૧૧	⑫	૧૩	૧૪	૧૫	મીઝાન
૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	28

મદીના : (31) ક્યા આજ આપ ને ઘર કે મ-દની મુન્નોં કો બહલાને કે લિયે ઝૂટ તો નહીં બોલા ? (મ-સલન ખાના ખા લો ! ખિલોના દૂંગી, સો જાઓ ! દેખો બિલ્લી આ રહી હે વગૈરા જબ કે વાકિઅતન ઐસા ન હો તો યેહ ઝૂટ હે)

૧	②	③	૪	⑤	⑥	૭	૮	૯	⑩	૧૧	⑫	૧૩	૧૪	૧૫	મીઝાન
⑬	૧૭	18	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	23	૨૪	૨૫	૨૬	27	૨૮	૨૯	૩૦	24

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ઇજતિમાઈ ફિકે મદીના કા તરીકા

﴿મ-દની કાફિલા, મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાન ઓર મ-દની મશવરોં વગૈરા મેં ઇજતિમાઈ ફિકે મદીના કી ઇસ તરહ તરગીબ દિલાઈયે﴾

અભી **اِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** ઇજતિમાઈ ફિકે મદીના હોગી, તમામ ઇસ્લામી ભાઈ અપને અપને મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ ઓર કલમ હાથ મેં લે લીજિયે, અમલ કી સૂરત મેં (◀) ઓર ન હોને કી સૂરત મેં (○) કા નિશાન બના દેં. જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ હો, ઉન પર અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** કા શુક બજા લાઈયે, સિફ અપને રિસાલે પર તવજજોહ રખિયે, દૂસરોં કે રિસાલે પર નઝર ન ડાલિયે.

ચોમિયા 50 મ-દની ઇન્આમાત

(1) ક્યા આજ આપ ને અચ્છી અચ્છી નિયતેં કીં ? (2) પાંચોં નમાઝેં તકબીરે ઊલા કે સાથ પહલી સફ મેં બા જમાઅત અદા કીં ? (3) હર નમાઝ કે બા'દ આ-યતુલ કુર્સી, તસ્બીહે ફાતિમા **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا**, સૂ-રતુલ ઇખ્લાસ ઓર રાત મેં સૂ-રતુલ મુલક પઢી ? (4) અઝાન વ ઇકામત કા જવાબ દિયા ? (5) કુછ ન કુછ શ-જરહ શરીફ કે અવરાદ ઓર 313 દુરૂદ શરીફ પઢે ? (6) મુસલ્માનોં કો સલામ કિયા ? (7) ઘર મેં ઓર બાહર આપ ઓર જી સે ગુફત-ગૂ કી ? (8) જાઈઝ બાત કે ઇરાદે પર **اِنْ شَاءَ اللَّهُ**, ને'મત દેખ કર **مَا شَاءَ اللَّهُ**, મિઝાજ પુર્સી પર **كُلِّ حَال** પર **اِنْ شَاءَ اللَّهُ** કહા ? (9) સલામ ઓર છીંક કા જવાબ દિયા ? (10) દા'વતે ઇસ્લામી કી ઇસ્તિલાહાત ઓર તલફફુઝ કી દુરુસ્તી કી કોશિશ કી ? (11) પદે મેં

પદાં કિયે મિટ્ટી કે બરતન મેં ભૂક સે કમ ખાને કી કોશિશ કી ? (12) દો દર્સ દિયે/સુને ? (13) મદ્ર-સતુલ મદીના (બાલિગાન) પઢા/પઢાયા ? (14) મક-ત-બતુલ મદીના કી 12 મિનટ ઈસ્લાહી કિતાબ ઓર ફૈઝાને સુન્નત કે 4 સફહાત પઢે ? (15) ફિકે મદીના કી ? (16) સલાતુતૌબા પઢી ? (17) ચટાઈ પર સોએ, સિરહાને આઈના, સુરમા, કંધા, સૂઈ ધાગા, મિસ્વાક, તેલ કી શીશી ઓર કેંચી રખી ઓર બેદારી પર બિસ્તર તહ કિયા ? (18) સુન્નતે કબ્લિયા ઓર નવાફિલે બા'દિયા અદા કિયે ? (19) તહજજુદ, ઈશરાક વ યાશત ઓર અવ્વાબીન અદા કી ? (20) તહિય્યતુલ વુજૂ ઓર તહિય્યતુલ મસ્જિદ અદા કી ? (21) કન્ઝુલ ઈમાન શરીફ સે 3 આયાત તરજમા વ તફસીર પઢી/સુની ? (22) ઈન્ફિરાદી કોશિશ સે 2 કો મ-દની ઈન્આમાત વ મ-દની કાફિલા કી તરગીબ દિલાઈ ? (23) 2 ઘન્ટે મ-દની કામોં પર સર્ફ કિયે ? (24) અપને નિગરાન કી ઈતાઅત કી ? (25) ચીઝેં માંગ કર ઈસ્તિ'માલ તો નહીં કી ? (26) ગ-લતી હો જાને કી સૂરત મેં બરાહે રાસ્ત ઈસ્લાહ કી ? (27) પર્દે મેં પદાં કિયા કિબ્લે કી સમ્ત રુખ રખા ? (28) ગુસ્સે કા ઈલાજ કિયા દર ગુઝર સે કામ લિયા ? (29) એસે ફુઝૂલ સુવાલાત તો નહીં કિયે જિન સે મુસલ્માન જૂટ મેં મુખ્તલા હોતે હોં ? (30) ના મહરમ રિશ્તેદારોં સે શર-ઈ પદાં કિયા ? (31) ફિલ્મેં ડિરામે, ગાને બાજોં સે બયે ? (32) ઘર મેં મ-દની માહોલ બનાને કે 19 મ-દની ફૂલોં પર અમલ રહા ? (33) તોહમત, ગાલી ગલોચ સે બયે ? (34) દૂસરોં કી બાત તો નહીં કાટી ? (35) સદાએ મદીના લગાઈ ? (36) રાહ ચલતે વક્ત, દૌરાને સફર અક્સર નિગાહેં નીચી રખી ? (37) દૂસરોં કે ઘરોં કે અન્દર ઝાંકને સે બયે ? (38) જૂટ, ગીબત, યુગલી, હસદ, તકબ્બુર, વા'દા ખિલાફી સે બયે ? (39) દિન કા અક્સર હિસ્સા બા વુજૂ

રહે ? (40) બાત કરતે વક્ત ચેહરે પર નિગાહ તો નહીં ગાડી ? (41) વક્ત પર કર્જ અદા કર દિયા ? (42) મુસલ્માનોં કે ઉયૂબ કી પદા પોશી કી ? (43) વક્સાં તઅલ્લુકાત રખે ? (44) નમાઝ ઔર દુઆ મેં ખુશૂઓ ખુશૂ અપેદા કિયા ? (45) આજિઝી કે ઐસે અલ્ફાઝ તો નહીં બોલે જિન સે ઝૂટ ઔર રિયાકારી કા ઇસ્તિકાબ હો ? (46) ઝબાન કા ફુફલે મદીના લગાયા ઇશારે સે ઔર લિખ કર ગુફત-ગૂ કી ? (47) બયાન, મ-દની મુઝા-કરા યા મ-દની ચેનલ દેખા ? (48) મઝાક મસ્ખરી, તન્ઝ, દિલ આઝારી ઔર કહૂકહા સે બચે ? (49) ઝરૂરી ગુફત-ગૂ કમ સે કમ અલ્ફાઝ મેં કી ? (50) મ-દની હુલ્યા અપનાયા ?

ફુફલે મદીના કારકર્દગી

(1) કમ અઝ કમ 12 મર્તબા લિખ કર ગુફત-ગૂ કી સઆદત મિલી ? (2) કમ અઝ કમ 12 મર્તબા ઇશારે સે ગુફત-ગૂ કી સઆદત મિલી ? (3) કમ અઝ કમ 12 મર્તબા નિગાહેં ગાડે બિગૈર ગુફત-ગૂ કી સઆદત મિલી ? (4) કમ અઝ કમ 12 મિનટ ફુફલે મદીના ઐનક ઇસ્તિમાલ કરને કી સઆદત મિલી ?

જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ સે મહરૂમી રહી ઉન પર અમલ કી નિયત ફરમા લીજિયે, નીઝ ચેહ ત્મી નિયત કીજિયે કે રોઝાના ફિકે મદીના પર ઇસ્તિકામત પાને કે લિયે હર માહ 3 દિન કે મ-દની કાફિલે મેં સફર કરને વાલે મ-દની ઇન્આમ પર ઝરૂર અમલ કરેંગે. (إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ)

મ-દની વઝાહતેં

મ-દની ઇન્આમાત કી વઝાહતોં ઔર રિઆયતોં સે મુન્તઅલ્લિક

સુવાલાત કે જવાબાત કે લિયે તન્જીમી તૌર પર ચાર કાઈદે મુકરર કિયે ગએ હેં.

કાઈદા નમ્બર 1 : બા'ઝ મ-દની ઈન્આમાત ચન્દ “અજઝા” પર મુશ્તમિલ હેં મ-સલન : તહજજુદ, ઈશરાક, ચાશત, અવ્વાબીન વાલા મ-દની ઈન્આમ, ઈસ મ-દની ઈન્આમ મેં 4 જુઝૂવ હેં, લિહાઝા એસે મ-દની ઈન્આમાત કે અક્સર અજઝા પર અમલ હોને કી સૂરત મેં તન્જીમી તૌર પર અમલ માન લિયા જાએગા. (અક્સર સે મુરાદ આધે સે ઝિયાદા મ-સલન 100 મેં સે 51 અક્સર કહલાએગા)

કાઈદા નમ્બર 2 : બા'ઝ મ-દની ઈન્આમાત એસે હેં જિન પર કિસી દિન અમલ ન હોને કી સૂરત મેં દૂસરે દિન અમલ કિયા જા સકતા હૈ મ-સલન : ફેઝાને સુન્નત કે ચાર સફહાત પઢને, 313 બાર દુરૂદે પાક પઢને યા કમ અઝ કમ 3 આયાત કી તિલાવત (મઅ તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન વ તફસીર) સે મહરૂમી રહી. ઈસ સૂરત મેં જિતને દિન નાગા હુવા, ઉન કા હિસાબ લગા કર અમલ કર લેને પર તન્જીમી તૌર પર અમલ માન લિયા જાએગા.

કાઈદા નમ્બર 3 : બા'ઝ મ-દની ઈન્આમાત એસે હેં જિન પર અમલ કી આદત બનાને મેં વક્ત લગતા હૈ. મ-સલન કહ્કહા, તૂ તુકાર સે બચને ઔર નિગાહેં ઝુકા કર ચલને કી આદત બનાને વાલે ઈન્આમાત, એસે મ-દની ઈન્આમાત પર ઝમાનએ કોશિશ કે દૌરાન અમલ માન લિયા જાએગા.

કાઈદા નમ્બર 4 : બા'ઝ મ-દની ઈન્આમાત એસે હેં જિન પર સહીહ ઉઝૂર (યા'ની હકીકી મજબૂરી) કી બિના પર અમલ કી કોઈ સૂરત ન હો

યા ઈસ દૌરાન દૂસરે મ-દની કામ મેં મશગૂલિયત હૈ મ-સલન ઝિમ્મેદાર વગૈરા કા દીગર મ-દની કામોં મેં મસરૂફિયત કે બાઈસ મદ્ર-સતુલ મદીના બાલિગાન મેં શિર્કત ન કર સકના યા વાલિદૈન કી વફાત યા ઈન કી રિહાઈશ દૂર હોને કી સૂરત મેં દસ્ત બોસી ઔર અનપઢ હોને કે બાઈસ લિખ કર બાત કરને સે મહરૂમી હો તો ભી તન્ઝીમી તૌર પર ઈન પર અમલ માન લિયા જાએગા.

ગુસ્સા ઇમાન કો ખરાબ કરતા હૈ

ખા-તમુલ મુર-સલીન, રહમતુલ્લિલ આ-લમીન صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા ફરમાને ઈબ્રત નિશાન હૈ : ગુસ્સા ઈમાન કો ઈસ તરહ ખરાબ કરતા હૈ જિસ તરહ એલવા (યા'ની એક કડવે દરખ્ત કા જમા હુવ રસ) શહદ કો ખરાબ કર દેતા હૈ.

(شعب الإيمان للبيهقي، الحديث: ٨٢٩٣، ج ٦، ص ٣١١)

ગુસ્સે કી તા'રીફ

નફસ કે ઉસ જોશ કા નામ હૈ જો દૂસરે સે બદલા લેને યા ઉસે દફ્અ (દૂર) કરને પર ઉભારે.

(મિરઆતુલ મનાજીહ, જિ. 6, સ. 655)

દિલ મેં નૂરે ઇમાન પાને કા એક સબબ

હદીસે પાક મેં હૈ : “જિસ શખ્સ ને ગુસ્સા ઝબ્ત કર લિયા બા વુજૂદ ઈસ કે, કે વોહ ગુસ્સા નાફિઝ કરને પર કુદરત રખતા હૈ **اَعَزَّوَجَلَّ** ઉસ કે દિલ કો સુફૂન વ ઈમાન સે ભર દેગા.”

(الجامع الصغير للسيوطي، الحديث: ٨٩٩٤، ص ٥٣١)

“આઓ નેક બનેં ઔર બનાએ !” કે 18 હુરફ કી નિસ્બત સે અહારહ “સામાને મ-દની ઇન્આમાત” કી ફેહરિસ્ત

﴿1﴾ કન્જુલ ઈમાન શરીફ ﴿2﴾ શ-જ-રએ અત્તારિય્યા ﴿3﴾ તમ્હીદુલ ઈમાન, હુસ્સામુલ હ-રમૈન ﴿4﴾ જન્મત કે તલબ ગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા (મિન્હાજુલ આબિદીન ઔર બહારે શરીઅત કે મુન્તખબ અબ્વાબ વ મઝામીન ઔર મ-દની ઇન્આમાત કે મુતાબિક સૂરતેં, છ⁶ કલિમે, અવરાદો વઝાઈફ ઔર દુઆઓં કા બેહતરીન મજમૂઆ) ﴿5﴾ મ-દની રસાઈલ (રસાઈલ સે મુરાદ મક-ત-બતુલ મદીના સે શાએઅ હોને વાલે અમીરે અહલે સુન્નાત صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કે રસાઈલ હૈં) ﴿6﴾ ફૈઝાને સુન્નાત ﴿7﴾ મ-દની ફૂલ કે પેમ્ફલેટ ﴿8﴾ મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા (ફિકે મદીના કે દૌરાન રોઝાના ખાને પુર કરને કે લિયે) ﴿9﴾ ફુફલે મદીના કા મ-દની પેડ મઅ કલમ (લિખ કર ગુફત-ગૂ કી આદત બનાને કે લિયે) ﴿10﴾ ફુફલે મદીના કા કાર્ડ (બરાએ નેકી કી દા'વત સીને પર સજાને કે લિયે) ﴿11﴾ સબ્જ ઈમામા શરીફ મઅ સરબન્દ શરીફ ﴿12﴾ મ-દની યાદરેં (ઓઢને કે લિયે સફેદ ઔર પર્દા મેં પર્દે કે લિયે કથ્થઈ) ﴿13﴾ મ-દની બુર્કઅ, દસ્તાને ઔર મોઝે શર-ઈ પર્દે કા બેહતરીન ઝરીઆ હૈં ﴿14﴾ ફુફલે મદીના કા ઐનક (નિગાહોં કી હિફાઝત કે લિયે) ﴿15﴾ ફુફલે મદીના કા પથ્થર (ખામોશી કી આદત ડાલને ઔર સુન્નાતે સિદ્દીકી અદા કરને કે લિયે) ﴿16﴾ સુન્નાત બક્સ (બતૌરે સુન્નાત સોતે વક્ત સિરહાને ઔર સફર મેં સાથ રખને કે લિયે આઈના, કંઘી, સૂઈ ધાગા, મિસ્વાક, તેલ કી શીશી ઔર કેંચી) ﴿17﴾ ચટાઈ ﴿18﴾ મિટ્ટી કે બરતન. દુઆએ અત્તાર : યા અલ્લાહ کَلِّمْ ! જો કોઈ યેહ સામાને મ-દની ઇન્આમાત અપને યહાં બસાએ ઔર ઈન કો ઈસ્તિ'માલ ભી કરતા રહે મુઝે ઔર ઉસ કો ઈખ્લાસ કી લા ઝવાલ દૌલત, જલ્વએ મહબૂબ મેં શહાદત, જન્નતુલ બકીઅ મેં મદ્ફૂન, જન્નતુલ ફિરદૌસ મેં બે હિસાબ દાખિલા ઔર ધ્યારે મહબૂબ اٰمِیْن بِجَاہِ النَّبِیِّ الْاَمِیْن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા પડોસ નસીબ ફરમા.

તૂ વલી અપના બના લે ઉસ કો રબ્બે લમ યઝલ મ-દની ઇન્આમાત પર કરતા હેં જો કોઈ અમલ

કમો બેશ 26 સેકન્ડઝ મેં ઇન્ફિરાદી કોશિશ કા तरीका

જેબ સે મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા નિકાલ કર ઉસે પેશ કરતે હુએ યૂં કહિયે : યેહ તોહફા રખિયે, અમીરે અહલે સુન્નત وَمَا تَكُنْ مِنَ الْفَاعِلِينَ ને ઇસ પુર ફિતન દૌર મેં આસાની સે નેકિયાં કરને ઔર ગુનાહોં સે બચને કે तरीકે ઇસ રિસાલે મેં અતા ફરમાએ હૈં. ઇન મેં 72 મ-દની ઇન્આમાત બ સૂરતે સુવાલાત દિયે ગએ હૈં, મગર 72 પર રોઝાના અમલ નહીં કરના હૈ બલકે યૌમિયા મ-દની ઇન્આમાત મેં 3 દ-રજે હૈં, પહલે દ-રજે મેં સિર્ફ 17 મ-દની ઇન્આમાત હૈં. ચાહે આપ એક સે અમલ શુરૂઅ કીજિયે, બસ રોઝાના ફિકે મદીના કર લિયા કરેં (ફિર ઇન્હેં રિસાલા ખોલ કર દિખાઈયે ઔર કહિયે :) યેહ દેખિયે ! હર સુવાલ કે નીચે 30 ખાને બને હુએ હૈં. જિસ ઇન્આમ પર અમલ કી સઆદત મિલે તો ઉસ દિન કી તારીખ કે હિસાબ સે ૮ કા નિશાન વરના 0 બના દીજિયે (રિસાલા ઉન કે હાથ મેં દે કર કહિયે :) ઉમ્મીદ હૈ રોઝાના ફિકે મદીના ઝરૂર કરેંગે... ઔર જુમા'રાત બા'દ ઇશા હોને વાલે દા'વતે ઇસ્લામી કે સુન્નતોં ભરે ઇજતિમાઅ મેં ફેઝાને મદીના મેં ભી ઝરૂર તશરીફ લાઈયેગા. (અગર ઉસ કો ફેઝાને મદીના કા પતા મા'લૂમ ન હો તો બતા દીજિયે), મુમ્કિન હો તો હાથોં હાથ અતારી બનાને કે લિયે નામ ભી લે સકતે હૈં.

અતારી બનાને કે લિયે નામ લેને કા तरीका

જો ભી શખ્સિયત હો ગુફત-ગૂ કે ઇજ્તિતામ પર ઉન સે ઇતના કહ દીજિયે કે يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ મેં આપ કા નામ કાદિરી સિલ્સિલે કે અઝીમ બુરુગ અમીરે અહલે સુન્નત સે મુરીદ હોને કે લિયે દે દૂંગા. યેહ મત કહિયેગા કે આપ ઇજાઝત દેં તો દે દૂં. આપ હૈરાન રહ જાએંગે કે 99 ફીસદ લોગ આપ કો ઇજાઝત દે દેંગે, ફિર પૂછિયે, આપ શાદી શુદા હૈં ? વોહ હાં કહેં તો ફૌરન ઉન કે બચ્ચોં કી અમ્મી ઔર બચ્ચોં કે નામ ભી લિખ લીજિયે, મુકમ્મલ પતા વ ફોન નમ્બર ઝરૂર લીખિયે ઔર બા'દ મેં ઉન કો મક્તૂબ ભી રવાના કરેં.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

બયાન કા આસાન તરીકા

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! નીચે દિયે ગએ બયાન કા આસાન તરીકા મેં, બયાન શુરૂઅ કરને ઔર ખત્મ કરને કા તરીકા, બતૌરે નમૂના નમાઝ ઔર ફિકે મદીના સે મુ-તઅલ્લિક દો બયાનાત, ફિકે મદીના ઔર ઇસ પર ઇસ્તિકામત કા તરીકા ઔર આખિર મેં મ-દની કાફિલે કી તરગીબ પેશ કી ગઈ હે. **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** ઇસ આસાન તરીકે કે ઝરીએ હર ઇસ્લામી ભાઈ ઔર ઇસ્લામી બહન ન સિર્ફ મ-દની ઇન્આમાત સે મુ-તઅલ્લિક **126** બલ્કે દીગર કઈ મૌઝૂઆત પર **12** યા **26** મિનટ કા યા જિતના યાહું તવીલ બયાન કર સકતે હેં. (બયાન કા દૌરાનિયા બઢાને કે લિયે જિસ મ-દની ઇન્આમ પર અમલ કી તરગીબ યા જિસ મૌઝૂઅ પર બયાન હૈ ઉસ સે મુ-તઅલ્લિક ફઝાઈલ વ રિવાયાત કા મઝીદ ઇઝાફા ફરમા દીજિયે)

દુરૂદ શરીફ કી ફઝીલત

શેખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અતાર કાદિરી ર-ઝવી ઝિયાઈ **دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ** કે બયાન કે તહરીરી ગુલદસ્તે “કરામાતે ઉસ્માને ગની” મેં બ હવાલા ફિરદૌસુલ અખ્બાર મન્કૂલ હૈ કે સરકારે મદીનએ મુનવ્વરહ, સરદારે મક્કએ મુકર્રમા **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** કા ફરમાને બ-ર-કત નિશાન હૈ : “ઐ લોગો ! બેશક બરોઝે કિયામત ઉસ કી દહ્શતોં ઔર હિસાબ કિતાબ સે જલ્દ નજાત પાને વાલા શખ્સ વોહ હોગા જિસ

ने तुम में से मुझ पर दुन्या के अन्दर ब कसरत दुइद शरीफ पढे होंगे.”

(फردوس الاخبار باب الباء ج ٢، ص ٤٧١ حدیث ٨٢١٠)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِیْب! صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! પન્દરહવીં સદી કી અઝીમ ઇલ્મી વ રૂહાની શખ્શિયત, શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી, હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અતાર કાદિરી ર-ઝવી رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ને હમેં ઇસ પુર ફિતન દૌર મેં આસાની સે નેકિયાં કરને ઔર ગુનાહોં સે બચને કે तरीકોં પર મુશ્તમિલ શરીઅત વ તરીકત કા જામેઅ મજમૂઆ બનામ “મ-દની ઇન્આમાત” અતા ફરમાએ હેં : આપ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ફરમાતે હેં :

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મુસલ્માનોં કી દુન્યા વ આખિરત બેહતર બનાને કે લિયે સુવાલ નામે કી સૂરત મેં ઇસ્લામી ભાઈયોં કે લિયે 72, ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે 63, દીની ત-લબા કે લિયે 92 ઔર દીની તાલિબાત કે લિયે 83, જબ કે મ-દની મુન્નોં ઔર મ-દની મુન્નિયોં કે લિયે 40 ઔર ખુસૂસી (યા'ની ગૂંગે ઔર બહરે) ઇસ્લામી ભાઈયોં કે લિયે 27 મ-દની ઇન્આમાત પેશ કિયે ગએ હેં મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા મક-ત-બતુલ મદીના સે મિલ સકતા હૈ, રોઝાના ફિકે મદીના કે ઝરીએ ઇસ કો પુર કર કે હર મ-દની માહ કી પહલી તારીખ અપને યહાં કે દા'વતે ઇસ્લામી કે ઝિમ્માદાર કો જમ્અ કરવાના હોતા હૈ. (ઇસ્લામી ભાઈયોં મેં બયાન કર રહે હેં તો યૂં કહિયે)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! હો સકતા હૈ 72 કા અદદ સુન કર કિસી કો વસ્વસા આએ કે મેં તો બહુત મસરૂફ હૂં ઇતના વક્ત કહાં જો

મ-દની ઈન્આમાત કે મુતાબિક અમલ કર સફૂં, ઈસ વસ્વસે કે તહત મુશ્કિન હૈ કઈ ઈસ્લામી ભાઈ અબ તક મ-દની ઈન્આમાત કા રિસાલા હાસિલ કરને કી સઆદત સે મહરૂમ રહે હોં. મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! યેહ શૈતાન કા ખતરનાક વાર હૈ જિસ કે ઝરીએ વોહ દુન્યા વ આખિરત કી ભલાઈયોં કે હુસૂલ મેં રુકાવટ ડાલને કી કોશિશ કરતા હૈ, અગર આપ ઈન વસ્વસોં પર તવજજોહ દિયે બિગૈર મ-દની ઈન્આમાત પર ગૌર ફરમાએં તો શાયદ હૈરાન રહ જાએંગે કે જિન મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરના મુશ્કિલ લગ રહા થા ઉન પર અમલ કરના તો બહુત આસાન હૈ, ક્યૂંકે હમેં રોઝાના **72 મ-દની ઈન્આમાત** પર અમલ નહીં કરના બલ્કે રોઝાના જિન મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરના હૈ ઈસ કે તીન દ-રજે હૈં પહલા ઔર દૂસરા દ-રજા **17** ઔર તીસરા સિર્ફ **16** મ-દની ઈન્આમાત પર મુશ્તમિલ હૈ. **8 મ-દની ઈન્આમાત** ઐસે હૈં જિન પર હફ્તે મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ, **6 મ-દની ઈન્આમાત** ઐસે હૈં જિન પર મહીને મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ ઔર **8 મ-દની ઈન્આમાત** ઐસે હૈં જિન પર **12** માહ મેં સિર્ફ એક બાર અમલ કરના હૈ.

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! આપ કો બખૂબી અન્દાઝા હો ગયા હોગા કે શૈતાન જિન મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરના દુશ્વાર મહસૂસ કરવા રહા થા ઈન પર અમલ બહુત આસાન હૈ. ફી ઝમાના એક મુસલ્માન કે લિયે મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કિસ કદર ઝરૂરી હૈ, ઈસ કા અન્દાઝા આપ કો ઉસી વક્ત હો સકતા હૈ જબ આપ મ-દની ઈન્આમાત કા બગૌર મુતા-લઆ ફરમાએં આપ દેખેંગે કે ઈન મ-દની ઈન્આમાત મેં ફરાઈઝો વાજિબાત ઔર સુનન વ મુસ્તહબ્બાત પર અમલ

કી તરગીબ કે સાથ સાથ કહીં અખ્લાકિયાત કે હુસૂલ કે મ-દની ફૂલ ખુશબૂ ફેલા રહે હેં તો કહીં ગુનાહોં સે બચને ઔર આસાની સે નેકિયાં કરને કે તરીકે અપની બ-ર-કતેં લુટા રહે હેં. તરગીબ વ તહરીસ કે લિયે ઈન મ-દની ઈન્આમાત મેં સે દો કે ફઝાઈલ પેશ કરને કી સઆદત હાસિલ કહુંગા, અગર મુકમ્મલ તવજ્જોહ કે સાથ શિર્કત રહી તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** આપ કા દિલ મ-દની ઈન્આમાત પર અમલ કરને કે લિયે બે કરાર હો જાએગા.

નમાઝે બા જમાઅત ઔર તકબીરે ઊલા કે ફઝાઇલ

શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત **دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ** મ-દની ઈન્આમ નમ્બર 2 મેં ફરમાતે હેં :

“કયા આજ આપ ને પાંચોં નમાઝેં મસ્જિદ કી પહલી સફ મેં તકબીરે ઊલા કે સાથ બા જમાઅત અદા ફરમાઈ ? નીઝ હર બાર કિસી એક કો અપને સાથ મસ્જિદ લે જાને કી કોશિશ ફરમાઈ ?”

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! અમીરે અહલે સુન્નત **دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ** અપને રિસાલે “નેક બનને કા નુસ્ખા” મેં ફરમાતે હેં : “સિર્ફ ઈસ એક મ-દની ઈન્આમ પર અગર કોઈ સહીહ મા’નોં મેં કારબન્દ હો જાએ તો **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** ઉસ કા બેડા પાર હો જાએ.” નમાઝ કે ફઝાઈલ સે કૌન વાકિફ નહીં ? યુનાન્યે

સાબિકા ગુનાહ મુઆફ

સરકારે મદીનએ મુનવ્વરહ, સુલ્તાને મક્કએ મુકર્રમા

صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : જો દો રકઅત નમાઝ પઢે ઉન મેં સહૂવ (ગ-લતી) ન કરે તો જો પેશ્તર ગુનાહ હુએ હેં અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** મુઆફ ફરમા દેતા

હે. (યહાં ગુનાહે સગીરા મુરાદ હૈં)

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند الانصار، ج ٨، ص ١٦٢، الحديث: ٢١٧٤٩)

દેખા આપ ને ! દો રક્અત કી જબ યેહ ફઝીલત હો તો પાંચોં નમાઝોં કી કેસી બ-ર-કતેં હોંગી ! ઇસ “મ-દની ઇન્આમ” મેં નમાઝેં બા જમાઅત અદા કરની હૈં, ઔર જમાઅત કી ફઝીલત કે તો ક્યા કહને !

27 દ-રજે બઢ કર

મુસ્લિમ શરીફ મેં સય્યિદુના અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને ઉમર રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُمَا સે રિવાયત હે, તાજદારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ઇશાદ ફરમાયા : “નમાઝે બા જમાઅત તન્હા પઢને સે 27 દ-રજે બઢ કર હે.”

(صحيح مسلم، كتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب فضل صلاة الجماعة... الخ، ص ٣٢٦، الحديث: ٢٥٠)

મઝીદ ઇસ “મ-દની ઇન્આમ” મેં તકબીરે ઊલા કા ઝિક હે. ઇસ કી ભી ફઝીલત સુનિયે ઔર ઝૂમિયે !

જહન્નમ સે આઝાદી

ઇબ્ને માજહ કી રિવાયત મેં હે, સરકારે મદીનએ મુનવ્વરહ, સુલ્તાને મક્કએ મુકર્રમા صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ઇશાદ ફરમાયા : જો મસ્જિદ મેં બા જમાઅત 40 રાતેં નમાઝે ઇશા ઇસ તરહ પઢે કે પહલી રક્અત ફૌત ન હો, અલ્લાહ ઈઝ્ઝલ્ ઓસ કે લિયે જહન્નમ સે આઝાદી લિખ દેતા હે. (سنن ابن ماجه، كتاب المساجد والجماعات، باب صلاة العشاء والفجر في جماعة، ج ١، ص ٤٣٧، الحديث: ٧٩٨)

(صحيح مسلم، كتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب فضل صلاة الجماعة... الخ، ص ٣٢٦، الحديث: ٢٥٠)

سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ! ચાલીસ દિન જબ ઇશા કી નમાઝે બા જમાઅત મઅ તકબીરે ઊલા કી યેહ ફઝીલત હે તો ઝિન્દા રહ જાને કી સૂરત મેં

બરસહા બરસ તક પાંચોં નમાઝેં તકબીરે ઊલા કે સાથ બા જમાઅત અદા કરને કા ક્યા મકામ હોગા !

ફઝ નમાઝ કે લિયે નિકલને વાલા

સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને ખુશબૂદાર હૈ : જો તહારત કર કે અપને ઘર સે ફઝ નમાઝ કે લિયે નિકલા ઉસ કા સવાબ ઐસા હૈ જૈસા હજ કરને વાલે મોહરિમ (એહરામ બાંધને વાલે) કા. (سنن ابى داود، كتاب الصلوة، باب ماجاء فى فضل المشى الى الصلوة، ج ١، ص ٢٣١، الحديث: ٥٥٨) કા.

દરવાઝે પર નહર

હઝરતે સય્યિદુના અબૂ હુરૈરા સે રિવાયત હૈ, સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના, સાહિબે મુઅત્તર પસીના, બાઈસે નુઝૂલે સકીના صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને બા કરીના હૈ : “બતાઓ અગર કિસી કે દરવાઝે પર એક નહર હો જિસ મેં હર રોઝ પાંચ બાર ગુસ્લ કરે તો ક્યા ઉસ પર કુછ મૈલ રહ જાએગા ?” લોગોં ને અર્ઝ કી : “ઉસ કે મૈલ મેં સે કુછ બાકી ન રહેગા” આપ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇશાદિ ફરમાયા : પાંચોં નમાઝોં કી ઐસી હી મિસાલ હૈ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઇન કે સબબ ખતાઓં કો મિટા દેતા હૈ.”

(صحيح مسلم، كتاب المساجد و مواضع الصلوة، باب المشى الى الصلوة تمحى به الخطايا وترفع

به الدرجات، ص ٣٣٦، الحديث: ٢٢٤)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! ઇસ “મ-દની ઇન્આમ” કી રૂ સે નમાઝેં ભી મસ્જિદ હી મેં અદા કરની હૈં ઔર મસ્જિદ કો જાના سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ! હઝરતે સય્યિદુના અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત હૈ કે સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના, સાહિબે મુઅત્તર પસીના, બાઈસે નુઝૂલે સકીના صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇશાદિ ફરમાયા : “જો સુબહ યા શામ કો

મસ્જિદ મેં આએ, અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઉસ કે લિયે જન્મત મેં એક ઝિયાફત તય્યાર ફરમાએગા.”

(صحیح مسلم، کتاب المساجد و مواضع الصلوة، باب المشی الی الصلوة تمحی به الخطایا وترفع به

الدرجات، ص ۳۳۶، الحدیث: ۶۶۹)

પહલી સફ

પહલી સફ ભી “મ-દની ઇન્આમ” મેં મૌજૂદ હૈ સરકારે મક્કતુલ મુકર્રમહ, સરદારે મદીનતુલ મુનવ્વરહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ફરમાતે હૈં : “લોગ અગર જાનતે કે અઝાન ઔર પહલી સફ મેં કયા હૈ તો બિગૈર કુરઆ ડાલે ન પાતે લિહાઝા ઇસ કે લિયે કુરઆ અન્દાઝી કરતે.”

(صحیح مسلم، کتاب الصلوة، باب تسویة الصفوف واقامتها... الخ، ص ۲۳۱، الحدیث: ۴۳۷)

એક ઔર રિવાયત મેં હૈ, રહમતે આલમ, નૂરે મુજસ્સમ, શાહે બની આદમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા ફરમાને રહમત નિશાન હૈ : અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઔર ઉસ કે ફિરિશ્તે પહલી સફ પર દુરૂદ (યા’ની રહમત) ભેજતે હૈં. સહાબએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان ને અર્ઝ કી : ઔર દૂસરી સફ પર ! ફરમાયા : અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઔર ઉસ કે ફિરિશ્તે દુરૂદ (યા’ની રહમત) ભેજતે હૈં પહલી સફ પર.” સહાબએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان ને ફિર અર્ઝ કી : યા રસૂલલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ઔર દૂસરી પર ભી ? ફરમાયા : દૂસરી પર ભી. મઝીદ ઇશાદિ ફરમાયા : “સફોં કો બરાબર કરો ઔર કન્થોં કો મુકાબિલ (યા’ની એક સીધ મેં) કરો, અપને ભાઈયોં કે હાથોં મેં નર્મ હો જાઓ ઔર કુશાદગિયોં (યા’ની સફ કી ખાલી જગહોં) કો બન્દ કરો, કે શૈતાન ભેડ કે બચ્ચે કી તરહ તુમ્હારે બીચ મેં દાખિલ હો જાતા હૈ.

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند الانصار، ج ۸، ص ۲۹۶، الحدیث: ۲۲۳۲۶)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! જબ એક મ-દની ઇન્આમ કી ઐસી બહારેં હૈં તો બકિયા મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ કરને સે કેસી બ-ર-કતેં હાસિલ હોંગી. લિહાઝા તમામ ઇસ્લામી ભાઈ નિચ્ચત ફરમા લીજિયે કે આયિન્દા ઝિન્દગી કે શબો રોઝ મ-દની ઇન્આમાત કી ખુશબૂઓં સે મુઅત્તર રખને કી કોશિશ કરેંગે. **اِنَّ شَاءَ اللّٰهُ**

આ'માલ કા મુહા-સબા (ફિકે મદીના)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! રોઝાના બિલા નાગા અપને આ'માલ કા મુહા-સબા (ફિકે મદીના) કરના બહુત બડી સઆદત હૈ. શૈખે तरीकत, અમીરે અહલે સુન્નત **رَمَضَانَ** ને મ-દની ઇન્આમાત મેં ઇસ કી ભી તરગીબ દિલાઈ હૈ યુનાન્ચે મ-દની ઇન્આમ નમ્બર 15 મેં ફરમાતે હૈં : ક્યા આજ આપ ને યક્સૂઈ કે સાથ કમ અઝ કમ 12 મિનટ ફિકે મદીના (યા'ની અપને આ'માલ કા મુહા-સબા) કરતે હુએ જિન જિન મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ હુવા રિસાલે મેં ઉન કી ખાના પુરી ફરમાઈ ?

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! ફિકે મદીના યા'ની મુહા-સબા કેસે કિયા જાએ ? ઇસ કી ક્યા બ-ર-કતેં હૈં ઔર હમારે અસ્લાફ વ બુઝુર્ગાને દીન કે મુહા-સબે કા ક્યા અન્દાઝ થા નીઝ શૈખે तरीकत, અમીરે અહલે સુન્નત **رَمَضَانَ** કા મુફરિદ વ મુઅસ્સર અન્દાઝ મેં ફિકે મદીના કી તરગીબ દિલાના આયિન્દા સુતૂર મેં મુલા-હઝા ફરમાઈયે.

દુરુદ શરીફ કી ફઝીલત

શૈખે तरीकत, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી, હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી

ર-ઝવી الْعَالِيَةِ دَامَتْ بَرَكَاتُهُمْ અપને રિસાલે “મેં સુધરના ચાહતા હૂં” મેં દુરુદ શરીફ કે મુ-તઅલ્લિક હદીસે પાક બયાન ફરમાતે હેં કે હઝરતે સય્યિદુના ઈમામ સખાવી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي નકલ ફરમાતે હેં : સરકારે દો આલમ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઈશાદિ ફરમાયા : “જિસ ને મુઝ પર એક બાર દુરુદે પાક ભેજા અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઉસ પર દસ રહમતેં નાઝિલ ફરમાતા હેં ઓર જો મુઝ પર દસ બાર દુરુદે પાક ભેજે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઉસ પર સો રહમતેં નાઝિલ ફરમાતા હેં ઓર જો મુઝ પર સો બાર દુરુદે પાક ભેજે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ઉસ કી દોનોં આંખોં કે દરમિયાન લિખ દેતા હેં કે યેહ બન્દા નિફાક ઓર દોઝખ કી આગ સે બરી હેં ઓર કિયામત કે દિન ઉસ કો શહીદોં કે સાથ રખેગા.”

(القول البديع، الباب الثاني، ص ۲۳۳)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

અનોખા હિસાબ

હુજજતુલ ઈસ્લામ હઝરતે સય્યિદુના ઈમામ મુહમ્મદ ગઝાલી શાફેઈ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي નકલ ફરમાતે હેં કે હઝરતે સય્યિદુના ઈબ્નુરસિમ્મહ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى ને એક બાર અપના મુહા-સબા કરતે હુએ અપની ઉમ્ર શુમાર કી તો વોહ (તકરીબન) સાઠ⁶⁰ બરસ બની, ઈન સાઠ⁶⁰ બરસોં કો બારહ સે ઝર્બ દેને પર સાત સો બીસ મહીને બને, સાત સો બીસ કો મઝીદ તીસ સે મઝરૂબ (યા'ની મલ્ટી પ્લાય) કિયા તો હાસિલે ઝર્બ ઈકકીસ હઝાર ૯⁶ સો આયા જો આપ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى કી મુબારક ઉમ્ર કે અય્યામ થે ફિર અપને આપ સે મુખાતિબ હો કર ફરમાને લગે : “અગર મુઝ સે રોજાના એક ગુનાહ ભી સરઝદ હુવા હો તો અબ તક ઈકકીસ હઝાર ૯⁶ સો ગુનાહ હો ચુકે, જબ કે ઈસ મુદત મેં એસે અય્યામ ભી શામિલ હોંગે

જિન મેં યૌમિયા એક હઝાર તક ભી ગુનાહ હુએ હોંગે,” યેહ કહના થા કે ખૌફે ખુદા સે લરઝને લગે ! ફિર યકાયક એક ચીખ ઉન કે મુંહ સે નિકલ કર ફઝા કી પહનાઈયોં મેં ગુમ હો ગઈ ઔર આપ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ઝમીન પર તશરીફ લે આએ, દેખા ગયા તો તાઈરે રૂહ ક-ફસે ઉન્સુરી સે પરવાઝ કર ચુકા થા.

(کیمیائے سعادت، اصل ششم در محاسبه و مراقبه، مقام سوم در محاسبات، ج ۲، ص ۸۹)

અલ્લાહ ેઝ્કલ્ કી ઉન પર રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે હમારી મગ્ફિરત હો.

મુહા-સબા કિસે કહતે હૈં ?

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! અપને સાબિકા આ'માલ કા હિસાબ કરના મુહા-સબા કહલાતા હૈ. ગૌર ફરમાઈયે કે હમારે બુઝુર્ગાને દીન رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَرِّين કિસ તરહ અપના મુહા-સબા ફરમાતે, ઉન કા અન્દાઝે ફિકે મદીના કિતના આ'લા થા. હર દમ નેકિયોં મેં મસરૂફ રહને કે બા વુજૂદ ખુદ કો ગુનાહગાર તસવ્વુર કરતે હાલાંકે ઉન કી શાન તો યેહ હૈ કે વોહ મુસ્તહબ્બાત કે તર્ક કો ભી અપને લિયે સચ્ચિઆત (યા'ની બુરાઈયોં) મેં સે જાનતે, નફ્લી ઈબાદાત મેં કમી કો ભી જુર્મ તસવ્વુર કરતે ઔર બચપન કી ખતા કો ભી ગુનાહ શુમાર કરતે હાલાંકે ના બાલિગી કે ગુનાહ મહસૂબ (શુમાર) નહીં કિયે જાતે. ચુનાન્ચે

બચપન કી ખતા યાદ આ ગઈ

એક મર્તબા હઝરતે સચ્ચિદુના ઉત્ખતુલ ગુલામ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَام એક મકાન કે પાસ સે ગુઝરે તો કાંપને લગે ઔર પસીના આ ગયા ! લોગોં કે ઈસ્તિફસાર પર ફરમાયા : યેહ વોહ જગહ હૈ જહાં મેં ને છોટી ઉમ્ર મેં ગુનાહ કિયા થા.

(تنبيه المغترين، خوفهم مما للعباد عليهم، ص ۵۷)

अव्लाह عَزَّوَجَلَّ की उन पर रहमत हो और उन के सदैव हमारी मज्दिरत हो.

નેકી કર કે ભૂલ જાઓ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! અકલ મન્દ વોહી હૈ જો નેકિયોં કે હુસૂલ કી સઆદત પા કર ઉન્હેં ભૂલ જાએ ઔર ગુનાહ સાદિર હો જાએ તોં ઇન્હેં યાદ રખે ઔર અપની ઇસ્લાહ કે લિયે ઇન પર સખ્તી સે અપના મુહા-સબા કરતા રહે બલ્કે નેક આ'માલ મેં કમી પર ભી ખુદ કો સર-ઝનિશ (યા'ની ડાંટ ડપટ) કરે ઔર હર લમ્હા ખુદ કો અવ્લાહ વાહિદો કહ્દાર કે કહ્દરો ગઝબ સે ડરાતા રહે યેહી હમારે બુઝુગાને દીન رَحْمَتُهُمُ اللَّهُ الْبَرِّين દીન કા મા'મૂલ રહા હૈ. યુનાન્યે

આજ “ક્યા ક્યા” કિયા ?

અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરતે સય્યિદુના ફારૂકે આ'ઝમ રોઝાના અપના એહતિસાબ ફરમાયા કરતે ઔર જબ રાત આતી તો અપને પાઉં પર દુર્રા માર કર ફરમાતે : બતા ! આજ તૂને “ક્યા ક્યા” કિયા હૈ ?

(احياء علوم الدين، كتاب المراقبة والمحاسبة، المراقبة الرابعة في معاقبة النفس على تقصيرها، ج ٥، ص ١٤١)

अव्लाह عَزَّوَجَلَّ की उन पर रहमत हो और उन के सदैव हमारी मज्दिरत हो.

ફારૂકે આ'ઝમ રોઝાના અપના એહતિસાબ ફરમાયા કરતે ઔર જબ રાત આતી તો અપને પાઉં પર દુર્રા માર કર ફરમાતે : બતા ! આજ તૂને “ક્યા ક્યા” કિયા હૈ ?

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! આપ રોઝાના અપના એહતિસાબ ફરમાયા કરતે ઔર જબ રાત આતી તો અપને પાઉં પર દુર્રા માર કર ફરમાતે : બતા ! આજ તૂને “ક્યા ક્યા” કિયા હૈ ?

બાર મેં ને હઝરતે સય્યિદુના ફારૂકે આ'ઝમ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ કો એક બાગ કી દીવાર કે કરીબ દેખા કે વોહ અપને નફસ સે ફરમા રહે થે : “વાહ ! લોગ તુઝે અમીરુલ મુઅમિનીન કહતે હેં (ફિર બતૌરે આજિઝી ફરમાને લગે) ઔર તૂ (વોહ હે કે) અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ સે નહીં ડરતા ! (યાદ રખ !) અગર તૂને અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા ખોફ નહીં રખા તો ઉસ કે અઝાબ મેં ગિરિફતાર હો જાએગા.”

(કેમિયા ئے سعادت، اصل ششم در محاسبه و مراقبه، مقام سوم در محاسبات، ج ۲، ص ۸۹۲)

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઉન પર રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે હમારી મગ્ફિરત હો.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! હઝરતે સય્યિદુના ફારૂકે આ'ઝમ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ કા ઇસ તરહ અપને નફસ કો મલામત કરના ઔર અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા ખોફ દિલા કર ઇસ કા મુહા-સબા કરના હમારી તા'લીમ કે લિયે ભી થા.

કિયામત સે પહલે હિસાબ

એક મૌકઅ પર હઝરતે સય્યિદુના ફારૂકે આ'ઝમ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ને ઇશાદિ ફરમાયા : “ઐ લોગો ! અપને આ'માલ કા ઇસ સે પહલે મુહા-સબા કર લો કે કિયામત આ જાએ ઔર ઇન કા હિસાબ લિયા જાએ.”

(احياء علوم الدين، كتاب المراقبة والمحاسبة، المقام الأول... الخ، ج ۵، ص ۱۲۸)

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઉન પર રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે હમારી મગ્ફિરત હો.

ચરાગ પર અંગૂઠા

બહુત બડે આલિમ ઔર તાબેઈ બુરુગ હઝરતે સય્યિદુના અહ્નફ બિન કેસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ રાત કે વક્ત ચરાગ હાથ મેં ઉઠા લેતે ઔર ઉસ કી લૌ પર અંગૂઠા રખ કર ઇસ તરહ ફરમાતે : ઐ નફસ ! તૂને ફુલાં કામ ક્યું

ક્રિયા ? ઔર ફુલાં ચીઝ ક્યૂં ખાઈ ? યા'ની અપના મુહા-સબા કરતે કે અગર મેરે નફ્સ ને ગ-લતી કી હો તો ઉસ કો તમ્બીહ હો, કે યેહ ચરાગ કી લૌ જો કે બહુત હી હલકી આગ હૈ ફિર ભી ના કાબિલે બરદાશત હૈ તો ભલા જહન્નમ કી ભયાનક આગ સહના ક્યૂંકર મુશ્કિન હોગા.

(کیمیائے سعادت، اصل ششم، مقام چہارم در معاقبت نفس، ج ۲، ص ۸۹۳)

અલ્લાહ ﷻ કી ઉન પર રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે હમારી મગ્ફિરત હો.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! યેહ ઉન નુફ્સે કુદસિય્યા કે હાલાત હૈ જો પરવર દગાર કે પરહેઝ ગાર બન્દે હૈ જિન કે સરોં પર અલ્લાહ ﷻ ને વિલાયત કે તાજ સજાએ હૈ, મુલા-હઝા ફરમાઈયે કે બ-ઈ હમા શ-રફો મર્તબત (યા'ની વિલાયત જૈસા અઝીમ મર્તબા હાસિલ હોને કે બા વુજૂદ) કિસ તરહ નફ્સ કા મુહા-સબા ફરમાતે ઔર ખુદ કો આજિઝ વ ગુનહગાર તસવ્વુર કરતે. કાશ ! હમ ભી અપના મુહા-સબા કર પાતે ઔર જોતે જો અપને આ'માલ કા જાએઝા લેને મેં કામ્યાબ હો જાતે !

હમારા હાલ તો યેહ હૈ કે હમ સર તા પા ગુનાહોં મેં ડૂબે હૈ, આખિર કૌન સા ગુનાહ ઐસા હૈ જો હમ નહીં કરતે ? નેકિયાં હમ સે નહીં હો પાર્તી ઔર અગર હો ભી જાએં તો ઇખ્લાસ કા દૂર દૂર તક કોઈ પતા નહીં હોતા, લોગોં કો અપને નેક આ'માલ સુના કર રિયાકારી કી તબાહકારી કા શિકાર હો જાતે હૈ, હમારા નામએ આ'માલ નેકિયોં સે ખાલી ઔર ગુનાહોં સે પુર હોતા જા રહા હૈ લેકિન અફ્સોસ ! હમેં ઇસ કે બુરે નતાઈજ કા કોઈ એહસાસ નહીં ઔર ઇસ પર તુર્ફા યેહ કે હમ ખુદ કો બહુત અક્લ મન્દ ગુમાન કરતે હૈ હત્તા કે અગર કોઈ હમેં બે વુફૂફ યા કમ અક્લ કહ દે તો ઉસ કે દુશ્મન હી હો જાએં, લેકિન અબ આપ હી બતાઈયે કે અગર કિસી મફ્રુર મુજરિમ કી ફાંસી કા હુકમ નામા જારી

હો ચુકા હો, પોલીસ ઉસ કો તલાશ કર રહી હો ઓર વોહ ગિરિફતારી
સે બે ખૌફ, રાહે તહફકુઝ વ એહતિયાત તર્ક કર કે આઝાદાના ધૂમ રહા
હો તો ક્યા ઉસ કો અકલ મન્દ કહેંગે ? હરગિઝ નહીં ! એસે આદમી કો
લોગ બે વુફૂફ હી કહેંગે.

જહન્નમ કે દરવાઝે પર નામ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! જિસે બતા દિયા ગયા હો, કે
“જિસ ને કસ્દન નમાઝ છોડી જહન્નમ કે દરવાઝે પર ઉસ કા નામ લિખ
દિયા જાતા હૈ.” (હલીة الاولياء، ૩૮૯، مسعر بن کدام، الحديث: ૧૦૫૦، ج ૧، ૪૭، ૨૧૧) ઓર યેહ ભી ખબર દે દી ગઈ હો, કે “જો માહે ર-મઝાન કા એક
રોઝા ભી બિલા ઉઝરે શર-ઈ વ મરઝ કઝા કર દેતા હૈ તો ઝમાને ભર
કે રોઝે ઉસ કી કઝા નહીં હો સકતે અગર્યે બા’દ મેં રખ ભી લે.”
(سنن الترمذی، کتاب الصوم، باب ما جاء في الافطار متعمداً، الحديث: ૭૨૩، ج ૨، ૧૭૦) ઓર યેહ ભી
ખબર દે દી ગઈ હો, કે “જો શખ્સ હજ કે ઝાદે રાહ (અખરાજાત) ઓર
સુવારી પર કાદિર હુવા જો ઉસે બૈતુલ્લાહ તક પહોંચા દે ઇસ કે બા વુજૂદ
હજ ન કરે વોહ ચાહે યહૂદી હો કર મરે યા ઇસાઈ હો કર.”

(سنن الترمذی، کتاب الحج، باب ما جاء من التغليظ في ترك الحج، الحديث: ૭૧૨، ج ૨، ૨૧૧)

અગર તુમ ને બદ નિગાહી કી, કિસી ના મહરમ ઓરત કો દેખા
યા અમ્રદ કો બ નઝરે શહ્વત દેખા યા T.V, V.C.R, ઇન્ટરનેટ ઓર
સિનેમા ઘર વગૈરા પર ફિલ્મેં, ડિરામે ઓર બે હયાઈ સે પુર મનાઝિર
દેખે તો યાદ રખો ! મન્કૂલ હૈ : જિસ ને અપની આંખ હરામ સે પુર કી
અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ બરોઝે ક્રિયામત ઉસ કી આંખ મેં આગ ભર દેગા.

(مكاشفة القلوب، الباب الأول في بيان الخوف، ص ૧૦)

और जिसे येह समझा दिया गया हो, के अन्करीब तुम्हें मरना पड़ेगा क्यूंके हर ज़ान को मौत से डम-कनार होना है जब वक्त पूरा हो जायेगा तो फिर मौत अेक पल आगे होगी न पीछे और येह भी इत्तिलाअ दे दी गई हो, के मरने के बा'द उस क़ब्र में जाना है जो मुजरिमों पर तारीक और वइशत नाक होती है, उन के लिये कीडे मकोडे और सांप बिच्छू भी होते हैं और उस में डजारों साल रहना होगा. आह ! क़ब्र हर अेक को दबायेगी, नेकों को अैसे दबायेगी जैसे मां बिछोडे हुअे लाल को शईकत के साथ सीने से चिमटा लेती है और जिन से अद्लाह ﷻ नाराज़ होता है उन को अैसे लीयेगी के पस्लियां टूट फूट कर अेक दूसरे में इस तरह पैवस्त हो जायेगी जिस तरह दोनों हाथों की उंगलियां अेक दूसरे में मिल जाती हैं, इसी पर इक्तिज़ा नहीं बढे इस बात से भी मु-तनब्बेह या'नी ખબરદાર कर दिया गया हो के क़ियामत का अेक दिन पचास डजार साल के बराबर होगा और सूरज अेक भील पर रह कर आग बरसा रहा होगा, हिसाब किताब का सिस्लिला होगा, नेकों के लिये जन्मत की राहतें और मुजरिमों के लिये जहन्नम की आइतें होंगी.

નાદાની કી ઇન્તિહા

ઇતના કુછ મા'લૂમ હોને કે બા વુજૂદ અગર કોઈ શખ્સ અદલાહ ﷻ સે કમા હક્કુહૂ ન ડરે, મૌત કી સખ્તિયોં, કબ્ર કી વહશત નાકિયોં, કિયામત કી હોલનાકિયોં ઔર જહન્નમ કી સઝાઓં કા સહીહ મા'નોં મેં ખોઈ ન રખે, ગફલત કી નીંદ સોતા રહે, નમાઝેં ન પઢેં, ર-મઝાનુલ મુબારક કે રોઝે ન રખે, ફર્જ હોને કી સૂરત મેં ભી અપને માલ કી ઝકાત

ન નિકાલે, ફર્જ હોને કે બા વુજૂદ હજ અદા ન કરે, વા'દા ખિલાફી ઇસ કા વતીરા રહે, ઝૂટ, ગીબત, યુગલી, બદ ગુમાની વગૈરા તર્ક ન કરે, ફિલ્મોં ડિરામોં કા શાઈક રહે, ગાને સુનના ઇસ કા બેહતરીન મશગલા રહે, વાલિદૈન કી ના ફરમાની કરે, ગાલિયાં બકને ઔર તરહ તરહ કી બે હયાઈ કી બાતોં મેં મગન રહે, અલ ગરઝ ખુદ કો બિલકુલ ભી ન સુધારે મગર ફિર ભી અપને આપ કો અકલ મન્દ સમજતા રહે તો ઐસે શખ્સ સે બઢ કર બે વુકૂફ ઔર કૌન હોગા ? ઔર બે વુકૂફી કી ઇન્તિહા યેહ હૈ કે જબ સુધારને કી ખાતિર સમજાયા જાએ તો લા પરવાહી સે યેહ કહ દે કે બસ જી કોઈ બાત નહીં અલ્લાહ ેતો રહીમો કરીમ હૈ મેહરબાની કરેગા, વોહ કરમ ફરમા દેગા.

अल्लाह ےَرَجَلُ بے نییافت ہے

યકીનન અલ્લાહ ેરજલ રહીમો કરીમ હૈ ઔર બિગૈર સબબ કે મહૂઝ અપની રહમત સે બખ્શ દેને ઔર જન્મત મેં દાખિલ ફરમાને પર કાદિર હૈ. મગર ઉસ કી બે નિયાઝી સે ડરના ઝરૂરી હૈ કે વોહ ચાહે તો કિસી એક ગુનાહ પર ગિરિફત ફરમા લે, યુનાન્યે દા'વતે ઇસ્લામી કે ઇશાઅતી ઇદારે મક-ત-બતુલ મદીના કા મતબૂઆ રિસાલા “ઝુલ્મ કા અન્જામ” સફહા 11 તા 13 પર હઝરતે અલ્લામા અબ્દુલ વહ્દાબ શા'રાની قُدَس سِرُّهُ التَّوْرَانِي કી કિતાબ “તમ્બીહુલ મુગતરીન” કે હવાલે સે નકલ કિયા ગયા હૈ : મશહૂર તાબેઈ બુઝુર્ગ હઝરતે સય્યિદુના વહ્દબ બિન મુનબ્બેહ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ફરમાતે હૈં : એક ઇસરાઈલી શખ્સ ને અપને પિછલે તમામ ગુનાહોં સે તૌબા કી, સત્તર સાલ તક લગાતાર ઇસ તરહ બન્દગી કરતા રહા કે દિન કો રોઝા રખતા ઔર રાત કો જાગ

કર ઇબાદત કરતા, ન કોઈ ઉમ્દા ગિઝા ખાતા ન કિસી સાએ કે નીચે આરામ કરતા. ઉસ કે ઇન્તિકાલ કે બા'દ કિસી ને ખ્વાબ મેં દેખ કર પૂછા : યા'ની અલ્લાહ ﷻ ને આપ કે સાથ કયા મુઆ-મલા ફરમાયા ? જવાબ દિયા : “અલ્લાહ ﷻ ને મેરા હિસાબ લિયા, ફિર સારે ગુનાહ બખ્શ દિયે મગર એક લકડી જિસ સે મેં ને ઉસ કે માલિક કી ઇજાઝત કે બિગૈર દાંતોં મેં ખિલાલ કર લિયા થા (ઔર યેહ મુઆ-મલા હુકૂલ ઇબાદ કા થા) ઔર વોહ મુઆફ કરવાના રહ ગયા થા ઇસ કી વજહ સે મેં અબ તક જન્મત સે રોક દિયા ગયા હૂં.”

(تنبيه المغترين، ص ૦૧)

સુધરને કે લિયે તૌબા કર લીજિયે

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! બહર હાલ ઉસ કી રહમત સે માયૂસ ભી ન હોના ચાહિયે ઔર ઉસ કી બે નિયાઝી સે ગાફિલ ભી નહીં રહના ચાહિયે. આફિયત ઇસી મેં હૈ કે ફૌરન અપને સાબિકા ગુનાહોં સે સચ્ચી પક્કી તૌબા કર લેં બેશક અલ્લાહ ﷻ તૌબા કબૂલ કરને વાલા હૈ ઔર આયિન્દા ગુનાહોં સે બચને ઔર નેક બનને કે લિયે રોઝાના ફિકે મદીના (યા'ની અપના મુહા-સબા) કીજિયે ! ઇસ ઝિમ્ન મેં અમીરે અહલે સુન્નત ડામ્ત બ્રકાતિહેમ્ અલાયિહે ફરમાતે હૈં :

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મુસલ્માનોં કી દુન્યા વ આખિરત બેહતર બનાને કે લિયે સુવાલ નામે કી સૂરત મેં ઇસ્લામી ભાઈયોં કે લિયે 72, ઇસ્લામી બહનોં કે લિયે 63, દીની ત-લબા કે લિયે 92 ઔર દીની તાલિખાત કે લિયે 83, જબ કે મ-દની મુન્નોં ઔર મુન્નિયોં કે લિયે 40 મ-દની ઇન્આમાત પેશ કિયે ગએ હૈં, મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા મક-ત-બતુલ મદીના સે મિલ સકતા હૈ, રોઝાના ફિકે મદીના કે ઝરીએ

ઇસ કો પુર કર કે હર મ-દની માહ કી પહલી તારીખ અપને યહાં કે દા'વતે ઇસ્લામી કે ઝિમ્માદાર કો જમ્મ કરવાના હોતા હૈ. અપને ગુનાહોં કા એહતિસાબ કરને, કબ્રો હશર કે બારે મેં ગૌરો ફિક્ક કરને ઔર અપને અચ્છે બુરે કામોં કા જાએઝા લેતે હુએ મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા પુર કરને કો દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ મેં “ફિક્કે મદીના” કરના કહતે હૈં.

આપ ભી રિસાલા હાસિલ કર લીજિયે ! અગર ફિલહાલ પુર નહીં કરના યાહતે તો ન સહી ઇતના તો કીજિયે કે વલિય્હે કામિલ, આશિકે રસૂલ, આ'લા હઝરત, ઇમામ અહમદ રઝા ખાન عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْمَنَان કી પચ્ચીસવીં શરીફ કી નિસ્બત સે રોઝાના કમ અઝ કમ 25 સેકન્ડ્ઝ કે લિયે ઇસ કો દેખ લીજિયે ﷺ દેખને સે પઢને ઔર પઢતે રહને સે ફિક્કે મદીના કરને ઔર ઇસ રિસાલે કો ભરને કા ઝેહન બનેગા ઔર અગર ભરને કા મા'મૂલ બન ગયા તો ﷺ ઇસ કી બ-ર-કતેં આપ ખુદ હી દેખ લેંગે.

મ-દની ઇન્આમાત પર કરતા હૈ જો કોઈ અમલ

મગફિરત કર બે હિસાબ ઉસ કી ખુદાએ લમ યઝલ

મ-દની ઇન્આમાત કે રિસાલે કી બ-ર-કત

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મ-દની ઇન્આમાત ને ન જાને કિતને ઇસ્લામી ભાઈયોં ઔર ઇસ્લામી બહનોં કી ઝિન્દગિયોં મેં મ-દની ઇન્કિલાબ બરપા કર દિયા હૈ, ઇસ કી એક ઝલક મુલા-હઝા હો ! યુનાન્યે ન્યૂ કરાચી કે એક ઇસ્લામી ભાઈ કા કુછ ઇસ તરહ બયાન હૈ : અલાકે કી મસ્જિદ કે ઇમામ સાહિબ જો કે દા'વતે ઇસ્લામી સે વાબસ્તા

હું ઉન્હોં ને ઇન્ફિરાદી કોશિશ કરતે હુએ મેરે બડે ભાઈજાન કો મ-દની ઇન્આમાત કા એક રિસાલા તોહફે મેં દિયા, વોહ ઘર લે આએ ઔર પઢા તો હૈરાન રહ ગએ કે ઇસ મુખ્તસર સે રિસાલે મેં એક મુસલ્માન કો ઇસ્લામી ઝિન્દગી ગુઝારને કા ઇતના ઝબર દસ્ત ફોર્મૂલા દે દિયા ગયા હૈ. મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા મિલને કી બ-ર-કત સે **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** ઉન કો નમાઝ કા જઝબા મિલા ઔર નમાઝે બા જમાઅત કી અદાએગી કે લિયે મસ્જિદ મેં હાઝિર હો ગએ ઔર અબ પાંચ વક્ત કે નમાઝી બન ચુકે હું, દાઢી મુબારક ભી સજા લી ઔર મ-દની ઇન્આમાત કા રિસાલા ભી પુર કરતે હું.

મ-દની ઇન્આમાત કે આમિલ પે હર દમ હર ઘડી

યા ઇલાહી ! ખૂબ બરસા રહમતોં કી તૂ ઝડી

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ ! صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! બયાન કો ઇખ્તિતામ કી તરફ લાતે હુએ સુન્નત કી ફઝીલત ઔર ચન્દ સુન્નતેં ઔર આદાબ બયાન કરને કી સઆદત હાસિલ કરતા હું. તાજદારે રિસાલત, શહન્શાહે નુબુવ્વત, મુસ્તફા જાને રહમત, શમ્મે બઝમે હિદાયત, નોશએ બઝમે જન્મત **صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** કા ફરમાને જન્મત નિશાન હૈ : “જિસ ને મેરી સુન્નત સે મહબ્બત કી ઉસ ને મુઝ સે મહબ્બત કી ઔર જિસ ને મુઝ સે મહબ્બત કી વોહ જન્મત મેં મેરે સાથ હોગા.”

(مشكاة المصابيح، كتاب الايمان، باب الاعتصام بالكتاب والسنة، الحديث: ٧٥، ج ١، ص ٥٥)

લિહાઝા પાની પીને કે મ-દની ફૂલ કબૂલ ફરમાઈયે, પેશ કદા હર

હર મ-દની ફૂલ કો સુન્નતે રસૂલે મકબૂલ **صَلُّوْا عَلَى صَاحِبِهَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَام** પર મહ્મૂલ ન ફરમાઈયે, ઇન મેં સુન્નતોં કે ઇલાવા બુરુગાને દીન **رَحِمَهُمُ اللهُ الْمَيِّتِينَ** સે

મન્કૂલ મ-દની ફૂલ કા ભી શુમૂલ હૈ. જબ તક યકીની તૌર પર મા'લૂમ ન હો કિસી અમલ કો “સુન્નતે રસૂલ” નહીં કહ સકતે.

પાની પીને કે મ-દની ફૂલ

દો ફરામીને મુસ્તફા : صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ﴿1﴾ ઊંટ કી તરહ એક હી સાંસ મેં મત પિયો બલ્કે દો યા તીન મર્તબા (સાંસ લે કર) પિયો ઔર પીને સે કબલ “بِسْمِ اللہِ” પઢો ઔર ફરાગત પર “اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ” કહા કરો.

(سنن الترمذی، کتاب الاشربة، باب ما جاء فی التنفس فی الاناء، الحدیث: ۱۸۹۲، ج ۳، ص ۳۵۲)

﴿2﴾ નબિયે અકરમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને બરતન મેં સાંસ લેને યા ઈસ મેં ફૂંકને સે મન્અ ફરમાયા હૈ.

(سنن ابی داود، کتاب الاشربة، باب فی النفخ فی الشراب... الخ، الحدیث: ۳۷۲۸، ج ۳، ص ۴۷۴)

મુફ્સિરે શહીર હકીમુલ ઉમ્મત હઝરતે મુફ્તી અહમદ યાર ખાન ઉપર સાંસ લેના જાનવરોં કા કામ હૈ નીઝ સાંસ કભી ઝહરીલી હોતી હૈ ઈસ લિયે બરતન સે અલગ મુંહ કર કે સાંસ લો, (યા'ની સાંસ લેતે વક્ત ગિલાસ મુંહ સે હટા લો) ગર્મ દૂધ યા ચાચ કો ફૂંકોં સે ઠન્ડા ન કરો બલ્કે કુછ ઠહરો, કદરે ઠન્ડી હો જાએ ફિર પિયો. (મિરઆતુલ મનાજીહ શહે મિશકાતુલ મસાબીહ, પાનિયોં કા બયાન, જિ. 6, સ. 77) અલબત્તા દુરુદે પાક વગૈરા પઢ કર બ નિચ્ચતે શિફા પાની પર દમ કરને મેં હરજ નહીં ﴿3﴾ પીને સે પહલે “بِسْمِ اللہِ” પઢ લીજિયે ﴿4﴾ ચૂસ કર છોટે છોટે ઘૂંટ સે પીજિયે બડે બડે ઘૂંટ પીને સે જિગર કી બીમારી પૈદા હોતી હૈ ﴿5﴾ પાની તીન સાંસ મેં પીજિયે ﴿6-7﴾ સીધે હાથ સે ઔર બૈઠ કર પાની નોશ કીજિયે ﴿8﴾ લોટે વગૈરા સે વુઝૂ કિયા હો તો ઈસ કા બચા હુવા પાની પીના 70 અમરાઝ સે

શિક્ષા હૈ કે યેહ આબે ઝમઝમ શરીફ કી મુશા-બહત રખતા હૈ, ઇન દો (યા'ની વુઝૂ કે બચે હુએ પાની ઔર ઝમઝમ શરીફ) કે ઇલાવા કોઈ સા ભી પાની ખડે ખડે પીના મકરૂહ હૈ. (ફતાવા ર-ઝવિયા, બાબુલ ઇસ્તિન્જા, જિ. 4, સ. 575, વ જિ. 21, સ. 669) યેહ દોનોં પાની કિબ્લા રૂ હો કર ખડે ખડે પિયે.

﴿9﴾ પીને સે પહલે દેખ લીજિયે કે પીને કી શૈ મેં કોઈ નુક્સાન દેહ ચીઝ વગૈરાતો નહીં હૈ. (اتحاف السادة المتقين، كتاب آداب الاكل، الباب الاول، ج 5، ص 596)

﴿10﴾ પી ચુકને કે બા'દ “اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ” કહિયે ﴿11﴾ હુજજતુલ ઇસ્લામ હઝરતે સય્યિદુના ઇમામ મુહમ્મદ બિન મુહમ્મદ ગઝાલી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْوَالِي ફરમાતે હેં : “بِسْمِ اللّٰهِ” પઢ કર પીના શુરૂઆ કરે પહલી સાંસ કે આખિર મેં “اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ” દૂસરે કે બા'દ “اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ” ઔર તીસરે સાંસ કે બા'દ “اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ” પઢે. (احياء علوم الدين، كتاب آداب الاكل، ج 2، ص 8)

﴿12﴾ ગિલાસ મેં બચે હુએ મુસલમાન કે સાફ સુથરે ઝૂટે પાની કો કાબિલે ઇસ્તિ'માલ હોને કે બા વુજૂદ ખ્વાહ મ ખ્વાહ ફેંકના ન ચાહિયે. પી લેને કે ચન્દ લમ્હોં કે બા'દ ખાલી ગિલાસ કો દેખેંગે તો ઉસ કી દીવારોં સે બહ કર ચન્દ કતરે પૈદે મેં જમ્મ હો ચુકે હોંગે ઉન્હેં ભી પી લીજિયે.

ફિકે મદીના પર ઇસ્તિકામત કા આસાન तरीका

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! અગર હમ યેહ ખ્વાહિશ રખતે હેં કે ઇસ્તિકામત કે સાથ રોઝાના ફિકે મદીના કી સઆદત હાસિલ હો તો ઇસ કે લિયે આપ એક વક્ત મુકરર ફરમા લીજિયે, મ-સલન આપ કી દુકાન હૈ યા ઓફિસ જાતે હેં ઔર રિઝ્ક મેં બ-ર-કત કી નિયત સે વહાં કુરઆને પાક કી તિલાવત કી સઆદત કે સાથ અવરાદો વઝાઈફ પઢતે

और अगर बतियां वगैरा जलाते हैं तो इन मा'मूलात में इँके मदीना जैसे बा ज-र-कत काम को भी शामिल कर लीजिये ۞ رِزْک में ज-र-कत के साथ इँके मदीना करने में ऐसी इस्तिकामत हासिल होगी के आप हैरान रह जायेंगे. (किसी भी नमाज के बा'द या सोने से कबल का वक्त भी मुक़रर किया जा सकता है.) तमाम इस्लामी भाई नियत इरमा लीजिये के ۞ رِزْک वक्ते मुक़रर पर पाबन्दी के साथ इँके मदीना जरूर करेंगे.

भीठे भीठे इस्लामी भाईयो ! अगर आप येह भी यादते हैं के बिला नागा इँके मदीना की सआदत भी मिलती रहे और अमल में इस्तिकामत के साथ गुनाहों से नजात भी हासिल हो जाये तो अेक बहुत ही प्यारे म-दनी इन्आम पर अमल का मा'मूल बना लीजिये जिसे सारी दुन्या म-दनी काइले के नाम से पुकारती है. आप हर माह कम अज कम 3 दिन के म-दनी काइले में आशिकाने रसूल के हमराह सफ़र की आदत बना कर देखिये ۞ आप की ज़ोली म-दनी इन्आमात के ખુશबूदार ફૂलों से महकने लगेली और दुन्या और आभिरत की बे शुमार ભલાઈયોં के હુસૂલ के साथ मुसीबतों और बीमारियों से नजात की हैरत अंगेज तौर पर राहें भी ખુલ જાયેંગી. म-दनी काइले की अेक बहार भी सुन लीजिये.

એક વક્ત મેં દો જગહ જલ્વા નુમાઈ

પંજાબ કે ઇસ્લામી ભાઈ કે બયાન કા લુબ્બે લુબાબ હે : હમારા મ-દની કાફિલા એક ગાઉં કી મસ્જિદ મેં પહોંચ્યા और नेकी की दा'वत आम करने के लिये मस्जिद में ठहरना याहा तो इन्तिजामिया ने येह

કહ કર રુકને કા મન્અ કર દિયા કે ઈસ મસ્જિદ મેં જિન્નાત હૈં. અગર આપ અપની ઝિમ્માદારી પર રુકતે હૈં તો ઠીક હૈ. ઈસ ખબર સે હમ કુછ ખૌફઝદા હો ગએ મગર નેકી કી દા'વત આમ કરને કે જઝબે કે તહત ઉસી મસ્જિદ મેં ઠહર ગએ ! રાત કો સબ ઈસ્લામી ભાઈ સો રહે થે મગર મૈં ઔર એક દૂસરે ઈસ્લામી ભાઈ જાગ કર પહરા દે રહે થે. દિલો દિમાગ મેં તરહ તરહ કે ખયાલાત આ રહે થે, ન જાને રાત કેસે કટેગી ! કહીં કોઈ હાદિસા ન પેશ આ જાએ ! હમ યૂંહી ખૌફઝદા બૈઠે ઇધર ઉધર દેખ રહે થે કે અયાનક ખુદ બ ખુદ મસ્જિદ કા દરવાઝા ખુલા, હમ ફૌરન ઉસ તરફ મુ-તવજજેહ હુએ મગર યેહ દેખ કર હમારી ખુશી કી ઇન્તિહા ન રહી કે સામને શૈખે તરીકત અમીરે અહલે સુન્નાત رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ જલ્વા ફરમા થે હમ બે ઇખ્તિયાર ખડે હો કર આગે બઢે, આપ ને હમેં શફકત સે સીને લગા લિયા ઔર ફરમાયા કે ક્યૂં ઘબરા રહે હો ? હમ ને અર્ઝ કી : ઈસ મસ્જિદ મેં જિન્નાત હૈં તો આપ મુસ્કુરાતે હુએ ફરમાને લગે : જિન્નાત હૈં તો ક્યૂં ઘબરાતે હો વોહ દેખો સામને ! હમ ને જૈસે હી સામને નઝર કી તો અમીરે અહલે સુન્નાત رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ કે બડે શહઝાદે અબૂ ઉસૈદ ઉબૈદ રઝા અત્તારી અલ મ-દની رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ કો તશરીફ ફરમા પાયા, ફિર અમીરે અહલે સુન્નાત رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને મસ્જિદ કે દૂસરે કોને કી તરફ ઇશારા કરતે હુએ ફરમાયા કે ઉધર દેખો ! તો વહાં છોટે શહઝાદે હાજી બિલાલ રઝા અત્તારી رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ તશરીફ ફરમા થે, ફિર અમીરે અહલે સુન્નાત رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને મઝીદ મસ્જિદ મેં એક તરફ ઇશારા કર કે ફરમાયા કે વહાં દેખો તો વહાં નિગરાને શૂરા તશરીફ ફરમા થે. એસા લગતા થા કે યેહ તમામ મ-દની કાફિલે વાલોં કી

હિફાઝત કે લિયે જલ્વા ફરમા હૈં, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી યેહ કરામત દેખ કર ખુશી કે મારે બે ઇજ્તિયાર હમારી આંખોં સે આંસૂ છલક પડે, અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કુદૃદ દેર તશરીફ ફરમા રહે ફિર વાપસ તશરીફ લે ગએ. سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ

તમામ ઇસ્લામી ભાઈ નિચ્ચત ફરમા લેં કે إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ હમ હર માહ ઇસ પ્યારે પ્યારે મ-દની ઇન્આમ યા'ની ત્રીન દિન કે લિયે મ-દની કાફિલે મેં ઝરૂર સફર કરેંગે. અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ સે દુઆ હૈ કે હમેં દુન્યા ઔર આખિરત કી ભલાઈયાં અતા ફરમાએ.

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

બોહતાન કી તા'રીફ

કિસી શખ્સ કી મૌજૂ-દગી યા ગૈર મૌજૂ-દગી મેં ઉસ પર ઝૂટ બાંધના બોહતાન કહલાતા. (الْحَدِيثُ النَّبِيُّ، ج ۲، ص ۲۰۰) ઇસ કો આસાન લફઝોં મેં યૂં સમજિયે કે બુરાઈ ન હોને કે બા વુજૂદ અગર પીઠ પીછે યા રૂબરૂ વોહ બુરાઈ ઉસ કી તરફ મન્સૂબ કર દી તો યેહ બોહતાન હુવા મ-સલન પીછે યા મુંહ કે સામને રિયાકાર કહ દિયા ઔર વોહ રિયાકાર ન હો યા અગર હો ભી તો આપ કે પાસ કોઈ સુબૂત ન હો ક્યૂંકે રિયાકારી કા તઅલ્લુક બાતિની અમરાઝ સે હૈ લિહાઝા ઇસ તરહ કિસી કો રિયાકાર કહના બોહતાન હુવા.

નિગાહોં કી હિફાઝત ઓર ફુઝૂલ ગોઈ સે બચને કા મ-દની તરીકા

અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ફરમાતે હૈં કે મુકા-શ-ફતુલ ફુલૂબ મેં હૈ “જિસ ને અપની આંખ કો હરામ સે પુર કિયા અલ્લાહ غَزَّوَجَلَّ બરોઝે કિયામત ઉસ કી આંખ કો આગ સે ભર દેગા. (1) નિગાહોં કી હિફાઝત કી આદત બનાને કે લિયે ફુફલે મદીના કે ઐનક કા ઇસ્તિ’માલ મુફીદ હૈ ઇસે બનાને કા તરીકા યેહ હૈ દોનોં GLASSES કે ઊપરી એક તિહાઈ (1/3) હિસ્સે કી ગ્રાઈન્ડર સે ઘિસાઈ કરવા લેં યા ઇતને હિસ્સે પર ટેપ લગા લેં. (2) ઇસ કી આદત બનાને કા તરીકા યેહ હૈ કે ઇબ્તિદાઅન ચાર દિન સિર્ફ 12 મિનટ પહનેં ફિર રફતા રફતા વક્ત બઢાતે જાએ. મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! નિગાહોં કી હિફાઝત કે લિયે ઇસ તરહ કે મ-દની અન્દાઝ ઇબ્તિયાર કરને કા તઝકિરા બુઝુર્ગાને દીન કી સીરત મેં ભી મિલતા હૈ યુનાન્ચે શૈખ શિહાબુદીન સુહ્રવર્દી رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِيُّ ને (નિગાહોં કી હિફાઝત કી આદત બનાને કે લિયે) 40 સાલ આંખોં પર પટ્ટી બાંધ કર રખી. (راحت القلوب مترجم ص ٥، هشت بهشت، ص ١٦٧) ઉસ્તાદે ઝમન, શહન્શાહે સુખન, બિરાદરે આ’લા હઝરત, મૌલાના હસન રઝા ખાન ઝૌકે ના’ત મેં ફરમાતે હૈં :

આંખ ઉઠતી તો મૈં ઝુંઝલા કે પલક સી લેતા દિલ બિગડતા તો મૈં ઘબરા કે સંભાલા કરતા
સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના, બાઈસે નુઝૂલે સકીના

صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ફરમાને આલીશાન હૈ. “જો યુપ રહા ઉસ ને નજાત પાઈ.” (سنن الترمذی، کتاب صفة القيامة... الخ، باب ١١٥، الحديث: ٢٥٠٩، ج ٢، ص ٢٢٥) (2)

ગુફત-ગૂ કી ચાર કિસ્મોં

હુજજતુલ ઇસ્લામ હઝરતે સય્યિદુના ઇમામ મુહમ્મદ બિન મુહમ્મદ બિન મુહમ્મદ ગઝાલી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْوَالِي કે ફરમાને વાલા શાન કા ખુલાસા હે : ગુફત-ગૂ કી ચાર કિસ્મોં હોં : (1) મુકમ્મલ નુક્સાન દેહ બાત (2) મુકમ્મલ ફાએદે મન્દ બાત (3) એસી બાત જો નુક્સાન દેહ ભી હો ઓર ફાએદે મન્દ ભી ઓર (4) એસી બાત જિસ મેં ન ફાએદા હો ન નુક્સાન. પસ પહલી કિસ્મ કી બાત જો કે મુકમ્મલ નુક્સાન દેહ હે ઉસ સે હમેશા પરહેઝ ઝરૂરી હે. ઓર ઇસી તરહ તીસરી કિસ્મ વાલી બાત, કે જિસ મેં નુક્સાન ઓર ફાએદા દોનોં હોં, ઉસ સે ભી બચના લાઝિમ હે ઓર જો ચૌથી કિસ્મ હે વોહ ફુઝૂલિયાત મેં શામિલ હે કે ઉસ કા ન કોઈ ફાએદા હે ઓર ન હી કોઈ નુક્સાન લિહાઝા એસી બાત મેં વક્ત ઝાએઝ કરના ભી એક તરહ કા નુક્સાન હી હે. અબ સિર્ફ દૂસરી હી કિસ્મ કી બાત રહ જાતી હે જિસ કે કરને મેં ફાએદા હે તો બાતોં મેં સે તીન ચૌથાઈ (યા'ની 75%) તો કાબિલે ઇસ્તિ'માલ નહીં ઓર સિર્ફ એક ચૌથાઈ (યા'ની 25%) બાત જો કે ફાએદે મન્દ હે બસ વોહી કાબિલે ઇસ્તિ'માલ હે મગર ઇસ કાબિલે ઇસ્તિ'માલ બાત કે અન્દર બારીક કિસ્મ કી રિયાકારી, બનાવટ, ગીબત, ઝૂટે મુબા-લગે “મેં મેં કરને કી આફત” યા'ની અપની ફઝીલત વ પાકીઝગી બયાન કર બેઠને વગૈરા વગૈરા અન્દેશે હોં નીઝ ફાએદે મન્દ ગુફત-ગૂ કરતે કરતે ફુઝૂલ બાતોં મેં જા પડને ફિર ઇસ કે ઝરીએ મઝીદ આગે બઢતે હુએ ઇસ મેં ગુનાહ કા ઇરતિકાબ હો જાને વગૈરા વગૈરા ખદશાત શામિલ હોં ઓર યેહ શુમૂલિયત એસી બારીક હે જિસ કા ઇલ્મ નહીં હોતા, લિહાઝા ઇસ કાબિલે ઇસ્તિ'માલ બાત કે ઝરીએ ભી ઇન્સાન ખતરાત મેં ઘિરા રહતા હે. (مُلَخَّصٌ از أَحْيَاءُ الْعُلُوم، ج ۳، ص ۱۳۸)

લિહાઝા ખામોશી હી મેં આફિયત હૈ, ઈસ કી આદત બનાને કે લિયે દો મ-દની ફૂલ મુલા-હઝા ફરમાઈયે : (1) ખામોશ રહને કે લિયે અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરતે સય્યિદુના અબૂ બક્ર સિદીક رضي الله تعالى عنه મુંહ મેં પથ્થર લિયે રહતે થે. (કિમ્યાઈ સદાત, જ ૨, વ ૫૧૩) હો સકે તો આપ ભી સુન્નતે સિદીકી અદા કરતે હુએ રોઝાના કમ અઝ કમ 12 મિનટ મુંહ મેં ઈતને હજમ (સાઈઝ) કા પથ્થર રખિયે કે ઈસે બાહર નિકાલે બિગૈર ગુફ્ત-ગૂ કરના મુશ્કિન ન રહે, પથ્થર કો રોઝાના ધો લિયા કરેં, પથ્થર મેં મા'મૂલી સી ભી શિકસ્તગી (ટૂટ ફૂટ યા દરાડ) ન હો વરના મૈલ જમ્મ હોગા ઓર એસા પથ્થર મુંહ મેં રખના મુઝિરેં સિદ્દહત હૈ. (2) મુશ્કિન હૈ આપ કે લિયે ખામોશી કી આદત ડાલના કઠિન સાબિત હો મગર હિમ્મત ન હારેં. બારહા કોશિશ કરેં, હો સકતા હૈ કિસી એક દિન ફુઝૂલ ગોઈ સે બચને મેં કામ્યાબ હો જાએં મગર ફિર કઈ રોઝ તક ખામોશી નસીબ ન હો મગર ફિર કોશિશ કરેં... ફિર કોશિશ કરેં... إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ કભી તો કામ્યાબી હાસિલ હો હી જાએગી.

કુછ એસી તવજજોહ હો અતા પીર કી યા રબ કમ બોલૂં નિગાહોં કો મેરી જો કે ઝુકા દે

ગુફ્ત-ગૂ કા મુહા-સબા

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! એક મૌકઅ પર શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત أَمَّا تَرَكْتُمْ الْعَالِيَةَ ને એક ઈસ્લામી ભાઈ કો ગુફ્ત-ગૂ કા મુહા-સબા કરને સે મુ-તઅલ્લિક એક પુર સોઝ તહરીર ઈરસાલ ફરમાઈ જો કુછ ઈસ તરહ થી :

બોલૂં ન ફુઝૂલ ઓર રહેં નીચી નિગાહેં

આંખોં કા ઝબાં કા દે ખુદા કુફલે મદીના

અગર જન્મત દરકાર હો તો.....

હઝરતે સય્યિદુના ઈસા રહુલ્લાહ عَلَيْهِ السَّلَام ડુહુલ્લાહ કી બિદમતે બા અ-ઝમત મેં લોગોં ને અઝ ક્રિયા : કોઈ ઐસા અમલ બતાઈયે કે જિસ સે જન્મત મિલે. ઈશાદિ ફરમાયા : “કભી બોલો મત.” અઝ કી : યેહ તો નહીં હો સકતા. ફરમાયા : “અચ્છી બાત કે સિવા ઝબાન સે કુછ મત નિકાલો.” (احياء العلوم، ج ۳، ص ۱۳۶)

ગુફ્ત-ગૂ લિખ કર મુહા-સબા કરને વાલે તાબેઈ બુઝુર્ગ

હઝરતે સય્યિદુના રબીઅ બિન ખૈસમ عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْأَكْرَم ને બીસ સાલ તક દુન્યવી બાત ઝબાન સે નહીં કી, જબ સુબ્હ હોતી તો કલમ દવાત ઓર કાગઝ લે લેતે ઓર દિન ભર જો બોલતે ઉસે લિખ લેતે ઓર શામ કો (ઈસ લિખે હુએ કે મુતાબિક) અપના મુહા-સબા ફરમાતે. (احياء العلوم ج ۳ ص ۱۳۷)

બાતચીત કે મુહા-સબે કા તરીકા

અપના “મુહા-સબા” કરને સે મુરાદ યહાં યેહ હૈ કે અપની હર હર બાત પર ગૌર કર કે અપને આપ સે બાઝપુર્સ કરના મ-સલન ફુલાં બાત ક્યૂં કી ? ઉસ મકામ પર બોલને કી ક્યા હાજત થી ? ફુલાં ગુફ્ત-ગૂ ઈતને અલ્ફાઝ મેં ભી નિમટાઈ જા સકતી થી મગર ઈસ મેં ફુલાં ફુલાં લફઝ ઝાઈદ ક્યૂં બોલે ? ફુલાં સે જો જુમ્લા તુમ ને કહા વોહ શર-ઈ ઈજાઝત સે ન થા બલ્કે દિલ આઝાર તન્જ થા, ઉસ કા દિલ દુખા હોગા અબ યલો તૌબા ભી કરો ઓર ઉસ સે મુઆફી ભી માંગો, ઉસ બૈઠક મેં ક્યૂં ગએ જબકે મા’લૂમ હૈ કે વહાં ફુઝૂલ બાતેં ભી હોતી હેં ઓર ફુલાં ફુલાં બાત મેં તુમ ને હાં મેં હાં ક્યૂં મિલાઈ થી ? વહાં તુમ્હેં ગીબત ભી

સુનની પડ ગઈ થી બલકે તુમ ને ગીબત સુનને મેં દિલચસ્પી ભી લી થી ચલો પક્કી તૌબા ઓર ઐસી બેઠકોં સે દૂર રહને કા ભી અહદ કરો. ઈસ તરહ સમજદાર આદમી અપની ગુફત-ગૂ બલકે રોઝ મર્રા કે જુમ્લા મુઆ-મલાત કા મુહા-સબા કર સકતા હૈ. યૂં ગુનાહ, બે એહતિયાતિયાં, અપની બહુત સારી કમઝોરિયાં ઓર ખામિયાં સામને આ સક્તીં ઓર ઈસ્લાહ કા સામાન હો સકતા હૈ.

દા'વતે ઈસ્લામી કે મ-દની માહોલ મેં મુહા-સબે કો ફિકે મદીના કહતે હૈં ઓર દા'વતે ઈસ્લામી મેં રોઝાના કમ અઝ કમ 12 મિનટ ફિકે મદીના કરને ઓર ઈસ દૌરાન મ-દની ઈન્આમાત કા રિસાલા પુર કરને કા ઝેહન દિયા જાતા હૈ.

وَالسَّلَامُ مَعَ الْإِكْرَامِ

તાલિબે ગમે મદીના

વ બકીઅ

વ મગ્ફિરત

30 જુમાદિલ ઉબરા 1432 હિ.

લિખ કર બાત કરને કી આદત બનાવે કા તરીકા¹

પન્દરહવીં સદી કી અઝીમ ઇલ્મી વ રૂહાની શખ્સિયત, શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી, હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી ર-ઝવી رحمۃ اللہ علیہ ફરમાતે હેં : “ગીબત કે ખિલાફ જંગ મેં ઝબાન પર ફુફલે મદીના કા નિફાઝ નફસ કે ખિલાફ બેહતરીન હથિયાર હૈ.” દા'વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ મેં ઝબાન કો અલ્લાહ عز وجل કી નારાઝી વાલે કામોં સે બચાવે ઓર ફુઝૂલ ગોઈ કી આદત નિકાલને કે લિયે ઝરૂરી બાતેં ભી કમ લફઝોં મેં લિખ કર યા ઇશારોં મેં કરના ઓર ફુઝૂલ બાત મુંહ સે નિકલ જાને કી સૂરત મેં નાદિમ હો કર દુરૂદ શરીફ પઢ લેના, ઝબાન કા ફુફલે મદીના કહલાતા હૈ. ઝબાન કી હિફાઝત કી મ-દની સોચ રખને વાલે આશિકાને રસૂલ કી આસાની કે લિયે રોઝાના બા'દ નમાઝે મગરિબ યા કિસી ભી વક્તે મુકર્રરા પર “ફિકે મદીના” કરને કે બા'દ નીચે પેશ કર્દા 4 જુમ્લે લિખને કા મા'મૂલ બના લીજિયે ઓર આયિન્દા નમાઝે મગરિબ તક મઝીદ લિખ કર ગુફ્ત-ગૂ કી કોશિશ જારી રખિયે, اِنْ شَاءَ اللہ ફવાઈદ આપ ખુદ દેખેંગે. મ-સલન સબ સે પહલે તારીખ ઓર દિન લિખિયે (હુસૂલે બ-ર-કત કે લિયે તારીખ વ સિન કિબ્લા અમીરે અહલે સુન્નત رحمۃ اللہ علیہ કી વિલાદતે મુબા-રકા કે દર્જ કિયે ગએ હેં)

26 ર-મઝાનુલ મુબારક, 1369 હિ. 12 જૂલાઈ, 1950 ઈ. બરોઝ બુધ

﴿1﴾ ક્યા આજ આપ ને ફિકે મદીના કર લી ? ﴿2﴾ ક્યા હર દૂસરે દિન તહરીરી ગુફ્ત-ગૂ કે લિયે નઈ તારીખ લિખ લેતે હેં ? ﴿3﴾ કમ અઝ કમ 4 બાર લિખ કર ગુફ્ત-ગૂ કી ? ﴿4﴾ અગર નહીં તો ફૌરન તરકીબ બના લીજિયે. ﴿5﴾....

①....લિખ કર ગુફ્ત-ગૂ કી આદત બનાવે કે લિયે મક-ત-બતુલ મદીના સે “ફુફલે મદીના પેડ” હદિથતન હાસિલ ફરમાઐ.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! ઝબાન ઓર આંખોં કા ફુફલે મદીના લગાને મેં દુન્યા વ આખિરત કી બે શુમાર ભલાઈયાં હેં લિહાઝા આપ ભી હિમ્મત બાંધિયે ઓર ઝબાન ઓર નિગાહોં કી હિફાઝત કે લિયે ફુફલે મદીના લગાને કી નિયત કર લીજિયે. આપ કી તરગીબ કે લિયે ચન્દ મ-દની બહારેં પેશે ખિદમત હેં : યુનાન્યે

ઝબાન ઓર નિગાહ કી હિફાઝત કી બ-ર-કતે

બાબુલ ઇસ્લામ સિન્ધ કે એક ઇસ્લામી ભાઈ ને સફરે ચલ મદીના કે દૌરાન અમીરે અહલે સુન્નાત رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ કો એક રુકઆ પેશ કિયા જિસ મેં કુછ યૂં તહરીર થા કે મેં આપ કી તરગીબ પર મક્કતુલ મુકર્રમા મેં 3 દિન સે ફુફલે મદીના લગાને કી કોશિશ મેં મસરૂફ હૂં, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ઝબાન કી હિફાઝત કી આદત બનાને કે લિયે ઇશારોં મેં ઓર લિખ કર ખાત કરને, સુન્નાતે સિદ્દીકી કી અદાએગી કી નિયત સે મુંહ મેં પથ્થર રખને ઓર નિગાહેં નીચી રખને કી આદત બનાને કે લિયે ફુફલે મદીના એનક કે ઇસ્તિમાલ કા સિલ્સિલા હૈ ઓર અક્સર અવકાત આંખેં ભી બન્દ રખતા હૂં, ઇસ કી બ-ર-કત સે اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ મેં 3 બાર સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી ઝિયારતે બા બ-ર-કત સે મુશરફ હુવા ઓર તીનોં બાર મુઝે મુસાફર કરને કી સઆદત ભી મિલી.

ખ્વાબ થા યા હકીકત

હૈદરઆબાદ લતીફઆબાદ (બાબુલ ઇસ્લામ, સિન્ધ) કે મુકીમ ઇસ્લામી ભાઈ જો હલ્કા સત્હ પર મ-દની ઇન્આમાત કે ઝિમ્મેદાર હેં, નિગાહેં નીચી રખને ઓર લિખ કર ખાત કરને વાલે મ-દની ઇન્આમાત પર ઉન કા સખ્તી સે અમલ હૈ, તકરીબન સારા દિન નિગાહેં નીચી રખના,

ફૂફલે મદીના એનક કા ઇસ્તિ'માલ ઓર કમોબેશ રોઝાના સેકડોં બાર લિખ કર બાત કરને કા મા'મૂલ હૈ ઓર પાબન્દી સે તસવ્વુરે મુર્શિદ કરને કી સઆદત ભી પાતે હેં. ઇન તમામ બા બ-રકત કામોં કી મ-દની બહારેં બયાન કરતે હુએ ઉન કા હક્કિય્યા કહના હૈ..... જિસ કા લુબ્બે લુબાબ પેશે ખિદમત હૈ.

એક રાત તસવ્વુરે મુર્શિદ કી સઆદત પા કર જબ સોયા તો આલમે ખ્વાબ મેં કયા દેખતા હૂં કે મેરે પ્યારે પ્યારે મુર્શિદ શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નાત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી ર-ઝવી دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ જલ્વા ફરમા હેં, આપ બહુત ખુશ નઝર આ રહે હેં, મુઝ સે ફરમાયા, દીવાને કયા માંગતે હો ? મેં ને અર્ઝ કી : મ-દની ઇન્આમાત કે 1000 રસાઈલ અતા ફરમા દીજિયે. આપ ને એક પ્લાસ્ટિક કી થેલી અતા ફરમાઈ, મેં સમઝ ગયા કે ઇસ મેં મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ હેં, મેં ને ખ્વાબ હી મેં મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ કી વોહ થેલી અલમારી મેં રખ દી.

સુબ્હ જબ બેદાર હુવા તો અમીરે અહલે સુન્નાત દَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ મૌજૂદ થે ન હી મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ, કુછ દેર તો બૈઠા સોચતા રહા ફિર ખયાલ આયા કે ખ્વાબ મેં મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ મેં ને અલમારી મેં રખે થે, બે ઇખ્તિયાર ઉઠ કર જૈસે હી અલમારી ખોલી તો મેરી આંખેં ફટી કી ફટી રહ ગઈ કે અમીરે અહલે સુન્નાત દَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ ને ખ્વાબ મેં જો મ-દની ઇન્આમાત કે રસાઈલ અતા ફરમાએ થે, વોહ અલમારી મેં રખે હુએ થે.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

મેરે નસીબ યૂં જાગે

ઉન્હી ઇસ્લામી ભાઈ કા બયાન હૈ : મેરા મા'બૂલ હૈ કે બા'દે
ઇશા તસવ્વુરે મુર્શિદ કી સઆદત હાસિલ કરતા હૂં જિસ કી બ-રકત સે
મુઝે બેદારી મેં વલિયે કામિલ, મુર્શિદી અમીરે અહલે સુન્નત
دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ કી ઝિયારત હુઈ, હુવા યૂં કે એક બાર મેં ને અપને કમરે
મેં તસવ્વુરે મુર્શિદ કે બા'દ જૈસે હી આંખે ખોલીં તો મહસૂસ હુવા કે મેરે
પીછે કોઈ ખડા હૈ, મુઝ કર દેખા તો અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ
જલ્વા ફરમા થે, નિગાહેં ઝુકી હુઈ થીં ઓર લબોં પર મખ્સૂસ અન્દાઝ કી
મુસ્કુરાહટ મેરે દિલ કો તસ્કીન દે રહી થી, કુછ લમ્હે તો મેં સકતે કે આલમ
મેં જલ્વોં કે મઝે લૂટતા રહા ફિર જૈસે હી આગે બઢ કર મિલના યાહા તો
આપ તશરીફ લે ગએ.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

હુબ્બે જાહ કી તા'રીફ

લોગોં મેં શોહરત ઓર નામ-વરી યાહના હુબ્બે જાહ હૈ.

(أَحْيَاءُ الْعُلُومِ ج ۳ ص ۳۳۹)

અઝાન

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે હઝરત મુહમ્મદ (ﷺ) અલ્લાહ કે રસૂલ હૈ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે હઝરત મુહમ્મદ (ﷺ) અલ્લાહ કે રસૂલ હૈ

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

નમાઝ પઢને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

નમાઝ પઢને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

નજાત પાને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

નજાત પાને કે લિયે આઓ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં.

અઝાન કી દુઆ

اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ اِتِّسَدْنَا

ઐ અલ્લાહ હજલ્ ઇસ દા'વતે તામ્મા ઓર સલાતે કાઈમા કે માલિક, તૂ હમારે સરદાર

مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَالذَّرَجَةَ الرَّفِيعَةَ وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا

હઝરત મુહમ્મદ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કો વસીલા ઓર ફઝીલત
ઔર બહુત બુલ્દ દ-રજે અતા ફરમા, ઔર ઉન કો મકામે

مُحَمَّدًا الَّذِي وَعَدْتَهُ وَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

મહમૂદ મેં ખડા કર જિસ કા તૂને ઉન સે વા'દા કિયા હૈ, ઔર હમેં
કિયામત કે દિન ઉન કી શફાઅત નસીબ ફરમા.

إِنَّكَ لَا تَخْلِفُ الْمِيعَادَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّحِمِينَ

બેશક તૂ વા'દે કે ખિલાફ નહીં કરતા, હમ પર અપની રહમત ફરમા
ઐ સબ સે બઢ કર રહ્મ કરને વાલે.

ઈકામત

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે હઝરત મુહમ્મદ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) અલ્લાહ કે રસૂલ હૈ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે હઝરત મુહમ્મદ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) અલ્લાહ કે રસૂલ હૈ

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

નમાઝ પઢને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

નમાઝ પઢને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

નજાત પાને કે લિયે આઓ

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

નજાત પાને કે લિયે આઓ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

જમાઅત ખડી હો ગઈ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

જમાઅત ખડી હો ગઈ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ અલ્લાહ સબ સે બડા હૈ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં.

﴿ آيَاتُهَا ٢ ﴾ ﴿ سُورَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ ٥ ﴾ ﴿ رُكُوعُهَا ١ ﴾

સૂરએ ફાતિહા મક્કી હૈ, ઇસ મેં સાત આયતેં ઓર એક રુકૂઅ હૈ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો બહુત મેહરબાન રહમત વાલા

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ○ الرَّحْمَنِ

સબ ખૂબિયાં અલ્લાહ કો જો માલિક સારે જહાન વાલોં કા બહુત મેહરબાન રહમત

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ نَحْمَدُهُ وَنُصَلِّي عَلَى خَبِيئَةِ الْكَرِيمِ

સૂરએ ફાતિહા કે અસ્મા : ઇસ સૂરત કે મુ-તઅદદ નામ હેં : ફાતિહા, ફાતિ-હતુલ કિતાબ, ઉમ્મુલ કુરઆન, સૂ-રતુલ કન્ઝ, કાફિયહ, વાફિયહ, શાફિયહ, શિફા, સબ્બ મસાની, નૂર, રુકયહ, સૂ-રતુલ હમ્દ, સૂ-રતુદુઆ, તા'લીમુલ મસ્અલા, સૂ-રતુલ મુનાજાત, સૂ-રતુતફવીઝ, સૂ-રતુસ્સુઆલ, ઉમ્મુલ કિતાબ, ફાતિ-હતુલ કુરઆન, સૂ-રતુસ્સલાત. ઇસ સૂરત મેં સાત આયતેં, સત્તાઈસ કલિમે, એક સો ચાલીસ હર્ફ હેં, કોઈ આયત નાસિખ યા મન્સૂખ નહીં. શાને નુઝૂલ : યેહ સૂરત મક્કકએ મુકર્રમા યા મદીનએ મુનવ્વરહ યા દોનોં મેં નાઝિલ હુઈ. અમ્ર બિન શુરહબીલ સે મન્કૂલ હૈ કે નબિયે કરીમ ﷺ ને હઝરતે ખદીજા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا સે ફરમાયા : “મેં એક નિદા સુના કરતા હૂં જિસ મેં “إِذَا” કહા જાતા હૈ.” વ-રકહ બિન નૌફલ કો ખબર દી ગઈ, અઝ ક્રિયા : જબ યેહ નિદા આએ આપ બ ઇત્મીનાન સુને. ઇસ કે બા'દ હઝરતે જિબ્રીલ ને હાઝિરે ખિદમત હો કર અઝ ક્રિયા : ફરમાઈયે “بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ” ઇસ સે મા'લૂમ હોતા હૈ કે નુઝૂલ મેં યેહ પેહલી સૂરત હૈ મગર દૂસરી રિવાયાત સે મા'લૂમ હોતા હૈ કે પહલે “સૂરએ ઇફ્રર” નાઝિલ હુઈ. ઇસ સૂરત મેં તા'લીમન બન્દોં કી ઝબાન મેં કલામ ફરમાયા ગયા હૈ.

અહકામ : મસ્અલા : નમાઝ મેં ઇસ સૂરત કા પઢના વાજિબ હૈ ઇમામ વ મુન્ફરિદ કે લિયે તો હકીકતન અપની ઝબાન સે ઓર મુક્તદી કે લિયે બ કિરાઅતે હુકમિયા યા'ની ઇમામ કી ઝબાન સે. સહીહ હદીસ મેં હૈ : “قِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ” ઇમામ કા પઢના હી મુક્તદી કા પઢના હૈ. કુરઆને પાક મેં મુક્તદી કો ખામોશ રહને ઓર ઇમામ કી કિરાઅત સુનને કા હુકમ દિયા હૈ : إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا (જબ કુરઆન પઢા જાએ તો ઉસે કાન લગા કર સુનો ઓર ખામોશ હો જાઓ) મુસ્લિમ શરીફ કી હદીસ હૈ : إِذَا قُرِئَ فَانصِتُوا (જબ ઇમામ કિરાઅત કરે તુમ ખામોશ રહો. ઓર બહુત અહાદીસ મેં યેહી મઝમૂન હૈ. મસ્અલા : નમાઝે જનાઝા મેં દુઆ યાદ ન હો તો સૂરએ ફાતિહા બ નિયતે દુઆ પઢના જાઈઝ હૈ, બ નિયતે કિરાઅત જાઈઝ

الرَّحِيمُ ۝ مَلِكُ يَوْمِ الدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

વાલા રોઝે જગા કા માલિક હમ તુઝી કો પૂજે

وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

ઔર તુઝી સે મદદ યાહેં હમ કો સીધા રાસ્તા

નહીં. (عالمگیری) **સૂરએ ફાતિહા કે ફઝાઈલ :** અહાદીસ મેં ઇસ સૂરત કી બહુત સી ફઝીલતેં વારિદ હૈં હુઝૂર ને ફરમાયા : તૌરૈત વ ઇન્જીલ વ ખૂબર મેં ઇસ કી મિસ્લ સૂરત ન નાઝિલ હુઈ. (ترمذی) એક ફિરિશ્તે ને આસ્માન સે નાઝિલ હો કર હુઝૂર પર સલામ અર્ઝ કિયા ઔર દો એસે નૂરોં કી બિશારત દી જો હુઝૂર સે પહલે કિસી નબી કો અતા ન હુએ : એક સૂરએ ફાતિહા, દૂસરે સૂરએ બ-કરહ કી આખિરી આયતેં. (مسلم شریف) “સૂરએ ફાતિહા” હર મરઝ કે લિયે શિફા હૈ. (دامی) “સૂરએ ફાતિહા” સો મરતબા પઢ કર જો દુઆ માંગે અલ્લાહ તઆલા કબૂલ ફરમાતા હૈ. (دامی) ઇસ્તિઆઝા : મસ્અલા : તિલાવત સે પહલે “أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ” પઢના સુન્નત હૈ. (شامی) લેકિન શાગિર્દ ઉસ્તાઝ સે પઢતા હો તો ઉસ કે લિયે સુન્નત નહીં. (شامی) મસ્અલા : નમાઝ મેં ઇમામ વ મુન્ફરિદ કે લિયે “سُبْحَانَ” (સના) સે ફારિગ હો કર આહિસ્તા “أَعُوذُ...إِلَهُ” પઢના સુન્નત હૈ. (شامی)

તસ્મિયા : મસ્અલા : “بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ” કુરઆને પાક કી આયત હૈ મગર સૂરએ ફાતિહા યા ઔર કિસી સૂરત કા જુઝ નહીં ઇસી લિયે નમાઝ મેં જહૂર (બુલન્દ આવાઝ) કે સાથ ન પઢી જાએ, બુખારી વ મુસ્લિમ મેં મરવી હૈ કે હુઝૂરે અકદસ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ઔર હઝરતે સિદીક વ ફારૂક رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُمَا નમાઝ “الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ” સે શુરૂઅ ફરમાતે થે. મસ્અલા : તરાવીહ મેં જો ખત્મ કિયા જાતા હૈ ઉસ મેં કહીં એક મર્તબા “بِسْمِ اللَّهِ” જહૂર કે સાથ ઝરૂર પઢી જાએ તાકે એક આયત બાકી ન રહ જાએ. મસ્અલા : કુરઆને પાક કી હર સૂરત “بِسْمِ اللَّهِ” સે શુરૂઅ કી જાએ સિવાએ સૂરએ બરાઅત કે. મસ્અલા : સૂરએ નમ્લ પઢી જાએગી ! નમાઝે જહૂરી મેં જહરન, સિરી મેં સિરન. મસ્અલા : હર મુબાહ કામ بِسْمِ اللَّهِ સે શુરૂઅ કરના મુસ્તહબ હૈ. ના જાઈઝ કામ પર بِسْمِ اللَّهِ પઢના મમ્નૂઅ હૈ. **સૂરએ ફાતિહા કે મઝામીન :** ઇસ સૂરત મેં અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દો સના, રુબૂબિયત, રહમત, મિલ્કિયત, ઇસ્તિહકાકે ઇબાદત, તૌફીકે ખેર, બન્દોં કી હિદાયત, તવજજોહ ઇલલ્લાહ, ઇબ્તિસાસે ઇબાદત, ઇસ્તિઆનત, ત-લબે રુશ્દ, આદાબે દુઆ, સાલિહીન કે હાલ સે મુવા-ફ-કત, ગુમરાહોં સે ઇજતિનાબ વ નફરત, દુન્યા કી ઝિન્દગાની કા ખાતિમા, જગા ઔર રોઝે જગા કા મુસર્રહ વ મુફસ્સલ બયાન હૈ ઔર જુમ્લા મસાઈલ કા ઇજમાલન. **હમ્દ :** મસ્અલા : હર કામ કી ઇબ્તિદા મેં તસ્મિયા કી તરહ હમ્દે ઇલાહી બજા લાના ચાહિયે. મસ્અલા : કબી હમ્દ વાજિબ હોતી હૈ જૈસે ખુતબએ જુમુઆ મેં, કબી મુસ્તહબ જૈસે ખુતબએ નિકાહ વ દુઆ વ હર અમ્મે ઝીશાન મેં ઔર હર ખાને પીને કે બા’દ, કબી સુન્નતે મુઅકકદા જૈસે છીંક આને કે બા’દ. (طحاوی)

الْمُسْتَقِيمُ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ

ચલા રાસ્તા ઉન કા જિન પર તૂ ને એહસાન કિયા

“رَبِّ الْعَالَمِينَ” મેં તમામ કાએનાત કે હાદિસ, મુસ્કિન, મોહતાજ હોને ઔર અલ્લાહ તઆલા કે વાજિબ, કદીમ, અ-ઝલી, અ-બદી, હય્ય, કય્યૂમ, કાદિર, અલીમ હોને કી તરફ ઇશારા હૈ જિન કો “رَبِّ الْعَالَمِينَ” મુસ્તલજિમ હૈ, દો લફ્ઝોં મેં ઇલ્મે ઇલાહિયાત કે અહમ મબાહિસ તે હો ગએ. “مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ” મિલક કે ઝુલ્હૂરે તામ કા બયાન ઔર યેહ દલીલ હૈ કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મુસ્તહિકે ઇબાદત નહીં કયૂંકે સબ ઉસ કે મમ્લૂક હૈં ઔર મમ્લૂક મુસ્તહિકે ઇબાદત નહીં હો સકતા. ઇસી સે મા’લૂમ હુવા કે દુન્યા દારુલ અમલ હૈ ઔર ઇસ કે લિયે એક આખિર હૈ, જહાન કે સિલ્સિલે કો અ-ઝલી વ કદીમ કહના બાતિલ હૈ. ઇખ્તિતામે દુન્યા કે બા’દ એક જઝા કા દિન હૈ, ઇસ સે તનાસુખ બાતિલ હો ગયા. “إِيَّاكَ نَعْبُدُ” ઝિકે ઝાત વ સિફાત કે બા’દ યેહ ફરમાના ઇશારા કરતા હૈ કે એ’તિકાદ અમલ પર મુકદ્દમ હૈ ઔર ઇબાદત કી મકબૂલિયત અકીદે કી સિદ્દહત પર મૌકૂફ હૈ. મસ્અલા : “نَعْبُدُ” કે સીગએ જમ્મ સે અદા બ જમાઅત ભી મુસ્તફાદ હોતી હૈ ઔર યેહ ભી કે અવામ કી ઇબાદતેં મહબૂબોં ઔર મકબૂલોં કી ઇબાદતોં કે સાથ દ-ર-જએ કબૂલ પાતી હૈં. મસ્અલા : ઇસ મેં રદ્દે શિર્ક ભી હૈ કે અલ્લાહ તઆલા કે સિવા ઇબાદત કિસી કે લિયે નહીં હો સકતી. “وَأِيَّاكَ نَسْتَعِينُ” મેં યેહ તા’લીમ ફરમાઈ કે ઇસ્તિઆનત ખ્વાલ બ વાસિતા હો યા બે વાસિતા હર તરહ અલ્લાહ તઆલા કે સાથ ખાસ હૈ હકીકી મુસ્તઆન (મદદગાર) વોહી હૈ, બાકી આલાત વ ખુદામ વ અહબાબ વગૈરા સબ ઔને ઇલાહી કે મઝ્હર હૈં, બન્દે કો ચાહિયે કે ઇસ પર નઝર રખે ઔર હર ચીઝ મેં દસ્તે કુદરત કો કારકુન દેખે. ઇસ સે યેહ સમજના કે ઔલિયા વ અમ્બિયા સે મદદ ચાહના શિર્ક હૈ અકીદએ બાતિલા હૈ કયૂંકે મુકર્રબાને હક કી ઇમદાદ, ઇમદાદે ઇલાહી હૈ ઇસ્તિઆનત બિલગૈર નહીં. અગર ઇસ આયત કે વોહ મા’ના હોતે જો વહાબિયા ને સમજે તો કુરઆને પાક મેં “اعْتَنُوا بِقُوَّةٍ” (મેરી મદદ તાકત સે કરો) ઔર “اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ” (સબ્ર ઔર નમાઝ સે મદદ ચાહો) કયૂં વારિદ હોતા, ઔર અહાદીસ મેં અહલુલ્લાહ સે ઇસ્તિઆનત કી તા’લીમ કયૂં દી જાતી. “اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ” મા’રિફતે ઝાતો સિફાત કે બા’દ ઇબાદત, ઇસ કે બા’દ દુઆ તા’લીમ ફરમાઈ, ઇસ સે યેહ મસ્અલા મા’લૂમ હુવા કે બન્દે કો ઇબાદત કે બા’દ મશ્ગૂલે દુઆ હોના ચાહિયે, હદીસ શરીફ મેં ભી નમાઝ કે બા’દ દુઆ કી તા’લીમ ફરમાઈ ગઈ હૈ. (الطَّرَائِقُ فِي التَّحْقِيقِ فِي السُّنَنِ) “સિરાતે મુસ્તકીમ” સે મુરાદ ઇસ્લામ યા કુરઆન, યા ખુલ્કે નબિયે કરીમ صَلَّي اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ યા હુઝૂર યા હુઝૂર કે આલ વ અસ્હાબ હૈં. ઇસ સે સાબિત હોતા હૈ કે સિરાતે મુસ્તકીમ તરીકે એહલે સુન્નત હૈ જો એહલે બૈત વ અસ્હાબ ઔર સુન્નત વ કુરઆન વ સવાદે આ’ઝમ સબ કો માનતે હૈં. “صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ” જુમ્લાએ ઊલા કી તફસીર હૈ કે સિરાતે મુસ્તકીમ સે તરીકે

عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ

ન ઉન કા જિન પર ગઝબ હુવા

وَالضَّالِّينَ

ઔર ન બહકે હુવોં કા

મુસ્લિમીન મુરાદ હૈ. ઈસ સે બહુત સે મસાઈલ હલ હોતે હૈં કે જિન ઉમૂર પર બુઝુગાને દીન કા અમલ રહા હો વોહ સિરાતે મુસ્તકીમ મેં દાખિલ હૈ. “غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ” ઈસ મેં હિદાયત હૈ કે મસ્અલા : તાલિબે હક કો દુશ્મનાને ખુદા સે ઈજતિનાબ ઔર ઉન કે રાહ વ રસ્મ વઝૂઅ વ અત્વાર સે પરહેઝ લાઝિમ હૈ. તિરમિઝી કી રિવાયત હૈ કે ગૈરિ-મૈગ્ઝૂબ સે યહૂદ, ઔર ઝાલિન સે નસારા મુરાદ હૈં. મસ્અલા : “ضاد” ઔર “ظاء” મેં મબાઈનત ઝાતી હૈ બાઝ સિફાત કા ઈશ્તિરાક ઈન્હે મુત્તહિદ નહીં કર સક્તા લિહાઝા *غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ*, “ظ” પઢના અગર બ કસ્દ હો તો તહરીફે કુરઆન વ કુફ હૈ, વરના ના જાઈઝ. મસ્અલા : જો શખ્સ “ضاد” કી જગહ “ظاء” પઢે ઉસ કી ઈમામત જાઈઝ નહીં. (محيطبرهانی) “આમીન” ઈસ કે મા’ના હૈં : ઐસા હી કર, યા કબૂલ ફરમા. મસ્અલા : યેહ કલિમએ કુરઆન નહીં. મસ્અલા : સૂરએ ફાતિહા કે ખત્મ પર “આમીન કહના” સુન્નત હૈ. નમાઝ કે અન્દર ભી ઔર નમાઝ કે બાહર ભી. મસ્અલા : હઝરતે ઈમામે આ’ઝમ કા મઝહબ યેહ હૈ કે નમાઝ મેં “આમીન” ઈખ્ફા કે સાથ યા’ની આહિસ્તા કહી જાએ. તમામ અહાદીસ પર નઝર ઔર તન્કીદ સે યેહી નતીજા નિકલતા હૈ કે જહૂર કી રિવાયતોં મેં સિફિ વાઈલ કી રિવાયત સહીહ હૈ ઈસ મેં “مُذْبِحًا” કા લફઝ હૈ જિસ કી દલાલત જહૂર પર કર્તી નહીં જૈસા જહૂર કા એહતિમાલ હૈ વૈસા હી બલકે ઈસ સે કવી મદે હમ્મહ કા એહતિમાલ હૈ ઈસ લિયે યેહ રિવાયત જહૂર કે લિયે હુજજત નહીં હો સક્તી. દૂસરી રિવાયતેં જિન મેં જહૂર વ રફૂઅ કે અલ્ફાઝ હૈં ઉન કી ઈસ્નાદ મેં કલામ હૈ, ઈલાવા બરી વોહ રિવાયત બિલ મા’ના હૈં ઔર ફહૂમે રાવી હદીસ નહીં લિહાઝા “આમીન” કા આહિસ્તા હી પઢના સહીહ તર હૈ.

آیتھا ۵ ﴿۵۰﴾ اسُوْرَةُ الْفِيلِ مَكِّيَّةٌ ۱۹ ﴿۵۱﴾ رَكْعَتَانِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા¹

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۚ أَلَمْ

એ મહબૂબ કયા તુમ ને ન દેખા તુમ્હારે રબ ને ઉન હાથી વાલોં કા કયા હાલ કિયા² કયા

يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۚ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ

ઉન કા દાઉ તબાહી મેં ન ડાલા ઔર ઉન પર પરિન્દોં કી

1. સૂ-રતુલ ફીલ મક્કિયા હૈ ઈસ મેં એક રુકૂઆ પાંચ આયતેં બીસ કલિમે છિયાનવે હર્ફ હૈં.
2. હાથી વાલોં સે મુરાદ અબૂરહા ઔર ઉસ કા લશ્કર હૈ. અબૂરહા યમન ઔર હબશા કા બાદશાહ થા, ઉસ ને સનઆ મેં એક કનીસા (યહુદો નસારા કા ઈબાદત ખાના) બનાયા થા ઔર ચાહતા થા કે હજ કરને વાલે બજાએ મક્કાએ મુકર્મા કે યહીં આએં ઔર ઈસી કનીસા કા તવાફ કરેં, અરબ કે લોગોં કો યેહ બાત બહુત શાક થી, કબીલએ બની કિનાના કે એક શખ્સ ને મોકઅ પા કર ઉસ કનીસા મેં કઝાએ હાજત કી ઔર ઉસ કો નજાસત સે આલૂદા કર દિયા, ઈસ પર અબૂરહા કો બહુત તૈશ આયા ઔર ઉસ ને કા'બે કો ઢાને કી કસમ ખાઈ ઔર ઈસ ઈરાદે સે અપના લશ્કર લે કર જિસ મેં બહુત સે હાથી થે ઔર ઉન કા “પેશરવ” એક બડા અઝીમુલ જુસ્સા (બહુત બડે જિસ્મ વાલા) કોલ પૈકર હાથી થા જિસ કા નામ મહમૂદ થા. અબૂરહા ને મક્કાએ મુકર્મા કે કરીબ પહોંચ કર અહલે મક્કા કે જાનવર કેદ કર લિયે ઉન મેં દો સો ઊંટ અબ્દુલ મુત્તલિબ કે ભી થે. અબ્દુલ મુત્તલિબ અબૂરહા કે પાસ આએ થે, બહુત જસીમ વ બા શકોહ (શાનો શૌકત વાલે), અબૂરહા ને ઉન કી તા'ઝીમ કી ઔર અપને પાસ બિઠાયા ઔર મતલબ દરયાફત કિયા. આપ ને ફરમાયા : મેરા મતલબ યેહ હૈ કે મેરે ઊંટ વાપસ કિયે જાએ. અબૂરહા ને કહા : મુઝે બહુત તઅજજુબ હોતા હૈ કે મેં ખાનએ કા'બા કો ઢાને કે લિયે આયા હૂં ઔર વોહ તુમ્હારા તુમ્હારે બાપ દાદા કા મુઅઝ્જમ વ મોહતરમ મકામ હૈ તુમ ઉસ કે લિયે તો કુછ નહીં કહતે અપને ઊંટોં કે લિયે કહતે હો ! આપ ને ફરમાયા : મેં ઊંટોં હી કા માલિક હૂં ઉન્હીં કે લિયે કહતા હૂં ઔર કા'બે કા જો માલિક હૈ વોહ ખુદ ઉસ કી હિફાઝત ફરમાએગા. અબૂરહા ને આપ કે ઊંટ વાપસ કર દિયે. અબ્દુલ મુત્તલિબ ને કુરૈશ કો હાલ સુનાયા ઔર ઉન્હેં મશ્વરા દિયા કે વોહ પહાડોં કી ઘાટિયોં ઔર ચોટિયોં મેં પનાહ ગુઝીન હોં. યુનાન્હે કુરૈશ ને એસા હી કિયા ઔર અબ્દુલ મુત્તલિબ ને દરવાઝાએ કા'બા પર પહોંચ કર બારગાહે ઈલાહી મેં કા'બે કી હિફાઝત કી દુઆ કી ઔર દુઆ સે ફારિગ હો કર આપ અપની કૌમ કી તરફ ચલે ગએ. અબૂરહા ને સુબહ તડકે અપને લશ્કરોં કો

كَيْدًا أَبَايِلَ ۝ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ۝

ટુકડિયાં (ફોજોં) ભેજો³ કે ઉન્હેં કંકર કે પથ્થરોં સે મારતે⁴

فَجَعَلَهُمْ كَعَصِفٍ مَّا كُوِلَ ۝

તો ઉન્હેં કર ડાલા જેસે ખાઈ ખેતી કી પત્તી (ભૂસા)⁵

﴿ اِيَّاهَا ۴ ﴾ ﴿ ۱۰۶ سُوْرَةُ قُرَيْشٍ مَّقِّيَّةٌ ۲۹ ﴾ ﴿ رُكْعَهَا ۱ ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો નિહાયત મેહરબાન રહમ વાલા¹

لَا يَلْفُ قُرَيْشٍ ۝ الْفَهْمُ رَحْلَةُ الشَّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۝

ઈસ લિયે કે કુરૈશ કો મેલ દિલાયા ઉન કે જાડે ઔર ગર્મી દોનોં કે ફૂચ મેં મેલ દિલાયા (રગબત દિલાઈ)²

તથ્યારી કા હુકમ દિયા ઔર હાથિયોં કો તથ્યાર કિયા લેકિન મહમૂદ હાથી ન ઉઠા ઔર કા'બે કી તરફ ન ચલા, જિસ તરફ ચલાતે થે ચલતા થા, જબ કા'બે કી તરફ ઉસ કા રુખ કરતે થે બેઠ જાતા થા. અલ્લાહ તઆલા ને છોટે છોટે પરિન્દ ઉન પર ભેજે જો છોટે છોટે સંગરેઝે ગિરાતે થે જિન સે વોહ હલાક હો જાતે થે. 3. જો સમુન્દર કી જાનિબ સે ફોજ ફોજ આઈ હર એક કે પાસ તીન કંકરિયાં થીં દો દોનોં પાઊં મેં એક મિન્કાર (ચોંચ) મેં. 4. જિસ પર વોહ પરિન્દ સંગરેઝા છોડતે વોહ સંગરેઝા ઉસ કે ખૌદ (જંગ મેં પહની જાને વાલી લોહ કી ટોપી) કો તોડ કર સર સે નિકલ કર જિસ્મ કો ચીર કર હાથી મેં સે ગુઝર કર ઝમીન પર પહોંચતા હર સંગરેઝે પર ઉસ શખ્સ કા નામ લિખા થા જો ઉસ સંગરેઝે સે હલાક કિયા ગયા. 5. જિસ સાલ યેહ વાકિઆ હુવા ઉસી સાલ ઈસ વાકિઆ સે પચાસ રોઝ કે બા'દ સચ્ચિદે આલમ હબીબે ખુદા મુહમ્મદ મુસ્તફા صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી વિલાદત હુઈ.

1. સૂ-રતુલ કુરૈશ બકૌલે અસહહ મક્કિયા હૈ, ઈસ મેં એક રુફૂઅ, ચાર આયતેં, સત્તરહ કલિમે, તહત્તર હર્ફ હેં. 2. યા'ની અલ્લાહ તઆલા કી ને'મતે બે શુમાર હેં ઉન મેં સે એક ને'મતે ઝાહિરા યેહ હૈ કે ઉસ ને કુરૈશ કો હર સાલ મેં દો સફરોં કી તરફ રગબત દિલાઈ ઈન કી મહબ્બત ઉન મેં ડાલી, જાડે કે મૌસિમ મેં યમન કા સફર ઔર ગરમી કે મૌસિમ મેં શામ કા, કે કુરૈશ તિજારત કે લિયે ઈન મૌસિમોં મેં યેહ સફર કરતે

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۚ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ

તો ઉન્હેં ચાહિયે ઈસ ઘર કે^૩ રબ કી બન્દગી કરેં જિસ ને ઉન્હેં ભૂક મેં^૪ ખાના

جَوْعٍ ۚ وَأَمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۚ

દિયા ઔર ઉન્હેં એક બડે ખોફ સે અમાન બખ્શા^૫

﴿اِيٰهَا >﴾ ﴿اَسُوۡرَةُ السَّاعُوۡنَ مَكِّيَّةٌ >﴾ ﴿رُكُوۡعُهَا ۱﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા^૧

اَسْءَيْتَ الَّذِي يَكْذِبُ بِالْدِّينِ ۚ ۙ قَدْ لِكَ الَّذِي

ભલા દેખો તો જો દીન કો ઝુટલાતા હૈ^૨ ફિર વોહ વોહ હૈ જો યતીમ કો

થે ઔર હર જગહ કે લોગ ઉન્હેં અહલે હરમ કહતે થે ઔર ઉન કી ઈઝ્ઝત વ હુરમત કરતે થે યેહ અમ્ન કે સાથ તિજારતેં કરતે ઔર ફાએદે ઉઠાતે ઔર મક્કએ મુકર્રમા મેં ઈકામત કરને કે લિયે સરમાયા બહમ પહોંચાતે જહાં ન ખેતી હૈ ન ઔર અસ્ખાબે મઆશ, અલ્લાહ તઆલા કી યેહ ને'મત ઝાહિર હૈ ઔર ઈસ સે ફાએદા ઉઠાતે હેં.

૩. યા'ની કા'બએ શરીફા કે ૪. જિસ મેં ઈન સફરોં સે પહલે અપને વતન મેં ખેતી ન હોને કે બાઈસ મુબ્તલા થે ઈન સફરોં કે ઝરીએ સે ૫. બ સબબ હરમ શરીફ કે ઔર બ સબબ અહલે મક્કા હોને કે, કે કોઈ ઉન સે તઅર્જુઝ (લડાઈ) નહીં કરતા બા વુજૂદ યેહ કે અતરાફ વ હવાલી (ગિર્દો પેશ કે અલાકોં) મેં કત્લો ગારત હોતે રહતે હેં, કાફિલે લુટતે હેં, મુસાફિર મારે જાતે હેં, યા યેહ મા'ના હેં કે ઉન્હેં જુઝામ સે અમ્ન દી, કે ઉન કે શહર મેં ઉન્હેં કબી જુઝામ ન હોગા યા યેહ મુરાદ, કે સય્યિદે આલમ મુહમ્મદ મુસ્તફા صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી બ-ર-કત સે ઉન્હેં ખોફે અઝીમ સે અમાન અતા ફરમાઈ.

૧. સૂ-રતુલ માઝિન મક્કિયા હૈ ઔર યેહ ભી કહા ગયા હૈ કે નિસ્ફ મક્કએ મુકર્રમા મેં નાઝિલ હુઈ આસ બિન વાઈલ કે બારે મેં ઔર નિસ્ફ મદીનએ તય્યિબા મેં અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ મુનાફિક કે હક મેં. ઈસ મેં એક રૂકૂઆ સાત આયતેં પચ્ચીસ કલિમે એક સો પચ્ચીસ હર્ફ હેં. ૨. યા'ની હિસાબ વ જઝા કા ઈન્કાર કરતા હૈ બા વુજૂદ દલાઈલ વાઝેહ હોને કે. શાને નુજૂલ : યેહ આયતેં આસ બિન વાઈલ સહ્મી યા વલીદ બિન મુગીરા કે હક મેં નાઝિલ હુઈ.

يَدُّ الْيَتِيمَ ۝ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۝

ધક્કે દેતા હૈ^૩ ઔર મિસ્કીન કો ખાના દેને કી રગબત નહીં દેતા^૪

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ

તો ઉન નમાઝિયોં કી ખરાબી હૈ જો અપની નમાઝ સે ભૂલે બેઠે

سَاهُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ يُرْءَاوْنَ ۝ وَيَسْعَوْنَ

હૈ^૫ વોહ જો દિખાવા કરતે હૈ^૬ ઔર બરત્તને કી ચીઝ^૭

الْبَاعُونَ ۝

માંગે નહીં દેતે^૮

﴿ اٰیٰتِهَا ۳ ﴾ ﴿ اَسْوَدُ الْكُوْثَرِ ۝ ۱۵ ﴾ ﴿ رُكْعٰهَا ۱ ﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા^૧

૩. ઔર ઇસ પર શિદ્દત વ સખ્તી કરતા હૈ ઔર ઉસ કા હક નહીં દેતા. ૪. યા'ની ન ખુદ દેતા હૈ ન દૂસરે સે દિલાતા હૈ ઇન્તિહા દ-રજે કા બખીલ હૈ. ૫. મુરાદ ઇસ સે મુનાફિકીન હૈ જો તન્હાઈ મેં નમાઝ નહીં પઢતે કયૂંકે ઇસ કે મો'તકિદ નહીં ઔર લોગોં કે સામને નમાઝી બનતે હૈ ઔર અપને આપ કો નમાઝી ઝાહિર કરતે હૈ ઔર દિખાને કે લિયે ઉઠ બેઠ લેતે હૈ ઔર હકીકત મેં નમાઝ સે ગાફિલ હૈ. ૬. ઇબાદતોં મેં. આગે ઉન કે બુખલ કા બયાન ફરમાયા જાતા હૈ. ૭. મિસ્લે સૂઈ વ હાંડી વ પિયાલે કે ૮. મસ્અલા : ઉ-લમા ને ફરમાયા કે મુસ્તહબ હૈ કે આદમી અપને ઘર મેં ઐસી ચીઝેં અપની હાજત સે ઝિયાદા રખે જિન કી હમસાયોં કો હાજત હોતી હૈ ઔર ઉન્હેં આરિયતન દિયા કરે.

૧. સૂ-રતુલ કૌસર જુમ્હૂર કે નઝદીક મ-દનિયા હૈ, ઇસ મેં એક રુકૂઅ ત્રીન આયતેં દસ કલિમે બયાલીસ હર્ફ હૈ.

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝

એ મહબૂબ બેશક હમ ને તુમ્હેં બે શુમાર ખૂબિયાં અતા ફરમાઈ² તો તુમ અપને રબ કે લિયે નમાઝ પઢો³ ઔર કુરબાની કરો⁴

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝

બેશક જો તુમ્હારા દુશ્મન હૈ વોહી હર ખૈર સે મહઝમ હૈ⁵

﴿آيَاتُهَا ٢﴾ ﴿سُورَةُ الْكَافِرُونَ مَكِّيَّةٌ ١٨﴾ ﴿رُكُوعُهَا ١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆત મેહરબાન રહમ વાલા¹

2. ઔર ફઝાઈલે કસીરા ઈનાયત કર કે તમામ ખલક પર અફઝલ ક્રિયા. હુસ્ને ઝાહિર ભી દિયા હુસ્ને બાતિન ભી, ન-સબે આલી ભી, નુબુવ્વત ભી, કિતાબ ભી, હિકમત ભી, ઈલ્મ ભી, શફાઅત ભી, હોઝે કૌસર ભી, મકામે મહમૂદ ભી, કસ્રતે ઉમ્મત ભી, આ'દાએ દીન પર ગ-લબા ભી, કસ્રતે ફુતૂહ ભી ઔર બે શુમાર ને'મતેં ઔર ફઝીલતેં જિન કી નિહાયત નહીં. 3. જિસ ને તુમ્હેં ઈઝ્ઝત વ શરાફત દી 4. ઈસ કે લિયે ઉસ કે નામ પર બ ખિલાફ બુત પરસ્તોં કે જો બુતોં કે નામ પર ઝબ્હ કરતે હૈં. ઈસ આયત કી તફસીર મેં એક કૌલ યેહ ભી હૈ કે નમાઝ સે નમાઝે ઈદ મુરાદ હૈ. 5. ન આપ. ક્યુંકે આપ કા સિલ્સિલા ક્રિયામત તક જારી રહેગા આપ કી ઔલાદ મેં ભી કસરત હોગી ઔર આપ કે મુત્તબિઈન (પૈરવી કરને વાલોં) સે દુન્યા ભર જાએગી આપ કા ઝિક મિમ્બરોં પર બુલન્દ હોગા ક્રિયામત તક પૈદા હોને વાલે આલિમ ઔર વાઈઝ અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક કે સાથ આપ કા ઝિક કરતે રહેંગે. બે નામો નિશાન ઔર હર ભલાઈ સે મહઝમ તો આપ કે દુશ્મન હૈં. શાને નુઝૂલ : જબ સય્યિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કે ફરજન્દ હઝરતે કાસિમ કા વિસાલ હુવા તો કુફરાર ને આપ કો “અબ્તર” યા'ની મુન-ક-તઉન્નસ્લ કહા ઔર યેહ કહા કે અબ ઈન કી નસ્લ નહીં રહી ઈન કે બા'દ અબ ઈન કા ઝિક ભી ન રહેગા યેહ સબ ચરયા ખત્મ હો જાએગા, ઈસ પર સૂરએ કરીમા નાઝિલ હુઈ ઔર અલ્લાહ તઆલા ને ઉન કુફરાર કી તક્ઝીબ કી ઔર ઉન કા બાલિગ રદ ફરમાયા.

1. સૂ-રતુલ કાફિરૂન મક્કિયા હૈ, ઈસ મેં એક રુકૂઅ ૯⁶ આયતેં ૯૭બીસ કલિમે ચોરાનવે હર્ફ હૈં. શાને નુઝૂલ : કુરૈશ કી એક જમાઅત ને સય્યિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે કહા કે આપ હમારે દીન કા ઈતિબાઅ કીજિયે હમ આપ કે દીન કા ઈતિબાઅ કરેંગે એક સાલ આપ હમારે મા'બૂદોં કી ઈબાદત કરેં એક સાલ હમ આપ કે મા'બૂદ કી ઈબાદત કરેંગે. સય્યિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰલِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : અલ્લાહ કી પનાહ, કે મેં ઉસ કે સાથ ગૈર કો શરીક કરૂં. કહને લગે તો આપ હમારે કિસી મા'બૂદ કો હાથ હી લગા દીજિયે હમ આપ કી તસ્દીક કર દેંગે ઔર આપ કે મા'બૂદ કી ઈબાદત કરેંગે. ઈસ પર

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ ٢

તુમ ફરમાઓ ઐ કાફિરો² ન મેં પૂજતા હૂં જો તુમ પૂજતે હો

وَلَا أَنْتُمْ عِبُدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ ٣ وَلَا أَنَا عَابِدٌ

ઔર ન તુમ પૂજતે હો જો મેં પૂજતા હૂં ઔર ન મેં પૂજુંગા

مَا عِبَدْتُمْ ۝ ٤ وَلَا أَنْتُمْ عِبُدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ ٥

જો તુમ ને પૂજા ઔર ન તુમ પૂજોગે જો મેં પૂજતા હૂં

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۝ ٦

તુમ્હેં તુમ્હારા દીન ઔર મુઝે મેરા દીન³

﴿ اٰیٰتھا ۳ ﴾ ﴿ ۱۱۰ سُوْرَةُ النَّصْرِ مَكِّيَّةٌ ۱۱ ﴾ ﴿ رُكُوْعھا ۱ ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા¹

اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝ ١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ

જબ અલ્લાહ કી મદદ ઔર ફત્હ આએ² ઔર લોગોં કો તુમ દેખો કે અલ્લાહ

યેહ સૂરએ શરીફા નાઝિલ હુઈ ઔર સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم મસ્જિદે હરામ મેં તશરીફ લે ગએ વહાં કુરૈશ કી વોહ જમાઅત મૌજૂદ થી હુઝૂર ને યેહ સૂરત ઉઠ્ઠે પઢ કર સુનાઈ તો વોહ માયૂસ હો ગએ ઔર હુઝૂર કે ઔર હુઝૂર કે અસ્લાબ કે દર પૈ ઈઝા હુએ. 2. મુખાતબ યહાં મખસૂસ કાફિર હેં જો ઈલ્મે ઈલાહી મેં ઈમાન સે મહરૂમ હેં. 3. યા'ની તુમ્હારે લિયે તુમ્હારા કુફ્ર ઔર મેરે લિયે મેરી તૌહીદ ઔર મેરા ઈખ્લાસ ઔર મક્સૂદ ઈસ સે તહદીદ (તખ્લીહ) હે. "وَلَهُ الْآيَةُ الْمُنْسُوخَةُ بِآيَةِ الْفَتْحِ". (ઔર યેહ આયત કિતાલ કી આયત સે મન્સૂખ હૈ)

1. સૂરએ નસ્ર મ-દનિયા હૈ ઈસ મેં એક રુકૂઆ તીન આયતેં સતરહ કલિમે સતત્તર હર્ફ હેં.
2. નબિય્હે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કે લિયે દુશ્મનોં કે મુકાબલે મેં. ઈસ સે યા આમ ફૂતૂહાતે ઈસ્લામ મુરાદ હેં યા ખાસ ફત્હે મક્કા.

يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ

કે દીન મેં ફૌજ ફૌજ દાખિલ હોતે હૈં^૩ તો અપને રબ કી સના કરતે હુએ

رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۖ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝

ઉસ કી પાકી બોલો ઔર ઉસ સે બખ્શિશ યાહો^૪ બેશક વોહ બહુત તૌબા કબૂલ કરને વાલા હૈ^૫

﴿آيَاتُهَا ۵﴾ ﴿سُورَةُ الْاَلْهَبِ مَكِّيَّةٌ ۖ ۶﴾ ﴿رُكُوعُهَا ۱﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા^૧

૩. જૈસા કે બાદે ફત્લે મક્કા હુવા કે લોગ અક્તારે અર્ઝ (દુન્યા કે મુખતલિફ અલાકોં) સે શૌકે ગુલામી મેં ચલે આતે થે ઔર શ-રફે ઇસ્લામ સે મુશરફ હોતે થે. ૪. ઉમ્મત કે લિયે. ૫. ઇસ સૂરત કે નાઝિલ હોને કે બા'દ સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને “سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ اسْتَغْفِرُ اللَّهُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ” કી બહુત કસરત ફરમાઈ. હઝરતે ઇબને ઉમર રઝીલ્લેલ્લાહુનનહુ સે મરવી હૈ કે યેહ સૂરત હજજતુલ વદાઅ મેં બ મકામ મિના નાઝિલ હુઈ, ઇસ કે બા'દ આયત (النساء: ૧૦૩) “الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ” નાઝિલ હુઈ, ઇસ કે નાઝિલ હોને કે બા'દ અસ્સી રોઝ સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને દુન્યા મેં તશરીફ રખી ફિર આયત (النساء: ૧૦૪) “الْكَالَةَ” નાઝિલ હુઈ, ઇસ કે બા'દ હુઝૂર પચાસ રોઝ તશરીફ ફરમા રહે ફિર આયત (البقرة: ૨૮૧) “وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ” નાઝિલ હુઈ, ઇસ કે બા'દ હુઝૂર ઇકકીસ રોઝ યા સાત રોઝ તશરીફ ફરમા રહે. ઇસ સૂરતે મુબારકા કે નાઝિલ હોને કે બા'દ સહાબા ને સમઝ લિયા થા કે દીન કામિલ ઔર તમામ હો ગયા તો અબ હુઝૂર صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم દુન્યા મેં ઝિયાદા તશરીફ ન રખેંગે યુનાન્થે હઝરતે ઉમર રઝીલ્લેલ્લાહુનનહુ યેહ સૂરત સુન કર ઇસી ખયાલ સે રોએ, ઇસ સૂરત કે નાઝિલ હોને કે બા'દ સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ખુત્બે મેં ફરમાયા કે એક બન્દે કો અલ્લાહ તઆલા ને ઇખ્તિયાર દિયા, યાહે દુન્યા મેં રહે, યાહે ઉસ કી લિકા કબૂલ ફરમાએ. ઉસ બન્દે ને લિકાએ ઇલાહી ઇખ્તિયાર કી. યેહ સુન કર હઝરતે અબૂ બક રઝીલ્લેલ્લાહુનનહુ ને અર્ઝ કિયા : આપ પર હમારી જાનેં, હમારે માલ, હમારે આબા, હમારી ઔલાદેં સબ કુરબાન. ૧. સૂરએ અબી લહલ મક્કિયા હૈ ઇસ મેં એક રુકૂઅ પાંચ આયતેં બીસ કલિમે સતત્તર હર્ફ હૈં. શાને નુઝૂલ : જબ નબિય્થે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને કોહે સફા પર અરબ કે લોગોં કો દા'વત દી હર તરફ સે લોગ આએ ઔર હુઝૂર ને ઉન સે અપને સિદકો

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝۱ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا

તબાહ હો જાએં અબૂ લહબ કે દોનોં હાથ ઔર વોહ તબાહ હો હી ગયા²
 ઉસે કુછ કામ ન આયા ઉસ કા માલ ઔર ન જો

كَسَبَ ۝۲ سَيَصْلَىٰ نَارًا إِذَا تَلَهَّبَ ۝۳ وَأُمْرَأَتُهُ

કમાયા³ અબ ધંસતા હૈ લપટ મારતી આગ મેં વોહ ઔર ઉસ કી જોડ⁴

حَبَالَةَ الْحَطَبِ ۝۴ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ ۝۵

લકડિયોં કા ગઢા સર પર ઉઠાએ ઉસ કે ગલે મેં ખજૂર કી છાલ કા રસ્સા⁵

અમાનત કી શહાદતેં લેને કે બા'દ ફરમાયા “إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ يَدَىٰ عَذَابٍ شَدِيدٍ” (મેં તુમ્હેં કિયામત કે સખ્ત અઝાબ સે ડરાતા હું) ઈસ પર અબૂ લહબ ને હુજૂર સે કહા થા કે તુમ તબાહ હો જાઓ, કયા તુમ ને હમેં ઈસ લિયે જમ્મ કિયા થા. ઈસ પર યેહ સૂરત શરીફ નાઝિલ હુઈ ઔર અલ્લાહ તઆલા ને અપને હબીબે અકરમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કી તરફ સે જવાબ દિયા **2.** અબૂ લહબ કા નામ અબ્દુલ ઉઝ્ઝા હૈ. યેહ અબ્દુલ મુતલિબ કા બેટા ઔર સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા ચચા થા, બહુત ગોરા ખૂબ સૂરત આદમી થા, ઈસી લિયે ઈસ કી કુન્યત અબૂ લહબ હૈ ઔર ઈસી કુન્યત સે વોહ મશહૂર થા. દોનોં હાથોં સે મુરાદ ઉસ કી ઝાત હૈ. **3.** યા'ની ઉસ કી ઔલાદ. મરવી હૈ કે અબૂ લહબ ને જબ પહલી આયત સુની તો કહને લગા કે જો કુછ મેરે ભતીજે કહતે હેં અગર સચ હૈ તો મેં અપની જાન કે લિયે અપને માલ વ ઔલાદ કો ફિદયા કર દૂંગા ઈસ આયત મેં ઈસ કા રદ ફરમાયા ગયા કે યેહ ખયાલ ગલત હૈ ઉસ વક્ત કોઈ ચીઝ કામ આને વાલી નહીં. **4.** ઉમ્મે જમીલ બિન્તે હર્બ બિન ઉમય્યા અબૂ સુફ્યાન કી બહન જો રસૂલે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે નિહાયત ઈનાદ વ અદાવત રખતી થી ઔર બા વુજૂદ યેહ કે બહુત દૌલત મન્દ ઔર બડે ઘરાને કી થી લેકિન સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰલِہٖ وَسَلَّم કી અદાવત મેં ઈન્તિહા કો પહોંચી થી કે ખુદ અપને સર પર કાંટોં કા ગઢા લા કર રસૂલે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰલِہٖ وَسَلَّم કે રાસ્તે મેં ડાલતી તાકે હુજૂર કો ઔર હુજૂર કે અસ્હાબ કો ઈઝા વ તક્લીફ હો ઔર હુજૂર કી ઈઝા રસાની ઈસ કો ઇતની પ્યારી થી કે વોહ ઈસ કામ મેં કિસી દૂસરે સે મદદ લેના ભી ગવારા ન કરતી થી. **5.** જિસ સે કાંટોં કા ગઢા બાંધતી થી એક રોઝ યેહ બોઝ ઉઠા કર લા રહી થી કે થક કર આરામ લેને કે લિયે એક પથ્થર પર બેઠ ગઈ એક ફિરિશ્તે ને બ હુકમે ઈલાહી ઉસ કે પીછે સે ઉસ કે ગઢે કો ખીંચા વોહ ગિરા ઔર રસ્સી સે ગલે મેં ફાંસી લગ ગઈ ઔર વોહ મર ગઈ.

﴿سُورَةُ الْاٰخِرٰتِ ۝ ۲۲﴾ ﴿رَكْعَتَا ۱﴾ ﴿اٰیٰتُهَا ۴﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆત જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા¹

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۝۱ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝۲ لَمْ يَلِدْ ۝۳

તુમ ફરમાઓ વોહ અલ્લાહ હૈ વોહ એક હૈ² અલ્લાહ બે નિયાઝ હૈ³ ન ઉસ કી કોઈ ઔલાદ⁴

لَمْ يُولَدْ ۝۴ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ۝۵

ઔર ન વોહ કિસી સે પૈદા હુવા⁵ ઔર ન ઉસ કે જોડ કા કોઈ⁶

1. સૂરએ ઈબ્લાસ મક્કિયા વ બકોલે (એક કૌલ કે મુતાબિક) મ-દનિયા હૈ ઈસ મેં એક રુકૂઅ ચાર યા પાંચ આયતેં પન્દરહ કલિમે સેતાલીસ હર્ફ હેં. અહાદીસ મેં ઈસ સૂરત કી બહુત ફજીલતેં વારિદ હુઈ હેં ઈસ કો તિહાઈ કુરઆન કે બરાબર ફરમાયા ગયા યા'ની ત્રીન મરતબા ઈસ કો પઢા જાએ તો પૂરે કુરઆન કી તિલાવત કા સવાબ મિલે, એક શખ્સ ને સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે અઝં કિયા કે મુઝે ઈસ સૂરત સે બહુત મહબ્બત હૈ, ફરમાયા ઈસ કી મહબ્બત તુઝે જન્મત મેં દાખિલ કરેગી. (ترمذی) શાને નુઝૂલ : કુફરારે અરબ ને સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે અલ્લાહુ રબુલ ઈઝ્ઝત તબા-ર-ક વ તઆલા કે મુન્તઅલ્લિક તરહ તરહ કે સુવાલ કિયે કોઈ કહતા થા કે અલ્લાહ કા નસબ ક્યા હૈ કોઈ કહતા થા કે વોહ સોને કા હૈ યા ચાંદી કા હૈ યા લોહે કા હૈ યા લકડી કા હૈ કિસ ચીઝ કા હૈ ? કિસી ને કહા વોહ ક્યા ખાતા હૈ ? ક્યા પીતા હૈ ? રબૂબિયત ઉસ ને કિસ સે વિરસે મેં પાઈ ઔર ઉસ કા કૌન વારિસ હોગા ? ઉન કે જવાબ મેં અલ્લાહ તઆલા ને યેહ સૂરત નાઝિલ ફરમાઈ ઔર અપને ઝાત વ સિફાત કા બયાન ફરમા કર મા'રિફત કી રાહ વાઝેહ કી ઔર જાહિલાના ખયાલાત વ અવહામ કી તારીકિયોં કો જિન મેં વોહ લોગ ગિરિફતાર થે અપની ઝાત વ સિફાત કે અન્વાર કે બયાન સે મુઝ્મહિલ (ઝાઈલ) કર દિયા. 2. રબૂબિયત વ ઉલૂહિયત મેં સિફાતે અ-ઝ-મતો કમાલ કે સાથ મૌસૂફ હૈ, મિસ્લ વ નઝીર વ શબીહ સે પાક હૈ, ઉસ કા કોઈ શરીક નહીં. 3. હર ચીઝ સે, ન ખાએ, ન પિયે, હમેશા સે હૈ હમેશા રહે. 4. ક્યૂંકે કોઈ ઉસ કા મુજાનસ નહીં. 5. ક્યૂંકે વોહ કદીમ (યા'ની હમેશા સે) હૈ ઔર પૈદા હોના હાદિસ કી શાન હૈ. 6. યા'ની કોઈ ઉસ કા હમ્તા વ અદીલ (બરાબરી કરને વાલા) નહીં. ઈસ સૂરત કી ચન્દ આયતોં મેં ઈલ્મે ઈલાહિયાત કે નફીસ વ આ'લા મતાલિબ બયાન ફરમા દિયે ગએ હેં જિન કી તફ્સીલાત સે કુતુબ ખાને કે કુતુબ ખાને લબરેઝ હો જાએ.

﴿سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿٢٠﴾ ﴿رُحْمَا﴾ ﴿١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઆ જો નિહાયત મેહરબાન રહમ વાલા¹

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝١ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢

તુમ ફરમાઓ મૈં ઉસ કી પનાહ લેતા હૂં જો સુબહ કા પૈદા કરને વાલા હૈ² ઉસ કી સબ મખ્લૂક કે શર સે³

1. સૂરએ ફલક મ-દનિયા હૈ ઔર એક કૌલ યેહ હૈ કે મક્કિયા હૈ "وَالْوَلُّدُ الْأَصْحُ" (ઔર પહલા કૌલ ઝિયાદા સહીહ હૈ) ઈસ સૂરત મેં એક રુકૂઅ, પાંચ આયતેં, તેઈસ કલિમે, ચોહત્તર હર્ફ હૈ. શાને નુજૂલ : યેહ સૂરત ઔર સૂર-તુન્નાસ જો ઈસ કે બા'દ હૈ ઉસ વક્ત નાઝિલ હુઈ જબ કે લબીદ બિન આ'સમ યહૂદી ઔર ઉસ કી બેટિયોં ને હુઝૂર સય્યિદે આલમ ﷺ પર જાદૂ ક્રિયા ઔર હુઝૂર કે જિસ્મે મુબારક ઔર આ'જાએ ઝાહિરા પર ઉસ કા અસર હુવા કલબ વ અકલ વ એ'તિકાદ પર કુછ અસર ન હુવા ચન્દ રોઝ કે બા'દ જિબ્રીલ આએ ઔર ઉન્હોં ને અર્ઝ ક્રિયા કે એક યહૂદી ને આપ પર જાદૂ ક્રિયા હૈ ઔર જાદૂ કા જો કુછ સામાન હૈ વોહ ફુલાં ફૂંએં મેં એક પથ્થર કે નીચે દાબ દિયા હૈ, હુઝૂર સય્યિદે આલમ ﷺ ને અલિય્યુલ મુર્તઝા જેહેલ્લિલ્લેહીને ઉન્હોં કે ફૂંએં કા પાની નિકાલને કે બા'દ પથ્થર ઉઠાયા ઉસ કે નીચે સે ખજૂર કે ગાભે (દરખ્ત કા અન્દરૂની નર્મ હિસ્સા) કી થેલી બરઆમદ હુઈ ઉસ મેં હુઝૂર ﷺ મૂએ શરીફ જો કંઘી સે બરઆમદ હુએ થે ઔર હુઝૂર ﷺ કંઘી કે ચન્દ દન્દાને ઔર એક ડોરા યા કમાન કા ચિલ્લા (કમાન કી તાંત, તાર) જિસ મેં ગ્યારહ ગિરહેં લગી થીં ઔર એક મોમ કા પુતલા જિસ મેં ગ્યારહ સૂઈયાં યુબી થીં યેહ સબ સામાન પથ્થર કે નીચે સે નિકલા ઔર હુઝૂર કી ખિદમત મેં હાઝિર ક્રિયા ગયા અલ્લાહ તઆલા ને યેહ દોનોં સૂરતેં નાઝિલ ફરમાઈ ઈન દોનોં સૂરતોં મેં ગ્યારહ આયતેં હૈં પાંચ સૂરએ ફલક મેં, હર એક આયત કે પઢને કે સાથ એક એક ગિરહ ખુલતી જાતી થી યહાં તક કે સબ ગિરહેં ખુલ ગઈં ઔર હુઝૂર ﷺ બિલ્કુલ તન્દુરુસ્ત હો ગયે.

મસ્અલા : તા'વીહ ઔર અમલ જિસ મેં કોઈ કલિમા કુફ્ર યા શિર્ક કા ન હો જાઈઝ હૈ ખાસ કર વોહ અમલ જો આયાતે કુરઆનિયા સે ક્રિયે જાએં યા અહાદીસ મેં વારિદ હુએ હોં. હદીસ શરીફ મેં હૈ કે અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ ને અર્ઝ ક્રિયા યા રસૂલલ્લાહ ﷺ જા'ફર કે બચ્ચોં કો જલ્દ જલ્દ નઝર હોતી હૈ કયા મુએ ઈજાઝત હૈ કે ઉન કે લિયે અમલ કરૂં? હુઝૂર ને ઈજાઝત દી. (તરમ્ઝી)

2. તઅવ્વુઝ મેં અલ્લાહ તઆલા કા ઈસ વસ્ફ કે સાથ ઝિક્ર ઈસ લિયે હૈ કે અલ્લાહ તઆલા સુબહ પૈદા કર કે શબ કી તારીકી દૂર ફરમાતા હૈ તો વોહ કાદિર હૈ કે પનાહ ચાહને વાલે કો જિન હાલાત સે ખોફ હૈ ઉન કો દૂર ફરમાએ નીઝ જિસ તરહ શબે તાર મેં આદમી તુલૂએ સુબહ કા ઈન્તિઝાર કરતા હૈ ઔસા હી ખાઈફ અમ્ન વ રાહત કા મુન્તાઝિર રહતા હૈ ઈલાવા બર્ની સુબહ અહલે ઈઝતિરાહ વ ઈઝતિરાહ કી દુઆઓં કા ઔર ઉન કે કબૂલ હોને કા વક્ત હૈ તો મુરાદ યેહ હુઈ કે જિસ વક્ત અરબાબે કર્બો ગમ (ગમગીન વ મુસીબત ઝઢો) કો કશાઈશ (આસાની) દી જાતી હૈ ઔર દુઆએં કબૂલ કી જાતી હૈં મેં ઉસ વક્ત કે પૈદા કરને વાલે કી પનાહ ચાહતા હૂં, એક કૌલ યેહ ભી હૈ કે ફલક જહન્નમ મેં એક વાદી હૈ. 3. જાનદાર હો યા બે જાન મુકલ્લફ હો યા ગૈરે મુકલ્લફ.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثِ

और अंधेरी डालने वाले के शर से जब वोह डूबे⁴ और उन औरतों के शर से जो गिरछों

فِي الْعُقَدِ ۝ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

में ફૂંકતી⁵ हैं और હસદ વાલે કે શર સે જબ વોહ મુઝ સે જલે⁶

﴿اباها ٦﴾ ﴿١٣ سُوْرَةُ الْاِنشَاءِ﴾ ﴿٢١﴾ ﴿رُكْعَهَا ١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો નિહાયત મેહરબાન રહ્મ વાલા¹

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝

તુમ કહો મેં ઉસ કી પનાહ મેં આયા જો સબ લોગોં કા રબ² સબ લોગોં કા બાદશાહ³ સબ લોગોં કા ખુદા⁴

બા'ઝ મુફ્તિસીરીન ને ફરમાયા હૈ કે મખ્લૂક સે મુરાદ યહાં ખાસ ઈબ્લીસ હૈ જિસ સે બદતર મખ્લૂક મેં કોઈ નહીં ઔર જાદૂ કે અમલ ઉસ કી ઔર ઉસ કે આ'વાન (મુઆ-વનત કરને વાલોં) વ લશ્કરોં કી મદદ સે પૂરે હોતે હૈં. 4. હઝરતે ઉમ્મુલ મુઅમિનીન આઈશા રَضِیَ اللهُ عَنْهَا સે મરવી હૈ કે રસૂલે કરીમ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِہٖ وَسَلَّم ને યાંદ કી તરફ નઝર કર કે ઉન સે ફરમાયા : ઐ આઈશા ! અલ્લાહ કી પનાહ લો ઈસ કે શર સે યેહ અંધેરી ડાલને વાલા હૈ જબ ડૂબે. (તરમ્ઝી) યા'ની આખિરે માહ મેં જબ યાંદ છુપ જાએ તો જાદૂ કે વોહ અમલ જો બીમાર કરને કે લિયે હૈં ઈસી વક્ત મેં કિયે જાતે હૈં. 5. યા'ની જાદૂગર ઔરતેં જો ડોરોં મેં ગિરહ લગા લગા કર ઉન મેં જાદૂ કે મન્તર પઢ પઢ કર ફૂંકતી હૈં જૈસે કે લબીદ કી લડકિયાં. મસ્અલા : ગન્ડે બનાના ઔર ઉન પર ગિરહ લગાના, આયાતે કુરઆન યા અસ્માએ ઈલાહિયા દમ કરના જાઈઝ હૈ જુમ્હૂર સહાબા વ તાબિઈન ઈસી પર હૈં ઔર હદીસે આઈશા રَضِیَ اللهُ عَنْهَا મેં હૈ કે જબ હુઝૂર સય્યિદે આલમ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآલِہٖ وَسَلَّم કે અહ્લ મેં સે કોઈ બીમાર હોતા તો હુઝૂર મુઅવ્વઝાત (સૂરએ ફલક ઔર નાસ) પઢ કર ઉસ પર દમ ફરમાતે. 6. હસદ વાલા વોહ હૈ જો દૂસરે કે ઝવાલે ને'મત કી તમન્ના કરે. યહાં હાસિદ સે યહુદ મુરાદ હૈં જો નબિયે કરીમ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآલِہٖ وَسَلَّم સે હસદ કરતે થે યા ખાસ લબીદ બિન આ'સમ યહુદી. હસદ બદ તરીન સિફત હૈ ઔર યેહી સબ સે પહલા ગુનાહ હૈ જો આસ્માન મેં ઈબ્લીસ સે સરઝદ હુવા ઔર ઝમીન મેં કાબીલ સે.

1. સૂ-રતુનાસ બકોલે અસહ્લ (ઝિયાદા સહીહ કૌલ કે મુતાબિક) મ-દનિયા હૈ ઈસ મેં એક રુકૂઅ ઇ⁶ આયતેં બીસ કલિમે ઉનાસી હર્ફ હૈં. 2. સબ કા ખાલિક વ માલિક. ઝિક્ક મેં ઈન્સાનોં કી તખ્પીસ ઈન કી તશરીફ (ઇઝ્ઝત) કે લિયે હૈ કે ઈન્હેં અશરફુલ મખ્લૂકાત કિયા. 3. ઉન કે કામોં કી તદબીર ફરમાને વાલા 4. કે ઈલાહ ઔર મા'બૂદ હોના ઉસી કે સાથ ખાસ હૈ.

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝۴ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي

ઉસ કે શર સે જો દિલ મેં બુરે ખતરે ડાલે⁵ ઓર દબક રહે⁶ વોહ જો લોગોં કે દિલોં મેં

صُدُّوا النَّاسَ ۝۵ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ ۝۶

વસ્વસે ડાલતે હેં જિન્ન ઓર આદમી⁷

5. મુરાદ ઈસ સે શૈતાન હૈ. 6. યેહ ઉસ કી આદત હી હૈ કે ઈન્સાન જબ ગાફિલ હોતા હૈ તો ઉસ કે દિલ મેં વસ્વસે ડાલતા હૈ ઓર જબ ઈન્સાન અલ્લાહ કા ઝિક્ર કરતા હૈ તો શૈતાન દબક રહતા હૈ ઓર હટ જાતા હૈ. 7. યેહ બયાન હૈ વસ્વસે ડાલને વાલે શૈતાન કા કે વોહ જિન્નોં મેં સે ભી હોતા હૈ ઓર ઈન્સાનોં મેં સે ભી જૈસા શયાતીને જિન્ન ઈન્સાનોં કો વસ્વસે મેં ડાલતે હેં એસે હી શયાતીને ઈન્સ ભી નાસેહ બન કર આદમી કે દિલ મેં વસ્વસે ડાલતે હેં ફિર અગર આદમી ઈન વસ્વસોં કો માનતા હૈ તો ઉસ કા સિલ્સિલા બઢ જાતા હૈ ઓર ખૂબ ગુમરાહ કરતે હેં ઓર અગર ઉસ સે મુન્-તનફિફર હોતા હૈ તો હટ જાતે હેં ઓર દબક રહતે હેં. આદમી કો ચાહિયે કે શયાતીને જિન્ન કે શર સે ભી પનાહ માંગે ઓર શયાતીને ઈન્સ કે શર સે ભી. બુબારી વ મુસ્લિમ કી હદીસ મેં હૈ કે સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم શબ કો જબ બિસ્તર મુબારક પર તશરીફ લાતે તો અપને દોનોં દસ્તે મુબારક જમ્મ ફરમા કર ઉન મેં દમ કરતે ઓર સૂરએ “قُلْ أَغْوُدُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝۴ قُلْ أَغْوُدُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝۵ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ” પઢ કર અપને મુબારક હાથોં કો સરે મુબારક સે લે કર તમામ જિસ્મે અકદસ પર ફેરતે જહાં તક દસ્તે મુબારક પહોંચ સકતે, યેહ અમલ તીન મરતબા ફરમાતે.

وَاللَّهُ تَعَالٰی اَعْلَمُ بِمُرَادِهِ ۝۵ وَاسْرَارِ كِتَابِهِ ۝۶ وَاجْرُدْ غَوَائِنَا اِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝۷ وَافْضِلْ الصَّلٰوةَ ۝۸ وَارْزُقْنِي السَّلَامَ ۝۹ عَلَى حَبِيبِهِ ۝۱۰ وَسَيِّدِ انْبِيَآئِهِ ۝۱۱ وَرُسُلِهِ ۝۱۲ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ ۝۱۳ وَآلِهِ ۝۱۴ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ ۝۱۵

દુઆએ કુનૂત

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَغِيْنُكَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نُوْمِنُ

એ અલ્લાહ હમ તુઝ સે મદદ ચાહતે હૈંં ઓર તુઝ સે બખ્શિશ માંગતે હૈંં ઓર તુઝ પર ઇમાન લાતે હૈંં

بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَ نُنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ

ઓર તુઝ પર ભરોસા રખતે હૈંં ઓર તેરી બહુત અચ્છી તા'રીફ કરતે હૈંં ઓર

وَ نَشْكُرُكَ وَ لَا نَكْفُرُكَ وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُكُ

તેરા શુક કરતે હૈંં ઓર તેરી ના શુકી નહીં કરતે ઓર અલગ કરતે ઓર છોડતે હૈંં ઉસ

مَنْ يَّفْجُرُكَ ط اَللّٰهُمَّ اَيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّيْ

શખ્સ કો જો તેરી ના ફરમાની કરે એ અલ્લાહ હમ તેરી હી ઇબાદત કરતે ઓર તેરે હી લિયે નમાઝ

وَ نَسْجُدُ وَ اِلَيْكَ نَسْعٰى وَ نَحْفِدُ وَ نَرْجُو اَرْحَمَتَكَ

પઢતે ઓર સજદા કરતે હૈંં ઓર તેરી હી તરફ દૌડતે ઓર બિદમત કે લિયે હાઝિર હોતે હૈંં ઓર તેરી

وَ نَخْشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ.

રહમત કે ઉમ્મીદ વાર હૈંં ઓર તેરે અઝાબ સે ડરતે હૈંં બેશક તેરા અઝાબ કાફિરોં કો મિલને વાલા હૈ.

તશહહુદ

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَ الصَّلَوَاتُ وَ الطَّيِّبَاتُ ط اَلْسَّلَامُ عَلَيْكَ

તમામ કૌલી, ફે'લી ઓર માલી ઇબાદતેં અલ્લાહ હી કે લિયે હૈંં. સલામ હો આપ પર

أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ط السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى

ઐ નબી ઔર અલ્લાહ કી રહમતેં ઔર બ-ર-કતેં, સલામ હો હમ પર ઔર અલ્લાહ કે

عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ط أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ

નેક બન્દોં પર મેં ગવાહી દેતા હું કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મેં ગવાહી દેતા હું

أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ط

મુહમ્મદ ઇસ કે બન્દે ઔર રસૂલ હેં.

દુરુદે ઇબ્રાહીમ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا

ઐ અલ્લાહ દુરુદ ભેજ (હમારે સરદાર) મુહમ્મદ પર ઔર ઉન કી આલ પર જિસ તરહ તૂને

صَلَّيْتَ عَلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ وَعَلَىٰ اٰلِ اِبْرٰهِيْمَ اِنَّكَ

દુરુદ ભેજા (સચ્ચિદુના) ઇબ્રાહીમ પર ઔર ઉન કી આલ પર, બેશક તૂ

حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ط اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ

સરાહા હુવા બુરુગ હેં. ઐ અલ્લાહ બ-ર-કત નાઝિલ કર (હમારે સરદાર) મુહમ્મદ પર ઔર

عَلَىٰ اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ

ઉન કી આલ પર જિસ તરહ તૂને બ-ર-કત નાઝિલ કી (સચ્ચિદુના) ઇબ્રાહીમ

وَعَلَىٰ اٰلِ اِبْرٰهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ

ઔર ઉન કી આલ પર બેશક તૂ સરાહા હુવા બુરુગ હેં.

દુઆએ માસૂરા

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ

ઐ અલ્લાહ ઐ રબ હમારે હમેં દુન્યા મેં ભલાઈ દે ઓર હમેં આખિરત મેં

حَسَنَةً وَفِيْنَا عَذَابَ النَّارِ

ભલાઈ દે ઓર હમેં અઝાબે દોઝખ સે બચા.

શશ કલિમે

૯^૬ કલિમે, ઇમાને મુફ્ફસલ ઓર ઇમાને મુજમલ

યેહ સબ તરજમે કે સાથ ઝબાની યાદ કરેં

અબ્બલ કલિમા તસ્યિબ

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

અલ્લાહ કે સિવા કોઈ ઇબાદત કે લાઈક નહીં મુહમ્મદ (ﷺ) અલ્લાહ કે રસૂલ હેં.

દૂસરા કલિમા શહાદત

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ

મેં ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં વોહ અકેલા હૈં ઉસ કા કોઈ શરીક નહીં

وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ

ઓર મેં ગવાહી દેતા હૂં કે બેશક મુહમ્મદ (ﷺ) અલ્લાહ કે બન્દે ઓર રસૂલ હેં.

તીસરા કલિમા તમ્જુદ

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ

અલ્લાહ પાક હૈ ઓર સબ ખૂબિયાં અલ્લાહ કે લિયે હૈં ઓર અલ્લાહ કે સિવા
કોઈ મા'બૂદ નહીં ઓર અલ્લાહ સબ સે

أكبر ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم

બડા હૈ ગુનાહોં સે બચને કી તાકત ઓર નેકી કરને કી તૌફીક અલ્લાહ હી કી
તરફ સે હૈ જો સબ સે બુલન્દ અ-ઝમત વાલા હૈ.

ચૌથા કલિમા તૌહીદ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ

અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં વોહ અકેલા હૈ ઉસ કા કોઈ શરીક નહીં ઉસી કે લિયે હૈ બાદશાહી

وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ أَبَدًا

ઓર ઉસી કે લિયે હમ્દ હૈ વોહી જિન્દા કરતા ઓર મારતા હૈ ઓર વોહ જિન્દા હૈ ઉસ કો હરગિઝ કબી મૌત નહીં

أَبَدًا ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ط بِيَدِهِ الْخَيْرُ ط وَ

આએગી. બડે જલાલ ઓર બુરુર્ગી વાલા હૈ ઉસ કે હાથ મેં ભલાઈ હૈ ઓર

هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

વોહ હર ચીઝ પર કાદિર હૈ.

પાંચવાં કલિમા ઇસ્તિઝાર

اَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّي مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ اَذْنَبْتُهُ عَمَدًا اَوْ

મैं અલ્લાહ સે મુઆફી માંગતા હૂં જો મેરા પરવર દગાર હૈ હર ગુનાહ સે જો મैं ને જાન બૂઝ કર ક્રિયા યા

خَطَاً سِرًّا اَوْ عَلَانِيَةً وَّ اَتُوبُ اِلَيْهِ مِنَ الذَّنْبِ

ભૂલ કર, છુપ કર ક્રિયા યા ઝાહિર હો કર ઓર મैं ઉસ કી બારગાહ મેં તોબા કરતા હૂં ઉસ ગુનાહ સે

الَّذِي اَعْلَمُ وَمِنَ الذَّنْبِ الَّذِي لَا اَعْلَمُ اِنَّكَ

જિસ કો મैं જાનતા હૂં ઓર ઉસ ગુનાહ સે ભી જિસ કો મैं નહીં જાનતા, (ઐ અલ્લાહ!) બેશક

اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ وَ سَتَّارُ الْعُيُوبِ وَ غَفَّارُ الذُّنُوبِ

તૂ ગૈબોં કા જાનને વાલા ઓર એબોં કા છુપાને વાલા ઓર ગુનાહોં કા બખ્શને વાલા હૈ ઓર ગુનાહ

وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

સે બચને કી તાકત ઓર નેકી કરને કી કુવ્વત અલ્લાહ હી કી તરફ સે હૈ
જો સબ સે બુલન્દ અ-ઝમત વાલા હૈ.

છટા કલિમા રદ્દ ફુરુ

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ اَنْ اُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا

ઐ અલ્લાહ! મैं તેરી પનાહ માંગતા હૂં ઇસ બાત સે કે મैं કિસી શૈ કો તેરા શરીક બનાઊં

وَاَنَا اَعْلَمُ بِهِ وَ اَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا اَعْلَمُ بِهِ تُبْتُ

જાન બૂઝ કર ઓર બખ્શિશ માંગતા હૂં તુજ સે ઉસ (શિક) કી જિસ કો મैं નહીં જાનતા ઓર મैं ને ઉસ સે

عَنْهُ وَتَبَرَّأْتُ مِنَ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ وَالْكَذِبِ وَ

તૌબા કી ઔર મૈં બેઝાર હુવા કુફર સે ઔર શિર્ક સે ઔર ઝૂટ સે ઔર

الْغَيْبَةِ وَالْبِدْعَةِ وَالنَّمِيمَةِ وَالْفَوَاحِشِ وَالْبُهْتَانِ

ગીબત સે ઔર બિદઅત સે ઔર યુગલી સે ઔર બે હયાઈયોં સે ઔર બોહતાન સે

وَالْمَعَاصِي كُلِّهَا وَأَسْلَمْتُ وَأَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

ઔર તમામ ગુનાહોં સે ઔર મૈં ઈસ્લામ લાયા ઔર મૈં કહતા હૂં અલ્લાહ કે સિવા કોઈ ઈબાદત કે

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

લાઈક નહીં મુહમ્મદ (ﷺ) અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં.

ઈમાને મુફ્સસલ

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ

મૈં ઈમાન લાયા અલ્લાહ પર ઔર ઉસ કે ફિરિશ્તોં પર ઔર ઉસ કી કિતાબોં પર ઔર ઉસ કે રસૂલોં પર ઔર

الْآخِرِ وَ الْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

કિયામત કે દિન પર ઔર ઈસ પર, કે અઝ્ઘી ઔર બુરી તકદીર અલ્લાહ કી તરફ સે હૈં

وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ

ઔર મૌત કે બા'દ ઉઠાએ જાને પર.

ઈમાને મુજમલ

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ كَمَا هُوَ بِاَسْمَائِهِ وَصِفَاتِهِ وَقَبْلْتُ

મैं ઈમાન લાયા અલ્લાહ પર જૈસા કે વોહ અપને નામોં ઔર અપની સિફતોં કે સાથ હૈ ઔર મૈં ને

جَمِيعَ اَحْكَامِهِ اِقْرَارُ بِاللِّسَانِ وَتَصْدِيقُ بِالْقَلْبِ

ઉસ કે તમામ અહકામ કબૂલ કિયે ઝબાન સે ઈકરાર કરતે હુએ ઔર દિલ સે તસ્દીક કરતે હુએ.

બાલિગ મર્દ વ ઔરત કે જનાઁ કી દુઆ

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَ

ઈલાહી બખ્શ દે હમારે હર ઝિન્દા કો ઔર હમારે હર ફૈત શુદ્દા કો ઔર હમારે હર હાઝિર કો ઔર હમારે હર ગાઈબ કો ઔર

صَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَانْشَأَ اللّٰهُمَّ مِنْ

હમારે હર છોટે કો ઔર હમારે હર બડે કો ઔર હમારે હર મર્દ કો ઔર હમારી હર ઔરત કો ઈલાહી

اَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَاحْيِهِ عَلَى الْاِسْلَامِ وَ مَنْ تَوَفَّيْتَهُ

તૂ હમ મૈં સે જિસ કો ઝિન્દા રખે તો ઉસ કો ઈસ્લામ પર ઝિન્દા રખ ઔર હમ મૈં સે જિસ કો મૌત દે

مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْاِيْمَانِ

તો ઉસ કો ઈમાન પર મૌત દે.

ના બાલિગ લડકે કી દુઆ

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَّ اجْعَلْهُ لَنَا اَجْرًا

ઈલાહી ઈસ (લડકે) કો હમારે લિયે આગે પહોંચ કર સામાન કરને વાલા બના દે ઔર ઈસ કો હમારે લિયે અજ (કા મૂજિબ)

وَّ ذُخْرًا وَّ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَّ مُشَفَّعًا

ઔર વક્ત પર કામ આને વાલા બના દે ઔર ઈસ કો હમારી સિફારિશ કરને વાલા બના દે ઔર વોહ જિસ કી સિફારિશ મન્જૂર હો જાએ.

ના બાલિગ લડકી કી દુઆ

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطًا وَّ اجْعَلْهَا لَنَا اَجْرًا

ઈલાહી ઈસ (લડકી) કો હમારે લિયે આગે પહોંચ કર સામાન કરને વાલી બના દે ઔર ઈસ કો હમારે લિયે અજ (કી મૂજિબ)

وَّ ذُخْرًا وَّ اجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَّ مُشَفَّعَةً

ઔર વક્ત પર કામ આને વાલી બના દે ઔર ઈસ કો હમારી સિફારિશ કરને વાલી બના દે ઔર વોહ જિસ કી સિફારિશ મન્જૂર હો જાએ.

તલ્ખિયા (લબ્બેક)

لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ

મैं હાઝિર હૂં, યા અલ્લાહ મैं હાઝિર હૂં, મैं હાઝિર હૂં, તેરા કોઈ શરીક

لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ

નહીં મैं હાઝિર હૂં તમામ ખૂબિયાં ઔર ને'મતેં તેરે લિયે હેં

وَالْمُلْكُ لَا شَرِيكَ لَكَ

ઔર તેરા હી મુલ્ક ભી, તેરા કોઈ શરીક નહીં.

બહારે શરીઅત કે મુન્તાખબ અબ્વાબ

મુરતદ કા બયાન (1)

અલ્લાહ ેરમાતા હે :

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَبْتَ
وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢﴾

(પ ૨, البقرة: ૨૧૧)

ઔર ફરમાતા હે :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ
عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ
يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
أَعَزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ
ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

(પ ૬, المائدة: ૫૪)

તુમ મેં સે જો કોઈ અપને દીન સે મુરતદ
હો જાએ ઔર કુફ કી હાલત મેં મરે ઉસ કે
તમામ આ'માલ દુન્યા ઔર આખિરત મેં
રાએગાં હેં ઔર વોહ લોગ જહન્નમી હેં,
ઉસ મેં હમેશા રહેંગે.

ઐ ઈમાન વાલો ! તુમ મેં સે જો કોઈ અપને
દીન સે મુરતદ હો જાએ તો અન્કરીબ અલ્લાહ
એક ઐસી કૌમ લાએગા જો અલ્લાહ કો
મહબૂબ હોગી ઔર વોહ અલ્લાહ કો મહબૂબ
રખેગી મુસલ્માનોં કે સામને ઝલીલ ઔર
કાફિરોં પર સપ્ત હોગી વોહ લોગ અલ્લાહ
કી રાહ મેં જિહાદ કરેંગે કિસી મલામત કરને
વાલે કી મલામત સે ન ડરેંગે યેહ અલ્લાહ કા
ફઝ્લ હે જિસે ચાહતા હે દેતા હે ઔર
અલ્લાહ વુસ્ત વાલા, ઈસ્મ વાલા હે.

①.....બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 9, જિ. 2, સ. 453

②.....તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર તુમ મેં જો કોઈ અપને દીન સે ફિરે ફિર કાફિર
હો કર મરે તો ઉન લોગોં કા કિયા અકારત ગયા દુન્યા મેં ઔર આખિરત મેં ઔર વોહ
દોઝખ વાલે હેં ઉન્હેં ઉસ મેં હમેશા રહના.

③.....તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઐ ઈમાન વાલો તુમ મેં જો કોઈ અપને દીન સે
ફિરેગા તો અન્કરીબ અલ્લાહ ઐસે લોગ લાએગા કે વોહ અલ્લાહ કે પ્યારે ઔર
અલ્લાહ ઉન કા પ્યારા મુસલ્માનોં પર નર્મ ઔર કાફિરોં પર સપ્ત અલ્લાહ=

और फ़रमाता है :

قُلْ أَلِلّٰهِ وَأَلَيْتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ
تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَدُوا قَدْ
كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ﴿٦٦﴾

(پ ۱۰، التوبة: ۶۵، ۶۶)

તુમ ફરમા દો ! કયા અલ્લાહ ઓર ઉસ કી
આયતોં ઓર ઉસ કે રસૂલ કે સાથ તુમ
મસ્ખરા પન કરતે થે, બહાને ન બનાઓ,
તુમ ઈમાન લાને કે બા'દ કાફિર હો ગએ.

અહાદીસ

હદીસ 1 : ઈમામ બુખારી ને અબૂ હુરૈરા رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી કે હુઝૂરે અકદસ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم ને ફરમાયા : બન્દા કભી અલ્લાહ તઆલા કી ખુશનૂદી કી બાત કહતા હૈ ઓર ઉસ કી તરફ તવજજોહ ભી નહીં કરતા [યા'ની અપને નઝદીક એક મા'મૂલી બાત કહતા હૈ] અલ્લાહ તઆલા ઉસ કી વજહ સે ઉસ કે બહુત દ-રજે બુલન્દ કરતા હૈ ઓર કભી અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કી નારાઝી કી બાત કરતા હૈ ઓર ઉસ કા ખયાલ ભી નહીં કરતા ઇસ કી વજહ સે જહન્નમ મેં ગિરતા હૈ." ઓર એક રિવાયત મેં હૈ કે "મશરિક વ મગરિબ કે દરમિયાન મેં જો ફાસિલા હૈ, ઉસ સે ભી ફાસિલે પર જહન્નમ મેં ગિરતા હૈ."

(صحيح البخاري، كتاب الرقاق، باب حفظ اللسان، الحديث: ۶۴۷۷، ۶۴۷۸، ج ۴، ص ۲۴۱)

و صحيح مسلم، كتاب الزهد... إلخ، باب التكلم بالكلمة يهوى... إلخ، الحديث: ۲۹۸۸، ص ۱۰۹۵)

હદીસ 2 વ 3 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્દીદ رضي الله تعالى عنه સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم ને ફરમાયા :
“જો મુસલ્માન અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી વહદાનિયત ઓર મેરી રિસાલત કી શહાદત

==કી રાહ મેં લડેંગે ઓર કિસી મલામત કરને વાલે કી મલામત કા અન્દેશા ન કરેંગે યેહ અલ્લાહ કા ફઝલ હૈ જિસે યાહે દે ઓર અલ્લાહ વુસ્તત વાલા ઈલ્મ વાલા હૈ.

❶.....તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : તુમ ફરમાઓ કયા અલ્લાહ ઓર ઉસ કી આયતોં ઓર ઉસ કે રસૂલ સે હંસતે હો બહાને ન બનાઓ તુમ કાફિર હો ચુકે મુસલ્માન હો કર.

દેતા હૈ ઉસ કા ખૂન હલાલ નહીં, મગર તીન વજહ સે, વોહ કિસી કો કતલ કરે
 ઔર સચ્ચિબ ઝાની ઔર દીન સે નિકલ જાને વાલા જો જમાઅતે મુસ્લિમીન કો
 છોડ દેતા હૈ.” ઔર તિરમિઝી વ નસાઈ વ ઇબ્ને માજહ ને ઇસી કી
 મિસ્લ હઝરતે ઉસ્માન રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે રિવાયત કી.

(صحيح البخاري، كتاب الديات، باب قول الله تعالى ﴿ان النفس بالنفس﴾... إلخ، الحديث: ٦٨٧٨، ج ٤، ص ٣٦١)

હદીસ 4 : સહીહ બુખારી શરીફ મેં ઇકરિમા સે મરવી, કહતે હૈં કે હઝરતે
 અલી રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ કી ખિદમત મેં ઝિન્દીક પેશ કિયે ગએ (ઝિન્દીક : વોહ
 શખ્સ જો અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી વહદાનિયત કા કાઈલ ન હો) ઉન્હોં ને ઉન કો
 જલા દિયા. જબ યેહ ખબર અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ
 કો પહોંચી તો યેહ ફરમાયા કે મેં હોતા તો નહીં જલાતા ક્યૂંકે રસૂલુલ્લાહ
 (عَزَّوَجَلَّ) અલ્લાહ (صَلَّى اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) ને ઇસ સે મન્અ કિયા, ફરમાયા કે “અલ્લાહ
 કે અઝાબ કે સાથ તુમ અઝાબ મત દો.” ઔર મેં ઉન્હેં કતલ કરતા, ઇસ લિયે
 કે હુઝૂર (صَلَّى اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) ને ઇશાદિ ફરમાયા હૈ : “જો શખ્સ
 અપને દીન કો બદલ દે, ઉસે કતલ કર ડાલો.”

(صحيح البخاري، كتاب استتابة المرتدين... إلخ، الحديث: ٦٩٢٢، ج ٤، ص ٣٧٨)

મસ્અલા 1 : કુફ્ર વ શિર્ક સે બદતર કોઈ ગુનાહ નહીં ઔર વોહ ભી
 ઇરતિદાદ, કે યેહ કુફ્રે અસ્લી સે ભી બ એ’તિબારે અહકામ સખ્ત તર હૈ
 જૈસા કે ઇસ કે અહકામ સે મા’લૂમ હોગા. મુસલ્માન કો ચાહિયે કે ઇસ
 સે પનાહ માંગતા રહે કે શૈતાન હર વક્ત ઇમાન કી ઘાત (તાક) મેં હૈ
 ઔર હદીસ મેં ફરમાયા કે શૈતાન ઇન્સાન કે બદન મેં ખૂન કી તરહ
 તૈરતા હૈ. (سنن الترمذي، كتاب الرضاع، باب ماجاء كراهية... إلخ، الحديث: ١١٧٥، ج ٢، ص ٣٩١)

આદમી કો કભી અપને ઊપર યા અપની તાઅતો આ’માલ પર ભરોસા
 ન ચાહિયે હર વક્ત ખુદા પર એ’તિમાદ કરે ઔર ઉસી સે બકાએ ઇમાન

કી દુઆ ચાહે કે ઉસી કી હાથ મેં કલ્બ હૈ ઔર કલ્બ કો કલ્બ ઇસી વજહ સે કહતે હૈં કે લોટ પોટ હોતા રહતા હૈ (યા'ની બદલતા રહતા હૈ), ઇમાન પર સાબિત રહના ઉસી કી તૌફીક સે હૈ જિસ કે દસ્તે કુદરત મેં કલ્બ હૈ ઔર હદીસ મેં ફરમાયા કે “શિર્ક સે બચો, કે વોહ ચ્યૂટી કી ચાલ સે ઝિયાદા મખ્ફી હૈ.”

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند الكوفيين، حديث أبي موسى الأشعري، الحديث: ١٩٦٢٥، ج ٧، ص ١٤٦)

ઔર ઇસ સે બચને કી હદીસ મેં એક દુઆ ઇર્શાદ ફરમાઈ ઉસે હર રોઝ ત્રીન મરતબા પઢ લિયા કરો, હુઝૂરે અકદસ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા ઇર્શાદ હૈ કે શિર્ક સે મહફૂઝ રહોગે. વોહ દુઆ યેહ હૈ :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَشْرَكَ بِكَ شَيْئًا وَأَنَا أَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ.

[તરજમા : ઐ અલ્લાહ ! મેં તેરી પનાહ માંગતા હૂં કે જાન બૂઝ કર તેરે સાથ કિસી કો શરીક બનાઈઁ ઔર તુઝ સે બખ્શિશ માંગતા હૂં (ઉસ શિર્ક સે) જિસે મેં નહીં જાનતા બેશક તૂ દાનાએ ગુયૂબ હૈ.]

(الدر المختار و ردالمختار“ کتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: في حكم من شتم... إلخ، ج ٦، ص ٣٥٤)

મુરતદ વોહ શખ્સ હૈ કે ઇસ્લામ કે બા'દ કિસી ઐસે અમ્ર કા ઇન્કાર કરે જો ઝરૂરિયાતે દીન સે હો યા'ની ઝબાન સે કલિમએ કુફ્ર બકે જિસ મેં તાવીલે સહીહ કી ગુન્જાઈશ ન હો. યૂંહી બા'ઝ અફ્આલ ભી ઐસે હૈં જિન સે કાફિર હો જાતા હૈ મ-સલન બુત કો સજદા કરના. મુસ્હફ શરીફ કો નજાસત કી જગહ ફેંક દેના.

(الدر المختار“ کتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٤٤)

મસ્અલા 2 : જો બતૌરે તમસ્ખુર ઔર ઠકે (બતૌરે મઝાક) કે કુફ્ર કરેગા વોહ ભી મુરતદ હૈ અગર્યે કહતા હૈ કે ઐસા એ'તિકાદ નહીં રખતા.

(الدر المختار“ کتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٤٣)

મસ્અલા ૩ : કિસી કલામ મેં ચન્દ મા'ને બનતે હૈં બા'ઝ કુફ્ર કી તરફ જાતે હૈં બા'ઝ ઈસ્લામ કી તરફ તો ઉસ શખ્સ કી તક્ફીર નહીં કી જાએગી. (યા'ની ઉસ કો કાફિર કરાર નહીં દિયા જાએગા) હાં અગર મા'લૂમ હો, કે કાઈલ ને મા'નએ કુફ્ર કા ઈરાદા કિયા મ-સલન વોહ ખુદ કહતા હૈ કે મેરી મુરાદ યેહી હૈ તો કલામ કા મોહૂતમલ હોના (યા'ની કલામ મેં દૂસરે મા'નોં કા પાયા જાના અબ) નફઅ ન દેગા. યહાં સે મા'લૂમ હુવા કે કલિમા કે કુફ્ર હોને સે કાઈલ કા કાફિર હોના ઝરૂરી નહીં.

(“دالمحتار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: في حكم من شتم دين مسلم، ج ٦، ص ٣٥٤ وغيره)

આજ કલ બા'ઝ લોગોં ને યેહ ખયાલ કર લિયા હૈ કે કિસી શખ્સ મેં એક બાત ભી ઈસ્લામ કી હો તો ઉસે કાફિર ન કહેંગે યેહ બિલ્કુલ ગલત હૈ ક્યા યહૂદો નસારા મેં ઈસ્લામ કી કોઈ બાત નહીં પાઈ જાતી હાલાંકે કુરઆને અઝીમ મેં ઉન્હેં કાફિર ફરમાયા ગયા બલ્કે બાત યેહ હૈ કે ઉ-લમા ને ફરમાયા યેહ થા કે અગર કિસી મુસલ્માન ને એસી બાત કહી જિસ કે બા'ઝ મા'ના ઈસ્લામ કે મુતાબિક હૈં તો કાફિર ન કહેંગે ઈસ કો ઉન લોગોં ને યેહ બના લિયા. એક યેહ વબા ભી ફૈલી હુઈ હૈ કહતે હૈં કે “હમ તો કાફિર કો ભી કાફિર ન કહેંગે કે હમેં ક્યા મા'લૂમ કે ઉસ કા ખાતિમા કુફ્ર પર હોગા” યેહ ભી ગલત હૈ કુરઆને અઝીમ ને કાફિર કો કાફિર કહા ઔર કાફિર કહને કા હુક્મ દિયા (1) “قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ” ઔર અગર એસા હૈ તો મુસલ્માન કો ભી મુસલ્માન ન કહો તુમ્હેં ક્યા મા'લૂમ કે ઈસ્લામ પર મરેગા.

ખાતિમે કા હાલ તો ખુદા જાને મગર શરીઅત ને કાફિર વ મુસ્લિમ મેં ઈમ્તિયાઝ રખા હૈ અગર કાફિર કો કાફિર ન જાના જાએ તો

❶ તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : તુમ ફરમાઓ એ કાફિરો

ક્યા ઉસ કે સાથ વોહી મુઆ-મલાત કરોગે જો મુસ્લિમ કે સાથ હોતે હૈં હાલાંકે બહુત સે ઉમૂર ઐસે હૈં જિન મેં કુફર કે અહકામ મુસલમાનોં સે બિલ્કુલ જુદા હૈં મ-સલન ઉન કે જનાઝે કી નમાઝ ન પઢના, ઉન કે લિયે ઇસ્તિફાર ન કરના, ઉન કો મુસલમાનોં કી તરહ દફન ન કરના, ઉન કો અપની લડકિયાં ન દેના, ઉન પર જિહાદ કરના, ઉન સે જિઝ્યા લેના ઇસ સે ઇન્કાર કરેં તો કત્લ કરના વગૈરા વગૈરા. બા'ઝ જાહિલ યેહ કહતે હૈં કે “હમ કિસી કો કાફિર નહીં કહતે, આલિમ લોગ જાનેં વોહ કાફિર કહે” મગર ક્યા યેહ લોગ નહીં જાનતે કે અવામ કે તો વોહી અકાઈદ હોંગે જો કુરઆન વ હદીસ વગૈરહુમા સે ઉ-લમા ને ઉન્હેં બતાએ યા અવામ કે લિયે કોઈ શરીઅત જુદાગાના હૈ, જબ ઐસા નહીં તો ફિર આલિમે દીન કે બતાએ પર ક્યૂં નહીં ચલતે નીઝ યેહ કે ઝરિયાત કા ઇન્કાર કોઈ ઐસા અમ્ર નહીં જો ઉ-લમા હી જાનેં અવામ જો ઉ-લમા કી સોહબત સે મુશરફ હોતે રહતે હૈં વોહ ભી ઇન સે બે ખબર નહીં હોતે ફિર ઐસે મુઆ-મલે મેં પહલૂ તહી (કનારા કશી) ઔર એ'રાઝ (રૂ ગદાની) કે ક્યા મા'ના.

મસ્અલા 4 : કહના કુછ ચાહતા થા ઔર ઝબાન સે કુફ કી બાત નિકલ ગઈ તો કાફિર ન હુવા યા'ની જબ કે ઉસ અમ્ર સે ઇઝહારે નફરત કરે કે સુનને વાલોં કો ભી મા'લૂમ હો જાએ કે ગ-લતી સે યેહ લફઝ નિકલા હૈ ઔર અગર બાત કી પચ કી (અપની કહી હુઈ બાત પર અડા રહા) તો અબ કાફિર હો ગયા કે કુફ કી તાઈદ કરતા હૈ.

(“ردالمحتار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: الإسلام يكون بالفصل... إلخ، ج 6، ص 353)

મસ્અલા 5 : કુફી બાત કા દિલ મેં ખયાલ પૈદા હુવા ઝબાન સે બોલના બુરા જાનતા હૈ તો યેહ કુફ નહીં બલ્કે ખાસ ઈમાન કી અલામત હૈ કે દિલ મેં ઈમાન ન હોતા તો ઈસે બુરા ક્યૂં જાનતા.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٨٣)

મસ્અલા 6 : મુરતદ હોને કી ચન્દ શર્તે હૈં : (1) અકલ : ના સમજ બચ્ચા ઓર પાગલ સે એસી બાત નિકલી તો હુકમે કુફ નહીં (2) હોશ : અગર નશે મેં બકા તો કાફિર ન હુવા (3) ઈખ્તિયાર : મજબૂરી ઓર ઇકરાહ કી સૂરત મેં હુકમે કુફ નહીં. મજબૂરી કે યેહ મા'ના હૈં કે જાન જાને યા ઉઝવ કટને યા ઝર્બે શદીદ (સપ્ત માર) કા સહીહ અન્દેશા હો. ઈસ સૂરત મેં સિફ ઝબાન સે ઉસ કલિમે કે કહને કી ઇજાઝત હૈ બશર્તે કે દિલ મેં વોહી ઇત્મીનાને ઇમાની હો (1) “إِلَّا مَنْ أُرِثَ وَكَلَبَهُ مُظْمِنٌ بِالْإِيمَانِ”

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٣-٢٧٦)

મસ્અલા 7 : જો શખ્સ **مَعَادُ اللَّهِ** મુરતદ હો ગયા તો મુસ્તહબ હૈ કે હાકિમે ઇસ્લામ ઉસ પર ઇસ્લામ પેશ કરે ઓર અગર વોહ કુછ શુબા બયાન કરે તો ઉસ કા જવાબ દે ઓર અગર મોહલત માંગે તો ત્રીન દિન કૈદ મેં રખે ઓર હર રોઝ ઇસ્લામ કી તલ્કીન કરે. યૂંહી અગર ઉસ ને મોહલત ન માંગી મગર ઉમ્મીદ હૈ કે ઇસ્લામ કબૂલ કર લેગા જબ ત્રી ત્રીન દિન કૈદ મેં રખા જાએ ફિર અગર મુસલ્માન હો જાએ ફિબિહા વરના કતલ કર દિયા જાએ બિગૈર ઇસ્લામ પેશ કિયે ઉસે કતલ કર ડાલના મકરૂહ હૈ.

(“الدرالمختار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٤٦-٣٤٨)

①.....તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : સિવા ઉસ કે જો મજબૂર કિયા જાએ ઓર ઉસ કા દિલ ઈમાન પર જમા હુવા હો. (પારહ : 14, અન્નહલ સ. 106)

મુરતદ કો કેદ કરના ઔર ઈસ્લામ ન કબૂલ કરને પર કતલ કર ડાલના બાદશાહે ઈસ્લામ કા કામ હૈ ઔર ઈસ સે મક્સૂદ યેહ હૈ કે ઐસા શખ્સ અગર ઝિન્દા રહા ઔર ઉસ સે તઅરુઝ ન કિયા ગયા (મુઝા-હમત ન કી ગઈ) તો મુલક મેં તરહ તરહ કે ફસાદ પૈદા હોંગે ઔર ફિતને કા સિલ્સિલા રોઝ બરોઝ તરક્કી પઝીર હોગા જિસ કી વજહ સે અમ્ને આમ્મા મેં ખલલ પડેગા લિહાઝા ઐસે શખ્સ કો ખત્મ કર દેના હી મુક્તઝાએ હિક્મત (દાનિશ મન્દી કા તકાઝા) થા. અબ ચૂંકે હુકૂમતે ઈસ્લામ હિન્દુસ્તાન મેં બાકી નહીં કોઈ રોકથામ કરને વાલા બાકી ન રહા હર શખ્સ જો ચાહતા હૈ બકતા હૈ ઔર આએ દિન મુસલ્માનોં મેં ફસાદ પૈદા હોતા હૈ નએ નએ મઝહબ પૈદા હોતે રહતે હૈં. એક ખાનદાન બલ્કે બા'ઝ જગહ એક ઘર મેં કઈ મઝહબ હૈં ઔર બાત બાત પર ઝગડે લડાઈ હૈં ઇન તમામ ખરાબિયોં કા બાઈસ યેહી નયા મઝહબ હૈ ઐસી સૂરત મેં સબ સે બેહતર તરકીબ વોહ હૈ જો ઐસે વક્ત કે લિયે કુરઆનો હદીસ મેં ઈશ્દિ હુઈ અગર મુસલ્માન ઈસ પર અમલ કરેં તમામ કિસ્સોં સે નજાત પાએં, દુન્યા વ આખિરત કી ભલાઈ હાથ આએ. વોહ યેહ હૈ કે ઐસે લોગોં સે બિલ્કુલ મેલજોલ છોડ દેં, સલામ કલામ તર્ક કર દેં, ઉન કે પાસ ઉઠના બૈઠના, ઉન કે સાથ ખાના પીના, ઉન કે યહાં શાદી બિયાહ કરના, ગરઝ હર કિસ્મ કે તઅલ્લુકાત ઉન સે કત્અ કર દેં ગોયા સમજેં કે વોહ અબ રહા હી નહીં. واللّٰهُ الموفق

મસ્અલા 8 : કિસી દીને બાતિલ કો ઈજ્તિયાર કિયા મ-સલન યહૂદી યા નસરાની હો ગયા ઐસા શખ્સ મુસલ્માન ઉસ વક્ત હોગા કે ઉસ દીને બાતિલ સે બેઝારી વ નફરત ઝાહિર કરે ઔર દીને ઈસ્લામ કબૂલ કરે. ઔર અગર ઝરૂરિયાતે દીન મેં સે કિસી બાત કા ઈન્કાર કિયા હો તો

જબ તક ઉસ કા ઈક્રાર ન કરે જિસ સે ઈન્કાર કિયા હૈ મહૂઝ કલિમએ શહાદત પઢને પર ઉસ કે ઈસ્લામ કા હુકમ ન દિયા જાએગા કે કલિમએ શહાદત કા ઉસ ને બ ઝાહિર ઈન્કાર ન કિયા થા મ-સલન નમાઝ યા રોઝા કી ફરિયત સે ઈન્કાર કરે યા શરાબ ઔર સુવર કી હુર્મત ન માને તો ઉસ કે ઈસ્લામ કે લિયે યેહ શર્ત હૈ કે જબ તક ખાસ ઉસ અમ્ર કા ઈક્રાર ન કરે ઉસ કા ઈસ્લામ કબૂલ નહીં યા અલ્લાહ તઆલા ઔર રસૂલુલ્લાહ ﷺ કી જનાબ મેં ગુસ્તાખી કરને સે કાફિર હુવા તો જબ તક ઈસ સે તૌબા ન કરે મુસલ્માન નહીં હો સકતા.

(“الدر المختار و رد المحتار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: في ان الكفار خمسة اصناف... إلخ، ج ٦، ص ٣٤٩)

મસ્અલા 9 : ઔરત યા ના બાલિગ સમઝ-વાલ બચ્ચા મુરતદ હો જાએ તો કતલ ન કરેંગે બલકે કેદ કરેંગે યહાં તક કે તૌબા કરે ઔર મુસલ્માન હો જાએ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٤)

મસ્અલા 10 : મુરતદ અગર ઈરતિદાદ (ઈસ્લામ સે ફિર જાને) સે તૌબા કરે તો ઉસ કી તૌબા મકબૂલ હૈ મગર બા’ઝ મુરતદીન મ-સલન કિસી નબી કી શાન મેં ગુસ્તાખી કરને વાલા, કે ઉસ કી તૌબા મકબૂલ નહીં. તૌબા કબૂલ કરને સે મુરાદ યેહ હૈ કે તૌબા કરને કે બા’દ બાદશાહે ઈસ્લામ ઉસે કતલ ન કરેગા.

(“الدر المختار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٥٦)

મસ્અલા 11 : મુરતદ અગર અપને ઈરતિદાદ સે ઈન્કાર કરે તો યેહ ઈન્કાર બ મન્જિલએ તૌબા હૈ અગર્યે ગવાહાને આદિલ સે ઉસ કા ઈરતિદાદ સાબિત હો યા’ની ઈસ સૂરત મેં યેહ કરાર દિયા જાએગા કે ઈરતિદાદ તો કિયા મગર અબ તૌબા કર લી લિહાઝા કતલ ન કિયા જાએગા ઔર ઈરતિદાદ કે બાકી અહકામ જારી હોંગે મ-સલન ઉસ કી ઔરત નિકાહ સે નિકલ જાએગી, જો કુદ્ર આ’માલ કિયે થે સબ અકારત

(આએઆ) હો જાએંગે, હજ કી ઈસ્તિતાઅત રખતા હૈ તો અબ ફિર હજ ફર્જ હૈ કે પહલા હજ જો કર ચુકા થા બેકાર હો ગયા.

(الدرا المختار، كتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٧٦ و "البحر الرائق"، كتاب السير، باب احكام المرتدين، ج ٦، ص ٢١٣)

અગર ઉસ કૌલ સે ઈન્કાર નહીં કરતા મગર લા યા'ની (ફુજૂલ, જિસ કા કોઈ મક્સદ ન હો) તકરીરોં સે ઉસ અમ્ર કો સહીહ બતાતા હૈ જૈસા ઝમાનએ હાલ કે મુરતદીન કા શેવા હૈ તો યેહ ન ઈન્કાર હૈ ન તૌબા મ-સલન કાદિયાની, કે નબુવ્વત કા દા'વા કરતા હૈ ઔર ખા-તમુન્નબિય્થીન કે ગલત મા'ને બયાન કર કે અપની નબુવ્વત કો બર કરાર રખના ચાહતા હૈ યા હઝરતે સય્યિદુના મસીહ ઈસા કી શાને **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** કી પાક મેં સપ્ત સપ્ત હમ્લે કરતા હૈ ફિર હીલે ગઢતા હૈ યા બા'ઝ અમાઈદે વહાબિય્યા (વહાબિયોં કે પેશવા), કે હુઝૂરે અકદસ **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** કી શાને રફીઅ મેં કલિમાતે દુશનામ (નાઝેબા કલિમાત) ઈસ્તિ'માલ કરતે ઔર તાવીલે ગૈર મકબૂલ (ઐસી તાવીલ જો ના કાબિલે કબૂલ હો) કર કે અપને ઊપર સે કુફ્ર ઉઠાના ચાહતે હૈં ઐસી બાતોં સે કુફ્ર નહીં હટ સકતા કુફ્ર ઉઠાને કા જો નિહાયત આસાન તરીકા હૈ કાશ ! ઉસે બરતૂતે તો ઈન ઝહમતોં મેં ન પડતે ઔર અઝાબે આખિરત સે ભી **لَا تَنْصَرِفُوا مِنْهُ** રિહાઈ કી સૂરત નિકલતી. વોહ સિર્ફ તૌબા હૈ કે કુફ્ર વ શિર્ક સબ કો મિટા દેતી હૈ મગર ઈસ મેં વોહ અપની ઝિલ્લત સમઝતે હૈં હાલાંકે યેહ ખુદા કો મહબૂબ, ઉસ કે મહબૂબોં કો પસન્દ, તમામ ઉ-કલા કે નઝદીક ઈસ મેં ઈઝ્ઝત.

મસ્અલા 12 : ઝમાનએ ઈસ્લામ મેં કુછ ઈબાદાત કઝા હો ગઈ ઔર અદા કરને સે પહલે મુરતદ હો ગયા ફિર મુસલ્માન હુવા તો ઉન ઈબાદાત કી કઝા કરે ઔર જો અદા કર ચુકા થા અગર્યે ઈરતિદાદ સે બાતિલ હો

મસ્અલા 13 : અગર કુફ્રે કત્ઈ (યકીની) હો તો ઔરત નિકાહ સે નિકલ જાએગી ફિર ઈસ્લામ લાને કે બા'દ અગર ઔરત રાઝી હો તો દોબારા ઉસ સે નિકાહ હો સકતા હૈ વરના જહાં પસન્દ કરે નિકાહ કર સકતી હૈ ઉસ કા કોઈ હક નહીં કે ઔરત કો દૂસરે કે સાથ નિકાહ કરને સે રોક દે ઔર અગર ઈસ્લામ લાને કે બા'દ ઔરત કો બદસ્તૂર રખ લિયા દોબારા નિકાહ ન કિયા તો કુર્બત (યા'ની હમ-બિસ્તરી, મુજા-મ-અત) ઝિના હોગી ઔર બચ્ચે વ-લદુઝ્ઝિના ઔર અગર કુફ્રે કત્ઈ ન હો યા'ની બા'ઝ ઉ-લમા કાફિર બતાતે હોં ઔર બા'ઝ નહીં યા'ની ફુ-કહા કે નઝદીક કાફિર હો ઔર મુ-તકલિમીન (ઇલ્મે કલામ કે માહિરીન) કે નઝદીક નહીં તો ઈસ સૂરત મેં ભી તજદીદે ઈસ્લામ વ તજદીદે નિકાહ કા હુકમ દિયા જાએગા.

(“الدرالمختار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، ج ٦، ص ٣٧٧)

મસ્અલા 14 : ઔરત કો ખબર મિલી કે ઉસ કા શોહર મુરતદ હો ગયા તો ઈદત ગુઝાર કર નિકાહ કર સકતી હૈ ખબર દેને વાલે દો મર્દ હોં યા એક મર્દ ઔર દો ઔરતેં બલકે એક આદિલ કી ખબર કાઝી હૈ.

(“الدر المختار و رد المحتار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: لوتاب المرتد... إلخ، ج ٦، ص ٣٨٦)

મસ્અલા 15 : ઔરત મુરતદ હો ગઈ ફિર ઇસ્લામ લાઈ તો શોહરે અવ્વલ
સે નિકાહ કરને પર મજબૂર કી જાએગી. યેહ નહીં હો સકતા હૈ કે દૂસરે સે
નિકાહ કરે ઇસી પર ફતવા હૈ. (”الدرالمختار“، كتاب الجهاد، باب المرتد، ج 6، ص 387)

मस्यवा 16 : मुरतद का निकाह बिल ईत्तिफाक बातिल है वोह किसी औरत से निकाह नहीं कर सकता न मुस्लिमा से न काफिरा से न मुरतदा

સે ન હુર્ (આઝાદ ઔરત જો લૌંડી ન હો) સે ન કનીઝ (લૌંડી) સે.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في أحكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٥)

મસ્અલા 17 : મુરતદ કા ઝબીહા મુદરિ હૈ અગર્યે **بِسْمِ اللَّهِ** કહ કે ઝબહ કરે. યૂંહી કુત્તે યા બાઝ યા તીર સે જો શિકાર કિયા હૈ વોહ ભી મુદરિ હૈ, અગર્યે છોડને કે વક્ત **بِسْمِ اللَّهِ** કહ લી હો.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في أحكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٥)

મસ્અલા 18 : મુરતદ કિસી મુઆ-મલે મેં ગવાહી નહીં દે સકતા ઔર કિસી કા વારિસ નહીં હો સકતા ઔર ઝમાનએ ઇરતિદાદ મેં જો કુછ કમાયા હૈ ઉસ મેં મુરતદ કા કોઈ વારિસ નહીં.

(“الدرالمختار و ردالمحتار”، كتاب الجهاد، باب المرتد، مطلب: جملة من لا يقتل... إلخ، ج ٦، ص ٣٨١)

મસ્અલા 19 : ઇરતિદાદ સે મિલક જાતી રહતી હૈ યા’ની જો કુછ ઉસ કે અમ્લાક વ અમ્વાલ (માલ વ જાએદાદ) થે સબ ઉસ કી મિલક સે ખારિજ હો ગએ મગર જબ કે ફિર ઇસ્લામ લાએ ઔર કુફ્ર સે તૌબા કરે તો બ દસ્તૂર માલિક હો જાએગા ઔર અગર કુફ્ર હી પર મર ગયા યા દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા તો ઝમાનએ ઇસ્લામ કે જો કુછ અમ્વાલ હેં ઉન સે અવ્વલન ઉન દુયૂન (કર્ઝો) કો અદા કરેંગે જો ઝમાનએ ઇસ્લામ મેં ઉસ કે ઝિમ્મે થે ઉસ સે જો બચે વોહ મુસલ્માન વરસા કો મિલેગા ઔર ઝમાનએ ઇરતિદાદ મેં જો કુછ કમાયા હૈ ઉસ સે ઝમાનએ ઇરતિદાદ કે દુયૂન અદા કરેંગે ઇસ કે બા’દ જો બચે વોહ ફ્રએ હૈ (યા’ની બૈતુલ માલ મેં જમ્મ કરવા દિયા જાએ).

(“الهداية”، كتاب السير، باب احكام المرتدين، الجزء الثاني، ص ٤٠٧ وغيرها)

મસ્અલા 20 : ઔરત કો તલાક દી થી વોહ અભી ઇદત હી મેં થી કે શોહર મુરતદ હો કર દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા યા હાલતે ઇરતિદાદ મેં કતલ

ક્રિયા ગયા તો વોહ ઔરત વારિસ હોગી.

(“تبیین الحقائق”، کتاب السیر، باب المرتدین، ج ۴، ص ۱۷۷)

મસ્અલા 21 : મુરતદ દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા યા કાઝી ને લિહાક યા'ની દારુલ હર્બ મેં ચલે જાને કા હુકમ દે દિયા તો ઉસ કે મુદબ્બર (યા'ની વોહ ગુલામ જિસ કી નિસ્બત મૌલા ને કહા કે તૂ મેરે મરને કે બા'દ આઝાદ હૈ યા ઐસે અલ્ફાઝ કહે હોં જિન સે મૌલા કે મરને કે બા'દ ઉસ કા આઝાદ હોના સાબિત હોતા હો) ઔર ઉમ્મે વલદ (વોહ લોંડી જિસ કે હાં બચ્ચા પૈદા હુવા ઔર મૌલા ને ઇક્રાર ક્રિયા કે યેહ મેરા બચ્ચા હૈ) આઝાદ હો ગએ ઔર જિતને દુયૂન મીઆદી (વોહ કર્જે જિન કી અદાએગી કા વક્ત મુકરર હો) થે ઉન કી મીઆદ પૂરી હો ગઈ યા'ની અગર્યે અભી મીઆદ પૂરી હોને મેં કુછ ઝમાના બાકી હો મગર ઉસી વક્ત વોહ દૈન વાજિબુલ અદા હો ગએ ઔર ઝમાનએ ઇસ્લામ મેં જો કુછ વસિયત કી થી વોહ સબ બાતિલ હૈ.

(“فتح القدير”، کتاب السیر، باب احکام المرتدین، ج ۵، ص ۳۱۶)

મસ્અલા 22 : મુરતદ હિબા કબૂલ કર સકતા હૈ. કનીઝ (બાંદી) કો ઉમ્મે વલદ કર સકતા હૈ, યા'ની ઉસ કી લોંડી કો હમ્લ થા ઔર ઝમાનએ ઇરતિદાદ મેં બચ્ચા પૈદા હુવા તો ઉસ બચ્ચે કે નસબ કા દા'વા કર સકતા હૈ, કહ સકતા હૈ કે યેહ મેરા બચ્ચા હૈ, લિહાઝા યેહ બચ્ચા ઉસ કા વારિસ હોગા ઔર ઉસ કી માં ઉમ્મે વલદ હો જાએગી.

(“الفتاوى الهندية”، کتاب السیر، الباب التاسع فی احکام المرتدین، ج ۲، ص ۲۵۵)

મસ્અલા 23 : મુરતદ દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા ફિર મુસલમાન હો કર વાપસ આયા તો અગર કાઝી ને અભી તક દારુલ હર્બ જાને કા હુકમ નહીં દિયા થા તો તમામ અમ્વાલ ઉસ કો મિલેંગે ઔર અગર કાઝી હુકમ દે ચુકા થા તો જો કુછ વરસા કે પાસ મૌજૂદ હૈ વોહ મિલેગા ઔર વરસા

જો કુછ ખર્ચ કર ચુકે યા બૈઅ વગૈરા કર કે ઇન્તિકાલે મિલક કર ચુકે (યા'ની દૂસરોં કી મિલ્કિયત મેં દે ચુકે) ઉસ મેં સે કુછ નહીં મિલેગા.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٥)

તમ્બીહ : ઝમાનએ હાલ મેં જો લોગ બા વુજૂદ ઇદિઆએ ઇસ્લામ (ઇસ્લામ કા દા'વા કરને વાલે, યા'ની મુસલ્માન હોને કા દા'વા કરને કે બા વુજૂદ) કલિમાતે કુફ્ર બકતે હૈં યા કુફી અકાઈદ રખતે હૈં ઉન કે અકવાલ વ અફઆલ કા બયાન હિસ્સએ અવ્વલ મેં ગુઝરા. યહાં ચન્દ દીગર કલિમાતે કુફ્ર જો લોગોં સે સાદિર હોતે હૈં (યા'ની બોલતે હૈં) બયાન કિયે જાતે હૈં તાકે ઉન કા ભી ઇલ્મ હાસિલ હો ઓર ઐસી બાતોં સે તૌબા કી જાએ ઓર ઇસ્લામી હુદૂદ કી મુહા-ફઝત કી જાએ.

મસ્અલા 24 : જિસ શખ્સ કો અપને ઇમાન મેં શક હો યા'ની કહતા હૈ કે મુઝે અપને મોમિન હોને કા ચકીન નહીં યા કહતા હૈ મા'લૂમ નહીં મેં મોમિન હૂં યા કાફિર વોહ કાફિર હૈ. હાં અગર ઉસ કા મતલબ યેહ હો, કે મા'લૂમ નહીં મેરા ખાતિમા ઇમાન પર હોગા યા નહીં તો કાફિર નહીં. જો શખ્સ ઇમાન વ કુફ્ર કો એક સમઝે યા'ની કહતા હૈ કે સબ ઠીક હૈ ખુદા કો સબ પસન્દ હૈ વોહ કાફિર હૈ. યૂંહી જો શખ્સ ઇમાન પર રાઝી નહીં યા કુફ્ર પર રાઝી હૈ વોહ ભી કાફિર હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٧)

મસ્અલા 25 : એક શખ્સ ગુનાહ કરતા હૈ લોગોં ને ઉસે મન્અ કિયા તો કહને લગા ઇસ્લામ કા કામ ઇસી તરહ કરના ચાહિયે યા'ની જો ગુનાહ વ મા'સિયત (ના ફરમાની) કો ઇસ્લામ કહતા હૈ વોહ કાફિર હૈ. યૂંહી કિસી ને દૂસરે સે કહા મેં મુસલ્માન હૂં ઉસ ને જવાબ મેં કહા તુઝ પર ભી લા'નત ઓર તેરે ઇસ્લામ પર ભી લા'નત, ઐસા કહને વાલા કાફિર હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٧)

મસ્અલા 26 : અગર યેહ કહા ખુદા મુજે ઈસ કામ કે લિયે હુકમ દેતા જબ ભી ન કરતા તો કાફિર હૈ. યૂંહી એક ને દૂસરે સે કહા મેં ઔર તુમ ખુદા કે હુકમ કે મુવાફિક કામ કરેં દૂસરે ને કહા મેં ખુદા કા હુકમ નહીં જાનતા યા કહા યહાં કિસી કા હુકમ નહીં ચલતા.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٥٨)

મસ્અલા 27 : કોઈ શખ્સ બીમાર નહીં હોતા યા બહુત બૂઢા હૈ મરતા નહીં ઉસ કે લિયે યેહ કહના કે ઈસે અલ્લાહ મિયાં ભૂલ ગએ હેં યા કિસી ઝબાન દરાઝ આદમી (ગુસ્તાખ, બહુત ઝિયાદા બક્વાસ કરને વાલા) સે યેહ કહના કે ખુદા તુમહારી ઝબાન કા મુકાબલા કર હી નહીં સકતા મેં કિસ તરહ કરૂં યેહ કુફ્ર હૈ. (”حلاصة الفتاوى“، كتاب الفاظ الكفر، ج ٤، ص ٣٨٤). યૂંહી એક ને દૂસરે સે કહા : અપની ઔરત કો કાબૂ મેં નહીં રખતા, ઉસ ને કહા ઔરતોં પર ખુદા કો તો કુદરત હૈ નહીં મુઝ કો કહાં સે હોગી.

મસ્અલા 28 : ખુદા કે લિયે મકાન સાબિત કરના કુફ્ર હૈ કે વોહ મકાન સે પાક હૈ. યેહ કહના કે ઊપર ખુદા હૈ નીચે તુમ યેહ કલિમએ કુફ્ર હૈ.

(“الفتاوى الخانية”، كتاب السير، باب ما يكون كفر... إلخ، ج ٢، ص ٤٧٠)

મસ્અલા 29 : કિસી સે કહા ગુનાહ ન કર વરના ખુદા તુજે જહન્નમ મેં ડાલેગા ઉસ ને કહા મેં જહન્નમ સે નહીં ડરતા યા કહા ખુદા કે અઝાબ કી કુછ પરવાહ નહીં. યા એક ને દૂસરે સે કહા તૂ ખુદા સે નહીં ડરતા ઉસ ને ગુસ્સે મેં કહા નહીં, યા કહા ખુદા ક્યા કર સકતા હૈ ઈસ કે સિવા ક્યા કર સકતા હૈ કે દોઝખ મેં ડાલ દે. યા કહા ખુદા સે ડર, ઉસ ને કહા ખુદા કહાં હૈ. યેહ સબ કુફ્ર કે કલિમાત હેં.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٠, ٢٦٢)

મસ્અલા 30 : કિસી સે કહા **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ تُمِ** ઇસ કામ કો કરોગે ઉસ ને કહા મેં બિગૈર **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ** કરુંગા યા એક ને દૂસરે પર સુલ્મ કિયા મઝલૂમ ને કહા ખુદા ને યેહી મુકદ્દર કિયા થા ઝાલિમ ને કહા મેં બિગૈર અલ્લાહ (**عَزَّوَجَلَّ**) કે મુકદ્દર કિયે કરતા હું, યેહ કુફ્ર હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع فى احكام المرتدين، ج ۲، ص ۲۶۱)

મસ્અલા 31 : કિસી મિસ્કીન ને અપની મોહતાજી કો દેખ કર યેહ કહા ઐ ખુદા ફુલાં ભી તેરા બન્દા હૈ ઉસ કો તૂને કિતની ને’મતેં દે રખી હેં ઔર મેં ભી તેરા બન્દા હું મુઝે કિસ કદર રન્જ વ તકલીફ દેતા હૈ આખિર યેહ ક્યા ઇન્સાફ હૈ. ઐસા કહના કુફ્ર હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع فى احكام المرتدين، ج ۲، ص ۲۶۲)

હદીસ મેં ઐસે હી કે લિયે ફરમાયા : **”كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا”** મોહતાજી કુફ્ર કે કરીબ હૈ કે જબ મોહતાજી કે સબબ ઐસે ના મુલાઈમ કલિમાત સાદિર હોં જો કુફ્ર હેં તો ગોયા ખુદ મોહતાજી કરીબ બ કુફ્ર હૈ.

મસ્અલા 32 : અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** કે નામ કી તસગીર કરના (યા’ની બિગાડના) કુફ્ર હૈ. જૈસે કિસી કા નામ અબ્દુલ્લાહ યા અબ્દુલ ખાલિક યા અબ્દુર્રહમાન હો ઉસે પુકારને મેં આખિર મેં અલિફ વગૈરા ઐસે હુરૂફ મિલા દેં જિસ સે તસગીર સમઝી જાતી હૈ. (**”البحر الرائق”، كتاب السير، باب أحكام المرتدين، ج ۲، ص ۲۰۳**).

મસ્અલા 33 : એક શખ્સ નમાઝ પઢ રહા હૈ ઉસ કા લડકા બાપ કો તલાશ કર રહા થા ઔર રોતા થા કિસી ને કહા યુપ રહ તેરા બાપ અલ્લાહ અલ્લાહ કરતા હૈ યેહ કહના કુફ્ર નહીં ક્યૂંકે ઉસ કે મા’ના યેહ હેં કે ખુદા કી યાદ કરતા હૈ. (**”الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع فى أحكام المرتدين، ج ۲، ص ۲۶۳**).

और बा'ज ज़ाहिल येह कहते हैं के लॉ पढता है येह बहुत कबीर (बुरा) है के येह नई मझ है जिस का मतलब येह हुवा के कोई भुदा नहीं और येह मा'ना कुफ़ है.

મસ્અલા 34 : અમ્બિયા عَلَيْهِ السَّلَام કી તૌહીન કરના, ઉન કી જનાબ મેં ગુસ્તાખી કરના યા ઉન કો ફવાહિશ (શર્મનાક બાતોં) વ બે હયાઈ કી તરફ મન્સૂબ કરના કુફ હૈ, મ-સલન مَعَاذَ اللَّهِ યૂસુફ عَلَيْهِ السَّلَام કો ઝિના કી તરફ નિસ્બત કરના. ("الفتاوى الهندية"، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٣).

મસ્અલા 35 : જો શપ્સ હુઝૂરે અકદસ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કો તમામ અમ્બિયા મેં આખિર નબી ન જાને યા હુઝૂર صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કી કિસી ચીઝ કી તૌહીન કરે યા ઐબ લગાએ, આપ કે મૂએ મુબારક (મુકદ્દસ બાલ) કો તહ્કીર (બે અ-દબી, તૌહીન, હકારત) સે યાદ કરે, આપ કે લિબાસ મુબારક કો ગન્દા ઔર મૈલા બતાએ, હુઝૂર (صلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) કે નાખુન બડે બડે કહે યેહ સબ કુફ હૈ. બલકે અગર કિસી કે ઈસ કહને પર, કે હુઝૂર (صلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) કો કદૂ પસન્દ થા કોઈ યેહ કહે મુઝે પસન્દ નહીં તો બા'જ ઉ-લમા કે નઝદીક કાફિર હૈ ઔર હકીકત યેહ કે અગર ઈસ હૈસિયત સે ઉસે ના પસન્દ હૈ કે હુઝૂર (صلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) કો પસન્દ થા તો કાફિર હૈ. ચૂંહી કિસી ને યેહ કહા કે હુઝૂરે અકદસ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ખાના તનાવુલ ફરમાને કે બા'દ ત્રીન બાર અંગુશ્તહાએ મુબારક ચાટ લિયા કરતે થે, ઈસ પર કિસી ને કહા : યેહ અદબ કે ખિલાફ હૈ યા કિસી સુન્નત કી તહ્કીર કરે, મ-સલન દાઢી બઢાના, મૂંછેં કમ કરના, ઈમામા બાંધના શમ્લા લટકાના, ઈન કી ઈહાનત (તૌહીન કરના) કુફ હૈ જબ કે સુન્નત કી તૌહીન મક્સૂદ હો.

("الفتاوى الهندية"، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٣)

મસ્અલા 36 : અબ જો અપને કો કહે મેં પૈગમ્બર હું ઔર ઇસ કા મતલબ યેહ બતાએ કે મેં પૈગામ પહોંચાતા હું વોહ કાફિર હૈ યા'ની યેહ તાવીલ મસ્મૂઅ નહીં, કે ઉર્ફ (યા'ની આમ બોલયાલ) મેં યેહ લફઝ રસૂલ વ નબી કે મા'ને મેં હૈ. ("الفتاوى الهندية"، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٣)

મસ્અલા 37 : હઝરાતે શૈખૈન (યા'ની હઝરતે અબૂ બક્ર સિદીક ઔર હઝરતે ઉમર રઝીલ્લાલ્લાહુનંહુમા) કી શાને પાક મેં સબ્બો શત્મ (લા'ન તા'ન) કરના, તબર્રા કહના (યા'ની ઇઝહારે બેઝારી કરના) યા હઝરતે સિદીકે અકબર રઝીલ્લાલ્લાહુનંહુ કી સોહબત યા ઇમામત વ ખિલાફત સે ઇન્કાર કરના હુકુ હૈ. ("الفتاوى الهندية"، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٤ وغيره) હઝરતે ઉમ્મુલ મુઅમિનીન સિદીકા રઝીલ્લાલ્લાહુનંહુ કી શાને પાક મેં કઝફ જૈસી નાપાક તોહમત લગાના યકીનન કત્અન કુફ હૈ.

મસ્અલા 38 : દુશ્મન વ મબગૂઝ (ના પસન્દીદા શખ્સ, જિસ સે બુગઝ હો) કો દેખ કર યેહ કહના મ-લકુલ મૌત (મૌત કા ફિરિશ્તા ઇઝરાઈલ عَلَيْهِ السَّلَام) આ ગએ યા કહા ઉસે વૈસા હી દુશ્મન જાનતા હું જૈસા મ-લકુલ મૌત કો ઇસ મેં અગર મ-લકુલ મૌત કો બુરા કહના હૈ તો કુફ હૈ ઔર મૌત કી ના પસન્દીદગી કી બિના પર હૈ તો કુફ નહીં. યૂંહી જિબ્રઈલ યા મીકાઈલ યા કિસી ફિરિશ્તે કો જો શખ્સ ઐબ લગાએ યા તૌહીન કરે કાફિર હૈ.

("الفتاوى الهندية"، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٦)

મસ્અલા 39 : કુરઆન કી કિસી આયત કો ઐબ લગાના યા ઉસ કી તૌહીન કરના યા ઉસ કે સાથ મસ્ખરાપન (હંસી મઝાક) કરના કુફ હૈ મ-સલન દાઢી મુંડાને સે મન્અ કરને પર અક્સર દાઢી મુન્ડે કહ દેતે હેં :

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝

કરો. યેહ કુરઆને મજીદ કી તહરીફ વ તબ્દીલ (અસ્લ લફઝ યા મા'ના મેં જાન બૂઝ કર તબ્દીલી કરના) ભી હૈ ઓર ઇસ કે સાથ મઝાક ઓર દિલ-લગી ભી ઓર યેહ દોનોં બાતેં કુફ, ઇસી તરહ અક્સર બાતોં મેં કુરઆને મજીદ કી આયતેં બે મૌકઅ પઢ દિયા કરતે હૈં ઓર મક્સૂદ (કસદ વ ઇરાદા) હંસી કરના હોતા હૈ જૈસે કિસી કો નમાઝે બા જમાઅત કે લિયે બુલાયા, વોહ કહને લગા મૈં જમાઅત સે નહીં બલ્કે તન્હા પઢૂંગા, ક્યૂંકે અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ : **إِنَّ الصَّلَاةَ تَكْفِي**

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٦)

મસ્અલા 40 : મઝામીર (ગાને બાજે કા હર સાઝ, બાજા, બાંસરી વગૈરા) કે સાથ કુરઆન પઢના કુફ હૈ. ગ્રામોફોન મેં કુરઆન સુનના મન્અ હૈ અગર્યે યેહ બાજા નહીં બલ્કે રેકૉર્ડ મેં જિસ કિસ્મ કી આવાઝ ભરી હોતી હૈ વોહી ઉસ સે નિકલતી હૈ અગર બાજે કી આવાઝ ભરી જાએ તો બાજે કી આવાઝ સુનને મેં આએગી ઓર નહીં તો નહીં મગર ગ્રામોફોન ઉમૂમન લહ્વો લઅબ (ઐશો નશાત, ખેલકૂદ વગૈરા) કી મજાલિસ મેં બજાયા જાતા હૈ ઓર ઐસી જગહ કુરઆને મજીદ પઢના સખ્ત મમ્નૂઅ હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٧)

મસ્અલા 41 : કિસી સે નમાઝ પઢને કો કહા ઉસ ને જવાબ દિયા નમાઝ પઢતા તો હૂં મગર ઉસ કા કુછ નતીજા નહીં યા કહા તુમ ને નમાઝ પઢી ક્યા ફાએદા હુવા યા કહા નમાઝ પઢ કે ક્યા કરૂં કિસ કે લિયે પઢૂ માં બાપ તો મર ગએ યા કહા બહુત પઢ લી અબ દિલ ઘબરા ગયા યા કહા પઢના ન પઢના દોનોં બરાબર હૈ ગરઝ ઇસી કિસ્મ કી બાત કરના જિસ સે ફર્જિયત કા ઇન્કાર સમઝા જાતા હો યા નમાઝ કી તહકીર હોતી હો યેહ સબ કુફ હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٨)

મસ્અલા 42 : કોઈ શખ્સ સિર્ફ ૨-મઝાન મેં નમાઝ પઢતા હૈ બા'દ મેં નહીં પઢતા ઔર કહતા યેહ હૈ કે યેહી બહુત હૈ યા જિતની પઢી યેહી ઝિયાદા હૈ ક્યૂંકે ૨-મઝાન મેં એક નમાઝ સત્તર નમાઝ કે બરાબર હૈ એસા કહના કુફ હૈ ઇસ લિયે કે ઇસ સે નમાઝ કી ફરિયત કા ઇન્કાર મા'લૂમ હોતા હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٨)

મસ્અલા 43 : અઝાન કી આવાઝ સુન કર યેહ કહના કયા શોર મયા રખા હૈ અગર યેહ કૌલ બર વજહે ઇન્કાર હો કુફ હૈ.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٦٩)

મસ્અલા 44 : રોઝામે ૨-મઝાન નહીં રખતા ઔર કહતા યેહ હૈ કે રોઝા વોહ રખે જિસે ખાના ન મિલે યા કહતા હૈ જબ ખુદા ને ખાને કો દિયા હૈ તો ભૂકે ક્યૂં મરેં યા ઇસી કી કિસ્મ ઔર બાતેં જિન સે રોઝા કી હત્ક વ તહકીર (બે હુર્મતી) હો કહના કુફ હૈ.

મસ્અલા 45 : ઇલ્મે દીન ઔર ઉ-લમા કી તૌહીન બે સબબ યા'ની મહૂઝ ઇસ વજહ સે કે આલિમે ઇલ્મે દીન હૈ કુફ હૈ. યૂંહી આલિમે દીન કી નક્લ કરના મ-સલન કિસી કો મિમ્બર વગૈરા કિસી ઊંચી જગહ પર બિઠાએં ઔર ઉસ સે મસાઈલ બતૌરે ઇસ્તિહ્જા દરયાફત કરેં (હંસી મઝાક કે તૌર પર મસાઈલ પૂછેં) ફિર ઉસે તકયા વગૈરા સે મારેં ઔર મઝાક બનાએં યેહ કુફ હૈ. (۲۷۰ ص ۲، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ۲۷۰)

યૂહી શર-અ કી તૌહીન કરના મ-સલન કહે મૈં શર-અ વર-અ નહીં જાનતા યા આલિમે દીન મોહતાત કા ફતવા પેશ કિયા ગયા ઉસ ને કહા મૈં ફતવા નહીં માનતા યા ફતવે કો ઝમીન પર પટક દિયા.

મસ્અલા 46 : કિસી શખ્સ કો શરીઅત કા હુકમ બતાયા કે ઈસ મુઆ-મલે મેં યેહ હુકમ હૈ ઉસ ને કહા હમ શરીઅત પર અમલ નહીં કરેંગે હમ તો રસ્મ કી પાબન્દી કરેંગે એસા કહના બા'ઝ મશાઈબ કે નઝદીક ફુફ હૈ. (”الفتاوى الهندية“، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٧٢).

મસ્અલા 47 : શરાબ પીતે વક્ત યા ઝિના કરતે વક્ત યા જૂઆ ખેલતે વક્ત યા ચોરી કરતે વક્ત “بِسْمِ اللَّهِ” કહના ફુફ હૈ. દો શખ્સ ઝગડ રહે થે એક ને કહા “لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ” દૂસરે ને કહા “લાહૌલ” કા ક્યા કામ હૈ યા “લાહૌલ” કો મેં ક્યા કરું યા “લાહૌલ” રોટી કી જગહ કામ ન દેગા. યૂંહી “سُبْحَانَ اللَّهِ” ઓર “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” કે મુ-તઅલ્લિક ઈસી કિસ્મ કે અલ્ફાઝ કહના ફુફ હૈ. (”الفتاوى الهندية“، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٧٣).

મસ્અલા 48 : બીમારી મેં ઘબરા કર કહને લગા તુઝે ઈખ્તિયાર હૈ યાહે કાફિર માર યા મુસલ્માન માર. યેહ ફુફ હૈ. યૂંહી મસાઈબ (મુસીબતોં, પરેશાનિયોં) મેં મુબ્તલા હો કર કહને લગા તૂને મેરા માલ લિયા ઓર ઓલાદ લે લી ઓર યેહ લિયા વોહ લિયા અબ ક્યા કરેગા ઓર ક્યા બાકી હૈ જો તૂને ન કિયા. ઈસ તરહ બકના ફુફ હૈ.

(”الفتاوى الهندية“، كتاب السير، الباب التاسع في احكام المرتدين، ج ٢، ص ٢٧٥)

મસ્અલા 49 : મુસલ્માન કો કલિમાતે ફુફ કી તા'લીમ વ તલ્કીન કરના ફુફ હૈ અગર્યે ખેલ ઓર મઝાક મેં એસા કરે. યૂંહી કિસી કી ઓરત કો ફુફ કી તા'લીમ કી ઓર યેહ કહા તૂ કાફિર હો જા, તાકે શોહર સે પીછા છૂટે તો ઓરત ફુફ કરે યા ન કરે, યેહ કહને વાલા કાફિર હો ગયા.

(”الفتاوى الخانية“، كتاب السير، باب ما يكون كفرًا... إلخ، ج ٢، ص ٤٦٦)

મસ્અલા 50 : હોલી (મૌસિમે બહાર મેં મનાયા જાને વાલા હિન્દૂઓં કા તેહવાર) ઔર દીવાલી (હિન્દૂઓં કા તેહવાર જિસ મેં એક બુત કી પૂજા ઔર ખૂબ રોશની કરતે હેં) પૂજના કુફ હૈ કે યેહ ઇબાદતે ગૈરુલ્લાહ હૈ. કુફાર કે મેલોં તેહવારોં મેં શરીક હો કર ઉન કે મેલે ઔર જુલૂસે મઝહબી કી શાનો શૌકત બઢાના કુફ હૈ જૈસે રામલીલા ઔર જન્માષ્ટમી ઔર રામ નવમી વગૈરા કે મેલોં મેં શરીક હોના. યૂંહી ઉન કે તેહવારોં કે દિન મહૂઝ ઇસ વજહ સે ચીઝેં ખરીદના કે કુફાર કા તેહવાર હૈ યેહ ભી કુફ હૈ જૈસે દીવાલી મેં ખિલોને ઔર મિઠાઈયાં ખરીદી જાતી હેં કે આજ ખરીદના દીવાલી મનાને કે સિવા કુછ નહીં. યૂંહી કોઈ ચીઝ ખરીદ કર ઇસ રોઝ મુશ્રિકીન કે પાસ હદિયા કરના જબ કે મક્સૂદ ઉસ દિન કી તા'ઝીમ હો તો કુફ હૈ.

(”البحر الرائق“، كتاب السير، باب أحكام المرتدين، ج ٥، ص ٢٠٨)

મુસલ્માનોં પર અપને દીન વ મઝહબ કા તહફ્ફુઝ લાઝિમ હૈ, દીની હમિય્યત (દીની જોશ વ જઝબા) ઔર દીની ગૈરત સે કામ લેના ચાહિયે, કાફિરોં કે કુફી કામોં સે અલગ રહેં, મગર અફસોસ કે મુશ્રિકીન તો મુસલ્માનોં સે ઇજતિનાબ કરેં ઔર મુસલ્માન હેં કે ઉન સે ઇપ્તિલાત (મેલજોલ) રખતે હેં, ઇસ મેં સરાસર મુસલ્માનોં કા નુક્સાન હૈ. ઇસ્લામ ખુદા કી બડી ને'મત હૈ ઇસ કી કદ્ર કરો ઔર જિસ બાત મેં ઇમાન કા નુક્સાન હૈ, ઉસ સે દૂર ભાગો ! વરના શૈતાન ગુમરાહ કર દેગા ઔર યેહ દૌલત તુમ્હારે હાથ સે જાતી રહેગી ફિર કફે અફસોસ મલને (યા'ની અફસોસ કરને) કે સિવા કુછ હાથ ન આએગા.

એ અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) તૂ હમેં સિરાતે મુસ્તકીમ પર કાઈમ રખ
 ઔર અપની નારાઝી કે કામોં સે બચા ઔર જિસ બાત મેં તૂ રાઝી હૈ ઉસ
 કી તૌફીક દે. તૂ હર દુશ્વારી કો દૂર કરને વાલા હૈ ઔર હર સખ્તી કો
 આસાન કરને વાલા.

وصلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین والحمد للہ رب العالمین

દય્યૂસ કી તા'રીફ

જો શખ્સ અપની બીવી યા કિસી મહરમ પર ગૈરત
 ન ખાએ (વોહ “દય્યૂસ” હૈ) (دُرْمُخْتَار، ج ۶، ص ۱۱۳) બા વુજૂદ
 કુદરત અપની ઝૌજા, માં બહનોં ઔર જવાન બેટિયોં વગૈરા
 કો ગલિયોં, બાઝારોં, શોપિંગ સેન્ટરોં ઔર મખ્લૂત તફરીહ
 ગાહોં મેં બે પર્દા ધૂમને ફિરને, અજનબી પડોસિયોં, ના
 મહરમ રિશ્તેદારોં, ગૈર મહરમ મુલાઝિમોં, ચોકીદારોં ઔર
 ડ્રાઈવરોં સે બે તકલ્લુફી ઔર બે પર્દગી સે મન્અ ન કરને વાલે
 દય્યૂસ જન્મત સે મહરૂમ ઔર જહન્નમ કે હકદાર હેં.

નજસતોં કા બયાન⁽¹⁾

હદીસ 1 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અસ્મા બિન્તે અબૂ બકર رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે મરવી કે એક ઔરત ને અર્ઝ કી યા રસૂલલ્લાહ ! (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) હમ મેં જબ કિસી કે કપડે કો હેઝ કા ખૂન લગ જાએ તો કયા કરે ? ફરમાયા : “જબ તુમ મેં કિસી કા કપડા હેઝ કે ખૂન સે આલૂદા હો જાએ તો ઉસે ખુરચે, ફિર પાની સે ધોએ તબ ઉસ મેં નમાઝ પઢે.”

(“صحيح البخاري”، كتاب الحيض، باب غسل دم المحيض، الحديث: ٣٠٧، ج ١، ص ١٢٥)

હદીસ 2 : સહીહૈન મેં હૈ ઉમ્મુલ મુઅમિનીન સિદીકા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا ફરમાતી હૈં કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે કપડે સે મની કો મેં ધોતી ફિર હુઝૂર નમાઝ કો તશરીફ લે જાતે ઔર ધોને કા નિશાન ઉસ મેં હોતા.

(“صحيح البخاري”، كتاب الوضوء، باب غسل المني... إلخ، الحديث: ٢٣٠، ج ١، ص ٩٩)

હદીસ 3 : સહીહ મુસ્લિમ મેં હૈ ફરમાતી હૈં કે મેં રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે કપડે સે મની કો મલ ડાલતી, ફિર હુઝૂર ઉસ મેં નમાઝ પઢતે.

(“صحيح مسلم”، كتاب الطهارة، باب حكم المني، الحديث: ٢٨٨، ص ١٦٦)

હદીસ 4 : સહીહ મુસ્લિમ મેં અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ફરમાતે હૈં : “ચમઝા જબ પકા લિયા જાએ પાક હો જાએગા.”

(“صحيح مسلم”، كتاب الحيض، باب طهارة جلود الميتة بالدباغ، الحديث: ٣٦٦، ص ١٩٤)

હદીસ 5 : ઈમામ માલિક ઉમ્મુલ મુઅમિનીન સિદીકા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રાવી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને હુકમ ફરમાયા કે મુદરિ કી ખાલેં જબ પકા લી જાએં તો ઉન્હેં કામ મેં લાયા જાએ.

(الموطأ للإمام مالك، كتاب الصيد، باب ما جاء في جلود الميتة، الحديث: ١١٠٧، ج ٢، ص ٥٤)

હદીસ 6 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ વ નસાઈ ને રિવાયત કી,
 رَسُوْلُهُ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने दरिन्दों की ખાલ से मन्त्र इरमाया.

(”سنن أبي داود“، كتاب اللباس، باب في جلود النمر والسباع، الحديث: ٤١٣٢، ج ٤، ص ٩٣)

હદીસ 7 : દૂસરી રિવાયત મેં હૈ ઉન કે પહનને ઔર ઉન પર બૈઠને સે
 મન્ત્ર ઇરમાયા. (”سنن أبي داود“، كتاب اللباس، باب في جلود النمر والسباع، الحديث: ٤١٣١، ج ٤، ص ٩٣)

નજાસતોં કે મુ-તઅલ્લિક અહકામ

નજાસત દો કિસ્મ હૈ, એક વોહ જિસ કા હુકમ સપ્ત હૈ ઉસ કો
 ગલીઝા કહતે હૈં, દૂસરી વોહ જિસ કા હુકમ હલકા હૈ ઉસ કો ખફીફા
 કહતે હૈં.

મસ્અલા 1 : નજાસતે ગલીઝા કા હુકમ યેહ હૈ કે અગર કપડે યા બદન મેં
 એક દિરહમ સે ઝિયાદા લગ જાએ તો ઉસ કા પાક કરના ફર્ઝ હૈ, બે પાક
 કિયે નમાઝ પઢ લી તો હોગી હી નહીં ઔર કસ્દન પઢી તો ગુનાહ ભી
 હુવા ઔર અગર બ નિચ્ચતે ઇસ્તિખ્ફાફ હૈ (યા’ની હલ્કા જાના) તો કુફ્ર
 હુવા ઔર અગર દિરહમ કે બરાબર હૈ તો પાક કરના વાજિબ હૈ કે બે
 પાક કિયે નમાઝ પઢી તો મકરૂહે તહરીમી હુઈ યા’ની એસી નમાઝ કા
 ઇઆદા વાજિબ હૈ ઔર કસ્દન પઢી તો ગુનાહગાર ભી હુવા ઔર અગર
 દિરહમ સે કમ હૈ તો પાક કરના સુન્નત હૈ કે બે પાક કિયે નમાઝ હો ગઈ
 મગર ખિલાફે સુન્નત હુઈ ઔર ઇસ કા ઇઆદા બેહતર હૈ.

મસ્અલા 2 : અગર નજાસત ગાઢી હૈ જૈસે પાખાના, લીદ, ગોબર તો
 દિરહમ કે બરાબર, યા કમ, યા ઝિયાદા કે મા’ના યેહ હૈં કે વઝ્ન મેં ઉસ
 કે બરાબર યા કમ યા ઝિયાદા હો ઔર દિરહમ કા વઝ્ન શરીઅત મેં
 ઇસ જગહ સાઢે ચાર માશે ઔર ઝકાત મેં ત્રીન માશા $\frac{1}{5}$ રત્તી હૈ ઔર

અગર પતલી હો, જૈસે આદમી કા પેશાબ ઓર શરાબ તો દિરહમ સે મુરાદ ઉસ કી લમ્બાઈ ચૌડાઈ હૈ ઓર શરીઅત ને ઇસ કી મિકદાર હથેલી કી ગહરાઈ કે બરાબર બતાઈ યા'ની હથેલી ખૂબ ફૈલા કર હમવાર રખેં ઓર ઉસ પર આહિસ્તા સે ઇતના પાની ડાલેં કે ઇસ સે ઝિયાદા પાની ન રુક સકે, અબ પાની કા જિતના ફૈલાવ હૈ ઉતના બડા દિરહમ સમજા જાએ ઓર ઉસ કી મિકદાર તકરીબન યહાં કે રૂપિયે કે બરાબર હૈ.

મસ્અલા 3 : નજિસ તેલ કપડે પર ગિરા ઓર ઉસ વક્ત દિરહમ કે બરાબર ન થા, ફિર ફૈલ કર દિરહમ કે બરાબર હો ગયા તો ઇસ મેં ઉ-લમા કો બહુત ઇજ્તિલાફ હૈ ઓર રાજેહ યેહ હૈ કે અબ પાક કરના વાજિબ હો ગયા. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧، وغيره).

મસ્અલા 4 : નજાસતે ખફીફા કા યેહ હુકમ હૈ કે કપડે કે હિસ્સે યા બદન કે જિસ ઉઝ્વ મેં લગી હૈ, અગર ઉસ કી ચૌથાઈ સે કમ હૈ [મ-સલન દામન મેં લગી હૈ તો દામન કી ચૌથાઈ સે કમ, આસ્તીન મેં ઉસ કી ચૌથાઈ સે કમ. ચૂંહી હાથ મેં હાથ કી ચૌથાઈ સે કમ હૈ] તો મુઆફ હૈ કે ઇસ સે નમાઝ હો જાએગી ઓર અગર પૂરી ચૌથાઈ મેં હો તો બે ધોએ નમાઝ ન હોગી. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦).

الدر المختار ورد المحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مبحث في بول الفأرة، إلخ، ج ١، ص ٥٧٨

મસ્અલા 5 : નજાસતે ખફીફા ઓર ગલીઝા કે જો અલગ અલગ અહકામ બતાએ ગએ, યેહ ઉસી વક્ત હેં કે બદન યા કપડે મેં લગે ઓર અગર કિસી પતલી ચીઝ જૈસે પાની યા સિકા મેં ગિરે તો ચાહે ગલીઝા હો યા ખફીફા, કુલ નાપાક હો જાએગી અગર્યે એક કતરા ગિરે જબ તક વોહ

પતલી ચીઝ હદે કસરત પર યા'ની દહ દર દહ ન હો.

(الدر المختار و رد المحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مبحث في بول الفأرة.. إلخ، ج ١، ص ٥٧٩، وغيره)

મસ્અલા 6 : ઇન્સાન કે બદન સે જો ઐસી ચીઝ નિકલે કે ઉસ સે ગુસ્લ યા વુઝૂ વાજિબ હો નજાસતે ગલીઝા હૈ, જૈસે પાખાના, પેશાબ, બહતા ખૂન, પીપ, ભર મુંહ કે, હૈઝ વ નિફાસ વ ઇસ્તિહાઝા કા ખૂન, મની, મઝી, વદી. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 7 : શહીદે ફિક્હી⁽¹⁾ કા ખૂન જબ તક ઉસ કે બદન સે જુદા ન હો પાક હૈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 8 : દુખતી આંખ સે જો પાની નિકલે નજાસતે ગલીઝા હૈ. યૂંહી નાફ યા પિસ્તાન સે દર્દ કે સાથ પાની નિકલે નજાસતે ગલીઝા હૈ.

(અલ ફતાવર-ઝવિયા, જિ. 1, સ. 269,270)

મસ્અલા 9 : બલ્ગમી રતૂબત નાક યા મુંહ સે નિકલે નજાસત નહીં અગર્યે પેટ સે ચઢે અગર્યે બીમારી કે સબબ હો.

(અલ ફતાવર-ઝવિયા, જિ. 1, સ. 263)

મસ્અલા 10 : દૂધ પીતે લડકે ઔર લડકી કા પેશાબ નજાસતે ગલીઝા હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦) યેહ જો અક્સર અવામ મેં મશ્હૂર હૈ કે દૂધ પીતે બચ્ચોં કા પેશાબ પાક હૈ મહ્ઝૂ ગલત હૈ.

મસ્અલા 11 : શીર ખ્વાર બચ્ચે ને દૂધ ડાલ દિયા અગર ભર મુંહ હૈ નજાસતે ગલીઝા હૈ. (ردالمحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٥٦١)

① .....યા'ની વોહ જિસે ગુસ્લ નહીં દિયા જાતા ઉસ કા બયાન કિતાબુલ જનાઈઝ બાબુશહીદ મેં આએગા. (سعد رشدي، شريعت، ص ١٢٨)

શહીદ કે બારે મેં તફસીલ કે લિયે બહારે શરીઅત, કિતાબુલ જનાઈઝ, શહીદ કા બયાન, હિસ્સા : 4, જિ. 1, સ. 857 મુલા-હઝા ફરમાઈયે. (અલ ઇલ્મિયા)

મસ્અલા 12 : ખુશ્કી કે હર જાનવર કા બહતા ખૂન, મુદ્દાર કા ગોશત ઔર ચરબી [યા'ની વોહ જાનવર જિસ મેં બહતા હુવા ખૂન હોતા હૈ અગર બિગૈર ઝબ્દે શર-ઈ કે મર જાએ મુદ્દાર હૈ અગર્યે ઝબ્દ કિયા ગયા હો જૈસે મજૂસી યા બુત પરસ્ત યા મુરતદ કા ઝબીહા અગર્યે ઉસ ને હલાલ જાનવર મ-સલન બકરી વગૈરા કો ઝબ્દ કિયા હો, ઉસ કા ગોશત પોસ્ત સબ નાપાક હો ગયા ઔર અગર હરામ જાનવર ઝબ્દે શર-ઈ સે ઝબ્દ કર લિયા ગયા તો ઉસ કા ગોશત પાક હો ગયા અગર્યે ખાના હરામ હૈ સિવાએ બિન્ઝીર કે, કે વોહ નજિસુલ ઐન હૈ કિસી તરહ પાક નહીં હો સકતા] હરામ ચૌપાએ જૈસે કુત્તા, શેર, લોમડી, બિલ્લી, ચૂહા, ગધા, ખચ્ચર, હાથી, સુવર કા પાખાના, પેશાબ ઔર ઘોડે કી લીદ ઔર હર હલાલ ચૌપાએ કા પાખાના જૈસે ગાય ભેંસ કા ગોબર, બકરી ઊંટ કી મેંગની ઔર જો પરિન્દ, કે ઊંચા ન ઉડે ઉસ કી બીટ, જૈસે મુર્ગી ઔર બત છોટી હો ખ્વાહ બડી ઔર હર કિસ્મ કી શરાબ ઔર નશા લાને વાલી તાડી ઔર સેંધી ઔર સાંપ કા પાખાના પેશાબ ઔર ઉસ જંગલી સાંપ ઔર મેંઝક કા ગોશત જિન મેં બહતા ખૂન હોતા હૈ અગર્યે ઝબ્દ કિયે ગએ હોં. ચૂંહી ઉન કી ખાલ અગર્યે પકા લી ગઈ હો ઔર સુવર કા ગોશત ઔર હડી ઔર બાલ અગર્યે ઝબ્દ કિયા ગયા હો યેહ સબ નજાસતે ગલીઝા હેં.

મસ્અલા 13 : છિપ-કલી યા ગિરગિટ કા ખૂન નજાસતે ગલીઝા હૈ.

મસ્અલા 14 : અંગૂર કા શીરા કપડે પર પડા તો અગર્યે કઈ દિન ગુઝર જાએ કપડા પાક હૈ.

મસ્અલા 15 : હાથી કી સૂંઝ કી રતૂબત ઔર શેર, કુત્તે, ચીતે ઔર દૂસરે દરિન્દે ચૌપાયોં કા લુઆબ નજાસતે ગલીઝા હૈ.

મસ્અલા 16 : જિન જાનવરોં કા ગોશ્ત હલાલ હૈ [જૈસે ગાય, બૈલ, ભેંસ, બકરી, ઊંટ વગૈરહા] ઇન કા પેશાબ નીઝ ઘોડે કા પેશાબ ઔર જિસ પરિન્દ કા ગોશ્ત હરામ હૈ, ખ્વાહ શિકારી હો યા નહીં, (જૈસે ક્વા, ચીલ, શિકરા, બાઝ, બહરી) ઇસ કી બીટ નજાસતે ખફીફા હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٨ و نور الإيضاح و مراقي الفلاح، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ص ٣٧)

મસ્અલા 17 : ચમગાદડ કી બીટ ઔર પેશાબ દોનોં પાક હૈં.

(الدرا المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٧٤)

મસ્અલા 18 : જો પરિન્દ હલાલ ઊંચે ઉડતે હૈં જૈસે કબૂતર, મૈના, મુર્ગાબી, કાઝ, ઇન કી બીટ પાક હૈ.

(الدرا المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٥٧٧)

મસ્અલા 19 : હર ચૌપાએ કી જુગાલી કા વોહી હુકમ હૈ જો ઉસ કે પાખાને કા.

(البحر الرائق، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٣٩٩، وغيره)

મસ્અલા 20 : હર જાનવર કે પિત્તે કા વોહી હુકમ હૈ જો ઉસ કે પેશાબ કા, હરામ જાનવરોં કા પિત્તા નજાસતે ગલીઝા ઔર હલાલ કા નજાસતે ખફીફા હૈ.

(الدرا المختار ورد المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، فصل الاستنجاء، ج ١، ص ٦٢٠)

મસ્અલા 21 : નજાસતે ગલીઝા ખફીફા મેં મિલ જાએ તો કુલ ગલીઝા હૈ.

(الدرا المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مبحث في بول الفأرة... إلخ، ج ١، ص ٥٧٧)

મસ્અલા 22 : મછલી ઔર પાની કે દીગર જાનવરોં ઔર ખટમલ ઔર મચ્છર કા ખૂન ઔર ખચ્ચર ઔર ગધે કા લુઆબ ઔર પસીના પાક હૈ.

(الدرا المختار ورد المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مبحث في بول الفأرة... إلخ، ج ١، ص ٥٧٩، وغيره)

મસ્અલા 23 : પેશાબ કી નિહાયત બારીક છીંટેં સૂઈ કી નોક બરાબર કી બદન યા કપડે પર પડ જાએ તો કપડા ઔર બદન પાક રહેગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 24 : જિસ કપડે પર પેશાબ કી ઐસી હી બારીક છોંટેં પડ ગઈ, અગર વોહ કપડા પાની મેં પડ ગયા તો પાની ભી નાપાક ન હોગા.

મસ્અલા 25 : જો ખૂન ઝખ્મ સે બહા ન હો પાક હૈ.

(ફતાવા ર-ઝવિયા, જિ.1, સ. 280)

મસ્અલા 26 : ગોશ્ત, તિલ્લી, કલેજ મેં જો ખૂન બાકી રહ ગયા પાક હૈ ઔર અગર યેહ ચીઝેં બહતે ખૂન મેં સન જાએં તો નાપાક હેં બિગૈર ધોએ પાક ન હોંગી.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 27 : જો બચ્ચા મુદર્દા પૈદા હુવા ઉસ કો ગોદ મેં લે કર નમાઝ પઢી, અગર્યેં ઉસ કો ગુસ્લ દે લિયા હો નમાઝ ન હોગી ઔર અગર ઝિન્દા પૈદા હો કર મર ગયા ઔર બે નહલાએ ગોદ મેં લે કર નમાઝ પઢી જબ ભી ન હોગી, હાં અગર ઉસ કો ગુસ્લ દે કર ગોદ મેં લિયા થા તો હો જાએગી મગર ખિલાફે મુસ્તહબ હૈ. યેહ અહકામ ઉસ વક્ત હેં કે મુસલ્માન કા બચ્ચા હો ઔર કાફિર કા મુદર્દા બચ્ચા હૈ, તો કિસી હાલ મેં નમાઝ ન હોગી ગુસ્લ દિયા હો યા નહીં.

(الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطهارة، فصل في البئر، ج ١، ص ٤٠٨)

મસ્અલા 28 : અગર નમાઝ પઢી ઔર જેબ વગૈરા મેં શીશી હૈ ઔર ઉસ મેં પેશાબ યા ખૂન યા શરાબ હૈ તો નમાઝ ન હોગી ઔર જેબ મેં અન્ડા હૈ ઔર ઉસ કી ઝર્દી ખૂન હો ચુકી હૈ તો નમાઝ હો જાએગી.

(غنية المتملي، فصل في الآسار، ص ١٩٧)

મસ્અલા 29 : રૂઈ કા કપડા ઉધેડા ગયા ઔર ઉસ કે અન્દર ચૂહા સૂખા હુવા મિલા, તો અગર ઉસ મેં સૂરાખ હૈ તો તીન દિન તીન રાતોં કી

નમાઝોં કા ઇઆદા કર લે ઔર સૂરાખ ન હો તો જિતની નમાઝેં ઉસ સે પઢી હેં સબ કા ઇઆદા કરે.

(الدرالمختارورردالمختار، كتاب الطهارة، فصل في البئر، ج ١، ص ٤٢١)

મસ્અલા 30 : કિસી કપડે યા બદન પર ચન્દ જગહ નજાસતે ગલીઝા લગી ઔર કિસી જગહ દિરહમ કે બરાબર નહીં મગર મજમૂઆ દિરહમ કે બરાબર હૈ, તો દિરહમ કે બરાબર સમઝી જાએગી ઔર ઝાઈદ હૈ તો ઝાઈદ, નજાસતે ખફીફા મેં ભી મજમૂઆ હી પર હુકમ દિયા જાએગા.

(الدرالمختارورردالمختار، كتاب الطهارة، مطلب: إذا صرح... إلخ، ج ١، ص ٥٨٢)

મસ્અલા 31 : હરામ જાનવરોં કા દૂધ નજિસ હૈ, અલબત્તા ઘોડી કા દૂધ પાક હૈ મગર ખાના જાઈઝ નહીં.

(“الفتاوى الهندية”، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 32 : ચૂહે કી મેંગની ગેહૂં મેં મિલ કર પિસ ગઈ યા તેલ મેં પડ ગઈ તો આટા ઔર તેલ પાક હૈ, હાં અગર મઝે મેં ફર્ક આ જાએ તો નજિસ હૈ ઔર અગર રોટી કે અન્દર મિલી તો ઉસ કે આસ પાસ સે થોડી સી અલગ કર દેં બાકી મેં કુછ હરજ નહીં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦، ٤٨)

મસ્અલા 33 : રેશમ કે કીડે કી બીટ ઔર ઉસ કા પાની પાક હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٦)

મસ્અલા 34 : નાપાક કપડે મેં પાક કપડા યા પાક મેં નાપાક કપડા લપેટા ઔર ઉસ નાપાક કપડે સે યેહ પાક કપડા નમ હો ગયા તો નાપાક ન હોગા બશર્તે કે નજાસત કા રંગ યા બૂ ઈસ પાક કપડે મેં ઝાહિર ન હો, વરના નમ હો જાને સે ભી નાપાક હો જાએગા, હાં અગર ભીગ જાએ તો નાપાક હો જાએગા ઔર યેહ ઈસી સૂરત મેં હૈ કે વોહ નાપાક કપડા

પાની સે તર હુવા હો ઓર અગર પેશાબ યા શરાબ કી તરી ઉસ મેં હૈ તો વોહ પાક કપડા નમ હો જાને સે ભી નજિસ હો જાએગા ઓર અગર નાપાક કપડા સૂખા થા ઓર પાક તર થા ઓર ઇસ પાક કી તરી સે વોહ નાપાક તર હો ગયા ઓર ઉસ નાપાક કો ઇતની તરી પહોંચી કે ઉસ સે છૂટ કર ઇસ પાક કો લગી તો યેહ નાપાક હો ગયા વરના નહીં.

(الدرالمختار و رد المحتار، كتاب الطهارة، مطلب في الفرق بين الاستبراء... إلخ، ج ١، ص ٦١٧)

મસ્અલા 35 : ભીગે હુએ પાઉં નજિસ ઝમીન યા બિછોને પર રખે તો નાપાક ન હોંગે. અગર્યે પાઉં કી તરી કા ઉસ પર ધબ્બા મહસૂસ હો, હાં અગર ઉસ ઝમીન યા બિછોને કો ઇતની તરી પહોંચી કે ઉસ કી તરી પાઉં કો લગી તો પાઉં નજિસ હો જાએંગે.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 36 : ભીગી હુઈ નાપાક ઝમીન યા નજિસ બિછોને પર સૂખે હુએ પાઉં રખે ઓર પાઉં મેં તરી આ ગઈ તો નજિસ હો ગએ ઓર સીલ હૈ તો નહીં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 37 : જિસ જગહ કો ગોબર સે લીસા ઓર વોહ સૂખ ગઈ ભીગા કપડા ઉસ પર રખને સે નજિસ ન હોગા, જબ તક કપડે કી તરી ઉસે ઇતની ન પહોંચે કે ઉસ સે છૂટ કર કપડે કો લગે.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 38 : નજિસ કપડા પહન કર યા નજિસ બિછોને પર સોયા ઓર પસીના આયા, અગર પસીને સે વોહ નાપાક જગહ ભીગ ગઈ ફિર ઉસ સે બદન તર હો ગયા તો નાપાક હો ગયા વરના નહીં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 39 : નાપાક ચીઝ પર હવા હો કર ગુઝરી ઔર બદન યા કપડે કો લગી તો નાપાક ન હોગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 40 : મિયાની તર થી ઔર હવા નિકલી તો કપડા નજિસ ન હોગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 41 : નાપાક ચીઝ કા ધૂઆં કપડે યા બદન કો લગે તો નાપાક નહીં. યૂંહી નાપાક ચીઝ કે જલાને સે જો બુખારાત ઉઠેં ઉન સે ભી નજિસ ન હોગા અગર્યેં ઉન સે પૂરા કપડા ભીગ જાએ, હાં અગર નજિસત કા અસર ઉસ મેં ઝાહિર હો તો નજિસ હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 42 : ઉપલે કા ધૂઆં રોટી મેં લગા તો રોટી નાપાક ન હુઈ.

મસ્અલા 43 : કોઈ નજિસ ચીઝ દહ દર દહ પાની મેં ફેંકી ઔર ઉસ ફેંકને કી વજહ સે પાની કી છીંટિં કપડે પર પડેં તો કપડા નજિસ ન હોગા, હાં અગર મા'લૂમ હો, કે યેહ છીંટિં ઉસ નજિસ શૈ કી હૈં તો ઇસ સૂરત મેં નજિસ હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 44 : પાખાના પર સે મજ્બિયાં ઉડ કર કપડે પર બૈઠી કપડા નજિસ ન હોગા.

(المحيط البرهاني، كتاب الطهارة، الفصل السابع في النجاسات و أحكامها، ج ١، ص ٢١٦)

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الثاني، ج ١، ص ٤٧)

મસ્અલા 45 : રાસ્તે કી કીચડ પાક હૈ જબ તક ઉસ કા નજિસ હોના મા'લૂમ ન હો, તો અગર પાઉં યા કપડે મેં લગી ઔર બે ધોએ નમાઝ પઢ લી હો ગઈ મગર ધો લેના બેહતર હૈ.

(الدرالمختار ورد المختار، كتاب الطهارة، مطلب في العفو عن طين الشارع، ج ١، ص ٥٨٣)

મસ્અલા 46 : સડક પર પાની છિડકા જા રહા થા, ઝમીન સે છીંટે ઉડ કર કપડે પર પડી, કપડા નજિસ ન હુવા મગર ધો લેના બેહતર હૈ.

મસ્અલા 47 : આદમી કી ખાલ અગર્યે નાખુન બરાબર થોડે પાની [યા'ની દહ દર દહ સે કમ] મેં પડ જાએ, વોહ પાની નાપાક હો ગયા ઔર ખુદ નાખુન ગિર જાએ તો નાપાક નહીં. (منية المصلي، بيان النجاسة، ص ۱۰۸)

મસ્અલા 48 : બા'દે પાખાના વ પેશાબ કે ઢેલોં સે ઇસ્તિન્જા કર લિયા, ફિર ઉસ જગહ સે પસીના નિકલ કર કપડે યા બદન મેં લગા તો બદન ઔર કપડે નાપાક ન હોંગે.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثالث، ج ۱، ص ۴۸)

મસ્અલા 49 : પાક મિટ્ટી મેં નાપાક પાની મિલાયા તો નજિસ હો ગઈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ۱، ص ۴۷)

મસ્અલા 50 : મિટ્ટી મેં નાપાક ભુસ મિલાયા, અગર થોડા હો તો મુત્લકન પાક હૈ ઔર જો ઝિયાદા હો તો જબ તક ખુશક ન હો, નાપાક હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الثاني، ج ۱، ص ۴۷)

મસ્અલા 51 : કુત્તા બદન યા કપડે સે છૂ જાએ, તો અગર્યે ઉસ કા જિસ્મ તર હો બદન ઔર કપડા પાક હૈ, હાં અગર ઉસ કે બદન પર નજાસત લગી હો તો ઔર બાત હૈ યા ઉસ કા લુઆબ લગે તો નાપાક કર દેગા.

(الفتاوى الرضوية، ج ۴، ص ۴۰۱ و الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، ج ۱، ص ۴۸)

મસ્અલા 52 : કુત્તે વગૈરા કિસી ઐસે જાનવર ને જિસ કા લુઆબ નાપાક હૈ આટે મેં મુંહ ડાલા, તો અગર ગુંધા હુવા થા તો જહાં ઉસ કા મુંહ પડા, ઉસ કો અલા-હદા કર દે બાકી પાક હૈ ઔર સૂખા થા તો જિતના તર હો ગયા વોહ ફેંક દે.

મસ્અલા 53 : આબે મુસ્તા'મલ⁽¹⁾ પાક હૈ, નૌશાદર પાક હૈ.

(نور الإيضاح، كتاب الطهارة، ص ۳ وردالمختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مطلب في العرقى الذى يستقطر، ج ۱، ص ۵۸۴)

મસ્અલા 54 : સિવાએ સુવર કે તમામ જાનવરોં કી વોહ હડી જિસ પર મુદાર કી ચિકનાઈ ન લગી હો ઓર બાલ ઓર દાંત પાક હૈં.

(الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطهارة، باب المياه، ج ۱، ص ۲۸۰ ۲۹۸، ج ۱، ص ۲۸۰ ۲۹۸، ج ۱، ص ۲۸۰ ۲۹۸)

મસ્અલા 55 : ઓરત કે પેશાબ કે મકામ સે જો રતૂબત નિકલે પાક હૈ. કપડે યા બદન મેં લગે તો ધોના કુછ ઝરૂર નહીં હાં બેહતર હૈ.

(الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ۱، ص ۵۶۶)

મસ્અલા 56 : જો ગોશત સડ ગયા, બદબૂ લે આયા ઉસ કા ખાના હરામ હૈ અગર્યે નજિસ નહીં

(الدر المختار وردالمختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مطلب في الفرق بين الاستبراء... إلخ، ج ۱، ص ۶۲۰)

નજિસ ચીઝોં કે પાક કરને કા તરીકા

જો ચીઝેં એસી હૈં કે વોહ ખુદ નજિસ હૈં [જિન કો નાપાકી ઓર નજાસત કહતે હૈં] જૈસે શરાબ યા ગલીઝ, એસી ચીઝેં જબ તક અપની અસ્લ કો છોડ કર કુછ ઓર ન હો જાએં પાક નહીં હો સક્તીં, શરાબ જબ તક શરાબ હૈ નજિસ હી રહેગી ઓર સિકા હો જાએ તો અબ પાક હૈ.

મસ્અલા 1 : જિસ બરતન મેં શરાબ થી ઓર સિકા હો ગઈ વોહ બરતન ભી અન્દર સે ઈતના પાક હો ગયા જહાં તક ઉસ વક્ત સિકા હૈ, અગર ઊપર શરાબ કી છીંટે પડી થીં, તો વોહ શરાબ કે સિકા હોને સે પાક ન

①..... અગર બે વુઝૂ શખ્સ કા હાથ યા ઉંગલી યા પોરા યા નાખુન યા બદન કા કોઈ ટુકડા જો વુઝૂ મેં ધોયા જાતા હો બ કસ્દ યા બિલા કસ્દ દહ દર દહ સે કમ પાની મેં બે ધોએ હુએ પડ જાએ તો વોહ પાની વુઝૂ ઓર ગુસ્લ કે લાઈક ન રહા, એસે પાની કો આબે મુસ્તા'મલ કહતે હૈં.

હોગી. યૂંહી અગર શરાબ મ-સલન મુંહ તક ભરી થી, ફિર કુછ ગિર ગઈ, કે બરતન થોડા ખાલી હો ગયા ઉસ કે બા'દ સિર્કા હુઈ તો ચેહ ઊપર કા હિસ્સા જો પહલે નાપાક હો ચુકા થા પાક ન હોગા. અગર સિર્કા ઉસ સે ઉડેલા જાએગા તો વોહ સિર્કા ભી નાપાક હો જાએગા, હાં અગર પલ્લી (યા'ની ટેઢા ચમચા, તેલ યા ઘી નિકાલને કા આલા) વગેરા સે નિકાલ લિયા જાએ તો પાક હૈ ઔર પ્યાઝ, લહસન શરાબ મેં પડ ગએ થે સિર્કા હોને કે બા'દ પાક હો ગએ.

મસ્અલા 2 : શરાબ મેં ચૂહા ગિર કર ફૂલ ફટ ગયા તો સિર્કા હોને કે બા'દ ભી પાક ન હોગા ઔર અગર ફૂલા ફટા નહીં થા તો અગર સિર્કા હોને સે પહલે નિકાલ કર ફેંક દિયા ઉસ કે બા'દ સિર્કા હુઈ તો પાક હૈ ઔર અગર સિર્કા હોને કે બા'દ નિકાલ કર ફેંકા તો સિર્કા ભી નાપાક હૈ.

મસ્અલા 3 : શરાબ મેં પેશાબ કા કતરા ગિર ગયા યા કુત્તે ને મુંહ ડાલ દિયા યા નાપાક સિર્કા મિલા દિયા તો સિર્કા હોને કે બા'દ ભી હરામ વ નજિસ હૈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 45)

મસ્અલા 4 : શરાબ કો ખરીદના યા મંગાના યા ઉઠાના યા રખના હરામ હૈ અગર્યે સિર્કા કરને કી નિયત સે હો.

મસ્અલા 5 : નજિસ જાનવર નમક કી કાન મેં ગિર કર નમક હો ગયા તો વોહ નમક પાક વ હલાલ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 45)

મસ્અલા 6 : ઉપલે કી રાખ પાક હૈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 44)

ઔર અગર રાખ હોને સે કબ્લ બુઝ ગયા તો નાપાક.

મસ્અલા 7 : જો ચીજોં બિ ઝાતિહી નજિસ નહીં બલ્કે કિસી નજાસત કે લગને સે નાપાક હુઈ, ઉન કે પાક કરને કે મુખ્તલિફ તરીકે હેં પાની ઔર હર રકીક બહને વાલી ચીઝ સે [જિસ સે નજાસત દૂર હો જાએ] ધો કર નજિસ ચીઝ કો પાક કર સકતે હેં, મ-સલન સિકા ઔર ગુલાબ, કે ઇન સે નજાસત કો દૂર કર સકતે હેં તો બદન યા કપડા ઇન સે ધો કર પાક કર સકતે હેં.

ફાએદા : બિગૈર ઝરૂરત ગુલાબ ઔર સિકા વગૈરા સે પાક કરના ના જાઈઝ હે કે ફુઝૂલ ખર્ચા હે.

મસ્અલા 8 : મુસ્તા'મલ પાની ઔર ચાય સે ધોએં પાક હો જાએગા.

મસ્અલા 9 : થૂક સે અગર નજાસત દૂર હો જાએ પાક હો જાએગા, જૈસે બચ્ચે ને દૂધ પી કર પિસ્તાન પર કે કી, ફિર કઈ બાર દૂધ પિયા યહાં તક કે ઉસ કા અસર જાતા રહા પાક હો ગઈ (અલ-ફતાવુલ હિન્દીયે, કતાબુલ-તહારા, બાબુલ-સાબિ' ફી-નજાસતિ વા-અહકામી, અલ-ફુસુલુલ-અવ્લ, જ ૧, વ ૬૦) ઔર શરાબી કે મુંહ કા મસ્અલા ઊપર ગુઝરા.

મસ્અલા 10 : દૂધ ઔર શોરબા ઔર તેલ સે ધોને સે પાક ન હોગા કે ઇન સે નજાસત દૂર ન હોગી. (તબીન-હુફાત, કતાબુલ-તહારા, બાબુલ-અન્જાસ, જ ૧, વ ૧૯૪)

મસ્અલા 11 : નજાસત અગર દલદાર હો [જૈસે પાખાના, ગોબર, ખૂન વગૈરા] તો ધોને મેં ગિનતી કી કોઈ શર્ત નહીં બલ્કે ઉસ કો દૂર કરના ઝરૂરી હે, અગર એક બાર ધોને સે દૂર હો જાએ તો એક હી મર્તબા ધોને સે પાક હો જાએગા ઔર અગર ચાર પાંચ મર્તબા ધોને સે દૂર હો તો ચાર પાંચ મર્તબા ધોના પડેગા. (અલ-ફતાવુલ હિન્દીયે, કતાબુલ-તહારા, બાબુલ-સાબિ' ફી-નજાસતિ વા-અહકામી, અલ-ફુસુલુલ-અવ્લ, જ ૧, વ ૬૧)

હાં અગર તીન મર્તબા સે કમ મેં નજાસત દૂર હો

જાએ તો ત્રીન બાર પૂરા કર લેના મુસ્તહબ હૈ.

મસ્અલા 12 : અગર નજાસત દૂર હો ગઈ મગર ઉસ કા કુછ અસર રંગ યા બૂ બાકી હૈ તો ઉસે ભી ઝાઈલ કરના લાઝિમ હૈ, હાં અગર ઉસ કા અસર બ દિક્કત જાએ તો અસર દૂર કરને કી ઝરૂરત નહીં ત્રીન મર્તબા ધો લિયા પાક હો ગયા, સાબૂન યા ખટાઈ યા ગર્મ પાની સે ધોને કી હાજત નહીં. (الفتاوى الهندية، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٢)

મસ્અલા 13 : કપડે યા હાથ મેં નજિસ રંગ લગા, યા નાપાક મેંહટ્ટી લગાઈ તો ઈતની મર્તબા ધોએં કે સાફ પાની ગિરને લગે, પાક હો જાએગા અગર્યે કપડે યા હાથ પર રંગ બાકી હો.

(فتح القدير، كتاب الطهارة، باب الأنجاس و تطهيرها، ج ١، ص ١٨٤)

મસ્અલા 14 : ઝા'ફરાન યા રંગ, કપડા રંગને કે લિયે ઘોલા થા ઉસ મેં કિસી બચ્ચે ને પેશાબ કર દિયા યા ઓર કોઈ નજાસત પડ ગઈ ઉસ સે અગર કપડા રંગ લિયા તો ત્રીન બાર ધો ડાલેં પાક હો જાએગા.

મસ્અલા 15 : ગોદના, કે સૂઈ યુભો કર ઉસ જગહ સુરમા ભર દેતે હૈં, તો અગર ખૂન ઈતના નિકલા કે બહને કે કાબિલ હો તો ઝાહિર હૈ કે વોહ ખૂન નાપાક હૈ ઓર સુરમા, કે ઉસ પર ડાલા ગયા વોહ ભી નાપાક હો ગયા, ફિર ઉસ જગહ કો ધો ડાલેં પાક હો જાએગી અગર્યે નાપાક સુરમે કા રંગ ભી બાકી રહે. યૂંહી ઝખ્મ મેં રાખ ભર દી, ફિર ધો લિયા પાક હો ગયા અગર્યે રંગ બાકી હો.

મસ્અલા 16 : કપડે યા બદન મેં નાપાક તેલ લગા થા, ત્રીન મર્તબા ધો લેને સે પાક હો જાએગા. (الدرالمختار و ردالمحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، مطلب في

حكم الصبغ..الخ، ج ١، ص ٥٩١)

અગર્યે તેલ કી ચિકનાઈ મૌજૂદ હો, ઈસ કલ્લુફ કી ઝરૂરત નહીં કે સાબૂન યા ગર્મ પાની સે ધોએ લેકિન અગર મુદાર કી

ચરબી લગી થી, તો જબ તક ઉસ કી ચિકનાઈ ન જાએ પાક ન હોગા.

મસ્અલા 17 : અગર નજાસત રકીક હો તો તીન મર્તબા ધોને ઔર તીનોં મર્તબા બ કુવ્વત નિયોડને સે પાક હોગા ઔર કુવ્વત કે સાથ નિયોડને કે યેહ મા'ના હેં કે વોહ શખ્સ અપની તાકત ભર ઇસ તરહ નિયોડે કે અગર ફિર નિયોડે તો ઉસ સે કોઈ કતરા ન ટપકે, અગર કપડે કા ખયાલ કર કે અચ્છી તરહ નહીં નિયોડા તો પાક ન હોગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 42)

મસ્અલા 18 : અગર ધોને વાલે ને અચ્છી તરહ નિયોડ લિયા મગર અભી ઐસા હૈ કે અગર કોઈ દૂસરા શખ્સ જો તાકત મેં ઇસ સે ઝિયાદા હૈ નિયોડે તો દો એક બૂંદ ટપક સકતી હૈ, તો ઇસ કે હક મેં પાક ઔર દૂસરે કે હક મેં નાપાક હૈ. ઇસ દૂસરે કી તાકત કા એ'તિબાર નહીં, હાં અગર યેહ ધોતા ઔર ઇસી કદર નિયોડતા તો પાક ન હોતા.

(الدرالمختار و ردالمحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج 1، ص 94)

મસ્અલા 19 : પહલી ઔર દૂસરી મર્તબા નિયોડને કે બા'દ હાથ પાક કર લેના બેહતર હૈ ઔર તીસરી બાર નિયોડને સે કપડા ભી પાક હો ગયા ઔર હાથ ભી ઔર જો કપડે મેં ઇતની તરી રહ ગઈ હો, કે નિયોડને સે એકઆધ બૂંદ ટપકેગી તો કપડા ઔર હાથ દોનોં નાપાક હેં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 42)

મસ્અલા 20 : પહલી યા દૂસરી બાર હાથ પાક નહીં ક્રિયા ઔર ઇસ કી તરી સે કપડે કા પાક હિસ્સા ભીગ ગયા તો યેહ ભી નાપાક હો ગયા, ફિર અગર પહલી બાર કે નિયોડને કે બા'દ ભીગા હૈ તો ઇસે દો મર્તબા ધોના ચાહિયે ઔર દૂસરી મર્તબા નિયોડને કે બા'દ હાથ કી તરી સે ભીગા હૈ તો એક મર્તબા ધોયા જાએ. યૂંહી અગર ઉસ કપડે સે જો એક

મર્તબા ધો કર નિયોડ લિયા ગયા હૈ, કોઈ પાક કપડા ભીગ જાએ તો યેહ દો બાર ધોયા જાએ ઔર અગર દૂસરી મર્તબા નિયોડને કે બા'દ ઇસ સે વોહ કપડા ભીગા તો એક બાર ધોને સે પાક હો જાએગા.

મસ્અલા 21 : કપડે કો ત્રીન મર્તબા ધો કર હર મર્તબા ખૂબ નિયોડ લિયા હૈ કે અબ નિયોડને સે ન ટપકેગા, ફિર ઇસ કો લટકા દિયા ઔર ઇસ સે પાની ટપકા તો યેહ પાની પાક હૈ ઔર અગર ખૂબ નહીં નિયોડા થા તો યેહ પાની નાપાક હૈ.

મસ્અલા 22 : દૂધ પીતે લડકે ઔર લડકી કા એક હી હુકમ હૈ કે ઇન કા પેશાબ કપડે યા બદન મેં લગા હૈ, તો ત્રીન બાર ધોના ઔર નિયોડના પડેગા.

મસ્અલા 23 : જો ચીઝ નિયોડને કે કાબિલ નહીં હૈ [જૈસે ચટાઈ, બરતન, જૂતા વગૈરા] ઇસ કો ધો કર છોડ દેં, કે પાની ટપકના મૌકૂફ હો જાએ, યૂંહી દો મર્તબા ઔર ધોએં ત્રીસરી મર્તબા જબ પાની ટપકના બન્દ હો ગયા વોહ ચીઝ પાક હો ગઈ ઉસે હર મર્તબા કે બા'દ સુખાના ઝરૂરી નહીં. યૂંહી જો કપડા અપની નાઝુકી કે સબબ નિયોડને કે કાબિલ નહીં ઉસે ભી યૂંહી પાક ક્રિયા જાએ. (البحر الرائق، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٤١٣)

મસ્અલા 24 : અગર એસી ચીઝ હો, કે ઉસ મેં નજાસત જઝૂબ ન હુઈ, જૈસે ચીની કે બરતન, યા મિટ્ટી કા પુરાના ઇસ્તિ'માલી ચિકના બરતન યા લોહે, તાંબે, પીતલ વગૈરા ધાતોં કી ચીઝેં તો ઉસે ફકત ત્રીન બાર ધો લેના કાફી હૈ, ઇસ કી ભી ઝરૂરત નહીં કે ઉસે ઇતની દેર તક છોડ દેં, કે પાની ટપકના મૌકૂફ હો જાએ.

મસ્અલા 25 : નાપાક બરતન કો મિટ્ટી સે માંઝ લેના બેહતર હૈ.

મસ્અલા 26 : પકાયા હુવા ચમડા નાપાક હો ગયા, તો અગર ઉસે નિચોડ સકતે હૈં તો નિચોડેં વરના ત્રીન મર્તબા ધોએં ઔર હર મર્તબા ઈતની દેર તક છોડ દેં કે પાની ટપકના મૌકૂફ હો જાએ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٣)

મસ્અલા 27 : દરી યા ટાટ યા કોઈ નાપાક કપડા બહતે પાની મેં રાત ભર પડા રહને દેં પાક હો જાએગા ઔર અસ્લ યેહ હૈ કે જિતની દેર મેં યેહ ઝન્ને ગાલિબ હો જાએ કે પાની નજસત કો બહા લે ગયા પાક હો ગયા, કે બહતે પાની સે પાક કરને મેં નિચોડના શર્ત નહીં.

મસ્અલા 28 : કપડે કા કોઈ હિસ્સા નાપાક હો ગયા ઔર યેહ યાદ નહીં કે વોહ કૌન સી જગહ હૈ, તો બેહતર યેહી હૈ કે પૂરા હી ધો ડાલેં. [યા'ની જબ બિલકુલ ન મા'લૂમ હો, કે કિસ હિસ્સે મેં નાપાકી લગી હૈ ઔર અગર મા'લૂમ હૈ કે મ-સલન આસ્તીન યા કલી નજિસ હો ગઈ મગર યેહ નહીં મા'લૂમ કે આસ્તીન યા કલી કા કૌન સા હિસ્સા હૈ તો આસ્તીન યા કલી કા ધોના હી પૂરે કપડે કા ધોના હૈ] ઔર અગર અન્દાઝ સે સોચ કર ઉસ કા કોઈ હિસ્સા ધો લે જબ ભી પાક હો જાએગા ઔર જો બિલા સોચે હુએ કોઈ ટુકડા ધો લિયા જબ ભી પાક હૈ મગર ઈસ સૂરત મેં અગર ચન્દ નમાઝેં પઢને કે બા'દ મા'લૂમ હો, કે નજિસ હિસ્સા નહીં ધોયા ગયા તો ફિર ધોએ ઔર નમાઝેં કા ઈઆદા કરે ઔર જો સોચ કર ધો લિયા થા ઔર બા'દ કો ગ-લતી મા'લૂમ હુઈ તો અબ ધો લે ઔર નમાઝેં કે ઈઆદા કી હાજત નહીં. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٣، وغيره)

મસ્અલા 29 : યેહ ઝરૂરી નહીં કે એક દમ ત્રીનોં બાર ધોએં, બલ્કે અગર

મુખ્તલિફ વક્તોં બલ્કે મુખ્તલિફ દિનોં મેં યેહ તા'દાદ પૂરી કી જબ ભી પાક હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٣، وغيره)

મસ્અલા 30 : લોહે કી ચીઝ જૈસે છુરી, ચાકૂ, તલવાર વગૈરા જિસ મેં ન અંગ હો ન નક્શો નિગાર, નજિસ હો જાએ તો અચ્છી તરહ પોંછ ડાલને સે પાક હો જાએગી ઔર ઇસ સૂરત મેં નજાસત કે દલદાર યા પતલી હોને મેં કુછ ફર્ક નહીં. ચૂંહી ચાંદી, સોને, પીતલ, ગિલેટ ઔર હર કિસ્મ કી ધાત કી ચીઝેં પોંછને સે પાક હો જાતી હૈં બશર્તે કે નક્શી ન હોં ઔર અગર નક્શી હોં યા લોહે મેં અંગ હો તો ધોના ઝરૂરી હૈ પોંછને સે પાક ન હોંગી.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٣، وغيره)

મસ્અલા 31 : આઈના ઔર શીશે કી તમામ ચીઝેં ઔર ચીની કે બરતન યા મિટ્ટી કે રોગની બરતન યા પોલિશ કી હુઈ લકડી ગરઝ વોહ તમામ ચીઝેં જિન મેં મસામ ન હોં કપડે યા પત્તે સે ઇસ કદર પોંછ લી જાએં કે અસર બિલકુલ જાતા રહે પાક હો જાતી હૈં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٣، وغيره)

મસ્અલા 32 : મની કપડે મેં લગ કર ખુશ્ક હો ગઈ તો ફક્ત મલ કર ઝાડને ઔર સાફ કરને સે કપડા પાક હો જાએગા અગર્યે બા'દ મલને કે કુછ ઇસ કા અસર કપડે મેં બાકી રહ જાએ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 33 : ઇસ મસ્અલે મેં ઔરત વ મર્દ ઔર ઇન્સાન વ હૈવાન વ તન્દુરુસ્ત વ મરીઝે જિરયાન સબ કી મની કા એક હુકમ હૈ.

(الدر المختار و رد المحتار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٥٦٧)

મસ્અલા 34 : બદન મેં અગર મની લગ જાએ તો ભી ઈસી તરહ પાક હો

જાએગા. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 35 : પેશાબ કર કે તહારત ન કી, પાની સે ન ઢેલે સે ઓર મની ઉસ જગહ પર ગુઝરી જહાં પેશાબ લગા હુવા હૈ, તો યેહ મલને સે પાક ન હોગી બલ્કે ધોના ઝરૂરી હૈ ઓર અગર તહારત કર ચુકા થા યા મની જસ્ત કર કે નિકલી કે ઈસ મૌઝએ નજાસત પર ન ગુઝરી તો મલને સે પાક હો જાએગી. (الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٥٦٥، وغيرهما)

મસ્અલા 36 : જિસ કપડે કો મલ કર પાક કર લિયા, અગર વોહ પાની સે ભીગ જાએ તો નાપાક ન હોગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 37 : અગર મની કપડે મેં લગી હૈ ઓર અબ તક તર હૈ, તો ધોને સે પાક હોગા મલના કાફી નહીં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 38 : મોઝે યા જૂતે મેં દલદાર નજાસત લગી, જૈસે પાખાના, ગોબર, મની તો અગર્યે વોહ નજાસત તર હો ખુરચ્ને ઓર રગડને સે પાક હો જાએંગે. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 39 : ઓર અગર મિસ્લ પેશાબ કે કોઈ પતલી નજાસત લગી હો ઓર ઉસ પર મિટ્ટી યા રાખ યા રેતા વગૈરા ડાલ કર રગડ ડાલેં જબ ભી પાક હો જાએંગે ઓર અગર ઐસા ન કિયા યહાં તક કે વોહ નજાસત સુખ ગઈ તો અબ બે ધોએ પાક ન હોંગે.

(الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ٥٦٢)

મસ્અલા 40 : નાપાક ઝમીન અગર ખુશ્ક હો જાએ ઓર નજાસત કા અસર યા'ની રંગ વ બૂ જાતા રહે પાક હો ગઈ, ખ્વાહ વોહ હવા સે સૂખી

હો યા ધૂપ યા આગ સે મગર ઈસ સે તયમ્મુમ કરના જાઈઝ નહીં નમાઝ ઈસ પર પઢ સકતે હૈં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 41 : જિસ કૂંઝે મેં નાપાક પાની હો ફિર વોહ કૂંઝ સૂખ જાએ તો પાક હો ગયા.

મસ્અલા 42 : દરખ્ત ઔર ઘાસ ઔર દીવાર ઔર ઐસી ઈંટ જો ઝમીન મેં જડી હો, યેહ સબ ખુશક હો જાને સે પાક હો ગએ ઔર અગર ઈંટ જડી હુઈ ન હો તો ખુશક હોને સે પાક ન હોગી બલકે ધોના ઝરૂરી હૈ. યૂંહી દરખ્ત યા ઘાસ સૂખને કે પેશ્તર કાટ લેં તો તહારત કે લિયે ધોના ઝરૂરી હૈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

والفتاوى الخانية، كتاب الطهارة، فصل في النجاسة التي تصيب الثوب.. إلخ، ج ١، ص ١٢)

મસ્અલા 43 : અગર પથ્થર ઐસા હો જો ઝમીન સે જુદા ન હો સકે તો ખુશક હોને સે પાક હૈ વરના ધોને કી ઝરૂરત હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 44 : ચક્કી કા પથ્થર ખુશક હોને સે પાક હો જાએગા.

(النهر الفائق، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، ج ١، ص ١٤٤)

મસ્અલા 45 : કંકરી જો ઝમીન કે ઊપર હૈ ખુશક હોને સે પાક ન હોગી ઔર જો ઝમીન મેં વસ્લ હૈ ઝમીન કે હુક્મ મેં હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 46 : જો ચીઝ ઝમીન સે મુત્તસિલ થી ઔર નજિસ હો ગઈ, ફિર ખુશક હોને કે બા'દ અલગ કી ગઈ તો અબ ભી પાક હી હૈ.

મસ્અલા 47 : નાપાક મિટ્ટી સે બરતન બનાએ તો જબ તક કચ્ચે હૈં

નાપાક હૈં, બા'દ પુખ્તા કરને કે પાક હો ગએ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 48 : તન્નૂર યા તવે પર નાપાક પાની કા છીંટા ડાલા ઔર આંચ સે ઉસ કી તરી જાતી રહી અબ જો રોટી લગાઈ ગઈ પાક હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 49 : ઉપલે જલા કર ખાના પકાના જાઈઝ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 50 : જો ચીઝ સૂખને યા રગડને વગૈરા સે પાક હો ગઈ, ઈસ કે બા'દ ભીગ ગઈ તો નાપાક ન હોગી.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة و أحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٤)

મસ્અલા 51 : સુવર કે સિવા હર જાનવર હલાલ હો યા હરામ જબ કે ઝબ્હ કે કાબિલ હો ઔર **بِسْمِ اللَّهِ** કહ કર ઝબ્હ કિયા ગયા, તો ઉસ કા ગોશ્ત ઔર ખાલ પાક હૈ કે નમાઝી કે પાસ અગર વોહ ગોશ્ત હૈ યા ઉસ કી ખાલ પર નમાઝ પઢી તો નમાઝ હો જાએગી મગર હરામ જાનવર ઝબ્હ સે હલાલ ન હોગા હરામ હી રહેગા.

મસ્અલા 52 : સુવર કે સિવા હર મુદરિ જાનવર કી ખાલ સુખાને સે પાક હો જાતી હૈ, ખ્વાહ ઉસ કો ખારી નમક વગૈરા કિસી દવા સે પકાયા હો યા ફક્ત ધૂપ યા હવા મેં સુખા લિયા હો ઔર ઈસ કી તમામ સ્તૂબત ફના હો કર બદબૂ જાતી રહી હો, કે દોનોં સૂરતોં મેં પાક હો જાએગી ઈસ પર નમાઝ દુરુસ્ત હૈ.

(الدر المختار ورد المختار، كتاب الطهارة، باب المياه، مطلب في أحكام الدباغة، ج ١، ص ٣٩٣-٣٩٥، وغيره)

મસ્અલા 53 : દરિન્દે કી ખાલ અગર્યે પકા લી ગઈ હો ન ઉસ પર બૈઠના

ચાહિયે, ન નમાઝ પઢની ચાહિયે કે મિઝાજ મેં સખ્તી ઔર તકબ્બુર પૈદા હોતા હૈ, બકરી ઔર મેંઢે કી ખાલ પર બૈઠને ઔર પહનને સે મિઝાજ મેં નરમી ઔર ઇન્કિસાર પૈદા હોતા હૈ, કુત્તે કી ખાલ અગર્યે પકા લી ગઈ હો યા વોહ ઝબ્હ કર લિયા ગયા હો ઇસ્તિ'માલ મેં ન લાના ચાહિયે કે આઈમ્મા કે ઇખ્તિલાફ ઔર અવામ કી નફરત સે બચના મુનાસિબ હૈ.

મસ્અલા 54 : રૂઈ કા અગર ઇતના હિસ્સા નજિસ હૈ જિસ કદર ધુનને સે ઉઝ જાને કા ગુમાને સહીહ હો તો ધુનને સે પાક હો જાએગી વરના બિગૈર ધોએ પાક ન હોગી, હાં અગર મા'લૂમ ન હો, કે કિતની નજિસ હૈ તો ભી ધુનને સે પાક હો જાએગી.

મસ્અલા 55 : ગલ્લા જબ પૈર (યા'ની અનાજ સાફ કરને કી જગહ) મેં હો ઔર ઉસ કી માલિશ કે વક્ત બૈલોં ને ઉસ પર પેશાબ કિયા, તો અગર ચન્દ શરીકોં મેં તક્સીમ હુવા યા ઉસ મેં સે મઝદૂરી દી ગઈ યા ખૈરાત કી ગઈ તો સબ પાક હો ગયા ઔર અગર કુલ બિ જિન્સિહી મૌજૂદ હૈ તો નાપાક હૈ, અગર ઉસ મેં સે ઇસ કદર જિસ મેં એહ્તિમાલ હો સકે કે ઇસ સે ઝિયાદા નજિસ ન હોગા ધો કર પાક કર લેં તો સબ પાક હો જાએગા.

મસ્અલા 56 : રાંગ, સીસા પિઘલાને સે પાક હો જાતા હૈ.

મસ્અલા 57 : જમે હુએ ઘી મેં ચૂહા ગિર કર મર ગયા તો ચૂહે કે આસ પાસ સે નિકાલ ડાલેં, બાકી પાક હૈ ખા સકતે હૈં ઔર અગર પતલા હૈ તો સબ નાપાક હો ગયા ઇસ કા ખાના જાઈઝ નહીં, અલબત્તા ઉસ કામ મેં લા સકતે હૈં જિસ મેં ઇસ્તિ'માલે નજસત મમ્નૂઅ ન હો, તેલ કા ભી યેહી

હુકમ હૈ.

(الفقاوی الهندیة، کتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج ١، ص ٤٥)

મસ્અલા 58 : શહ્દ નાપાક હો જાએ તો ઈસ કે પાક કરને કા तरीका येह है કે उस से ज़ियादा उस में पानी डाल कर धतना जोश दें, के जितना था उतना ही हो जाये, तीन मर्तबा यूँही करें पाक हो जायेगा.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطهارة، الباب السابع في النجاسة وأحكامها، الفصل الأول، ج 1، ص 122)

મસ્અલા 59 : નાપાક તેલ કે પાક કરને કા तरीका येह है કે धतना ही पानी उस में डाल कर ખૂબ હિલાએ, ફિર ઊપર સે તેલ નિકાલ લેં ઔર પાની ફેંક દેં, યૂંહી તીન બાર કરેં યા ઉસ બરતન મેં નીચે સૂરાખ કર દેં, કે પાની બહ જાએ ઔર તેલ રહ જાએ, યૂં ભી તીન મર્તબા મેં પાક હો જાએગા યા યૂં કરેં કે ઈતના હી પાની ડાલ કર ઉસ તેલ કો પકાએં યહાં તક કે પાની જલ જાએ ઔર તેલ રહ જાએ એસા હી તીન દફઆ મેં પાક હો જાએગા ઔર યૂં ભી કે પાક તેલ યા પાની દૂસરે બરતન મેં રખ કર ઉસ નાપાક ઔર ઈસ પાક દોનોં કી ધાર મિલા કર ઊપર સે ગિરાએં મગર ઈસ મેં યેહ ઝરૂર ખયાલ રખેં કે નાપાક કી ધાર ઈસ કી ધાર સે કિસી વક્ત જુદા ન હો, ન ઉસ બરતન મેં કોઈ કતરા નાપાક કા પહલે સે પહોંચા હો ન બા'દ કો વરના ફિર નાપાક હો જાએગા, બહતી હુઈ આમ ચીઝેં, ઘી વગૈરા કે પાક કરને કે ભી યેહી तरीके हैं और अगर घी जमा हो, उसे पिघला कर धन्हीं तरीकों में से किसी तरीके पर पाक करें और એક तरीका ઈન ચીઝોં કે પાક કરને કા યેહ ભી હૈ કે પરનાલે કે નીચે કોઈ બરતન રખેં ઔર છત પર સે ઈસી જિન્સ કી પાક ચીઝ યા પાની કે સાથ ઈસ તરહ મિલા કર બહાએં કે પરનાલે સે દોનોં ધારેં એક હો કર ગિરેં સબ પાક હો જાએગા યા ઈસી જિન્સ યા પાની સે ઉબાલ લેં પાક હો જાએગા.

(अल इतावर-अविय्या, जि. 4, स. 378, 380)

મસ્અલા 60 : જા નમાઝ મેં હાથ, પાઉં, પેશાની ઔર નાક રખને કી જગહ કા નમાઝ પઢને મેં પાક હોના ઝરૂરી હૈ, બાકી જગહ અગર નજાસત હો નમાઝ મેં હરજ નહીં, હાં નમાઝ મેં નજાસત કે કુર્બ સે બચના ચાહિયે.

મસ્અલા 61 : કિસી કપડે મેં નજાસત લગી ઔર વોહ નજાસત ઉસી તરફ રહ ગઈ, દૂસરી જાનિબ ઉસ ને અસર નહીં કિયા તો ઉસ કો લૌટ કર દૂસરી તરફ જિધર નજાસત નહીં લગી હૈ નમાઝ નહીં પઢ સકતે અગર્યે કિતના હી મોટા હો મગર જબ કે વોહ નજાસત મવાઝેએ સુજૂદ સે અલગ હો.

(غنية المتعملي، شرائط الصلاة، الشرط الثاني، ص ۲۰۲)

મસ્અલા 62 : જો કપડા દો તહ કા હો અગર એક તહ ઉસ કી નજિસ હો જાએ તો અગર દોનોં મિલા કર સી લિયે ગએ હોં, તો દૂસરી તહ પર નમાઝ જાઈઝ નહીં ઔર અગર સિલે ન હોં તો જાઈઝ હૈ.

(الدرا المختار ورد المختار، كتاب الصلوة، باب ما يفسد الصلوة وما يكره فيها، مطلب في التشبه بأهل الكتاب، ج ۲، ص ۶۶)

મસ્અલા 63 : લકડી કા તપ્તા એક રુખ સે નજિસ હો ગયા તો અગર ઈતના મોટા હૈ કે મોટાઈ મેં ચિર સકે, તો લૌટ કર ઈસ પર નમાઝ પઢ સકતે હૈં વરના નહીં.

(غنية المتعملي، شرائط الصلاة، الشرط الثاني، ص ۲۰۲)

મસ્અલા 64 : જો ઝમીન ગોબર સે લીસી ગઈ અગર્યે સૂખ ગઈ હો ઉસ પર નમાઝ જાઈઝ નહીં, હાં અગર વોહ સૂખ ગઈ ઔર ઉસ પર કોઈ મોટા કપડા બિછા લિયા, તો ઉસ કપડે પર નમાઝ પઢ સકતે હૈં અગર્યે કપડે મેં તરી હો મગર ઈતની તરી ન હો, કે ઝમીન ભીગ કર ઉસ કો તર કર દે, કે ઈસ સૂરત મેં યેહ કપડા નજિસ હો જાએગા ઔર નમાઝ ન હોગી.

મસ્અલા 65 : આંખોં મેં નાપાક સુરમા યા કાજલ લગાયા ઔર ફૈલ

ગયા તો ધોના વાજિબ હૈ ઓર અગર આંખોં કે અન્દર હી હો બાહર ન લગા હો તો મુઆફ હૈ.

મસ્અલા 66 : કિસી દૂસરે મુસલ્માન કે કપડે મેં નજાસત લગી દેખી ઓર ગાલિબ ગુમાન હૈ કે ઉસ કો ખબર કરેગા તો પાક કર લેગા તો ખબર કરના વાજિબ હૈ.

(الدرا المختار، كتاب الطهارة، باب الأنجاس، فصل الاستنجاء، ج ١، ص ٦٢٢)

મસ્અલા 67 : ફાસિકોં કે ઇસ્તિ'માલી કપડે જિન કા નજિસ હોના મા'લૂમ ન હો પાક સમઝે જાએંગે મગર બે નમાઝી કે પાજામે વગૈરા મેં એહતિયાત યેહી હૈ કે રૂમાલી પાક કર લી જાએ કે અક્સર બે નમાઝી પેશાબ કર કે વૈસે હી પાજામા બાંધ લેતે હૈં ઓર કુફ્ફાર કે ઇન કપડોં કે પાક કર લેને મેં તો બહુત ખયાલ કરના ચાહિયે.

શિક્વા કી તા'રીફ

મુસીબત કે વક્ત વાવેલા કરને ઓર સબ્ર કા દામન હાથ સે છોડ દેને કો શિક્વા કહતે હૈં. (الحديقة الندية شرح الطريقة المحمدية، ج ٢، ص ٩٨)

ઝૂટ કા બયાન⁽¹⁾

ઝૂટ એસી બુરી ચીઝ હૈ કે હર મઝહબ વાલે ઇસ કી બુરાઈ કરતે હૈં તમામ અદ્યાન મેં યેહ હરામ હૈ ઇસ્લામ ને ઇસ સે બચને કી બહુત તાકીદ કી, કુરઆને મજીદ મેં બહુત મવાકેઅ પર ઇસ કી મઝમ્મત ફરમાઈ ઔર ઝૂટ બોલને વાલોં પર ખુદા કી લા'નત આઈ. હદીસોં મેં ભી ઇસ કી બુરાઈ ઝિક કી ગઈ, ઇસ કે મુ-તઅલ્લિક બા'ઝ અહાદીસ ઝિક કી જાતી હૈં :

હદીસ 1 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઠિદ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ફરમાતે હૈં, “સિદ્ક કો લાઝિમ કર લો, ક્યૂંકે સચ્ચાઈ નેકી કી તરફ લે જાતી હૈ ઔર નેકી જન્મત કા રાસ્તા દિખાતી હૈ આદમી બરાબર સચ બોલતા રહતા હૈ ઔર સચ બોલને કી કોશિશ કરતા રહતા હૈ યહાં તક કે વોહ અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે નઝદીક સિદ્ક લિખ દિયા જાતા હૈ ઔર ઝૂટ સે બચો, ક્યૂંકે ઝૂટ ફુજૂર કી તરફ લે જાતા હૈ ઔર ફુજૂર જહન્નમ કા રાસ્તા દિખાતા હૈ ઔર આદમી બરાબર ઝૂટ બોલતા રહતા હૈ ઔર ઝૂટ બોલને કી કોશિશ કરતા હૈ, યહાં તક કે અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે નઝદીક કઝૂઝાબ લિખ દિયા જાતા હૈ.”

(صحیح مسلم، کتاب البر... إلخ، باب قبح الكذب... إلخ، الحديث: 2607، ص 1405)

હદીસ 2 : તિરમિઝી ને અનસ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો શખ્સ ઝૂટ બોલના છોડ દે ઔર વોહ બાતિલ હૈ [યા'ની ઝૂટ છોડને હી કી ચીઝ હૈ] ઉસ કે લિયે જન્મત કે કિનારે મેં મકાન બનાયા જાએગા ઔર જિસ ને ઝગડા કરના છોડા ઔર વોહ હક પર હૈ યા'ની બા વુજૂદ હક પર હોને કે ઝગડા નહીં કરતા, ઉસ કે લિયે વસ્તે જન્મત મેં

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 16, જિ. 3, સ. 515

મકાન બનાયા જાએગા ઔર જિસ ને અપને અખ્લાક અચ્છે કિયે, ઉસ કે લિયે જન્મત કે આ'લા દ-રજે મેં મકાન બનાયા જાએગા.”

(جامع الترمذي، ابواب البر والصلة، باب ماجاء في المراء، الحديث: ٢٠٠٠، ج ٣، ص ٤٠٠)

હદીસ ૩ : તિરમિઝી ને ઇબ્ને ઉમર رضي الله تعالى عنهما સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم ને ફરમાયા : “જબ બન્દા ઝૂટ બોલતા હૈ, ઉસ કી બદબૂ સે ફિરિશ્તા એક મીલ દૂર હો જાતા હૈ.”

(جامع الترمذي، ابواب البر والصلة، باب ماجاء في الصدق والكذب، الحديث: ١٩٧٩، ج ٣، ص ٣٩٢)

હદીસ ૪ : અબૂ દાવૂદ ને સુફ્યાન બિન અસીદ^(૧) હઝ્રમી رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી, કહતે હેં મેં ને રસૂલુલ્લાહ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم કો યેહ ફરમાતે સુના કે “બડી ખિયાનત કી યેહ બાત હૈ કે તૂ અપને ભાઈ સે કોઈ બાત કહે ઔર વોહ તુજે ઉસ બાત મેં સચ્ચા જાન રહા હૈ ઔર તૂ ઉસ સે ઝૂટ બોલ રહા હૈ.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في المعارض، الحديث: ٤٩٧١، ج ٤، ص ٣٨١)

હદીસ ૫ : ઇમામ અહમદ વ બૈહકી ને અબૂ ઉમામા رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી કે રસૂલુલ્લાહ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم ને ફરમાયા : “મોમિન કી તબ્અ મેં તમામ ખસ્લતેં હો સકતી હેં મગર ખિયાનત ઔર ઝૂટ.”

یا'ની યેહ (المسند للإمام أحمد بن حنبل، حديث أبي امامة الباهلي، الحديث: ٢٢٣٢، ج ٨، ص ٢٧٦) દોનોં ચીઝેં ઇમાન કે ખિલાફ હેં, મોમિન કો ઇન સે દૂર રહને કી બહુત ઝિયાદા ઝરૂરત હૈ.

હદીસ ૬ : ઇમામ માલિક વ બૈહકી ને સફવાન બિન સુલૈમ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صلی الله تعالى علیه و آله وسلم સે પૂછા ગયા, ક્યા મોમિન બુઝદિલ હોતા હૈ ? ફરમાયા : હાં ! ફિર અર્ઝ કી ગઈ, ક્યા મોમિન

①..... બહારે શરીઅત મેં ઇસ મકામ પર “સુફ્યાન બિન અસ્અદ” رضي الله تعالى عنه લિખા હુવા હૈ જબ કે “સુ-નને અબી દાવૂદ” મેં “સુફ્યાન બિન અસીદ” رضي الله تعالى عنه મઝકૂર હૈ, લિહાઝા મત્ન મેં તસ્હીહ કર દી ગઈ હૈ.

બખીલ હોતા હૈ ? ફરમાયા : હાં ! ફિર કહા ગયા, કયા મોમિન કઝઝાબ (ઝૂટા) હોતા હૈ ? ફરમાયા : નહીં.

(الموطأ، كتاب الكلام، باب ماجاء في الصدق والكذب، الحديث: ١٩١٣، ج ٢، ص ٤٦٨)

હદીસ 7 : ઇમામ અહમદ ને હઝરતે અબૂ બક્ર રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “ઝૂટ સે બચો, ક્યૂંકે ઝૂટ ઇમાન સે મુખાલિફ હૈ.”

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند أبي بكر الصديق، الحديث: ١٦٠١، ج ١، ص ٢٢ والنسب الكبرى للبيهقي،

كتاب الشهادات، باب من كان منكشف الكذب مظهره، الحديث: ٢٠٨٢٦، ج ١٠، ص ٣٣٢)

હદીસ 8 : ઇમામ અહમદ ને અબૂ હુરૈરા રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “બન્દા પૂરા મોમિન નહીં હોતા જબ તક મઝાક મેં ભી ઝૂટ કો ન છોડ દે ઔર ઝગડા કરના ન છોડ દે, અગર્યે સચ્ચા હો.” (المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند أبي هريرة، الحديث: ٨٦٣٨، ج ٣، ص ٢٦٨)

હદીસ 9 : ઇમામ અહમદ વ તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ વ દારિમી ને બ રિવાયત બહૂઝ બિન હકીમ અન અબીહિ અન જદિહ રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “હલાકત હૈ ઉસ કે લિયે જો બાત કરતા હૈ ઔર લોગોં કો હંસાને કે લિયે ઝૂટ બોલતા હૈ, ઉસ કે લિયે હલાકત હૈ, ઉસ કે લિયે હલાકત હૈ.”

(جامع الترمذي، ابواب الزهد، باب ماجاء من تكلم بالكلمة ليضحك الناس، الحديث: ٢٣٢٢، ج ٤، ص ١٤٢)

હદીસ 10 : બૈહકી ને અબૂ હુરૈરા રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “બન્દા બાત કરતા હૈ ઔર મહૂઝ ઇસ લિયે કરતા હૈ કે લોગોં કો હંસાએ ઇસ કી વજહ સે જહન્નમ કી ઇતની ગહરાઈ મેં ગિરતા હૈ જો આસ્માન વ ઝમીન કે દરમિયાન કે ફાસિલે સે ઝિયાદા હૈ ઔર ઝબાન કી વજહ સે જિતની લગ્ઝિશ હોતી હૈ, વોહ ઇસ સે

કહીં ઝિયાદા હૈ જિતની કદમ સે લગ્ગિશ હોતી હૈ.”

(شعب الإيمان، باب في حفظ اللسان، الحديث: ٤٨٣٢، ج ٤، ص ٢١٣)

ومشكاة المصابيح، كتاب الآداب، باب حفظ اللسان... إلخ، الفصل الثاني، الحديث: ٤٨٣٦، ج ٣، ص ٤١)

હદીસ 11 : અબૂ દાવૂદ વ બૈહકી ને અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર
صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سے रिवायत की, कइते हैं: रसूलुल्लाह
हमारे मकान में तशरीफ़ फरमा थे. मेरी मां ने मुझे बुलाया કે આઓ
તુમ્હે દૂંગી. હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા : क्या थीज देने का
ईरादा है? उन्होंने ने कहा, भजूर दूंगी. ઇશાદ ફરમાયા : “अगर तू कुछ
नहीं देती तो येइ तेरे जिम्मे झूट लिखा जाता.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب التشديد في الكذب، الحديث: ٤٩٩١، ج ٤، ص ٣٨٧)

હદીસ 12 : બૈહકી ને અબૂ બરઝા સે રિવાયત કી, કે
रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने फरमाया : “झूट से मुंह कावा होता है
और युगली से कब्र का अजाब है.”

(شعب الإيمان، باب في حفظ اللسان، الحديث: ٤٨١٣، ج ٤، ص ٢٠٨)

હદીસ 13 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં ઉમ્મે કુલ્સૂમ સે
رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا سے મરવી, કે रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने फरमाया : “वोइ शप्स
झूटा नहीं है जो लोगों के दरमियान में इस्लाह करता है, अच्छी बात कइता है
और अच्छी बात पड़ोयाता है.”

(“صحيح مسلم”، كتاب البر... إلخ، باب تحريم الكذب... إلخ، الحديث: ٢٦٠٥، ص ٤٠٤)

યા'ની એક કી તરફ સે દૂસરે કે પાસ અચ્છી બાત કહતા હૈ જો
બાત ઉસ ને નહીં કહી હૈ વોહ કહતા હૈ, મ-સલન ઉસ ને તુમ્હે સલામ
કહા હૈ, તુમ્હારી તા'રીફ કરતા થા.

હદીસ 14 : તિરમિઝી ને અસ્મા બિન્તે યઝીદ સે રિવાયત

કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “ઝૂટ કહીં ઠીક નહીં મગર તીન જગહોં મેં, મદ્દ અપની ઔરત કો રાઝી કરને કે લિયે બાત કરે ઔર લડાઈ મેં ઝૂટ બોલના ઔર લોગોં કે દરમિયાન મેં સુલ્હ કરાને કે લિયે ઝૂટ બોલના.” (جامع الترمذي، ابواب البر والصلة، باب ما جاء في اصلاح ذات البين، الحديث: ۱۹۴۵، ج ۳، ص ۳۷۷)

મસ્અલા 1 : તીન સૂરતોં મેં ઝૂટ બોલના જાઈઝ હૈ યા’ની ઇસ મેં ગુનાહ નહીં.

એક : જંગ કી સૂરત મેં, કે યહાં અપને મુકાબિલ કો ધોકા દેના જાઈઝ હૈ, ઇસી તરહ જબ ઝાલિમ ઝુલ્મ કરના ચાહતા હો ઇસ કે ઝુલ્મ સે બચને કે લિયે ભી જાઈઝ હૈ.

દૂસરી સૂરત યેહ હૈ કે દો મુસલ્માનોં મેં ઇખ્તિલાફ હૈ ઔર યેહ ઉન દોનોં મેં સુલ્હ કરાના ચાહતા હૈ, મ-સલન એક કે સામને યેહ કહ દે કે વોહ તુમ્હેં અચ્છા જાનતા હૈ, તુમ્હારી તા’રીફ કરતા થા યા ઇસ ને તુમ્હેં સલામ કહલા ભેજા હૈ ઔર દૂસરે કે પાસ ભી ઇસી કિસ્મ કી બાતેં કરે તાકે દોનોં મેં અદાવત કમ હો જાએ ઔર સુલ્હ હો જાએ.

તીસરી સૂરત યેહ હૈ કે બીબી કો ખુશ કરને કે લિયે કોઈ બાત ખિલાફે વાકેઅ કહ દે. (الفتاوى الهندية، كتاب الكراهية، الباب السابع عشر في الغناء، ج ۵، ص ۳۰۲)

મસ્અલા 2 : તોરિયા યા’ની લફઝ કે જો ઝાહિર મા’ના હેં વોહ ગલત હેં મગર ઇસ ને દૂસરે મા’ના મુરાદ લિયે જો સહીહ હેં, એસા કરના બિલા હાજત જાઈઝ નહીં ઔર હાજત હો તો જાઈઝ હૈ. તોરિયા કી મિસાલ યેહ હૈ કે તુમ ને કિસી કો ખાને કે લિયે બુલાયા વોહ કહતા હૈ મેં ને ખાના ખા લિયા. ઇસ કે ઝાહિર મા’ના યેહ હેં કે ઇસ વક્ત કા ખાના ખા લિયા હૈ મગર વોહ યેહ મુરાદ લેતા હૈ કે કલ ખાયા હૈ યેહ ભી ઝૂટ મેં દાખિલ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الكراهية، الباب السابع عشر في الغناء، ج ۵، ص ۳۰۲)

મસ્અલા ૩ : એહયાએ હક કે લિયે તોરિયા જાઈઝ હૈ મ-સલન શફીઅ કો રાત મેં જાએદાદે મશફૂઆ કી બૈઅ કા ઈલ્મ હુવા ઔર ઉસ વક્ત લોગોં કો ગવાહ ન બના સકતા હો તો સુબ્હ કો ગવાહોં કે સામને યેહ કહ સકતા હૈ કે મુઝે બૈઅ કા ઈસ વક્ત ઈલ્મ હુવા. દૂસરી મિસાલ યેહ હૈ કે લડકી કો રાત કો હૈઝ આયા ઔર ઉસ ને ખયારે બુલૂગ કે તૌર પર અપને નફ્સ કો ઈત્તિયાર ક્રિયા મગર ગવાહ કોઈ નહીં હૈ તો સુબ્હ કો લોગોં કે સામને યેહ કહ સકતી હૈ કે મેં ને ઈસ વક્ત ખૂન દેખા.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٤)

મસ્અલા ૪ : જિસ અચ્છે મક્સદ કો સય બોલ કર ભી હાસિલ ક્રિયા જા સકતા હો ઔર ઝૂટ બોલ કર ભી હાસિલ કર સકતા હો, ઉસ કે હાસિલ કરને કે લિયે ઝૂટ બોલના હરામ હૈ ઔર અગર ઝૂટ સે હાસિલ કર સકતા હો, સય બોલને મેં હાસિલ ન હો સકતા હો તો બા'ઝ સૂરતોં મેં કિઝ્બ ભી મુબાહ હૈ બલકે બા'ઝ સૂરતોં મેં વાજિબ હૈ, જૈસે કિસી બે ગુનાહ કો ઝાલિમ શખ્સ કત્લ કરના ચાહતા હૈ યા ઈઝા દેના ચાહતા હૈ વોહ ડર સે છુપા હુવા હૈ, ઝાલિમ ને કિસી સે દરયાફત ક્રિયા કે વોહ કહાં હૈ ? યેહ કહ સકતા હૈ મુઝે મા'લૂમ નહીં અગર્યે જાનતા હો યા કિસી કી અમાનત ઈસ કે પાસ હૈ કોઈ ઉસે છીનના ચાહતા હૈ પૂછતા હૈ કે અમાનત કહાં હૈ ? યેહ ઈન્કાર કર સકતા હૈ, કહ સકતા હૈ કે મેરે પાસ ઉસ કી અમાનત નહીં.

(الدرالمختار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٥)

મસ્અલા ૫ : કિસી ને છુપ કર બે હયાઈ કા કામ ક્રિયા હૈ, ઉસ સે દરયાફત ક્રિયા ગયા કે તૂને યેહ કામ ક્રિયા ? વોહ ઈન્કાર કર સકતા હૈ ક્યૂંકે ઐસે કામ કો લોગોં કે સામને ઝાહિર કર દેના યેહ દૂસરા ગુનાહ હોગા. ઈસી તરહ અગર અપને મુસ્લિમ ભાઈ કે ભેદ પર મુતલબ હો

તો ઉસ કે બયાન કરને સે ભી ઈન્કાર કર સકતા હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٥)

મસ્અલા 6 : અગર સચ બોલને મેં ફસાદ પૈદા હોતા હો તો ઈસ સૂરત મેં ભી ઝૂટ બોલના જાઈઝ હૈ ઔર અગર ઝૂટ બોલને મેં ફસાદ હોતા હો તો હરામ હૈ ઔર અગર શક હો મા'લૂમ નહીં કે સચ બોલને મેં ફસાદ હોગા યા ઝૂટ બોલને મેં, જબ ભી ઝૂટ બોલના હરામ હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٥)

મસ્અલા 7 : જિસ કિસ્મ કે મુબા-લગે કા આદતન રવાજ હૈ લોગ ઉસે મુબા-લગે હી પર મહૂમૂલ કરતે હૈં ઉસ કે હકીકી મા'ના મુરાદ નહીં લેતે વોહ ઝૂટ મેં દાખિલ નહીં, મ-સલન યેહ કહા કે મેં તુમ્હારે પાસ હઝાર મર્તબા આયા યા હઝાર મર્તબા મેં ને તુમ સે યેહ કહા. યહાં હઝાર કા અદદ મુરાદ નહીં બલ્કે કઈ મર્તબા આના ઔર કહના મુરાદ હૈ, યેહ લફઝ ઐસે મૌકઅ પર નહીં બોલા જાએગા કે એક હી મર્તબા આયા હો યા એક હી મર્તબા કહા હો ઔર અગર એક મર્તબા આયા ઔર યેહ કહ દિયા કે હઝાર મર્તબા આયા તો ઝૂટા હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٥)

મસ્અલા 8 : તા'રીઝ⁽¹⁾ કી બા'ઝ સૂરતેં જિન મેં લોગોં કા દિલ ખુશ કરના ઔર મિઝાહ મક્સૂદ હો જાઈઝ હૈ. જૈસા કે હદીસ મેં ફરમાયા કે “જન્મત મેં બુદિયા નહીં જાએગી.”

(جامع الترمذي، ابواب الشمائل، باب ماجاء في صفة... إلخ، الحديث: ٢٣٩، ج ٥، ص ٥٤٥)

યા “મેં તુઝે ઊંટની કે બચ્ચે પર સુવાર કરુંગા.”

(جامع الترمذي، ابواب البر والصلة، باب ماجاء في المزاح، الحديث: ١٩٩١، ج ٣، ص ٣٩٩ و ردالمحتار، کتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٧٠٦)

❶ .... તા'રીઝ : ઐસા કલામ કરના જિસ કી મુરાદ સુનને વાલા બિગૈર સરાહત ન સમઝ સકે.

(التعريفات للخرجاني)

ગીબત ઔર યુગલી⁽¹⁾

હદીસ 34 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “સબ સે ઝિયાદા બુરા કિયામત કે દિન ઉસ કો પાઓગે, જો સુલ વજહેન હો.”

(“صحيح البخاري”, كتاب الأدب, باب ما قيل في ذى الوجهين, الحديث: ٦٠٥٨, ج ٤, ص ١١٥)

યા’ની દો રુખા આદમી, કે ઈન કે પાસ એક મુંહ સે આતા હૈ ઔર ઉન કે પાસ દૂસરે મુંહ સે આતા હૈ યા’ની મુનાફિકોં કી તરહ કહી કુછ કહતા હૈ ઔર કહી કુછ કહતા હૈ, યેહ નહીં કે એક તરહ કી બાત સબ જગહ કહે.

હદીસ 35 : દારિમી ને અમ્માર બિન યાસિર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો શપ્સ દુન્યા મેં દો રુખા હોગા, કિયામત કે દિન આગ કી ઝબાન ઉસ કે લિયે હોગી.” અબૂ દાવૂદ (سنن الدارمي, كتاب الرقائق, باب ما قيل في ذى الوجهين, الحديث: ٢٧٦٤, ج ٢, ص ٤٠٥) કી રિવાયત મેં હૈ કે “ઉસ કે લિયે દો ઝબાનેં આગ કી હોંગી”.

(“سنن أبي داود”, كتاب الأدب, باب في ذى الوجهين, الحديث: ٤٨٧٣, ج ٤, ص ٣٥٢)

હદીસ 36 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં હુઝૈફા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, કહતે હૈં કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કો મૈં ને યેહ ફરમાતે સુના કે “જન્મત મેં યુગુલ ખોર નહીં જાએગા.”

(“صحيح مسلم”, كتاب الايمان, باب بيان غلط تحريم النيمة, الحديث: ١٠٥, ص ٦٧)

હદીસ 37 : બૈહકી ને શુ-અબુલ ઈમાન મેં અબ્દુર્રહમાન બિન ગનમ વ અસ્મા બિન્તે યઝીદ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી કે નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે નેક બન્દે વોહ હૈં

કે ઉન કે દેખને સે ખુદા યાદ આએ ઔર અલ્લાહ કે ઘુરે બન્દે વોહ હૈં જો યુગલી ખાતે હૈં, દોસ્તોં મેં જુદાઈ ડાલતે હૈં ઔર જો શખ્સ જુર્મ સે બરી હે, ઇસ પર તક્લીફ ડાલના યાહતે હૈં.”

(شعب الإيمان، باب في الإصلاح بين الناس.. إلخ، الحديث: ١١٠٨، ج ٧، ص ٤٩٤)

و مشكاة المصابيح، كتاب الآداب، باب حفظ اللسان.. إلخ، الحديث: (٤٨٧١، ج ٣، ص ٤٦)

હદીસ 38 : સહીહ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા રઝીલ્લાહુનંહુ સે મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લાહુઅલૈહિવસલ્લમ ને ફરમાયા : “તુમ્હે મા’લૂમ હૈ ગીબત ક્યા હૈ ? લોગોં ને અઝ્ઝ કી અલ્લાહ ઘુરૂજલ વ રસૂલ સલ્લુલ્લાહુઅલૈહિવસલ્લમ ખૂબ જાનતે હૈં. ઇશ્દિ ફરમાયા : ગીબત યેહ હૈ કે તૂ અપને ભાઈ કા ઉસ ચીઝ કે સાથ ઝિક્ક કરે જો ઉસે બુરી લગે. કિસી ને અઝ્ઝ કી, અગર મેરે ભાઈ મેં વોહ મૌજૂદ હો જો મૈં કહતા હૂં (જબ તો ગીબત નહીં હોગી) ફરમાયા : “જો કુછ તુમ કહતે હો, અગર ઉસ મેં મૌજૂદ હૈ જબ હી તો ગીબત હૈ ઔર જબ તુમ ઐસી બાત કહો જો ઉસ મેં હો નહીં, યેહ બોહતાન હૈ.”

(صحيح مسلم كتاب البر والصلة.. إلخ، باب تحريم الغيبة، الحديث: ٧٠-٧١ (٢٥٨٩)، ص ١٣٩٧)

હદીસ 39 : ઇમામ અહમદ વ તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ ને હઝરતે આઈશા રઝીલ્લાહુનંહા સે રિવાયત કી, કહતી હૈં, મૈં ને નબિય્યે કરીમ સલ્લુલ્લાહુઅલૈહિવસલ્લમ સે કહા, સફિયા રઝીલ્લાહુનંહા કે લિયે યેહ કાફી હૈ કે વોહ ઐસી હૈં ઐસી હૈં યા’ની પસ્તા કદ હૈં, હુઝૂર (સલ્લુલ્લાહુઅલૈહિવસલ્લમ) ને ઇશ્દિ ફરમાયા કે “તુમ ને ઐસા કલિમા કહા કે અગર સમુન્દર મેં મિલાયા જાએ તો ઉસ પર ગાલિબ આ જાએ.” (سنن أبي داود، كتاب الآداب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٧٥، ج ٤، ص ٣٥٣)

યા’ની કિસી પસ્તા કદ કો નાટા, ઠિંગના કહના ભી ગીબત મેં દાખિલ હૈ, જબ કે બિલા ઝરૂરત હો.

હદીસ 40 : બૈહકી ને ઇબ્ને અબ્બાસ રઝીલ્લાહુનંહુ સે રિવાયત કી, દો શખ્સોં ને ઝોડૂર યા અસ્ર કી નમાઝ પઢી ઔર વોહ દોનોં રોઝાદાર થે,

જબ નમાઝ પઢ ચુકે નબિયે કરીમ ﷺ ને ફરમાયા : “તુમ દોનોં વુઝૂ કરો ઓર નમાઝ કા ઇઆદા કરો ઓર રોઝા પૂરા કરો ઓર દૂસરે દિન ઇસ રોઝે કી કઝા કરના. ઉન્હોં ને અર્ઝ કી, યા રસૂલલ્લાહ ﷺ ! યેહ હુકમ કિસ લિયે ? ઇર્શાદ ફરમાયા : “તુમ ને ફુલાં શખ્સ કી ગીબત કી હે.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٧٥، ج ٤، ص ٣٠٣)

હદીસ 41 : તિરમિઝી ને હઝરતે આઈશા રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “મેં ઇસ કો પસન્દ નહીં કરતા કે કિસી કી નક્લ કરૂં, અગર્યે મેરે લિયે ઇતના ઇતના હો.”

યા'ની (جامع الترمذي، ابواب صفة القيامة، إلخ، باب: ١١٦، الحديث: ٢٥١٠، ج ٤، ص ٢٢٦)

નક્લ કરના દુન્યા કી કિસી ચીઝ કે મુકાબિલ મેં દુરુસ્ત નહીં હો સકતા.

હદીસ 42 : બૈહકી ને શુ-અબુલ ઇમાન મેં અબૂ સઈદ વ જાબિર

رَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા :

ગીબત ઝિના સે ભી ઝિયાદા સખ્ત ચીઝ હૈ. લોગોં ને અર્ઝ કી :

યા રસૂલલ્લાહ (ﷺ) ઝિના સે ઝિયાદા સખ્ત ગીબત

ક્યૂંકર હૈ ? ફરમાયા કે “મદ ઝિના કરતા હૈ ફિર તૌબા કરતા હૈ, અલ્લાહ

તઆલા ઉસ કી તૌબા કબૂલ ફરમાતા હૈ ઓર ગીબત કરને વાલે કી મઝિરત

ન હોગી, જબ તક વોહ ન મુઆફ કર દે જિસ કી ગીબત કી હૈ.”

رَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (شعب الإيمان، باب في تحريم اعراض الناس، الحديث: ٦٧٤١، ج ٥، ص ٣٠٦)

કી રિવાયત મેં હે કે “ઝિના કરને વાલા તૌબા કરતા હૈ ઓર ગીબત કરને વાલે કી

તૌબા નહીં હૈ.” (شعب الإيمان، باب في تحريم اعراض الناس، الحديث: ٦٧٤٢، ج ٥، ص ٣٠٦)

હદીસ 43 : બૈહકી ને દા'વતે કબીર મેં અનસ رَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત

કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે ગીબત કે કફારે

મંં યેહ હૈ કે જિસ કી ગીબત કી હૈ, ઓસ કે લિયે ઇસ્તિઝ્કાર કરે, યેહ કહે :

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهٗ.

(مشكاة المصابيح، كتاب الآداب، باب حفظ اللسان... إلخ، الفصل الثالث، الحديث: ٤٨٧٧، ج ٣، ص ٤٧)

“ઇલાહી હમં ઓર ઓસે બખ્શ દે.”

હદીસ 44 : અબૂ દાવૂદ ને અબૂ હુરૈરા رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી, કે માઈઝ અસ્લમી رضي الله تعالى عنه કો જબ રજમ કિયા ગયા થા, દો શખ્સ આપસ મંં બાતં કરને લગે, એક ને દૂસરે સે કહા, ઇસે તો દેખો કે અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ને ઇસ કી પદા પોશી કી થી મગર ઇસ કે નફસ ને ન છોડા, કુત્તે કી તરહ રજમ કિયા ગયા. હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને સુન કર સુકૂત ફરમાયા. કુછ દેર તક ચલતે રહે, રાસ્તે મંં મરા હુવા ગધા મિલા જો પાઉં ફૈલાએ હુએ થા.

હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ઓન દોનોં શખ્સોં સે ફરમાયા : “જાઓ ઇસ મુદરિ ગધે કા ગોશ્ત ખાઓ.” ઓછોં ને અઝ કી, યા નબિયલ્લાહ ઇસે કૌન ખાએગા ? ઇશાદિ ફરમાયા : “વોહ જો તુમ ને અપને ભાઈ કી આબરૂ રેઝી કી, વોહ ઇસ ગધે કે ખાને સે ભી ઝિયાદા સખ્ત હૈ. કસમ હૈ ઓસ કી જિસ કે હાથ મંં મેરી જાન હૈ ! વોહ (માઈઝ) ઇસ વક્ત જન્મત કી નહરોં મંં ગોતે લગા રહા હૈ.” (سنن أبي داود، كتاب الحدود، باب رجم ما عزن بن مالك، الحديث: ٤٤٢٨، ج ٤، ص ١٩٧)

હદીસ 45 : ઇમામ અહમદ વ નસાઈ વ ઇબ્ને માજહ વ હાકિમ ને ઓસામા બિન શરીક رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા : “એ અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે બન્દો ! અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ને હરજ ઓઠા લિયા, મગર જો શખ્સ કિસી મર્દે મુસ્લિમ કી બતૌરે ઝુલ્મ આબરૂ રેઝી કરે, વોહ હરજ મંં હૈ ઓર હલાક હુવા.”

હદીસ 46 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ વ હાકિમ ને મુસ્તવ-રિદ્દ બિન શદાદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ سے रिवायत की, કે रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने फ़रमाया : “जिस शप्स को किसी मर्द मुस्लिम की बुराई करने की वजह से पाने को मिला, अल्लाह तआला उस को उतना ही जहन्नम से भिलाओगा और जिस को मर्द मुस्लिम की बुराई की वजह से कपडा पहनने को मिला, अल्लाह तआला उस को जहन्नम का उतना ही कपडा पहनाओगा.” (سنن أبي داود، كتاب الأدب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٨١، ج ٤، ص ٣٥٤)

હદીસ 47 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ ને અબૂ બરજા અસ્લમી رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سے रिवायत की, કે रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآलِهِ وَسَلَّمَ ने फ़रमाया : “ऐ वोह लोग जो ज़बान से इमान लाओ और इमान उन के दिलों में दायिल नहीं हुवा मुसल्मानों की गीबत न करो और इन की छुपी छुई बातों की टटोल न करो, इस लिये કે जो शप्स अपने मुसल्मान त्माई की छुपी छुई चीज़ की टटोल करेगा, अल्लाह तआला उस की पोशीदा चीज़ की टटोल करेगा और जिस की अल्लाह (عَزَّوَجَلَّ) टटोल करेगा उस को रुस्वा कर देगा, अगर्थे वोह अपने मकान કે अच्छर हो.”

(سنن أبي داود، كتاب الأدب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٨٠، ج ٤، ص ٣٥٤)

હદીસ 48 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ ને અનસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ سے रिवायत की, કે रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने फ़रमाया : जब मुझे मे'राज हुई, ओक कौम पर गुज़रा जिन के नापुन तांभे के थे, वोह अपने मुंह और सीने को नोयते थे. मैं ने कहा : जिब्रील येह कौन लोग हैं ? जिब्रील ने कहा, “येह वोह हैं जो लोगों का गोश्त खाते थे और उन की आबरू रेज़ी करते थे.” (سنن أبي داود، كتاب الأدب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٧٨، ج ٤، ص ٣٥٣)

હદીસ 49 : અબૂ દાવૂદ ને અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ سے रिवायत की, કે रसूलुल्लाह صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ने फ़रमाया : “ मुसल्मान की सभ चीज़ें

મુસલ્માન પર હરામ હૈં ઉસ કા માલ ઓર ઉસ કી આબરૂ ઓર ઉસ કા ખૂન, આદમી કો બુરાઈ સે ઇતના હી કાફી હૈ કે વોહ અપને મુસલ્માન ભાઈ કો હકીર જાને.

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في الغيبة، الحديث: ٤٨٨٢، ج ٤، ص ٣٥٤)

હટીસ 50 : અબૂ દાવૂદ ને મુઆઝ બિન અનસ રઝી અલ્લાહુ ટૈઆલૈ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “જો શખ્સ મુસલ્માન પર કોઈ બાત કહે ઇસ સે મક્સદ ઐબ લગાના હો, અલ્લાહ તઆલા ઉસ કો પુલ સિરાત પર રોકેગા જબ તક ઉસ ચીઝ સે ન નિકલે જો ઉસ ને કહી.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب من رد عن مسلم غيبة، الحديث: ٤٨٨٣، ج ٤، ص ٣٥٥)

હટીસ 51 : અબૂ દાવૂદ ને જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ ઓર અબૂ તલ્હા બિન સહ્લ રઝી અલ્લાહુ ટૈઆલૈ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે “જહાં મહેં મુસ્લિમ કી હત્કે હુરમત કી જાતી હો ઓર ઉસ કી આબરૂ રેઝી કી જાતી હો ઐસી જગહ જિસ ને ઉસ કી મદદ ન કી, યા’ની યેહ ખામોશ સુનતા રહા ઓર ઉન કો મન્ય ન કિયા તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ કી મદદ નહીં કરેગા જહાં ઇસે પસન્દ હો કે મદદ કી જાએ ઓર જો શખ્સ મહેં મુસ્લિમ કી મદદ કરેગા ઐસે મૌકઅ પર જહાં ઉસ કી હત્કે હુરમત ઓર આબરૂ રેઝી કી જા રહી હો, અલ્લાહ તઆલા ઉસ કી મદદ ફરમાએગા ઐસે મૌકઅ પર જહાં ઉસે મહબૂબ હૈ કે મદદ કી જાએ.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب من رد عن مسلم غيبة، الحديث: ٤٨٨٤، ج ٤، ص ٣٥٥)

હટીસ 52 : શર્હે સુન્નાહ મેં અનસ રઝી અલ્લાહુ ટૈઆલૈ સે મરવી, કે નબી રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે “જિસ કે સામને ઉસ કે મુસલ્માન ભાઈ કી ગીબત કી જાએ ઓર વોહ ઇસ કી મદદ પર કાદિર હો ઓર મદદ કી, અલ્લાહ તઆલા દુન્યા ઓર આખિરત મેં ઉસ કી મદદ કરેગા ઓર અગર બા વુજૂદે કુદરત ઉસ કી મદદ નહીં કી તો અલ્લાહ તઆલા દુન્યા ઓર આખિરત

મં ઉસે પકડેગા.

(مشكاة المصابيح، كتاب الآداب، باب الشفقة والرحمة على الخلق، الحديث: ٤٩٨٠، ج ٣، ص ٦٩)

હદીસ 53 : બૈહકી ને અસ્મા બિન્તે યઝીદ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો શખ્સ અપને ભાઈ કે ગોશ્ત સે ઉસ કી ગૈબત મં રોકે યા’ની મુસલ્માન કી ગીબત કી જા રહી થી, ઇસ ને રોકા તો અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) પર હક હૈ કે ઉસે જહન્નમ સે આઝાદ કર દે.”

(شعب الإيمان، باب في التعاون على البر والتقوى، الحديث: ٧٦٤٣، ج ٦، ص ١١٣)

હદીસ 54 : શર્હે સુન્નહ મં અબૂ દરદા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો મુસલ્માન અપને ભાઈ કી આબરૂ સે રોકે યા’ની કિસી મુસ્લિમ કી આબરૂ રેઝી હોતી થી ઇસ ને મન્અ ક્રિયા તો અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) પર હક હૈ કે ક્રિયામત કે દિન ઉસ કો જહન્નમ કી આગ સે બચાએ. ઇસ કે બા’દ ઇસ આયત કી તિલાવત કી : ⁽¹⁾ وَكَانَ حَقًّا عَلَى نَاظِرِ الْمُؤْمِنِينَ (1)

(شرح السنة، كتاب البر والصلة، باب الذب عن المسلمين، الحديث: ٣٤٢٢، ج ٦، ص ٤٩٤ - ٢١٦، الروم: ٤٧)

“મુસલ્માનોં કી મદદ કરના હમ પર હક હૈ.”

હદીસ 55 : તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ ને અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “એક મોમિન દૂસરે મોમિન કા આઈના હૈ ઓર મોમિન મોમિન કા ભાઈ હૈ, ઇસ કી ચીઝોં કો હલાક હોને સે બચાએ ઓર ગૈબત મં ઇસ કી હિફાઝત કરે.”

(سنن أبي داود، كتاب الآداب، باب في النصيحة و الحياطة، الحديث: ٤٩١٨، ج ٤، ص ٣٦٥)

હદીસ 56 : ઇમામ અહમદ વ તિરમિઝી ને ઉકબા બિન આમિર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો શખ્સ ઐસી ચીઝ દેખે જિસ કો છુપાના ચાહિયે ઓર ઉસ ને

① ..... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : ઓર હમારે ઝિમ્મએ કરમ પર હૈ મુસલ્માનોં કી મદદ ફરમાના. (૨૧૫, રોમ: ૪૭)

પદા ડાલ દિયા યા'ની છુપા દી તો ઐસા હે જૈસે મૌઝિદા (યા'ની ઝિન્દા દરગોર) કો ઝિન્દા કિયા.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في الستر على المسلم، الحديث: ٤٨٩١، ج ٤، ص ٣٥٧)

હદીસ 57 : અબૂ નુઐમ ને મા'રિફા મેં શબીબ બિન સા'દ બ-લવી સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “બન્દે કો કિયામત કે દિન ઉસ કા દફતર ખુલા હુવા મિલેગા, વોહ ઉસ મેં ઐસી નેકિયાં ભી દેખેગા જિન કો કિયા નહીં હૈ, અર્ઝ કરેગા ઐ રબ ! યેહ મેરે લિયે કહાં સે આઈ ? મૈં ને તો ઇન્હેં કિયા નહીં. ઉસ સે કહા જાએગા કે યેહ વોહ હેં જો તેરી લા ઇલ્મી મેં લોગોં ને તેરી ગીબત કી થી.

(کنز العمال، کتاب الاخلاق، قسم الاخلاق، الغيبة، رقم: ٨٠٤٣، ج ٣، ص ٢٣٦)

હદીસ 58 : તિરમિઝી ને મુઆઝ રઝીલ્લેહુલ્લાહુ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે : “જિસ ને અપને ભાઈ કો ઐસે ગુનાહ પર આર દિલાયા જિસ સે વોહ તૌબા કર ચુકા હૈ, તો મરને સે પહલે વોહ ખુદ ઉસ ગુનાહ મેં મુબતલા હો જાએગા.”

(جامع الترمذي، کتاب صفة القيامة... إلخ، باب: ١١٨، الحديث: ٢٥١٣، ج ٤، ص ٢٢٦)

હદીસ 59 : તિરમિઝી ને વાસિલા રઝીલ્લેહુલ્લાહુ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે “અપને ભાઈ કી શમાતત ન કર યા'ની ઉસ કી મુસીબત પર ઇઝહારે મસરત ન કર, કે અલ્લાહ તઆલા ઉસ પર રહ્મ કરેગા ઓર તુઝે ઉસ મેં મુબતલા કર દેગા.”

(جامع الترمذي، کتاب صفة القيامة... إلخ، باب: ١١٩، الحديث: ٢٥١٤، ج ٤، ص ٢٢٧)

હદીસ 60 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા રઝીલ્લેહુલ્લાહુ સે મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “મેરી સારી ઉમ્મત આફિયત મેં હૈ મગર મુજહિરીન યા'ની જો લોગ ખુલ્લમ ખુલ્લા ગુનાહ

હદીસ 65 : સહીહ બુખારી મેં અબૂ મૂસા અશ્શરી رضي الله تعالى عنه સે મરવી, કે નબિય્યે કરીમ صلى الله تعالى عليه وآله وسلم ને એક શપ્સ કો સુના, કે દૂસરે કી તા'રીફ કરતા હૈ ઓર તા'રીફ મેં મુબા-લગા કરતા હૈ. ઇશાદિ ફરમાયા : “તુમ ને ઉસે હલાક કર દિયા યા ઉસ કી પીઠ તોડ દી.”

(صحيح البخاري، كتاب الادب، باب ما يكره من التماذج، الحديث: ٦٠٦٠، ج ٤، ص ١١٥)

હદીસ 66 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબૂ બકર رضي الله تعالى عنه સે મરવી, કહતે હૈં કે નબિય્યે કરીમ صلى الله تعالى عليه وآله وسلم કે સામને એક શપ્સ ને એક શપ્સ કી તા'રીફ કી, હુઝૂર (صلى الله تعالى عليه وآله وسلم) ને ફરમાયા : “તુઝે હલાકત હો તૂ ને અપને ભાઈ કી ગરદન કાટ દી ઇસ કો તીન મર્તબા ફરમાયા, જિસ શપ્સ કો કિસી કી તા'રીફ કરની ઝરૂરી હી હો તો યેહ કહે કે મેરે ગુમાન મેં કુલાં એસા હૈ અગર ઉસ કે ઇલ્મ મેં યેહ હો, કે વોહ એસા હૈ ઓર અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ઉસ કો ખૂબ જાનતા હૈ ઓર અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) પર કિસી કા તઝકિયા ન કરે.”

(صحيح مسلم، كتاب الزهد... إلخ، باب النهي عن المذح... إلخ، الحديث: ٣٠٠٠، ص ١٥٩٩)

યા'ની જઝૂમ ઓર યકીન કે સાથ કિસી કી તા'રીફ ન કરે.

હદીસ 67 : બૈહકી ને અનસ رضي الله تعالى عنه સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صلى الله تعالى عليه وآله وسلم ને ફરમાયા : “જબ ફાસિક કી મદ્દહ કી જાતી હૈ, રબ તઆલા ગઝબ ફરમાતા હૈ ઓર અર્શે ઇલાહી જુમ્બિશ કરને લગતા હૈ.”

(شعب الإيمان، باب في حفظ اللسان، الحديث: ٤٨٨٦، ج ٤، ص ٢٣٠)

મસાઇલે ફિક્હિયા

ગીબત કે યેહ મા'ના હૈં કે કિસી શપ્સ કે પોશીદા ઐબ કો [જિસ કો વોહ દૂસરોં કે સામને ઝાહિર હોના પસન્દ ન કરતા હો] ઉસ કી બુરાઈ કરને કે તૌર પર ઝિક્ક કરના ઓર અગર ઉસ મેં વોહ બાત હી ન હો તો યેહ ગીબત નહીં બલ્કે બોહતાન હૈ કુરઆને મજીદ મેં ફરમાયા :

لَا يَغْتَبُ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّبُ تُમ આપસ મેં એક દૂસરે કી ગીબત ન કરો
 أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا કયા તુમ મેં કોઈ ઈસ બાત કો પસન્દ કરતા
 فَكُرْهُنَّوْهُ⁽¹⁾ હૈ કે અપને મુદા ભાઈ કા ગોશત ખાએ ઈસ
 કો તો તુમ બુરા સમજતે હો.

અહાદીસ મેં ભી ગીબત કી બહુત બુરાઈ આઈ હૈ, ચન્દ હદીસેં
 ઝિક કર દી ગઈ ઈન્હેં ગૌર સે પઢો, ઈસ હરામ સે બચને કી બહુત
 ઝિયાદા ઝરૂરત હૈ. આજ કલ મુસલ્માનોં મેં યેહ બલા બહુત ફૈલી હુઈ હૈ
 ઈસ સે બચને કી તરફ બિલ્કુલ તવજજોહ નહીં કરતે, બહુત કમ મજલિસેં
 એસી હોતી હેં જો યુગલી ઓર ગીબત સે મહફૂઝ હોં.

મસ્અલા 1 : એક શખ્સ નમાઝ પઢતા હૈ ઓર રોઝે રખતા હૈ મગર
 અપની ઝબાન ઓર હાથ સે દૂસરે મુસલ્માનોં કો ઝરર પહોંચાતા હૈ ઉસ
 કી ઈસ ઈઝા રસાની કો લોગોં કે સામને બયાન કરના ગીબત નહીં,
 ક્યૂંકે ઈસ ઝિક કા મક્સદ યેહ હૈ કે લોગ ઉસ કી ઈસ હ-ર-કત સે વાકિફ
 હો જાએ ઓર ઈસ સે બચતે રહેં કહીં એસા ન હો, કે ઉસ કી નમાઝ ઓર
 રોઝે સે ધોકા ખા જાએ ઓર મુસીબત મેં મુબ્તલા હો જાએ. હદીસ મેં
 ઈશાદિ ફરમાયા કે “કયા તુમ ફાજિર કે ઝિક સે ડરતે હો જો ખરાબી કી બાત
 ઉસ મેં હેં બયાન કર દો તાકે લોગ ઉસ સે પરહેઝ કરેં ઓર બચેં.”

(الدرا المختار و ردالمختار، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٣)

و شعب الإيمان، باب في الستر. إلخ، الحديث: ٩٦٦٦، ج ٧، ص ١٠٩)

મસ્અલા 2 : એસે શખ્સ કા હાલ જિસ કા ઝિક ઊપર ગુઝરા અગર
 બાદશાહ યા કાઝી સે કહા તાકે ઉસે સજા મિલે ઓર અપની હ-ર-કત

①..... તર-જ-મએ ક-જુલ ઈમાન : એક દૂસરે કી ગીબત ન કરો કયા તુમ મેં કોઈ પસન્દ
 રખેગા કે અપને મરે ભાઈ કા ગોશત ખાએ તો યેહ તુમ્હેં ગવારા ન હોગા.

સે બાઝ આ જાએ યેહ યુગલી ઔર ગીબત મેં દાખિલ નહીં. (الدرا المختار، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٣) યેહ હુકમ ફાસિકો ફાજિર કા હૈ જિસ કે શર સે બયાને કે લિયે લોગોં પર ઉસ કી બુરાઈ ખોલ દેના જાઈઝ હૈ ઔર ગીબત નહીં. અબ સમઝના ચાહિયે કે બદ અકીદા લોગોં કા ઝરર ફાસિક કે ઝરર સે બહુત ઝાઈદ હૈ ફાસિક સે જો ઝરર પહોંચેગા વોહ ઉસ સે બહુત કમ હૈ, જો બદ અકીદા લોગોં સે પહોંચતા હૈ ફાસિક સે અક્સર દુન્યા કા ઝરર હોતા હૈ ઔર બદ મઝહબ સે તો દીન વ ઈમાન કી બરબાદી કા ઝરર હૈ ઔર બદ મઝહબ અપની બદ મઝહબી ફૈલાને કે લિયે નમાઝ રોઝે કી બ ઝાહિર ખૂબ પાબન્દી કરતે હૈં, તાકે ઈન કા વકાર લોગોં મેં કાઈમ હો ફિર જો ગુમરાહી કી બાત કરેંગે ઉન કા પૂરા અસર હોગા, લિહાઝા એસોં કી બદ મઝહબી કા ઈઝહાર ફાસિક કે ફિસ્ક કે ઈઝહાર સે ઝિયાદા અહમ હૈ ઈસ કે બયાન કરને મેં હરગિઝ દરેગ ન કરેં.

આજ કલ કે બા'ઝ સૂફી અપના તકદુસ યૂં ઝાહિર કરતે હૈં કે હમેં કિસી કી બુરાઈ નહીં કરની ચાહિયે યેહ શૈતાની ધોકા હૈ મખ્લૂકે ખુદા કો ગુમરાહોં સે બયાના યેહ કોઈ મા'મૂલી બાત નહીં, બલ્કે યેહ અમ્બિયાએ કિરામ عَلَيْهِمُ السَّلَام કી સુન્નત હૈ જિસ કો નાકારા તાવીલાત સે છોડના ચાહતા હૈ ઔર ઈસ કા મક્સૂદ યેહ હોતા હૈ કે મેં હર દિલ અઝીઝ બનૂં, ક્યૂં કિસી કો અપના મુખાલિફ કરૂં.

મસ્અલા 3 : યેહ મા'લૂમ હૈ કે જિસ મેં બુરાઈ પાઈ જાતી હૈ અગર ઉસ કે વાલિદ કો ખબર હો જાએગી તો વોહ ઈસ હ-ર-કત સે રોક દેગા, તો ઉસ કે બાપ કો ખબર કર દે ઝબાની કહ સકતા હો તો ઝબાની કહે યા તહરીર કે ઝરીએ મુત્તલઅ કર દે ઔર અગર મા'લૂમ હૈ કે અપને બાપ કા કહા ભી નહીં માનેગા ઔર બાઝ નહીં આએગા તો ન કહે કે બિલા

વજહ અદાવત પૈદા હોગી. ઈસી તરહ બીવી કી શિકાયત ઉસ કે શોહર
સે કી જા સકતી હૈ ઓર રઆયા કી બાદશાહ સે કી જા સકતી હૈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٣)

મગર યેહ ઝરૂર હૈ કે ઝાહિર કરને સે ઉસ કી બુરાઈ કરના
મક્સૂદ ન હો બલ્કે અસ્લી મક્સદ યેહ હો, કે વોહ લોગ ઈસ બુરાઈ કા
ઈન્સિદાદ (યા'ની બુરાઈ કી રોકથામ) કરેં ઓર ઉસ કી યેહ આદત છૂટ
જાએ.

મસ્અલા 4 : કિસી ને અપને મુસલ્માન ભાઈ કી બુરાઈ અફસોસ કે તૌર
પર કી, કે મુઝે નિહાયત અફસોસ હૈ કે વોહ ઐસે કામ કરતા હૈ યેહ
ગીબત નહીં, ક્યૂંકે જિસ કી બુરાઈ કી અગર ઉસે ખબર ભી હો ગઈ તો
ઈસ સૂરત મેં વોહ બુરા ન માનેગા, બુરા ઉસ વક્ત માનેગા જબ ઉસે
મા'લૂમ હો, કે ઉસ કહને વાલે કા મક્સૂદ હી બુરાઈ કરના હૈ, મગર યેહ
ઝરૂર હૈ કે ઈસ ચીઝ કા ઈઝહાર ઉસ ને હસરત વ અફસોસ હી કી વજહ
સે કિયા હો વરના યેહ ગીબત હૈ બલ્કે એક કિસ્મ કા નિફાક ઓર રિયા
ઓર અપની મદ્દહ સરાઈ હૈ, ક્યૂંકે ઈસ ને મુસલ્માન ભાઈ કી બુરાઈ કી
ઓર ઝાહિર યેહ કિયા કે બુરાઈ મક્સૂદ નહીં યેહ નિફાક હુવા ઓર
લોગોં પર યેહ ઝાહિર કિયા કે યેહ કામ મેં અપને લિયે ઓર દૂસરોં કે
લિયે બુરા જાનતા હૂં યેહ રિયા હૈ ઓર ચૂંકે ગીબત કો ગીબત કે તૌર પર
નહીં કિયા, લિહાઝા અપને કો સુ-લહા મેં સે હોના બતાયા યેહ તઝકિયએ
નફસ ઓર ખુદ સિતાઈ હુઈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٣)

મસ્અલા 5 : કિસી બસ્તી યા શહર વાલોં કી બુરાઈ કી, મ-સલન યેહ
કહા કે વહાં કે લોગ ઐસે હૈં, યેહ ગીબત નહીં ક્યૂંકે ઐસે કલામ કા યેહ
મક્સદ નહીં હોતા કે વહાં કે સબ હી લોગ ઐસે હૈં બલ્કે બા'ઝ લોગ

મુરાદ હોતે હૈં ઓર જિન બા'ઝ કો કહા ગયા વોહ મા'લૂમ નહીં, ગીબત ઇસ સૂરત મેં હોતી હૈ જબ મુઅય્યન વ મા'લૂમ અશખાસ કી બુરાઈ ઝિક કી જાએ ઓર અગર ઉસ કા મક્સૂદ વહાં કે તમામ લોગોં કી બુરાઈ કરના હૈ તો યેહ ગીબત હૈ. (ردالمحتار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٤)

મસ્અલા 6 : ફકીહ અબુલ્લૈસ ને ફરમાયા કે ગીબત ચાર કિસ્મ કી હૈ :

એક કુફ્ર ઇસ કી સૂરત યેહ હૈ કે એક શખ્સ ગીબત કર રહા હૈ ઉસ સે કહા ગયા કે ગીબત ન કરો. કહને લગા યેહ ગીબત નહીં મેં સચ્ચા હું, ઉસ શખ્સ ને એક હરામે કત્ઈ કો હલાલ બતાયા.

દૂસરી સૂરત નિફાક હૈ કે એક શખ્સ કી બુરાઈ કરતા હૈ ઓર ઉસ કા નામ નહીં લેતા મગર જિસ કે સામને બુરાઈ કરતા હૈ, વોહ ઉસ કો જાનતા પહચાનતા હૈ, લિહાઝા યેહ ગીબત કરતા હૈ ઓર અપને કો પરહેઝ ગાર ઝાહિર કરતા હૈ, યેહ એક કિસ્મ કા નિફાક હૈ.

તીસરી સૂરત મા'સિયત હૈ વોહ યેહ કે ગીબત કરતા હૈ ઓર યેહ જાનતા હૈ કે યેહ હરામ કામ હૈ એસા શખ્સ તૌબા કરે.

ચૌથી સૂરત મુબાહ હૈ વોહ યેહ કે ફાસિકે મો'લિન યા બદ મઝહબ કી બુરાઈ બયાન કરે, બલ્કે જબ કે લોગોં કો ઉસ કે શર સે બયાના મક્સૂદ હો તો સવાબ મિલને કી ઉમ્મીદ હૈ.

(ردالمحتار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٤)

મસ્અલા 7 : જો શખ્સ અલાનિયા બુરા કામ કરતા હૈ ઓર ઉસ કો ઇસ કી કોઈ પરવાહ નહીં કે લોગ ઉસે ક્યા કહેંગે, ઉસ કી ઉસ બુરી હ-ર-કત કા બયાન કરના ગીબત નહીં, મગર ઉસ કી દૂસરી બાતેં જો ઝાહિર નહીં હૈં ઉન કા ઝિક કરના ગીબત મેં દાખિલ હૈ. હદીસ મેં હૈ કે “જિસ ને હયા કા હિજાબ અપને ચેહરે સે હટા દિયા, ઉસ કી ગીબત નહીં.”

(ردالمحتار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٤ وشعب الإيمان، باب في الستر... إلخ، الحديث: ٩٦٦٤، ج ٧، ص ١٠٨)

મસ્અલા 8 : જિસ સે કિસી બાત કા મશ્વરા લિયા ગયા વોહ અગર ઉસ શખ્સ કા ઐબ વ બુરાઈ ઝાહિર કરે જિસ કે મુ-તઅલ્લિક મશ્વરા હૈ યેહ ગીબત નહીં. હદીસ મેં હૈ, “જિસ સે મશ્વરા લિયા જાએ વોહ અમીન હૈ.”

(લિહાઝા (سنن الترمذی، کتاب الادب، باب ما جاء في ان المستشار مؤتمن، الحديث: ۲۸۳۱، ج ۴، ص ۳۷۵)

ઉસ કી બુરાઈ ઝાહિર ન કરના ખિયાનત હૈ, મ-સલન કિસી કે યહાં અપના યા અપની ઔલાદ વગૈરા કા નિકાહ કરના ચાહતા હૈ દૂસરે સે ઈસ કે મુ-તઅલ્લિક તઝકિરા કિયા કે મેરા ઈરાદા ઐસા હૈ તુમ્હારી કયા રાય હૈ ઉસ શખ્સ કો જો કુછ મા'લૂમાત હૈં બયાન કર દેના ગીબત નહીં.

ઈસી તરહ કિસી કે સાથ તિજારત વગૈરા મેં શિર્કત કરના ચાહતા હૈ યા ઉસ કે પાસ કોઈ ચીઝ અમાનત રખના ચાહતા હૈ યા કિસી કે પડોસ મેં સુકૂનત કરના ચાહતા હૈ ઓર ઉસ કે મુ-તઅલ્લિક દૂસરે સે મશ્વરા લેતા હૈ યેહ શખ્સ ઉસ કી બુરાઈ બયાન કરે ગીબત નહીં.

(ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ۹، ص ۶۷۵)

મસ્અલા 9 : જો બદ મઝહબ અપની બદ મઝહબી છુપાએ હુએ હૈ જૈસા કે રવાફિઝ કે યહાં તકિયા હૈ યા આજ કલ કે બહુત સે વહાબી ભી અપની વહાબિયત છુપાતે ઓર ખુદ કો સુન્ની ઝાહિર કરતે હૈં ઓર જબ મૌકઅ પાતે હૈં તો બદ મઝહબી કી આહિસ્તા આહિસ્તા તબ્લીગ કરતે હૈં. ઉન કી બદ મઝહબી કા ઈઝહાર ગીબત નહીં કે લોગોં કો ઉન કે મકો શર સે બયાના હૈ ઓર અગર અપની બદ મઝહબી કો છુપાતા નહીં બલકે અલાનિયા ઝાહિર કરતા હૈ, જબ ભી ગીબત નહીં કે વોહ અલાનિયા બુરાઈ કરને વાલોં મેં દાખિલ હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ۹، ص ۶۷۵ وغيره)

મસ્અલા 10 : કિસી કે રુલ્મ કી શિકાયત હાકિમ કે પાસ કરના ભી ગીબત નહીં મ-સલન યેહ કે ફુલાં શખ્સ ને મુઝ પર યેહ રુલ્મ વ ઝિયાદતી

જૈસા કે હદીસે સહીહ મેં આયા, કે હિન્દ ને અબૂ સુફ્યાન (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) કે મુ-તઅલ્લિક હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કી ખિદમત મેં શિકાયત કી કે વોહ બખીલ હૈં ઇતના નફકા નહીં દેતે જો મુઝે ઔર મેરે બચ્ચોં કો કાફી હો મગર જબ કે મૈં ઉન કી લા ઇલ્મી મેં કુછ લે લૂં, ઇર્શાદ ફરમાયા : “તુમ ઇતના લે સક્તી હો જો જો મા’રૂફ કે સાથ તુમ્હારે ઔર બચ્ચોં કે લિયે કાફી હો.” ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨, ૧૯૩, ૧૯૪, ૧૯૫, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૨, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫, ૨૦૬, ૨૦૭, ૨૦૮, ૨૦૯, ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૧૨, ૨૧૩, ૨૧૪, ૨૧૫, ૨૧૬, ૨૧૭, ૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૨, ૨૨૩, ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૬, ૨૨૭, ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૩૪, ૨૩૫, ૨૩૬, ૨૩૭, ૨૩૮, ૨૩૯, ૨૪૦, ૨૪૧, ૨૪૨, ૨૪૩, ૨૪૪, ૨૪૫, ૨૪૬, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૫૦, ૨૫૧, ૨૫૨, ૨૫૩, ૨૫૪, ૨૫૫, ૨૫૬, ૨૫૭, ૨૫૮, ૨૫૯, ૨૬૦, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૩, ૨૬૪, ૨૬૫, ૨૬૬, ૨૬૭, ૨૬૮, ૨૬૯, ૨૭૦, ૨૭૧, ૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૪, ૨૭૫, ૨૭૬, ૨૭૭, ૨૭૮, ૨૭૯, ૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૮૩, ૨૮૪, ૨૮૫, ૨૮૬, ૨૮૭, ૨૮૮, ૨૮૯, ૨૯૦, ૨૯૧, ૨૯૨, ૨૯૩, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭, ૨૯૮, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૦૬, ૩૦૭, ૩૦૮, ૩૦૯, ૩૧૦, ૩૧૧, ૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૪, ૩૧૫, ૩૧૬, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૦, ૩૨૧, ૩૨૨, ૩૨૩, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૬, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૨૯, ૩૩૦, ૩૩૧, ૩૩૨, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૩૫, ૩૩૬, ૩૩૭, ૩૩૮, ૩૩૯, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૨, ૩૪૩, ૩૪૪, ૩૪૫, ૩૪૬, ૩૪૭, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૩, ૩૫૪, ૩૫૫, ૩૫૬, ૩૫૭, ૩૫૮, ૩૫૯, ૩૬૦, ૩૬૧, ૩૬૨, ૩૬૩, ૩૬૪, ૩૬૫, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૩૭૦, ૩૭૧, ૩૭૨, ૩૭૩, ૩૭૪, ૩૭૫, ૩૭૬, ૩૭૭, ૩૭૮, ૩૭૯, ૩૮૦, ૩૮૧, ૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૮૭, ૩૮૮, ૩૮૯, ૩૯૦, ૩૯૧, ૩૯૨, ૩૯૩, ૩૯૪, ૩૯૫, ૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૮, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૧, ૪૦૨, ૪૦૩, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૦૬, ૪૦૭, ૪૦૮, ૪૦૯, ૪૧૦, ૪૧૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૧૬, ૪૧૭, ૪૧૮, ૪૧૯, ૪૨૦, ૪૨૧, ૪૨૨, ૪૨૩, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૨૬, ૪૨૭, ૪૨૮, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૩૯, ૪૪૦, ૪૪૧, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૪૪, ૪૪૫, ૪૪૬, ૪૪૭, ૪૪૮, ૪૪૯, ૪૫૦, ૪૫૧, ૪૫૨, ૪૫૩, ૪૫૪, ૪૫૫, ૪૫૬, ૪૫૭, ૪૫૮, ૪૫૯, ૪૬૦, ૪૬૧, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪, ૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૬૯, ૪૭૦, ૪૭૧, ૪૭૨, ૪૭૩, ૪૭૪, ૪૭૫, ૪૭૬, ૪૭૭, ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૦, ૪૮૧, ૪૮૨, ૪૮૩, ૪૮૪, ૪૮૫, ૪૮૬, ૪૮૭, ૪૮૮, ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨, ૪૯૩, ૪૯૪, ૪૯૫, ૪૯૬, ૪૯૭, ૪૯૮, ૪૯૯, ૫૦૦, ૫૦૧, ૫૦૨, ૫૦૩, ૫૦૪, ૫૦૫, ૫૦૬, ૫૦૭, ૫૦૮, ૫૦૯, ૫૧૦, ૫૧૧, ૫૧૨, ૫૧૩, ૫૧૪, ૫૧૫, ૫૧૬, ૫૧૭, ૫૧૮, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૧, ૫૨૨, ૫૨૩, ૫૨૪, ૫૨૫, ૫૨૬, ૫૨૭, ૫૨૮, ૫૨૯, ૫૩૦, ૫૩૧, ૫૩૨, ૫૩૩, ૫૩૪, ૫૩૫, ૫૩૬, ૫૩૭, ૫૩૮, ૫૩૯, ૫૪૦, ૫૪૧, ૫૪૨, ૫૪૩, ૫૪૪, ૫૪૫, ૫૪૬, ૫૪૭, ૫૪૮, ૫૪૯, ૫૫૦, ૫૫૧, ૫૫૨, ૫૫૩, ૫૫૪, ૫૫૫, ૫૫૬, ૫૫૭, ૫૫૮, ૫૫૯, ૫૬૦, ૫૬૧, ૫૬૨, ૫૬૩, ૫૬૪, ૫૬૫, ૫૬૬, ૫૬૭, ૫૬૮, ૫૬૯, ૫૭૦, ૫૭૧, ૫૭૨, ૫૭૩, ૫૭૪, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૭૭, ૫૭૮, ૫૭૯, ૫૮૦, ૫૮૧, ૫૮૨, ૫૮૩, ૫૮૪, ૫૮૫, ૫૮૬, ૫૮૭, ૫૮૮, ૫૮૯, ૫૯૦, ૫૯૧, ૫૯૨, ૫૯૩, ૫૯૪, ૫૯૫, ૫૯૬, ૫૯૭, ૫૯૮, ૫૯૯, ૬૦૦, ૬૦૧, ૬૦૨, ૬૦૩, ૬૦૪, ૬૦૫, ૬૦૬, ૬૦૭, ૬૦૮, ૬૦૯, ૬૧૦, ૬૧૧, ૬૧૨, ૬૧૩, ૬૧૪, ૬૧૫, ૬૧૬, ૬૧૭, ૬૧૮, ૬૧૯, ૬૨૦, ૬૨૧, ૬૨૨, ૬૨૩, ૬૨૪, ૬૨૫, ૬૨૬, ૬૨૭, ૬૨૮, ૬૨૯, ૬૩૦, ૬૩૧, ૬૩૨, ૬૩૩, ૬૩૪, ૬૩૫, ૬૩૬, ૬૩૭, ૬૩૮, ૬૩૯, ૬૪૦, ૬૪૧, ૬૪૨, ૬૪૩, ૬૪૪, ૬૪૫, ૬૪૬, ૬૪૭, ૬૪૮, ૬૪૯,

મસ્અલા ૧૧ : એક સૂરત ઇસ કે જવાઝ કી યેહ હૈ કે ઇસ સે મક્સૂદ મબીઅ કા ઐબ બયાન કરના હો મ-સલન ગુલામ કો બેચના ચાહતા હૈ ઔર ઉસ ગુલામ મેં કોઈ ઐબ હૈ ચોર યા ઝાની હૈ ઉસ કા ઐબ મુશ્તરી કે સામને બયાન કર દેના જાઈઝ હૈ. યૂંહી કિસી ને દેખા કે મુશ્તરી બાએઅ કો ખરાબ રૂપિયા દેતા હૈ ઉસ સે ઉસ કી હ-ર-કત કો ઝાહિર કર સકતા હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر و الإباحة، فصول في البيع، ج ૧، ص ૬૭૦)

મસ્તબલા 12 : એક સૂરત જવાઝ કી યેહ ભી હૈ કે ઉસ ઐબ કે ઝિક સે મક્સૂદ ઉસ કી બુરાઈ નહીં હૈ, બલકે ઉસ શખ્સ કી મા'રિફત વ શનાખત મક્સૂદ હૈ મ-સલન જો શખ્સ ઈન ઉયૂબ કે સાથ મુલક્કબ હૈ તો મક્સૂદ

મા'રિફત હૈ ન બયાને ઐબ. જૈસે આ'મા, આ'મશ, આ'રજ, અહવલ, સહાબએ કિરામ મેં અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમ્મે મક્તૂમ નાબીના થે ઔર રિવાયતોં મેં ઇન કે નામ કે સાથ આ'મા આતા હૈ. મુહદિસીન મેં બડે ઝબર દસ્ત પાએ કે સુલૈમાન આ'મશ હૈં આ'મશ કે મા'ના યુંધે કે હૈં યેહ લફઝ ઉન કે નામ કે સાથ ઝિક્ર કિયા જાતા હૈ. ઇસી તરહ યહાં ભી બા'ઝ મર્તબા મહૂઝ પહચાનને કે લિયે કિસી કો અન્ધા યા કાના યા ઠિગના યા લમ્બા કહા જાતા હૈ, યેહ ગીબત મેં દાખિલ નહીં.

(ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٥)

મસ્અલા 13 : હદીસ કે રાવિયોં ઔર મુકદ્દમે કે ગવાહોં ઔર મુસન્નિફીન પર જર્હ કરના ઔર ઉન કે ઉયૂબ બયાન કરના જાઈઝ હૈ અગર રાવિયોં કી ખરાબિયાં બયાન ન કી જાએં તો હદીસે સહીહ ઔર ગૈર સહીહ મેં ઇસ્તિયાઝ ન હો સકેગા. ઇસી તરહ મુસન્નિફીન કે હાલાત ન બયાન કિયે જાએં તો કુતુબે મોઅ્-ત-મદા વ ગૈર મોઅ્-ત-મદા મેં ફર્ક ન રહેગા. ગવાહોં પર જર્હ ન કી જાએ તો હુકૂકે મુસ્લિમીન કી નિગહદાશત ન હો સકેગી, અવ્વલ સે આખિર તક ગ્યારહ સૂરતેં વોહ હૈં, જો બ ઝાહિર ગીબત હૈં ઔર હકીકત મેં ગીબત નહીં ઔર ઇન મેં ઉયૂબ કા બયાન કરના જાઈઝ હૈ, બલ્કે બા'ઝ સૂરતોં મેં વાજિબ હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٥)

મસ્અલા 14 : ગીબત જિસ તરહ ઝબાન સે હોતી હૈ ફે'લ સે ભી હોતી હૈ. સરાહત કે સાથ બુરાઈ કી જાએ યા તા'રીઝ વ કિનાયા કે સાથ હો સબ સૂરતેં હરામ હૈં, બુરાઈ કો જિસ નૌઈય્યત સે સમઝાએગા સબ ગીબત મેં દાખિલ હૈ. તા'રીઝ કી યેહ સૂરત હૈ કે કિસી કે ઝિક્ર કરતે વક્ત યેહ કહા કે اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ મેં ઐસા નહીં જિસ કા યેહ મતલબ હુવા કે વોહ

એસા હૈ. કિસી કી બુરાઈ લિખ દી યેહ ભી ગીબત હૈ, સર વગૈરા કી હ-ર-કત ભી ગીબત હો સકતી હૈ, મ-સલન કિસી કી ખૂબિયોં કા તઝકિરા થા ઉસ ને સર કે ઇશારે સે યેહ બતાના ચાહા કે ઉસ મેં જો કુછ બુરાઈયાં હૈં ઉન સે તુમ વાકિફ નહીં, હોંટોં ઓર આંખોં ઓર ભવોં ઓર ઝબાન યા હાથ કે ઇશારે સે ભી ગીબત હો સકતી હૈ. એક હદીસ મેં હૈ, હઝરતે આઈશા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا ફરમાતી હૈં : એક ઓરત હમારે પાસ આઈ, જબ વોહ ચલી ગઈ તો મેં ને હાથ કે ઇશારે સે બતાયા કે વોહ ઠિગની હૈ. હુઝૂર عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام ને ઇશાર્દિ ફરમાયા કે “તુમ ને ઉસ કી ગીબત કી.”

(الدرا المختار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦ وانظر: المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند السيدة عائشة رضي الله عنها، الحديث: ٢٥١٠٣، ج ٩، ص ٤٦٣ و شعب الإيمان للبيهقي، باب في تحريم أعراض الناس، الحديث: ٦٧٦٧، ج ٥، ص ٣١٣)

મસ્અલા 15 : એક સૂરત ગીબત કી નક્લ હૈ મ-સલન કિસી લંગડે કી નક્લ કરે ઓર લંગડા કર ચલે યા જિસ ચાલ સે કોઈ ચલતા હૈ ઉસ કી નક્લ ઉતારી જાએ યેહ ભી ગીબત હૈ, બલકે ઝબાન સે કહ દેને સે યેહ ઝિયાદા બુરા હૈ ક્યૂંકે નક્લ કરને મેં પૂરી તસ્વીર કશી ઓર બાત કો સમજાના પાયા જાતા હૈ કે કહને મેં વોહ બાત નહીં હોતી.

(الدرا المختار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦)

મસ્અલા 16 : ગીબત કી એક સૂરત યેહ ભી હૈ કે યેહ કહા કે એક શપ્સ હમારે પાસ ઈસ કિસ્મ કા આયા થા યા મેં એક શપ્સ કે પાસ ગયા જો એસા હૈ ઓર મુખાતબ કો મા'લૂમ હૈ કે ફુલાં શપ્સ કા ઝિક કરતા હૈ, અગર્યે મુ-તકલ્લિમ ને કિસી કા નામ નહીં લિયા મગર જબ મુખાતબ કો ઈન લફઝોં સે સમજા દિયા તો ગીબત હો ગઈ ક્યૂંકે જબ મુખાતબ કો યેહ મા'લૂમ હૈ કે ઈસ કે પાસ ફુલાં આયા થા યા યેહ ફુલાં કે પાસ ગયા

થા તો અબ નામ લેના ન લેના દોનોં કા એક હુકમ હૈ, હાં અગર મુખાતબ ને શખ્સે મુઅય્યન કો નહીં સમજા મ-સલન ઇસ કે પાસ બહુત સે લોગ આએ યા યેહ બહુતોં કે યહાં ગયા થા મુખાતબ કો યેહ પતા ન ચલા કે યેહ કિસ કે મુ-તઅલ્લિક કહ રહા હૈ તો ગીબત નહીં.

(الدرالمختار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦)

મસ્અલા 17 : જિસ તરહ ઝિન્દા આદમી કી ગીબત હો સકતી હૈ મરે હુએ મુસલ્માન કો બુરાઈ કે સાથ યાદ કરના ભી ગીબત હૈ, જબ કે વોહ સૂરતેં ન હોં જિન મેં ઉયૂબ કા બયાન કરના ગીબત મેં દાખિલ નહીં. મુસ્લિમ કી ગીબત જિસ તરહ હરામ હૈ કાફિર ઝિમ્મી કી ભી ના જાઈઝ હૈ (ઝિમ્મી ઉસ કાફિર કો કહતે હોં જિસ કે જાન વ માલ કી હિફાઝત કા બાદશાહે ઇસ્લામ ને જિઝયે કે બદલે ઝિમ્મા લિયા હો) કે ઈન કે હુકૂક ભી મુસ્લિમ કી તરહ હૈ કાફિર હર્બી કી બુરાઈ કરના ગીબત નહીં. (વોહ કાફિર જિસ ને મુસલ્માનોં સે જિઝયે કે ઇવઝ અકદે ઝિમ્મા (યા'ની અપની જાન વ માલ કી હિફાઝત કા અહ્દ) ન કિયા હો, હર્બી કહલાતા હૈ).

(ردالمختار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦)

મસ્અલા 18 : કિસી કી બુરાઈ ઉસ કે સામને કરના અગર ગીબત મેં દાખિલ ન ભી હો જબ કે ગીબત મેં પીઠ પીછે બુરાઈ કરના મો'તબર હો મગર યેહ ઇસ સે બઢ કર હરામ હૈ ક્યૂંકે ગીબત મેં જો વજહ હૈ વોહ યેહ હૈ કે ઈઝાએ મુસ્લિમ હૈ વોહ યહાં બ દ-ર-જાએ ઔલા પાઈ જાતી હૈ ગીબત મેં તો યેહ એહતિમાલ હૈ કે ઉસે ઇતિલાઅ મિલે યા ન મિલે અગર ઉસે ઇતિલાઅ ન હુઈ તો ઈઝા ભી ન હુઈ, મગર એહતિમાલે ઈઝા કો યહાં ઈઝા કરાર દે કર શરૂએ મુતહ્હર ને હરામ કિયા ઓર મુંહ પર ઇસ કી મઝમ્મત કરના તો હકીકતન ઈઝા હૈ ફિર યેહ ક્યૂં હરામ ન હો.

(ردالمختار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦)

બા'ઝ લોગોં સે જબ કહા જાતા હૈ કે તુમ ફુલાં કી ગીબત ક્યું કરતે હો, વોહ નિહાયત દિલેરી કે સાથ યેહ કહતે હૈં મુઝે ઉસ કા ડરા પડા હૈ યલો મેં ઉસ કે મુંહ પર યેહ બાતેં કહ દૂંગા, ઉન કો યેહ મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે પીઠ પીછે ઉસ કી બુરાઈ કરના ગીબત વ હરામ હૈ ઓર મુંહ પર કહોગે તો યેહ દૂસરા હરામ હોગા અગર તુમ ઉસ કે સામને કહને કી જુરઅત રખતે હો તો ઇસ કી વજહ સે ગીબત હલાલ નહીં હોગી.

મસ્અલા 19 : ગીબત કે તૌર પર જો ઉયૂબ બયાન કિયે જાએં વોહ કઈ કિસ્મ કે હૈં, ઉસ કે બદન મેં ઐબ હો મ-સલન અન્ધા, કાના, લંગડા, લૂલા, હોંટ-કટા, નક ચપટા વગૈરા યા નસબ કે એ'તિબાર સે વોહ ઐબ સમજા જાતા હો મ-સલન ઉસ કે નસબ મેં યેહ ખરાબી હૈ ઉસ કી દાદી, નાની ચમારી થી, હિન્દૂસ્તાન વાલોં ને પેશે કો ભી નસબ હી કા હુકમ દે રખા હૈ, લિહાઝા બતૌરે ઐબ કિસી કો ધુના-જૂલાહા કહના ભી ગીબત વ હરામ હૈ, અખ્લાક વ અફઆલ કી બુરાઈ યા ઉસ કી બાતચીત મેં ખરાબી મ-સલન હક્લા યા તોતલા યા દીનદારી મેં વોહ ઠીક ન હો યેહ સબ સૂરતેં ગીબત મેં દાખિલ હૈં, યહાં તક કે ઉસ કે કપડે અચ્છે ન હોં યા મકાન અચ્છા ન હો ઇન ચીઝોં કો ભી ઇસ તરહ ઝિક કરના જો ઉસે બુરા મા'લૂમ હો, ના જાઈઝ હૈ. (ردالمحتار، كتاب الحظرو الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٦).

મસ્અલા 20 : જિસ કે સામને કિસી કી ગીબત કી જાએ ઉસે લાઝિમ હૈ કે ઝબાન સે ઇન્કાર કર દે મ-સલન કહ દે કે મેરે સામને ઉસ કી બુરાઈ ન કરો. અગર ઝબાન સે ઇન્કાર કરને મેં ઉસ કો ખૌફ વ અન્દેશા હૈ તો દિલ સે ઉસે બુરા જાને ઓર અગર મુશ્કિન હો તો યેહ શખ્સ જિસ કે સામને બુરાઈ કી જા રહી હૈ વહાં સે ઉઠ જાએ યા ઉસ બાત કો કાટ કર

કોઈ દૂસરી બાત શુરૂઅ કર દે ઐસા ન કરને મેં સુનને વાલા ભી ગુનહગાર હોગા, ગીબત કા સુનને વાલા ભી ગીબત કરને વાલે કે હુકમ મેં હૈ. હદીસ મેં હૈ, “જિસ ને અપને મુસ્લિમ ભાઈ કી આબરૂ ગીબત સે બયાઈ, અલ્લાહ તઆલા કે ઝિમ્મએ કરમ પર યેહ હૈ કે વોહ ઉસે જહન્નમ સે આઝાદ કર દે.” (ردالمحتار، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧ ومجمع الزوائد، كتاب الأدب، باب فيمن ذب.. إلخ، الحديث: ١٣١٥٠، ج ٨، ص ١٧٩)

(باب فيمن ذب.. إلخ، الحديث: ١٣١٥٠، ج ٨، ص ١٧٩)

મસ્અલા 21 : જિસ કી ગીબત કી અગર ઉસ કો ઈસ કી ખબર હો ગઈ તો ઉસ સે મુઆફી માંગની ઝરૂરી હૈ ઓર યેહ ભી ઝરૂરી હૈ કે ઉસ કે સામને યેહ કહે કે મેં ને તુમ્હારી ઈસ ઈસ તરહ ગીબત યા બુરાઈ કી તુમ મુઆફ કર દો ઉસ સે મુઆફ કરાએ ઓર તૌબા કરે તબ ઈસ સે બરિયુઝ્ઝિમ્મા હોગા ઓર અગર ઉસ કો ખબર ન હુઈ હો તો તૌબા ઓર નદામત કાફી હૈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، كتاب الحظر والإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧)

મસ્અલા 22 : જિસ કી ગીબત કી હૈ ઉસે ખબર ન હુઈ ઓર ઉસ ને તૌબા કર લી ઈસ કે બા'દ ઉસે ખબર મિલી કે ફુલાં ને મેરી ગીબત કી હૈ આયા ઉસ કી તૌબા સહીહ હૈ યા નહીં? ઈસ મેં ઉ-લમા કે દો કૌલ હૈં એક કૌલ યેહ હૈ કે વોહ તૌબા સહીહ હૈ અલ્લાહ તઆલા દોનોં કી મગ્ફિરત ફરમા દેગા, જિસ ને ગીબત કી ઉસ કી મગ્ફિરત તૌબા સે હુઈ ઓર જિસ કી ગીબત કી ગઈ ઉસ કો જો તક્લીફ પહોંચી ઓર ઉસ ને દર ગુઝર ક્રિયા, ઈસ વજહ સે ઉસ કી મગ્ફિરત હો જાએગી.

ઓર બા'ઝ ઉ-લમા યેહ ફરમાતે હૈં કે ઈસ કી તૌબા મુઅલ્લક રહેગી અગર વોહ શખ્સ જિસ કી ગીબત હુઈ ખબર પહોંચને સે પહલે હી મર ગયા તો તૌબા સહીહ હૈ ઓર તૌબા કે બા'દ ઉસે ખબર પહોંચ ગઈ તો સહીહ નહીં, જબ તક ઉસ સે મુઆફ ન કરાએ. બોહતાન કી

સૂરત મેં તૌબા કરના ઓર મુઆફી માંગના ઝરૂરી હૈ બલકે જિન કે સામને બોહતાન બાંધા હૈ ઉન કે પાસ જા કર યેહ કહના ઝરૂર હૈ કે મેં ને ઝૂટ કહા થા જો ફુલાં પર મેં ને બોહતાન બાંધા થા.

(ردالمحتار، کتاب الحظر و الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧)

મસ્અલા 23 : મુઆફી માંગને મેં યેહ ઝરૂર હૈ કે ગીબત કે મુકાબિલ મેં ઉસ કી સનાએ હસન કરે ઓર ઉસ કે સાથ ઈઝહારે મહબ્બત કરે કે ઉસ કે દિલ સે યેહ બાત જાતી રહે ઓર ફર્જ કરો ઉસ ને ઝબાન સે મુઆફ કર દિયા મગર ઉસ કા દિલ ઈસ સે ખુશ ન હુવા તો ઉસ કા મુઆફી માંગના ઓર ઈઝહારે મહબ્બત કરના ગીબત કી બુરાઈ કે મુકાબિલ હો જાએગા ઓર આખિરત મેં મુઆ-ખજા ન હોગા.

(ردالمحتار، کتاب الحظر و الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧)

મસ્અલા 24 : ઈસ ને મુઆફી માંગી ઓર ઉસ ને મુઆફ કર દિયા મગર ઈસ ને સચ્ચાઈ ઓર ખુલૂસે દિલ સે મુઆફી નહીં માંગી થી મહ્જઝ ઝાહિરી ઓર નુમાઈશી યેહ મુઆફી થી તો હો સકતા હૈ કે આખિરત મેં મુઆ-ખજા હો ક્યૂંકે ઉસ ને યેહ સમઝ કર મુઆફ કિયા થા કે યેહ ખુલૂસ કે સાથ મુઆફી માંગ રહા હૈ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر و الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧)

મસ્અલા 25 : ઈમામ ગઝાલી عليه رَحْمَةُ اللهِ الْوَالِي યેહ ફરમાતે હૈં કે જિસ કી ગીબત કી વોહ મર ગયા યા કહીં ગાઈબ હો ગયા ઉસ સે ક્યૂંકર મુઆફી માંગે યેહ મુઆ-મલા બહુત દુશ્વાર હો ગયા, ઈસ કો ચાહિયે કે નેક કામ કી કસરત કરે તાકે અગર ઈસ કી નેકિયાં ગીબત કે બદલે મેં ઉસે દે દી જાએ, જબ ભી ઈસ કે પાસ નેકિયાં બાકી રહ જાએ.

(ردالمحتار، کتاب الحظر و الإباحة، فصل في البيع، ج ٩، ص ٦٧٧)

મસ્અલા 26 : અગર ઉસ કી ઐસી બુરાઈયાં બયાન કી હૈં જિન કો વોહ છુપાતા થા યા'ની યેહ નહીં ચાહતા થા કે લોગ ઇન પર મુતલઅ હોં તો મુઆફી માંગને મેં ઉન ઉયૂબ કી તફસીલ ન કરે, બલકે મુબ્હમ તૌર પર યેહ કહ દે કે મેં ને તુમ્હારે ઉયૂબ લોગોં કે સામને ઝિક કિયે હૈં તુમ મુઆફ કર દો ઓર અગર ઐસે ઉયૂબ ન હોં તો તફસીલ કે સાથ બયાન કરે. ઈસી તરહ અગર વોહ બાતેં ઐસી હોં જિન કે ઝાહિર કરને મેં ફિતના પૈદા હોને કા અન્દેશા હૈ તો ઝાહિર ન કરે બા'ઝ ઉ-લમા કા યેહ કૌલ હૈ કે હુકૂકે મજહૂલા કો મુઆફ કર દેના ભી સહીહ હૈ ઓર ઈસ તરહ ભી મુઆફી હો સકતી હૈ, લિહાઝા ઈસ કૌલ પર બિના કી જાએ ઓર ઐસી ખાસ સૂરતોં મેં તફસીલ ન કી જાએ.

(રદાલમ્હતાર, ક્તાબ હઝરુ વાલિબાહ, ફસલ ફિલ બિય, જ ૯, વ ૬૭૭)

મસ્અલા 27 : દો શખ્સોં મેં ઝગડા થા દોનોં ને મા'ઝિરત કે સાથ મુસા-ફહા કિયા યેહ ભી મુઆફી કા એક તરીકા હૈ. જિસ કી ગીબત કી હૈ વોહ મર ગયા તો વ-રસા કો યેહ હક નહીં કે મુઆફ કરેં ઇન કે મુઆફ કરને કા એ'તિબાર નહીં. (રદાલમ્હતાર, ક્તાબ હઝરુ વાલિબાહ, ફસલ ફિલ બિય, જ ૯, વ ૬૭૮)

મસ્અલા 28 : કિસી કે મુંહ પર ઉસ કી તા'રીફ કરના મન્અ હૈ ઓર પીઠ પીછે તા'રીફ કી મગર યેહ જાનતા હૈ કે મેરે ઈસ તા'રીફ કરને કી ખબર ઉસ કો પહોંચ જાએગી યેહ ભી મન્અ હૈ, તીસરી સૂરત યેહ હૈ કે પસે પુશ્ત તા'રીફ કરતા હૈ ઈસ કા ખયાલ ભી નહીં કરતા કે ઉસે ખબર પહોંચ જાએગી યા ન પહોંચેગી યેહ જાઈઝ હૈ, મગર યેહ ઝરૂર હૈ કે તા'રીફ મેં જો ખૂબિયાં બયાન કરે વોહ ઉસ મેં હોં, શુ-અરા કી તરહ અન હુઈ બાતોં કે સાથ તા'રીફ ન કરે કે યેહ નિહાયત દ-રજા કબીહ હૈ.

(الفناوى الهندية، كتاب الكراهية، الباب الثالث والعشرون في الغيبة، ج ૫, ص ૩૬૩)

બુઝ વ હસદ કા બયાન⁽¹⁾

કુરઆને મજીદ મેં ઈશદિ હુવા :

وَلَا تَتَّبِعُوا مَا فَعَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضُكُمْ
عَلَى بَعْضٍ ۚ لِلَّهِ جَالٌ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبُوا
وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ ۚ وَسَأَلُوا
اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمًا ۝ (2)

(પ. ૫, નસા: ૩૨)

ઔર ઉસ કી આરઝૂ મત કરો જિસ સે
અલ્લાહ ને તુમ મેં એક કો દૂસરે પર બઝાઈ
દી મદ્દોં કે લિયે ઉન કી કમાઈ સે હિસ્સા
હે ઔર ઔરતોં કે લિયે ઉન કી કમાઈ
સે હિસ્સા ઔર અલ્લાહ સે ઉસ કા ફઝલ
માંગો બેશક અલ્લાહ હર ચીઝ કો
જાનતા હે.

ઔર ફરમાતા હે :

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝ (3)
(પ. ૩૦, ફલ્ક: ૫)

“તુમ કહો મેં પનાહ માગતા હું હાસિદ કે
શર સે, જબ વોહ હસદ કરતા હે.”

હદીસ 1 : ઇબ્ને માજહ ને અનસ રઝી અલ્લે તૈઆલેં સે રિવાયત કી, કે
રસૂલુલ્લાહ સલ્મ અલ્લે તૈઆલેં એલેં વાલેં સલ્મ ને ફરમાયા : “હસદ નેકિયોં કો
ઈસ તરહ ખાતા હે જિસ તરહ આગ લકડી કો ખાતી હે ઔર સ-દકા ખતા
કો બુઝાતા હે જિસ તરહ પાની આગ હો બુઝાતા હે.”
(સનન અબ્ન માજે, કતાબ ઝહેદ, બાબ હસદ, હદીથ: ૬૨૧૦, જ. ૬, વ. ૬૪૩)
ઈસી કી મિસ્લ
અબૂ દાવૂદ ને અબૂ હુરૈરા રઝી અલ્લે તૈઆલેં સે રિવાયત કી.

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 16, જિ. 3, સ. 539

②..... તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઈમાન : ઔર ઉસ કી આરઝૂ ન કરો જિસ સે અલ્લાહ ને
તુમ મેં એક કો દૂસરે પર બઝાઈ દી મદ્દોં કે લિયે ઉન કી કમાઈ સે હિસ્સા હે ઔર ઔરતોં
કે લિયે ઉન કી કમાઈ સે હિસ્સા ઔર અલ્લાહ સે ઉસ કા ફઝલ માંગો બેશક અલ્લાહ સબ
કુછ જાનતા હે.

③..... તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઈમાન : ઔર હસદ વાલે કે શર સે જબ વોહ મુઝ સે જલે.

હદીસ 2 : દૈલમી ને મુસ્નદુલ ફિરદૌસ મેં મુઆવિયા બિન હેદા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે : “હસદ ઈમાન કો ઐસા બિગાડતા હૈ જિસ તરહ ઐલવા (એક કડવે દરખ્ત કા જમા હુવા રસ) શહદ કો બિગાડતા હૈ.” (الجامع الصغير للسيوطي، حرف الحاء، الحديث: ٣٨١٩، ص ٢٣٢)

હદીસ 3 : ઈમામ અહમદ વ તિરમિઝી ને ઝુબૈર બિન અવ્વામ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “અગલી ઉમ્મત કી બીમારી તુમહારી તરફ ત્વી આઈ વોહ બીમારી હસદ વ બુઝ હૈ, વોહ મૂંડને વાલા હૈ દીન કો મૂંડતા હૈ, બાલોં કો નહીં મૂંડતા. કસમ હૈ (وَس) કી જિસ કે હાથ મેં મુહમ્મદ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કી જાન હૈ ! જન્મત મેં નહીં જાઓગે જબ તક ઈમાન ન લાઓ ઔર મોમિન નહીં હોગે જબ તક આપસ મેં મહબ્બત ન કરો, મેં તુમ્હેં ઐસી ચીઝ ન બતા દૂં કે જબ ઉસે કરોગે આપસ મેં મહબ્બત કરને લગોગે, આપસ મેં સલામ કો ફૈલાઓ.”

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند الزبير بن العوام، الحديث: ١٤١٢، ج ١، ص ٤٨، وجامع الترمذي،

كتاب صفة القيامة... إلخ، باب: ١٢١، الحديث: ٢٥١٨، ج ٤، ص ٢٢٨)

હદીસ 4 : ત-બરાની ને અબ્દુલ્લાહ બિન બુસુર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે “હસદ ઔર યુગલી ઔર કહાનત ન મુઝ સે હેં ઔર ન મેં ઉન સે હૂં.”

(مجمع الزوائد، كتاب الادب، باب ماجاء في الغيبة والنميمة، الحديث: ١٣١٢٦، ج ٨، ص ١٧٢)

યા'ની મુસલ્માન કો ઈન ચીઝોં સે બિલ્કુલ તઅલ્લુક ન હોના ચાહિયે.

હદીસ 5 : સહીહ બુખારી મેં અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “આપસ મેં ન હસદ કરો, ન બુઝ કરો, ન પીઠ પીછે બુરાઈ કરો ઔર અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે બન્દે ત્માઈ

ભાઈ હો કર રહો.”

(صحيح البخاري، كتاب الادب، باب يَأْتِيهَا الذِّمَّةُ آمَنُوا جَنَّتُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ... إلخ، الحديث: ٦٦، ج ٤، ص ١١٧)

હદીસ 6 : સહીહ બુખારી મેં ઇબ્ને ઉમર رضي الله تعالى عنهما સે મરવી, કહતે હેં કે મેં ને રસૂલુલ્લાહ صلى الله تعالى عليه وآله وسلم કો યેહ ફરમાતે સુના કે “હસદ નહીં હૈ મગર દો પર, એક વોહ શખ્સ જિસે ખુદા ને કિતાબ દી યા’ની કુરઆન કા ઇલ્મ અતા ફરમાયા વોહ ઇસ કે સાથ રાત મેં કિયામ કરતા હૈ ઔર દૂસરા વોહ કે ખુદા ને ઉસે માલ દિયા વોહ દિન ઔર રાત કે અવકાત મેં સ-દકા કરતા હૈ.” (صحيح البخاري، كتاب فضائل القرآن، باب اغتباط صاحب القرآن، الحديث: ٥٠٢٥، ج ٣، ص ٤١٠)

હદીસ 7 : સહીહ બુખારી મેં અબૂ હુરૈરા رضي الله تعالى عنه સે મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ صلى الله تعالى عليه وآله وسلم ને ફરમાયા : “હસદ નહીં હૈ મગર દો શખ્સોં પર, એક વોહ શખ્સ જિસે ખુદા ને કુરઆન સિખાયા વોહ રાત ઔર દિન કે અવકાત મેં ઇસ કી તિલાવત કરતા હૈ, ઉસ કે પડોસી ને સુના તો કહને લગા, કાશ ! મુઝે ભી વૈસા હી દિયા જાતા જો ફુલાં શખ્સ કો દિયા ગયા તો મેં ભી ઉસ કી તરહ અમલ કરતા. દૂસરા વોહ શખ્સ, કે ખુદા ને ઉસે માલ દિયા વોહ હક મેં માલ કો ખર્ચ કરતા હૈ, કિસી ને કહા, કાશ ! મુઝે ભી વૈસા હી દિયા જાતા જૈસા ફુલાં શખ્સ કો દિયા ગયા તો મેં ભી ઇસી કી તરહ અમલ કરતા.”

(صحيح البخاري، كتاب فضائل القرآن، باب اغتباط صاحب القرآن، الحديث: ٥٠٢٦، ج ٣، ص ٤١٠)

ઇન દોનોં હદીસોં મેં હસદ સે મુરાદ ગિબ્તા હૈ જિસ કો લોગ રશક કહતે હેં, જિસ કે યેહ મા’ના હેં કે દૂસરે કો જો ને’મત મિલી વૈસી મુઝે ભી મિલ જાએ ઔર યેહ આરઝૂ ન હો, કે ઉસે ન મિલતી યા ઉસ સે જાતી રહે ઔર હસદ મેં યેહ આરઝૂ હોતી હૈ, ઇસી વજહ સે હસદ મઝમૂમ હૈ ઔર ગિબ્તા મઝમૂમ નહીં. ઇમામ બુખારી કે તર-જ-મતુલ બાબ સે ભી યેહી મા’લૂમ હોતા હૈ કે ઇન હદીસોં મેં ગિબ્તા મુરાદ હૈ,

લિહાઝા ઇન હદીસોં કે યેહ મા'ના હુએ કે યેહી દો ચીઝેં ગિબ્તા કરને કી હેં, કે યેહ દોનોં ખુદા કી બહુત બડી ને'મતેં હેં ગિબ્તા ઇન પર કરના ચાહિયે ન કે દૂસરી ને'મતોં પર. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ

હદીસ 8 : બૈહકી ને હઝરતે આઈશા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “અલ્લાહ તઆલા શા'બાન કી પન્દરહવીં શબ મેં અપને બન્દોં પર ખાસ તજલ્લી ફરમાતા હૈ, જો ઇસ્તિઝાર કરતે હેં ઉન કી મજ્ફિરત કરતા હૈ ઓર જો રહ્મ કી દર-ખ્વાસ્ત કરતે હેં ઉન પર રહ્મ કરતા હૈ ઓર અદાવત વાલોં કો ઉન કી હાલત પર છોડ દેતા હૈ.

(شعب الإيمان، باب في الصيام، ماجاء في ليلة النصف من شعبان، الحديث: ٣٨٣٥، ج ٣، ص ٣٨٣)

હદીસ 9 : ઇમામ અહમદ ને અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “હર હફ્તે મેં દો બાર દો શમ્બા ઓર પન્જ શમ્બા કો લોગોં કે આ'માલ નામે પેશ હોતે હેં, હર બન્દે કી મજ્ફિરત હોતી હૈ મગર વોહ શખ્સ, કે ઉસ કે ઓર ઉસ કે ભાઈ કે દરમિયાન અદાવત હો ઉન કે મુ-તઅલ્લિક યેહ ફરમાતા હૈ : “ઇન્હે છોડ દો ઉસ વક્ત તક કે બાઝ આ જાએ.”

(کنز العمال، کتاب الاخلاق، باب الحقد والشحناء، الحديث: ٧٤٤٩، ج ٣، ص ١٨٧)

હદીસ 10 : ત-બરાની ને ઉસામા બિન ઝૈદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે “દો શમ્બા ઓર પન્જ શમ્બા કો અલ્લાહ તઆલા કે હુઝૂર લોગોં કે આ'માલ પેશ હોતે હેં, સબ કી મજ્ફિરત ફરમા દેતા હૈ મગર જો દો શખ્સ બાહમ અદાવત રખતે હેં ઓર વોહ શખ્સ જો કત્એ રેહ્મ કરતા હૈ.” (المعجم الكبير، الحديث: ٤٠٩، ج ١، ص ١٦٧)

હદીસ 11 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ વ તિરમિઝી અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા

કે “દો શમ્બા ઓર પન્જ શમ્બા કે દિન જન્મત કે દરવાઝે ખોલે જાતે હેં, જિસ બન્દે ને શિર્ક નહીં કિયા હે ઉસ કી મગ્ફિરત કી જાતી હૈ, મગર જો શખ્સ ઐસા હૈ કે ઉસ કે ઓર ઉસ કે ભાઈ કે દરમિયાન અદાવત હૈ, ઇન કે મુ-તઅલ્લિક કહા જાતા હૈ ઇન્હેં મોહલત દો યહાં તક કે યેહ દોનોં સુલ્હ કર લેં.”

(سنن أبي داود، كتاب الأدب، باب فيمن يهجر أخاه المسلم، الحديث: ٤٩١٦، ج ٤، ص ٣٦٤)
و جامع الترمذي، كتاب البر والصلة، باب ما جاء في المتهاجرين، الحديث: ٢٠٣٠، ج ٣، ص ٤١٢)

મસાઇલે ફિઝિયા

હસદ હરામ હૈ, અહાદીસ મેં ઇસ કી બહુત મઝમ્મત વારિદ હુઈ. હસદ કે યેહ મા'ના હેં કે કિસી શખ્સ મેં ખૂબી દેખી ઉસ કો અચ્છી હાલત મેં પાયા ઇસ કે દિલ મેં યેહ આરઝૂ હૈ કે યેહ ને'મત ઉસ સે જાતી રહે ઓર મુઝે મિલ જાએ ઓર અગર યેહ તમન્ના હૈ કે મેં ભી વૈસા હો જાઊં મુઝે ભી વોહ ને'મત મિલ જાએ યેહ હસદ નહીં ઇસ કો ગિખ્તા કહતે હેં જિસ કો લોગ રશક સે તા'બીર કરતે હેં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الكراهية، الباب الثالث والعشرون في الغيبة، ج ٥، ص ٢٦٢ - ٣٦٣)

મસ્અલા 1 : યેહ આરઝૂ, કે જો ને'મત ફુલાં કે પાસ હૈ વોહ બિ ઐનિહા (યા'ની વોહી) મુઝે મિલ જાએ યેહ હસદ હૈ, ક્યૂંકે બિ ઐનિહી વોહી ચીઝ ઇસ કો જબ મિલેગી કે ઉસ સે જાતી રહે ઓર અગર યેહ આરઝૂ હૈ કે ઉસ કી મિસ્લ મુઝે મિલે યેહ ગિખ્તા હૈ ક્યૂંકે ઇસ સે ઝાઈલ હોને કી આરઝૂ નહીં પાઈ ગઈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الكراهية، الباب الثالث والعشرون في الغيبة، ج ٥، ص ٣٦٣)

હદીસ મેં ફરમાયા હૈ કે “હસદ નહીં હૈ મગર દો ચીઝોં મેં, એક વોહ શખ્સ જિસ કો ખુદા ને માલ દિયા હૈ ઓર વોહ રાહે હક મેં સર્ફ

કરતા હૈ, દૂસરા વોહ શખ્સ જિસ કો ખુદા ને ઇલ્મ દિયા હૈ, વોહ લોગોં કો સિખાતા હૈ ઓર ઇલ્મ કે મુવાફિક ફૈસલા કરતા હૈ.”

(“صحیح البخاری”، کتاب العلم، باب الإغتیاط فی العلم والحكمة، الحدیث: ۷۳، ج ۱، ص ۶۳)

ઇસ હદીસ સે બ ઝાહિર ઐસા મા’લૂમ હોતા હૈ કે ઇન દો ચીજોં મેં હસદ જાઈઝ હૈ મગર બગૌર દેખને સે યેહ મા’લૂમ હોતા હૈ કે યહાં ભી હસદ હરામ હૈ, બા’ઝ ઉ-લમા ને યેહ બતાયા કે ઇસ હદીસ મેં હસદ બ મા’ના ગિખ્તા હૈ. ઇમામ બુખારી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِی કે તર-જ-મતુલ બાબ સે ભી યેહી પતા ચલતા હૈ.

ઔર બા’ઝ ને કહા કે હદીસ કા યેહ મતલબ હૈ કે અગર હસદ જાઈઝ હોતા તો ઇન મેં જાઈઝ હોતા મગર ઇન મેં ભી ના જાઈઝ હૈ. જૈસા કે હદીસ (الحدیث) الدَّارِ الْأَفْیِ شَوْمَ لَا شَوْمَ مેં ઇસી કિસ્મ કી તાવીલ કી જાતી હૈ. (“صحیح مسلم”، کتاب الأدب، باب لاعدوی و لا طيرة، الحدیث: ۲۲۲۵، ص ۱۲۲۲، بالفاظ مختلفة)

ઔર બા’ઝ ઉ-લમા ને ફરમાયા કે મા’નિયે હદીસ યેહ હૈં કે હસદ ઇન્હીં દોનોં મેં હો સકતા હૈ ઔર ચીજોં તો ઇસ કાબિલ હી નહીં કે ઉન મેં હસદ પાયા જા સકે કે હસદ કે મા’ના યેહ હૈં કે દૂસરે મેં કોઈ ને’મત દેખે ઔર યેહ આરઝૂ કરે કે વોહ મુઝે મિલ જાએ ઔર દુન્યા કી ચીજોં ને’મત નહીં કે જિન કી તહસીલ કી ફિક હો દુન્યા કી ચીજોં કા મઆલ અલ્લાહ તઆલા કી નારાઝી હૈ ઔર યેહ ચીજોં વોહ હૈં કે ઇન કા મઆલ અલ્લાહ તઆલા કી ખુશનૂદી વ રિઝા હૈ, લિહાઝા ને’મત જિસ કા નામ હૈ વોહ યેહી હૈં ઇન મેં હસદ હો સકતા હૈ.

(الفتاویٰ الهندية، کتاب الکراهية، الباب الثالث والعشرون في الغيبة، ج ۵، ص ۳۶۲ وغيره)

તકબુર કા બયાન⁽¹⁾

હદીસ 11 : મૈં તુમ કો જન્મત વાલોં કી ખબર ન દૂં, વોહ ઝઈફ હૈં જિન કો લોગ ઝઈફ વ હકીર જાનતે હૈં [મગર હૈ યેહ કે] અગર અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) પર કસમ ખા બૈઠે તો અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ઉસ કો સચ્ચા કર દે ઓર ક્યા જહન્નમ વાલોં કી ખબર ન દૂં વોહ સખ્ત ગો, સખ્ત ખૂ, તકબુર કરને વાલે હૈં.

(صحيح البخاري، كتاب التفسير، باب ﴿عُثْلُ بَعْدَ لِكَرْتَيْنِ﴾، الحديث: ٤٩١٨، ج ٣، ص ٣٦٣)

હદીસ 12 : જિસ કિસી કે દિલ મેં રાઈ બરાબર ઈમાન હોગા વોહ જહન્નમ મેં નહીં જાએગા ઓર જિસ કિસી કે દિલ મેં રાઈ બરાબર તકબુર હોગા વોહ જન્મત મેં નહીં જાએગા. (صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب تحريم الكبر وبيانه، الحديث: ٩١، ص ٦١) દોનોં જુમ્લોં કી વોહી તાવીલ હૈ જો ઈસ મકામ મેં મશહૂર હૈ.

હદીસ 13 : તીન શખ્સ હૈં જિન સે કિયામત કે દિન ન તો અલ્લાહ તઆલા કલામ કરેગા, ન ઈન કો પાક કરેગા, ન ઈન કી તરફ નઝર ફરમાએગા ઓર ઈન કે લિયે દર્દનાક અઝાબ હૈ,

(1) બૂઢા ઝિનાકાર (2) બાદશાહે કઝૂઝાબ ઓર (3) મોહતાજ મુ-તકબિર.

(صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب بيان غلط تحريم اسبال الازار... إلخ، الحديث: ١٠٧، ص ٦٨)

હદીસ 14 : અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ કે “કિબ્રિયા ઓર અ-ઝમત મેરી સિફતેં હૈં, જો શખ્સ ઈન મેં સે કિસી એક મેં મુઝ સે મુના-ઝ-અત કરેગા, (ઉસે જહન્નમ મેં ડાલ દૂંગા.”

(مشكاة المصابيح، كتاب الآداب، باب الغضب والكبر، الفصل الاول، الحديث: ٥١١٠، ج ٣، ص ٩٢)

و سنن أبي داود، كتاب اللباس، باب ماجاء في الكبر، الحديث: ٤٠٩٠، ج ٤، ص ٨١)

હદીસ 15 : આદમી અપને કો [અપને મર્તબે સે ઊંચે મર્તબે કી તરફ] લે જાતા રહતા હૈ યહાં તક કે જબ્બારીન મેં લિખ દિયા જાતા હૈ, ફિર જો ઉન્હેં

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 16, જિ. 3, સ. 546

પહોંચેગા ઉસે ભી પહોંચેગા.

(جامع الترمذي، كتاب البر والصلة، باب ماجاء في الكبير، الحديث: ٢٠٠٧، ج ٣، ص ٤٠٣)

હદીસ 16 : મુન્તકબ્બિરીન કા હશર ક્રિયામત કે દિન ચ્યૂંટિયોં કી બરાબર જિસ્મોં મેં હોગા ઓર ઉન કી સૂરતેં આદમિયોં કી હોંગી, હર તરફ સે ઉન પર ઝિલ્લત છાએ હુએ હોગી ઉન કો ખીંચ કર જહન્નમ કે કૈદખાને કી તરફ લે જાએંગે જિસ કા નામ બૂલસ હે, ઉન કે ઊપર આગોં કી આગ હોગી, જહન્નમિયોં કા નિચોડ ઉન્હેં પિલાયા જાએગા જિસ કો તી-નતુલ ખબાલ કહતે હેં.

(جامع الترمذي، كتاب صفة القيامة... إلخ، باب: ١١٢، الحديث: ٢٥٠٠، ج ٤، ص ٢٢١)

હદીસ 17 : જો અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કે લિયે તવાઝોઅ કરતા હૈ અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ઉસ કો બુલન્દ કરતા હૈ, વોહ અપને નફસ મેં છોટા મગર લોગોં કી નઝરોં મેં બડા હૈ ઓર જો બડાઈ કરતા હૈ અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) ઉસ કો પસ્ત કરતા હૈ, વોહ લોગોં કી નઝર મેં ઝલીલ હૈ ઓર અપને નફસ મેં બડા હૈ, વોહ લોગોં કે નઝદીક કુત્તે યા સુવર સે ભી ઝિયાદા હકીર હૈ.

(شعب الإيمان، باب في حسن الخلق، فصل في التواضع، الحديث: ٨١٤٠، ج ٦، ص ٢٧٦)

હદીસ 18 : તીન ચીઝેં નજાત દેને વાલી હૈં ઓર તીન હલાક કરને વાલી હૈં :

નજાત વાલી ચીઝેં યેહ હૈં : (1) પોશીદા ઓર ઝાહિર મેં અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) સે તકવા, (2) ખુશી વ નાખુશી મેં હક બાત બોલના, (3) માલદારી ઓર એહતિયાજ કી હાલત મેં દરમિયાની ચાલ ચલના.

હલાક કરને વાલી યેહ હૈં : (1) ખ્વાહિશે નફસાની કી પૈરવી કરના ઓર (2) બુખ્લ કી ઇતાઅત ઓર (3) અપને નફસ કે સાથ ઘમન્ડ કરના, યેહ સબ મેં સખ્ત હૈ.

(شعب الإيمان، باب في معالجة كل ذنب بالتوبة، فصل في الطبع على القلب، الحديث: ٧٢٥٢، ج ٥، ص ٤٥٢)

વાલિદેન કે હુકૂક કા બયાન⁽¹⁾

અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ :

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ تَعَالَى
وَإِلَٰهِيْنَ
إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ⁽²⁾

(પ ૧, البقرة: ૮૩)

और जब हम ने बनी इसराईल से
अह्द लिया के अल्लाह के सिवा
किसी को न पूजना और मां बाप और
रिश्ते वालों और यतीमों और भिस्कीनों
के साथ भलाई करना और नमाज काईम
करो और जकात दो.

और ફરમાતા હૈ :

قُلْ مَا أُنْفِقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّهِ
وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ
خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ⁽³⁾

(પ ૨, البقرة: ૨૧૦)

તુમ ફરમાઓ ! જો કુછ નેકી મેં ખર્ચ
કરો તો વોહ માં બાપ ઓર કરીબ કે
રિશ્તે વાલોં ઓર યતીમોં ઓર ભિસ્કીનોં
ઓર રાહગીર કે લિયે હો ઓર જો કુછ
ભલાઈ કરોગે, બેશક અલ્લાહ ઉસે જાનતા હૈ.

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 16, જિ. 3, સ. 548

②..... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઓર જબ હમ ને બની ઈસરાઈલ સે અહ્દ લિયા કે અલ્લાહ કે સિવા કિસી કો ન પૂજો ઓર માં બાપ કે સાથ ભલાઈ કરો ઓર રિશ્તેદારોં ઓર યતીમોં ઓર ભિસ્કીનોં સે ઓર લોગોં સે અચ્છી બાત કહો ઓર નમાઝ કાઈમ રખો ઓર જકાત દો.

③..... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : તુમ ફરમાઓ જો કુછ માલ નેકી મેં ખર્ચ કરો તો વોહ માં બાપ ઓર કરીબ કે રિશ્તેદારોં ઓર યતીમોં ઓર મોહતાજોં ઓર રાહગીર કે લિયે હૈ ઓર જો ભલાઈ કરો બેશક અલ્લાહ ઉસે જાનતા હૈ.

और फरमाता है :

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ إِمَّا يَبُغِ
عِنْدَكَ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا
فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا
وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ
لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي
صَغِيرًا ۝ (1)

(پ ۱۵، بنی اسراءیل: ۲۳ - ۲۴)

और फरमाता है :

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا
وَإِنْ جَاهَدَكَ لِتُشْرِكَ بِي
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ (2)

(پ ۲۰، العنکبوت: ۸)

और तुम्हारे रब ने हुक्म फरमाया के उस के सिवा किसी को न पूजो और मां बाप के साथ अस्था सुलूक करो अगर तेरे सामने उन में એક या દોનોં બુઢાપે કો પહોંચ જાએ તો ઉન સે ઉફ ન કહના ઔર ઉન્હેં ન ઝિડકના ઔર ઉન સે ઇઝ્જત કી બાત કહના ઔર ઉન કે લિયે આજિઝી કા બાઝૂ બિછા દે નર્મ દિલી સે ઔર યેહ કહ કે ઐ મેરે પરવર દગાર ! ઉન દોનોં પર રહ્મ કર જૈસા કે ઉન્હોં ને બચપન મેં મુઝે પાલા.

और હમ ને ઇન્સાન કો માં બાપ કે સાથ ભલાઈ કરને કી વસિયત કી ઔર अगर वोह तुज से कोशिश करें के मेरा शरीक ठहरा औसे को जिस का तुजे ईल्म नहीं तो उन का कહना न मान.

①..... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર તુમહારે રબ ને હુકમ ફરમાયા કે ઉસ કે સિવા કિસી કો ન પૂજો ઔર માં બાપ કે સાથ અસ્થા સુલૂક કરો અગર તેરે સામને ઉન મેં એક યા દોનોં બુઢાપે કો પહોંચ જાએ તો ઉન સે હૂં ન કહના ઔર ઉન્હેં ન ઝિડકના ઔર ઉન સે તા'ઝીમ કી બાત કહના ઔર ઉન કે લિયે આજિઝી કા બાઝૂ બિછા નર્મ દિલી સે ઔર અર્ઝ કર, કે ઐ મેરે રબ તૂ ઈન દોનોં પર રહ્મ કર જૈસા કે ઈન દોનોં ને મુઝે છુટપન મેં પાલા.

②..... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર હમ ને આદમી કો તાકીદ કી અપને માં બાપ કે સાથ ભલાઈ કી ઔર अगर वोह तुज से कोशिश करें के तू मेरा शरीक ठहरा औ जिस का तुजे ईल्म नहीं तो उन का कहा न मान.

اور فرماتا ہے :

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ
حَسَنَةً أُمُّهُ وَهَنًا عَلَى وَهْنٍ
وَفُطِّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْلِي
وَلِوَالِدَيْكَ ۖ إِلَى الْبَصِيَّةِ
وَأِنْ جَاهَدَكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ
بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا
تُطْعِمَهَا وَصَاحِبَهَا فِي الدُّنْيَا
مَعْرُوفًا (1)

(پ ۲۱، لقمن: ۱۴-۱۵)

اور فرماتا ہے :

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ
إِحْسَانًا حَسَنَةً أُمُّهُ كَرْهًا
وَوَضَعَتْهُ كَرْهًا (2)

(پ ۲۶، الاحقاف: ۱۵)

اور ہم نے انسان کو اس کے ماں باپ کے بارے میں تاکید فرمائی، اس کی ماں نے اسے پेट میں رھا کمزوری پر کمزوری جلاتی ہئی اور اس کا دھب ہڑنا دو برس میں ہے یہل کے شک کر مرآ اور اپنے ماں باپ کا، مرآ ہئی ترک توجہ آنا ہے اور اگر ولد دونوں توجہ سے کوشش کرے کے مرآ شریک ہلرا آسے کو جس کا توجہ ہلم نلآ تو ون کا کلنا ن مان اور دُنْیا میں ہلواہ کے ساہ ون کا ساہ دے۔

اور ہم نے آدہمی کو ماں باپ کے ساہ ہلواہ کرنے کا حکم دیا، اس کی ماں نے تکلیف کے ساہ اسے پेट میں رھا اور تکلیف کے ساہ اس کو جنا۔

①..... تر-ج-مآے کنول ہمان : اور ہم نے آدہمی کو اس کے ماں باپ کے بارے میں تاکید فرمائی اس کی ماں نے اسے پेट میں رھا کمزوری پر کمزوری جلاتی ہئی اور اس کا دھب ہڑنا دو برس میں ہے یہل کے کل مان مرآ اور اپنے ماں باپ کا آاہیر موزی تک آنا ہے۔ اور اگر ولد دونوں توجہ سے کوشش کرے کے مرآ شریک ہلراآے آسے زلی کو جس کا توجہ ہلم نلآ تو ون کا کلنا ن مان اور دُنْیا میں آشہی ترل ون کا ساہ دے۔

②..... تر-ج-مآے کنول ہمان : اور ہم نے آدہمی کو حکم دیا کے اپنے ماں باپ سے ہلواہ کرے اس کی ماں نے اسے پेट میں رھا تکلیف سے اور جنی اس کو تکلیف سے۔

और फरमाता है :

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۝
الَّذِينَ يُؤْتُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا
يَنْقُضُونَ الْعَيْثَاقَ ۝ وَالَّذِينَ
يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
وَيَخْشُونَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ
الْحِسَابِ ۝ (۱) (پ ۱۳، الرعد: ۱۹-۲۱)

नसीहत वोही मानते हैं जिन्हें अकल है
वोह जो अल्लाह का अह्द पूरा करते हैं
और बात पुज्ता कर के नहीं तोडते और
जिस के जोडने का जुदा ने हुकम दिया है
उसे जोडते हैं और जुदा से उरते हैं और
हिसाब की बुराई से उरते रहते हैं.

और फरमाता है :

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ
بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ
بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي
الْأَرْضِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ
سُوءُ الدَّارِ ۝ (۲) (پ ۱۳، الرعد: ۲۵)

और जो लोग अल्लाह के अह्द को मजबूती
के बा'द तोडते हैं और अल्लाह ने जिस के
जोडने का हुकम दिया है, उसे काटते हैं और
जमीन में फसाद करते हैं, उन के लिये ला'नत
है और उन के लिये बुरा घर है.

और फरमाता है :

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
وَالْإِسْرَامَ ۝ (۳) (پ ۴، النساء: ۱)

और अल्लाह (عَزَّوَجَلَّ) से डरो जिस से तुम
सुवाल करते हो और रिश्ते से.

①..... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : નસીહત વોહી માનતે હેં જિન્હે અકલ હૈ વોહ જો અલ્લાહ કા અહ્દ પૂરા કરતે હેં ઔર કૌલ બાંધ કર (વા'દા કર કે) ફિરતે નહીં ઔર વોહ કે જોડતે હેં ઉસે જિસ કે જોડને કા અલ્લાહ ને હુકમ દિયા ઔર અપને રબ સે ડરતે ઔર હિસાબ કી બુરાઈ સે અન્દેશા રખતે હેં.

②..... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઔર વોહ જો અલ્લાહ કા અહ્દ ઉસ કે પક્કે હોને કે બા'દ તોડતે ઔર જિસ કે જોડને કો અલ્લાહ ને ફરમાયા ઉસે કત્અ કરતે ઔર જમીન મેં ફસાદ ફેલાતે હેં ઉન કા હિસ્સા લા'નત હી હૈ ઔર ઉન કા નસીબા બુરા ઘર.

③..... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઔર અલ્લાહ સે ડરો જિસ કે નામ પર માંગતે હો ઔર રિશ્તોં કા લિહાઝ રખો.

હદીસ ૧ : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા رضي الله تعالى عنه

સે રિવાયત હૈ, કે એક શખ્સ ને અર્ઝ કી, યા રસૂલલ્લાહ !

(صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) સબ સે ઝિયાદા હુસ્ને સોહબત યા'ની એહસાન

કા મુસ્તહિક કૌન હૈ ? ઇશાદ ફરમાયા : “તુમ્હારી માં યા'ની માં કા હક સબ

સે ઝિયાદા હૈ.” ઉન્હોં ને પૂછા, ફિર કૌન ? હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)

ને ફિર માં કો બતાયા. ઉન્હોં ને ફિર પૂછા કે ફિર કૌન ? ઇશાદ ફરમાયા :

તુમ્હારા વાલિદ.”

(صحيح البخاري، كتاب الادب، باب من احق الناس بحسن الصحبة، الحديث: ٥٩٧١، ج ٤، ص ٩٣)

ઔર એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને

ફરમાયા : “સબ સે ઝિયાદા માં હૈ, ફિર માં, ફિર માં, ફિર બાપ, ફિર વોહ જો

ઝિયાદા કરીબ, ફિર વોહ હૈ જો ઝિયાદા કરીબ હૈ.”

(صحيح مسلم، كتاب البر والصلة، إلخ، باب بر الوالدین، إلخ، الحديث: ٢٥٤٨، ص ١٣٧٨، ١٣٧٩)

યા'ની એહસાન કરને મેં માં કા મર્તબા બાપ સે ભી તીન દ-રજા બુલન્દ હૈ.

હદીસ ૨ : અબૂ દાવૂદ વ તિરમિઝી બ રિવાયતે બહૂઝ બિન હકીમ અન

અબીહિ અન જદિહ રાવી, કહતે હૈં : મેં ને અર્ઝ કી : યા રસૂલલ્લાહ !

(صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કિસ કે સાથ એહસાન કરું ? ફરમાયા : “અપની

માં કે સાથ. મેં ને કહા, ફિર કિસ કે સાથ ? ફરમાયા : અપની માં કે સાથ. મેં

ને કહા : ફિર કિસ કે સાથ ? ફરમાયા : અપની માં કે સાથ. મેં ને કહાં, ફિર

કિસ કે સાથ ? ફરમાયા : અપને બાપ કે સાથ. ફિર ઉસ કે સાથ જો ઝિયાદા

કરીબ હો, ફિર ઇસ કે બા'દ જો ઝિયાદા કરીબ હો.”

(جامع الترمذي، كتاب البر والصلة، باب ما جاء في بر الوالدین، الحديث: ١٩٠٤، ج ٣، ص ٣٥٨)

હદીસ ૩ : સહીહ મુસ્લિમ મેં ઇબ્ને ઉમર رضي الله تعالى عنهما સે મરવી, કે

રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે “ઝિયાદા એહસાન કરને વાલા વોહ હૈ જો અપને બાપ કે દોસ્તોં કે સાથ બાપ કે ન હોને કી સૂરત મેં એહસાન કરે.”

(صحیح مسلم، کتاب البر والصلة... إلخ، باب فضل صلة اصدقاء... إلخ، الحديث: ۲۵۵۲، ص ۱۳۸۲)

યા’ની જબ બાપ મર ગયા યા કહીં ચલા ગયા હો.

હદીસ 4 : સહીહ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે રિવાયત હૈ , કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા કે ઉસ કી નાક ખાક મેં મિલે. [ઇસ કો તીન મરતબા ફરમાયા] યા’ની ઝલીલ હો. કિસી ને પૂછા, યા રસૂલલ્લાહ ! (صَلَّى اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) કૌન ? યા’ની યેહ કિસ કે મુ-તઅલ્લિક ઇશાદિ હૈ. ફરમાયા : “જિસ ને માં બાપ દોનોં યા એક કો બુઢાપે કે વક્ત પાયા ઔર જન્મત મેં દાખિલ ન હુવા.”

(صحیح مسلم، کتاب البر... إلخ، باب رغم من ادرك ابوہ... إلخ، الحديث: ۲۵۵۱، ص ۱۳۸۱)

યા’ની ઉન કી ખિદમત ન કી, કે જન્મત મેં જાતા.

હદીસ 5 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અસ્મા બિન્તે અબી બક સિદ્દીક રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ સે મરવી, કહતી હેં : જિસ ઝમાને મેં કુરૈશ ને હુઝૂર (صَلَّى اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) સે મુઆ-હદા કિયા થા મેરી માં જો મુશ્રિકા થી મેરે પાસ આઈ, મેં ને અર્જ કી, યા રસૂલલ્લાહ ! (صَلَّى اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) મેરી માં આઈ હૈ ઔર વોહ ઇસ્લામ કી તરફ રાગિબ હૈ યા વોહ ઇસ્લામ સે એ’રાઝ કિયે હુએ હૈ, કયા મેં ઇસ કે સાથ સુલૂક કરું ? ઇશાદિ ફરમાયા : “ઇસ કે સાથ સુલૂક કરો.”

(صحیح البخاري، کتاب الجزية والموادعة، باب اثم من عاهد ثم غدر، الحديث: ۳۱۸۳، ج ۲، ص ۳۷۱)

و صحیح مسلم، کتاب الزکاة، باب فضل النفقة... إلخ، الحديث: ۱۰۰۳، ص ۵۰۲)

યા’ની કાફિરા માં કે સાથ ભી સુલૂક કિયા જાએગા.

હદીસ 6 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં મુગીરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ سے મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم نے ફરમાયા કે “અલ્લાહ તઆલા ને યેહ ચીઝેં તુમ પર હરામ કર દી હેં : ﴿1﴾ માંઓં કી ના ફરમાની કરના ઔર ﴿2﴾ લડકિયોં કો ઝિન્દા દરગોર કરના ઔર ﴿3﴾ દૂસરોં કા જો અપને ઊપર આતા હો (ઉસે ન દેના ઔર અપના માંગના, કે લાઓ. ઔર યેહ બાતેં તુમ્હારે લિયે મકરૂહ કીં ﴿1﴾ કીલો કાલ યા’ની ફુઝૂલ બાતેં ઔર ﴿2﴾ કસ્તે સુવાલ ઔર ﴿3﴾ ઇઝાઅતે માલ.”

(صحيح البخاري، كتاب الاستقراض والديون، باب ما ينهى عن اصابة المال، الحديث: ٢٤٠٨، ج ٢، ص ١١١)

હદીસ 7 : સહીહ મુસ્લિમ વ બુખારી મેં અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم سے મરવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “યેહ બાત કબીરા ગુનાહોં મેં હૈ કે આદમી અપને વાલિદૈન કો ગાલી દે. લોગોં ને અર્ઝ કી, યા રસૂલુલ્લાહ ! (صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) કયા કોઈ અપને વાલિદૈન કો ભી ગાલી દેતા હૈ ? ફરમાયા : “હાં, ઇસ કી સૂરત યેહ હૈ કે યેહ દૂસરે કે બાપ કો ગાલી દેતા હૈ, વોહ ઇસ કે બાપ કો ગાલી દેતા હૈ, ઔર યેહ દૂસરે કી માં કો ગાલી દેતા હૈ, વોહ ઇસ કી માં કો ગાલી દેતા હૈ.”

(صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب الكبائر و اكبرها، الحديث: ٩٠٠، ص ٦٠)

સહાબએ કિરામ જિન્હોં ને અરબ કા ઝમાનએ જાહિલિયત દેખા થા, ઇન કી સમઝ મેં યેહ નહીં આયા કે અપને માં બાપ કો કોઈ ક્યૂંકર ગાલી દેગા યા’ની યેહ બાત ઉન કી સમઝ સે બાહર થી. હુઝૂર (صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) ને બતાયા કે મુરાદ દૂસરે સે ગાલી દિલવાના હૈ ઔર અબ વોહ ઝમાના આયા કે બા’ઝ લોગ ખુદ અપને માં બાપ કો ગાલિયાં દેતે હેં ઔર કુછ લિહાઝ નહીં કરતે.

હદીસ 8 : શર્હે સુન્નહ મેં ઔર બૈહકી ને શુ-અબુલ ઇમાન મેં આઈશા રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا ને રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : મેં જન્મત મેં ગયા, ઉસ મેં કુરઆન પઢને કી આવાઝ સુની, મેં ને પૂછા યેહ કૌન પઢતા હૈ ? ફિરિશ્તોં ને કહા, હારિસા બિન નો'માન હૈં. હુઝૂર (رَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم) ને ફરમાયા : “યેહી હાલ હૈ એહસાન કા, યેહી હાલ હૈ એહસાન કા, હારિસા અપની માં કે સાથ બહુત ભલાઈ કરતે થે.”

(شرح السنة، کتاب البر و الصلة، باب بر الوالدین، الحدیث: ۳۳۱۲، ۳۳۱۳، ج ۶، ص ۴۲۶)

હદીસ 9 : તિરમિઝી ને અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا ને રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “પરવર દગાર કી ખુશનૂદી બાપ કી ખુશનૂદી મેં હૈ ઔર પરવર દગાર કી નાખુશી બાપ કી નારાઝી મેં હૈ.” (جامع الترمذی، کتاب البر و الصلة، باب ماجاء من الفضل في رضا الوالدین، الحدیث: ۱۹۰۷، ج ۳، ص ۳۰۷)

હદીસ 10 : તિરમિઝી વ ઇબ્ને માજહ ને રિવાયત કી, કે એક શખ્સ અબુદરદા રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ને પાસ આયા ઔર યેહ કહા કે મેરી માં મુઝે યેહ હુકમ દેતી હૈ કે મેં અપની ઔરત કો તલાક દે દૂં. અબુદરદા રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ને ફરમાયા કે મેં ને રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કો ફરમાતે સુના કે “વાલિદ જન્મત કે દરવાઝોં મેં બીચ કા દરવાઝા હૈ, અબ તેરી ખુશી હૈ કે ઇસ દરવાઝે કી હિફાઝત કરે યા ઝાએઝ કર દે.”

(جامع الترمذی ابواب البر و الصلة، باب ماجاء من الفضل في رضا الوالدین، الحدیث: ۱۹۰۶، ج ۳، ص ۳۵۹)

હદીસ 11 : તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ ને ઇબ્ને ઉમર રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا ને રિવાયત કી, કહતે હૈં મેં અપની બીબી સે મહબ્બત રખતા થા ઔર હઝરતે ઉમર રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ઉસ ઔરત સે કરાહત કરતે થે. ઉન્હોં ને મુઝ સે ફરમાયા કે ઇસે તલાક દે દો, મેં ને નહીં દી ફિર હઝરતે ઉમર રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કી ખિદમત મેં હાઝિર

હુએ ઔર યેહ વાકિઆ બયાન કિયા, હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને મુઝ સે ફરમાયા કે “ઉસે તલાક દે દો.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في بر الوالدين، الحديث: ٥١٣٨، ج ٤، ص ٤٣٣)

ઉ-લમા ફરમાતે હેં કે અગર વાલિદૈન હક પર હોં જબ તો તલાક દેના વાજિબ હી હૈ ઔર અગર બીબી હક પર હો જબ ભી વાલિદૈન કી રિઝા મન્દી કે લિયે તલાક દેના જાઈઝ હૈ.

હદીસ 12 : ઇબ્ને માજહ ને અબૂ ઉમામા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે એક શખ્સ ને અઝ કી : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) વાલિદૈન કા ઔલાદ પર કયા હક હૈ ? ફરમાયા કે “વોહ દોનોં તેરી જન્મત વ દોઝખ હૈ.” (سنن ابن ماجه، كتاب الادب، باب بر الوالدين، الحديث: ٣٦٦٢، ج ٤، ص ١٨٦)

યા’ની ઇન કો રાઝી રખને સે જન્મત મિલેગી ઔર નારાઝ રખને સે દોઝખ કે મુસ્તહિક હોગે.

હદીસ 13 : બૈહકી ને ઇબ્ને અબ્બાસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા : જિસ ને ઇસ હાલ મેં સુબહ કી કે અપને વાલિદૈન કા ફરમાં બરદાર હૈ, ઉસ કે લિયે સુબહ હી કો જન્મત કે દો દરવાઝે ખુલ જાતે હેં ઔર અગર વાલિદૈન મેં સે એક હી હો તો એક દરવાઝા ખુલતા હૈ ઔર જિસ ને ઇસ હાલ મેં સુબહ કી કે વાલિદૈન કે મુન્તઅલ્લિક ખુદા કી ના ફરમાની કરતા હૈ, ઉસ કે લિયે સુબહ હી કો જહન્નમ કે દો દરવાઝે ખુલ જાતે હેં ઔર એક હો તો એક દરવાઝા ખુલતા હૈ. એક શખ્સ ને કહા, અગર્યે માં બાપ ઉસ પર ઝુલ્મ કરેં ? ફરમાયા : “અગર્યે ઝુલ્મ કરેં, અગર્યે ઝુલ્મ કરેં, અગર્યે ઝુલ્મ કરેં.”

(شعب الإيمان، باب في بر الوالدين، فصل في حفظ حق الوالدين بعد موتهم، الحديث: ٧٩١٦، ج ٦، ص ٢٠٦)

و مشكاة المصابيح، كتاب الاداب، باب البر والصلة، الفصل الثالث، ص ٤٢١)

હદીસ 14 : બૈહકી ને ઇબ્ને અબ્બાસ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જબ ઔલાદ અપને વાલિદૈન કી તરફ નઝરે રહમત કરે તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ કે લિયે હર નઝર કે બદલે હજજે મબરૂર કા સવાબ લિખતા હૈ. લોગોં ને કહા, અગર્યે દિન મેં સો¹⁰⁰ મર્તબા નઝર કરેં ? ફરમાયા : હાં અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) બડા હૈ ઔર અત્યબ હૈ.” (شعب الإيمان، باب في بر الوالدين، الحديث: ٧٨٥٦، ج ٦، ص ١٨٦) યા’ની ઉસે સબ કુછ કુદરત હૈ, ઇસ સે પાક હૈ કે ઉસ કો ઇસ કે દેને સે આજિઝ કહા જાએ.

હદીસ 15 : ઇમામ અહમદ વ નસાઈ વ બૈહકી ને મુઆવિયા બિન જાહિમા સે રિવાયત કી, કે ઇન કે વાલિદ જાહિમા હુઝૂરે અકદસ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ ઔર અઝ કી, યા રસૂલુલ્લાહ ! صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ મેરા ઇરાદા જિહાદ મેં જાને કા હૈ હુઝૂર صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ સે મશ્વરા લેને કો હાઝિર હુવા હું. ઇશાદિ ફરમાયા : તેરી માં હૈ ? અઝ કી, હાં. ફરમાયા : “ઉસ કી ખિદમત લાઝિમ કર લે, કે જન્મત ઉસ કે કદમ કે પાસ હૈ.”

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، حديث معاوية بن جاهمة، الحديث: ١٥٥٣٨، ج ٥، ص ٢٩٠)

હદીસ 16 : બૈહકી ને અનસ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે “કિસી કે માં બાપ દોનોં યા એક કા ઇન્તિકાલ હો ગયા ઔર યેહ ઉન કી ના ફરમાની કરતા થા, અબ ઉન કે લિયે હમેશા ઇસ્તિફાર કરતા રહતા હૈ, યહાં તક કે અલ્લાહ તઆલા ઇસ કો નેકૂકાર લિખ દેતા હૈ.

(شعب الإيمان، باب في بر الوالدين، فصل في حفظ حق الوالدين بعد موتهما، الحديث: ٧٩٠٢، ج ٦، ص ٢٠٢)

હદીસ 17 : નસાઈ વ દારિમી ને અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે “મન્નાન યા’ની એહસાન જતાને વાલા ઔર વાલિદૈન કી ના ફરમાની કરને વાલા ઔર શરાબ ખ્વારી કી મુદા-વમત કરને વાલા જન્મત મેં નહીં જાએગા.”

(سنن النسائي، كتاب الاشربة، باب الرواية في المدمنين في الخمر، الحديث: ٥٦٨٢، ص ٨٩٥)

હદીસ 18 : તિરમિઝી ને ઇબ્ને ઉમર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી, કે એક શખ્સ ને નબિય્હે કરીમ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કી, કે યા રસૂલુલ્લાહ ! (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) મેં ને એક બડા ગુનાહ કિયા હૈ, આયા મેરી તૌબા કબૂલ હોગી ? ફરમાયા : કયા તેરી માં ઝિન્દા હૈ ? અર્ઝ કી નહીં, ફરમાયા : તેરી કોઈ ખાલા હૈ ? અર્ઝ કી : હાં. ફરમાયા : “ઉસ કે સાથ એહસાન કર.”

(جامع الترمذي، كتاب البر والصلة، باب في بر الخالة، الحديث: ١٩١١، ج ٣، ص ٣٦٢)

હદીસ 19 : અબૂ દાવૂદ વ ઇબ્ને માજહ ને અબી ઉસૈદ સાઈદી رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કહતે હૈં : હમ લોગ રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી ખિદમત મેં હાઝિર થે કે બની સ-લમહ મેં કા એક શખ્સ હાઝિર હુવા ઔર અર્ઝ કી, યા રસૂલુલ્લાહ ! (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) મેરે વાલિદૈન મર ચુકે હૈં અબ ભી ઉન કે સાથ એહસાન કા કોઈ તરીકા બાકી હૈ ? ફરમાયા : “હાં ઉન કે લિયે દુઆ વ ઇસ્તિગ્ફાર કરના ઔર જો ઉન્હોં ને અહ્દ કિયા હૈ ઉસ કો પૂરા કરના ઔર જિસ રિશ્તે વાલે કે સાથ ઉન્હીં કી વજહ સે સુલૂક કિયા જા સકતા હો ઉસ કે સાથ સુલૂક કરના ઔર ઉન કે દોસ્તોં કી ઇઝ્ઝત કરના.”

(سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في بر الوالدين، الحديث: ٥١٤٢، ج ٤، ص ٤٣٤)

હદીસ 20 : હાકિમ ને મુસ્તદરક મેં કા’બ બિન ઉજરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે

રિવાયત કી, કે رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે તુમ લોગ મિમ્બર કે પાસ હાઝિર હો જાઓ. હમ સબ હાઝિર હુએ, જબ હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) મિમ્બર કે પહલે દ-રજે પર ચઢે, ફરમાયા : આમીન, જબ દૂસરે પર ચઢે, કહા : આમીન, જબ તીસરે દ-રજે પર ચઢે, કહા : આમીન, જબ હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) મિમ્બર સે ઉતરે હમ ને અઝ કી, હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) સે આજ ઐસી બાત સુની કે કભી ઐસી નહીં સુના કરતે થે. ફરમાયા કે “જિબ્રઈલ મેરે પાસ આએ ઔર યેહ કહા કે ઉસે રહમતે ઇલાહી સે દૂરી હો, જિસ ને ર-મઝાન કા મહીના પાયા ઔર ઉસ કી મઝિરત ન હુઈ, ઇસ પર મેં ને આમીન કહી. જબ મેં દૂસરે દ-રજે પર ચઢા તો ઉન્હોં ને કહા, ઉસ શપ્સ કે લિયે રહમતે ઇલાહી સે દૂરી હો, જિસ કે સામને હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કા ઝિક હો ઔર વોહ હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآલِهِ وَسَلَّمَ) પર દુરુદ ન પઢે, ઇસ પર મેં ને કહા આમીન. જબ મેં તીસરે ઝીને પર ચઢા ઉન્હોં ને કહા, ઉસ કે લિયે દૂરી હો, જિસ કે માં બાપ દોનોં યા એક કો બુઢાપા આયા ઔર ઉન્હોં ને ઉસે જન્નત મેં દાખિલ ન કિયા, મેં ને કહા આમીન.”

(المستدرک للحاکم، کتاب البر والصلة، باب لعن الله العاق لوالديه... إلخ، الحديث: ۷۳۳۸، ج ۵، ص ۲۱۲)

મહરમાત કા બયાન⁽¹⁾

अव्लाह عَزَّوَجَلَّ ફરમાતા હે :

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِّنَ
 النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّكَ كَانِ
 فَاحِشَةً وَمَقْتًا ۚ وَسَاءَ سَبِيلًا ۖ
 حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ
 وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ
 بَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ
 الْأُخْتِ أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِّنَ
 الرِّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَ
 رَبَّابُكُمْ ۚ الَّذِينَ فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ
 نِّسَائِكُمُ الَّذِينَ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ
 لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ
 عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ
 مِنْ أَصْلَابِكُمْ ۚ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ
 الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّ اللَّهَ
 كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ۖ وَالْحُصْنُ
 مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ
 كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُجِّلْ لَكُمْ مَا
 وَرَاءَ ذِكْرِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ
 उन औरतों से निकाह न करो जिन से तुम्हारे
 बाप दादा ने निकाह किया हो मगर जो गुजर
 युका बेशक येह बे हयाई और गजब का काम
 है और बहुत बुरी राह. तुम पर हराम हैं
 तुम्हारी मायें और बेटियां और बहनें और
 कूपियां और भालायें और ભત્તીજियां और
 ભાન્જियां और तुम्हारी वोહ मायें जिन्हों ने
 तुम्हें दूध पिलाया और दूध की बहनें और
 तुम्हारी औरतों की मायें और उन की बेटियां
 जो तुम्हारी गोદ में हैं, उन બીબियों से जिन
 से तुम जिभाअ कर चुके हो और अगर तुम ने
 उन से जिभाअ न किया हो तो उन की बेटियों
 में गुनाહ नहीं और तुम्हारे नस्લી બેટों की
 બીબियां और દો બહનોં को ઇકઠ્ઠા करना મगर
 जो હો ચુકા બેશક અવ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) બખ્શને
 વાલા મેહરબાન હે और હરામ हैं શોહર વાલી
 औरતેં મगर કાફિરોં की औरતેં જો તુમહારી
 મિલક મેં આ જાએં યેહ અવ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કા
 નવિશ્તા હે और ઈન કે સિવા જો રહીં વોહ

① .....બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 7, જિ. 2, સ. 20

તલાશ કરો પારસાઈ ચાહતે ન ઝિના કરતે.

મુશ્રિક ઔરતોં સે નિકાહ ન કરો જબ તક
ઈમાન ન લાએં બેશક મુસલ્માન બાંદી મુશ્રિકા
સે બેહતર હૈ અગર્યે તુમ્હેં યેહ ભલી મા'લૂમ
હોતી હો ઔર મુશ્રિકોં સે નિકાહ ન કરો જબ
તક ઈમાન ન લાએં બેશક મુસલ્માન ગુલામ
મુશ્રિક સે બેહતર હૈ અગર્યે તુમ્હેં યેહ અચ્છા
મા'લૂમ હોતા હો, યેહ દોઝખ કી તરફ બુલાતે
હેં ઔર અલ્લાહ બુલાતા હૈ જન્નત વ
મગ્ફિરત કી તરફ અપને હુકમ સે ઔર લોગોં
કે લિયે અપની નિશાનિયાં ઝાહિર ફરમાતા હૈ
તાકે લોગ નસીહત માનેં.

وَلَا تُنْكُحُوا الشُّرَكَاءَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُ^ط
وَلَا مِمَّنْ مُؤْمِنَةٌ حَتَّىٰ مِنْ مُشْرِكَةٍ
وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكُحُوا الشُّرَكِيَّ
حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ
مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أَعْبَبَكُمْ^ط أُولَٰئِكَ
يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو
إِلَى الْجَنَّةِ وَالْغُفْرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ
آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ^ع

(2) (ب ٢، البقرة: ٢٢١)

૧.... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર બાપ દાદા કી મન્કૂહા સે નિકાહ ન કરો મગર જો હો ગુઝરા વોહ બેશક હે હયાઈ ઓર ગઝબ કા કામ હૈ ઓર બહુત બુરી રાહ. હરામ હુઈ તુમ પર તુમ્હારી માએ ઓર બેટિયાં ઓર બહનેં ઓર ફૂઝિયાં ઓર ખાલાએં ઓર ભતીજિયાં ઓર ભાન્જિયાં ઓર તુમ્હારી માએં જિન્હોં ને દૂધ પિલાયા ઓર દૂધ કી બહનેં ઓર ઓરતોં કી માએં ઓર ઉન કી બેટિયાં જો તુમ્હારી ગોદ મેં હૈં ઉન બીબિયોં સે જિન સે તુમ સોહબત કર ચુકે હો તો ફિર અગર તુમ ને ઉન સે સોહબત ન કી હો તો ઉન કી બેટિયોં મેં હરજ નહીં ઓર તુમ્હારી નસ્લી બેટોં કી બીબિયેં ઓર દો બહનેં ઈકઠ્ઠી કરના મગર જો હો ગુઝરા બેશક અલ્લાહ બખ્શને વાલા મેહરબાન હૈ ઓર હરામ હૈં શોહર દાર ઓરતેં મગર કાફિરોં કી ઓરતેં જો તુમ્હારી મિલ્ક મેં આ જાએં યેહ અલ્લાહ કા નવિશ્તા હે તુમ પર ઓર ઉન કે સિવા જો રહીં વોહ તુમ્હેં હલાલ હૈં કે અપને માલોં કે ઈવજ તલાશ કરો કેદ લાતે ન પાની ગિરાતે.

② .... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર શર્ક વાલી ઔરતોં સે નિકાહ ન કરો જબ તક મુસલ્માન ન હો જાએં ઔર બેશક મુસલ્માન લોંડી મુશ્રિકા સે અચ્છી અગર્યે વોહ તુમ્હેં ભાતી હો ઔર મુશ્રિકોં કે નિકાહ મેં ન દો જબ તક વોહ ઈમાન ન લાએં ઔર બેશક મુસલ્માન ગુલામ મુશ્રિક સે અચ્છા હૈ અગર્યે વોહ તુમ્હેં ભાતા હો વોહ દોઝખ કી તરફ બુલાતે હેં ઔર અલ્લાહ જન્નત ઔર બખ્શિશ કી તરફ બુલાતા હૈ અપને હુકમ સે ઔર અપની આયતોં લોગોં કે લિયે બયાન કરતા હૈ કે કહીં વોહ નસીહત માનેં.

હદીસ 1 : સહીહ બુખારી વ મુસ્લિમ મેં અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે “ઔરત ઔર ઉસ કી ફૂફી કો જમ્મ ન કિયા જાએ ઔર ન ઔરત ઔર ઉસ કી ખાલા કો.”

(صحیح مسلم کتاب النکاح، باب تحريم الجمع بين المرأة... إلخ، الحديث: ૩૩- (૧૬૦૮)، ص ૭૩૧)

હદીસ 2 : અબૂ દાવૂદ વ તિરમિઝી વ દારિમી વ નસાઈ કી રિવાયત ઉન્હીં સે હૈ, કે હુઝૂર صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇસ સે મન્અ ફરમાયા કે ફૂપી કે નિકાહ મેં હોતે ઉસ કી ભતીજી સે નિકાહ કિયા જાએ યા ભતીજી કે હોતે ઉસ કી ફૂપી સે યા ખાલા કે હોતે ઉસ કી ભાન્જી સે યા ભાન્જી કે હોતે ઉસ કી ખાલા સે.

(جامع الترمذی، کتاب النکاح، باب ما جاء لانتکاح المرأة على عمتها... إلخ، الحديث: ૧૧૨૯، ج ૨، ص ૩૬૭)

હદીસ 3 : ઇમામ બુખારી આઈશા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રાવી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જો ઔરતેં વિલાદત [નસબ] સે હરામ હૈં, વોહ રઝાઅત સે હરામ હૈં.”

(صحیح البخاری، کتاب النکاح، باب ما يحل من الدخول والنظر الى النساء في الرضاع، الحديث: ૫૨૩૯، ج ૩، ص ૬૬૬)

હદીસ 4 : સહીહ મુસ્લિમ મેં મૌલા અલી رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “બેશક અલ્લાહ તઆલા ને રઝાઅત સે ઉન્હેં હરામ કર દિયા જિન્હેં નસબ સે હરામ ફરમાયા.”

(صحیح مسلم کتاب الرضاع، باب تحريم ابنة الأخ من الرضاعة... إلخ، الحديث: ૧૬૬૬، ص ૭૬૧)

و مشكاة المصابيح، کتاب النکاح، باب المحرمات، الحديث: ૩૧૬૩، ج ૨، ص ૨૧૭)

મસાઇલે ફિફિય્યા

મહરમાત વોહ ઔરતેં હૈં જિન સે નિકાહ હરામ હૈ ઔર હરામ

હોને કે ચન્દ સબબ હૈં, લિહાઝા ઇસ બયાન કો નૌ કિસ્મ પર મુન્કસમ

(યા'ની તક્સીમ) કિયા જાતા હૈ :

કિસ્મે અવ્વલ, નસબ : ઇસ કિસ્મ મેં સાત⁷ ઔરતેં હેં :

- ❶ માં   ❷ બેટી   ❸ બહન   ❹ ફૂપી
❺ ખાલા   ❻ ભતીજી   ❼ ભાન્જી

મસ્અલા 1 : દાદી, નાની, પરદાદી, પરનાની, અગર્યે કિતની હી ઊપર કી હોં સબ હરામ હેં ઔર યેહ સબ માં મેં દાખિલ હેં કે યેહ બાપ યા માં યા દાદા, દાદી, નાના, નાની કી માએં હેં કે માં સે મુરાદ વોહ ઔરત હૈ, જિસ કી ઔલાદ મેં યેહ હૈ બિલા વાસિતા યા બિલ વાસિતા.

મસ્અલા 2 : બેટી સે મુરાદ વોહ ઔરતેં હેં જો ઇસ કી ઔલાદ હેં. લિહાઝા પોતી, પરપોતી, નવાસી, પર-નવાસી અગર્યે દરમિયાન મેં કિતની હી પુશ્તોં કા ફાસિલા હો સબ હરામ હેં.

મસ્અલા 3 : બહન ખ્વાહ હકીકી હો યા'ની એક માં બાપ સે યા સોતેલી કે બાપ દોનોં કા એક હૈ ઔર માએં દો યા માં એક હૈ ઔર બાપ દો સબ હરામ હેં.

મસ્અલા 4 : બાપ, માં, દાદા, દાદી, નાના, નાની, વગૈરહુમ ઉસૂલ કી ફૂફિયાં યા ખાલાએં અપની ફૂફી ઔર ખાલા કે હુક્મ મેં હેં. ખ્વાહ યેહ હકીકી હોં યો સોતેલી. યૂંહી હકીકી યા અલ્લાતી ફૂફી કી ફૂફી યા હકીકી યા અખ્યાફી ખાલા કી ખાલા.

મસ્અલા 5 : ભતીજી, ભાન્જી સે ભાઈ, બહન કી ઔલાદેં મુરાદ હેં, ઇન કી પોતિયાં, નવાસિયાં ભી ઇસી મેં શુમાર હેં.

મસ્અલા 6 : ઝિના સે બેટી, પોતી, બહન, ભતીજી, ભાન્જી ભી મહરમાત મેં હેં.

મસ્અલા 7 : જિસ ઔરત સે ઉસ કે શોહર ને લિઆન કિયા અગર્યે ઉસ

કી લડકી અપની માં કી તરફ મન્સૂબ હોગી મગર ફિર ભી ઉસ શખ્સ પર વોહ લડકી હરામ હૈ. (ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١٠٩)

કિસ્મે દુવુમ, મુસા-હરત : ﴿1﴾ ઝૌજએ મૌતૂઆ (યા'ની વોહ ઔરત જિસ સે નિકાહ કે બા'દ સોહબત કી ગઈ) કી લડકિયાં ﴿2﴾ ઝૌજા કી માં, દાદિયાં, નાનિયાં ﴿3﴾ બાપ, દાદા વગૈરહુમા ઉસૂલ કી બીબિયાં ﴿4﴾ બેટે પોતે વગૈરહુમા ફુરૂઅ કી બીબિયાં.

મસ્અલા 8 : જિસ ઔરત સે નિકાહ કિયા ઔર વતી ન કી થી કે જુદાઈ હો ગઈ ઉસ કી લડકી ઈસ પર હરામ નહીં, નીઝ હુરમત ઈસ સૂરત મેં હૈ કે વોહ ઔરત મુશ્તહાત (યા'ની નવ સાલહ યા ઈસ સે ઝાઈદ ઉમ્ર કી ઔરત) હો, ઈસ લડકી કા ઉસ કી પરવરિશ મેં હોના ઝરૂરી નહીં ઔર ખલ્વતે સહીહા (યા'ની મિયાં બીવી કા ઈસ તરહ તન્હા હોના કે જિમાઅ સે કોઈ માનેએ શર-ઈ યા તબઈ યા હિસ્સી ન હો. માનેએ હિસ્સી સે મુરાદ ઝૌજૈન સે કોઈ એસી બીમારી મેં હો, કે સોહબત નહીં કર સકતા હો. માનેએ તબઈ શોહર ઔર ઔરત કે દરમિયાન કિસી તીસરે કા હોના. ઔર માનેએ શર-ઈ કી મિસાલ ઔરત કા હૈઝ યા નિફાસ કી હાલત મેં હોના યા નમાઝે ફર્જ મેં હોના. ઈસ કી તફ્સીલ આગે આ રહી હૈ.) ભી વતી હી કે હુકમ મેં હૈ યા'ની અગર ખલ્વતે સહીહા ઔરત કે સાથ હો ગઈ, ઉસ કી લડકી હરામ હો ગઈ અગર્યે વતી ન કી હો. (ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٠)

મસ્અલા 9 : નિકાહે ફાસિદ સે હુર્મતે મુસા-હરત સાબિત નહીં હોતી, જબ તક વતી ન હો. લિહાઝા અગર કિસી ઔરત સે નિકાહે ફાસિદ કિયા તો ઔરત કી માં ઈસ પર હરામ નહીં ઔર જબ વતી હુઈ તો હુરમત સાબિત હો ગઈ કે વતી સે મુતલકન હુરમત સાબિત હો જાતી હૈ.

ખ્વાહ વતી હલાલ હો યા શુબહા વ ઝિના સે, મ-સલન બૈએ ફાસિદ સે

ખરીદી હુઈ કનીઝ સે યા કનીઝે મુશ્તરક (એસી કનીઝ જિસ કે માલિક દો યા ઝિયાદા હોં) યા મુકા-તબા (મુકા-તબા ઉસ કનીઝ કો કહતે હેં જિસ ને અપને આકા સે માલ કી અદાએગી કે બદલે આઝાદી કા મુઆ-હદા કિયા હુવા હો) યા જિસ ઔરત સે ઝિહાર કિયા યા મજૂસિયા બાંદી યા અપની ઝોજા સે, હૈઝ વ નિફાસ મેં યા એહરામ વ રોઝા મેં ગરઝ કિસી તૌર પર વતી હો, હુમતે મુસા-હરત સાબિત હો ગઈ લિહાઝા જિસ ઔરત સે ઝિના કિયા, ઉસ કી માં ઔર લડકિયાં ઇસ પર હરામ હેં. યૂંહી વોહ ઔરતે ઝાનિયા ઇસ શખ્સ કે બાપ, દાદા ઔર બેટોં પર હરામ હો જાતી હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في المحرمات، القسم الثاني، ج ١، ص ٧٤ و ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٣)

મસ્અલા 10 : હુમતે મુસા-હરત જિસ તરહ વતી સે હોતી હૈ, યૂંહી બ શહ્વત (શહ્વત કે સાથ) છૂને ઔર બોસા લેને ઔર ફર્જે દાખિલ (ઔરત કી શર્મગાહ કે અન્દરૂની હિસ્સે) કી તરફ નઝર કરને ઔર ગલે લગાને ઔર દાંત સે કાંટને ઔર મુબા-શરત, યહાં તક કે સર પર જો બાલ હોં ઉન્હેં છૂને સે ભી હુરમત હો જાતી હૈ અગર્યે કોઈ કપડા ભી હાઈલ (આડ, રુકાવટ) હો મગર જબ ઇતના મોટા કપડા હાઈલ હો, કે ગરમી મહસૂસ ન હો. યૂંહી બોસા લેને મેં ભી અગર બારીક નિકાબ હાઈલ હો તો હુરમત સાબિત હો જાએગી. ખ્વાહ યેહ બાતેં જાઈઝ તૌર પર હોં, મ-સલન મન્કૂહા કનીઝ હૈ, યા ના જાઈઝ તૌર પર. જો બાલ સર સે લટક રહે હો ઉન્હેં બ શહ્વત છુવા તો હુમતે મુસા-હરત સાબિત ન હુઈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في المحرمات، القسم الثاني، ج ١، ص ٢٧٤ و ردالمحتار،

و ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٤، وغيره)

મસ્અલા 11 : ફર્જે દાખિલ કી તરફ નઝર કરને કી સૂરત મેં અગર શીશા દરમિયાન મેં હો યા ઔરત પાની મેં થી ઇસ કી નઝર વહાં તક પહોંચી

જબ ભી હુરમત સાબિત હો ગઈ, અલબત્તા આઈના યા પાની મેં અકસ દિખાઈ દિયા તો હુમતે મુસા-હરત નહીં.

(الدرا المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٤ و الفتاوى الهندية،

كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، القسم الثاني، ج ١، ص ٢٧٤)

મસ્અલા 12 : છૂને ઔર નઝર કે વક્ત શહ્વત ન થી બા'દ કો પૈદા હુઈ યા'ની જબ હાથ લગાયા ઉસ વક્ત ન થી, હાથ જુદા કરને કે બા'દ હુઈ તો ઈસ સે હુરમત નહીં સાબિત હોતી. ઈસ મકામ પર શહ્વત કે મા'ના યેહ હૈં કે ઈસ કી વજહ સે ઈન્તિશારે આલા હો જાએ ઔર અગર પહલે સે ઈન્તિશાર મૌજૂદ થા તો અબ ઝિયાદા હો જાએ યેહ જવાન કે લિયે હૈ. બૂદે ઔર ઔરત કે લિયે શહ્વત કી હદ યેહ હૈ કે દિલ મેં હ-ર-કત પૈદા હો ઔર પહલે સે હો તો ઝિયાદા હો જાએ, મહૂઝ મૈલાને નફસ કા નામ શહ્વત નહીં. (الدرا المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٥)

મસ્અલા 13 : નઝર ઔર છૂને મેં હુરમત જબ સાબિત હોગી કે ઈન્ઝાલ (યા'ની મની કા નિકલના) ન હો ઔર ઈન્ઝાલ હો ગયા તો હુમતે મુસા-હરત ન હોગી. (الدرا المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٥)

મસ્અલા 14 : ઔરત ને શહ્વત કે સાથ મર્દ (યા'ની બારહ સાલ યા ઈસ સે ઝાઈદ ઉમ્ર કા મર્દ હો) કો છુવા યા બોસા લિયા યા ઉસ કે આલે કી તરફ નઝર કી તો ઈસ સે ભી હુમતે મુસા-હરત સાબિત હો ગઈ.

(الدرا المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٤ و الفتاوى الهندية،

كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، القسم الثاني، ج ١، ص ٢٧٤)

મસ્અલા 15 : હુમતે મુસા-હરત કે લિયે શર્ત યેહ હૈ કે ઔરત મુશ્તહાત હો યા'ની નવ બરસ સે કમ ઉમ્ર કી ન હો, નીઝ યેહ કે ઝિન્દા હો તો અગર નવ બરસ સે કમ ઉમ્ર કી લડકી યા મુર્દા ઔરત કો બ શહ્વત છુવા યા બોસા લિયા તો હુરમત સાબિત ન હુઈ. (الدرا المختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١١٧)

મસ્અલા 16 : ઔરત સે જિમાઅ કિયા મગર દુખૂલ ન હુવા તો હુરમત સાબિત ન હુઈ, હાં અગર ઉસ કો હમ્લ રહ જાએ તો હુર્મતે મુસા-હરત હો ગઈ. (الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، القسم الثاني، ج 1، ص 274) બુઢિયા ઔરત કે સાથ યેહ અફઆલ વાકેઅ હુએ યા ઉસ ને કિયે તો મુસા-હરત હો ગઈ. ઈસ કી લડકી ઉસ શખ્સ પર હરામ હો ગઈ નીઝ વોહ ઉસ કે બાપ, દાદા પર.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج 4، ص 117)

મસ્અલા 17 : વતી સે મુસા-હરત મેં યેહ શર્ત હૈ કે આગે કે મકામ મેં હો, અગર પીછે મેં હુઈ મુસા-હરત ન હોગી.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج 4، ص 117)

મસ્અલા 18 : ઈગલામ (યા'ની ઔરત સે પીછે કે મકામ મેં વતી કરને) સે મુસા-હરત નહીં સાબિત હોતી. (الدرالمختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج 4، ص 117)

મસ્અલા 19 : મુરાહિક યા'ની વોહ લડકા, કે હનૂઝ (અભી તક) બાલિગ ન હુવા, મગર ઉસ કે હમ-ઉમ્ર બાલિગ હો ગએ હોં, ઈસ કી મિકદાર બારહ બરસ કી ઉમ્ર હૈ, ઉસ ને અગર વતી કી યા શહૂવત કે સાથ ઘુવા યા બોસા લિયા તો મુસા-હરત હો ગઈ. (الدرالمختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج 4، ص 117)

મસ્અલા 20 : યેહ અફઆલ કસ્દન (યા'ની જાન બૂઝ કર) હોં યા ભૂલ કર યા ગ-લતી સે યા મજબૂરન બહર હાલ મુસા-હરત સાબિત હો જાએગી, મ-સલન અંધેરી રાત મેં મર્દ ને અપની ઔરત કો જિમાઅ કે લિયે ઉઠાના યાહા, ગ-લતી સે શહૂવત કે સાથ મુશ્તહાત લડકી પર હાથ પડ ગયા, ઈસ કી માં હમેશા કે લિયે ઉસ પર હરામ હો ગઈ. યૂંહી અગર ઔરત ને શોહર કો ઉઠાના યાહા ઔર શહૂવત કે સાથ હાથ લડકે પર પડ ગયા, જો મુરાહિક થા હમેશા કો અપને ઈસ શોહર પર હરામ હો ગઈ.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج 4، ص 118)

મસ્અલા 21 : મુંહ (યા'ની લબ) કા બોસા લિયા તો મુત્લકન હુમતે મુસા-હરત સાબિત હો જાએગી અગર્યે કહતા હો, કે શહ્વત સે ન થા. યૂંહી અગર ઇન્તિશારે આલા થા તો મુત્લકન કિસી જગહ કા બોસા લિયા હુરમત હો જાએગી ઔર અગર ઇન્તિશાર ન થા ઔર રુખ્સાર ઠોડી યા પેશાની યા મુંહ કે ઇલાવા કિસી ઔર જગહ કા બોસા લિયા ઔર કહતા હૈ કે શહ્વત ન થી તો ઇસ કા કૌલ માન લિયા જાએગા. યૂંહી ઇન્તિશાર કી હાલત મેં ગલે લગાના ભી હુરમત સાબિત કરતા હૈ અગર્યે શહ્વત કા ઇન્કાર કરે.

(ردالمحتار، کتاب النکاح، فصل في المحرمات، ج ۴، ص ۱۱۸)

મસ્અલા 22 : ચુટકી લેને, દાંત કાટને કા ભી યેહી હુકમ હૈ કે શહ્વત સે હોં તો હુરમત સાબિત હો જાએગી. ઔરત કી શર્મગાહ કો છુવા યા પિસ્તાન કો ઔર કહતા હૈ કે શહ્વત ન થી તો ઇસ કા કૌલ મો'તબર નહીં.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، القسم الثاني، ج ۱، ص ۲۷۶ و الدر المختار :

મસ્અલા 23 : નઝર સે હુરમત સાબિત હોને કે લિયે નઝર કરને વાલે મેં શહ્વત પાઈ જાના ઝરૂર હૈ ઔર બોસા લેને, ગલે લગાને, છૂને વગૈરા મેં ઇન દોનોં મેં સે એક કો શહ્વત હો જાના કાફી હૈ અગર્યે દૂસરે કો ન હો.

(الدر المختار و ردالمحتار، کتاب النکاح، فصل في المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۰)

મસ્અલા 24 : મજનૂન ઔર નશા વાલે સે યેહ અફ્આલ હુએ યા ઇન કે સાથ કિયે ગએ, જબ ભી વોહી હુકમ હૈ કે ઔર શર્તે પાઈ જાએં તો હુરમત હો જાએગી.

(الدر المختار و ردالمحتار، کتاب النکاح، فصل في المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۰)

મસ્અલા 25 : કિસી સે પૂછા ગયા તૂને અપની સાસ કે સાથ કયા કિયા ?

ઉસ ને કહા, જિમાઅ કિયા. હુમતે મુસા-હરત સાબિત હો ગઈ, અબ

અગર કહે મેં ને ઝૂટ કહ દિયા થા નહીં માના જાએગા બલ્કે અગર્યે મઝાક મેં કહ દિયા હો જબ ભી યેહી હુકમ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، القسم الثاني، ج ١، ص ٢٧٦، وغيره)

મસ્અલા 26 : હુમ્તે મુસા-હરત મ-સલન શહ્વત સે બોસા લેને યા છૂને યા નઝર કરને ઇક્રાર કિયા, તો હુરમત સાબિત હો ગઈ ઔર અગર યેહ કહે કે ઇસ ઔરત કે સાથ નિકાહ સે પહલે ઇસ કી માં સે જિમાઅ કિયા થા જબ ભી યેહી હુકમ રહેગા. મગર ઔરત કા મહર ઉસ સે બાતિલ ન હોગા વોહ બ દસ્તૂર વાજિબ.

(ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١٢٢)

મસ્અલા 27 : કિસી ને એક ઔરત સે નિકાહ કિયા ઔર ઉસ કે લડકે ને ઔરત કી લડકી સે કિયા, જો દૂસરે શોહર સે હૈ તો હરજ નહીં. યૂંહી અગર લડકે ને ઔરત કી માં સે નિકાહ કિયા જબ ભી યેહી હુકમ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٧)

મસ્અલા 28 : ઔરત ને દા'વા કિયા કે મર્દ ને ઇસ કે ઉસૂલ યા ફુરૂઅ કો બ શહ્વત છુવા યા બોસા લિયા યા કોઈ ઔર બાત કી હૈ, જિસ સે હુરમત સાબિત હોતી હૈ ઔર મર્દ ને ઇન્કાર કિયા તો કૌલ મર્દ કા લિયા જાએગા યા'ની જબ કે ઔરત ગવાહ ન પેશ કર સકે.

(الدر المختار و ردالمحتار، كتاب النكاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١٢١)

કિસ્મે સિવુમ : જમ્મે બૈનલ મહારિમ.

મસ્અલા 29 : વોહ દો ઔરતેં, કે ઉન મેં જિસ એક કો મર્દ ફર્જ કરેં, દૂસરી ઉસ કે લિયે હરામ હો [મ-સલન દો બહનેં, કે એક કો મર્દ ફર્જ કરો તો ભાઈ બહન કા રિશ્તા હુવા યા ફૂફી ભતીજી, કે ફૂફી કો મર્દ ફર્જ કરો તો ચચા ભતીજી કા રિશ્તા હુવા ઔર ભતીજી કો મર્દ ફર્જ કરો તો ફૂફી ભતીજે કા રિશ્તા હુવા યા ખાલા ભાન્જી કે ખાલા કો મર્દ ફર્જ કરો તો મામૂં ભાન્જી કા રિશ્તા હુવા ઔર

ભાન્જી કો મર્દ ફર્જ કરો તો ભાન્જે ખાલા કા રિશ્તા હુવા] એસી દો⁽²⁾ ઔરતોં કો નિકાહ મેં જમ્મ નહીં કર સકતા બલ્કે અગર તલાક દે દી હો અગરેં તીન તલાકેં, તો જબ તક ઈદત ન ગુઝર લે, દૂસરી સે નિકાહ નહીં કર સકતા બલ્કે અગર એક બાંદી હૈ ઔર ઉસ સે વતી કી તો દૂસરી સે નિકાહ નહીં કર સકતા. યૂંહી અગર દોનોં બાંદિયાં હેં ઔર એક સે વતી કર લી તો દૂસરી સે વતી નહીં કર સકતા.

(الدر المختار و رد المحتار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۲)

મસ્અલા 30 : એસી દો ઔરતેં જિન મેં ઈસ કિસ્મ કા રિશ્તા હો જો ઉપર મઝકૂર હુવા વોહ નસબ કે સાથ મખસૂસ નહીં બલ્કે દૂધ કે એસે રિશ્તે હોં જબ ભી દોનોં કા જમ્મ કરના હરામ હૈ, મ-સલન ઔરત ઔર ઉસ કી રઝાઈ બહન યા ખાલા યા ફૂફી.

(الفتاویٰ الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث فی بیان المحرمات، ج ۱، ص ۲۷۷)

મસ્અલા 31 : દો ઔરતોં મેં અગર એસા રિશ્તા પાયા જાએ કે એક કો મર્દ ફર્જ કરેં તો દૂસરી ઉસ કે લિયે હરામ હો ઔર દૂસરી કો મર્દ ફર્જ કરેં તો પહલી હરામ ન હો તો એસી દો ઔરતોં કે જમ્મ કરને મેં હરજ નહીં, મ-સલન ઔરત ઔર ઉસ કે શોહર કી લડકી, કે ઈસ લડકી કો મર્દ ફર્જ કરેં તો વોહ ઔરત ઉસ પર હરામ હોગી, કે ઉસ કી સોતેલી માં હુઈ ઔર ઔરત કો મર્દ ફર્જ કરેં તો લડકી સે કોઈ રિશ્તા પૈદા ન હોગા યૂંહી ઔરત ઔર ઉસ કી બહૂ. (الدر المختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۴)

મસ્અલા 32 : બાંદી સે વતી કી ફિર ઉસ કી બહન સે નિકાહ કિયા, તો યેહ નિકાહ સહીહ હો ગયા મગર અબ દોનોં મેં સે કિસી સે વતી નહીં કર સકતા, જબ તક એક કો અપને ઊપર કિસી ઝરીએ સે હરામ ન કર લે, મ-સલન મન્કૂહા કો તલાક દે દે યા વોહ ખુલ્અ કરા લે ઔર દોનોં સૂરતોં મેં ઈદત ગુઝર જાએ યા બાંદી કો બેય ડાલે યા આઝાદ કર દે,

ખ્વાહ પૂરી બેચી યા આઝાદ કી યા ઉસ કા કોઈ હિસ્સા નિસ્ફ વગૈરા યા ઉસ કો હિબા કર દે ઔર કબ્જા ભી દિલા દે યા ઉસે મુકા-તબા કર દે (યા'ની માલ કે બદલે ઉસ સે આઝાદી કા મુઆ-હદા કર લે) યા ઉસ કા કિસી સે નિકાહે સહીહ કર દે ઔર અગર નિકાહે ફાસિદ કર દિયા તો ઉસ કી બહન યા'ની મન્કૂહા સે વતી નહીં હો સકતી મગર જબ કે નિકાહે ફાસિદ મેં ઉસ કે શોહર ને વતી ભી કર લી તો ચૂંકે અબ ઈસ કી ઈદત વાજિબ હોગી, લિહાઝા માલિક કે લિયે હરામ હો ગઈ ઔર મન્કૂહા સે વતી જાઈઝ હો ગઈ ઔર બૈઅ (ખરીદો ફરોખ્ત) વગૈરા કી સૂરત મેં અગર વોહ ફિર ઉસ કી મિલ્ક મેં વાપસ આઈ, મ-સલન બૈઅ ફરખ્ત હો ગઈ યા ઉસ ને ફિર ખરીદ લી તો અબ ફિર બ દસ્તૂર દોનોં સે વતી હરામ હો જાએગી, જબ તક ફિર સબબે હુરમત (હરામ હોને કા સબબ) ન પાયા જાએ. બાંદી કે એહરામ વ રોઝા વ હૈઝ વ નિફાસ વ રહ્ન વ ઈજારા સે મન્કૂહા હલાલ ન હોગી ઔર અગર બાંદી સે વતી ન કી હો તો ઈસ મન્કૂહા સે મુત્લકન વતી જાઈઝ હૈ.

(الدرالمختار و ردالمختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۵)

મસ્અલા 33 : મુકદ્દિમાતે વતી મ-સલન શહ્વત કે સાથ બોસા લિયા યા છુવા યા ઈસ બાંદી ને અપને મૌલા કો શહ્વત કે સાથ છુવા યા બોસા લિયા તો યેહ ભી વતી કે હુકમ મેં હૈં, કે ઈન અફઆલ કે બા'દ અગર ઉસ કી બહન સે નિકાહ કિયા તો કિસી સે જિમાઅ જાઈઝ નહીં.

(الدرالمختار، کتاب النکاح، فصل فی المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۶)

મસ્અલા 34 : એસી દો ઔરતેં જિન કો જમ્અ કરના હરામ હૈ અગર દોનોં સે બ-યક અકદ (યા'ની એક હી ઈજાબ વ કબૂલ કે સાથ) નિકાહ કિયા તો કિસી સે નિકાહ ન હુવા, ફર્ઝ હૈ કે દોનોં કો ફૌરન જુદા કર દે ઔર દુખૂલ ન હુવા હો તો મહર ભી વાજિબ ન હુવા ઔર દુખૂલ હુવા હો તો મહરે મિસ્લ ઔર બંધે હુએ મહર મેં જો કમ હો વોહ દિયા જાએ, અગર

દોનોં કે સાથ દુખૂલ કિયા તો દોનોં કો દિયા જાએ ઓર એક કે સાથ કિયા તો એક કો.

(الدَّرْمَخْتَار، کتاب النِّكَاح، فصل في المحرمات، ج ٤، ص ١٢٦ والفَتَاوَى الهِنْدِيَّة، كتاب النِّكَاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٧)

મસ્અલા 35 : અગર દોનોં સે દો અક્દ કે સાથ નિકાહ કિયા તો પહલી સે નિકાહ હુવા ઓર દૂસરી કા નિકાહ બાતિલ, લિહાઝા પહલી સે વતી જાઈઝ હૈ મગર જબ કે દૂસરી સે વતી કર લી તો અબ જબ તક ઈસ કી ઈદત ન ગુઝર જાએ પહલી સે ભી વતી હરામ હૈ. ફિર ઈસ સૂરત મેં અગર યેહ યાદ ન રહા કે પહલે કિસ સે હુવા તો શોહર પર ફર્ઝ હૈ કે દોનોં કો જુદા કર દે ઓર અગર વોહ ખુદ જુદા ન કરે તો કાઝી પર ફર્ઝ હૈ કે તફરીક કર દે ઓર યેહ તફરીક તલાક શુમાર કી જાએગી ફિર અગર દુખૂલ સે પેશતર તફરીક (જુદાઈ) હુઈ તો નિસ્ફ મહર મેં દોનોં બરાબર બાંટ લેં અગર દોનોં કા બરાબર બરાબર મુકરર હો ઓર અગર દોનોં કે મહર બરાબર ન હોં ઓર મા'લૂમ હૈ કે ફુલાની કા ઈતના થા ઓર ફુલાની કા ઈતના તો હર એક કો ઉસ કે મહર કી ચૌથાઈ મિલેગી.

ઓર અગર યેહ મા'લૂમ હૈ કે એક કા ઈતના હૈ ઓર એક કા ઉતના મગર યેહ મા'લૂમ નહીં કે કિસ કા ઈતના હૈ ઓર કિસ કા ઉતના તો જો કમ હૈ, ઉસ કે નિસ્ફ મેં દોનોં બરાબર બરાબર તક્સીમ કર લેં ઓર અગર મહર મુકરર હી ન હુવા થા તો એક મુત્આ⁽¹⁾

❶.... જિસ ઓરત સે મહર કે બિગૈર નિકાહ કિયા હો ઓર ઉસ કો વતી સે કબલ તલાક દે દી હો તો એસી ઓરત કે લિયે પૂરા જોડા લિબાસ દેના બતૌરે મુતઆ વાજિબ હૈ ઓર વોહ કમીસ દુપટ્ટા ઓર બડી ચાદર હૈ (અલ્લામા શામી رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ફરમાતે હેં કે હર અલાકે કા રવાજ હાં કે લોગોં મેં મો'તબર હોગા યા'ની જો લિબાસ ઓરત બાહર નિકલતે વક્ત પહનતી હો વોહ દિયા જાએગા) ઓર વોહ જોડા કીમત મેં મહરે મિસ્લ કે નિસ્ફ સે ઝાઈદ ન હો અગર ખાવન્દ અમીર હો ઓર અગર વોહ ગરીબ હો તો ફિર કમ અઝ કમ પાંચ દિરહમ સે કમ ન હો ઓર ઈસ જોડે મેં ખાવન્દ બીવી કી હૈસિયત કા એ'તિબાર હોગા જૈસા કે નફકા મેં દોનોં કા લિહાઝા કિયા જાતા હૈ, ફિર અગર દોનોં અમીર હેં તો ઓરત કો ઉસ કા આ'લા લિબાસ ઓર અગર દોનોં ફકીર હોં તો અદના લિબાસ, અગર દોનોં કી હૈસિયત મુખ્તલિફ હો તો ફિર દરમિયાના લિબાસ દિયા જાએગા. وَاللّٰهُ تَعَالٰى اَعْلَم.

(ردالمحتارو الدر المختار، کتاب النِّكَاح، باب المهر، مطلب: في الحکام المتعة، ج ٤، ص ٢٣٤، ٢٣٥ ملخصاً)

[ઇસ કે મા'ના મહર કે બયાન મેં આએગે۔ ۱۴] વાજિબ હોગા, જિસ મેં દોનોં બાંટ લેં ઔર અગર દુખૂલ કે બા'દ તફરીક હુઈ તો હર એક કો ઉસ કા પૂરા મહર વાજિબ હોગા. ચૂંહી અગર એક સે દુખૂલ હુવા તો ઉસ કા પૂરા મહર વાજિબ હોગા ઔર દૂસરી કો ચૌથાઈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب النکاح، فصل في المحرمات، ج ۴، ص ۱۲۶-۱۳۱)

મસ્અલા 36 : ઐસી દો ઔરતોં સે એક અકદ કે સાથ નિકાહ કિયા થા ફિર દુખૂલ સે કબલ તફરીક હો ગઈ, અબ અગર ઉન મેં સે એક કે સાથ નિકાહ કરના યાહે તો કર સકતા હૈ ઔર દુખૂલ કે બા'દ તફરીક હુઈ તો જબ તક ઇદત ન ગુઝર જાએ નિકાહ નહીં કર સકતા ઔર અગર એક કી ઇદત પૂરી હો ચુકી દૂસરી કી નહીં તો દૂસરી સે કર સકતા હૈ ઔર પહલી સે નહીં કર સકતા જબ તક દૂસરી કી ઇદત ન ગુઝર લે ઔર અગર એક સે દુખૂલ કિયા હૈ તો ઉસ સે નિકાહ કર સકતા હૈ ઔર દૂસરી સે નિકાહ નહીં કર સકતા જબ તક મદખૂલા (ઐસી ઔરત જિસ સે સોહબત કી ગઈ હો) કી ઇદત ન ગુઝર લે ઔર ઉસ કી ઇદત ગુઝરને કે બા'દ જિસ એક સે યાહે નિકાહ કર લે. (الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۷۸)

મસ્અલા 37 : ઐસી દો ઔરતોં ને કિસી શખ્સ સે એક સાથ કહા, કે મેં ને તુઝ સે નિકાહ કિયા, ઉસ ને એક કા નિકાહ કબૂલ કિયા તો ઉસ કા નિકાહ હો ગયા ઔર અગર મદ ને ઐસી દો ઔરતોં સે કહા કે મેં ને તુમ દોનોં સે નિકાહ કિયા ઔર એક ને કબૂલ કિયા, દૂસરી ને ઇન્કાર કિયા, તો જિસ ને કબૂલ કિયા ઉસ કા નિકાહ ભી ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۷۸-۲۷۹)

મસ્અલા 38 : ઐસી દો ઔરતોં સે નિકાહ કિયા ઔર ઉન મેં સે એક ઇદત મેં થી તો જો ખાલી હૈ (યા'ની ઇદત મેં નહીં હૈ) ઉસ કા નિકાહ સહીહ હો ગયા ઔર અગર વોહ ઇસી કી ઇદત મેં થી તો દૂસરી સે ભી

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٩)

સહીલ ન હુવા. કિસ્મે ચહારુમ : હુરમત બિલ-મિલક.

મસ્અલા 39 : ઔરત અપને ગુલામ સે નિકાહ નહીં કર સક્તી, ખ્વાહ વોહ તન્હા ઉસી કી મિલક મેં હો યા કોઈ ઔર ભી ઉસ મેં શરીક હો.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

મસ્અલા 40 : મૌલા (માલિક) અપની બાંદી સે નિકાહ નહીં કર સક્તા, અગર્યે વોહ ઉમ્મે વલદ (વોહ લોંડી જિસ કે હાં બચ્ચા પૈદા હુવા ઔર મૌલા (માલિક) ને ઇક્રાર કિયા કે યેહ મેરા બચ્ચા હૈ) યા મુકા-તબા (મુકા-તબા ઉસ કનીઝ કો કહતે હૈં જિસ ને અપને આકા સે માલ કી અદાએગી કે બદલે આઝાદી કા મુઆ-હદા કિયા હુવા હો) યા મુદબ્બરા હો (એસી લોંડી જિસે માલિક ને યેહ કહા હો, કે મેરે મરને કે બા'દ તૂ આઝાદ હૈ યા એસે અલ્ફાઝ કહે હોં જિન સે મૌલા કે મરને કે બા'દ ઉસ કા આઝાદ હોના સાબિત હોતા હો) યા ઉસ મેં કોઈ દૂસરા ભી શરીક હો, મગર બ નઝરે એહતિયાત મુ-તઅખ્બરીન ને બાંદી સે નિકાહ કરના મુસ્તહ્સન બતાયા હૈ. મગર (الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، القسم الثامن في المحرمات بالملك، ج ١، ص ٢٨٢) યેહ નિકાહ સિફ બર બિનાએ એહતિયાત હૈ કે અગર વાકેઅ મેં કનીઝ નહીં જબ ભી જિમાઅ જાઈઝ હૈ, વ લિહાઝા સ-મરાતે નિકાહ ઉસ નિકાહ પર મુ-તરત્તબ નહીં, ન મહર વાજિબ હોગા, ન તલાક હો સકેગી, ન દીગર અહકામે નિકાહ જારી હોંગે.

મસ્અલા 41 : અગર ઝન વ શો (યા'ની મિયાં બીવી) મેં સે એક દૂસરે કા યા ઉસ કે કિસી જુઝ કા માલિક હો ગયા તો નિકાહ બાતિલ હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

મસ્અલા 42 : માઝૂન (યા'ની વોહ ગુલામ જિસ કે આકા ને ઉસે તિજારત વગૈરા કી આમ ઇજાઝત દે દી હો) યા મુદબ્બર (યા'ની વોહ ગુલામ જિસ કી

નિસ્બત મૌલા (માલિક) ને કહા કે તૂ મેરે મરને કે બા'દ આઝાદ હૈં યા ઐસે અલ્ફાઝ કહે હોં જિન સે મૌલા કે મરને કે બા'દ ઉસ કા આઝાદ હોના સાબિત હોતા હો) યા મુકાતબ (યા'ની વોહ ગુલામ જિસ ને અપને આકા સે માલ કી અદાએગી કે બદલે આઝાદી કા મુઆ-હદા કિયા હુવા હો) ને અપની ઝૌજા કો ખરીદા તો નિકાહ ફાસિદ ન હુવા. યૂંહી અગર કિસી ને અપની ઝૌજા કો ખરીદા ઔર બૈઅ મેં ઇજ્તિયાર રખા કે અગર ચાહેગા તો વાપસ કર દેગા તો નિકાહ ફાસિદ ન હોગા. યૂંહી જિસ ગુલામ કા કુછ હિસ્સા આઝાદ હો ચુકા હૈં વોહ અગર અપની મન્કૂહા કો ખરીદે તો નિકાહ ફાસિદ ન હુવા. (الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ١٨٢ و ردالمحتار، كتاب النكاح، مطلب: مهم في وطء السرارى... الخ، ج ٤، ص ١٣١)

મસ્અલા 43 : મુકાતબ યા માઝૂન કી કનીઝ સે મૌલા નિકાહ નહીં કર સકતા. (الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

મસ્અલા 44 : મુકાતબ ને અપની માલિકા સે નિકાહ કિયા ફિર આઝાદ હો ગયા તો વોહ નિકાહ અબ ભી સહીહ ન હુવા. હાં અગર અબ જદીદ નિકાહ કરે તો કર સકતા હૈં.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

મસ્અલા 4 : ગુલામ ને અપને મૌલા કી લડકી સે ઉસ કી ઇજાઝત સે નિકાહ કિયા, તો નિકાહ સહીહ હો ગયા મગર મૌલા કે મરને સે યેહ નિકાહ જાતા રહેગા ઔર અગર મુકાતબ ને મૌલા કી લડકી સે નિકાહ કિયા થા તો મૌલા કે મરને સે ફાસિદ ન હોગા. અગર બ-દલે કિતાબત અદા કર દેગા તો નિકાહ બર કરાર રહેગા ઔર અગર અદા ન કર સકા ઔર ફિર ગુલામ હો ગયા તો અબ નિકાહ ફાસિદ હો ગયા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

કિસ્મે પન્જુમ : હુરમત બિશિર્ક.

મસ્અલા 46 : મુસલ્માન કા નિકાહ મજૂસિયા (યા'ની આગ કી પૂજા કરને વાલી), બુત પરસ્ત, આફતાબ પરસ્ત (યા'ની સૂરજ કી પૂજા કરને વાલી), સિતારા પરસ્ત ઔરત સે નહીં હો સકતા ખ્વાહ યેહ ઔરતેં હુર્રા હોં યા બાંદિયાં, ગરજ કિતાબિયા કે સિવા કિસી કાફિરા ઔરત સે નિકાહ નહીં હો સકતા. (فتح القدیر، کتاب النکاح، فصل فی بیان المحرمات، ج ۳، ص ۱۳۶-۱۳۸، وغیره)

મસ્અલા 47 : મુરતદ વ મુરતદા કા નિકાહ કિસી સે નહીં હો સકતા, અગર્યે મર્દ વ ઔરત દોનોં એક હી મઝહબ કે હોં.

(الفتاویٰ الخانیة، کتاب النکاح، باب فی المحرمات، ج ۱، ص ۱۶۹، وغیره)

મસ્અલા 48 : યહૂદિયા ઔર નસરાનિયા સે મુસલ્માન કા નિકાહ હો સકતા હૈ મગર યાહિયે નહીં, કે ઈસ મેં બહુત સે મફાસિદ (યા'ની ખરાબિયાં મ-સલન બચ્ચે પર અન્દેશા હૈ કે માં કે ઝેરે તરબિયત રહ કર ઉસ કી આદતેં સીખે વગૈરા) કા દરવાઝા ખુલતા હૈ.

મગર યેહ જવાઝ (الفتاویٰ الهندیة، کتاب النکاح، الباب الثالث فی بیان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۱، وغیره) ઉસી વક્ત તક હૈ જબ કે અપને ઉસી મઝહબે યહૂદિયત યા નસરાનિયત પર હોં ઔર અગર સિર્ફ નામ કી યહૂદી નસરાની હોં ઔર હકીકતન નેયરી ઔર દહરિયા મઝહબ રખતી હોં, જૈસે આજ કલ કે ઊમૂમન નસારા કા કોઈ મઝહબ હી નહીં તો ઉન સે નિકાહ નહીં હો સકતા ન ઉન કા ઝબીહા જાઈઝ બલ્કે ઉન કે યહાં તો ઝબીહા હોતા ભી નહીં.

મસ્અલા 49 : કિતાબિયા સે નિકાહ કિયા તો ઉસે ગિર્જા (ઈસાઈયોં કે ઈબાદત ખાના) જાને ઔર ઘર મેં શરાબ બનાને સે રોક સકતા હૈ.

(الفتاویٰ الهندیة، کتاب النکاح، الباب الثالث فی بیان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۱، وغیره)

મસ્અલા 50 : કિતાબિયા સે દારુલ હર્બ મેં નિકાહ કર કે દારુલ ઈસ્લામ મેં લાયા, તો નિકાહ બાકી રહેગા ઔર ખુદ ચલા આયા ઉસે વહીં છોડ દિયા તો નિકાહ ટૂટ ગયા. (الفتاویٰ الهندیة، کتاب النکاح، الباب الثالث فی بیان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۱)

મસ્અલા 51 : મુસલ્માન ને કિતાબિયા સે નિકાહ કિયા થા, ફિર વોહ મજૂસિયા હો ગઈ તો નિકાહ ફરખ હો ગયા ઔર મર્દ પર હરામ હો ગઈ ઔર અગર યહૂદિયા થી અબ નસરાનિયા હો ગઈ યા નસરાનિયા થી, યહૂદિયા હો ગઈ તો નિકાહ બાતિલ ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨١)

મસ્અલા 52 : કિતાબી મર્દ કા નિકાહ મુરતદ્દા કે સિવા હર કાફિરા સે હો સકતા હૈ ઔર ઔલાદ કિતાબી કે હુકમ મેં હૈ. મુસલ્માન વ કિતાબિયા સે ઔલાદ હુઈ તો ઔલાદ મુસલ્માન કહલાએગી.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢، وغيره)

મસ્અલા 53 : મર્દ વ ઔરત કાફિર થે દોનોં મુસલ્માન હુએ તો વોહી નિકાહે સાબિક (યા'ની પહલા નિકાહ) બાકી હૈ જદીદ નિકાહ કી હાજત નહીં ઔર અગર સિર્ફ મર્દ મુસલ્માન હુવા તો ઔરત પર ઇસ્લામ પેશ કરેં, અગર મુસલ્માન હો ગઈ ફિબિહા (યા'ની અગર વોહ ઔરત મુસલ્માન હો ગઈ તો વોહી પહલા નિકાહ બાકી રહેગા) વરના તફરીક કર દેં. યૂહી અગર ઔરત પહલે મુસલ્માન હુઈ તો મર્દ પર ઇસ્લામ પેશ કરેં, અગર તીન હૈઝ આને સે પહલે મુસલ્માન હો ગયા તો નિકાહ બાકી હૈ, વરના બા'દ કો જિસ સે ચાહે નિકાહ કર લે કોઈ ઉસે મન્અ નહીં કર સકતા.

મસ્અલા 54 : મુસલ્માન ઔરત કા નિકાહ મુસલ્માન મર્દ કે સિવા કિસી મઝહબ વાલે સે નહીં હો સકતા ઔર મુસલ્માન કે નિકાહ મેં કિતાબિયા હૈ, ઉસ કે બા'દ મુસલ્માન ઔરત સે નિકાહ કિયા મુસલ્માન ઔરત નિકાહ મેં થી, ઉસ કે હોતે હુએ કિતાબિયા સે નિકાહ સહીલ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٢)

કિસ્મે શશુમ : હુર્ (યા'ની આઝાદ ઔરત જો કિસી કી લોંડી ન હો) નિકાહ મેં હોતે હુએ બાંદી સે નિકાહ કરના.

મસ્અલા 55 : આઝાદ ઔરત નિકાહ મેં હૈ ઔર બાંદી સે નિકાહ કિયા સહીહ ન હુવા. યૂંહી એક અક્દ મેં દોનોં સે નિકાહ કિયા, હુર્રા કા સહીહ હુવા, બાંદી સે ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٩)

મસ્અલા 56 : એક અક્દ મેં આઝાદ ઔરત ઔર બાંદી સે નિકાહ કિયા ઔર કિસી વજહ સે આઝાદ ઔરત કા નિકાહ સહીહ ન હુવા તો બાંદી સે નિકાહ હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٩)

મસ્અલા 57 : પહલે બાંદી સે નિકાહ કિયા ફિર આઝાદ સે તો દોનોં નિકાહ હો ગએ ઔર અગર બાંદી સે બિલા ઇજાઝતે માલિક નિકાહ કિયા ઔર દુખૂલ ન કિયા થા ફિર આઝાદ ઔરત સે નિકાહ કિયા, અબ ઉસ કે માલિક ને ઇજાઝત દી તો નિકાહ સહીહ ન હુવા. યૂંહી અગર ગુલામ ને બિગૈર ઇજાઝતે મૌલા હુર્રા સે નિકાહ કિયા ઔર દુખૂલ કિયા ફિર બાંદી સે નિકાહ કિયા, અબ મૌલા ને દોનોં નિકાહ કી ઇજાઝત દી તો બાંદી સે નિકાહ ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٩- ٢٨٠)

و ردالمختار، كتاب النكاح، مطلب: مهم في وطء السرارى اللاتى يوخذن غنيمه في زماننا، ج ٤، ص ١٣٦)

મસ્અલા 58 : આઝાદ ઔરત કો તલાક દે દી તો જબ તક વોહ ઇદત મેં હૈ, બાંદી સે નિકાહ નહીં કર સકતા અગર્યે તીન તલાકેં દે દી હોં.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، القسم الخامس الاماء المنكوحه على الحرة او معها، ج ١، ص ٢٧٩)

મસ્અલા 59 : અગર હુર્રા નિકાહ મેં ન હો તો બાંદી સે નિકાહ જાઈઝ હૈ અગર્યે ઇતની ઇસ્તિતાઅત હૈ કે આઝાદ ઔરત સે નિકાહ કર લે.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٣٥، وغيره)

મસ્અલા 60 : બાંદી નિકાહ મેં થી ઉસે તલાકે રજઈ દે કર આઝાદ સે નિકાહ કિયા, ફિર રજઅત કર લી તો વોહ બાંદી બ દસ્તૂર ઝૌજા હો ગઈ.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٣٧)

મસ્અલા 61 : અગર ચાર બાંદિયોં ઔર પાંચ આઝાદ ઔરતોં સે એક અક્દ મેં નિકાહ કિયા તો બાંદિયોં કા હો ગયા ઔર આઝાદ ઔરતોં કા ન હુવા ઔર દોનોં ચાર ચાર થીં તો આઝાદ ઔરતોં કા હુવા, બાંદિયોં કા ન હુવા.

(الدرالمختار، کتاب النکاح، ج ۴، ص ۱۳۷)

કિસ્મે હફતુમ : હુરમત બ વજહે તઅલ્લુકે હક્કે ગૈર.

મસ્અલા 62 : દૂસરે કી મન્કૂહા સે નિકાહ નહીં હો સકતા બલ્કે અગર દૂસરે કી ઇદત મેં હો જબ ભી નહીં હો સકતા. ઇદત તલાક કી હો યા મૌત કી યા શુબ્હે નિકાહ યા નિકાહે ફાસિદ મેં દુખૂલ કી વજહ સે.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۰)

મસ્અલા 63 : દૂસરે કી મન્કૂહા સે નિકાહ કિયા ઔર યેહ મા'લૂમ ન થા કે મન્કૂહા હૈ તો ઇદત વાજિબ હૈ ઔર મા'લૂમ થા તો ઇદત વાજિબ નહીં.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۰)

મસ્અલા 64 : જિસ ઔરત કો ઝિના કા હમ્લ હૈ ઉસ સે નિકાહ હો સકતા હૈ, ફિર અગર ઉસી કા વોહ હમ્લ હૈ તો વતી ભી કર સકતા હૈ ઔર અગર દૂસરે કા હૈ તો જબ તક બચ્ચા ન પૈદા હો લે વતી જાઈજ નહીં.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۰ و الدرالمختار، کتاب النکاح، ج ۴، ص ۱۳۸)

મસ્અલા 65 : જિસ ઔરત કા હમ્લ સાબિતુન્નસબ હૈ ઉસ સે નિકાહ નહીં હો સકતા.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۰)

મસ્અલા 66 : કિસી ને અપની ઉમ્મે વલદ હામિલા કા નિકાહ દૂસરે સે કર દિયા તો સહીહ ન હુવા ઔર હમ્લ ન થા તો સહીહ હો ગયા.

(الفتاوى الهندية، کتاب النکاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ۱، ص ۲۸۰)

મસ્અલા 67 : જિસ બાંદી સે વતી કરતા થા ઉસ કા નિકાહ કિસી સે કર દિયા નિકાહ હો ગયા મગર માલિક પર ઇસ્તિબ્રા વાજિબ હૈ યા'ની જબ ઉસ કા નિકાહ કરના ચાહે તો વતી છોડ દે યહાં તક કે ઉસે એક હૈઝ

આ જાએ બા'દે હૈઝ નિકાહ કર દે ઔર શોહર કે ઝિમ્મે ઇસ્તિબ્રા નહીં, લિહાઝા અગર ઇસ્તિબ્રા સે પહલે શોહર ને વતી કર લી તો જાઇઝ હૈ મગર ન ચાહિયે ઔર અગર માલિક બેયના ચાહતા હૈ તો ઇસ્તિબ્રા મુસ્તહબ હૈ વાજિબ નહીં. ઝાનિયા સે નિકાહ કિયા તો ઇસ્તિબ્રા કી હાજત નહીં.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٤٠)

મસ્અલા 68 : બાપ અપને બેટે કી કનીઝે શર-ઈ સે નિકાહ કર સકતા હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨١)

કિસ્મે હશુમ : મુ-તઅલ્લિક બેહ અદદ.

મસ્અલા 69 : આઝાદ શખ્સ કો એક વક્ત મેં ચાર ઔરતોં ઔર ગુલામ કો દો સે ઝિયાદા નિકાહ કરને કી ઇજાઝત નહીં ઔર આઝાદ મર્દ કો કનીઝ કા ઇખ્તિયાર હૈ ઇસ કે લિયે કોઈ હદ નહીં.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٣٧ والفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٧)

મસ્અલા 70 : ગુલામ કો કનીઝ રખને કી ઇજાઝત નહીં અગર્યે ઉસ કે મૌલા ને ઇજાઝત દે દી હો.

(الدرالمختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٣٨)

મસ્અલા 71 : પાંચ ઔરતોં સે એક અકદ કે સાથ નિકાહ કિયા, કિસી સે નિકાહ ન હુવા ઔર અગર હર એક સે અલા-હદા અલા-હદા અકદ કિયા તો પાંચવીં કા નિકાહ બાતિલ હૈ, બાકિયોં કા સહીહ. ચૂંહી ગુલામ ને ત્રીન ઔરતોં સે નિકાહ કિયા તો ઇસ મેં ભી વોહી દો સૂરતેં હેં.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٧)

મસ્અલા 72 : કાફિર હર્બી ને પાંચ ઔરતોં સે નિકાહ કિયા, ફિર સબ મુસલ્માન હુએ અગર આગે પીછે નિકાહ હુવા તો ચાર પહલી બાકી રખી જાએ ઔર પાંચવીં કો જુદા કર દે ઔર એક અકદ થા તો સબ કો અલા-હદા કર દે.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٧٧)

મસ્અલા 73 : દો ઔરતોં સે એક અકદ મેં નિકાહ કિયા ઔર ઉન મેં એક એસી હૈ જિસ સે નિકાહ નહીં હો સકતા તો દૂસરી કા હો ગયા ઔર જો મહર મઝકૂર હુવા વોહ સબ ઇસી કો મિલેગા. (الدرا المختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٤٢)

મસ્અલા 74 : મુત્આ હરામ હૈ⁽¹⁾ યૂંહી અગર કિસી ખાસ વક્ત તક કે લિયે નિકાહ કિયા તો યેહ નિકાહ ભી ન હુવા અગર્યે દો સો બરસ કે લિયે કરે.

(الدرا المختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٤٣)

મસ્અલા 75 : કિસી ઔરત સે નિકાહ કિયા કે ઇતને દિનોં કે બા'દ તલાક દે દેગા, તો યેહ નિકાહ સહીહ હૈ યા અપને ઝેહન મેં કોઈ મુદત ઠહરાલી હો, કે ઇતને દિનોં કે લિયે નિકાહ કરતા હૂં મગર ઝબાન સે કુછ ન કહા તો યેહ નિકાહ ભી હો ગયા. (الدرا المختار، كتاب النكاح، ج ٤، ص ١٤٣)

મસ્અલા 76 : હાલતે એહરામ મેં નિકાહ કર સકતા હૈ મગર ન યાહિયે. યૂંહી મોહરિમ (યા'ની જો હાલતે એહરામ મેં હો) ઉસ લડકી કા ભી નિકાહ કર સકતા હૈ જો ઉસ કી વિલાયત (સર પરસ્તી) મેં હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب النكاح، الباب الثالث في بيان المحرمات، ج ١، ص ٢٨٣)

કિસ્મે નહુમ : રઝાઅત⁽²⁾

1....મુત્આ સે મુરાદ વોહ નિકાહ હૈ જો વક્તી તૌર પર શહવત દૂર કરને કે લિયે કુછ રકમ દે કર કિયા જાએ. ફતાવા ર-ઝવિયા મુખર્રજા જિ.11, સ. 236, પર આ'લા હઝરત ઇમામ અહમદ રઝા ખાન عَلَيَّهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ ફરમાતે હેં “મુત્આ કી હુરમત સહીહ હદીસોં સે સાબિત હૈ, અમીરુલ મુઅમિનીન મૌલા અલી كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ કે ઇશાદોં સે સાબિત હૈ, સહાબએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ કે અકવાલે શરીફા સે સાબિત હૈ ઔર સબ સે બઢ કર યેહ કે કુરઆને અઝીમ સે સાબિત હૈ. અહલાહ عُزْرًا ફરમાતા હૈ :

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَفْظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ... الخ (ب ١٨: المؤمنون: ٧-٥)

2.... રઝાઅત કા તફસીલી બયાન બહારે શરીઅત (મતબૂઆ મક-ત-બતુલ મદીના) જિ. 2, સફહા 36 પર મુલા-હઝા ફરમાયેં.

હુકુમુમૌજેન⁽¹⁾

આજ કલ આમ શિકાયત હૈ કે ઝન વ શો (મિયાં બીવી) મેં ના ઇત્તિફાકી હૈ. મર્દ કો ઔરત કી શિકાયત હૈ તો ઔરત કો મર્દ કી, હર એક દૂસરે કે લિયે બલાએ જાન (મુસીબત) હૈ ઔર જબ ઇત્તિફાક ન હો તો ઝિન્દગી તલ્ખ (બદ મઝા) ઔર નતાઈજ નિહાયત ખરાબ. આપસ કી ના ઇત્તિફાકી ઇલાવા દુન્યા કી ખરાબી કે દીન ભી બરબાદ કરને વાલી હોતી હૈ ઔર ઇસ ના ઇત્તિફાકી કા અસરે બદ (બુરા અસર) ઇન્હીં તક મહદૂદ નહીં રહતા બલ્કે ઔલાદ પર ભી અસર પડતા હૈ ઔલાદ કે દિલ મેં ન બાપ કા અદબ રહતા હૈ ન માં કી ઇઝ્ઝત ઇસ ના ઇત્તિફાકી કા બડા સબબ યેહ હૈ કે ત-રફૈન (મિયાં બીવી) મેં હર એક દૂસરે કે હુકૂક કા લિહાઝ નહીં રખતે ઔર બાહમ રવાદારી સે કામ નહીં લેતે મર્દ યાહતા હૈ કે ઔરત કો બાંદી સે બદતર કર કે રખે ઔર ઔરત યાહતી હૈ કે મર્દ મેરા ગુલામ રહે જો મેં યાહૂં વોહ હો, યાહે કુછ હો જાએ મગર બાત મેં ફર્ક ન આએ જબ એસે ખયાલાતે ફાસિદા ત-રફૈન (યા'ની મિયાં બીવી) મેં પૈદા હોંગે તો ક્યૂંકર નિભ સકે. દિન રાત કી લડાઈ ઔર હર એક કે અખ્લાક વ આદાત મેં બુરાઈ ઔર ઘર કી બરબાદી ઇસી કા નતીજા હૈ. કુરઆને મજીદ મેં જિસ તરહ યેહ હુકૂમ આયા કે (2) الرَّجَالُ قَوْمُونَ عَلَى النِّسَاءِ (النساء: ૩૪) (પ ૫, النساء: ૩૪) જિસ સે મર્દોં કી બડાઈ ઝાહિર હોતી હૈ. ઇસી તરહ યેહ ભી ફરમાયા કે (3) وَالْعَاشِرُ وَهُنَّ بِأَعْرُوفٍ (النساء: ૧૧) (પ ૬, النساء: ૧૧) જિસ કા સાફ યેહ મતલબ હૈ કે ઔરતોં કે સાથ અચ્છી મુઆ-શરત કરો.

ઇસ મૌકઅ પર હમ બા'ઝ હદીસેં ઝિક કરેં જિન સે હર એક કે

- ①.... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 7, જિ. 2, સ. 99
- ②.... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : મર્દ અફસર હેં ઔરતોં પર.
- ③.... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : ઔર ઇન સે અચ્છા બરતાવ.

હુકૂક કી મા'રિફત હાસિલ હો મગર મદ્દ કો યેહ દેખના ચાહિયે કે ઇસ કે ઝિમ્મે ઔરત કે ક્યા હુકૂક હૈં ઉન્હેં અદા કરે ઔર ઔરત શોહર કે હુકૂક દેખે ઔર પૂરે કરે, યેહ ન હો, કે હર એક અપને હુકૂક કા મુતા-લબા કરે ઔર દૂસરે કે હુકૂક સે સરોકાર ન રખે ઔર યેહી ફસાદ કી જઝ હૈ ઔર યેહ બહુત ઝરૂર હૈ કે હર એક દૂસરે કી બેજા બાતોં કા તહમ્મુલ (બરદાશત) કરે ઔર અગર કિસી મૌકઅ પર દૂસરી તરફ સે ઝિયાદતી હો તો આમાદા બ ફસાદ (યા'ની લડાઈ ઝગડે કે લિયે તય્યાર) ન હો, કે એસી જગહ ઝિદ પેદા હો જાતી હૈ ઔર સુલઝી હુઈ બાત ઉલઝ જાતી હૈ.

હદીસ 1 : હાકિમ ને ઉમ્મુલ મુઅમિનીન સિદ્દીકા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રિવાયત કી, રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “ઔરત પર સબ આદમિયોં સે ઝિયાદા હક ઉસ કે શોહર કા હૈ ઔર મદ્દ પર ઉસ કી માં કા.”

(المستدرک للحاکم، کتاب البر والصلة، باب اعظم الناس حقاً... إلخ، الحديث: ٧٤١٨، ج ٥، ص ٢٤٤)

وکنز العمال، کتاب النکاح، رقم: ٤٤٧٦٤، ج ١٦، ص ١٤١)

હદીસ 2 તા 5 : નસાઈ અબૂ હુરૈરા સે ઔર ઇમામ અહમદ મુઆઝ સે ઔર હાકિમ બુરૈદા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ સે રાવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “અગર મૈં કિસી શખ્સ કો કિસી મખ્લૂક કે લિયે સજદા કરને કા હુકૂમ દેતા તો ઔરત તો હુકૂમ દેતા કે વોહ અપને શોહર કો સજદા કરે.”

(المستدرک للحاکم، کتاب البر والصلة، باب حق الزوجة، الحديث: ٧٤٠٦، ج ٥، ص ٢٤٠)

ઇસી કે મિસ્લ અબૂ દાવૂદ ઔર હાકિમ કી રિવાયત કેસ બિન સા'દ રَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે હૈ, ઉસ મેં સજદે કી વજહ ભી બયાન ફરમાઈ કે અલ્લાહ તઆલા ને મદ્દોં કા હક ઔરતોં કે ઝિમ્મે કર દિયા હૈ.

(سنن أبي داود، کتاب النکاح، باب فی حق الزوج علی المرأة، الحديث: ٢١٤٠، ج ٢، ص ٣٣٥)

હદીસ 6 : ઇમામ અહમદ વ ઇબ્ને માજહ વ ઇબ્ને હબ્બાન અબ્દુલ્લાહ

બિન અબી ઔફા સે રાવી, કે ફરમાતે હૈં : **صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** : “અગર મૈં કિસી કો હુકમ કરતા કે ગૈરે ખુદા કે લિયે સજદા કરે તો હુકમ દેતા કે ઔરત અપને શોહર કો સજદા કરે, કસમ હૈં ઉસ કી જિસ કે કબ્જાએ કુદરત મેં મુહમ્મદ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કી જાન હૈં ! ઔરત અપને પરવર દગાર કા હક અદા ન કરેગી જબ તક શોહર કે કુલ હક અદા ન કરે.”

(سنن ابن ماجه، كتاب النكاح، باب حق الزوج على المرأة، الحديث: ١٨٥٣، ج ٢، ص ٤١١)

હદીસ 7 : ઇમામ અહમદ અનસ રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, ફરમાતે હૈં : અગર આદમી કા આદમી કે લિયે સજદા કરના દુરુસ્ત હોતા તો મૈં ઔરત કો હુકમ દેતા કે અપને શોહર કો સજદા કરે કે ઇસ કા ઇસ કે ઝિમ્મે બહુત બડા હક હૈં કસમ હૈં ઉસ કી જિસ કે કબ્જાએ કુદરત મેં મેરી જાન હૈં ! અગર કદમ સે સર તક શોહર કે તમામ જિસ્મ મેં ઝખ્મ હોં જિન સે પીપ ઔર કચ-લહૂ બહતા હો ફિર ઔરત ઉસે ચાટે તો હક્કે શોહર અદા ન કિયા.

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند انس بن مالك، الحديث: ١٢٦١٤، ج ٤، ص ٣١٧)

હદીસ 8 : સહીહેન મેં અબૂ હુરૈરા રَضِیَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ફરમાતે હૈં : “શોહર ને ઔરત કો બુલાયા ઉસ ને ઇન્કાર કર દિયા ઔર ગુસ્સે મેં ઇસ ને રાત ગુઝારી તો સુબહ તક ઉસ ઔરત પર ફિરિશ્તે લા’નત ભેજતે રહતે હૈં.”

और (صحيح البخاري، كتاب بدء الخلق، باب اذا قال احدكم آمين.. إلخ، الحديث: ٣٢٣٧، ج ٢، ص ٣٨٨)

દૂસરી રિવાયત મેં હૈં કે “જબ તક શોહર ઉસ સે રાઝી ન હો, અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** ઉસ ઔરત સે નારાઝ રહતા હૈં.”

(صحيح مسلم، كتاب النكاح، باب تحريم امتناعها من فراش زوجها، الحديث: ١٤٣٦، ص ٧٥٣)

હદીસ 9 : ઇમામ અહમદ વ તિરમિઝી વ ઇબ્ને માજહ મુઆઝ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, કે હુઝૂરે અકદસ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “જબ ઔરત અપને શોહર કો દુન્યા મેં ઈઝા દેતી હૈ તો હૂરે ઈન કહતી હેં ખુદા તુઝે કત્લ કરે, ઇસે ઈઝા ન દે યેહ તો તેરે પાસ મેહમાન હૈ, અન્કરીબ તુઝ સે જુદા હો કર હમારે પાસ આએગા.” (جامع الترمذی، کتاب الرضاع، ۱۹ باب، الحديث: ۱۱۷۷، ج ۲، ص ۳۹۲)

હદીસ 10 : ત-બરાની મુઆઝ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા : “ઔરત ઈમાન કા મઝા ન પાએગી જબ તક હકે શોહર અદા ન કરે.” (المعجم الكبير، الحديث: ۹۰، ج ۲، ص ۵۲)

હદીસ 11 : ત-બરાની મૈમૂના رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا સે રાવી કે ફરમાયા : “જો ઔરત ખુદા કી ઈતાઅત કરે ઔર શોહર કા હક અદા કરે ઔર ઉસે નેક કામ કી યાદ દિલાએ ઔર અપની ઈસ્મત ઔર ઉસ કે માલ મેં ખિયાનત ન કરે તો ઉસ કે ઔર શહીદોં કે દરમિયાન જન્મત મેં એક દ-રજે કા ફર્ક હોગા, ફિર ઉસ કા શોહર બા ઈમાન નેક ખૂ હૈ તો જન્મત મેં વોહ ઉસ કી બીબી હૈ, વરના શુ-હદા મેં સે કોઈ ઉસ કા શોહર હોગા.”

(مجمع الزوائد، کتاب النکاح، باب حق الزوج على المرأة، الحديث: ۷۶۴۴، ج ۴، ص ۵۶۶)

હદીસ 12 : અબૂ દાવૂદ વ તયાલિસી વ ઇબ્ને અસાકિર ઇબ્ને ઉમર رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ સે રાવી, કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા કે “શોહર કા હક ઔરત પર યેહ હૈ કે અપને નફસ કો ઈસ સે ન રોકે ઔર સિવા ફર્જ કે કિસી દિન બિગૈર ઉસ કી ઈજાઝત કે રોઝા ન રખે અગર ઐસા કિયા યા’ની બિગૈર ઈજાઝત રોઝા રખ લિયા તો ગુનાહગાર હુઈ ઔર બદૂને ઈજાઝત (બિગૈર ઈજાઝત) ઉસ કા કોઈ અમલ મકબૂલ નહીં અગર ઔરત ને કર લિયા તો શોહર કો સવાબ હૈ ઔર ઔરત પર ગુનાહ ઔર બિગૈર ઈજાઝત ઉસ કે ઘર સે ન જાએ, અગર ઐસા કિયા તો જબ તક તૌબા ન કરે અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ)

હુવા ગુલામ જબ તક અપને આકાઓં કે પાસ લૌટ ન આએ और अपने को उन के काबू में न दे दे. और (2) वोह औरत जिस का शोहर उस पर नाराज़ है और (3) नशे वाला जब तक હોશ में न आये.”

(شعب الإيمان، باب في حقوق الاولاد والأهلين، الحديث: ٨٧٢٧، ج ٦، ص ٤١٧)

યેહ ચન્દ હદીસેં હુકૂકે શોહર કી ઝિક કી ગઈ औरतों पर लाजिम है के हुकूके शोहर का तहफ़्फुज़ करें और शोहर को नाराज़ कर के अद्लाह तआला की नाराज़ी का वबाલ अपने सर न लें, के ઇસ મેં દુન્યા વ આખિરત દોનોં કી બરબાદી હૈ ન દુન્યા મેં ચૈન ન આખિરત મેં રાહત.

અબ બા'ઝ વોહ અહાદીસ ઝિક કી જાતી હેં કે મદોં કો औरतों के साथ किस तरह पेश आना चाहिये, મદોં પર ઝરૂર હૈ કે ઇન કા લિહાઝ કરેં और ઇન ઇશાદાતે આલિય્યા કી પાબન્દી કરેં.

હદીસ 18 : બુખારી વ મુસ્લિમ અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ سے راوی، رَسُوْلُ دِلّاهِ صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم نے فرمایا : “औरतों के बारे में तलाफ़ करने की वसियत़ फ़रमाता हूँ तुम मेरी इस वसियत को कबूल करो. वोह पस्ली से पैदा कી गई और पस्लियों में सब से ज़ियादा टेढ़ी ठीपर वाली है अगर तू इसे सीधा करने खले तो तोड़ देगा और अगर वैसी ही रहने दे तो टेढ़ी बाकी रहेगी.”

(صحيح البخاري، كتاب النكاح، باب الوصاة بالنساء، الحديث: ٥١٨٦، ج ٣، ص ٤٥٧)

और मुस्लिम शरीफ़ की दूसरी रिवायत में है के “औरत पस्ली से पैदा की गई, वोह तेरे लिये कभी सीधी नहीं हो सकती अगर तू इसे बरतना चाहे तो इसी हालत में बरत सकता है और सीधा करना चाहे तो तोड़ देगा और तोड़ना तलाक देना है.”

(صحيح مسلم، كتاب الرضاع، باب الوصية بالنساء، الحديث: ٦١- (١٤٦٨)، ص ٧٧٥)

હદીસ 19 : સહીહ મુસ્લિમ મેં ઈન્હીં સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “મુસલ્માન મર્દ ઔરતેં મોમિના કો મબગૂઝ ન રખે અગર ઈસ કી એક આદત બુરી મા'લૂમ હોતી હૈ દૂસરી પસન્દ હોગી.” (صحیح مسلم، کتاب الرضاع، باب الوصية بالنساء، الحديث: 63- (1669)، ص 770) યા'ની તમામ આદતેં ખરાબ નહીં હોંગી જબ કે અચ્છી બુરી હર કિસ્મ કી બાતેં હોંગી તો મર્દ કો યેહ ન ચાહિયે કે ખરાબ હી આદત કો દેખતા રહે બલકે બુરી આદત સે ચશ્મ પોશી કરે ઔર અચ્છી આદત કી તરફ નઝર કરે.

હદીસ 20 : હુઝૂરે અકરમ ﷺ ને ફરમાયા : “તુમ મેં અચ્છે વોહ લોગ હૈં જો ઔરતોં સે અચ્છી તરહ પેશ આઐ.”

(صحیح مسلم، کتاب الرضاع، باب الوصية بالنساء، الحديث: 63- (1669)، ص 770)

હદીસ 21 : સહીહૈન મેં અબ્દુલ્લાહ બિન ઝમઆ رضીલ્લેત્તાલે'એ સે મરવી, રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ફરમાયા : “કોઈ શખ્સ અપની ઔરત કો ન મારે જૈસે ગુલામ કો મારતા હૈ ફિર દૂસરે વક્ત ઈસ સે મુજા-મ-અત કરેગા.”

(صحیح البخاري، کتاب النکاح، باب ما يكره من ضرب النساء، الحديث: 5204، ج 3، ص 670)

“દૂસરી રિવાયત મેં હૈ, “ઔરત કો ગુલામ કી તરહ મારને કા કસ્દ કરતા હૈ [યા'ની ઔસા ન કરે] કે શાયદ દૂસરે વક્ત ઈસે અપના હમ-ખ્વાબ કરે.” (صحیح البخاري، کتاب التفسير، سورة (والشمس وضحاها)، الحديث: 4942، ج 3، ص 378) યા'ની ઝૌજિયત કે તઅલ્લુકાત ઈસ કિસ્મ કે હૈં કે હર એક કો દૂસરે કી હાજત ઔર બાહમ ઔસે મરાસિમ, કે ઈન કો છોડના દુશ્વાર લિહાઝા જો ઈન બાતોં કા ખયાલ કરેગા મારને કા હરગિઝ કસ્દ ન કરેગા.

બચ્ચે કી પરવરિશ કા બયાન⁽¹⁾

હદીસ 1 : ઇમામ અહમદ વ અબૂ દાવૂદ અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) સે રાવી, કે એક ઔરત ને હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) સે અર્ઝ કી : યા રસૂલલ્લાહ ! મેરા યેહ લડકા હૈ મેરા પેટ ઇસ કે લિયે ઝર્ફ થા ઔર મેરે પિસ્તાન ઇસ કે લિયે મશક ઔર મેરી ગોદ ઇસ કી મુહાફિઝ થી ઔર ઇસ કે બાપ ને મુઝે તલાક દે દી ઔર અબ ઇસ કો મુઝ સે છીનના યાહતા હૈ. હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ઇશાદ ફરમાયા : “તૂ ઝિયાદા હકદાર હૈ, જબ તક તૂ નિકાહ ન કરે.”

(سنن أبي داود، كتاب الطلاق، باب من احق بالولد، الحديث: ٢٢٧٦، ج ٢، ص ٤١٣)

હદીસ 2 : સહીહૈન મેં બરાઅ બિન આઝિબ (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) સે મરવી, કે સુલ્હે હુદૈબિયા કે બા'દ દૂસરે સાલ મેં જબ હુઝૂરે અકદસ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ઉમરએ કઝા સે ફારિગ હો કર મક્કએ મુઅઝ્ઝમા સે રવાના હુએ તો હઝરતે હમ્મા (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) કી સાહિબ ઝાદી યયા યયા કહતી પીછે હો લીં. હઝરતે અલી (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) ને ઉન્હે લે લિયા ઔર હાથ પકડ લિયા ફિર હઝરતે અલી વ ઝૈદ બિન હારિસા વ જા'ફરે તય્યાર (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) મેં હર એક ને અપને પાસ રખના યાહા. હઝરતે અલી (રઝા-ઈ) ભાઈ કી લડકી હૈ. હુઝૂરે અકદસ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને લડકી ખાલા કો દિલવાઈ ઔર ફરમાયા કે : “ખાલા બ મન્જિલા માં કે હૈ” ઔર હઝરતે અલી (રઝા-ઈ) ભાઈ કી લડકી હૈ. હુઝૂરે અકદસ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને લડકી ખાલા કો દિલવાઈ ઔર ફરમાયા કે : “તુમ મુઝ સે હો ઔર મૈં તુમ સે” ઔર હઝરતે જા'ફર (રઝા-ઈ) ભાઈ કી લડકી હૈ. હુઝૂરે અકદસ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને લડકી ખાલા કો દિલવાઈ ઔર ફરમાયા કે : “તુમ મેરી સૂરત ઔર સીરત મેં મુશાબેહ હો” ઔર હઝરતે ઝૈદ (રઝા-ઈ) ભાઈ કી લડકી હૈ. હુઝૂરે અકદસ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને લડકી ખાલા કો દિલવાઈ ઔર ફરમાયા કે : “તુમ હમારે ભાઈ ઔર હમારે મૌલા હો” (صحيح البخارى، كتاب المغازى، باب عمرة القضاء، الحديث: ٤٢٥١، ج ٣، ص ٩٤)

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 8, જિ. 2, સ. 252

મસાઇલે ફિફિયા

મસઅલા 1 : બચ્ચે કી પરવરિશ કા હક માં કે લિયે હૈ ખ્વાહ વોહ નિકાહ મેં હો યા નિકાહ સે બાહર હો ગઈ હો હાં અગર વોહ મુરતદા હો ગઈ તો પરવરિશ નહીં કર સક્તી યા કિસી ફિસ્ક મેં મુબ્તલા હૈ જિસ કી વજહ સે બચ્ચે કી તરબિયત મેં ફર્ક આએ મ-સલન ઝાનિયા યા ચોર યા નૌહા કરને વાલી હૈ તો ઉસ કી પરવરિશ મેં ન દિયા જાએ બલ્કે બા'ઝ ફુ-કહા ને ફરમાયા અગર વોહ નમાઝ કી પાબન્દ નહીં તો ઉસ કી પરવરિશ મેં ભી ન દિયા જાએ મગર અસહૂલ યેહ હૈ કે ઉસ કી પરવરિશ મેં ઉસ વક્ત તક રહેગા કે ના સમઝ હો જબ કુછ સમઝને લગે તો અલા-હદા કર લેં, કે બચ્ચા માં કો દેખ કર વોહી આદત ઇખ્તિયાર કરેગા જો ઉસ કી હૈ. યૂંહી માં કી પરવરિશ મેં ઉસ વક્ત ભી ન દિયા જાએ જબ કે બ કસરત બચ્ચે કો છોડ કર ઇધર ઉધર ચલી જાતી હો અગર્યે ઉસ કા જાના કિસી ગુનાહ કે લિયે ન હો મ-સલન વોહ ઔરત મુર્દે નહલાતી હૈ યા જનાઈ હૈ યા ઔર કોઈ એસા કામ કરતી હૈ જિસ કી વજહ સે ઉસે અક્સર ઘર સે બાહર જાના પડતા હૈ યા વોહ ઔરત કનીઝ યા ઉમ્મે વલદ યા મુદબ્બરા હો યા મુકા-તબા હો જિસ સે કબ્લ અકદે કિતાબત બચ્ચા પૈદા હુવા જબ કે વોહ બચ્ચા આઝાદ હો ઔર અગર આઝાદ ન હો તો હક્કે પરવરિશ મૌલા કે લિયે હૈ કે ઉસ કી મિલક હૈ મગર અપની માં સે જુદા ન કિયા જાએ.

(الدرالمختار وردالمختار، كتاب الطلاق، باب الحضانة، ج ٥، ص ٢٥٩-٦١)

و الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب السادس عشر في الحضانة، ج ١، ص ٥٤١، وغيرها)

મસઅલા 2 : અગર બચ્ચે કી માં ને બચ્ચે કે ગૈર મહરમ સે નિકાહ કર લિયા તો ઇસે પરવરિશ કા હક ન રહા ઔર ઇસ કે મહરમ સે નિકાહ કિયા તો હક્કે પરવરિશ બાતિલ ન હુવા. ગૈર મહરમ સે મુરાદ વોહ શખ્સ હૈ કે નસબ કી જિહત સે બચ્ચે કે લિયે મહરમ ન હો અગર્યે રઝાઅ કી જિહત સે મહરમ હો જૈસે ઉસ કી માં ને ઉસ કે રઝા-ઈ ચયા સે શાદી

કર લી તો અબ માં કી પરવરિશ મેં ન રહેગા કે અગર્યે રજાઅ કે લિહાઝ
સે બચ્ચે કા ચયા હૈ મગર ન-સબન અજનબી હૈ ઓર ન-સબી ચયા સે
નિકાહ કિયા તો બાતિલ નહીં.

(الدرالمختار و رد المحتار، کتاب الطلاق، مطلب: شروط الحاضنة، ج ٥، ص ٢٦١)

મસ્અલા 3 : માં અગર મુફત પરવરિશ કરના નહીં ચાહતી ઓર બાપ
ઉજરત દે સકતા હૈ તો ઉજરત દે ઓર તંગદસ્ત હૈ તો માં કે બા'દ જિન કો
હક્કે પરવરિશ હૈ અગર ઉન મેં કોઈ મુફત પરવરિશ કરે તો ઉસ કી
પરવરિશ મેં દિયા જાએ બશર્તે કે બચ્ચે કે ગૈર મહરમ સે ઉસ ને નિકાહ
ન કિયા હો ઓર માં સે કહ દિયા જાએ કે યા મુફત પરવરિશ કર યા
બચ્ચા ફુલાં કો દે દે મગર માં અગર બચ્ચે કો દેખના ચાહે યા ઉસ કી
દેખભાલ કરના ચાહે તો મન્અ નહીં કર સકતે ઓર અગર કોઈ દૂસરી
ઔરત ઐસી ન હો જિસ કો હક્કે પરવરિશ હૈ મગર કોઈ અજનબી
શપ્સ યા રિશ્તેદાર મર્દ મુફત પરવરિશ કરના ચાહતા હૈ તો માં હી કો દેંગે
અગર્યે ઉસ ને અજનબી સે નિકાહ કિયા હો અગર્યે ઉજરત માંગતી હો.

(الدرالمختار و رد المحتار، کتاب الطلاق، مطلب: شروط الحاضنة، ج ٥، ص ٢٦١)

મસ્અલા 4 : જિસ કે લિયે હક્કે પરવરિશ હૈ અગર વોહ ઈન્કાર કરે ઓર
કોઈ દૂસરી ન હો જો પરવરિશ કરે તો પરવરિશ કરને પર મજબૂર કી
જાએગી. યૂંહી અગર બચ્ચે કી માં દૂધ પિલાને સે ઈન્કાર કરે ઓર બચ્ચા
દૂસરી ઔરત કા દૂધ ન લેતા હો યા મુફત કોઈ દૂધ નહીં પિલાતી ઓર
બચ્ચા યા ઉસ કે બાપ કે પાસ માલ નહીં તો માં દૂધ પિલાને પર મજબૂર
કી જાએગી.

(رد المحتار، کتاب الطلاق، مطلب: شروط الحاضنة، ج ٥، ص ٢٦٥)

મસ્અલા 5 : માં કી પરવરિશ મેં બચ્ચા હો ઓર વોહ ઉસ કે બાપ કે
નિકાહ યા ઈદત મેં હો તો પરવરિશ કા મુઆ-વજા નહીં પાએગી વરના
ઇસ કા ભી હક લે સકતી હૈ ઓર દૂધ પિલાને કી ઉજરત ઓર બચ્ચે કા

નફકા ભી ઔર અગર ઉસ કે પાસ રહને કા મકાન ન હો તો યેહ ભી ઔર બચ્ચે કો ખાદિમ કી ઝરૂરત હો તો યેહ ભી ઔર યેહ સબ અખરાજાત અગર બચ્ચે કા માલ હો તો ઉસ સે દિયે જાએં વરના જિસ પર બચ્ચે કા નફકા હૈ ઉસી કે ઝિમ્મે યેહ સબ ભી હૈં.

(الدرالمختار، كتاب الطلاق، باب الحضانة، ج ٥، ص ٢٦٦-٢٦٨)

મસ્અલા 6 : માં ને અગર પરવરિશ સે ઇન્કાર કર દિયા ફિર યેહ ચાહતી હૈ કે પરવરિશ કરે તો રુજૂઅ કર સકતી હૈ.

(ردالمحتار، كتاب الطلاق، باب الحضانة، مطلب: في لزوم اجرة مسكن الحضانة، ج ٥، ص ٢٦٤)

મસ્અલા 7 : માં અગર ન હો યા પરવરિશ કી અહૂલ ન હો યા ઇન્કાર કર દિયા યા અજનબી સે નિકાહ કિયા તો અબ હક્કે પરવરિશ નાની કે લિયે હૈ યેહ ભી ન હો તો નાની કી માં ઉસ કે બા'દ દાદી પરદાદી બ શરાઈત મઝકૂરએ બાલા ફિર હકીકી બહન ભી ફિર અખ્યાફી બહન ફિર સોતેલી બહન ફિર હકીકી બહન કી બેટી ફિર અખ્યાફી બહન કી બેટી ફિર ખાલા યા'ની માં કી હકીકી બહન ફિર અખ્યાફી ફિર સોતેલી ફિર સોતેલી બહન કી બેટી ફિર હકીકી ભતીજી ફિર અખ્યાફી ભાઈ કી બેટી ફિર સોતેલે ભાઈ કી બેટી ફિર ઇસી તરતીબ સે ફૂફિયાં ફિર માં કી ખાલા ફિર બાપ કી ખાલા ફિર માં કી ફૂફિયાં ફિર બાપ કી ફૂફિયાં ઔર ઇન સબ મેં વોહી તરતીબ મલ્હૂઝ હૈ કે હકીકી ફિર અખ્યાફી ફિર સોતેલી. ઔર અગર કોઈ ઔરત પરવરિશ કરને વાલી ન હો યા હો મગર ઇસ કા હક સાકિત હો તો અ-સબાત બિહ તરતીબે ઇર્સ યા'ની બાપ ફિર દાદા ફિર હકીકી ભાઈ ફિર સોતેલા ફિર ભતીજે ફિર ચચા ફિર ઇસ કે બેટે મગર લડકી કો ચચાઝાદ ભાઈ કી પરવરિશ મેં ન દેં ખુસૂસન જબ કે મુશ્તહાત હો ઔર અગર અ-સબાત ભી ન હોં તો ઝવિલ અરહામ કી પરવરિશ મેં દેં મ-સલન અખ્યાફી ભાઈ ફિર ઉસ કા બેટા ફિર માં કા

ચયા ફિર હકીકી મામૂં. ચયા ઔર ફૂફી ઔર મામૂં ઔર ખાલા કી બેટિયોં કો લડકે કી પરવરિશ કા હક નહીં.

(الد رالمختار و رد المختار، كتاب الطلاق، مطلب: في لزوم اجرة مسكن الحضانة، ج ٥، ص ٢٦٩-٢٧١)

મસ્અલા 8 : અગર ચન્દ શખ્સ એક દ-રજે કે હોં તો ઉન મેં જો ઝિયાદા બેહતર હો ફિર વોહ કે ઝિયાદા પરહેઝ ગાર હો ફિર વોહ કે ઉન મેં બડા હો હકદાર હૈ.

(الد رالمختار، كتاب الطلاق، ج ٥، ص ٢٧١)

મસ્અલા 9 : બચ્ચે કી માં અગર એસે મકાન મેં રહતી હૈ કે ઘર વાલે બચ્ચે સે બુગ્ગ રખતે હૈં તો બાપ અપને બચ્ચે કો ઉસ સે લે લેગા યા ઔરત વોહ મકાન છોડ દે ઔર અગર માં ને બચ્ચે કે કિસી રિશ્તેદાર સે નિકાહ ક્રિયા મગર વોહ મહરમ નહીં જબ ભી હક સાકિત હો જાએગા મ-સલન ઉસ કે ચયાઝાદ ભાઈ સે. હાં અગર માં કે બા'દ ઉસી ચયા કે લડકે કા હક હૈ યા બચ્ચા લડકા હૈ તો સાકિત ન હોગા.

(رد المختار، كتاب الطلاق، مطلب: في لزوم اجرة مسكن الحضانة، ج ٥، ص ٢٧٢)

મસ્અલા 10 : અજનબી કે સાથ નિકાહ કરને સે હક્કે પરવરિશ સાકિત હો ગયા થા ફિર ઉસ ને તલાકે બાઈન દે દી યા રજઈ દી મગર ઈદત પૂરી હો ગઈ તો હક્કે પરવરિશ ઔદ કર આએગા (યા'ની દોબારા પરવરિશ કા હક હાસિલ હો જાએગા). (الهداية، كتاب الطلاق، باب الولد من أحق به، ج ٢، ص ٢٨٤، وغيرها).

મસ્અલા 11 : પાગલ ઔર બોહરે કો હક્કે પરવરિશ હાસિલ નહીં ઔર અચ્છે હો ગએ તો હક હાસિલ હો જાએગા. ચૂંહી મુરતદ થા, અબ મુસલ્માન હો ગયા તો પરવરિશ કા હક ઈસે મિલેગા.

(رد المختار، كتاب الطلاق، مطلب: لو كانت الاخوة.. إلخ، ج ٥، ص ٢٧٣)

મસ્અલા 12 : બચ્ચા નાની યા દાદી કે પાસ હૈ ઔર વોહ ખિયાનત કરતી હૈ તો ફૂફી કો ઈખ્તિયાર હૈ કે ઉસ સે લે લે.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب السادس عشر، ج ١، ص ٥٤١)

મસ્અલા 13 : બચ્ચે કા બાપ કહતા હૈ કે ઉસ કી માં ને કિસી સે નિકાહ કર લિયા ઔર માં ઇન્કાર કરતી હૈ તો માં કા કૌલ મો'તબર હૈ ઔર અગર યેહ કહતી હૈ કે નિકાહ તો કિયા થા મગર ઉસ ને તલાક દે દી ઔર મેરા હક ઔદ કર આયા તો અગર ઇતના હી કહા ઔર યેહ ન બતાયા કે કિસ સે નિકાહ કિયા જબ ભી માં કા કૌલ મો'તબર હૈ ઔર અગર યેહ ભી બતાયા કે ફુલાં સે નિકાહ કિયા થા તો અબ જબ તક વોહ શખ્સ તલાક કા ઇકરાર ન કરે મહૂઝ ઉસ ઔરત કા કહના કાફી નહીં.

(الفتاوى الخانية، كتاب النكاح، فصل في الحضانة، ج 1، ص 194)

મસ્અલા 14 : જિસ ઔરત કે લિયે હકકે પરવરિશ હૈ ઉસ કે પાસ લડકે કો ઉસ વક્ત તક રહને દેં, કે અબ ઇસે ઉસ કી હાજત ન રહે યા'ની અપને આપ ખાતા પીતા, પહનતા, ઇસ્તિન્જા કર લેતા હો, ઇસ કી મિકદાર સાત બરસ કી ઉમ્મર હૈ ઔર અગર ઉમ્મર મેં ઇખ્તિલાફ હો તો અગર યેહ સબ કામ ખુદ કર લેતા હો તો ઉસ કે પાસ સે અલા-હદા કર લિયા જાએ વરના નહીં ઔર અગર બાપ લેને સે ઇન્કાર કરે તો જબૂરન ઉસ કે હવાલે કિયા જાએ ઔર લડકી ઉસ વક્ત તક ઔરત કી પરવરિશ મેં રહેગી કે હદે શહવત કો પહોંચ જાએ ઇસ કી મિકદાર નવ બરસ કી ઉમ્મર હૈ ઔર અગર ઇસ ઉમ્મર સે કમ મેં લડકી કા નિકાહ કર દિયા ગયા જબ ભી ઉસી કી પરવરિશ મેં રહેગી જિસ કી પરવરિશ મેં હૈ નિકાહ કર દેને સે હકકે પરવરિશ બાતિલ ન હોગા, જબ તક મર્દ કે કાબિલ ન હો.

(الدر المختار، كتاب الطلاق، باب الحضانة، ج 5، ص 273 والبحر الرائق، كتاب الطلاق، باب الحضانة، ج 4، ص 287، وغيرهما)

મસ્અલા 15 : સાત બરસ કી ઉમ્મર સે બુલૂગ તક લડકા અપને બાપ યા દાદા યા કિસી ઔર વલી કે પાસ રહેગા ફિર જબ બાલિગ હો ગયા ઔર સમઝ-વાલ હૈ કે ફિતના યા બદનામી કા અન્દેશા ન હો ઔર તાદીબ (ઇસ્લાહ, તરબિયત) કી ઝરૂરત ન હો તો જહાં યાહે વહાં રહે ઔર અગર

ઇન બાતોં કા અન્દેશા હો ઔર તાદીબ કી ઝરૂરત હો તો બાપ દાદા વગૈરા કે પાસ રહેગા ખુદ મુખ્તાર ન હોગા મગર બાલિગ હોને કે બા'દ બાપ પર નફકા વાજિબ નહીં અબ અગર અખરાજાત કા મુ-તકફિફલ હો તો તબરોઅ વ એહસાન હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب السادس عشر في الحضانة، ج ١، ص ٥٤٢ والدر المختار، كتاب الطلاق، باب الحضانة، ج ٥، ص ٢٧٧)

યેહ હુકમ ફિક્હી હૈ મગર નઝર બહાલે ઝમાના ખુદ મુખ્તાર ન રખા જાએ, જબ તક ચાલ ચલન અચ્છી તરહ દુસ્ત ન હો લેં ઔર પૂરા વુસૂક ન હો લે, કે અબ ઈસ કી વજહ સે ફિતના વ આર ન હોગા કે આજ કલ અક્સર સોહબતેં મુખરિબે અખ્લાક (અખ્લાક કો બિગાડને વાલી) હોતી હૈં ઔર નૌ ઉમ્રી મેં ફસાદ બહુત જલ્દ સરાયત કરતા હૈ.

મસ્અલા 16 : લડકી નવ બરસ કે બા'દ સે જબ તક કુંવારી હૈ બાપ દાદા ભાઈ વગૈરહુમ કે યહાં રહેગી મગર જબ કે ઉમ્ર રસીદા હો જાએ ઔર ફિતને કા અન્દેશા ન હો તો ઉસે ઇખ્તિયાર હૈ જહાં ચાહે રહે ઔર લડકી સચ્ચિબ હૈ મ-સલન બેવા હૈ ઔર ફિતને કા અન્દેશા ન હો તો ઉસે ઇખ્તિયાર હૈ, વરના બાપ દાદા વગૈરા કે યહાં રહે ઔર યેહ હમ પહલે બયાન કર ચુકે કે ચચા કે બેટે કો લડકી કે લિયે હક્કે પરવરિશ નહીં યેહી હુકમ અબ ભી હૈ કે વોહ મહરમ નહીં બલ્કે ઝરૂર હૈ કે મહરમ કે પાસ રહે ઔર મહરમ ન હો તો કિસી સિકલ અમાનત દાર ઔરત કે પાસ રહે જો ઉસ કી ઇફ્ફત કી હિફાઝત કર સકે ઔર અગર લડકી એસી હો, કે ફસાદ કા અન્દેશા ન હો તો ઇખ્તિયાર હૈ. ૨૭૭

(الدر المختار و رد المختار، كتاب الطلاق، مطلب: لو كانت الاخوة... الخ، ج ٥، ص ٢٧٧ و الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب السادس عشر في الحضانة، ج ١، ص ٤٢)

મસ્અલા 17 : લડકા બાલિગ ન હુવા મગર કામ કે કાબિલ હો ગયા હૈ તો બાપ ઉસે કિસી કામ મેં લગા દે જો કામ સિખાના ચાહે ઉસ કે

જાનને વાલોં કે પાસ ભેજ દે, કે ઉન સે કામ સીખે નોકરી યા મઝદૂરી કે કાબિલ હો ઔર બાપ ઉસ સે નોકરી યા મઝદૂરી કરાના ચાહે તો નોકરી યા મઝદૂરી કરાએ ઔર જો કમાએ ઉસ પર સર્ફ કરે ઔર બચ રહે તો ઉસ કે લિયે જમ્મ કરતા રહે ઔર અગર બાપ જાનતા હૈ કે મેરે પાસ ખર્ચ હો જાએગા તો કિસી ઔર કે પાસ અમાનત રખ દે.

(الدَّرَالْمَخْتَار، كِتَابُ الطَّلَاق، بَابُ الْحِضَانَةِ، ج ٥، ص ٢٧٨) મગર સબ સે મુકદ્દમ યેહ હૈ કે બચ્ચોં કો કુરઆને મજીદ પઢાએ ઔર દીન કી ઝરૂરી બાતેં સિખાઈ જાએં રોઝા વ નમાઝ વ તહારત ઔર બૈઅ વ ઈજારા વ દીગર મુઆ-મલાત કે મસાઈલ જિન કી રોઝમર્દા હાજત પડતી હૈ ઔર ના વાકિફી સે ખિલાફે શર-અ અમલ કરને કે જુર્મ મેં મુબતલા હોતે હેં ઉન કી તા'લીમ હો અગર દેખેં કે બચ્ચે કો ઈલ્મ કી તરફ રુજહાન હૈ ઔર સમઝદાર હૈ તો ઈલ્મે દીન કી ખિદમત સે બઢ કર ક્યા કામ હૈ ઔર અગર ઈસ્તિતાઅત ન હો તો તસ્દીહ વ તા'લીમે અકાઈદ ઔર ઝરૂરી મસાઈલ કી તા'લીમ કે બા'દ જિસ જાઈઝ કામ મેં લગાએં ઈજ્તિયાર હૈ.

મસ્અલા 18 : લડકી કો ભી અકાઈદ વ ઝરૂરી મસાઈલ સિખાને કે બા'દ કિસી ઔરત સે સિલાઈ ઔર નક્શો નિગાર વગૈરા એસે કામ સિખાએં જિન કી ઔરતોં કો અક્સર ઝરૂરત પડતી હૈ ઔર ખાના પકાને ઔર દીગર ઉમૂરે ખાના દારી મેં ઉસ કો સલીકા હોને કી કોશિશ કરેં, કે સલીકા વાલી ઔરત જિસ ખૂબી સે ઝિન્દગી બસર કર સકતી હૈ બદ સલીકા નહીં કર સકતી. (ردالمختار، كِتَابُ الطَّلَاق، مَطْلَبُ: لَوْ كَانَتْ... إلخ، ج ٥، ص ٢٧٩).

મસ્અલા 19 : લડકી કો નોકર ન રખાએં કે જિસ કે પાસ નોકર રહેગી કભી એસા ભી હોગા કે મર્દ કે પાસ તન્હા રહે ઔર યેહ બડે એબ કી બાત હૈ. (ردالمختار، كِتَابُ الطَّلَاق، مَطْلَبُ: لَوْ كَانَتْ الْإِخْوَةُ... إلخ، ج ٥، ص ٢٧٩).

મસ્અલા 20 : ઝમાનએ પરવરિશ મેં બાપ યેહ ચાહતા હૈ કે ઔરત સે બચ્ચા લે કર કહીં દૂસરી જગહ ચલા જાએ તો ઉસ કો યેહ ઈજ્તિયાર

હાસિલ નહીં ઔર અગર ઔરત ચાહતી હૈ કે બચ્ચે કો લે કર દૂસરે શહર કો ચલી જાએ ઔર દોનોં શહરોં મેં ઇતના ફાસિલા હૈ કે બાપ અગર બચ્ચે કો દેખના ચાહે તો દેખ કર રાત આને સે પહલે વાપસ આ સકતા હૈ તો લે જા સકતી હૈ ઔર ઇસ સે ઝિયાદા ફાસિલા હૈ તો ખુદ ભી નહીં જા સકતી. યેહી હુકમ એક ગાઉં સે દૂસરે ગાઉં યા ગાઉં સે શહર મેં જાને કા હૈ કે કરીબ હૈ તો જાઈજ હૈ વરના નહીં. ઔર શહર સે ગાઉં મેં બિગૈર ઇજાઝત નહીં લે જા સકતી, હાં અગર જહાં જાના ચાહતી હૈ વહાં ઉસ કા મયકા હૈ ઔર વહીં ઉસ કા નિકાહ હુવા હૈ તો લે જા સકતી હૈ ઔર અગર ઉસ કા મયકા હૈ મગર વહાં નિકાહ નહીં હુવા બલ્કે નિકાહ કહીં ઔર હુવા હૈ તો ન મયકે લે જા સકતી હૈ, ન વહાં જહાં નિકાહ હુવા, માં કે ઇલાવા કોઈ ઔર પરવરિશ કરને વાલી લે જાના ચાહતી હો તો બાપ કી ઇજાઝત સે લે જા સકતી હૈ. મુસલ્માન યા ઝિમ્મી ઔરત બચ્ચે કો દારુલ હર્બ મેં મુત્લકન નહીં લે જા સકતી, અગર્યે વહીં નિકાહ હુવા હો.

(الدر المختار وردالمختار، كتاب الطلاق، مطلب: لو كانت الاخوة... إلخ، ج ٥، ص ٢٧٩، وغيره)

મસ્અલા 21 : ઔરત કો તલાક દે દી ઉસ ને કિસી અજનબી સે નિકાહ કર લિયા તો બાપ બચ્ચે કો ઉસ સે લે કર સફર મેં લે જા સકતા હૈ જબ કે કોઈ ઔર પરવરિશ કા હકદાર ન હો વરના નહીં.

(الدر المختار، كتاب الطلاق، باب الحضنة، ج ٥، ص ٢٨١)

મસ્અલા 22 : જબ પરવરિશ કા ઝમાના પૂરા હો ચુકા ઔર બચ્ચા બાપ કે પાસ આ ગયા તો બાપ પર યેહ વાજિબ નહીં કે બચ્ચે કો ઉસ કી માં કે પાસ ભેજે ન પરવરિશ કે ઝમાને મેં માં પર બાપ કે પાસ ભેજના લાઝિમ થા હાં અગર એક કે પાસ હૈ ઔર દૂસરા ઉસે દેખના ચાહતા હૈ તો દેખને સે મન્અ નહીં કિયા જા સકતા. (الدر المختار، كتاب الطلاق، باب الحضنة، ج ٥، ص ٢٧٢)

મસ્અલા 23 : ઔરત બચ્ચે કો ગહવારે મેં લિટા કર બાહર ચલી ગઈ ગહવારા ગિરા ઔર બચ્ચા મર ગયા તો ઔરત પર તાવાન નહીં કે ઉસ ને ખુદ ઝાએઝ નહીં કિયા. (الفتاوى الخانية، كتاب النكاح، فصل في الحضنة، ج ١، ص ١٩٤)

તલાક કા બયાન⁽¹⁾

اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ

اَلطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ ۖ فَاِمْسَاكِ بِمَعْرُوفٍ
اَوْ تَسْرِيْهِ بِاِحْسَانٍ⁽²⁾

(પ ૨, البقرة: ૨૨૯)

તલાક (જિસ કે બા'દ રજઅત હો સકે) દો
બાર તક હૈ ફિર ભલાઈ કે સાથ રોક લેના હૈ
યા નિકોઈ (અચ્છે સુલૂક) કે સાથ છોડ દેના.

और ફरમાता હૈ :

فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهٗ مِنْ بَعْدُ
حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهٗ ۚ فَاِنْ طَلَّقَهَا
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا اَنْ يَّتَرَاجَعَا اِنْ
ظَنَّا اَنْ يُقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ۚ وَتِلْكَ
حُدُوْدُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُوْنَ⁽³⁾
(પ ૨, البقرة: ૨૩૦)

ફિર અગર તીસરી તલાક દી તો ઈસ કે
બા'દ વોહ ઔરત ઉસે હલાલ ન હોગી
જબ તક દૂસરે શોહર સે નિકાહ ન કરે
ફિર અગર દૂસરે શોહર ને તલાક દે દી તો
ઉન દોનોં પર ગુનાહ નહીં કે દોનોં આપસ
મેં નિકાહ કર લેં અગર યેહ ગુમાન હો, કે
અલ્લાહ કે હુદૂદ કો કાઈમ રખેંગે ઔર
યેહ અલ્લાહ કી હદેં હેં, ઉન લોગોં કે લિયે
બયાન કરતા હૈ જો સમજદાર હેં.

①.... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 8, જિ. 2, સ. 107

②.... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : યેહ તલાક દો બાર તક હૈ ફિર ભલાઈ કે સાથ રોક
લેના હૈ યા નિકોઈ (અચ્છે સુલૂક) કે સાથ છોડ દેના હૈ.

③.... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ફિર અગર તીસરી તલાક ઉસે દી તો અબ વોહ
ઔરત ઈસે હલાલ ન હોગી જબ તક દૂસરે ખાવન્દ કે પાસ ન રહે ફિર વોહ દૂસરા અગર
ઉસે તલાક દે દે તો ઉન દોનોં પર ગુનાહ નહીં કે ફિર આપસ મેં મિલ જાએ અગર
સમજતે હો, કે અલ્લાહ કી હદેં નિબાહેંગે ઔર યેહ અલ્લાહ કી હદેં હેં જિન્હેં બયાન કરતા
હૈ દાનિશ મન્દોં કે લિયે.

और फ़रमाता है :

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَبُغْنَ أَجَلَهُنَّ
فَأُمْسِكُوهُنَّ بِعُرُوفٍ أَوْ سِرِّ حُوهُنَّ
بِعُرُوفٍ وَلَا تَسْكُوهُنَّ ضَرَارًا
لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ
نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا
وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا
أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ
يُعْظِمُ بِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْبُدُوا اللَّهَ
اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱)

(પ ૨, બકરા: ૨૩૧)

और फ़रमाता है :

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَبُغْنَ
أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْصُلُوهُنَّ أَنْ

और जब तुम औरतों को तलाक दो और उन की भीआद पूरी होने लगे तो उन्हें भलाઈ के साथ रोक लो या भूभी के साथ छोड़ दो और उन्हें जरूर देने के लिये न रोको के हद से गुजर जाओ और जो ऐसा करेगा उस ने अपनी जान पर जुल्म किया और अद्लाह की आयतों को ठट्ठा न बनाओ और अद्लाह की ने'मत जो तुम पर है उसे याद करो और वोह जो उस ने किताब व हिकमत तुम पर उतारी तुम्हें नसीहत देने को और अद्लाह से उरते रहो और जान लो, के अद्लाह हर शै को जानता है.

और जब औरतों को तलाक दो और उन की भीआद पूरी हो जाये तो ऐ औरतों के वालियो ! उन्हें शोहरों से निकाल करने से

① .... તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઔર જબ તુમ ઔરતોં કો તલાક દો ઔર ઉન કી મીઆદ આ લગે તો ઉસ વક્ત તક યા ભલાઈ કે સાથ રોક લો યા નિકોઈ (અચ્છે સુલૂક) કે સાથ છોડ દો ઔર ઉન્હેં ઝરર દેને કે લિયે રોકના ન હો, કે હદ સે બઢો ઔર જો ઐસા કરે વોહ અપના હી નુકસાન કરતા હૈ ઔર અદલાહ કી આયતોં કો ઠઠ્ઠા ન બના લો ઔર યાદ કરો અદલાહ કા એહસાન જો તુમ પર હૈ ઔર વોહ જો તુમ પર કિતાબ વ હિકમત ઉતારી તુમ્હેં નસીહત દેને કો ઔર અદલાહ સે ડરતે રહો ઔર જાન રખો, કે અદલાહ સબ કુછ જાનતા હૈ.

يَنْكِحَنَّ أَرْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا
بَيْنَهُمْ بِالْعُرُوفِ ۖ ذَٰلِكَ يُوعَظُ
بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكُمْ أَزْكَ لَكُمْ وَ
أَظْهَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ (١)

(پ ٢، البقرة ٢٣٢)

ન રોકો જબ કે આપસ મેં મુવાફિકે શર-અ
રિઝામન્દ હો જાએં યેહ ઉસ કો નસીહત
કી જાતી હૈ જો તુમ મેં સે અલ્લાહ ઓર
ક્રિયામત કે દિન પર ઈમાન રખતા હો યેહ
તુમ્હારે લિયે ઝિયાદા સુથરા ઓર પાકીઝા
હૈ ઓર અલ્લાહ જાનતા હૈ ઓર તુમ નહીં
જાનતે

અહાદીસ

હદીસ 1 : દારે કુતની મુઆઝ રَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, હુઝૂરે અકદસ
(عَزَّوَجَلَّ) ને ફરમાયા : “ઐ મુઆઝ ! કોઈ ચીઝ અલ્લાહ (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)
ને ગુલામ આઝાદ કરને સે ઝિયાદા પસન્દીદા રૂએ ઝમીન પર પૈદા નહીં કી
ઓર કોઈ શૈ રૂએ ઝમીન પર તલાક સે ઝિયાદા ના પસન્દીદા પૈદા ન કી.”

(سنن الدار قطنی، کتاب الطلاق، الحديث: ٣٩٩، ج ٤، ص ٤٠)

હદીસ 2 : અબૂ દાવૂદ ને ઈબ્ને ઉમર રَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કી કે
હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા કે “તમામ હલાલ ચીઝોં મેં ખુદા
કે નઝદીક ઝિયાદા ના પસન્દીદા તલાક હૈ.”

(سنن أبي داود، کتاب الطلاق، باب كراهية الطلاق، الحديث: ٢١٧٨، ج ٢، ص ٣٧٠)

હદીસ 3 : ઈમામ અહમદ જાબિર રَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી કે હુઝૂર
(صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા કે ઈબ્લીસ અપના તખ્ત પાની પર
બિઘાતા હૈ ઓર અપને લશ્કર કો ભેજતા હૈ ઓર સબ સે ઝિયાદા મર્તબે વાલા

①.... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર જબ તુમ ઓરતોં કો તલાક દો ઓર ઉન કી
મીઆદ પૂરી હો જાએ તો ઐ ઓરતોં કે વાલિયો ઉન્હેં ન રોકો ઈસ સે કે અપને શોહરોં સે
નિકાહ કર લેં જબ કે આપસ મેં મુવાફિકે શર-અ રિઝામન્દ હો જાએં યેહ નસીહત ઉસે દી
જાતી હૈ જો તુમ મેં સે અલ્લાહ ઓર ક્રિયામત પર ઈમાન રખતા હો યેહ તુમ્હારે લિયે
ઝિયાદા સુથરા ઓર પાકીઝા હૈ ઓર અલ્લાહ જાનતા હૈ ઓર તુમ નહીં જાનતે.

ઉસ કે નઝદીક વોહ હૈ જિસ કા ફિતના બડા હોતા હૈ. ઉન મેં એક આ કર કહતા હૈ મેં ને યેહ કિયા, યેહ કિયા. ઇબ્લીસ કહતા હૈ તૂને કુછ નહીં કિયા. દૂસરા આતા હૈ ઔર કહતા હૈ મેં ને મર્દ ઔર ઔરત મેં જુદાઈ ડાલ દી. ઉસે અપને કરીબ કર લેતા હૈ ઔર કહતા હૈ, હાં તૂ હૈ.

(المسند للإمام أحمد بن حنبل، مسند جابر بن عبد الله، الحديث: ٤٣٨٤، ج ٥، ص ٥٢)

હદીસ 4 : તિરમિઝી ને અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી કે હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા કે “હર તલાક વાકેઅ હૈ મગર મા’તૂહ [યા’ની બોહરે] કી ઔર ઉસ કી જિસ કી અકલ જાતી રહી યા’ની મજનૂન કી.”

(جامع الترمذي، كتاب الطلاق... إلخ، باب ما جاء في طلاق المعتوه، الحديث: ١١٩٥، ج ٢، ص ٤٠٤)

હદીસ 5 : ઇમામ અહમદ વ તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ વ ઇબ્ને માજહ વ દારિમી સૌબાન رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રાવી, રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરમાયા : “જો ઔરત બિગૈર કિસી હરજ કે શોહર સે તલાક કા સુવાલ કરે ઉસ પર જન્ત કી ખુશ્બૂ હરામ હૈ.”

(جامع الترمذي، كتاب الطلاق... إلخ، باب ما جاء في المختلعات، الحديث: ١١٩٠، ج ٢، ص ٤٠٢)

હદીસ 6 : બુખારી વ મુસ્લિમ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે રિવાયત કરતે હૈં કે ઉન્હોં ને અપની જૌજા કો હૈઝ કી હાલત મેં તલાક દે દી થી. હઝરતે ઉમર رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ને રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) સે ઇસ વાકિઅ કો ઝિક કિયા હુઝૂર (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ઇસ પર ગઝબ ફરમાયા ઔર યેહ ઇશાદ ફરમાયા કે ઉસ સે રજઅત કર લે ઔર રોકે રખે યહાં તક કે પાક હો જાએ. ફિર હૈઝ આએ ઔર પાક હો જાએ. ઇસ કે બા’દ અગર તલાક દેના યાહે તો તહારત કી હાલત મેં જિમાઅ સે પહલે તલાક દે.

(صحيح البخاري، كتاب التفسير، سورة الطلاق، الحديث: ٤٩٠٨، ج ٣، ص ٣٥٧)

હદીસ 7 : નસાઈ ને મહમૂદ બિન લુબૈદ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે રિવાયત કી, કે રસૂલુલ્લાહ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) કો યેહ ખબર પહોંચી કે એક શખ્સ ને

અપની જોજા કો ત્રીન તલાકેં એક સાથ દે દીં ઇસ કો સુન કર ગુસ્સે મેં ખડે હો ગએ ઔર યેહ ફરમાયા કે કિતાબુલ્લાહ સે ખેલ કરતા હે હાલાંકે મેં તુમહારે અન્દર અભી મૌજૂદ હૂં.

(سنن النسائي، كتاب الطلاق، الثلاث المجموعة وما فيه من التعليل، الحديث: ٣٣٩٨، ص ٥٥٤)

હદીસ 8 : ઇમામ માલિક رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ મુઅત્તા મેં રિવાયત કરતે હેં કે એક શખ્સ ને હઝરતે અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا સે કહા મેં ને અપની ઔરત કો સો 100 તલાકેં દે દીં આપ ક્યા હુકમ દેતે હેં ? ફરમાયા કે તેરી ઔરત ત્રીન તલાકોં સે બાઈન હો ગઈ ઔર સત્તાનવે તલાક કે સાથ તૂને અલ્લાહ (عَزَّ وَجَلَّ) કી આયતોં સે ઠઠ્ઠા ક્રિયા

(الموطأ لإمام مالك، كتاب الطلاق، باب ما جاء في البتة، الحديث: ١١٩٢، ج ٢، ص ٩٨).

અહકામે ફિક્હિયા

નિકાહ સે ઔરત શોહર કી પાબન્દ હો જાતી હે. ઇસ પાબન્દી કે ઉઠા દેને કો તલાક કહતે હેં ઔર ઇસ કે લિયે કુછ અલ્ફાઝ મુકરર હેં જિન કા બયાન આગે આએગા. ઇસ કી દો સૂરતેં હેં એક યેહ કે ઉસી વક્ત નિકાહ સે બાહર હો જાએ ઇસે બાઈન કહતે હેં. દુવુમ યેહ કે ઇદત ગુઝરને પર બાહર હોગી, ઇસે રજઈ કહતે હેં.

મસ્અલા 1 : તલાક દેના જાઈઝ હૈ મગર બે વજહે શર-ઈ મન્હૂઅ હૈ (યા'ની જબ તક કોઈ શર-ઈ ઉઝર ન હો તો તલાક દેના મન્હૂઅ હૈ) ઔર વજહે શર-ઈ હો તો મુબાહ (જાઈઝ) બલકે બા'ઝ સૂરતોં મેં મુસ્તહબ મ-સલન ઔરત ઉસ કો યા ઔરોં કો ઇઝા દેતી યા નમાઝ નહીં પડતી હૈ. અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ફરમાતે હેં કે બે નમાઝી ઔરત કો તલાક દે દૂં ઔર ઉસ કા મહર મેરે ઝિમ્મે બાકી હો, ઇસ હાલત કે સાથ દરબારે ખુદા મેં મેરી પેશી હો તો યેહ ઇસ સે બેહતર હૈ કે ઉસ કે સાથ ઝિન્દગી બસર કરૂં. ઔર બા'ઝ સૂરતોં મેં તલાક દેના વાજિબ હૈ મ-સલન શોહર

ના મર્દ યા હીજડા હૈ યા ઇસ પર કિસી ને જાદૂ યા અમલ કર દિયા હૈ કે જિમાઅ કરને પર કાદિર નહીં ઔર ઇસ કે ઇઝાલે કી ભી કોઈ સૂરત નઝર નહીં આતી કે ઇન સૂરતોં મેં તલાક ન દેના સખ્ત તકલીફ પહોંચાના હૈ.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤١٤-٤١٧، وغيره)

મસ્અલા 2 : તલાક કી તીન કિસ્મેં હેં :

(1) હસન. (2) અહસન. (2) બિદઈ.

જિસ તુહર (પાકી કી હાલત) મેં વતી ન કી હો ઉસ મેં એક તલાક રજઈ દે ઔર છોડે રહે યહાં તક કે ઇદત ગુઝર જાએ, યેહ અહસન હૈ.

ઔર ગૈર મૌતૂઆ કો તલાક દી અગર્યે હૈઝ કે દિનોં મેં દી હો યા મૌતૂઆ (ઐસી ઔરત જિસ સે સોહબત કી ગઈ હો ઉસ) કો તીન તુહર મેં તીન તલાકેં દી. બશર્તે કે ન ઇન તુહરોં મેં વતી કી હો ન હૈઝ મેં યા તીન મહીને મેં તીન તલાકેં ઉસ ઔરત કો દી જિસે હૈઝ નહીં આતા મ-સલન ના બાલિગા યા હમ્લ વાલી હૈ યા ઇયાસ કી ઉમ્મ કો પહોંચ ગઈ તો યેહ સબ સૂરતેં તલાકે હસન કી હેં. હમ્લ વાલી યા સિને ઇયાસ વાલી (ઐસી ઉમ્મ જિસ મેં હૈઝ આના બન્દ હો જાએ ઇસ) કો વતી કે બા'દ તલાક દેને મેં કરાહત નહીં. યૂંહી અગર ઉસ કી ઉમ્મ નવ સાલ સે કમ કી હો તો કરાહત નહીં ઔર નૌ બરસ યા ઝિયાદા કી ઉમ્મ હૈ મગર અભી હૈઝ નહીં આયા હૈ તો અફઝલ યેહ હૈ કે વતી વ તલાક મેં એક મહીને કા ફાસિલા હો.

બિદઈ યેહ કે એક તુહર મેં દો યા તીન તલાક દે દે, તીન દફ્આ મેં યા દો દફ્આ યા એક હી દફ્આ મેં ખ્વાહ તીન બાર લફઝ કહે યા યૂં કહ દિયા કે તુઝે તીન તલાકેં યા એક હી તલાક દી મગર ઉસ તુહર મેં વતી કર ચુકા હૈ યા મૌતૂઆ કો હૈઝ મેં તલાક દી યા તુહર હી મેં તલાક દી મગર ઉસ સે પહલે જો હૈઝ આયા થા ઉસ મેં વતી કી થી યા ઉસ હૈઝ મેં તલાક દી થી યા યેહ સબ બાતેં નહીં મગર તુહર મેં તલાકે બાઈન દી.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤١٩-٤٢٤، وغيره)

મસ્અલા ૩ : હૈઝ મેં તલાક દી તો રજઅત (ઇદત કે અન્દર રુજૂઅ કરના) વાજિબ હૈ કે ઇસ હાલત મેં તલાક દેના ગુનાહ થા અગર તલાક દેના હી હૈ તો ઉસ હૈઝ કે બા'દ તુહર ગુઝર જાએ ફિર હૈઝ આ કર પાક હો અબ દે સકતા હૈ. યેહ ઉસ વક્ત હૈ કે જિમાઅ સે રજઅત કી હો ઔર અગર કૌલ યા બોસા લેને યા છૂને સે રજઅત કી હો તો ઇસ હૈઝ કે બા'દ જો તુહર હૈ ઉસ મેં ભી તલાક દે સકતા હૈ. ઇસ કે બા'દ દૂસરે તુહર કે ઇન્તિઝાર કી હાજત નહીં. (الجوهرة النيرة، كتاب الطلاق، الجزء الثاني، ص ૬૧، وغيرها)

મસ્અલા ૪ : મૌતૂઆ સે કહા તુઝે સુન્નત કે મુવાફિક દો યા તીન તલાકેં. અગર ઉસે હૈઝ આતા હૈ તો હર તુહર મેં એક વાકેઅ હોગી પહલી ઉસ તુહર મેં પડેગી જિસ મેં વતી ન કી હો ઔર અગર યેહ કલામ ઉસ વક્ત કહા કે પાક થી ઔર ઇસ તુહર મેં વતી ભી નહીં કી હૈ તો એક ફૌરન વાકેઅ હોગી. ઔર અગર ઉસ વક્ત ઉસે હૈઝ હૈ યા પાક હૈ મગર ઉસ તુહર મેં વતી કર ચુકા હૈ તો અબ હૈઝ કે બા'દ પાક હોને પર પહલી તલાક વાકેઅ હોગી ઔર ગૈર મૌતૂઆ હૈ યા ઉસે હૈઝ નહીં આતા તો એક ફૌરન વાકેઅ હોગી, અગર્યે ગૈર મૌતૂઆ કો ઇસ વક્ત હૈઝ હો ફિર અગર ગૈર મૌતૂઆ હૈ તો બાકી ઉસ વક્ત વાકેઅ હોગી કે ઉસ સે નિકાહ કરે ક્યૂંકે પહલી હી તલાક સે બાઈન હો ગઈ ઔર નિકાહ સે નિકલ ગઈ દૂસરી કે લિયે મહલ ન રહી ઔર અગર મૌતૂઆ હૈ મગર હૈઝ નહીં આતા તો દૂસરે મહીને મેં દૂસરી ઔર તીસરે મહીને મેં તીસરી વાકેઅ હોગી ઔર અગર ઇસ કલામ સે યેહ નિયત કી, કે તીનોં અભી પડ જાએ યા હર મહીને કે શુરૂઅ મેં એક વાકેઅ હો તો યેહ નિયત ભી સહીહ હૈ. (الدرا المختار، كتاب الطلاق، ج ૬، ص ૬૨૧) મગર ગૈર મૌતૂઆ મેં યેહ નિયત, કે હર માહ કે શુરૂઅ મેં એક વાકેઅ હો, બેકાર હૈ કે વોહ પહલી હી સે બાઈન હો જાએગી (યા'ની નિકાહ સે નિકલ જાએગી) ઔર મહલ ન

રહેગી (યા'ની તલાક કા મહલ ન રહેગી).

મસ્અલા 5 : તલાક કે લિયે શર્ત યેહ હૈ કે શોહર આકિલ બાલિગ હો, ના બાલિગ યા મજનૂન ન ખુદ તલાક દે સકતા હૈ, ન ઉસ કી તરફ સે ઉસ કા વલી. મગર નશે વાલે ને તલાક દી તો વાકેઅ હો જાએગી કે યેહ આકિલ કે હુકમ મેં હૈ ઔર નશા ખ્વાહ શરાબ પીને સે હો યા બંગ વગૈરા કિસી ઔર ચીઝ સે. અફૂન કી પીનક મેં તલાક દે દી જબ ભી વાકેઅ હો જાએગી તલાક મેં ઔરત કી જાનિબ સે કોઈ શર્ત નહીં ના બાલિગા હો યા મજનૂના, બહરહાલ તલાક વાકેઅ હોગી.

(الدر المختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤٢٧-٤٣٨ و الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب الاول، فصل فيمن يقع طلاقه، ج ١، ص ٣٥٣)

મસ્અલા 6 : કિસી ને મજબૂર કર કે ઇસે નશા પિલા દિયા યા હાલતે ઇઝતિરાર મેં પિયા (મ-સલન પ્યાસ સે મર રહા થા ઔર પાની ન થા) ઔર નશે મેં તલાક દે દી તો સહીહ યેહ હૈ કે વાકેઅ ન હોગી.

(ردالمحتار، کتاب الطلاق، مطلب: في الحشيشة والأفيون والبنج، ج ٤، ص ٤٣٣)

મસ્અલા 7 : યેહ શર્ત નહીં કે મર્દ આઝાદ હો ગુલામ ભી અપની ઝૌજા કો તલાક દે સકતા હૈ ઔર મૌલા ઉસ કી ઝૌજા કો તલાક નહીં દે સકતા. ઔર યેહ ભી શર્ત નહીં કે ખુશી સે તલાક દી જાએ બલ્કે ઇકરાહે શર-ઈ (યા'ની કોઈ શખ્સ કિસી કો સહીહ ધમ્કી દે, કે અગર તૂને તલાક ન દી તો મેં તુઝે માર ડાલૂંગા યા હાથ પાઉં તોડ દૂંગા યા નાક, કાન વગૈરા કોઈ ઉઝૂવ કાટ ડાલૂંગા યા સપ્ત માર મારૂંગા ઔર યેહ સમજતા હો, કે યેહ કહને વાલા જો કુછ કહતા હૈ કર ગુઝરેગા) કી સૂરત મેં ભી તલાક વાકેઅ હો જાએગી.

(الجوهر النيرة، کتاب الطلاق، الجزء الثاني، ص ٤١)

મસ્અલા 8 : અલ્લાહે તલાક બતૌરે હઝલ કહે યા'ની ઉન સે દૂસરે મા'ના કા ઇરાદા કિયા જો નહીં બન સકતે જબ ભી તલાક હો ગઈ. યૂંહી ખફીહુલ અક્લ (કમ અક્લ) કી તલાક ભી વાકેઅ હૈ ઔર બોહરા મજનૂન

કે હુકમ મેં હૈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الطلاق، مطلب: في المسائل التي تصح مع الاكراه، ج ٤، ص ٤٣٨-٤٣٩)

મસ્અલા 9 : ગૂંગે ને ઇશારે સે તલાક દી હો ગઈ જબ કે લિખના ન જાનતા હો, ઔર લિખના જાનતા હો તો ઇશારે સે ન હોગી બલકે લિખને સે હોગી. (فتح القدير، کتاب الطلاق، فصل ويقع طلاق كل زوج... إلخ، ج ٣، ص ٣٤٨)

મસ્અલા 10 : કોઈ ઔર લફઝ કહના ચાહતા હૈ, ઝબાન સે લફઝે તલાક નિકલ ગયા યા લફઝે તલાક બોલા મગર ઇસ કે મા'ના નહીં જાનતા યા સહવન (ભૂલ કર) યા ગફલત મેં કહા ઇન સબ સૂરતોં મેં તલાક વાકેઅ હો ગઈ.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤٣٥)

મસ્અલા 11 : મરીઝ જિસ કા મરઝ ઇસ હદ કો ન પહોંચા હો, કે અક્લ જાતી રહે ઉસ કી તલાક વાકેઅ હૈ. કાફિર કી તલાક વાકેઅ હૈ યા'ની જબ કે મુસલમાન કે પાસ મુકદ્દમા પેશ હો તો તલાક કા હુકમ દેગા.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤٣٦)

મસ્અલા 12 : મજનૂન ને હોશ કે ઝમાને મેં કિસી શર્ત પર તલાક મુઅલ્લક કી થી ઔર વોહ શર્ત ઝમાનએ જુનૂન મેં પાઈ ગઈ તો તલાક હો ગઈ. મ-સલન યેહ કહા થા કે અગર મેં ઇસ ઘર મેં જાઊં તો તુઝે તલાક હૈ ઔર અબ જુનૂન કી હાલત મેં ઉસ ઘર મેં ગયા તો તલાક હો ગઈ. હાં અગર હોશ કે ઝમાને મેં યેહ કહા થા કે મેં મજનૂન હો જાઊં તો તુઝે તલાક હૈ તો મજનૂન હોને સે તલાક ન હોગી.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الطلاق، مطلب: في الحشيشة والأفيون والبنج، ج ٤، ص ٤٣٧)

મસ્અલા 13 : મજનૂન નામદ હૈ યા ઉસ કા ઉઝ્વે તનાસુલ કટા હુવા હૈ યા ઔરત મુસલમાન હો ગઈ ઔર મજનૂન કે વાલિદૈન ઇસ્લામ સે મુન્કિર હેં તો ઇન સૂરતોં મેં કાઝી તફરીક (જુદા) કર દેગા ઔર યેહ તફરીક તલાક હોગી.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤٣٧)

મસ્અલા 14 : સરસામ (એક બીમારી જિસ સે દિમાગ મેં વરમ આ જાતા હૈ) વ બરસામ (એક બીમારી જિસ સે ફેફડોં મેં વરમ આ જાતા હૈ) ઓર સીને મેં દર્દ હોતા હૈ) યા કિસી ઓર બીમારી મેં જિસ મેં અક્લ જાતી રહી યા ગશી કી હાલત મેં યા સોતે મેં તલાક દે દી તો વાકેઅ ન હોગી યૂંહી અગર ગુસ્સા ઈસ હદ કા હો, કે અક્લ જાતી રહે તો વાકેઅ ન હોગી.

(الدر المختار و رد المحتار، کتاب الطلاق، مطلب: في طلاق المدهوش، ج ٤، ص ٤٣٨)

આજ કલ અક્સર લોગ તલાક દે બૈઠતે હૈં બા'દ કો અફસોસ કરતે ઓર તરહ તરહ કે હીલે સે યેહ ફતવા લિયા યાહતે હૈં કે તલાક વાકેઅ ન હો. એક ઉઝર અક્સર યેહ ભી હોતા હૈ કે ગુસ્સે મેં તલાક દી થી. મુફતી કો યાહિયે યેહ અમ્ર મલ્હૂઝ રખે કે મુત્લકન ગુસ્સે કા એ'તિબાર નહીં. મા'મૂલી ગુસ્સે મેં તલાક હો જાતી હૈ. વોહ સૂરત, કે અક્લ ગુસ્સે સે જાતી રહે બહુત નાદિર હૈ, લિહાઝા જબ તક ઈસ કા સુબૂત ન હો મહૂઝ સાઈલ કે કહ દેને પર એ'તિમાદ ન કરે.

મસ્અલા 15 : અદદે તલાક મેં ઓરત કા લિહાઝા કિયા જાએગા યા'ની ઓરત આઝાદ હો તો ત્રીન તલાકેં હો સકતી હૈં અગર્યે ઉસ કા શોહર ગુલામ હો ઓર બાંદી હો તો ઉસે દો હી તલાકેં દી જા સકતી હૈં અગર્યે શોહર આઝાદ હો. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الاول، فصل فيمن يقع طلاقه... إلخ، ج ١، ص ٣٥٤)

મસ્અલા 16 : ના બાલિગ કી ઓરત મુસલ્માન હો ગઈ ઓર શોહર પર કાઝી ને ઈસ્લામ પેશ કિયા. અગર વોહ સમઝદાર હૈ ઓર ઈસ્લામ સે ઈન્કાર કરે તો તલાક હો ગઈ. (الدر المختار، كتاب الطلاق، مطلب: في الحشيشة والأفيون والبنج، ج ٤، ص ٤٣٨)

મસ્અલા 17 : ઝબાન સે અલ્ફાઝે તલાક ન કહે મગર કિસી ઐસી ચીઝ પર લિખે કે હુરૂફ મુમતાઝ ન હોતે હોં (યા'ની સમઝ ન આતે હોં) મ-સલન પાની યા હવા પર તો તલાક ન હોગી ઓર અગર ઐસી ચીઝ પર લિખે કે હુરૂફ મુમતાઝ હોતે હોં મ-સલન કાગઝ યા તપ્તા વગૈરા પર

और तलाक की निश्चय से लिखे तो हो जायेगी और अगर लिख कर भेजा या'नी इस तरह लिखा जिस तरह पुतूत लिखे जाते हैं'के मा'मूली अल्काब व आदाब के बा'द अपना मतलब लिखते हैं जब भी हो गई बल्के अगर न भी भेजे जब भी इस सूरत में हो जायेगी. और येह तलाक लिखते वक्त पडेगी और उसी वक्त से ईदत शुमार होगी. और अगर यूं लिखा के मेरा येह पत जब तुजे पछोंये तुजे तलाक है तो औरत को जब तहरीर पछोंयेगी उस वक्त तलाक होगी औरत याहे पढे या न पढे और ईर्ज़ कीजिये के औरत को तहरीर पछोंयी ही नहीं म-सलन उस ने भेजो या रास्ते में गुम हो गई तो तलाक न होगी और अगर येह तहरीर औरत के बाप को मिली उस ने याक कर दी (झाड दी) लडकी को न दी तो अगर लडकी के तमाम कामों में येह तसर्फ़ करता है और वोह तहरीर उस शहर में उस को मिली जहां लडकी रहती है तो तलाक हो गई वरना नहीं मगर जब के तहरीर आने की लडकी को ખબર दी और वोह इंदी हुई तहरीर भी उसे दी और वोह पढने में आती है तो वाकेअ हो जायेगी.

(الدر المختار، كتاب الطلاق، ج ٤، ص ٤٢٢ و الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل السادس في الطلاق بالكتابة، ج ١، ص ٣٧٨، وغيرهما)

મસ્અલા 18 : કિસી પરચે પર તલાક લિખી ઔર કહતા હૈ કે મૈં ને મશક કે તૌર પર લિખી હૈ તો કઝાઅન ઇસ કા કૌલ મો'તબર નહીં.

(ردالمحتار، كتاب الطلاق، مطلب: في الطلاق بالكتابة، ج ٤، ص ٤٤٢)

મસ્અલા 19 : દો પરચોં પર ચેહ લિખા, કે જબ મેરી ચેહ તહરીર તુજે પછોંચે તુજે તલાક હૈ ઔર ઔરત કો દોનોં પરચે પછોંચે તો કાઝી દો² તલાકોં કા હુકમ દેગા. (ردالمحتار، كتاب الطلاق، مطلب: في الطلاق بالكتابة، ج ٤، ص ٤٤٢)

મસ્અલા 20 : દૂસરે સે તલાક લિખવા કર ભેજો તો તલાક હો જાએગી. લિખને વાલે સે કહા મેરી ઔરત કો તલાક લિખ દે તો ચેહ ઇકરારે

તલાક હૈ યા'ની તલાક હો જાએગી અગર્યે વોહ ન લિખે.

(ردالمحتار، کتاب الطلاق، مطلب: في الطلاق بالكتابة، ج ٤، ص ٤٤٣)

મસ્અલા 21 : ઔરત કો બ ઝરીઅએ તહરીર તલાકે સુન્નત દેના ચાહતા હૈ તો અગર એક તલાક દેની હૈ. યૂં લિખે કે જબ મેરી યેહ તહરીર તુઝે પહોંચે ઇસ કે બા'દ હૈઝ સે પાક હોને પર તુઝે તલાક હૈ. ઔર તીન દેની હોં તો યૂં લિખે મેરી તહરીર પહોંચને કે બા'દ જબ તૂ હૈઝ સે પાક હો તુઝે તલાક ફિર જબ હૈઝ સે પાક હો તો તલાક ફિર જબ હૈઝ સે પાક હો તો તલાક યા યૂં લિખ દે મેરી તહરીર પહોંચને પર તુઝે સુન્નત કે મુવાફિક તીન તલાકેં તો યેહ ભી ઉસી તરતીબ સે વાકેઅ હોંગી યા'ની હર હૈઝ સે પાક હોને પર એક એક તલાક પડેગી ઔર અગર ઔરત કો હૈઝ ન આતા હો તો લિખ દે જબ ચાંદ હો જાએ તુઝે તલાક ફિર દૂસરે મહીને મેં તલાક ફિર તીસરે મહીને મેં તલાક યા વોહી લફઝ લિખ દે કે સુન્નત કે મુવાફિક તીન તલાકેં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الاول في تفسيره وركنه... إلخ، وأما البدعي، ج ١، ص ٣٥٢)

મસ્અલા 22 : શોહર ને ઔરત કો ખત લિખા ઉસ મેં ઝરૂરત કી જો બાતેં લિખની થીં લિખીં આખિર મેં યેહ લિખ દિયા કે જબ મેરા યેહ ખત તુઝે પહોંચે તુઝે તલાક ફિર યેહ તલાક કા જુમ્લા મિટા કર ખત ભેજ દિયા તો ઔરત કો ખત પહોંચતે હી તલાક હો ગઈ ઔર અગર ખત કા તમામ મઝમૂન મિટા દિયા ઔર તલાક કા જુમ્લા બાકી રખા ઔર ભેજ દિયા તો તલાક ન હુઈ ઔર અગર પહલે યેહ લિખા કે જબ મેરા યેહ ખત પહોંચે તુઝે તલાક ઔર ઇસ કે બા'દ ઔર મતલબ કી બાતેં લિખીં તો હુકમ બિલ અક્સ હૈ યા'ની અલ્ફાઝે તલાક મિટા દિયે તો તલાક ન હુઈ ઔર બાકી રખે તો હો ગઈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل السادس في الطلاق بالكتابة، ج ١، ص ٣٧٨)

મસ્અલા 23 : ખત મેં તલાક લિખી ઔર ઉસ કે બા'દ મુત્તસિલન (સાથ મિલા કર) لَا شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى લિખા તો તલાક ન હુઈ ઔર અગર ફસ્લ કે સાથ (કુછ ફાસિલે કે બા'દ) લિખા તો હો ગઈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل السادس في الطلاق بالكتابة، ج ١، ص ٣٧٨)

મસ્અલા 24 : તહરીર સે તલાક કે સુબૂત મેં યેહ ઝરૂર હૈ કે શોહર ઇકરાર કરે કે મેં ને લિખી યા લિખવાઈ યા ઔરત ઇસ પર ગવાહ પેશ કરે મહૂઝ ઉસ કે ખત સે મુશાબેહ હોના યા ઉસ કે સે દસ્ત-ખત હોના યા ઉસ કી સી મોહૂર હોના કાફી નહીં. હાં અગર ઔરત કો ઇત્મીનાન ઔર ગાલિબ ગુમાન હૈ કે યેહ તહરીર ઉસી કી હૈ તો ઇસ પર અમલ કરને કી ઔરત કો ઇજાઝત હૈ મગર જબ શોહર ઇન્કાર કરે તો બિગૈર શહાદત ચારા નહીં.

(الفتاوى الخانية، كتاب الحظروالاباحة، باب مايكره من الثياب... إلخ، ج ٤، ص ٣٧٦، وغيرها)

મસ્અલા 25 : કિસી ને શોહર કો તલાક નામા લિખને પર મજબૂર કિયા ઉસ ને લિખ દિયા, મગર ન દિલ મેં ઇરાદા હૈ, ન ઝબાન સે તલાક કા લફઝ કહા તો તલાક ન હોગી. મજબૂરી સે મુરાદ શર-ઈ મજબૂરી હૈ મહૂઝ કિસી કે ઇસરાર કરને પર લિખ દેના યા બડા હૈ ઉસ કી બાત કેસે ટાલી જાએ, યેહ મજબૂરી નહીં.

(ردالمحتار، كتاب الطلاق، مطلب: في الاكراه على التوكيل... إلخ، ج ٤، ص ٤٢٨)

મસ્અલા 26 : તલાક દો² કિસ્મ હૈ સરીહ વ કિનાયા. સરીહ વોહ જિસ સે તલાક મુરાદ હોના ઝાહિર હો, અક્સર તલાક મેં ઉસ કા ઇસ્તિ'માલ હો, અગર્યે વોહ કિસી ઝબાન કા લફઝ હો.

(الجوهرة النيرة، كتاب الطلاق، الجزء الثاني، ص ٤٢، وغيرها)

ઝિહાર કા બયાન⁽¹⁾

અલ્લાહ તઆતા ફરમાતા હૈ :

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ
مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا آئِنٌ
وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا
مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ
عَزِيزٌ (٢٨، المجادلة: ٢)

જો લોગ તુમ મેં સે અપની ઔરતોં સે
ઝિહાર કરતે હૈં (ઉન્હેં માં કી મિસ્લ કહ દેતે)
વોહ ઉન કી માએં નહીં, ઉન કી માએં તો
વોહી હૈં જિન સે પૈદા હુએ ઔર વોહ બેશક
બુરી ઔર નિરી જૂટી બાત કહતે હૈં ઔર
બેશક અલ્લાહ ઝરૂર મુઆફ કરને વાલા,
બખ્શને વાલા હૈ.

મસાઇલે ફિઝિયા

મસઅલા 1 : ઝિહાર કે યેહ મા'ના હૈં કે અપની ઝૌજા યા ઉસ કે કિસી
જુઝવે શાએઅ યા એસે જુઝ કો જો કુલ સે તા'બીર કિયા જાતા હો એસી
ઔરત સે તશબીહ દેના જો ઇસ પર હમેશા કે લિયે હરામ હો યા ઉસ કે
કિસી એસે ઉઝ્વ સે તશબીહ દેના જિસ કી તરફ દેખના હરામ હો
મ-સલન કહા તૂ મુઝ પર મેરી માં કી મિસ્લ હૈ યા તેરા સર યા તેરી
ગરદન યા તેરા નિસ્ફ મેરી માં કી પીઠ કી મિસ્લ હૈ.

(الدر المختار و رد المحتار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٥، ١٢٩ و الفتاوى الهندية،

کتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٥)

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 8, જિ. 2, સ. 205

②..... તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : વોહ જો તુમ મેં અપની બીબિયોં કો અપની માં કી
જગહ કહ બૈઠતે હૈં વોહ ઇન કી માએં નહીં ઇન કી માએં તો વોહી હૈં જિન સે વોહ પૈદા
હૈં ઔર વોહ બેશક બુરી ઔર નિરી જૂટ બાત કહતે હૈં ઔર બેશક અલ્લાહ ઝરૂર મુઆફ
કરને વાલા ઔર બખ્શને વાલા હૈ.

મસ્અલા 2 : ઝિહાર કે લિયે ઇસ્લામ વ અકલ વ બુલૂગ શર્ત હૈ કાફિર ને અગર કહા તો ઝિહાર ન હુવા યા'ની અગર કહને કે બા'દ મુશરફ બ ઇસ્લામ હુવા તો ઉસ પર કફરા લાઝિમ નહીં. યૂંહી ના બાલિગ વ મજનૂન યા બોહરે યા મદહોશ યા સરસામ વ બરસામ કે બીમાર ને યા બેહોશ યા સોને વાલે ને ઝિહાર કિયા તો ઝિહાર ન હુવા ઔર હંસી મઝાક મેં યા નશે મેં યા મજબૂર કિયા ગયા ઇસ હાલત મેં યા ઝબાન સે ગ-લતી મેં ઝિહાર કા લફઝ નિકલ ગયા તો ઝિહાર હૈ.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٦ و الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٨)

મસ્અલા 3 : જૌજા કી જાનિબ સે કોઈ શર્ત નહીં, આઝાદ હો યા બાંદી, મદબ્બરા યા મકા-તબા યા ઉમ્મે વલદ, મદખૂલા હો યા ગૈર મદખૂલા, મુસ્લિમા હો યા કિતાબિયા, ના બાલિગા હો યા બાલિગા, બલ્કે અગર ઔરત ગૈર કિતાબિયા હૈ ઔર ઉસ કા શોહર ઇસ્લામ લાયા મગર અભી ઔરત પર ઇસ્લામ પેશ નહીં કિયા ગયા થા કે શોહર ને ઝિહાર કિયા તો ઝિહાર હો ગયા ઔરત મુસલ્માન હુઈ તો શોહર પર કફરા દેના હોગા.

(الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٥ ودرالمختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٦)

મસ્અલા 4 : અપની બાંદી સે ઝિહાર નહીં હો સકતા મૌતૂઆ હો (જિસ સે વતી કી ગઈ હો) યા ગૈર મૌતૂઆ, યૂંહી અગર કિસી ઔરત સે બિગૈર ઇઝ્ન લિયે નિકાહ કિયા ઔર ઝિહાર કિયા ફિર ઔરત ને નિકાહ કો જાઈઝ કર દિયા તો ઝિહાર ન હુવા કે વક્તે ઝિહાર વોહ જૌજા ન થી. યૂંહી જિસ ઔરત કો તલાકે બાઈન દે ચુકા હૈ યા ઝિહાર કો કિસી શર્ત પર મુઅલ્લક કિયા ઔર વોહ શર્ત ઉસ વક્ત પાઈ ગઈ કે ઔરત કો બાઈન તલાક દે દી તો ઇન સૂરતોં મેં ઝિહાર નહીં. (رد المحتار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٦)

મસ્અલા 5 : જિસ ઔરત સે તશબીહ દી અગર ઉસ કી હુરમત આરિઝી

હમેશા કે લિયે નહીં તો ઝિહાર નહીં મ-સલન ઝૌજા કી બહન યા જિસ કો ત્રીન તલાકેં દી હેં યા મજૂસી યા બુત પરસ્ત ઔરત, કે યેહ મુસલ્માન યા કિતાબિયા હો સકતી હેં ઔર ઇન કી હુરમત દાઈમી ન હોના ઝાહિર.

(الدر المختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٧)

મસ્અલા 6 : અજનબિયા સે કહા કે અગર તૂ મેરી ઔરત હો યા મેં તુઝ સે નિકાહ કરું તો તૂ એસી હૈ તો ઝિહાર હો જાએગા કે મિલક યા સબબે મિલક કી તરફ ઇઝાફત હુઈ ઔર યેહ કાફી હૈ. (الدر المختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٢٨)

મસ્અલા 7 : ઔરત મર્દ સે ઝિહાર કે અલ્ફાઝ કહે તો ઝિહાર નહીં બલકે લગ્વ હેં.

(الجوهرة النيرة، کتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ٨٣)

મસ્અલા 8 : ઔરત કે સર યા ચેહરા યા ગરદન યા શર્મગાહ કો મહારિમ સે તશબીહ દી તો ઝિહાર હૈ ઔર અગર ઔરત કી પીઠ યા પેટ યા હાથ યા પાઉં યા રાન કો તશબીહ દી તો નહીં. યૂંહી અગર મહારિમ કે એસે ઉઝૂવ સે તશબીહ દી જિસ કી તરફ નઝર કરના હરામ ન હો મ-સલન સર યા ચેહરા યા હાથ યા પાઉં યા બાલ તો ઝિહાર નહીં ઔર ઘુટને સે તશબીહ દી તો હૈ.

(الجوهرة النيرة، کتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ٨٤ و الفتاوى الخانية، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٢، ص ٢٦٥، وغيرهما)

મસ્અલા 9 : મહારિમ સે મુરાદ આમ હૈ ન-સબી હોં યા રઝા-ઈ યા સુસરાલી રિશ્તે સે લિહાઝા માં બહન ફૂફી લડકી ઔર રઝા-ઈ માં ઔર બહન વગૈરહુમા ઔર ઝૌજા કી માં ઔર લડકી જબ કે ઝૌજા મદખૂલા હો ઔર મદખૂલા ન હો તો ઉસ કી લડકી સે તશબીહ દેને મેં ઝિહાર નહીં કે વોહ મહારિમ મેં નહીં. યૂંહી જિસ ઔરત સે ઉસ કે બાપ યા બેટે ને ઝિના કિયા હૈ ઉસ સે તશબીહ દી યા જિસ ઔરત સે ઉસ ને ઝિના કિયા હૈ ઉસ કી માં યા લડકી સે તશબીહ દી તો ઝિહાર હૈ.

(الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٦٠٥)

મસ્અલા 10 : મહારિમ કી પીઠ યા પેટ યા રાન સે તશબીહ દી યા કહા મેં ને તુઝ સે ઝિહાર કિયા તો યેહ અલ્ફાઝ સરીહ હેં ઇન મેં નિયત કી કુછ હાજત નહીં કુછ ભી નિયત ન હો યા તલાક કી નિયત હો યા ઇકરામ કી નિયત હો, હર હાલત મેં ઝિહાર હી હૈ ઓર અગર યેહ કહતા હૈ કે મક્સૂદ ઝૂટી ખબર દેના થા યા ઝમાનએ ગુઝશ્તા કી ખબર દેના હૈ તો કઝાઅન તસ્દીક ન કરેંગે ઓર ઓરત ભી તસ્દીક નહીં કર સક્તી.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٧)

મસ્અલા 11 : ઓરત કો માં યા બેટી યા બહન કહા તો ઝિહાર નહીં, મગર ઐસા કહના મકરૂહ હૈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٧)

મસ્અલા 12 : ઓરત સે કહા તૂ મુઝ પર મેરી માં કી મિસ્લ હૈ તો નિયત દરયાફત કી જાએ અગર ઉસ કે એ'ઝાઝ (ઇઝ્ઝતો એહતિરામ) કે લિયે કહા તો કુછ નહીં ઓર તલાક કી નિયત હૈ તો બાઈન તલાક વાકેઅ હોગી ઓર ઝિહાર કી નિયત હૈ તો ઝિહાર હૈ ઓર તહરીમ (હરામ કરને) કી નિયત હૈ તો ઇલા હૈ ઓર કુછ નિયત ન હો તો કુછ નહીં.

(الجوهر النيرة، كتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ٨٤)

મસ્અલા 13 : અપની ચન્દ ઓરતોં કો એક મજલિસ યા મુ-તઅદદ મજલિસ મેં મહારિમ કે સાથ તશબીહ દી તો સબ સે ઝિહાર હો ગયા હર એક કે લિયે અલગ અલગ કફફારા દેના હોગા.

(الجوهر النيرة، كتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ٨٥)

મસ્અલા 14 : કિસી ને અપની ઓરત સે ઝિહાર કિયા થા દૂસરે ને અપની ઓરત સે કહા તૂ મુઝ પર વૈસી હૈ જૈસી ફુલાં કી ઓરત તો યેહ ભી ઝિહાર હો ગયા યા એક ઓરત સે ઝિહાર કિયા થા દૂસરી સે કહા તૂ મુઝ પર ઉસ કી મિસ્લ હૈ યા કહા મેં ને તુઝે ઉસ કે સાથ શરીક કર દિયા તો દૂસરી સે ભી ઝિહાર હો ગયા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٩)

મસ્અલા 15 : ઝિહાર કી તા'લીક ભી હો સકતી હૈ મ-સલન અગર ફુલાં કે ઘર ગઈ તો ઐસી હૈ તો ઝિહાર હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٩)

મસ્અલા 16 : ઝિહાર કા હુકમ યેહ હૈ કે જબ તક કફ્ફારા ન દે દે ઉસ વક્ત તક ઉસ ઔરત સે જિમાઅ કરના યા શહ્વત કે સાથ ઉસ કા બોસા લેના યા ઉસ કો ઘૂના યા ઉસ કી શર્મગાહ કી તરફ નઝર કરના હરામ હૈ ઔર બિગૈર શહ્વત ઘૂને યા બોસા લેને મેં હરજ નહીં મગર લબ કા બોસા બિગૈર શહ્વત ભી જાઈઝ નહીં કફ્ફારે સે પહલે જિમાઅ કર લિયા તો તૌબા કરે ઔર ઉસ કે લિયે કોઈ દૂસરા કફ્ફારા વાજિબ ન હુવા મગર ખબરદાર ફિર ઐસા ન કરે ઔર ઔરત કો ભી યેહ જાઈઝ નહીં કે શોહર કો કુરબત કરને દે.

(الجوهرة النيرة، كتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ٨٢ و الدر المختار، كتاب الطلاق، باب الظهار، ج ٥، ص ١٣٠)

મસ્અલા 17 : ઝિહાર કે બા'દ ઔરત કો તલાક દી ફિર ઉસ સે નિકાહ કિયા તો અબ ભી વોહ ચીઝેં હરામ હેં અગર્યે દૂસરે શોહર કે બા'દ ઇસ કે નિકાહ મેં આઈ બલ્કે અગર્યે ઉસે તીન તલાકેં દી હોં. યૂંહી અગર ઝૌજા કિસી કી કનીઝ થી ઝિહાર કે બા'દ ખરીદ લી ઔર અબ નિકાહ બાતિલ હો ગયા મગર બિગૈર કફ્ફારા વતી વગૈરા નહીં કર સકતા. યૂંહી અગર ઔરત મુરતદા હો ગઈ ઔર દારુલ હર્બ કો ચલી ગઈ ફિર કેદ કર કે લાઈ ગઈ ઔર શોહર ને ખરીદી યા શોહર મુરતદ હો ગયા ગરઝ કિસી તરહ કફ્ફારે સે બચાવ નહીં.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ١، ص ٥٠٦، وغيره)

મસ્અલા 18 : અગર ઝિહાર કિસી ખાસ વક્ત તક કે લિયે હૈ મ-સલન એક માહ યા એક સાલ ઔર ઇસ મુદત કે અન્દર જિમાઅ કરના ચાહે તો કફ્ફારા દે ઔર અગર મુદત ગુઝર ગઈ ઔર કુરબત ન કી તો કફ્ફારા

સાકિત ઔર ઝિહાર બાતિલ. (الجوهرۃ النيرة، کتاب الظهار، الجزء الثاني، ص ۸۲)

મસ્અલા 19 : શોહર કફ્ફારા નહીં દેતા તો ઔરત કો યેહ હક હૈ કે કાઝી કે પાસ દા'વા કરે કાઝી મજબૂર કરેગા કે યા કફ્ફારા દે કર કુરબત કરે યા ઔરત કો તલાક દે ઔર અગર કહતા હૈ કે મેં ને કફ્ફારા દે દિયા હૈ તો ઉસ કા કહના માન લેં જબ કે ઉસ કા ઝૂટા હોના મા'રૂફ ન હો.

(الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب التاسع في الظهار، ج ۱، ص ۵۰۷)

મસ્અલા 20 : એક ઔરત સે ચન્દ બાર ઝિહાર કિયા તો ઉતને હી કફ્ફારે દે અગર્યે એક હી મજલિસ મેં મુ-તઅદદ બાર અલ્ફાઝે ઝિહાર કહે ઔર અગર યેહ કહતા હૈ કે બાર બાર લફઝ બોલને સે મુ-તઅદદ ઝિહાર મક્સૂદ ન થે બલ્કે તાકીદ મક્સૂદ થી તો અગર એક હી મજલિસ મેં એસા હુવા માન લેંગે વરના નહીં.

(الدرا المختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ۵، ص ۱۳۴)

મસ્અલા 21 : પૂરે રજબ ઔર પૂરે ર-મઝાન કે લિયે ઝિહાર કિયા તો એક હી કફ્ફારા વાજિબ હોગા ખ્વાહ રજબ મેં કફ્ફારા દે યા ર-મઝાન મેં, શા'બાન મેં નહીં દે સકતા કે શા'બાન મેં ઝિહાર હી નહીં. યૂંહી અગર ઝિહાર કિયા ઔર કિસી દિન કા ઇસ્તિસ્ના કિયા તો ઉસ દિન કફ્ફારા નહીં દે સકતા ઉસ કે ઇલાવા જિસ દિન ચાહે દે સકતા હૈ.

(الدرا المختار، کتاب الطلاق، باب الظهار، ج ۵، ص ۱۳۵)

કફરે કા બયાન⁽¹⁾

अल्लाह عَزَّوَجَلَّ فرमाता है :

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ
ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ
رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَٰلِكُمْ
تُعْظُونَ بِهِ ۖ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ۝ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَنْ
يَتَمَاسَا ۖ فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ
سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَتِلْكَ حُدُودُ
اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

(પૃ ૨૮, المجادلة : ૩)

જો લોગ અપની ઔરતોં સે ઝિહાર કરેં ફિર
વોહી કરના ચાહેં જિસ પર યેહ બાત કહ
ચુકે તો ઉન પર જિમાઅ સે પહલે એક
ગુલામ આઝાદ કરના ઝરૂર હૈ યેહ વોહ
બાત હૈ જિસ કી તુમહેં નસીહત દી જાતી હૈ
ઔર જો કુછ તુમ કરતે હો ખુદા ઉસ સે
ખબરદાર હૈ ફિર જો ગુલામ આઝાદ કરને
કી તાકત ન રખતા હો તો લગાતાર દો
મહીને કે રોઝે જિમાઅ સે પહલે રખે ફિર
જો ઇસ કી ભી ઇસ્તિતાઅત ન રખે તો સાઠ
મિસ્કીનોં કો ખાના ખિલાએ યેહ ઇસ લિયે
કે તુમ અલ્લાહ વ રસૂલ પર ઇમાન રખો
ઔર યેહ અલ્લાહ કી હદેં હેં ઔર કાફિરોં
કે લિયે દર્દનાક અઝાબ.

①.... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 8, જિ. 2, સ. 209

②.... તર-જ-મએ કન્જુલ ઇમાન : ઔર વોહ જો અપની બીબિયોં કો અપની માં કી
જગહ કહેં ફિર વોહી કરના ચાહેં જિસ પર ઇતની બડી બાત કહ ચુકે તો ઉન પર લાઝિમ
હૈ એક બદા (ગુલામ) આઝાદ કરના કબ્લ ઇસ કે, કે એક દૂસરે કો હાથ લગાએં યેહ હૈ જો
નસીહત તુમહેં કી જાતી હૈ ઔર અલ્લાહ તુમહારે કામોં સે ખબરદાર હૈ. ફિર જિસે બદા ન
મિલે તો લગાતાર દો મહીને કે રોઝે કબ્લ ઇસ કે, કે એક દૂસરે કો હાથ લગાએં ફિર જિસ
સે રોઝે ભી ન હો સકેં તો સાઠ મિસ્કીનોં કા પેટ ભરના યેહ ઇસ લિયે કે તુમ અલ્લાહ
ઔર ઉસ કે રસૂલ પર ઇમાન રખો ઔર યેહ અલ્લાહ કી હદેં હેં ઔર કાફિરોં કે લિયે
દર્દનાક અઝાબ હૈ.

હદીસ 1 : તિરમિઝી વ અબૂ દાવૂદ વ ઇબ્ને માજહ ને રિવાયત કી, કે સલમા બિન સમ્ર બયાઝી رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ને અપની ઝૌજા સે ર-મઝાન ગુઝરને તક કે લિયે ઝિહાર કિયા થા ઓર આધા ર-મઝાન ગુઝરા, કે શબ મેં ઉન્હોં ને જિમાઅ કર લિયા ફિર હુઝૂરે صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ અકદસ કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કી. ઇશાદિ ફરમાયા : “એક ગુલામ આઝાદ કરો.” અર્ઝ કી, મુઝે મુયસ્સર નહીં. ઇશાદિ ફરમાયા : “તો દો² માહ કે લગાતાર રોઝે રખો.” અર્ઝ કી, ઇસ કી ભી તાકત નહીં. ઇશાદિ ફરમાયા : “તો સાઠ મિસ્કીનોં કો ખાના ખિલાઓ.” અર્ઝ કી, મેરે પાસ ઇતના નહીં. હુઝૂર (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) ને ફરવહ બિન અમ્ર સે ફરમાયા કે “વોહ જમ્બીલ (ખજૂર કે પત્તોં સે બના હુવા એસા ટોકરા જિસ મેં પન્દરહ યા સોલહ સાઅ ખજૂરે આ જાતી હૈં) દે દો, કે મસાકીન કો ખિલાએ.”

(جامع الترمذي، كتاب الطلاق... إلخ، باب ماجاء في كفارة الظهار، الحديث: ૧૨૦૬، ج ૨، ص ૮૦)

મસાઇલે ફિઝિહ્યા

મસ્અલા 1 : ઝિહાર કરને વાલા જિમાઅ કા ઇરાદા કરે તો કફફારા વાજિબ હૈ ઓર અગર યેહ ચાહે કે વતી ન કરે ઓર ઓરત ઉસ પર હરામ હી રહે તો કફફારા વાજિબ નહીં ઓર અગર ઇરાદાએ જિમાઅ થા મગર ઝૌજા મર ગઈ તો વાજિબ ન રહા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ૧، ص ૯૦)

મસ્અલા 2 : ઝિહાર કા કફફારા ગુલામ યા કનીઝ આઝાદ કરના હૈ મુસલ્માન હો યા કાફિર, બાલિગ હો યા ના બાલિગ યહાં તક કે અગર દૂધ પીતે બચ્ચે કો આઝાદ કિયા કફફારા અદા હો ગયા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ૧، ص ૯૦)

મસ્અલા 3 : પહલે નિસ્ફ ગુલામ કો આઝાદ કિયા ઓર જિમાઅ સે પહલે ફિર નિસ્ફ બાકી કો આઝાદ કિયા તો કફફારા અદા હો ગયા ઓર

અગર દરમિયાન મેં જિમાઅ કર લિયા તો અદા ન હુવા ઔર અગર ગુલામ મુશ્તરક હૈ (યા'ની એસા ગુલામ જિસ કે માલિક દો યા દો સે ઝિયાદા હોં) ઔર ઉસ ને અપના હિસ્સા આઝાદ કર દિયા તો અદા ન હુવા, અગર્યે યેહ માલદાર હો યા'ની જબ ગુલામે મુશ્તરક કો આઝાદ કરે ઔર માલદાર હો તો હુકમ યેહ હૈ કે અપને શરીક કો ઉસ કે હિસ્સે કી કદર દે ઔર કુલ ગુલામ ઉસ કી તરફ સે આઝાદ હોગા મગર કફફારા અદા ન હોગા. યૂંહી દો ગુલામોં મેં આધે આધે કા માલિક હૈ ઔર દોનોં કે નિસ્ફ નિસ્ફ કો આઝાદ કિયા તો કફફારા અદા ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٠ و الجوهرة النيرة، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٥)

મસ્અલા 4 : આધા ગુલામ આઝાદ કિયા ઔર એક મહીને કે રોઝે રખ લિયે યા તીસ મિસ્કીન કો ખાના ખિલા દિયા તો કફફારા અદા ન હુવા.

(الجوهرة النيرة، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٥)

મસ્અલા 5 : ગુલામ આઝાદ કરને મેં શર્ત યેહ કે કફફારે કી નિયત સે આઝાદ કિયા હો બિગૈર નિયતે કફફારા આઝાદ કરને સે કફફારા અદા ન હોગા અગર્યે આઝાદ કરને કી નિયત કિયા કરે.

(الجوهرة النيرة، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٥)

મસ્અલા 6 : ઇસ કા કરીબી રિશ્તેદાર યા'ની વોહ કે અગર ઇન મેં સે એક મર્દ હોતા દૂસરા ઔરત તો નિકાહ બાહમ હરામ હોતા મ-સલન ઇસ કા ભાઈ યા બાપ યા બેટા યા ચચા યા ભતીજા એસે રિશ્તેદાર કા જબ માલિક હોગા તો આઝાદ હો જાએગા ખ્વાહ કિસી તરહ માલિક હો મ-સલન ઇસ ને ખરીદ લિયા યા કિસી ને હિબા યા તસદ્દુક કિયા (યા'ની સ-દકા કર દિયા) યા વિરાસત મેં મિલા ફિર એસા ગુલામ અગર બિલા ઇજ્તિયાર ઉસ કી મિલક મેં આયા મ-સલન વિરાસત મેં મિલા ઔર આઝાદ હો ગયા તો અગર્યે ઇસ ને કફફારે કી નિયત કી અદા ન હુવા ઔર અગર બા ઇજ્તિયાર ખુદ અપની મિલક મેં લાયા (મ-સલન ખરીદા) ઔર જિસ અમલ કે ઝરીએ સે મિલક મેં આયા ઉસ કે પાએ જાને કે વક્ત (મ-સલન ખરીદતે વક્ત) કફફારે કી નિયત કી તો કફફારા અદા હો ગયા.

(الجوهرة النيرة، كتاب الطلاق، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٥، وغيرها)

મસ્અલા 7 : જો ગુલામ ગિરવી યા મદ્યૂન હૈ ઉસે આઝાદ કિયા તો કફ્ફારા અદા હો ગયા. યૂંહી અગર ભાગા હુવા હૈ ઔર યેહ મા'લૂમ હૈ કે ઝિન્દા હૈ તો આઝાદ કરને સે કફ્ફારા અદા હો જાએગા ઔર અગર બિલ્કુલ ઉસ કા પતા ન મા'લૂમ હો, ન યેહ મા'લૂમ કે ઝિન્દા હૈ યા મર ગયા તો ન હોગા. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١١-٥١٠)

મસ્અલા 8 : અગર ગુલામ મેં કિસી કિસ્મ કા ઐબ હૈ તો ઇસ કી દો² સૂરતેં હૈં, એક યેહ કે વોહ ઐબ ઇસ કિસ્મ કા હો જિસ સે જિન્સે મન્ફિઅત ફૌત હોતી હૈ યા'ની દેખને, સુનને, બોલને, પકડને, ચલને કી ઉસ કો કુદરત ન હો યા આકિલ ન હો તો કફ્ફારા અદા ન હોગા ઔર દૂસરે યેહ કે ઇસ હદ કા નુક્સાન નહીં તો હો જાએગા, લિહાઝા ઇતના બહરા, કે ચીખને સે ભી ન સુને યા ગૂંગા યા અન્ધા યા મજનૂન, કે કિસી વક્ત ઉસ કો ઇફાકા ન હોતા હો યા બોહરા યા વોહ બીમાર જિસ કે અચ્છે હોને કી ઉમ્મીદ ન હો યા જિસ કે સબ દાંત ગિર ગએ હોં ઔર ખાને સે બિલ્કુલ આજિઝ હો યા જિસ કે દોનોં હાથ કટે હોં યા હાથ કે દોનોં અંગૂઠે કટે હોં યા ઇલાવા અંગૂઠે કે હર હાથ કી તીન તીન ઉંગ્લિયાં યા દોનોં પાઉં યા એક જાનિબ કા એક હાથ ઔર એક પાઉં ન હો યા લુંઝા (હાથ પાઉં સે મા'ઝૂર) યા ફાલિજ કા મારા હો યા દોનોં હાથ બેકાર હોં તો ઇન સબ કે આઝાદ કરને સે કફ્ફારા અદા ન હુવા.

(الدرا المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٣٧ و الجوهره النيرة، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٥)

મસ્અલા 9 : અગર ઐસા બહરા હૈ કે ચીખને સે સુન લેતા હૈ યા મજનૂન હૈ મગર કભી ઇફાકા ભી હોતા હૈ ઔર ઇસી હાલતે ઇફાકા મેં આઝાદ કિયા યા ઉસ કા એક હાથ યા એક પાઉં યા એક હાથ એક પાઉં ખિલાફ સે કટા હો યા'ની એક દહના દૂસરા બાયાં યા એક હાથ કા અંગૂઠા યા પાઉં કે દોનોં અંગૂઠે યા હર હાથ કી દો² દો² ઉંગ્લિયાં યા દોનોં હોંટ યા દોનોં

કાન યા નાક કટી હો યા ઉન્સયૈન (ખુસ્યે, ફોતે) યા ઉઝવે તનાસુલ કટ ગયા હો યા લોંડી કા આગે કા મકામ બન્દ હો યા ભોં યા દાઢી યા સર કે બાલ ન હોં યા કાના યા ચુંધા (કમઝોર બીનાઈ વાલા) હો યા ઐસા બીમાર હો જિસ કે અચ્છે હોને કી ઉમ્મીદ હૈ અગર્યે મૌત કા ખૌફ હો યા સપેદ દાગ કી બીમારી (બરસ કી બીમારી) હો યા નામર્દ હો તો ઈન કે આઝાદ કરને સે કફ્ફારા અદા હો જાએગા.

(الدرا المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٣٧ - ١٣٩ الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١)

મસ્અલા 10 : લોંડી કે શિકમ મેં બચ્ચા હૈ ઉસ કો કફ્ફારે મેં આઝાદ કિયા તો ન હુવા. ઈસ કે ગુલામ કો કિસી ને ગરબ કિયા ઈસ માલિક ને આઝાદ કર દિયા તો હો ગયા ઔર ઉમ્મે વલદ વ મુદબ્બર વ મુકાતબ જિસ ને બ-દલે કિતાબત (વોહ માલ જો ગુલામ યા લોંડી અપની આઝાદી કે લિયે માલિક કો અદા કરે) કુછ અદા ન કિયા હો યા કુછ અદા કિયા મગર પૂરા અદા કરને સે આજિઝ હો ગયા તો ઉસે આઝાદ કરને સે કફ્ફારા અદા હો ગયા. (الدرا المختار و رد المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٣٧، ١٣٩)

મસ્અલા 11 : અપના ગુલામ દૂસરે કે કફ્ફારે મેં આઝાદ કર દિયા અગર ઉસ કે બિગૈર હુકમ હૈ તો અદા ન હુવા ઔર અગર ઉસ કે કહને સે મ-સલન ઉસ ને કહા અપના ગુલામ મેરી તરફ સે આઝાદ કર દે ઔર કોઈ ઈવઝ ઝિક ન કિયા જબ ભી અદા ન હુવા ઔર અગર ઈવઝ કા ઝિક હૈ મ-સલન અપના ગુલામ મેરી તરફ સે ઈતને પર આઝાદ કર દે તો હો જાએગા. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١)

મસ્અલા 12 : ઝિહાર કે દો² કફ્ફારે ઉસ કે ઝિમ્મે થે, ઉસ ને દો² ગુલામ આઝાદ કિયે ઔર યેહ નિયત ન કી કે ફુલાં ગુલામ ફુલાં કફ્ફારે મેં આઝાદ કિયા તો દોનોં અદા હો ગએ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١)

મસ્અલા 13 : કિસી ગુલામ કો કહા અગર મેં તુઝે ખરીદૂં તો તૂ આઝાદ હૈ ફિર ઉસે કફફારએ ઝિહાર કી નિયત સે ખરીદા તો આઝાદ હોગા મગર કફફારા અદા ન હુવા ઓર અગર પહલે કહ દિયા થા કે અગર તુઝે ખરીદૂં તો મેરે ઝિહાર કે કફફારે મેં આઝાદ હૈ તો હો જાએગા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١١)

મસ્અલા 14 : જબ ગુલામ પર કુદરત હૈ અગર્યે વોહ ખિદમત કા ગુલામ હો તો કફફારા આઝાદ કરને હી સે હોગા ઓર અગર ગુલામ કી ઈસ્તિતાઅત ન હો ખ્વાહ મિલતા નહીં યા ઈસ કે પાસ દામ (કીમત, નકદી) નહીં તો કફફારે મેં પૈ દર પૈ (લગાતાર, મુસલ્સલ) દો² મહીને કે રોઝે રખે ઓર અગર ઉસ કે પાસ ખિદમત કા ગુલામ હૈ યા મદ્યૂન (મકરૂઝ) હૈ ઓર દૈન અદા કરને કે લિયે ગુલામ કે સિવા કુછ નહીં તો ઈન સૂરતોં મેં ભી રોઝે વગૈરા સે કફફારા અદા નહીં કર સકતા બલકે ગુલામ હી આઝાદ કરના હોગા.

(الدر المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٣٩)

મસ્અલા 15 : રોઝે સે કફફારા અદા કરને મેં શર્ત હૈ કે ન ઈસ મુદત કે અન્દર માહે ર-મઝાન હો, ન ઈદુલ ફિત્ર, ન ઈદે અઝહા ન અય્યામે તશરીક. હાં અગર મુસાફિર હૈ તો માહે ર-મઝાન મેં કફફારે કી નિયત સે રોઝા રખ સકતા હૈ, મગર અય્યામે મન્હિય્યા (વોહ અય્યામ જિન મેં રોઝા રખના મન્અ હૈ યા'ની ઈદુલ ફિત્ર, ઈદુલ અઝહા ઓર ગ્યારહ, બારહ, તેરહ ઝિલ હિજજા કે દિન) મેં ઈસે ભી ઈજાઝત નહીં .

(الجوهرة النيرة، كتاب الطهارة، الجزء الثاني، ص ٨٧ والدر المختار وورد المحتار،

كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: لاستحالة... الخ، ج ٥، ص ١٤١)

મસ્અલા 16 : રોઝે અગર પહલી તારીખ સે રખે તો દૂસરે મહીને કે ખત્મ

પર કફ્ફારા અદા હો ગયા અગર્યે દોનોં મહીને 29 કે હોં ઔર અગર પહલી તારીખ સે ન રખે હોં તો સાઠ પૂરે રખને હોંગે ઔર અગર પન્દરહ રોઝે રખને કે બા'દ ચાંદ હુવા ફિર ઇસ મહીને કે રોઝે રખ લિયે ઔર યેહ 29 દિન કા મહીના હો ઇસ કે બા'દ પન્દરહ દિન ઔર રખ લિયે, કે 59 દિન હુએ જબ ભી કફ્ફારા અદા હો જાએગા.

(الدرالمختار، ورد المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: لاستحالة في جعل..... إلخ، ج ٥، ص ١٤١)

મસ્અલા 17 : રોઝોં સે કફ્ફારા અદા હોને મેં શર્ત યેહ હૈ કે પિછલે રોઝે કે ખત્મ તક ગુલામ આઝાદ કરને પર કુદરત ન હો યહાં તક કે પિછલે રોઝે કી આખિર સાઅત મેં ભી અગર કુદરત પાઈ ગઈ તો રોઝે નાકાફી હૈં બલ્કે ગુલામ આઝાદ કરના હોગા ઔર અબ યેહ રોઝાએ નફલ હુવા ઇસ કા પૂરા કરના મુસ્તહબ રહેગા અગર ફૌરન તોડ દેગા તો ઇસ કી કઝા નહીં અલબત્તા અગર કુછ દેર બા'દ તોડેગા તો કઝા લાઝિમ હૈ.

(الدرالمختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٤١، وغيره)

મસ્અલા 18 : કફ્ફારે કા રોઝા તોડ દિયા ખ્વાહ સફર વગૈરા કિસી ઉઝૂર સે તોડા યા બિગૈર ઉઝૂર યા ઝિહાર કરને વાલે ને જિસ ઔરત સે ઝિહાર કિયા ઇન દો મહીનોં કે અન્દર દિન યા રાત મેં ઉસ સે વતી કી કસ્દન કી હો યા ભૂલ કર તો સિરે સે રોઝે રખે, કે શર્ત યેહ હૈ કે જિમાઅ સે પહલે દો? મહીને કે પૈ દર પૈ રોઝે રખે ઔર ઇન સૂરતોં મેં યેહ શર્ત પાઈ ન ગઈ.

(الدرالمختار، ورد المختار، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٤٢)

મસ્અલા 19 : યેહ અહકામ જો કફ્ફારે કે મુ-તઅલ્લિક બયાન કિયે ગએ યા'ની ગુલામ આઝાદ કરને ઔર રોઝે રખને કે મુ-તઅલ્લિક યેહ ઝિહાર કે સાથ મખ્સૂસ નહીં બલ્કે હર કફ્ફારે કે યેહી અહકામ હૈં. મ-સલન કત્લ કા કફ્ફારા યા રોઝાએ ર-મઝાન તોડને કા કફ્ફારા, કસમ કા કફ્ફારા મગર કસમ કે કફ્ફારે મેં ત્રીન રોઝે હૈં. ઔર યેહ હુકમ, કે રોઝા તોડ

દિયા તો સિરે સે રખને હોંગે કફ્ફારે કે સાથ મખ્સૂસ નહીં બલ્કે જહાં પૈ દરપૈ કી શર્ત હો મ-સલન પૈ દર પૈ રોઝોં કી મન્નત માની તો યહાં ભી યેહી હુકમ હૈ અલબત્તા અગર ઔરત ને ર-મઝાન કા રોઝા તોડ દિયા ઔર કફ્ફારે મેં રોઝે રખ રહી થી ઔર હૈઝ આ ગયા તો સિરે સે રખને કા હુકમ નહીં બલ્કે જિતને બાકી હૈં ઉન કા રખના કાફી હૈ. હાં અગર ઈસ હૈઝ કે બા'દ આઈસા હો ગઈ યા'ની અબ ઐસી ઉમ્મ હો ગઈ કે હૈઝ ન આએગા તો સિરે સે રખને કા હુકમ દિયા જાએગા કે અબ વો પૈ દર પૈ દો મહીને કે રોઝે રખ સક્તી હૈ ઔર અગર અસ્નાએ કફ્ફારા મેં (કફ્ફારે કે રોઝે રખને કે દૌરાન) ઔરત કે બચ્ચા હુવા તો સિરે સે રખે. ઝિહાર વ ગૈરે ઝિહાર કે કફ્ફારોં મેં એક ઔર ફર્ક હૈ વોહ યેહ કે ગૈરે ઝિહાર કે કફ્ફારે મેં અગર રાત મેં વતી કી યા દિન મેં ભૂલ કર કી તો સિરે સે રોઝે રખને કી હાજત નહીં. યૂંહી ઝિહાર કે રોઝોં મેં અગર ભૂલ કર ખા લિયા યા દૂસરી ઔરત સે ભૂલ કર જિમાઅ કિયા યા રાત મેં કસ્દન જિમાઅ કિયા તો સિરે સે રખને કી હાજત નહીં.

(الدرالمختار ورد المختار، باب الكفارة، ج ٥، ص ٤٢ وغيرهما)

મસ્અલા 20 : ગુલામ ને અગર અપની ઔરત સે ઝિહાર કિયા અગર્યે મુકાતબ હો યા ઉસ કા કુછ હિસ્સા આઝાદ હો ચુકા બાકી કે લિયે સઆયત કરતા હો (યા'ની ગુલામ કા કુછ હિસ્સા આઝાદ હો ચુકા હો ઔર બકિયા કી આઝાદી કે લિયે મેહનત મઝદૂરી કર કે માલિક કો સમન અદા કર રહા હો) યા આઝાદ ને ઝિહાર કિયા મગર બ વજહ કમ અકલી કે ઉસ કે તસર્રફાત રોક દિયે ગએ હોં તો ઈન સબ કે લિયે કફ્ફારે મેં રોઝે રખના મુઅય્યન હૈ ઈન કે લિયે ગુલામ આઝાદ કરના યા ખાના ખિલાના નહીં લિહાઝા અગર ગુલામ કે આકા ને ઉસ કી તરફ સે ગુલામ આઝાદ કર દિયા યા ખાના ખિલા દિયા તો યેહ કાફી નહીં અગર્યે ગુલામ કી ઈજાઝત

સે હુવા ઔર કફફારે કે રોઝોં સે ઉસ કા આકા મન્અ નહીં કર સકતા ઔર અગર ગુલામ ને કફફારે કે રોઝે અબ તક નહીં રખે ઔર અબ આઝાદ હો ગયા તો અગર ગુલામ આઝાદ કરને પર કુદરત હો તો આઝાદ કરે વરના રોઝે રખે. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٢-٥١٣)

મસ્અલા 21 : રોઝે રખને પર ભી અગર કુદરત ન હો, કે બીમાર હૈ ઔર અચ્છે હોને કી ઉમ્મીદ નહીં યા બહુત બૂઢા હૈ તો સાઠ મિસ્કીનોં કો દોનોં વક્ત પેટ ભર કર ખાના ખિલાએ ઔર યેહ ઇજ્તિયાર હૈ કે એક દમ સે સાઠ મિસ્કીનોં કો ખિલા દે યા મુ-તફર્રિક તૌર પર, મગર શર્ત યેહ હૈ કે ઇસ અસ્ના મેં રોઝે પર કુદરત હાસિલ ન હો વરના ખિલાના સ-દ-કએ નફલ હોગા ઔર કફફારે મેં રોઝે રખને હોંગે. ઔર અગર એક વક્ત સાઠ કો ખિલાયા દૂસરે વક્ત ઇન કે સિવા દૂસરે સાઠ કો ખિલાયા તો અદા ન હુવા બલ્કે ઝરૂર હૈ કે પહલોં યા પિછલોં કો ફિર એક વક્ત ખિલાએ. (الدرالمختار و رد المحتار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: أى حرليس له... إلخ، ج ٥، ص ١٤٤ و الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٣)

મસ્અલા 22 : શર્ત યેહ હૈ કે જિન મિસ્કીનોં કો ખાના ખિલાયા હો ઉન મેં કોઈ ના બાલિગ ગૈર મુરાહિક ન હો હાં અગર એક જવાન કી પૂરી ખૂરાક કા ઉસે માલિક કર દિયા તો કાફી હૈ.

(الدرالمختار و رد المحتار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: أى حرليس له... إلخ، ج ٥، ص ١٤٤)

મસ્અલા 23 : યેહ ભી હો સકતા હૈ કે હર મિસ્કીન કો બ કદરે સ-દ-કએ ફિત્ર યા'ની નિસ્ફ સાઅ ગેહૂં યા એક સાઅ જવ યા ઇન કી કીમત કા માલિક કર દિયા જાએ મગર ઇબાહત કાફી નહીં ઔર ઉન્હીં લોગોં કો દે સકતે હૈં જિન્હેં સ-દ-કએ ફિત્ર દે સકતે હૈં જિન કી તફ્સીલ સ-દ-કએ ફિત્ર કે બયાન મેં મઝકૂર હુઈ ઔર યેહ ભી હો સકતા હૈ કે સુબહ કો ખિલા દે ઔર શામ કે લિયે કીમત દે દે યા શામ કો ખિલા દે ઔર સુબહ

કે ખાને કી કીમત દે દે યા દો^૨ દિન સુબહ કો યા શામ કો ખિલા દે યા તીસ કો ખિલાએ ઓર તીસ કો દે દે ગરઝ યેહ કે સાઠ કી તા'દાદ જિસ તરહ ચાહે પૂરી કરે ઇસ કા ઇજ્તિયાર હૈ યા પાવ સાઅ ગેહૂં ઓર નિસ્ફ સાઅ જવ દે દે યા કુછ ગેહૂં યા જવ દે બાકી કી કીમત હર તરહ ઇજ્તિયાર હૈ. (الدرا المختار و رد المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: أى حرّيس له... الخ، ج ٥، ص ١٤٤-١٤٦) હૈ.

મસ્અલા 24 : ખિલાને મેં પેટ ભર કર ખિલાના શર્ત હૈ અગર્યે થોડે હી ખાને મેં આસૂદા હો જાએ (યા'ની પેટ ભર જાએ, સેર હો જાએ) ઓર અગર પહલે હી સે કોઈ આસૂદા થા તો ઉસ કા ખાના કાફી નહીં ઓર બેહતર યેહ હૈ કે ગેહૂં કી રોટી ઓર સાલન ખિલાએ ઓર ઇસ સે અચ્છા ખાના હો તો ઓર બેહતર ઓર જવ કી રોટી હો તો સાલન ઝરૂરી હૈ.

(الدرا المختار و رد المختار، كتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: أى حرّيس له... الخ، ج ٥، ص ١٤٦)

મસ્અલા 25 : એક મિસ્કીન કો સાઠ દિન તક દોનોં વક્ત ખિલાયા યા હર રોઝ બ કદરે સ-દ-કએ ફિત્ર ઉસે દે દિયા જબ ભી અદા હો ગયા ઓર અગર એક હી દિન મેં એક મિસ્કીન કો સબ દે દિયા એક દફ્આ મેં યા સાઠ દફ્આ કર કે યા ઉસ કો સબ બતૌરે ઇબાહત દિયા તો સિર્ફ ઉસ એક દિન કા અદા હુવા. યૂંહી અગર તીસ મસાકીન કો એક એક સાઅ ગેહૂં દિયે યા દો દો સાઅ જવ તો સિર્ફ તીસ કો દેના કરાર પાએગા યા'ની તીસ મસાકીન કો ફિર દેના પડેગા યેહ ઉસ સૂરત મેં હૈ કે એક દિન મેં દિયે હોં ઓર દો દિનોં મેં દિયે તો જાઈઝ હૈ.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٣، وغيره)

મસ્અલા 26 : સાઠ મસાકીન કો પાવ પાવ સાઅ ગેહૂં દિયે તો ઝરૂર હૈ કે ઉન મેં હર એક કો ઓર પાવ પાવ સાઅ દે ઓર અગર ઇન કી ઇવઝ મેં ઓર સાઠ મસાકીન કો પાવ પાવ સાઅ દિયે તો કફ્ફારા અદા ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٣، وغيره)

મસ્અલા 27 : એક સો બીસ મસાકીન કો એક વક્ત ખાના ખિલા દિયા તો કફ્ફારા અદા ન હુવા બલકે ઝરૂર હૈ કે ઈન મેં સે સાઠ કો ફિર એક વક્ત ખિલાએ ખ્વાહ ઉસી દિન યા કિસી દૂસરે દિન ઔર અગર વોહ ન મિલેં તો દૂસરે સાઠ મસાકીન કો દોનોં વક્ત ખિલાએ.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٥٠)

મસ્અલા 28 : ઈસ કે ઝિમ્મે દો ઝિહાર થે ખ્વાહ એક હી ઔરત સે દોનોં ઝિહાર કિયે યા દો ઔરતોં સે ઔર દોનોં કે કફ્ફારે મેં સાઠ મિસ્કીન કો એક એક સાઅ ગેહૂં દે દિયે તો સિર્ફ એક કફ્ફારા અદા હુવા ઔર અગર પહલે નિસ્ફ નિસ્ફ સાઅ એક કફ્ફારે મેં દિયે ફિર ઉન્હીં કો નિસ્ફ નિસ્ફ સાઅ દૂસરે કફ્ફારે મેં દિયે તો દોનોં અદા હો ગએ.

(الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج ١، ص ٥١٤)

મસ્અલા 29 : દો ઝિહાર કે કફ્ફારોં મેં દો ગુલામ આઝાદ કર દિયે યા ચાર મહીને કે રોઝે રખ લિયે યા એક સો બીસ મિસ્કીનોં કો ખાના ખિલા દિયા તો દોનોં કફ્ફારે અદા હો ગએ અગર્યે મુઅય્યન ન કિયા હો, કે યેહ ફુલાં કા કફ્ફારા હૈ ઔર યેહ ફુલાં કા. ઔર અગર દોનોં દો કિસ્મ કે કફ્ફારે હોં તો કોઈ અદા ન હુવા મગર જબ કે યેહ નિય્યત હો, કે એક કફ્ફારે મેં યેહ ઔર એક મેં વોહ અગર્યે મુઅય્યન ન કિયા હો, કે કૌન સે કફ્ફારે મેં યેહ ઔર કિસ મેં વોહ. ઔર અગર દોનોં કી તરફ સે એક ગુલામ આઝાદ કિયા યા દો માહ કે રોઝે રખે તો એક અદા હુવા ઔર ઉસે ઇંજિયાર હૈ કે જિસ કે લિયે ચાહે મુઅય્યન કરે ઔર અગર દોનોં કફ્ફારે દો કિસ્મ કે હેં મ-સલન એક ઝિહાર કા હૈ દૂસરા કતલ કા તો કોઈ કફ્ફારા અદા ન હુવા મગર જબ કે કાફિર કો આઝાદ કિયા હો તો યેહ ઝિહાર કે લિયે મુ-તઅય્યન હૈ કે કતલ કે કફ્ફારે મેં મુસલ્માન કા આઝાદ કરના શર્ત હૈ.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، باب الكفارة، ج ٥، ص ١٤٨)

મસ્અલા 30 : દો² કિસ્મ કે દો કફફારે હેં ઔર સાઠ મિસ્કીન કો એક એક સાઅ ગેહૂં દોનોં કફફારોં મેં દે દિયે તો દોનોં અદા હો ગએ અગર્યે પૂરા પૂરા સાઅ એક મર્તબા દિયા હો. (الدرالمختار، کتاب الطلاق، باب الكفارة، ج 5، ص 148)

મસ્અલા 31 : નિસ્ફ ગુલામ આઝાદ કિયા ઔર એક મહીને કે રોઝે રખે યા તીસ મિસ્કીનોં કો ખાના ખિલાયા તો કફફારા અદા ન હુવા.

(الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب العاشر في الكفارة، ج 1، ص 140)

મસ્અલા 32 : ઝિહાર મેં યેહ ઝરૂરી હૈ કે કુરબત સે પહલે સાઠ મસાકીન કો ખિલા દે ઔર અગર અભી પૂરે સાઠ મસાકીન કો ખિલા નહીં ચુકા હૈ ઔર દરમિયાન મેં વતી કર લી તો અગર્યે યેહ હરામ હૈ મગર જિતનોં કો ખિલા ચુકા હૈ વોહ બાતિલ ન હુવા, બાકિયોં કો ખિલા દે, સિરે સે ફિર સાઠ કો ખિલાના ઝરૂર નહીં. (الجوهر النيرة، کتاب الظهار، الجزء الثاني، ص 89)

મસ્અલા 33 : દૂસરે ને બિગૈર ઇસ કે હુકમ કે ખિલા દિયા તો કફફારા અદા ન હુવા ઔર ઇસ કે હુકમ સે હૈ તો સહીહ હૈ મગર જો સર્ફ હુવા હૈ વોહ ઇસ સે નહીં લે સકતા હાં અગર ઇસ ને હુકમ કરતે વક્ત યેહ કહ દિયા હો, કે જો સર્ફ હોગા મૈં દૂગાં તો લે સકતા હૈ.

(الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: لا استحالة في جعل... إلخ، ج 5، ص 147)

મસ્અલા 34 : જિસ કે ઝિમ્મે કફફારા થા ઉસ કા ઇન્તિકાલ હો ગયા વારિસ ને ઉસ કી તરફ સે ખાના ખિલા દિયા યા કસમ કે કફફારે મેં કપડે પહના દિયે તો હો જાએગા ઔર ગુલામ આઝાદ કિયા તો નહીં.

(ردالمحتار، کتاب الطلاق، باب الكفارة، مطلب: لا استحالة في جعل... إلخ، ج 5، ص 147)

કિનાયા કા બયાન⁽¹⁾

કિનાયએ તલાક વોહ અલ્ફાઝ હૈં જિન સે તલાક મુરાદ હોના ઝાહિર ન હો તલાક કે ઇલાવા ઔર મા'નોં મેં ભી ઉન કા ઇસ્તિમાલ હોતા હો.

મસ્અલા 1 : કિનાયા સે તલાક વાકેઅ હોને મેં યેહ શર્ત હે કે નિય્યતે તલાક હો યા હાલત બતાતી હો, કે તલાક મુરાદ હૈ યા'ની પેશ્તર તલાક કા ઝિક્ક થા યા ગુસ્સે મેં કહા. કિનાયા કે અલ્ફાઝ ત્રીન તરહ કે હૈં. બા'ઝ મેં સુવાલ રદ કરને કા એહતિમાલ હૈ, બા'ઝ મેં ગાલી કા એહતિમાલ હૈ ઔર બા'ઝ મેં ન યેહ હૈ ન વોહ, (યા'ની ન ગાલી કા એહતિમાલ હૈ ન સુવાલ રદ કરને કા એહતિમાલ) બલ્કે જવાબ કે લિયે મુ-તઅય્યન હૈં. અગર રદ કા એહતિમાલ હૈ તો મુતલકન હર હાલ મેં નિય્યત કી હાજત હૈ બિગૈર નિય્યતે તલાક નહીં ઔર જિન મેં ગાલી કા એહતિમાલ હૈ ઉન સે તલાક હોના ખુશી ઔર ગઝબ મેં નિય્યત પર મૌકૂફ હૈ ઔર તલાક કા ઝિક્ક થા તો નિય્યત કી ઝરૂરત નહીં ઔર ત્રીસરી સૂરત યા'ની જો ફક્ત જવાબ હો તો ખુશી મેં નિય્યત ઝરૂરી હૈ ઔર ગઝબ વ મુઝા-કરા કે વક્ત બિગૈર નિય્યત ભી તલાક વાકેઅ હૈ. (الدرالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، ج ٤، ص ٥١٦-٥٢٢ وغيره)

કિનાયા કે બા'ઝ અલ્ફાઝ યેહ હૈં

(1) જા (2) નિકલ (3) ચલ (4) રવાના હો (5) ઉઠ (6) ખડી હો (7) પર્દા કર (8) દુપટ્ટા ઓઢ (9) નિકાબ ડાલ (10) હટ સરક (11) જગહ છોડ (12) ઘર ખાલી કર (13) દૂર હો (14) ચલ દૂર (15) ઐ ખાલી (16) ઐ બરી (17) ઐ જુદા (18) તૂ જુદા હૈ (19) તૂ મુઝ સે જુદા હૈ (20) મેં ને તુઝે બે કૈદ કિયા (21) મેં ને તુઝ સે મુફા-ર-કત કી (જુદાઈ ઇજ્તિયાર કી) (22) રાસ્તા નાપ (23) અપની રાહ લે (24) કાલા મુંહ કર

①..... બહારે શરીઅત, હિસ્સા : 8, જિ. 2, સ. 128

(25) ચાલ દિખા (26) ચલતી બન (27) ચલતી નઝર આ (28) દફ્તર
 હો (29) દાલ ફે ઐન હો (30) રફૂ ચક્કર હો (31) પિંજરા ખાલી કર
 (32) હટ કે સડ (33) અપની સૂરત ગુમા (34) બિસ્તર ઉઠા (35) અપના
 સૂઝતા દેખ (36) અપની ગઠડી બાંધ (37) અપની નજાસત અલગ ફેલા
 (38) તશરીફ લે જાઈયે (39) તશરીફ કા ટોકરા લે જાઈયે (40) જહાં
 સીંગ સમાએ જા (41) અપના માંગ ખા (42) બહુત હો ચુકી અબ
 મેહરબાની ફરમાઈયે (43) ઐ બે ઈલાકા (44) મુંહ છુપા (45) જહન્નમ
 મેં જા (46) ચૂલ્હે મેં જા (47) ભાડ મેં પડ (48) મેરે પાસ સે ચલ (49)
 અપની મુરાદ પર ફત્હ મન્દ હો (50) મેં ને નિકાહ ફસ્ખ કિયા (51) તૂ
 મુઝ પર મિસ્લે મુદારિયા (52) સુવર યા (53) શરાબ કે હૈ [ન મિસ્લ બંગ
 યા અફ્થૂન યા માલે ફુલાં યા ઝૌજએ ફુલાં કે] (54) તૂ મિસ્લ મેરી માં યા
 બહન યા બેટી કે હૈ [ઔર યૂં કહા કે તૂ માં બહન બેટી હૈ તો ગુનાહ કે સિવા
 કુછ નહીં] (55) તૂ ખલાસ હૈ (56) તેરી ગુલૂ ખલાસી હુઈ (57) તૂ
 ખાલિસ હુઈ (58) હલાલે ખુદા યા (59) હલાલે મુસલ્માનાન યા (60)
 હર હલાલ મુઝ પર હરામ (61) તૂ મેરે સાથ હરામ મેં હૈ (62) મેં ને તુઝે
 તેરે હાથ બેયા અગર્યે કિસી ઈવઝ કા ઝિક ન આએ અગર્યે ઔરત ને
 યેહ ન કહા કે મેં ને ખરીદા (63) મેં તુઝ સે બાઝ આયા (64) મેં તુઝ સે
 દર ગુઝરા (65) તૂ મેરે કામ કી નહીં (66) મેરે મતલબ કી નહીં (67) મેરે
 મસરફ કી નહીં (68) મુઝે તુઝ પર કોઈ રાહ નહીં (69) કુછ કાબૂ નહીં
 (70) મિલ્ક નહીં (71) મેં ને તેરી રાહ ખાલી કર દી (72) તૂ મેરી મિલ્ક
 સે નિકલ ગઈ (73) મેં ને તુઝ સે ખલઅ કિયા (74) અપને મયકે બૈઠ
 (75) તેરી બાગ ઢીલી કી (76) તેરી રસ્સી છોડ દી (77) તેરી લગામ
 ઉતાર લી (78) અપને રફીકોં સે જા મિલ (79) મુઝે તુઝ પર કુછ ઈખ્તિયાર
 નહીં (80) મેં તુઝ સે લા દા'વા હોતા હૂં (81) મેરા તુઝ પર કુછ દા'વા
 નહીં (82) ખાવન્દ તલાશ કર (83) મેં તુઝ સે જુદા હૂં યા હુવા [ફક્ત મેં

મસ્અલા ૧ : ઈન અલ્ફાઝ સે તલાક ન હોગી અગર્યે નિયત કરે, મુઝે તેરી હાજત નહીં, મુઝે તુઝ સે સરોકાર નહીં, તુઝ સે મુઝે કામ નહીં, ગરઝ નહીં, મતલબ નહીં, તૂ મુઝે દરકાર નહીં. તુઝ સે મુઝે રખત નહીં, મૈં તુઝે નહીં ચાહતા.

(الفتاوى الرضوية، كتاب الطلاق، باب الكناية، ج ۱۲، ص ۵۲.)

મસ્અલા 2 : કિનાયા કે ઈન અલ્ફાઝ સે એક બાઈન તલાક હોગી અગર બ નિયતે તલાક બોલે ગએ અગર્યે બાઈન કી નિયત ન હો ઔર દો² કી નિયત કી જબ ભી વોહી એક વાકેઅ હોગી મગર જબ કે ઝોજા બાંદી હો તો દો² કી નિયત સહીહ હૈ ઔર તીન કી નિયત કી તો તીન વાકેઅ હોંગી. (الدرا المختار و ردالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، مطلب: لا اعتبار بالاعراب هنا، ج ٤، ص ٥٢٤)

મસ્અલા 3 : મદખૂલા (જિસ સે જિમાઅ કિયા ગયા હો ઉસ) કો એક તલાક દી થી ફિર ઈદત મેં કહા કે મેં ને ઉસે બાઈન કર દિયા યા તીન, તો બાઈન યા તીન વાકેઅ હો જાએંગી ઔર અગર ઈદત યા રજઅત કે બા'દ એસા કહા તો ફુઇ નહીં. (الدرا المختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، ج ٤، ص ٥٢٨)

મસ્અલા 4 : સરીહ સરીહ કો લાહિક હોતી હૈ યા'ની પહલે સરીહ લફઝોં સે તલાક દી ફિર ઈદત કે અન્દર દૂસરી મર્તબા તલાક કે સરીહ લફઝ કહે તો ઈસ સે દૂસરી વાકેઅ હોગી. યૂંહી બાઈન કે બા'દ ભી સરીહ લફઝ સે વાકેઅ કર સકતા હૈ જબ કે ઔરત ઈદત મેં હો ઔર સરીહ સે મુરાદ યહાં વોહ હૈ જિસ મેં નિયત કી ઝરૂરત ન હો અગર્યે ઉસ સે તલાકે બાઈન પડે ઔર ઈદત મેં સરીહ કે બા'દ બાઈન તલાક દે સકતા હૈ. ઔર બાઈન બાઈન કો લાહિક નહીં હોતી જબ કે યેહ મુશ્કિન હો, કે દૂસરી કો પહલી કી ખબર દેના કહ સકેં મ-સલન પહલે કહા થા કે તૂ બાઈન હૈ ઈસ કે બા'દ ફિર યેહી લફઝ કહા તો ઈસ સે દૂસરી વાકેઅ ન હોગી કે યેહ પહલી તલાક કી ખબર હૈ યા દોબારા કહા મેં ને તુઝે બાઈન કર દિયા ઔર અગર દૂસરી કો પહલી સે ખબર દેના ન કહ સકેં મ-સલન પહલે તલાકે બાઈન દી ફિર કહા મેં ને દૂસરી બાઈન દી તો અબ દૂસરી પડેગી.

(الدرا المختار و ردالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، مطلب: الصريح يلحق... إلخ، ج ٤، ص ٥٢٨-٥٣٣)

યૂંહી પહલી સૂરત મેં ભી દો² વાકેઅ હોંગી જબ કે દૂસરી સે દૂસરી તલાક

કી નિયત હો. (1)

મસ્અલા 5 : બાઈન કો કિસી શર્ત પર મુઅલ્લક કિયા યા કિસી વક્ત કી તરફ મુઝાફ કિયા ઔર ઉસ શર્ત યા વક્ત કે પાએ જાને સે પહલે તલાકે બાઈન દે દી મ-સલન યેહ કહા અગર તૂ આજ ઘર મેં ગઈ તો બાઈન હૈ યા કલ તુઝે તલાકે બાઈન હૈ ફિર ઘર મેં જાને ઔર કલ આને સે પહલે હી તલાકે બાઈન દે દી તો તલાક હો ગઈ ફિર ઇદત કે અન્દર શર્ત પાઈ જાને ઔર કલ આને સે એક તલાક ઔર પડેગી.

(الدرالمختار، کتاب الطلاق، باب الكنايات، ج ٤، ص ٥٣٤)

મસ્અલા 6 : અગર ઔરત કો તલાકે બાઈન દી યા ઉસ સે ખલઅ કિયા ઈસ કે બા'દ કહા તૂ ઘર મેં ગઈ તો બાઈન હૈ તો અબ તલાક વાકેઅ ન હોગી ઔર અગર દો શર્તોં પર તલાકે બાઈન મુઅલ્લક કી મ-સલન કહા અગર તૂ ઘર મેં જાએ તો બાઈન હૈ ઔર અગર મેં ફુલાં સે કલામ કરૂં તો તૂ બાઈન હૈ ઇન દોનોં બાતોં કે કહને કે બા'દ અબ વોહ ઘર મેં ગઈ તો એક તલાક પડી ફિર અગર ઉસ શખ્સ સે ઇદત મેં શોહર ને કલામ કિયા તો દૂસરી પડી. યૂંહી અગર પહલે કલામ કિયા ફિર ઘર મેં ગઈ જબ ભી દો વાકેઅ હોંગી ઔર અગર પહલે એક શર્ત પર મુઅલ્લક કી ફિર ઈસ કે પાએ જાને કે બા'દ દૂસરી શર્ત પર મુઅલ્લક કી દૂસરી કે પાએ જાને પર તલાક ન હોગી. (الدرالمختار و ردالمحتار، کتاب الطلاق، باب الكنايات، مطلب: الصريح يلحق الصريح و البائن، ج ٤، ص ٥٣٥ و الفتاوى الهندية، کتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل الخامس في الكنايات، ج ١، ص ٣٧٧)

મસ્અલા 7 : કસમ ખાઈ કે ઔરત કે પાસ ન જાએગા ફિર ચાર મહીને ગુઝરને સે પહલે બ નિયતે તલાક ઉસે બાઈન કહા યા ઉસ સે ખલઅ કિયા તો તલાક વાકેઅ હો ગઈ ફિર કસમ ખાને સે ચાર મહીને તક ઉસ

① ..... બશર્તે કે ઉસ નિયત પર દલાલત કરને વાલા કોઈ લફઝ ભી મઝકૂર હો...

ઇલ્મિયા. انظر منحة الخالق، ج ٣، ص ٥٣٢ و الفتاوى الرضوية (المخرجة)، ج ١٢، ص ٥٧٨، ٥٨٢، ٥٨٥. -

કે પાસ ન ગયા તો યેહ દૂસરી તલાક હુઈ ઔર અગર પહલે ખલઅ કિયા ફિર કહા તૂ બાઈન હૈ તો વાકેઅ ન હોગી.

(الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل الخامس في الكنايات، ج ١، ص ٣٧٧)

મસ્અલા 8 : યેહ કહા કે મેરી હર ઔરત કો તલાક હૈ યા અગર યેહ કામ કહું તો મેરી ઔરત કો તલાક હૈ તો જિસ ઔરત સે ખલઅ કિયા હૈ યા જો તલાકે બાઈન કી ઈદત મેં હૈ ઈન લફઝોં સે ઉસે તલાક ન હોગી.

(الدرالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، ج ٤، ص ٥٣٦)

મસ્અલા 9 : જો ફુરકત (જુદાઈ) હમેશા કે લિયે હો યા'ની જિસ કી વજહ સે ઉસ સે કભી નિકાહ ન હો સકતા હો જૈસે હુરમતે મુસા-હરત (સુસરાલી રિશતોં કી વજહ સે નિકાહ કા હરામ હોના) વ હુરમતે રઝાઅ (દૂધ કે રિશતે કી વજહ સે નિકાહ કા હરામ હોના), તો ઈસ ઔરત પર ઈદત મેં ભી તલાક નહીં હો સકતી. યૂંહી અગર ઈસ કી ઔરત કનીઝ થી ઉસ કો ખરીદ લિયા તો અબ ઉસે તલાક નહીં દે સકતા કે વોહ નિકાહ સે બિલ્કુલ નિકલ ગઈ. (الفتاوى الهندية، كتاب الطلاق، الباب الثاني، الفصل الخامس في الكنايات، ج ١، ص ٣٧٨)

મસ્અલા 10 : ઝન વ શોહર મેં સે કોઈ **مَعَاذَ اللَّهِ** મુરતદ હુવા મગર દારુલ ઈસ્લામ મેં રહા તો તલાક હો સકતી હૈ ઔર અગર દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા તો અબ તલાક નહીં હો સકતી ઔર મર્દ મુરતદ હો કર દારુલ હર્બ કો ચલા ગયા થા ફિર મુસલ્માન હો કર વાપસ આયા ઔર ઔરત અભી ઈદત મેં હૈ તો તલાક દે સકતા હૈ ઔર ઔરત અગર્યે વાપસ આ જાએ તલાક નહીં હો સકતી. (ردالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، مطلب: المختلعة والمبانة... إلخ، ج ٤، ص ٥٣٧)

મસ્અલા 11 : ખયારે બુલૂગ યા'ની બાલિગ હોતે હી નિકાહ સે નારાઝી ઝાહિર કી ઔર ખયારે અતક, કે આઝાદ હો કર તફરીક (જુદાઈ) ચાહી ઈન દોનોં કે બા'દ તલાક નહીં હો સકતી.

(الدرالمختار، كتاب الطلاق، باب الكنايات، ج ٤، ص ٥٣٨)

દિલ મેં નૂરે ઇમાન પાને કા એક સબબ

હદીસે પાક મેં હૈ “જિસ શખ્સ ને ગુસ્સા ઝબત કર લિયા બા વુજૂદ ઇસ કે, કે વોહ ગુસ્સા નાફિઝ કરને પર કુદરત રખતા હૈ અલ્લાહ ઉસ કે દિલ કો સુકૂન વ ઇમાન સે ભર દેગા.”

(الجامع الصغير للسيوطي ص ٥٤١ حديث ٨٩٩٧)

મ-દની ફૂલ

સરકારે મદીનએ મુનવ્વરહ, સરદારે મક્કએ મુકર્રમા
 صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા ફરમાને અ-ઝમત નિશાન હૈ :

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

યા’ની મુસલ્માન વોહ હૈ કે ઉસ કે હાથ ઔર ઝબાન સે દૂસરે
 મુસલ્માન મહફૂઝ રહે.

(صحيح بخارى ج ١ ص ١٠٥ حديث ١٠)

યુગલી કી તા’રીફ

કિસી કી બાત ઝરર (યા’ની નુકસાન) પહોંચાને કે ઇરાદે સે દૂસરોં
 કો પહોંચાના યુગલી હૈ. (عمدة القارى ج ٢ ص ٥٩٤ تحت الحديث ٢١٦ دار الفكر بيروت)

શમાતત કી તા’રીફ

દૂસરોં કી તકલીફોં ઔર મુસીબતોં પર ખુશી કા ઇઝહાર
 કરને કો શમાતત કહતે હૈ.

(حديقة نديه شرح طريقه محمدية ج ١ ص ٦٣١)

જન્મત કે તલબગારોં કે લિયે મન્દની ગુલદસ્તા

મિઠ્ઠાજુલ આખિદીન

કે

મુલ્તાખખ અબ્લાખ

પેશકશ: મજલિસે અલ મદીનુલ ઈલ્મિયા (દાંવતે ઈસ્લામી)

તૌબા કા બયાન

એ અલ્લાહ ﷻ કી ઇબાદત કે તલબ ગાર ! ઇબાદત મેં મશગૂલ હોને સે પહલે ગુનાહોં સે તૌબા બેહદ ઝરૂરી હૈ, અલ્લાહ ﷻ તુમ્હેં તૌબા કી તૌફીક અતા ફરમાએ. ગુનાહોં સે તૌબા કરના ઇન દો વજહ સે લાઝિમી હૈ :

પહલી વજહ : તૌબા સે ઇબાદત કી તૌફીક નસીબ હોતી હૈ ક્યૂંકે ગુનાહોં કી નુહસત બન્દે કો ઇબાદત સે મહરૂમ કર કે ઉસ પર ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈ મુસલ્લત કર દેતી હૈ, ગુનાહ એક ઐસી ઝન્જીર હૈ જો બન્દે કો અલ્લાહ ﷻ કી ઇબાદત ઔર નેકી કી રાહ પર ચલને સે રોક દેતી હૈ ગુનાહોં સે દિલ બોઝલ હો જાતા હૈ ઔર ઇસ મેં ઇબાદત કી લઝૂત વ હલાવત પૈદા નહીં હો પાતી, ગુનાહોં કી આદત દિલ કો સિયાહ કર દેતી હૈ જિસ સે દિલ સખ્ત હો જાતા હૈ, ન ઉસ મેં ખુલૂસ પૈદા હો સકતા હૈ ઔર ન હી ઉસ કા તઝકિયા, જિસ કી વજહ સે ઇબાદત મેં સુરૂર વ ઇત્મીનાન નહીં મિલ સકતા, જો શખ્સ ગુનાહોં સે તાઈબ નહીં હોગા અગર ખુદા કા ફઝલ ઉસ કે શામિલે હાલ ન હુવા તો રફ્તા રફ્તા યેહ ગુનાહ ઉસે કુફ તક પહોંચા દેંગે. ઐસે શખ્સ પર શકાવત ઔર બદ બખ્તી ગાલિબ આ જાએગી, તો ઐસે શખ્સ પર તઅજજુબ હૈ કે ઇસ નુહસત વ કસાવત કે હોતે હુએ ઉસે ઇબાદતે ઇલાહી કી તૌફીક કિસ તરહ મિલ સકતી હૈ ઔર ગુનાહોં પર અડને વાલા શખ્સ ઇતાઅતે બારી તઆલા કા દા'વા કેસે કર સકતા હૈ, ઔર ખિલાફે શર-અ ઉમૂર કો અપનાતે હુએ વોહ ઇબાદત કેસે બજા લા સકતા હૈ ? ઇસી તરહ જો શખ્સ ગુનાહોં કી ગન્દગી સે આલૂદા હો વોહ અલ્લાહ ﷻ સે મુનાજાત કા શરફ કેસે હાસિલ કર સકતા હૈ ? ઇસી લિયે હુઝૂરે અકરમ, નૂરે મુજરસમ ﷺ ને ફરમાયા :

”إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ تَنَحَّى عَنْهُ الْمَلَكَانِ مِنْ نَتْنٍ مَا يَخْرُجُ مِنْ فِيهِ“

(سنن الترمذی، کتاب البر والصلة، باب ماجاء الفحش والتفحش، الحديث ۱۹۷۹، ج ۳،

ص ۳۹۲، الكامل لابن عدى، مقدمة المصنف، الباب السادس، ج ۱، ص ۸۸)

“જબ ઈન્સાન ઝૂટ બોલતા હૈ તો કિરામન કાતિબીન ઝૂટ કી બદબૂ કી વજહ સે ઉસ સે અલા-હદા હો જાતે હૈં.” તો ઐસી ઝબાન ઝિકે ઇલાહી કે લાઇક કેસે હો સકતી હૈ. ગુનાહોં મેં શબો રોઝ બસર કરને વાલે આદમી કો નેક કામ કી તૌફીક મિલના ઔર ઇબાદત કી તરફ માઇલ હોના બહુત મુશ્કિલ હૈ, ઐસા શખ્સ અગર કુછ ઇબાદત કર ભી લે તો દિલ મેં ઉસ ઇબાદત કી હલાવત વ રહાનિયત નહીં પાતા. યેહ સબ કુછ ગુનાહોં કી નુહૂસત ઔર તૌબા ન કરને કા નતીજા હૈ. કિસી ને સચ કહા હૈ કે “અગર તૂ રાત કો કિયામ કરને ઔર દિન કો રોઝા રખને કી કુવ્વત નહીં રખતા તો સમઝ લે કે તૂ મન્હૂસ હો ચુકા હૈ ઔર ગુનાહોં કી નુહૂસત તુઝ પર મુસલ્લત હો ચુકી હૈ.”

દૂસરી વજહ : તૌબા કે ઝરૂરી હોને કી દૂસરી વજહ યેહ હૈ કે બિગૈર તૌબા કે ઇબાદાત કબૂલ નહીં હોતીં. જિસ તરહ કર્ઝ-ખ્વાહ કા કર્ઝ અદા કરને સે પહલે ઉસ કે સામને હદિયે ઔર તોહફે કોઈ અહમિયત નહીં રખતે ઔર ન વોહ ઉન્હેં કબૂલ કરતા હૈ, ઇસી તરહ પહલે ગુનાહોં સે તૌબા લાઝિમ હૈ ઇસ કે બા’દ આમ ઇબાદાતે નાફિલા, ઔર જબ ફરાઇઝ કિસી કે ઝિમ્મે લાઝિમ હોં તો ઉસ કે નવાફિલ વગૈરા કેસે કબૂલ હો સકતે હૈં. યૂંહી અગર કોઈ શખ્સ હરામ વ મમ્નૂઅ કામ તો તર્ક ન કરે મગર મુબાહ વ હલાલ અશ્યા મેં પરહેઝ વ એહતિયાત કરે, તો ઉસ કા ઐસા પરહેઝ ક્યા વક્અત રખ સકતા હૈ ઔર વોહ શખ્સ ખુદા તઆલા સે મુનાજાત ઉસ કી દરગાહ મેં પસન્દીદા ઔર ઉસ કી સના કરને કે લાઇક કેસે હો સકતા હૈ જિસ પર ખુદા તઆલા નારાઝ હો, ગુનાહોં પર ઇસરાર કરને વાલોં કા અક્સર યેહી હાલ હૈ.

સુવાલ : તૌબતુન્નુસૂહ કે ક્યા મા'ના હૈં, ઇસ કી તા'રીફ ક્યા હૈ ઓર બન્દે કો ક્યા કરના ચાહિયે જિસ સે ઉસ કે તમામ ગુનાહ મુઆફ હો જાએં.

જવાબ : દિલ કે કામોં મેં સે એક કામ તૌબા હૈ, આમ ઉ-લમા ને ઇસ કી તા'રીફ યેહ કી હૈ : تَزِيهُ الْقَلْبِ عَنِ الذَّنْبِ દિલ કો ગુનાહોં સે પાક કરના. ઓર હમારે શૈખ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને યેહ તા'રીફ કી હૈ :

إِنَّهُ تَرَكُ إِخْتِيَارِ ذَنْبٍ سَبَقَ مِثْلُهُ عَنْهُ مُنْزِلَةً لَا صُورَةَ تَعْظِيمًا لِلَّهِ تَعَالَى وَحَذَرًا مِنْ سَخَطِهِ. આયિન્દા કે લિયે એસે ગુનાહોં કો તર્ક કર દેને કા કસ્દ કરના જિસ દ-રજે કા પહલે ગુનાહ હો ચુકા હો ઓર યેહ તર્ક મહ્જ ખુદા કી તા'ઝીમ ઓર ઉસ કી નારાઝી કે ડર કે બાઈસ હો.

શૈખ કી તા'રીફ કે મુતાબિક તૌબા કી ચાર શર્તોં હૈં :

પહલી શર્ત : ગુનાહ તર્ક કર દેને કા ઇરાદા, ઇસ કા મતલબ યેહ હૈ કે અપને દિલ કો ઇસ બાત પર પુખ્તા ઓર મઝબૂત કર લે કે આયિન્દા કભી ગુનાહોં કી તરફ રુજૂઅ નહીં કરુંગા, લેકિન અગર કોઈ શખ્સ બિલફે'લ ગુનાહ છોડ દે મગર દિલ મેં ખયાલ હો, કે ફિર કભી કરુંગા, યા ઇન્તિદા સે ગુનાહ છોડને કા ઇરાદા હી પુખ્તા ન હો તો એસા શખ્સ બા'ઝ અવકાત ફિર ગુનાહોં મેં મુબ્તલા હો જાતા હૈ, એસા શખ્સ અગર્યે વક્તી તૌર પર ગુનાહોં સે રુક જાતા હૈ મગર ઉસે તાઈબ નહીં કહા જા સકતા.

દૂસરી શર્ત : યેહ હૈ કે જિસ ગુનાહ સે તૌબા કર રહા હો ઉસ મર્તબે કા ગુનાહ પહલે કહીં ઉસ સે સાદિર હો ચુકા હો, ક્યૂંકે અગર પહલે એસા ગુનાહ સાદિર નહીં હુવા, સિર્ફ આયિન્દા કે લિયે ઇસ સે બચતા હૈ તો એસે શખ્સ કો તાઈબ નહીં કહેંગે બલ્કે મુત્તકી કહેંગે, ક્યા તુમહેં મા'લૂમ નહીં કે નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કો કુફ્ર સે બચને વાલા તો કહ સકતે હૈં મગર કુફ્ર સે તૌબા કરને વાલા નહીં કહ

સકતે ક્યૂંકે કુફ્ર તો ٱللَّهُ ٱكْبَرُ કભી ભી આપ સે સાદિર નહીં હુવા, ઔર હઝરતે ઉમર ٱللَّهُ ٱتَّعَالَىٰ ٱلْعَمَّة કો કુફ્ર સે તાઈબ કહેંગે ક્યૂંકે આપ પહલે હાલતે કુફ્ર મેં રહ ચુકે થે.

તીસરી શર્ત : યેહ હૈ કે જો ગુનાહ પહલે વોહ કર ચુકા હૈ ઉસ દ-રજે ઔર મન્જિલત કે ગુનાહ કો અપને ઇજ્તિયાર સે તર્ક કરે. ક્યા તુમહેં મા'લૂમ નહીં કે જિસ પુરાને બૂઢે ને જવાની કે ઝમાને મેં ઝિના યા ડાકા ઝની કા ઇરતિકાબ કિયા હો, વોહ અબ બુઢાપે મેં તૌબા તો કર સકતા હૈ, ક્યૂંકે તૌબા કા દરવાઝા બન્દ નહીં, મગર અબ ઉસે ઝિના યા ડાકા ઝની કે તર્ક કા ઇજ્તિયાર નહીં ક્યૂંકે અબ વોહ અ-મલી તૌર પર યેહ ગુનાહ નહીં કર સકતા. તો ચૂંકે અબ વોહ ઝિના યા ડાકા ઝની પર કાદિર નહીં, ઇસ લિયે યેહ નહીં કહ સકતે કે વોહ અપને ઇજ્તિયાર સે ઇન્હેં છોડ રહા હૈ, યા ઇન સે રુક રહા હૈ ક્યૂંકે અબ વોહ આજિઝ હો ચુકા હૈ ઔર ઉસે અબ ઇન પર કુદરત નહીં રહી, મગર વોહ ઇસ વક્ત ભી ઝિના યા ડાકા ઝની જૈસે દૂસરે હરામ વ મમ્નૂઅ અફ્આલ પર કાદિર હૈ. જૈસે ઝૂટ બોલના, કિસી પર ઝિના કી તોહમત લગાના, કિસી કી ગીબત યા ચુગલી કરના વગૈરા ઉમૂર યેહ સબ ગુનાહ હેં અગર્થે હર એક મેં અપની અપની નૌઈય્યત કે એ'તિબાર સે ફર્ક હૈ લેકિન યેહ તમામ ગુનાહ એક હી રુત્બે કે શુમાર હોતે હેં ઔર યેહ મર્તબા બિદ્અત કે મર્તબે સે કમ હૈ ઔર બિદ્અત કા રુત્બા કુફ્ર સે કમ હૈ બહર હાલ એસા શખ્સ જો અબ ઝિના ઔર ડાકા ઝની જૈસે અફ્આલ પર કાદિર નહીં ઉસ કા તૌબા કરના દુરુસ્ત હોગા કે વોહ દ-રજે ઔર મન્જિલત મેં ઇન જૈસે અફ્આલ કે તર્ક પર કાદિર હૈ.

ચૌથી શર્ત : યેહ હૈ કે ગુનાહોં સે તૌબા અલ્લાહ ٱلْعَزِيز ٱلْعَلِیم કી તા'ઝીમ કે લિયે ઔર ઉસ કે દર્દનાક અઝાબ સે ડર કર હો કિસી દુન્યવી ગરઝ યા લોગોં સે ડર યા ઉન સે દાદો તહ્સીન યા અપની શોહરત હોને યા

જિસ્માની ઝો'ફ યા મોહતાજી યા કિસી ઔર રુકાવટ કી વજહ સે ન હો. જબ તૌબા કે યેહ અરકાન વ શરાઈત પાએ જાએંગે તબ ઉસે હકીકી ઔર સચ્ચી તૌબા કહા જાએગા.

તૌબા કે મુકદ્દમાત યા'ની જિન ચીઝોં કા તૌબા સે પહલે હોના ઝરૂરી હૈ વોહ ત્રીન હૈ :

અવ્વલ : યેહ કે અપને ગુનાહોં કો નિહાયત કબીહ અફ્આલ તસવ્વુર કરે.

દુવુમ : યેહ કે અલ્લાહ ﷻ કે અઝાબ કી શિદ્દત ઔર ઉસ કે કહુરો ગઝબ કો દિલ મેં હાઝિર કરે જિસે બદ્દાશિત કરને કી તાક્ત ઇસ મેં નહીં હૈ.

સિવુમ : યેહ કે અલ્લાહ ﷻ કે ગઝબ વ કહુર કે સામને અપની કમઝોરી ઔર બે બસી કો મદ્દે નઝર રખે. ક્યૂંકે જો શખ્સ સૂરજ કી તેઝ ધૂપ, સિપાહી કે થપ્પડ ઔર ચૂંટી કે ડંક કો બદ્દાશિત નહીં કર સકતા વોહ દોઝખ કી શદીદ ગરમી, જહન્નમ કે ફિરિશતોં કી માર ઔર ઇન્તિહાઈ ઝહરીલે સાંપોં કે ડંક કેસે બદ્દાશિત કર સકતા હૈ. દોઝખ મેં બિચ્છૂ ખચ્ચર જિતને બડે ઔર વહાં કે સાંપ ઊંટ કી ગરદન જિતને મોટે હોંગે ઔર યેહ સાંપ ઔર બિચ્છૂ વગૈરા દોઝખ કી આગ કે હોંગે. ઇસ વક્ત વોહ ગઝબ ઔર અઝાબ કે મકાન મેં રખે હુએ હૈ. હમ બાર બાર ખુદા કે ગઝબ ઔર અઝાબ સે પનાહ માંગતે હૈ.

તુમ અગર ઇન દહશત નાક ઉમૂર કો યાદ રખોગે ઔર હર દિન રાત કિસી વક્ત મેં ઇન કી યાદ તાઝા કરતે રહોગે તો ઝરૂર તુમ્હેં ગુનાહોં સે ખાલિસ તૌબા નસીબ હો જાએગી. અલ્લાહ ﷻ હર એક કો અપને ફઝ્લ સે તૌબા કી તૌફીક દે.

સુવાલ : અગર કોઈ શખ્સ યેહ કહે કે નબિયે કરીમ ﷺ ને તો તૌબા કે મુ-તઅલ્લિક સિફ યેહ ફરમાયા હૈ કે
النَّدَمُ تَوْبَةٌ.

યા'ની ગુનાહોં પર પશેમાન હોને કા નામ તૌબા હૈ. ઔર જો અરકાન વ શરાઈત તૌબા કે આપ ને બયાન કિયે હૈં ઈન કા હુઝૂર ﷺ ને તો કોઈ ઝિક નહીં ફરમાયા.

જવાબ : સિફ નદામત કો તૌબા નહીં કહા જા સકતા ક્યૂંકે ગુનાહોં પર પશેમાની બન્દે કે ઈજ્તિયાર વ કુદરત મેં નહીં, તુમ ઈસ ચીઝ કો મહસૂસ કરતે હો, કે બસા અવકાત બન્દા અપને એક ફે'લ પર નાદિમ વ પશેમાન હો રહા હોતા હૈ હાલાંકે દિલ સે વોહ ઈસ નદામત વ પશેમાની કો પસન્દ નહીં કર રહા હોતા તો મા'લૂમ હુવા કે નદામત વ પશેમાની બન્દે કે ઈજ્તિયાર મેં નહીં ઔર તૌબા તો ઈજ્તિયારી ચીઝ હૈ, ઈસી લિયે તૌબા કા હુકમ દિયા ગયા હૈ, તો ઈસ તશરીહ સે સાફ તૌર પર મા'લૂમ હુવા કે નદામત વ પશેમાની યકીનન ઐન તૌબા નહીં, ઈસ લિયે મઝકૂરા હદીસ કે વોહ મા'ના નહીં જો ઝાહિરન સમઝ મેં આતે હૈં, બલકે ઈસ કે યેહ મા'ના હૈં કે અલ્લાહ ﷻ કી અ-ઝમત વ હૈબત કા તસવ્વુર કર કે ઔર ઉસ કે દર્દનાક અઝાબ કે ખૌફ સે જો નદામત ઔર પશેમાની બન્દે કે દિલ મેં પૈદા હોતી હૈ વોહ બન્દે કો ખાલિસ તૌબા કરને પર ઉભારતી હૈ ઔર ઐસી નદામત વ પશેમાની સહીહ તાઈબીન કા હાલ ઔર ઉન કી સિફત હૈ, ક્યૂંકે બન્દા જબ મુન્દરિજએ બાલા તૌબા કે મુકદ્દમાત કો બાર બાર ખયાલ મેં લાએગા તો ઉસે અપને ગુનાહોં પર નદામત મહસૂસ હોગી, ઔર યેહી નદામત ઉસ કો તર્કે મઆસી (ગુનાહ છોડને) પર ઉભારેગી ઔર ઐસી નદામત આયિન્દા કે લિયે ભી તાઈબ કે દિલ મેં કાઈમ રહેગી ઔર ખુદાવન્દે તઆલા કે દરબાર મેં આજિઝી ઔર ગિર્યા વ ઝારી પર ઉક્સાએગી તો ચૂંકે ઐસી નદામત તૌબા કા સબબ ઔર તાઈબ કી સિફતોં મેં સે હૈ ઈસ લિયે હુઝૂર ﷺ ને ઐસી નદામત કો તૌબા ફરમાયા. ઈસ મા'ના કો અચ્છી તરહ સમઝ લો,

અલ્લાહ ﷻ તુમ્હેં સમઝને કી તૌફીક દે.

સુવાલ : યેહ કેસે હો સકતા હૈ કે ઇન્સાન ઐસા હો જાએ કે ઉસ સે કોઈ સગીરા યા કબીરા ગુનાહ સાદિર હી ન હો ? હાલાંકે અમ્બિયાએ કિરામ ﷺ જો તમામ મખ્લૂકાત સે કત્ઈ તૌર પર અશરફ વ આ'લા થે ઉન કે મુ-તઅલ્લિક ભી અહલે ઇલ્મ મેં ઇખ્તિલાફ હૈ કે વોહ ઇસ મર્તબે પર પહોંચે યા નહીં.

જવાબ : ઐસે દ-રજે પર પહોંચ જાના કે કોઈ સગીરા યા કબીરા ગુનાહ સાદિર ન હો, મુમ્કિન હૈ મુહાલ નહીં, બલ્કે અલ્લાહ ﷻ કી તૌફીક જિસ કે શામિલે હાલ હો જાએ ઉસ કે લિયે આસાન હૈ. અલ્લાહ ﷻ જિસ કો યાહે અપની રહમત કે સાથ ખાસ કર લેતા હૈ.

ફિર યેહ ભી તૌબા કે શરાઈત મેં સે હૈ કે કસ્દન ગુનાહ સાદિર ન હો, હાં અગર ભૂલ ચૂક સે કોઈ લગ્ગિશ હો જાએ તો ખુદા તઆલા રઊફો રહીમ ઉસે મુઆફ કર દેગા ઔર જિસે ખુદા કી તૌફીક હાસિલ હો ગઈ હો વોહ ગુનાહોં સે બા આસાની મહફૂઝ રહ સકતા હૈ.

અગર તુમ તૌબા ન કરને કા યેહ બહાના કરો, કે હમેં અપને નફ્સ પર એ'તિમાદ નહીં, શાયદ તૌબા કે બા'દ ગુનાહોં સે બાઝ રહે યા ન રહે, ઔર શાયદ હમ તૌબા પર સાબિત વ મઝબૂત રહેં યા ન રહેં, ઇસ લિયે તૌબા કરને સે ક્યા ફાએદા. તો ઇસ બહાને કા જવાબ સુન લો, કે ઐસા ખયાલ શૈતાન કા સરાસર ધોકા ઔર ફરેબ હૈ ક્યૂંકે તુમ્હેં કેસે મા'લૂમ હૈ કે તૌબા કે બા'દ ઝરૂર તુમ સે ગુનાહ હો જાએગા. હો સકતા હૈ તૌબા કે બા'દ ફૌરન હી તુમ્હેં મૌત આ જાએ ઔર ગુનાહ કરને કા મૌકઅ ન મિલે, બાકી યેહ વહ્મ, કે શાયદ ગુનાહ હો જાએ તો ઐસે વહ્મ કા કોઈ એ'તિબાર નહીં, તુમ પર સિર્ફ યેહ લાઝિમ હૈ કે તૌબા કે વક્ત આયિન્દા ગુનાહ તર્ક કર દેને કા ઇરાદા પક્કા ઔર સચ્ચા હો, બાકી

ઇસ ઇરાદે પર તુમ્હેં ઇસ્તિકામત દેના ખુદા કા કામ હૈ પસ અગર ઇસ ઇરાદે પર તુમ ખુદા કે ફઝલ સે કાઈમ રહે તો યેહી મક્સૂદ હૈ, ઔર અગર ખુદા ન ખ્વાસ્તા તુમ ઇસ ઇરાદે પર કાઈમ ન રહે તો ભી તુમ્હારે ગુઝશ્તા ગુનાહ તો મુઆફ હો ગએ, ઉન કે અઝાબ ઔર આલૂ-દગી સે તો તુમ્હેં ખલાસી મિલ ગઈ તૌબા કે બા'દ અગર કોઈ ગુનાહ હુવા તો બસ વોહી તુમ્હારે ઝિમ્મે હૈ. તો સાબિકા ગુનાહોં કા મુઆફ હો જાના ક્યા કોઈ કમ નફઝ હૈ? ઇસ લિયે સિર્ફ ઇસ વસ્વસે સે તૌબા કરને સે ન રુકો કે કહીં ફિર ગુનાહ ન હો જાએ ક્યૂંકે ખાલિસ તૌબા કરને સે તુમ્હેં દો બડે ફાએદોં સે એક ફાએદા તો યકીનન હોગા કે યા તો હમેશા કે લિયે તૌબતુન્નુસૂહ મુયસ્સર આ જાએગી, યા સાબિકા ગુનાહ મુઆફ હો જાએંગે. અલ્લાહ ેહી તૌફીક વ હિદાયત કા માલિક હૈ.

ગુનાહોં કે મુ-તઅલ્લિક યેહ યાદ રખો કે ગુનાહોં કી નૌઈયત મુખ્તલિફ હૈ, ક્યૂંકે ગુનાહ ત્રીન કિસ્મ કે હેં.

એક યેહ કે તુમ ને ખુદા કે ફર્જ કદા અહકામ કો અદા ન કિયા હો ઔર ઉન કી અદાએગી તુમ્હારે ઝિમ્મે હો જૈસે નમાઝ, રોઝા, ઝકાત ઔર કફફારા વગૈરા, તો યેહ મહૂઝ ઝબાની તૌબા સે મુઆફ નહીં હોંગે બલ્કે હત્તલ ઇમ્કાન ઇન કી કઝા લાઝિમ હૈ.

દૂસરી કિસ્મ વોહ ગુનાહ જિન કી અબ કઝા તો નહીં હો સકતી મગર હોં વોહ ભી તુમ્હારે ઔર ખુદા કે દરમિયાન હી જૈસે કભી શરાબ નોશી કી હો, યા રાગ રંગ કી મહફિલ સજાઈ હો યા સૂદ ખાયા હો તો⁽¹⁾ ઇસ કિસ્મ કે ગુનાહોં કી મુઆફી કી સૂરત યેહ હૈ કે ગુઝશ્તા ગુનાહોં પર

①.....જો માલ રિશ્વત યા તગન્ની (ગાને) યા ચોરી સે હાસિલ હુવા ઉસ પર ફર્જ હૈ કે જિસ જિસ સે લિયા ઉન પર વાપસ કર દે વોહ ન રહે હોં તો વરસા કો દે પતા ન ચલે તો ફકીરોં પર તસદુક કરે યેહી હુકમ સૂદ વગૈરા ઉકૂદે ફાસિદા કા હૈ ફર્ક સિર્ફ ઇતના હૈ કે જિસ સે લિયા બિલ ખુસૂસ ઉન્હેં વાપસ કરના ફર્જ નહીં બલ્કે ઇસે ઇખ્તિયાર હૈ કે (જિસ સે લિયા) ઉસે વાપસ કર દે ખ્વાહ ઇખ્તિદાઅન તસદુક (ખૈરાત) કર દે. (ચન્દે કે બારે મેં સુવાલ જવાબ, સ. 46 બ હવાલા ફતાવા ર-ઝવિયા જિ. 23, સ. 552)

નદામત વ પશેમાની કી જાએ ઔર આયિન્દા કે લિયે ઉન્હેં તર્ક કર દેને કા મુસમ્મમ ઇરાદા કર લિયા જાએ.

તીસરી કિસ્મ વોહ ગુનાહ હેં જો તુમ્હારે ઔર મખ્લૂક કે દરમિયાન હેં, તમામ ગુનાહોં સે ઝિયાદા સંગીન ગુનાહ યેહ તીસરી કિસ્મ કે ગુનાહ હેં, ઇન કી નૌઈયત મુખ્તલિફ હોતી હૈ, બા'ઝ કિસી કે માલ સે તઅલ્લુક રખતે હેં ઔર બા'ઝ કિસી કી ઝાત સે, ઇસી તરહ બા'ઝ વોહ હોતે હેં જિન કા તઅલ્લુક કિસી કી ઇઝ્ઝત વ હુરમત સે હોતા હૈ ઔર બા'ઝ વોહ હોતે હેં જિન કા તઅલ્લુક કિસી કો દીની નુક્સાન પહોંચાને સે હોતા હૈ. તો જિન કા તઅલ્લુક માલ સે હૈ, ઉન કે મુ-તઅલ્લિક ઝરૂરી હૈ કે અગર હો સકે તો વોહ માલ વાપસ કર દિયા જાએ અગર ગુર્બત વ ઇફલાસ કે બાઈસ વાપસ કરને સે મા'ઝૂર હૈ તો સાહિબે માલ સે જાઈઝ વ હલાલ કરવા લે, અગર સાહિબે માલ મર ચુકા હૈ યા વહાં મૌજૂદ નહીં તો માલ કી મિકદાર કે મુતાબિક કોઈ ચીઝ સ-દકા કર દે, ઔર અગર યેહ ભી મુમ્કિન ન હો તો આ'માલે સાલિહા કી કસરત કરે ઔર અલ્લાહ ૐ કે દરબાર મેં ગિર્યા વ ઝારી કરે, તાકે રોઝે કિયામત અલ્લાહ ૐ ઉસ સાહિબે માલ કો રાઝી કર દે. ઔર વોહ ગુનાહ જિન કા તઅલ્લુક કિસી કી જાન યા ઝાત સે હો જૈસે કિસી કો કતલ કિયા હો તો ઉસ કે ઇવઝ કિસાસ દેના લાઝિમ હૈ યા મક્તૂલ કે વારિસોં સે મુઆફ કરાના ઝરૂરી હૈ ઔર અગર વારિસ મૌજૂદ નહીં તો દરબારે ઇ-ઝદી મેં ગિર્યા વ ઝારી ઝરૂરી હૈ ઔર ખુદા સે ઇસ કી મુઆફી ચાહના લાઝિમ હૈ તાકે અલ્લાહ ૐ ઉસ મક્તૂલ કો તુમ સે રાઝી કર દે. ઔર કિસી કી ઇઝ્ઝત વ આબરૂ સે મુ-તઅલ્લિક યેહ ગુનાહ હૈ કે કિસી કી ગીબત કી જાએ (ઔર ઉસે મા'લૂમ હો જાએ) યા કિસી પર બોહતાન લગાયા જાએ, યા કિસી કો ગાલિયાં દી જાએ તો ઇસ કિસ્મ કે ગુનાહ કી મુઆફી કી

સૂરત યેહ હૈ કે ઉસ કે સામને અપને આપ કો ઝૂટા કહા જાએ ઔર અપની ઝિયાદતી ઔર ખતા કા એ'તિરાફ કિયા જાએ ઔર અગર ઉસ કે સામને અપની ઝિયાદતી વ ગ-લતી કા એ'તિરાફ કરને મેં ફિતના ઔર ઝગડે કા સહીહ અન્દેશા હો તો ઇસ સૂરત મેં ભી મુઆફી કે લિયે ખુદા કે દરબાર મેં હી ગિર્યા વ ઝારી કરે તાકે મુઆફી હો જાએ. ઔર કિસી કી આબરૂ સે મુ-તઅલ્લિક યેહ ગુનાહ હૈ કે કિસી કે અહલો ઇયાલ સે ખિયાનત કી જાએ યા કોઈ ઔર હ-ર-કતે બદ કી જાએ તો એસે ગુનાહ કો ન તો ઉસ કે સામને ઝાહિર કિયા જા સકતા હૈ ઔર ન હી મુઆફ કરવાયા જા સકતા હૈ તો ઉસ કી મુઆફી કે લિયે ભી દરબારે ઇ-ઝદી મેં હી ગિર્યા વ ઝારી કરની ચાહિયે. હાં અગર ફિતને કા ખૌફ ન હો, અગર્યે યેહ નાદિર હૈ તો ઉસ કે સામને ઝાહિર કર કે મુઆફ કરા લિયા જાએ. ઔર વોહ ગુનાહ જિન કા તઅલ્લુક કિસી કે દીન સે હો, યેહ હૈં કે કિસી કો કાફિર યા બિદ્અતી યા ગુમરાહ કહા જાએ તો યેહ ભી સખ્ત ગુનાહ હૈ, એસે ગુનાહોં કી મુઆફી ભી ઇસી સૂરત મેં હો સકતી હૈ કે ઉસ કે સામને અપની ખતા ઔર ગ-લતી કા એ'તિરાફ કિયા જાએ. ઔર અગર વોહ મૌજૂદ ન હો તો દરબારે ઇલાહી મેં ગિડગિડાએ ઔર ઇસ્તિઝ્ફાર કરે, ઔર અપને આપ પર મલામત કરે, તાકે રોઝે કિયામત ખુદા તઆલા ઉસ શખ્સ કો રાઝી કર દે.

ખુલાસા યેહ કે જહાં તુમ ગુનાહ કે સાથ તકલીફ દેને વાલોં કો રાઝી ભી કર સકો વહાં ઉન કો રાઝી ભી કરો, વરના મુઆફી ઔર બખ્શિશ કે લિયે ખુદા તઆલા કી તરફ રુજૂઅ કરો, ઉસ કે દરબાર મેં ગિર્યા વ ઝારી કરો ઔર સ-દકા વ ખૈરાત કરો, તાકે રોઝે કિયામત અલ્લાહ ﷻ તુમ્હારે દરમિયાન રિઝામન્દી કરા દે. ઇસ લિયે કે ખુદા કે ફઝલો કરમ સે યેહ ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ તુમ્હારી સચ્ચી ગિર્યા વ ઝારી દેખ કર ઉસે અપને ખજાનોં સે અતા કર કે તુમ્હારી તરફ સે રાઝી કર દે.

તૌબા કે અરકાન વ શરાઈત જો હમ ને બયાન કિયે હેં, જબ તુમ ઈન પર પૂરી તરહ અમલ પૈરા હો જાઓગે ઓર આયિન્દા કે લિયે અપને દિલ કો હર કિસ્મ કે ગુનાહોં સે પાક રખને કા અહ્દ કર લોગે તો તુમ્હારે ગુઝશ્તા ગુનાહ મુઆફ હો જાએંગે. અબ આયિન્દા અગર ઈસ અહ્દ પર તો તુમ કાઈમ રહે મગર ગુઝશ્તા કઝાએં અદા ન કર સકે, યા નારાઝ લોગોં કો રાઝી ન કર સકે તો યેહ સાબિકા ગુનાહ હી તુમ્હારે ઝિમ્મે રહે, બાકી તમામ બખ્શ દિયે જાએંગે. ઓર ઈસ બાબુતૌબા કી શર્હ બહુત તવીલ હૈ જિસ કી ગુન્જાઈશ યેહ મુખ્તસર કિતાબ નહીં રખતી, અગર ઈસ કી ઝિયાદા શર્હ મતલૂબ હો તો કિતાબ એહયાઉલ ઉલૂમ કે التَّوْبَةُ یا اَلْقُرْبَةُ إِلَى اللَّهِ یا کِتَابُ اَلْغَايَةِ اَلْقُصْوَى કા મુતા-લઆ કરો, યહાં સિર્ફ ઈસી કદર બયાન કિયા હૈ જિસ કી અશદ ઝરૂરત થી.

ફિર તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે તૌબા કી ઘાટી બહુત સખ્ત ઘાટી હૈ, ઈસ કી અહમ્મિયત બહુત ઝિયાદા હૈ ઓર ઈસ સે ગફલત શદીદ નુક્સાન કા બાઈસ હૈ, તૌબા કી અહમ્મિયત વ ઝરૂરત ઈસ વાકિએ સે ઝાહિર હોતી હૈ જો ઉસ્તાદ અબૂ ઈસ્હાક ઈસ્ફરાઈની رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى સે મન્કૂલ હૈ, ઉસ્તાદ મૌસૂફ બા અમલ ઓર રાસિખ ફિલ ઈલ્મ ઉ-લમા મેં સે થે. આપ ફરમાતે હેં : મેં ને તીસ બરસ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ સે તૌબતુન્નુસૂહ નસીબ હોને કી ઈત્તિજા કી તીસ બરસ કે બા'દ મેં અપને દિલ મેં મુ-તઅજિજબ હુવા ઓર દરબારે ખુદાવન્દી મેં અર્ઝ કિયા : ઐ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ! તૂ પાક ઓર બે ઐબ હૈ, તીસ બરસ સે મેં તેરી બારગાહ મેં એક હાજત કે લિયે અર્ઝ ગુઝાર હું, મેરી હાજત બર નહીં આઈ, જબ મેં સોયા તો ખ્વાબ મેં એક શખ્સ દેખા જો મુઝ સે કહ રહા થા : તૂ અપની તીસ સાલહ દુઆ પર તઅજિજબ કરતા હૈ, તુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં કે તૂ કિતની બડી ચીઝ કા મુતા-લબા કર રહા હૈ ? તૂ ઈસ ચીઝ કા મુતા-લબા કર રહા હૈ કે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ તુઝે અપના દોસ્ત બના લે, ક્યા તૂ ને અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા યેહ ઈશ્દિ નહીં સુના, કે

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ
الْمُتَّحِرِينَ ﴿٢٢٢﴾

(૫, ૨: البقرة: ૨૨૨)

તર-જ-મએ ક-ગુલ ઈમાન : બેશક
અલ્લાહ પસન્દ રખતા હૈ બહુત તૌબા
કરને વાલોં કો ઓર પસન્દ રખતા હૈ
સુથરોં કો.

તો કયા તૂ તૌબા કો મા'બૂલી શૈ ખયાલ કરતા હૈ ?

ઐ ગાફિલ મુસલ્માનો ! ઝરા ઉન અઈમ્મએ દીન કે હાલાત પર તો નઝર કરો કે વોહ તૌબા કે લિયે કિતના એહતિમામ કરતે થે ઓર ઈસ્લાહે કુલૂબ કે લિયે કિસ તરહ મુસલ્સલ તગો દૌ મેં લગે રહતે થે ઓર તોશએ આખિરત તય્યાર કરને કી ખાતિર કિસ તરહ જાં ફિશાની સે મસરૂફ રહતે થે. તૌબા મેં તાખીર કરના સખ્ત નુક્સાન દેહ હૈ, ક્યૂંકે ગુનાહ સે ઈબ્તિદાઅન કસાવતે કલ્બી પૈદા હોતી હૈ. ફિર રફતા રફતા ઈન્સાન કુફ વ ગુમરાહી તક જા પહોંચતા હૈ, કયા તુમ્હે ઈબ્લીસ ઓર બલ્અમ બાઊર કા વાકિઆ યાદ નહીં ? ઉન સે ઈબ્તિદા મેં એક હી ગુનાહ સાદિર હુવા, મગર વોહ બા'દ મેં કુફ વ ગુમરાહી તક પહોંચ ગએ ઓર હમેશા કે લિયે તબાહ હાલ લોગોં મેં શામિલ હો ગએ, ઈસ લિયે તૌબા કે બારે મેં તુમ પર બેદારી વ કોશિશ લાઝિમ હૈ. અગર તુમ જલ્દ તૌબા કરોગે તો ઉમ્મીદ હૈ કે અન્કરીબ ગુનાહોં પર ઈસરાર કરને કે મરઝ કા તુમ્હારે દિલ સે કલ્અ કમ્અ હો જાએ ઓર ગુનાહોં કી નુહૂસત કા બોઝ તુમ્હારી ગરદન સે ઉતર જાએ. ગુનાહોં કી વજહ સે જો કસાવતે કલ્બી પૈદા હોતી હૈ ઉસ સે હરગિઝ બે ખોફ ન હો. બલ્કે હર વક્ત અપને દિલ પર નિગાહ રખો, ક્યૂંકે બા'ઝ સાલિહીન ને ફરમાયા હૈ :

إِنَّ سَوَادَ الْقَلْبِ مِنَ الذُّنُوبِ وَعَلَامَةُ سَوَادِ الْقَلْبِ أَنْ لَا تَجِدَ مِنَ
الذُّنُوبِ مَفْزَعًا وَلَا لِلطَّاعَةِ مَوْقِعًا وَلَا لِلْمَوْعِظَةِ مَنْجَعًا وَلَا تَسْتَحْقِرَنَّ مِنَ
الذُّنُوبِ شَيْئًا فَتَحْسِبَ نَفْسَكَ تَائِبًا وَأَنْتَ مُصِرٌّ عَلَى الْكِبَايِرِ.

બેશક ગુનાહ કરને સે દિલ સિયાહ હો જાતા હૈ, ઔર દિલ કી સિયાહી કી અલામત યેહ હોતી હૈ કે ગુનાહોં સે ઘબરાહટ નહીં હોતી, તાઅત કે લિયે મૌકઅ નહીં મિલતા, નસીહત સે કોઈ ફાએદા નહીં હોતા, ઐ અઝીઝ કિસી ગુનાહ કો મા'મૂલી ન ખયાલ કર, ઔર કબીરા ગુનાહોં પર ઈસરાર કરને કે બા વુજૂદ અપને આપ કો તાઈબ ગુમાન ન કર.

હઝરતે કહમસ બિન અલ હસન رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى سے مَنکُول ہئے کہ آپ نے فرمایا کہ مجھ سے ایک گناہ سرزد ہوا تو میں اس پر چالیس برس روتا رہا۔ لوگوں نے پوچھا۔ اے ابُو اَبْدُالله ! وہ کون سا گناہ تھا؟ تو آپ نے فرمایا۔ ایک دھڑا میرا ایک دوست میری मुलाकात को आया तो मैं ने उस के लिये मछली पकाई, जब वोह जाना भा युका तो मैं ने उठ कर अपने पड़ोसी की दीवार से मिट्टी ले कर अपने मेहमान के हाथ धुलाये۔ (حلیۃ الاولیاء، کہمس الدعاء، الرقم: ۸۳۸۹، ج ۲، ص ۲۲۸)

પસ ઐ લોગો ! નફસ કો ગુનાહોં પર ટોકતે રહો, ઈસ કા મુહા-સબા કરતે રહો ઔર તૌબા કરને મેં સુસ્તી ઔર તાખીર ન કરો, ક્યૂંકે મૌત કા વક્ત પોશીદા હૈ, ઔર દુન્યા ધોકે વ ફરેબ મેં ડાલ રહી હૈ, ઔર નફસો શૈતાન દો ખતરનાક દુશ્મન તુમ્હેં ગુમરાહ કરને કી તાક મેં હૈં. ઈસ લિયે હર વક્ત અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કે દરબાર મેં ગિર્યા વ ઝારી કરતે રહો, ઔર અપને વાલિદે માજિદ હઝરતે આદમ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام કા હાલ અક્સર ઝેહન મેં દોહરાતે રહો જિન કો રબ તઆલા ને અપને દસ્તે કુદરત સે પૈદા ફરમાયા ઔર ઉન મેં અપની રૂહ ફૂંકી ઔર ફિર ફિરિશ્તે ઉન્હેં ઉઠા કર જન્મત મેં લે ગએ. આપ સે સિર્ફ એક લગ્ગિશ સરઝદ હુઈ તો આપ કો જન્મત સે ઝમીન પર તશરીફ લાના પડા. ઉસ લગ્ગિશ કી વજહ સે એક તવીલ અર્સે તક ગિર્યા વ ઝારી ઔર અપને રબ કી બારગાહ મેં તૌબા કરતે રહે બિલ આખિર આપ કી તૌબા

મકબૂલ હુઈ ઓર અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ને આપ કી લગ્ગિશ મુઆફ ફરમા દી. લિહાજા ગૌર કરો કે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા એક નબી અપની લગ્ગિશ પર ઈસ કદર ગિર્યા વ ઝારી કરે તો ગુનાહોં પર ઈસરાર કરને વાલે ગાફિલ કો કિસ કદર ઝિયાદા ગિર્યા વ ઝારી કી ઝરૂરત હોગી ? એક શાઈર ને ઈસી ચીઝ કો કિતને અચ્છે અન્દાઝ મેં અદા કિયા હૈ :

يَخَافُ عَلَى نَفْسِهِ مَنْ يَتُوبُ فَكَيْفَ تَرَى حَالَ مَنْ لَا يَتُوبُ

(العقد الفريد، كتاب الزمردة في المواعظ والزهد، باب من كلام الزهاد... الخ، ج ૩، ص ૧૪૦)

વોહ ડર રહે હૈં જો હર વક્ત તૌબા વ ઈસ્તિફાર મેં મસરૂફ રહતે હૈં, તો ઉન કા ક્યા હાલ હોગા જો સિરે સે તૌબા હી સે ગાફિલ હૈં.

ઔર તૌબા કરને કે બા'દ અગર તૌબા તોડ ડાલો ઔર ફિર ગુનાહ શુરૂઆ કર દો તો જલ્દ તૌબા કી તરફ લૌટો ઔર નફ્સ કો તૌબા પર રાગિબ કરને કે લિયે યેહ કહો : ઐ નફ્સ ! અબ દોબારા ખુલૂસ સે તૌબા કર લે, શાયદ યેહ તેરી આખિરી તૌબા હો ઔર ઈસ કે બા'દ ઈરતિકાબે ગુનાહ કે બિગૈર હી તૂ મર જાએ. ઈસી તરહ ગુનાહ કે બા'દ તૌબા કરતે રહો ઔર જિસ તરહ તુમ ને ગુનાહ કરના દસ્તૂર બના લિયા હૈ, ગુનાહ કે બા'દ તૌબા કો ભી પેશા બના લો, ઔર ગુનાહ કર કે તૌબા સે આજિઝ ન હો જાઓ ઔર કભી તૌબા સે મુંહ ન મોડો ઔર શૈતાની ધોકે મેં આ કર તૌબા સે હરગિઝ ન રુકો, ક્યૂંકે તૌબા કરના નેક હોને કી અલામત હૈ, ક્યા તુમ ને નબિયે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કરીમ ખિયારુ'કુમ કુલ મુફત્તિ તૌબ : હૈં : આપ ફરમાતે હૈં :

(شعب الایمان، باب فی معالجة کل ذنب بالتوبة، الحديث: ٤٢١، ج ٥، ص ٣١٨)

તુમ મેં સે બેહતર વોહ શખ્સ હૈ જિસ સે ગુનાહ સરઝદ હો જાએ તો ફૌરન તૌબા કર લે.

ઔર ખુદા કી તરફ ઝિયાદા રુજૂઆ કરે ઔર ગુનાહોં પર પશેમાન

ઝિયાદા હો, ઔર ખુદા તઆલા સે ડર કર ઇસ્તિગ્ફાર ઝિયાદા કરે, તુમ ઇસ આયતે કુરઆની કે મા'ના પર તો ગૌર કરો :

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ
ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ
غَفُورًا رَحِيمًا ۝

(પ ૫, النساء: ૧૧૦)

તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઇમાન : ઔર જો કોઈ બુરાઈ યા અપની જાન પર ઝુલ્મ કરે ફિર અલ્લાહ સે બખ્ષિશ ચાહે તો અલ્લાહ કો બખ્ષશે વાલા મેહરબાન પાએગા.

ફરલ

અલ ગરઝ જબ તુમ તૌબા વ ઇસ્તિગ્ફાર કે ઝરીએ અપને દિલ કો તમામ ગુનાહોં સે સાફ કર લો ઔર આયિન્દા કે લિયે અપને દિલ કો ગુનાહોં સે દૂર રહને પર મઝબૂત કર લો ઔર ઇસ ખુલૂસ સે તૌબા કર લો, કે અલ્લાહ ેઝ્ઝલ તુમ્હારે દિલ કો તૌબા મેં સચ્ચા ઔર ખાલિસ બના દે ઔર જહાં તક હો સકે લોગોં કો રાઝી કર લો જિન્હેં તુમ ને માલી, બ-દની, યા દીની કિસ્મ કી અઝિયતેં પહોંચાઈ હોં ઔર ગુઝશ્તા ઝમાને કી છૂટી હુઈ નમાઝેં ઔર રોઝે વગૈરા ભી હત્તલ ઇમ્કાન કઝા કર લો. ઔર જો કઝા નહીં કર સકતે ઉન કી મુઆફી કે લિયે દરબારે ખુદાવન્દી મેં ગિર્યા વ ઝારી ભી કર ચુકો જિસ કે ઝરીએ તુમ્હારે બાકી માંદા ગુનાહ ઔર લગ્ગિશેં મુઆફ હો જાએં તો ફિર તુમ ગુસ્લ કરો, ઔર પાક કપડે પહનો ઔર વુઝૂ કર કે પૂરે ખુશૂઓ ખુઝૂઅ સે ચાર રક્અત નમાઝ અદા કરો, ઔર અપની પેશાની કો એસી જગહ ઝમીન પર રખો જહાં તુમ્હેં અલ્લાહ ેઝ્ઝલ કે સિવા કોઈ ન દેખ રહા હો, ફિર તુમ અપને ચેહરે પર ખાક ડાલો, ઔર અપને ચેહરે કો જો તમામ આ'ઝા સે આ'લા ઉઝૂવ હૈ, ખાક સે આલૂદા કરો, ઔર હાલત ચેહ હો જાએ કે આંખોં સે આસૂં બહ રહે હોં, દિલ ગમ કે દરિયા મેં ડૂબા હુવા હો ઔર શિદ્દતે ખૌફ કે બાઈસ તુમ્હારે રોને કી આવાઝ બે સાપ્તા બુલન્દ હો રહી હો, એક એક કર કે તુમ્હારે ગુનાહ આંખોં કે

સામને ફિર રહે હોં, તો અપને ગુનાહોં કો યાદ કરતે હુએ અપને નફસ કો ડાંટતે હુએ ઇસ સે યૂં ખિતાબ કરો :

أَمَّا تَسْتَحِينُ يَا نَفْسُ أَمَا إِنَّ لَكَ أَنْ تُتَوْبِي إِلَيَّ طَاقَةٌ
بِعَذَابِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَيَّ حَاجَةٌ بِسَخَطِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ.

ઐ નફસ ક્યા તુજે ખુદા સે શર્મ નહીં આતી ? ક્યા તેરી તૌબા કા વક્ત અભી કરીબ નહીં આયા ? ક્યા તુઝ મેં કહ્દારો જબ્બાર કે દર્દનાક અઝાબ બદાશિત કરને કી સકત હૈ ? ક્યા તૂ અપને ઊપર ખુદા કો નારાઝ કરને કા ખ્વાહિશ મન્દ હૈ ?

ઇસી તરહ ચન્દ બાર ગુનાહોં કો યાદ કર કે ઇન અલ્ફાઝ કા તકરાર કરો ઔર પૂરે સોઝો ગુદાઝ સે રોઓ ઔર ગિર્યા વ ઝારી કરો, ફિર સજદે સે સર ઉઠાઓ ઔર અપને મેહરબાન ખુદા કે આગે દુઆ કે લિયે હાથ ફેલા દો ઔર યેહ દુઆ કરો :

إِلٰهِیْ عَبْدُكَ الْاَبِیُّ رَجَعَ اِلَیْ بَابِكَ وَعَبْدُكَ الْعَاصِیُّ رَجَعَ اِلَی الصَّلٰحِ
وَعَبْدُكَ الْمُذْنِبُ اَتَاكَ بِالْعُذْرِ فَاعْفُ عَنِّیْ بِجُودِكَ وَتَقَبَّلْنِیْ بِفَضْلِكَ
وَانْظُرْ اِلَیْ بِرَحْمَتِكَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِیْ مَا سَلَفَ مِنَ الذُّنُوبِ وَاعْصِمْنِیْ
فِیْمَا بَقِیَ مِنَ الْاَجَلِ فَانَّ الْخَیْرَ كُلَّهُ بِیَدِكَ وَاَنْتَ بِنَا رَءُوفٌ رَّحِیْمٌ

મૌલા ! તેરા ભાગા હુવા બન્દા તેરે દર પર વાપસ આ ગયા હૈ, તેરા ના ફરમાન બન્દા સુલહ કી તરફ લૌટ આયા હૈ ઔર તેરા ગુનહગાર બન્દા મુઆફી કે લિયે તેરે દરબાર મેં હાઝિર હૈ, મુઝે અપને કરમ સે બખ્શ દે ઔર મુઝે કબૂલ ફરમા લે ઔર મુઝ પર નઝરે રહમત ફરમા, યા ઇલાહી મેરે ગુઝશ્તા તમામ ગુનાહ બખ્શ દે ઔર બાકી ઉમ્ર મેં હર ગુનાહ સે મુઝે મહફૂઝ રખ, તૂ હી હર ભલાઈ કા માલિક હૈ ઔર તૂ હી હમ પર મેહરબાન ઔર નરમી ફરમાને વાલા હૈ.

ફિર યેહ દુઆ કરે, જિસે દુઆએ શિદત કહતે હેં :

يَا مُجَلِّى عَظَائِمِ الْأُمُورِ يَا مُنْتَهَى هِمَّةِ الْمَهْمُومِينَ يَا مَنْ إِذَا أَرَادَ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ أَحَاطَتْ بِنَا ذُنُوبُنَا أَنْتَ الْمَذْخُورُ لَهَا يَا مَذْخُورًا لِكُلِّ شِدَّةٍ كُنْتَ أَدْخِرَكَ لِهَذِهِ السَّاعَةِ فَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

ઐ તમામ અઝીમુશ્શાન કામોં કે ઝાહિર કરને વાલે, ઐ મુશ્કિલાત કો હલ કરને વાલે, ઐ ગમનાક ઓર પરેશાન હાલ લોગોં કી જા-એ પનાહ ! ઐ વોહ કાદિર ઝાત જિસ કી શાન યેહ હૈ કે જબ કિસી ચીઝ કા ઇરાદા ફરમાએ તો લફઝે કુન ફરમાને સે વોહ શૈ વુજૂદ મેં આ જાતી હૈ, હમારા હાલ યેહ હૈ કે કસરતે મઆસી ને હમ કો ઘેર લિયા હૈ, તૂ હી તમામ ગુનાહોં કા ઇહાતા ફરમાને વાલા હૈ ઐ તમામ કામોં કે ઇહાતા કરને વાલે ! મૈં ઇન તમામ ગુનાહોં કો લે કર તેરે દરબાર મેં હાઝિર હૂં, તૂ મુઝે મુઆફ ફરમા દે, બેશક તૂ હી તૌબા કબૂલ ફરમાને વાલા ઓર મેહરબાન હૈ.

ફિર જિતના ઝિયાદા રો સકો રોઓ ઓર અપની ઝિલ્લત વ આજિઝી કા ઇઝહાર કરો ઓર ઝબાન સે યેહ દુઆ કરો :

يَا مَنْ لَا يَشْغَلُهُ شَأْنٌ عَنْ شَأْنٍ وَلَا سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ يَا مَنْ لَا تَغْلِيظُهُ كَثْرَةُ الْمَسَائِلِ يَا مَنْ لَا يُيْرِمُهُ الْحَاحُ الْمُلْحِجِينَ إِذْ قُنَا بَرْدَ عَفْوِكَ وَحَلَاوَةَ مَغْفِرَتِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

ઐ વોહ ઝાત જિસ કો એક કામ દૂસરે કામ સે બાઝ વ મશગૂલ નહીં રખ સકતા ઓર ન હી એક બાત કા સુનના દૂસરી બાત સુનને સે બાઝ રખ સકતા હૈ, ઐ વોહ ઝાત જિસે મસાઈલ કી કસરત મુગા-લતે મેં નહીં ડાલ સકતી ઓર ન દુઆ મેં ઇસરાર કરને વાલોં કા ઇસરાર ઉસે રુકાવટ મેં ડાલ સકતા હૈ હમેં અપની મુઆફી કી રાહત વ ઠન્ડક પહોંચા ઓર બખ્શિશ કી હલાવત વ ચાશની અતા

ફરમા. એ સબ સે બેહતર રહમ ફરમાને વાલે હમ પે રહમ ફરમા, બેશક તૂ સબ કુછ કર સકતા હૈ. ઈસ દુઆ કે બા'દ હુઝૂર **الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ** પર દુરૂદ શરીફ ભેજો ઔર તમામ મુઅમિનીન વ મુઅમિનાત કે લિયે દુઆએ મગ્ફિરત કરો, ઔર **اَللّٰهُمَّ** કી તરફ રુજૂઅ કરો.

જબ યેહ તમામ મુન્દરિજએ બાલા દુઆએ, દરબારે ખુદાવન્દી મેં ગિર્યા વ ઝારી ઔર તૌબા વ ઇસ્તિગ્ફાર વગૈરા પૂરી તરહ કર લો તો બેશક તુમ્હેં તૌબતુન્નુસૂહ હાસિલ હો ગઈ ઔર તુમ ગુનાહોં સે એસે પાક હો ગએ જૈસે આજ હી પૈદા હુએ. અબ તુમ્હેં **اَللّٰهُمَّ** દોસ્ત બના લેગા ઔર તુમ્હેં બહુત અજરો સવાબ અતા કરેગા ઔર તુમ પર ઇતની રહમત વ બ-ર-કત નાઝિલ ફરમાએગા જિસ કા બયાન નહીં હો સકતા. અબ તુમ્હેં હકીકી અમ્ન વ ખલાસી હાસિલ હો ગઈ ઔર તુમ **اَللّٰهُمَّ** કે ગઝબ ઔર ગુનાહોં કી સઝા સે નજાત પા ગએ ઔર દુન્યા વ આખિરત મેં ગુનાહોં કી આફત સે છૂટ ગએ ઔર તુમ્હારી તૌબા કી ઘાટી બિ ઇઝ્ને ઇલાહી ઉબૂર હો ગઈ ઔર **اَللّٰهُمَّ** હી અપને ફઝલો એહસાન સે હિદાયત કા માલિક હૈ.

مُحَمَّدٌ كَوْن

હઝરતે સય્યિદુના મૂસા **کَلْبِيْمُصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ** عَلٰی نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
 ને અર્ઝ કી : ઐ રબ્બે આ'લા **عَزَّوَجَلَّ** ! તેરે નઝદીક કૌન સા બન્દા
 ઝિયાદા ઇઝ્ઝત વાલા હૈ ? ફરમાયા : વોહ જો બદલા લેને કી
 કુદરત કે બા વુજૂદ મુઆફ કર દે. (شُعْبُ الْإِيمَان ج ٢ ص ٣١٩ حديث ٨٣٢٤)

તકવા કા બયાન

ઐ અઝીઝ ! અવ્વલ તુમ્હેં યેહ જાનના ચાહિયે કે તકવા એક નાદિર ખઝાના હૈ અગર તુમ ઈસ ખઝાને કો પા લેને મેં કામ્યાબ હો ગએ તો તુમ્હેં ઈસ મેં બેશ કીમત મોતી વ જવાહિરાત મિલેંગે ઔર ઈલ્મ વ દૌલતે રૂહાની કા બહુત બડા ખઝાના હાથ લગેગા, રિઝ્કે કરીમ તુમ્હારે હાથ આ જાએગા. તુમ બહુત બડી કામ્યાબી હાસિલ કર લોગે, બહુત બડી ગનીમત પા લોગે, ઔર મિલ્કે અઝીમ (જન્મત) કે હકદાર બન જાઓગે, યૂં સમઝો કે દુન્યા વ આખિરત કી ભલાઈયાં તકવા મેં જમ્મ કર દી ગઈ હૈં. તુમ ઝરા કુરઆને હકીમ મેં તો ગૌર કરો, કે કહીં ઈશદિ ફરમાયા અગર તુમ તકવા ઈજ્તિયાર કરોગે તો હર કિસ્મ કી ખૈરો બ-ર-કત કો પા લોગે. કહીં તકવા ઈજ્તિયાર કરને પર અજરો સવાબ કે વા'દે ફરમાએ ગએ હૈં ઔર કહીં ફરમાયા ગયા કે સઆદત કા ઝરીઆ તકવા વ પરહેઝ ગારી ઈજ્તિયાર કરના હૈ. મેં યહાં કુરઆને હકીમ સે તકવા કે બારહ ફવાઈદ બયાન કરતા હૂં.

(1) મુત્તકી શખ્સ કી રબ તઆલા તા'રીફ ફરમાતા હૈ, ઈશદિ રબ્બાની હૈ :

وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ

مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (પ ૧૪૩ માલ عمران: ૧૮૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર અગર તુમ સબ્ર કરો ઔર બચતે રહો તો યેહ બડી હિમ્મત કા કામ હૈ.

(2) મુત્તકી શખ્સ દુશ્મનોં સે મામૂન વ મહફૂઝ રહતા હૈ, યુનાન્યે ઈશદિ હોતા હૈ :

وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ

كَيْدُهُمْ شَيْئًا (પ ૧૪૩ માલ عمران: ૧૮૦)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર અગર તુમ સબ્ર ઔર પરહેઝ ગારી કિયે રહો તો ઉન કા દાઉં તુમ્હારા કુછ ન બિગાડેગા.

(3) મુત્તકી શખ્સ કી અલ્લાહ تَعَالَى તાઈદ વ ઈમદાદ ફરમાતા

હે, ઈશદિ ખુદાવન્દી હે :

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٣٨﴾ (النحل: ١٣٨)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બેશક અલ્લાહ
ઉન કે સાથ હે જો ડરતે હેં ઓર જો નેકિયાં
કરતે હેં.

એક જગહ ફરમાયા :

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ (البقرة: ١٩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર ડર વાલોં
કા દોસ્ત અલ્લાહ .

(4) અહલે તકવા આખિરત કી હોલનાકિયોં ઓર સખ્તિયોં સે નજાત મેં રહેંગે ઓર દુન્યા મેં ઉન્હેં રિઝકે હલાલ નસીબ હોગા યુનાન્યે ઈશદિ રબ્બાની હે :

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۚ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ﴿٢٨﴾ (الطلاق: ٢٨)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર જો
અલ્લાહ સે ડરે અલ્લાહ ઉસ કે લિયે નજાત
કી રાહ નિકાલ દેગા ઓર ઉસે વહાં સે રોઝી
દેગા જહાં ઉસ કા ગુમાન ન હો.

(5) ઉસ કે આ'માલ કી ઈસ્લાહ હો જાએગી. કુરઆને પાક મેં વારિદ હે :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۚ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ﴿٤٠﴾ (الأحزاب: ٤٠)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઐ ઈમાન વાલો
અલ્લાહ સે ડરો ઓર સીધી બાત કહો તુમ્હારે
આ'માલ તુમ્હારે લિયે સંવાર દેગા.

(6) તકવા કી બ-ર-કત સે તમામ ગુનાહ મુઆફ હો જાતે હેં, કુરઆને મજીદ મેં હે :

وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ﴿٢٢﴾ (الأحزاب: ٢٢)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર તુમ્હારે
ગુનાહ બખ્શ દેગા.

(7) મુત્તકી શખ્સ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા દોસ્ત બન જાતા હૈ, જૈસા કે કલામુલ્લાહ શરીફ મેં આયા હૈ :

○ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ السَّاقِينَ (પ ૧૦, التوبة: ૩)
તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બેશક અલ્લાહ પરહેઝ ગારોં કો દોસ્ત રખતા હૈ.

(8) તકવા સે આ'માલ દ-ર-જએ કબૂલિયત કો પહોંચતે હૈં, યુનાન્યે ઇશાદિ હૈ :

○ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ السَّاقِينَ (પ ૧૫, المائدة: ૨૮)
તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ ઉસી સે કબૂલ કરતા હૈ જિસે ડર હૈ.

(9) તકવા કે બાઈસ ઈન્સાન ખુદા તઆલા કે હાં એ'ઝાઝો ઈકરામ કા મુસ્તહિક હો જાતા હૈ. અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા ઇશાદિ ગિરામી હૈ :

○ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى (પ ૨૬, الحجرات: ૧૩)
તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બેશક અલ્લાહ કે યહાં તુમ મેં ઝિયાદા ઇઝ્ઝત વાલા વોહ જો તુમ મેં ઝિયાદા પરહેઝ ગાર હૈ.

(10) મુત્તકી લોગોં કો બ વક્તે મૌત દીદારે ઇલાહી ઔર આખિરત મેં નજાત કી ખુશ ખબરી દી જાતી હૈ, ઇશાદિ ખુદાવન્દી હૈ :

○ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ
○ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
○ وَفِي الْآخِرَةِ (પ ૧૧, یونس: ૧૩, ૧૪)
તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : વોહ જો ઈમાન લાએ ઔર પરહેઝ ગારી કરતે હૈં ઉન્હેં ખુશ ખબરી હૈ દુન્યા કી ઝિન્દગી મેં ઔર આખિરત મેં.

(11) અહલે તકવા જહન્નમ કી આગ સે મહફૂઝ રહેંગે, રબ તઆલા કા ઇશાદિ હૈ :

○ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا (પ ૧૬, مريم: ૬)
તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ફિર હમ ડર વાલોં કો બચા લેંગે.

દૂસરી જગહ ફરમાયા :

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى

(પ ૩૦, ૧૮: ૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર બહુત જલ્દ ઉસ સે દૂર રખા જાએગા જો સબ સે બડા પરહેઝ ગાર.

(12) અહલે તકવા કો હમેશા કે લિયે જન્મત મેં રહને કી સઆદત નસીબ હોગી, જૈસા કે હક તઆલા કા ઇશાદિ હૈ :

أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

(પ ૧૨, ૩૩: ૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : પરહેઝ ગારોં કે લિયે તય્યાર રખી હૈ.

તો ખુલાસા યેહ નિકલા, કે દુન્યા વ આખિરત કી સઆદતેં ઔર ભલાઈયાં ઇસ એક તકવા મેં જમ્મ કર દી ગઈ હેં. ઇસ લિયે ઐ અઝીઝ ! તૂ ભી રાહે તકવા ઇખ્તિયાર કર ઔર હસબે ઇસ્તિતાઅત ઇસ સે હિસ્સા હાસિલ કર. ફિર બયાન કર્દા તકવા કે ફવાઈદ મેં સે યેહ ત્રીન ઉમૂર ખાસ કર ઇબાદત સે તઅલ્લુક રખતે હેં.

અવ્વલ : ઇબાદત કી તૌફીક ઔર ઉસ મેં ઇઆનત વ મદદ, જૈસે ફરમાયા ગયા :

أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

(પ ૨, ૧૧૨: ૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ ડર વાલોં કે સાથ હૈ.

દુવુમ : આ'માલ કી ઇસ્લાહ વ દુરુસ્તી ઔર ઇબાદત કી ખામિયોં કો પૂરા કરના. યેહ ચીઝ ભી તકવા સે હાસિલ હોતી હૈ યુનાન્હે ફરમાયા :

يُضِلِّحْ لَكُمْ أَعْبَالَكُمْ

(પ ૨૨, ૫: ૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : તુમ્હારે આ'માલ તુમ્હારે લિયે સંવાર દેગા.

સિવુમ : કબૂલિય્યતે આ'માલ, કબૂલિય્યતે આ'માલ કી યેહ ફઝીલત ભી અહલે તકવા હી કો નસીબ હોતી હૈ, ઇશાદિ ખુદાવન્દી હૈ :

أَنْبَايَتَقَبَّلَ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

(પ ૧, ૫: ૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ ઉસી સે કબૂલ કરતા હૈ જિસે ડર હૈ.

અલ્લાહ ﷻ કી બારગાહ મેં અહલે તકવા કે આ'માલ હી મકબૂલ હોતે હેં ઓર ઇબાદત કા દારો મદાર ભી ઇન તીન ઉમૂર પર હે, અવ્વલન તૌફીકે ઇબાદત, તાકે ઉસ કી બન્દગી કી જા સકે, ફિર ઉસ મેં જો કમી રહ જાએ ઉસ કી ઇસ્લાહ, ઓર ફિર ઉસ ઇબાદત કા બારગાહે હક તઆલા મેં મકબૂલ હોના યેહ તીન ઉમૂર યા'ની તૌફીકે ઇબાદત, ઇસ્લાહે આ'માલ, ઓર કબૂલે આ'માલ, વોહ ચીઝેં હેં, જિન્હેં આબિદ લોગ અલ્લાહ ﷻ સે રો રો કર માંગતે હેં ઓર દુઆ કરતે હેં.

رَبَّنَا وَفَقْنَا لِطَاعَتِكَ وَآتِمَّ تَقْصِيرَنَا وَتَقَبَّلْ مِنَّا

ઐ હમારે પરવર દગાર હમેં ઇબાદત કી તૌફીક દે ઓર હમારી કોતાહિયોં સે દર ગુઝર ફરમા ઓર હમારી ઇસ ઇતાઅત કો અપની બારગાહ મેં કબૂલ વ મન્જૂર ફરમા.

લેકિન અલ્લાહ ﷻ ને અસ્લાબે તકવા કા એ'ઝાઝો ઇકરામ ફરમાતે હુએ બિગૈર ઇન કે અર્ઝ કિયે ખુદ હી ઇન તીન ઉમૂર કા વા'દા ફરમા લિયા હે. ઇસ લિયે અગર રબ તઆલા કી ઇબાદત વ બન્દગી કરના ચાહતે હો, બલકે દુન્યા વ આખિરત કી તમામ સઆદાત સમેટના ચાહતે હો તો અપને મેં સિફતે તકવા પૈદા કરો. એક શાઈર ને તકવા કી ક્યા હી ઉમ્દા અન્દાઝ મેં તા'રીફ કી હે.

مَنْ اتَّقَى اللَّهَ فَذَاكَ الَّذِي سَيَقُ إِلَيْهِ الْمَتَجَرُّ الرَّابِحُ

لَا يَتَّبِعُ الْمَرْءَ إِلَى قَبْرِهِ غَيْرُ التَّقَى وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ

(1) જો શખ્સ અલ્લાહ ﷻ સે ડરતા હે વોહી નફઅ વાલી શૈ હાસિલ કરતા હે.

(2) કબ્ર મેં ઇન્સાન કે સાથ સિફ તકવા ઓર અ-મલે સાલેહ હી જાતે હેં. તકવા કી શાન બા'ઝ દૂસરે શુ-અરા ને ઇસ તરહ બયાન કી હે :

مَنْ عَرَفَ اللَّهَ فَلَمْ تُغْنِهِ مَعْرِفَةُ اللَّهِ فَذَاكَ الشَّقِيُّ

مَا يَصْنَعُ الْعَبْدُ بِعِزِّ الْغِنَى وَالْعِزُّ كُلُّ الْعِزِّ لِلْمُتَّقِي

مَا ضَرَدَا الطَّاعَةَ مَا نَالَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ وَمَاذَا لَقِيَ

(4) જિસ શખ્સ કો અલ્લાહ ﷻ કી મા'રિફત હાસિલ હો ઔર વોહ ઉસ મા'રિફત કો કાફી ન જાને તો એસા શખ્સ બદ બખ્ત હૈ.

(5) દૌલત સે ઇન્સાન કો ક્યા ઇઝ્જત હાસિલ હો સકતી હૈ, ઇઝ્જત તો સબ તકવા સે વાબસ્તા હૈ.

(6) મુત્તકી શખ્સ કો જો ચીઝેં અલ્લાહ ﷻ કી ઇતાઅત મેં હાસિલ હોતી હેં વોહ મુઝિર નહીં બલ્કે મુફીદ હી મુફીદ હેં.

બા'ઝ લોગોં ને કિસી કે મરને કે બા'દ ઉસ કી કબ્ર પર યેહ શે'ર લિખા :

لَيْسَ زَادٌ سِوَى التَّقَا خُذِي مِنْهُ أَوْ دَعِي

તકવા હી આખિરત કા તોશા હૈ, અબ તેરી મરઝી હૈ કે ઇસે હાસિલ કરે યા છોડ દે.

ફિર ઇસ બાત પર ભી ગૌર કરો કે તુમ સારી ઉમ્ર ઇબાદત કે લિયે મશક્કતેં ઉઠાતે ઔર મુજા-હદે વ રિયાઝતેં કરતે હો, યહાં તક કે અપની તમન્ના ઔર આરઝૂ કો પા લેતે હો લેકિન ખુદા ન ખ્વાસ્તા વોહ ઇબાદત અગર દરબારે ઇલાહી મેં મકબૂલ ન હો તો સારી કોશિશેં ઔર મુજા-હદે ઝાએઝ હો ગએ. તુમહેં મા'લૂમ હૈ કે અલ્લાહ ﷻ ને કુરઆને મજ્હદ મેં ફરમાયા હૈ :

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾

(પ ૧, المائدة: ૨૮)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : અલ્લાહ

ઉસી સે કબૂલ કરતા હૈ જિસે ડર હૈ.

તો ઝાહિર હુવા કે તમામ મુઆ-મલા તકવા હી સે મુ-તઅલ્લિક હૈ ઇસી લિયે હઝરતે આઈશા રઝી અલ્લાહુ ઇન્હા ફરમાતી હેં કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ દુન્યા કી કિસી શૈ યા ઇન્સાન કો પસન્દ નહીં ફરમાતે થે મગર સાહિબે તકવા કો.

(المسند للإمام أحمد، مسند عائشة رضي الله تعالى عنها، الحديث: ٢٣٣٥٤، ج ٩، ص ٣٣١)

और छत्रते क्तादा رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ से भरवी है के तौरात शरीफ
में मजकूर है. औ ईन्सान ! तू मुत्तकी बन जा, फिर जहां याहे सो.

(الزهد الكبير للبيهقي الحديث: ٩٦٢، ص ٣٥٠)

હજરતે આમિર બિન કૈસ رضی اللہ تعالیٰ عنہ કે મુ-તઅલ્લિક સુના હૈ કે આપ બ વક્તે મૌત રો પડે હાલાંકે ઝિન્દગી મેં આપ કી હાલત યેહ થી કે હર દિન ઔર રાત મેં એક હજાર રક્ત નફલ પઢતે, ફિર અપને બિસ્તર પર આતે ઔર બિસ્તર કો મુખાતિબ હો કર ફરમાતે : ઐ હર બુરાઈ કી જગહ ! કસમ ખુદા કી મૈં ને તુજે એક લમ્હા ભર ભી પસન્દ નહીં કિયા, જબ આપ રોએ તો કિસી ને કહા આપ ક્યૂં રોતે હૈં ? ફરમાયા : મૈં રબ તઆલા કે ઈસ કૌલ કો યાદ કર કે રોતા હું :

اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤﴾
 (پ۶، المائدة: ۲۴)

तर-ज-मअे कऱुल ईमान : अल्लाह उसी
 से कबूल करता है जिसे उर है.

ફિર એક ઔર નુકતે પર ભી ગૌર કરો, જો તમામ બાતોં કી બુન્યાદ હૈ, વોહ યેહ કે બા'ઝ સાલિહીન ને અપને કિસી શૈખ કી ખિદમત મેં અર્ઝ કિયા : મુઝે કોઈ વસિયત કીજિયે, તો શૈખ ને ફરમાયા : મેં તુઝે અલ્લાહ ﷻ કી વોહ વસિયત કરતા હૂં જો ઊસ ને તમામ અવ્વલીન વ આખિરીન કો કી હૈ, યુનાન્હે ઇશાદિ ફરમાયા :

وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ
(النساء: ۱۳۱)

मैं कहता हूँ, बन्दे की बेहतरी और भलाई का ईल्म अल्लाह
 ﷻ के सिवा और किसी को सकता है और अल्लाह ﷻ अपने बन्दे का
 सब से बढ़ कर भलाई चाहने और रहम करने वाला मेहरबान है तो
 जहाँ मैं बन्दे के लिये तक्वा के धल्लावा अगर कोई और शै भुझीद होती,

ઉસ મેં ઝિયાદા ભલાઈ હોતી, ઉસ કા ઝિયાદા સવાબ હોતા ઇબાદત મેં
 ઉસ કી ઝિયાદા ઝરૂરત હોતી, શાન મેં તકવા સે ઊપર હોતી ઔર દુન્યા વ
 આખિરત મેં તકવા સે ઝિયાદા વફૂઅત રખતી તો અલ્લાહ ﷻ તકવા કે
 બજાએ અપને બન્દોં કો ઉસ કી વસિયત ઔર ઉસ કા હુકમ દેતા, ઔર
 અપને ખવાસ કો ઉસી કી તાકીદ ફરમાતા, ક્યૂંકે વોહ કામિલ હિક્મત
 ઔર બહુત રહ્મ ફરમાને વાલા હૈ. તો જબ રબ તઆલા ને તકવા કી
 તાકીદ ફરમાઈ ઔર તમામ અવ્વલીન વ આખિરીન કો ઇસી કા હુકમ
 દિયા તો સાબિત હો ગયા કે તકવા હી સબ સે આ'લા ચીઝ હૈ, ઔર ઇસ
 કે સિવા કુછ ઔર મક્સૂદ નહીં. ઇસ તકરીર સે તુમ પર યેહ ભી વાઝેહ હો
 ગયા કે અલ્લાહ ﷻ ને હર ભલાઈ, હર રાહનુમાઈ, હર ઇશદિ, હર
 તમ્બીહ વ તાદીબ, હર તા'લીમ વ તહઝીબ કો તકવા હી સે મુ-તઅલ્લિક
 ક્રિયા હૈ ઔર યેહ ઉસ ને અપની હિક્મત વ રહમત કે ઐન મુતાબિક ક્રિયા
 હૈ ઔર તુમ્હેં યેહ ભી મા'લૂમ હો ગયા કે તકવા હી દીની વ દુન્યવી
 ભલાઈયોં કા જામેઅ ઔર બન્દગી વ ઇબાદત કો દ-રજાતે કબૂલિયત પર
 પહોંચાને કા ઝામિન હૈ, એક શાઈર ને ક્યા ખૂબ કહા હૈ :

أَلَا إِنَّمَا التَّقْوَى هِيَ الْعِزُّ وَالْكَرَمُ وَحُبُّكَ لِدُنْيَا هُوَ الدَّلُّ وَالْعَدَمُ
 وَ لَيْسَ عَلَى عَبْدٍ تَقِيٍّ نَقِيصَةٌ إِذَا صَحَّحَ التَّقْوَى وَإِنْ حَاكَ أَوْ حَجَمَ

(1) સુન લો કે તકવા હી ઇઝ્ઝત વ બુરુર્ગી હૈ, દુન્યા કી મહબ્બત તો
 ઝિલ્લતો રુસ્વાઈ હૈ.

(2) જબ કોઈ શખ્સ અપને અન્દર વસ્ફે તકવા પૈદા કર લે તો વોહ
 અગર જૂલાહે (કપડા બુનને વાલે) કા પેશા યા હજામ (નાઈ) કા પેશા ઇંતિયાર
 કર લે તો ઇસ મેં કોઈ ઐબ નહીં.

યેહ આખિરી નુક્તા વોહ બાત હૈ કે ઇસ સે આ'લા કોઈ બાત નહીં
 ઔર નૂર વ હિદાયત વાલે કે લિયે યેહ કાફી હૈ ચાહિયે કે ઇસ પર અમલ કરે
 ઔર દૂસરી ચીઝોં સે બે નિયાઝ હો જાએ. وَاللّٰهُ تَعَالٰى ولى الهداية والتوفيق بفضله

સુવાલ : આપ કી બયાન કર્દા ઈસ તફ્સીલ સે મા'લૂમ હોતા હૈ કે તકવા કા મકામ બહુત બુલન્દો બાલા હૈ ઓર દુન્યા વ આખિરત મેં ઈસ કી શદીદ ઝરૂરત હૈ, યુનાન્યે ઈસ કી પહચાન કરના બેહદ ઝરૂરી હૈ, લિહાઝા હમેં તફ્સીલ કે સાથ ઈસ કી હકીકત બતાઈ જાએ.

જવાબ : બાત યૂં હી હૈ કે તકવા એક નિહાયત હી અઝીમ શૈ હૈ, ઈસ કી તહસીલ ઝરૂરી હૈ ઓર ઈસ કી મા'રિફત હાસિલ કિયે બિગૈર ચારએ-કાર નહીં લેકિન તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે જિસ કદર કોઈ શૈ આ'લા વ મુફીદ હોતી હૈ ઉસી કદર ઉસ કા હુસૂલ દુશ્વાર હોતા હૈ ઓર ઉસ કા હુસૂલ ઇતની હી ઝિયાદા મેહનતો મશક્કત ઓર બુલન્દ હિમ્મતી ચાહતા હૈ લિહાઝા જિસ તરહ યેહ તકવા એક નફીસ વ આ'લા ચીઝ હૈ ઈસી તરહ ઈસ કે હુસૂલ કે લિયે અઝીમ મુજા-હદે ઓર શદીદ જિદ્દો જહ્દ કી ઝરૂરત હૈ, નીઝ ઈસ કે હુકૂક વ આદાબ કા ભી લિહાઝ રખના અશદ ઝરૂરી હૈ, ક્યૂંકે દ-રજાત હરબે મુજા-હદા અતા હોતે હૈં ઓર જિસ દ-રજે કી કોશિશ કી જાતી હૈ ઉસી દ-રજે કા સ-મરા ઓર ફલ મિલતા હૈ, કુરઆને મજીદ મેં ફરમાયા ગયા હૈ :

તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઈમાન : ઓર જિન્હોં وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَهُمْ **ને હમારી રાહ મેં કોશિશ કી ઝરૂર હમ ઉન્હેં** سُبُلًا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ **અપને રાસ્તે દિખા દેગે ઓર બેશક અલ્લાહ** (پ ۲۱، العنکبوت: ۲۹) **નેકોં કે સાથ હૈ.**

ઓર ખુદા તઆલા રહીફો રહીમ હૈ, હર મુશ્કિલ કો આસાન કરના ઉસ કે દસ્તે કુદરત મેં હૈ, અબ તુમ હમારી બાતેં તવજ્જોહ સે સુનો ઓર ઈન કો ઝેહન નશીન કરને કે લિયે બેદાર હો જાઓ ઓર તકવા કી માહિય્યત વ હકીકત કો પૂરે ગૌર સે સમજો તાકે ઈસ કી હકીકત સે

વાકિફ હોને કે બા'દ ઈસ કો હાસિલ કરને કે લિયે કમર બસ્તા હો સકો
 ઔર ઈસ કી હકીકત કો જાન લેને કે બા'દ ઈસ પર અમલ પૈરા હોને કે
 લિયે રબ તઆલા સે મદદ તલબ કરો ક્યૂંકે ઇબાદત કી શાન ઈસી
 તકવા મેં પિન્હાં હૈ. **اَللّٰهَ اَعْلَمُ** હી સબ કો અપને ફઝલો કરમ સે
 હિદાયત વ તૌફીક દેતા હૈ.

ઐ અઝીઝ ! **اَللّٰهَ اَعْلَمُ** તેરે દિન મેં બ-ર-કત ઔર તેરે
 યકીન મેં ઇઝાફા ફરમાએ, તકવા કે જો મા'ના મશાઈખે કિરામ ને
 બયાન ફરમાએ હૈં, પહલે વોહ જાન લો યુનાન્યે બા'ઝ મશાઈખ ને
 તકવા કે યેહ મા'ના કિયે હૈં : **تَزَيُّدُ الْقَلْبِ عَنْ ذَنْبٍ لَمْ يَسْبِقْ عَنْكَ مِثْلُهُ** : દિલ કો
 ઉસ ગુનાહ સે બચાએ રખના કે જૈસા ગુનાહ તુમ સે પહલે સાદિર ન હુવા હો.

મતલબ યેહ હૈ કે તુમ ગુનાહોં કો તર્ક કરને કા પુખ્તા અઝ્મ કર
 લો, કે યેહ અઝ્મ વ ઇરાદા તુમ્હારા ગુનાહોં સે મુહાફિઝ વ નિગહબાન
 બન જાએ. મેરે શૈખ **رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ** ને તકવા કી યેહી તા'રીફ કી હૈ,
وَقَوَى وَقَايَةَ وَفَى يَقَى وَقَايَةً وَفَوَى થા ઔર **لَفَزَ تَقْوَى** લુગતે અરબ મેં અસ્લ મેં **وَقَوَى** થા ઔર **لَفَزَ**
 કી તરહ મસ્દર હૈ. કહા જાતા હૈ **وَقَوَى** હૈ **وَقَايَةً وَفَى يَقَى** કો **وَ** સે
 તબદીલ કિયા ગયા જૈસે **نَفَرٌ** સે **نَفَرٌ** બના દિયા ગયા ઔર **وَقَايَةَ** કે
 મા'ના હૈં બચાવ વ હિફાઝત કા ઝરીઆ, જબ બન્દા ગુનાહ છોડને કા
 પુખ્તા અઝ્મ કર લેતા હૈ ઔર દિલ કો ગુનાહ છોડને પર મઝબૂત કર
 લેતા હૈ તો ઐસે અઝ્મ વ ઇરાદે વાલે શખ્સ કો મુત્તકી ઔર ઈસ અઝ્મ
 વ મઝબૂતી કો તકવા કહતે હૈં. ફિર તકવા કા ઇતલાક કુરઆને હકીમ મેં
 તીન અશ્યા પર હુવા હૈ, એક ખૌફ વ હૈબતે ખુદાવન્દી જૈસે

وَإِيَّائِي فَاتَّقُونِ (પ ૧, البقرة: ૬૧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર મુઝી
 સે ડરો.

દૂસરી જગહ ફરમાયા :

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ
(پ ۳، البقرة: ۲۸۱)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર ડરો ઉસ
દિન સે જિસ મેં અલ્લાહ કી તરફ ફિરોગે.

ઔર તકવા કા લફઝ ઇતાઅત વ ઇબાદત કે મા'ના મેં ભી
ઇસ્તિ'માલ હુવા હૈ, યુનાન્યે રબ તઆલા કા ઇશદિ ગિરામી હૈ :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ
(پ ۴، آل عمران: ۱۰۲) تَقَاتِهِ

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઐ ઈમાન
વાલો અલ્લાહ સે ડરો જૈસા ઉસ સે ડરને
કા હક હૈ.

યહાં ડરને સે મુરાદ ઇતાઅત વ ઇબાદત હૈ, હઝરતે સય્યિદુના
ઇબને અબ્બાસ રَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْهُ ને યેહી મા'ના કિયે હૈં યુનાન્યે આપ ને
તરજમા કરતે હુએ યૂં ફરમાયા હૈ : اَطِيعُوا اللَّهَ حَقَّ اطَاعَتِهِ. :
અલ્લાહ કી જૈસા ઉસ કા હક હૈ ઔર હઝરતે મુજાહિદ રَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَيْهِ ને
ઇસ આયત કી યૂં તફસીર ફરમાઈ હૈ :

هُوَ أَنْ يُطَاعَ فَلَا يُعْصَى، وَأَنْ يُذَكَّرَ فَلَا يُنْسَى، وَأَنْ يُشْكَرَ فَلَا يُكْفَرُ

(تفسير البحر المحیط، سورة آل عمران، تحت الآية: ۱۰۲، ج ۳، ص ۱۹ بتغی)

યા'ની રબ તઆલા કી ઐસી ઇતાઅત કરના કે ફિર ના ફરમાની ન હો
ઔર ઉસ કા ઝિક ઇસ તરહ હો, કે ફિર ફરામોશી ન હો ઔર ઉસ કી ઇસ તરહ
શુક ગુઝારી કી જાએ કે ફિર હરગિઝ ના શુકી કા સુદૂર ન હો.

ઔર લફઝ તકવા કુરઆને હકીમ મેં તીસરે ઇસ મા'ના મેં
ઇસ્તિ'માલ હુવા હૈ, تَزَيُّهُ الْقَلْبِ عَنِ الذُّنُوبِ. દિલ કો ગુનાહોં સે દૂર રખના.

ઔર તકવા કે હકીકી મા'ના યેહી તીસરે મા'ના હૈં, પહલે દોનોં
મા'ના મજાઝી હૈં, કયા તુમ ને કુરઆને મજીદ મેં યેહ આયતે કરીમા
નહીં પઢી !

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ
وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٠﴾

(પ ૧૮, નૂર: ૫૨)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઓર જો હુકમ માને અલ્લાહ ઓર ઉસ કે રસૂલ કા ઓર અલ્લાહ સે ડરે ઓર પરહેઝ ગારી કરે તો યેહી લોગ કામ્યાબ હેં.

ઇસ આયએ કરીમા મેં પહલે ઇતાઅત ઓર ખૌફ કા ઝિક્ક ફરમાયા ફિર તકવા કા, તો મા'લૂમ હુવા કે તકવા ઇતાઅત વ ખશિયત કે સિવા કિસી તીસરી શૈ કા નામ હૈ, ઓર યેહ તીસરી શૈ હૈ. "تَزِيَةُ الْقَلْبِ عَنِ الذُّنُوبِ"

ફિર ઉ-લમાએ કિરામ رَحِمَهُمُ اللَّهُ السَّلَام ફરમાતે હેં કે તકવા કે તીન મરાતિબ હેં :

(1) શિર્ક સે તકવા (બયાના) (2) બિદઅત સે તકવા (બયાના) (3) ગુનાહોં સે તકવા (બયાના) ઓર અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ને યેહ તીનોં મર્તબે ઇસ એક આયત મેં ઝિક્ક ફરમા દિયે હેં, વોહ આયએ મુબા-રકા યેહ હૈ :

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جُنَاحٌ فِيمَا طَعِبُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ
اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٧﴾

(પ ૭, માન્દે: ૯૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : જો ઈમાન લાએ ઓર નેક કામ કિયે ઉન પર કુછ ગુનાહ નહીં હૈ જો કુછ ઉન્હોં ને ચખા જબ કે ડરે ઓર ઈમાન રખે ઓર નેકિયાં કરે ફિર ડરે ઓર ઈમાન રખે ફિર ડરે ઓર નેક રહેં ઓર અલ્લાહ નેકોં કો દોસ્ત રખતા હૈ.

ઇસ આયત મેં પહલે તકવા સે શિર્ક સે પરહેઝ ઓર ઈમાન સે તૌહીદ મુરાદ હૈ. દૂસરે સે બિદઅત સે પરહેઝ ઓર ઉસ કે મુકાબિલ ઈમાન સે અહલે સુન્નત વ જમાઅત કે અકાઈદ વ ન-ઝરિય્યાત કા ઇકરાર વ એ'તિરાફ મુરાદ હૈ ઓર તીસરે તકવા સે સગીરા ગુનાહોં સે પરહેઝ ઓર ઉસ કે મુકાબિલ એહસાન સે ઇતાઅત વ ઇસ્તિકામત મુરાદ

હૈ, તો ઇસ વઝાહત સે ઝાહિર હુવા કે ઇસ આયત મેં તકવા કે તીનોં મર્તબે બયાન કર દિયે ગએ હેં, યા'ની મર્તબએ ઇમાન, મર્તબએ સુન્નત ઓર ઇતાઅતે ખુદાવન્દી પર ઇસ્તિકામત કા મર્તબા. યેહ હૈ વોહ તફ્સીલ જો હમારે ઉ-લમાએ કિરામ ને તકવા કે મા'ના બયાન કરતે હુએ ઇશાદિ ફરમાઈ હૈ.

(ઇમામ ગઝાલી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْوَالِي ફરમાતે હેં) મેં કહતા હૂં કે મેં ને તકવા કા એક ઓર મા'ના ભી પાયા હૈ ઓર યેહ મા'ના હુઝૂર عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام સે એક મશહૂર હદીસ મેં મરવી હૈ, હદીસ કે અલ્ફાઝ યેહ હૈ : **يَا'نِي مُتَّقِيَّوْنَ** **إِنَّمَا سُمِّيَ الْمُتَّقُونَ مُتَّقِينَ، لِتَرْكِهِمْ مَالًا بَأْسَ بِهِ حَدَرًا عَمَّا بِهِ بَأْسٌ :** હૈં. કો મુત્તકી ઇસ લિયે કહા ગયા કે ઉન્હોં ને ઉસ કામ કો ભી તર્ક કર દિયા જિસ મેં શરઅન કોઈ હરજ નહીં, યેહ એહતિયાત કરતે હુએ કે ઇસ કે ઝરીએ એસે કામ મેં ન પડ જાએ જિસ મેં હરજ ઓર ગુનાહ હો.

મેં મુનાસિબ ખયાલ કરતા હૂં કે ઉ-લમાએ કિરામ કે બયાન કર્દા મા'ના ઓર ઇસ હદીસ મેં તકવા કે વારિદ શુદા મા'નોં કો જમ્મ કર દૂં તાકે તકવા કે મુકમ્મલ ઓર પૂરે મા'ના બયાન હો જાએ. તો તકવા કે જામેઅ તરીન મા'ના યેહ હુએ કે હર ઉસ શૈ ઓર કામ સે ઇજતિનાબ કરના જિસ સે દીન કો નુક્સાન પહોંચને કા ખોફ હો. તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે બુખાર મેં મુબ્તલા શખ્સ કો જબ વોહ હર ઉસ ચીઝ સે પરહેઝ કરે જો ઉસ કી સિદ્દહત કે લિયે મુઝિર હો, જૈસે ખાના, પીના ઓર ફલ વગૈરા, તો ઉસે હકીકી પરહેઝ કરને વાલા કહતે હેં. ઇસી તરહ જો શખ્સ હર ખિલાફે શર-અ અમ્ર સે ઇજતિનાબ કરે તો એસા હી શખ્સ દર હકીકત મુત્તકી કહલાને કા હકદાર હૈ. ફિર વોહ ચીઝેં જિન સે દીન કો નુક્સાન પહોંચને કા ખોફ હૈ દો તરહ કી હેં.

(1) હરામ વ મા'સિયત (2) હલાલ મગર ઝરૂરત સે ઝાઈદ,

ક્યૂંકે ઝરૂરત સે ઝાઈદ હલાલ અશ્યા મેં મશગૂલિયત ઓર ઇન્દિમાક

ભી રફતા રફતા ગુનાહ વ હરામ મેં મુબતલા હોને કા બાઈસ બન જાતા હૈ. ઓર વોહ ઈસ તરહ, કે ઝાઈદ અઝ ઝરૂરત હલાલ અશ્યા કે ઈસ્તિમાલ સે ઓર ઉન કી આદત ડાલને સે નફસ કી હિર્સ, ઉસ કી સરકશી ઓર શહવાત ઝોર પકડ જાતી હેં ઓર બન્દા ગુનાહ મેં મુબતલા હો જાતા હૈ. તો જો શખ્સ અપને દીન કો મુકમ્મલ તૌર પર મહફૂઝ કરના ચાહતા હો, ઉસ કે લિયે ઝરૂરી હૈ કે હરામ ઓર ફુઝૂલ હલાલ સે ઈજતિનાબ કરે, તાકે હલાલ કી ઝિયાદતી સે હરામ તક ન પહોંચ જાએ. ઈસી અમ્મ કો રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને ઈસ ઈશદિ મુબારક મેં બયાન ફરમાયા હૈ : **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاِيَّامِ الْكُفْرِ أَكْثَرُ مِنْ يَوْمِ الْبَيْتِ الْمَقْدِسِ** 'તો તકવા કી જામેઅ તરીન તા'રીફ યેહ હુઈ કે દીન મેં હર નુક્સાન દેહ ચીઝ સે ઈજતિનાબ વ પરહેઝ કરના. યેહ હૈ તકવા કી હકીકત વ માહિયત કા મુફ્સસલ બયાન, **وَالْحَمْدُ لِلَّهِ**

ઓર ઈલ્મે સિર્ કે એ'તિબાર સે તકવા કી હકીકત યેહ હૈ કે હર ઉસ બુરાઈ સે દિલ કો દૂર રખના જિસ કી મિસ્લ બન્દે ને પહલે બુરાઈ ન કી હો તાકે ગુનાહોં સે દૂર રહને કા અઝમ ઉન સે હિફાઝત કા ઝરીઆ બન જાએ. ફિર શર દો કિસ્મ હૈ :

એક શર્એ અસ્લી : ઓર વોહ યેહ હૈ જિસ સે શર-અ ને સરા-હતન રોકા હો, જૈસે ગુનાહ ઓર મઆસી.

દૂસરા શર્એ ગૈરે અસ્લી : ઈસ સે વોહ શર મુરાદ હૈ જિસ સે શર-અ ને તાદીબન રોકા હો ઓર વોહ ફુઝૂલ ઓર ઝાઈદ અઝ ઝરૂરત હલાલ હૈ. જૈસે આમ મુબાહ ચીઝોં, જિન સે શહવત કો તક્વિયત મિલતી હૈ.

શર્એ અસ્લી સે બચના ફર્ઝ હૈ ઓર ન બચને કી સૂરત મેં મુસ્તહિકે અઝાબ હોગા.

શરેં ગૈરે અસ્લી સે ઇજતિનાબ બેહતર વ મુસ્તહબ હૈ ઓર ઇજતિનાબ ન કરને પર રોકે કિયામત હશર મેં હિસાબ કે લિયે રોકા જાએગા ઓર ઉસ સે હર શૈ કા હિસાબ લિયા જાએગા ઓર દુન્યા મેં બિલા ઝરૂરત ઉમૂર કે ઇસ્તિકાબ પર ઉસે આર વ નદામત દિલાઈ જાએગી. શરેં અસ્લી સે બચને વાલે કા તકવા કમ દ-રજે કા હૈ ઓર યેહ ઇતાઅત પર ઇસ્તિકામત કા દ-રજા હૈ. ઓર શરેં ગૈરે અસ્લી સે બચને વાલોં કા દ-રજા બુલન્દ હૈ ઓર યેહ તર્કે મુબાહ ઝાઈદ અઝ ઝરૂરત કા દ-રજા હૈ, ઓર જો શખ્સ દોનોં કિસ્મ કા તકવા અપને અન્દર પૈદા કર લે વોહ કામિલ મુત્તકી હૈ ઓર યેહી વોહ શખ્સ હૈ જિસ ને તકવા કે પૂરે હુકૂક મલહૂઝ રહે, એસા શખ્સ હી તકવા કે પૂરે ફવાઈદ હાસિલ કરતા હૈ ઓર ઇસી કા નામ કામિલ વરઅ હૈ જિસ પર દીન કે કમાલ કા દારો મદાર હૈ. દરબારે ઇલાહી મેં હાઝિરી કે લિયે જિન આદાબ કી ઝરૂરત હૈ વોહ ઇસી તકવા સે હાસિલ હોતે હેં તકવા કે ઇન મા'નોં કો ખૂબ સમજો ઓર ફિર ઇન પર અમલ કરો.

સુવાલ : યેહ બયાન ફરમાઈયે કે ઇસ તકવા કે હુસૂલ કા ક્યા તરીકા ઓર ક્યા ઝરીઆ હૈ ઓર હમ અપને નફ્સ કો ઇસ કા કેસે આમિલ બના સકતે હેં તાકે યેહ ઇલ્મ હો જાએ કે નફ્સ કો ઇસ તકવા કા આદી કેસે બનાયા જાએ ?

જવાબ : ઇસ કી સૂરત યેહ હૈ કે નફ્સ કો પૂરે અઝ્મ વ ઇસ્તિકામત સે હર મા'સિયત સે રોકા જાએ ઓર હર તરહ કે ફુઝૂલ હલાલ સે દૂર રખા જાએ. એસા કરને સે બદન કે ઝાહિરી વ બાતિની આ'ઝા સિફતે તકવા સે મૌસૂફ હો જાએંગે આંખ, કાન, ઝબાન, દિલ, પેટ, શર્મગાહ ઓર બાકી જુમ્લા આ'ઝા ઓર અજઝાએ બદન મેં તકવા પૈદા હો જાએગા ઓર નફ્સ તકવા કી સિફત સે મુત્તસિફ હો જાએગા.

કાન કી હિફઝત કા બયાન

કાન કો ભી બુરી ઔર ફુઝૂલ બાતોં કે સુનને સે મહફૂઝ રખના ઝરૂરી હૈ ઔર ઇસ કા ઝરૂરી હોના દો વજહ સે હૈ. એક તો ઇસ લિયે કે રિવાયત મેં આયા હૈ કે સુનને વાલા ભી કલામ કરને વાલે કે સાથ શરીક હોતા હૈ.

(الرهد لابن مبارك، باب من طلب العلم... الخ، الرقم: ٤٨، ص ٦١)

કિસી શાઈર ને ઇસી બાત કો ઇન દર્જે ઝૈલ અશઆર મેં બયાન કિયા હૈ :

تَحَرَّرَ مِنَ الطَّرْقِ أَوْ سَاطَهَا   وَعَدَّ عَنِ الْجَانِبِ الْمُشْتَبِهِ
وَسَمِعَكَ صُنْ عَنْ سَمَاعِ الْقَبِيحِ   كَصَوْنِ اللِّسَانِ عَنِ النَّطْقِ بِهِ
فَإِنَّكَ عِنْدَ اسْتِمَاعِ الْقَبِيحِ   شَرِيكَ لِقَائِهِ فَانْتَبِهْ

ઈફરાત વ તફરીત સે બચ કર દરમિયાની રાહ ઇખ્તિયાર કરો ઔર શુબ્હાત સે દૂર રહો.

અપને કાનોં કો બુરી બાતેં સુનને સે રોકે રખો જિસ તરહ ઝબાન કો બુરી ગુફત-ગૂ સે રોકતે હો.

ક્યૂંકે અગર તુમ ખિલાફે શર-અ બાતેં સુનોગે તો યાદ રખો કે તુમ ભી કહને વાલે કે સાથ શરીક સમઝે જાઓગે.

બુરી બાતેં સુનને સે પરહેઝ કી દૂસરી વજહ યેહ હૈ કે અગર તુમ ઉન્હેં સુનોગે તો દિલ મેં વસ્વસે ઔર ખયાલાત પૈદા હોંગે ઇસ તરહ તુમ ખયાલાત મેં મુસ્તગરક હો જાઓગે ઔર ઇસ સૂરત મેં લાઝિમન ઇબાદત મેં ગૈર મા'મૂલી રુકાવટ પૈદા હોગી.

ફિર ઐ અઝીઝ ! તૂ જાન, કે જો ગુફત-ગૂ ઇન્સાન કે દિલ ઔર ઝબાન તક પહોંચતી હૈ ઉસ કી ખાસિયત ઐસી હૈ જૈસે પેટ મેં તઆમ ઔર સબ જાનતે હેં કે બા'ઝ ખાને નુક્સાન દેહ ઔર બા'ઝ નફઅ દેને

વાલે હોતે હૈં, બા'ઝ ખાને જિસ્મ કી ગિઝા બનતે હૈં ઔર બા'ઝ ઝહર કી માનિન્દ બુરા અસર કરતે હૈં, ઠીક ઇસી તરહ અચ્છી ઔર પાકીઝા ગુફત-ગૂં સે ઇમાન તાઝા હોતા હૈ ઔર બુરી ગુફત-ગૂં સે દિલ મુદા હો જાતા હૈ, બલ્કે તઆમ કી નિસ્બત કલામ કા અસર ઝિયાદા હોતા હૈ ઔર ઝિયાદા દેર બાકી રહતા હૈ, ઇસ લિયે કે નુક્સાન દેહ તઆમ મે'દે સે નીંદ વગૈરા કે ઝરીએ ઝાઈલ હો જાતા હૈ ઔર બસા અવકાત ઇસ કા અસર કુછ વક્ત બાકી રહને કે બા'દ ખત્મ હો જાતા હૈ, અગર અસર ઝાઈલ ન ભી હો તો દવા કે ઝરીએ ઝાઈલ કિયા જા સકતા હૈ. લેકિન બા'ઝ બાતેં બસા અવકાત ઇન્સાન કે દિલ મેં ઇસ તરહ બૈઠ જાતી હૈં કે ભૂલતી હી નહીં, અગર વોહ ખરાબ ઔર ના રવા હોં તો ઉન બાતોં કી બુરાઈ ભી દિલ મેં જમી રહતી હૈ જિન કી વજહ સે દિલ વસ્વસોં કી આમાજ ગાહ બના રહતા હૈ, હાલાંકે ઇન ખયાલાત સે દિલ કો પાક રખના ઝરૂરી હોતા હૈ, ઐસે વસાવિસ સે દિલ કો મહફૂઝ રખને કે લિયે હક તઆલા કી મદદ તલબ કરની ચાહિયે, ક્યૂંકે બસા અવકાત યેહ વસ્વસે કિસી બલા ઔર આફત મેં મુબ્તલા કર દેતે હૈં ઔર ઇન્સાન કે એહસાસાત કો ખ્વાહ મ ખ્વાહ હ-ર-કત દેતે રહતે હૈં, યહાં તક કે બન્દા ઇન કે સબબ કિસી બડી આફત મેં મુબ્તલા હો જાતા હૈ. લેકિન અગર ઇન્સાન અપને કાનોં કો ફૂઝૂલ વ લાયા'ની બાતોં કે સુનને સે મહફૂઝ રખે તો બહુત સી આફાત સે આરામ મેં રહતા હૈ અકલ મન્દ કો ચાહિયે કે ઇસ મેં ગૌર કરે. **وَبِاللَّهِ التَّوَفِيقُ .**

શમાતત કી તા'રીફ

દૂસરોં કી તકલીફોં ઔર મુસીબતોં પર ખુશી કા ઇઝહાર કરને કો શમાતત કહતે હૈં. (الحديقة الندية شرح الطريقة المحمدية ج ١ ص ٦٣١)

ફરલ

તુમ પર ઇન ચાર આ'ઝા કી હિફાઝત કરના લાઝિમ વ ઝરૂરી હૈ ક્યૂંકે જિસ્મ મેં યેહી ચાર ઉઝૂવ બડે ઓર અસ્લ હૈં.

આંખ કી હિફાઝત

અવ્વલ : આંખ, ઇસ કી નિગહદાશત ઇસ લિયે ઝરૂરી ઓર લાઝિમી હૈ કે દીન વ દુન્યા કે કામોં કા દારો મદાર દિલ પર હૈ ઓર દિલ કી ખરાબી ઓર ઇસ મેં વસ્વસે વગૈરા અક્સર વ બેશ્તર આંખ કી વજહ સે પૈદા હોતે હૈં, ઇસી લિયે હઝરતે અલી رضي الله تعالى عنه ને ફરમાયા હૈ કે જો શખ્સ અપની આંખ કી હિફાઝત નહીં કરતા ઉસ કા દિલ બે કદ્રો કીમત હોતા હૈ, યા'ની ઉસ મેં કોઈ કમાલ યા નૂર વગૈરા નહીં આ સકતા.

ઝબાન કી હિફાઝત

દૂસરા ઉઝૂવ : ઝબાન, ઇસ કી હિફાઝત ઓર નિગહદાશત ઇસ લિયે ઝરૂરી ઓર અહમ હૈ કે તુમ્હારી ઇબાદત વ ઇતાઅત કા નફઅ, ફલ ઓર સિલા ઇસી કી નિગહદાશત સે વાબસ્તા હૈ, નીઝ ઇબાદત મેં વસ્વસે ઓર ઇબાદત કા ખરાબ હોના ભી અક્સર ઇસી ઝબાન કે બાઈસ હોતા હૈ ક્યૂંકે બનાવટ ઓર સજા કર ગુફ્ત-ગૂ ઓર ગીબત વગૈરા અગર્યે એક લફઝ હી હો, તુમ્હારી સાલ ભર કી બલ્કે પન્દરહ સાલ કી ઇબાદતો રિયાઝત કો તબાહ ઓર બરબાદ કર દેતી હૈ, ઇસી લિયે બા'ઝ બુઝુર્ગોં ને ફરમાયા હૈ કે : مَا شَيْءٌ أَحَقُّ بِطَوْلِ السَّجْنِ مِنَ اللِّسَانِ . સબ સે ઝિયાદા જિસ ચીઝ કો કેદ વ બન્દ મેં રખના ઝરૂરી હૈ વોહ ઝબાન હૈ.

હઝરતે સય્યિદુના ઇસા عليه السلام સે રિવાયત હૈ કે સાત આબિદોં મેં સે એક આબિદ ને હઝરતે યૂનુસ عليه السلام હઝરતે યૂનુસ عليه السلام જો લોગ પૂરી કી બારગાહ મેં અઝા કિયા : “ઐ યૂનુસ ! عليه السلام

મેલનત ઓર કોશિશ સે ઇબાદત મેં મશગૂલ રહતે હેં ઉન કો ઇબાદત પર જો ઇસ્તિકામત નસીબ હોતી હૈ વોહ ઝબાન કી પૂરી તરહ નિગહદાશત કા નતીજા હૈ” ફિર ઉસ આબિદ ને કહા : “ઝબાન કી હિફાઝત સે ઝિયાદા પસન્દીદા કોઈ ચીઝ નહીં ક્યૂંકે દિલ કો હર કિસ્મ કે વસ્વસોં સે પાક રખને કા ઝરીઆ યેહી હૈ.”

ફિર તૂ ઝરા ઝિન્દગી કે વોહ કીમતી લમ્હાત તો યાદ કર જો તૂ ને બેહૂદા ઓર ફુઝૂલ ગુફત-ગૂ મેં ઝાએઝ કિયે હેં અગર તૂ ઉન કીમતી લમ્હાત મેં તૌબા વ ઇસ્તિફાર કરતા તો શાયદ કિસી મુબારક સાઅત મેં તેરી તૌબા કબૂલ હો જાતી ઓર તેરે ગુનાહ બખ્શ દિયે જાતે ઓર તુઝે નફઅ હોતા યા ઉન લમ્હાત મેં ٱلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ ٱلْعٰلَمِیْنَ કા વિદે કરતા રહતા તો તુઝે બે હિસાબ અજરો સવાબ મિલતા, યા ઉન લમ્હાત મેં યેહ દુઆ કરતા ! ٱسْأَلُ ٱللّٰهَ ٱلْعَاقِبَةَ મેં અલ્લાહ ٱلْكَرِیْمُ સે આફિયત વ સલામતી કા સુવાલ કરતા હૂં, શાયદ કિસી મુબારક સાઅત મેં યેહ અલ્ફાઝ તેરે મુંહ સે નિકલતે ઓર તેરી દુઆ કબૂલ હો જાતી. ઇસ તરહ તૂ દુન્યા વ આખિરત કી આફાત સે નજાત પા જાતા. તો ક્યા ફુઝૂલ ઓર બેહૂદા કલામ મેં લમ્હાતે ઝિન્દગી કો ઝાએઝ કરના વાઝેહ ઓર બય્યન ખસારા નહીં ! ઇન અવકાત મેં અગર ઝબાન કો અવરાદો વઝાઈફ મેં મશગૂલ રખતા તો બડે બડે ફાએદે હાસિલ હોતે. તૂ ખુદ કો ફુઝૂલ કામોં મેં ન લગા તાકે રોઝે કિયામત તુઝે મલામત ન હો ઓર મૈદાને મહશર મેં હિસાબ કે લિયે ઝિયાદા દેર ન રુકના પડે, ઇસ મઝમૂન કો એક શાઈર ને અચ્છે પૈરાએ મેં અદા કિયા હૈ,

وَإِذَا مَا هَمَمْتُ بِٱلنُّطْقِ فِى ٱلْبَاطِلِ فَٱجْعَلْ مَكَانَهُ تَسْبِيحًا

જબ તૂ ઝબાન સે કોઈ બાતિલ બાત કહને કા કસ્દ કરે તો ઇસ સે ઝબાન કો રોક ઓર ઉસ કી જગહ ખુદા કી તસ્બીહ કર.

પેટ કી હિફઝત

તીસરા ઉઝ્વ : જિસ કી હિફઝત ઓર નિગહદાશત ઝરૂરી હૈ વોહ પેટ હૈ, ઇસ કી નિગહદાશત ઇસ લિયે ઝરૂરી હૈ કે બન્દા દુન્યા મેં ઇબાદત કે લિયે આયા હૈ ઓર ગિઝા અમલ કે લિયે બીજ ઓર પાની કી તરહ હૈ. જૈસા બીજ ઓર જિસ તનાસુબ સે ઉસે પાની દિયા જાએગા વૈસા હી દરખ્ત નિકલેગા ઓર જબ બીજ ખરાબ હો તો ઉસ સે ખેતી અચ્છી નહીં હોગી. બલકે એસે બીજ સે યેહ ખતરા હૈ કે શાયદ વોહ તેરી ઝમીન હી હમેશા કે લિયે ખરાબ કર દે ઓર આયિન્દા ઝરાઅત કે કાબિલ ન રહે. ઇસી લિયે હઝરતે મા'રૂફ કર્મી رحمة الله تعالى عليه ને ફરમાયા હૈ :

જબ તૂ રોઝા રખે તો ઇસ બાત કા ખયાલ રખ, કે કિસ ચીઝ સે ઇફતાર કરતા હૈ ઓર કિસ કે પાસ ઇફતાર કરતા હૈ ઓર કિસ કે ખાને સે ઇફતાર કરતા હૈ. ક્યૂંકે બહુત દફ્આ એસા હોતા હૈ કે સિર્ફ એક ખરાબ લુકમે સે દિલ કી કેફિયત ખરાબ હો જાતી હૈ ઓર ફિર સારી ઉમ્ર વોહ અપની પહલી હાલત પર નહીં આ સકતા ઓર બહુત દફ્આ એસા હોતા હૈ કે સિર્ફ એક ખરાબ લુકમા પેટ મેં જાને સે એક સાલ તક નમાઝે તહજજુદ અદા કરને સે ઇન્સાન મહરૂમ હો જાતા હૈ, ઓર બહુત દફ્આ એસા હોતા હૈ કે સિર્ફ એક દફ્આ બદ નિગાહી કરને સે બન્દા એક અર્સે તક તિલાવતે કુરઆને પાક સે મહરૂમ હો જાતા હૈ.

(قوت القلوب، الفصل الثامن والاربعون فيه كتاب تفصيل الحلال والحرام... الخ، ج ۲، ص ۴۷۲ باختصار)

ઇસ લિયે ઐ અઝીઝ ! અગર તૂ ઇસ્લાહે કલ્બ ઓર તૌફીકે ઇબાદત ચાહતા હૈ તો તુઝ પર લાઝિમ હૈ કે અપની ગિઝા કે બારે મેં સખ્ત એહતિયાત કરે, યેહ અસ્લ ગિઝા કે મુ-તઅદ્દિલક હુકમ હૈ ફિર ઇસ મેં દ-ર-જાએ ઇસ્તિહ્બાબ પર નિગાહ રખના ભી ઝરૂરી હૈ વરના તૂ ગિઝા ઉઠાને વાલા ટટ્ટૂ (ખચ્ચર) બન જાએગા ઓર તુમહારા શુમાર વક્ત

ઝાએઝ કરને વાલોં મેં હોગા ક્યૂંકે હમેં યકીન હૈ બલકે હમ ને કઈ બાર મુશા-હદા કિયા હૈ કે પેટ ભર કર ખાને સે ઇબાદત કત્મન નહીં હો સકતી ઓર અગર નફસ કો મજબૂર કર કે ઓર હીલે બહાને સે ઇબાદત કી તરફ લગાયા ભી જાએ તો એસી ઇબાદત મેં બિલ્કુલ લઝ્ઝત વ હલાવત નહીં હોતી ઇસી લિયે બા'ઝ સાલિહીન ને ફરમાયા હૈ :

अगर तू पेट भर के खाने का आदी है तो हलावते इबादत की उम्मीद न रख, और दिल में बिगैर इबादत नूर कैसे आ सकता है, या उस इबादत से भी कैसे नूर आ सकता है जो बे लज़्ज़त और बे जौक है. इसी लिये હઝરતે ઇબ્રાહીમ બિન અદહમ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى نے ફરમાયા હૈ કે મેં કોહે લુબનાન મેં બહુત સે અહલુલ્લાહ કી સોહબત મેં રહા હૂં, ઉન મેં સે હર એક મુઝે યેહી વસિયત કિયા કરતા થા કે ઐ ઇબ્રાહીમ ! જબ તૂ અહલે દુન્યા કે પાસ જાએ તો ઉન કો ઇન ચાર બાતોં કી નસીહત કરના :

- (1) જો પેટ ભર કર ખાએગા ઉસે ઇબાદત મેં લઝ્ઝત નસીબ નહીં હોગી.
- (2) જો ઝિયાદા સોએગા ઉસ કી ઉમ્ર મેં બ-ર-કત નહીં હોગી.
- (3) જો લોગોં કી ખુશનૂદી ચાહે વોહ અલ્લાહ કી ખુશનૂદી સે ના ઉમ્મીદ હો જાએ.
- (4) જો ગીબત ઓર ફુઝૂલ ગોઈ ઝિયાદા કરેગા વોહ દીને ઇસ્લામ પર નહીં મરેગા.

હઝરતે સહૂલ બિન અબ્દુલ્લાહ તુસ્તરી رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى نے ફરમાયા હૈ કે તમામ નેકિયાં ઇન્હી ચાર બાતોં મેં બન્દ હેં.

- (1) પેટ કો ખાલી રખના (2) ખામોશી (3) મખ્લૂક સે કનારા કશી ઓર
- (4) શબ બેદારી

(فوت القلوب، الفصل السابع والعشرون فيه كتاب اساس المريدين... الخ، ج ١، ص ١٧٠ باختصار)

બા'ઝ સાલિહીન ને ફરમાયા હૈ : **الْجَوُّعُ رَأْسُ مَالٍ** ભૂક હમારા સરમાયા હૈ. ઈસ કૌલ કે મા'ના યેહ હૈં કે હમૈં જો ફરાગત, સલામતી, ઈબાદત, હલાવત, ઈસ્મ ઓર અ-મલે નાફેઅ વગૈરા નસીબ હોતા હૈ વોહ સબ ભૂક કે સબબ ઓર સબ્ર કી બ-ર-કત સે હોતા હૈ.

દિલ કી હિફાઝત

ચૌથા ઉઝ્વ : જિસ કી હિફાઝત ઓર નિગહદાશત અઝ હદ ઝરૂરી હૈ વોહ દિલ હૈ, ક્યૂંકે યેહ તમામ જિસ્મ કી અસ્લ હૈ યુનાન્યે અગર તેરા દિલ ખરાબ હો તો તેરે તમામ આ'ઝા ખરાબ હોંગે ઓર અગર તૂ ઈસ કી ઈસ્લાહ કર લે તો બાકી સબ આ'ઝા કી ઈસ્લાહ હો જાએગી, ક્યૂંકે દિલ દરખ્ત કે તને કી માનિન્દ હૈ ઓર બાકી આ'ઝા શાખોં કી તરહ ઓર શાખોં કી ઈસ્લાહ યા ખરાબી દરખ્ત કે તને પર મૌકૂફ હૈ, ઈસી તરહ અગર તેરી આંખ, ઝબાન, પેટ વગૈરા દુરુસ્ત હોં તો ઈસ કા મતલબ યેહ હૈ કે તેરા દિલ દુરુસ્ત ઓર ઈસ્લાહ યાફતા હૈ ઓર અગર આંખ, ઝબાન, શિકમ વગૈરા ગુનાહોં કી તરફ રાગિબ હોં તો સમઝ લે, કે તેરા દિલ ખરાબ હૈ.

ફિર તુઝે યકીન કરના ચાહિયે કે દિલ કા ફસાદ ઝિયાદા ઓર સંગીન હૈ, ઈસ લિયે ઈસ્લાહે કલ્બ કી તરફ પૂરી તવજજોહ દે તાકે તમામ આ'ઝા કી ઈસ્લાહ હો જાએ ઓર તાકે તૂ રૂહાની રાહત મહસૂસ કરે.

ફિર કલ્બ કી ઈસ્લાહ નિહાયત મુશ્કિલ ઓર દુશ્વાર હૈ ક્યૂંકે ઈસ કી ખરાબી ખતરાત વ વસાવિસ પર મબ્ની હૈ, જિન કા પૈદા હોના બન્દે કે ઈપ્તિયાર મૈં નહીં, ઈસ લિયે ઈસ કી ઈસ્લાહ મૈં પૂરી હોશિયારી બેદારી ઓર બહુત ઝિયાદા જિદ્દો જુહ્દ કી ઝરૂરત હૈ, ઈન્હી વુજૂહાત કી બિના પર અસ્હાબે મુજા-હદા વ રિયાઝત ઈસ્લાહે કલ્બ કો ઝિયાદા દુશ્વાર ખયાલ કરતે હૈં ઓર અરબાબે બસીરત ઈસ કી ઈસ્લાહ કા ઝિયાદા એહતિમામ કરતે હૈં, યુનાન્યે હઝરતે બા યઝીદ બિસ્તામી **رحمۃ اللہ علیہ** સે મન્કૂલ હૈ કે આપ ને ફરમાયા :

مَنْ عَالَجْتُ قَلْبِي عَشْرًا وَلِسَانِي عَشْرًا وَنَفْسِي عَشْرًا فَكَانَ قَلْبِي أَصْعَبَ الثَّلَاثَةِ. میں نے اپنے دِل, ઝબાન ઓર નફ્સ કી ઇસ્લાહ પર દસ દસ બરસ સર્ફ કિયે, ઇન મેં દિલ કી ઇસ્લાહ મુઝે સબ સે ઝિયાદા દુશ્વાર મા'લૂમ હુઈ.

ફિર ઇસ્લાહે કલ્બ કે સિલ્સિલે મેં ચાર ઉમૂર જો હમ પીછે ઝિક કર આએ હેં યા'ની લમ્બી ઉમ્મીદોં, આ'માલ મેં જલ્દ બાઝી, હસદ ઓર તકબ્બુર સે બચના ઓર એહતિરાઝ કરના લાઝિમ હે. ઇસ મકામ પર ઇન ચાર ઉમૂર સે ઇજતિનાબ કરને કી તખ્સીસ હમ ને ઇસ લિયે કી હે કે અગર્યે આમ લોગ ભી ઇન ઉમૂર મેં મુબ્તલા હેં, મગર ઇબાદત ગુઝાર લોગ ખાસ તૌર પર ઇન મેં મુબ્તલા હેં, ઇસ લિયે યેહ ચાર ઉમૂર ઝિયાદા કબીહ ઓર બુરે હેં, એસા આમ હોતા હે કે ઇબાદત કરને વાલા કિસી લમ્બી ઉમ્મીદ મેં મુબ્તલા રહતા હે, ઓર વોહ ઉસે એક અચ્છી નિયત ખયાલ કર રહા હોતા હે ઓર આખિરુલ અમ્ર વોહ ઇસ કે બાઈસ અમલ મેં સુસ્તી ઓર કાહિલી મેં ગિરિફતાર હો જાતા હે ઓર કભી એસા હોતા હે કે વોહ બુલન્દ રુત્બા હાસિલ કરને મેં જલ્દ બાઝી સે કામ લેતા હે જિસ કી બિના પર વોહ ઉસે હાસિલ નહીં કર પાતા, ઇસી તરહ બા'ઝ દફ્આ કિસી બુઝુર્ગ સે દુઆ કરાતા હે મગર જલ્દી મયાને કી વજહ સે મહરૂમ કર દિયા જાતા હે યા બા'ઝ દફ્આ કિસી કે હક મેં બદ-દુઆ કરતા હે ઓર બા'દ મેં પશેમાન હોતા હે ઓર બા'ઝ દફ્આ અપને હમ ઉમ્રોં સે માલ વ ઔલાદ વગેરા પર હસદ કરતા હે ઓર બા'ઝ અવકાત આફતે હસદ મેં ગિરિફતાર હો કર એસે એસે કબીહ ઓર બુરે અફ્આલ કર ગુઝરતા હે જિન કે કરને કી એક ફાસિકો ફાજિર આદમી કો ભી જુર્મત નહીં હોતી, ઇસી બિના પર હઝરતે સુફ્યાન સૌરી رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى نے ફરમાયા હે : મુઝે અપની જાન કે મુ-તઅલ્લિક સબ સે ઝિયાદા ખતરા ઉ-લમા ઓર ઇબાદત ગુઝાર લોગોં સે હે.

લોગોં ને આપ કી ઇસ બાત કા બુરા મનાયા તો આપ ને જવાબ દિયા, યેહ બાત મેં ને અપની તરફ સે નહીં કહી બલ્કે યેહ હઝરતે ઇબ્રાહીમ ન-ખ-ઈ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى ने ફरमाया है. (فیض القدیر للمناوی، حرف النہمة، ج ۲، ص ۱۰۳).

હઝરતે અતા رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ સે મરવી હૈ કે એક દફ્આ હઝરતે સુફ્યાન સૌરી رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને મુઝ સે ફરમાયા : ઇબાદત ગુઝાર લોગોં સે ખતરે મેં રહો ઓર ઇન કી તરહ મુઝ સે ભી ખતરે મેં રહો ક્યૂંકે બસા અવકાત મેં એક અનાર કે મુ-તઅલ્લિક કહૂંગા યેહ મીઠા હૈ દૂસરા કહેગા નહીં યેહ તુર્શ હૈ, ઇસી મા'મૂલી બાત સે હમારા તકરાર બઢ જાએગા ઓર કોઈ બઈદ નહીં કે એક દૂસરે કે કતલ તક નૌબત પહોંચ જાએ.

(فیض القدير للمناوی، حرف الهمزة، ج ۲، ص ۱۰۳)

હઝરતે માલિક બિન દીનાર رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ફરમાતે હેં કે મેં ઇબાદત ગુઝાર લોગોં કી ગવાહી દૂસરોં કે હક મેં તો કબૂલ કરને કો તય્યાર હૂં, લેકિન ઇન કે અપને અન્દર એક દૂસરે કે મુ-તઅલ્લિક ઇન કી શહાદત કબૂલ કરને કો તય્યાર નહીં હૂં ક્યૂંકે મેં ને ઇન્હેં એક દૂસરે કે મુ-તઅલ્લિક હસદ સે ભરા હુવા પાયા હૈ.

(المجالسة وجواهر العلم، الجزء الحادى والعشرون، الرقم: ۲۹۶۸، ج ۳، ص ۹۵)

મઝકૂર હૈ કે હઝરતે ફુઝૈલ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને અપને લડકે કો ફરમાયા કે મુઝે ઇબાદત ગુઝાર ઓર રસ્મી સૂફિયોં સે દૂર કોઈ મકાન ખરીદ દે ક્યૂંકે મુઝે ઉસ કૌમ મેં રહને સે કયા ફાએદા જો મેરી લગ્ગિશ દેખ કર ઉસ કા ચરયા કરેં ઓર મુઝે આરામ વ આસાઈશ મેં દેખ કર હસદ કરેં.

(فیض القدير للمناوی، حرف الهمزة، ج ۲، ص ۱۰۳)

તુમ ને ખુદ ભી દેખા હોગા કે ખુશ્ક આબિદ ઓર રસ્મી સૂફી તકબ્બુર સે પેશ આતે હેં, દૂસરોં કો હકીર ખયાલ કરતે હેં, તકબ્બુર કી વજહ સે અપને રુખસારે કો ટેઢા રખતે હેં ઓર લોગોં સે મુંહ બિસૂરે રખતે હેં, ગોયા કે દો રક્ત નમાઝ ઝિયાદા પઢ કર લોગોં પર એહસાન કરતે હેં યા શાયદ ઉન્હેં દોઝખ સે નજાત ઓર જન્મત કે દાખિલે કા સર્ટીફિકેટ મિલ ચુકા હૈ યા ઉન કો યકીન હો ચુકા હૈ કે સિર્ફ હમ હી નેક બખ્ત હેં

બાકી સબ લોગ બદ બખ્ત ઓર શકી હૈં, ફિર વોહ ઇન તમામ બુરાઈયોં કે હોતે હુએ લિબાસ આજિઝ ઓર મુ-તવાઝેઅ લોગોં જેસા પહનતે હૈં જેસે સૂફ વગૈરા ઓર બનાવટ સે ખમોશી ઓર કમઝોરી કા ઇઝહાર કરતે હૈં, હાલાંકે એસે લિબાસ ઓર ખમોશી વગૈરા કા તકબ્બુર ઓર ગુરૂર સે ક્યા તઅલ્લુક બલ્કે યેહ ચીઝેં તો તકબ્બુર ઓર ગુરૂર કે મુનાફી હૈં, લેકિન ઇન અન્ધોં કો સમઝ નહીં.

મઝકૂર હૈ કે એક દફ્આ ફરકદ સન્જી હઝરતે હસન رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ કે પાસ આયા વોહ ઉસ વક્ત એક દરવેશાના ગોદડી પહને હુએ થા ઓર હઝરત નયા જોડા પહને હુએ થે વોહ બાર બાર હઝરતે હસન رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ કે કપડોં કો દેખતા થા ઓર હાથ લગાતા થા. આપ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને ફરમાયા : તૂ બાર બાર મેરે લિબાસ કો ક્યા દેખતા હૈ સુન લે મેરા લિબાસ અહલે જન્નત કા લિબાસ હૈ ઓર તેરા લિબાસ દોઝખિયોં કા લિબાસ હૈ. મુઝ તક યેહ બાત પહોંચી હૈ કે અક્સર અહલે દોઝખ ગોદડી પહને હોંગે, ફિર ફરમાયા ઇન લોગોં ને કપડોં મેં તો ઝોહ્દ ઇખ્તિયાર ક્રિયા હૈ મગર સીનોં મેં તકબ્બુર ઓર ગુરૂર કો જગહ દે રખી હૈ, કસમ ખુદા કી ખુશપોશ મગર સાફ દિલ લોગ રસ્મી ગોદડી પહનને વાલોં સે હઝાર દ-રજે બેહતર હૈં. (فیض القدير للمناوی، حرف الهمزة، ج ۲، ص ۱۰۳)

હઝરતે ઝુન્નૂન મિસ્રી رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ કે મુન્દરિજએ ઝૈલ અશઆર ભી ઇસી મઝમૂન કી તરફ ઇશારા કરતે હૈં :

تَصَوَّفَ فَازَدَ هِيَ بِالصُّوفِ جَهْلًا   وَ بَعْضُ النَّاسِ يَلْبَسُهُ مَحَانَه
يُرِيكَ مَهَانَةً وَيُرِيكَ كِبْرًا   وَلَيْسَ الْكِبَرُ مِنْ شَكْلِ الْمَهَانَه
تَصَوَّفَ كَي يُقَالَ لَهُ آمِينَ   وَمَا مَعْنَى تَصَوُّفِهِ الْإِمَانَه
وَلَمْ يُرِدِ إِلَالَه بِهِ وَلَكِنْ   أَرَادَ بِهِ الطَّرِيقَ إِلَى الْخِيَانَه

બા'ઝ લોગ સૂફિયોં કા સા લિબાસ પહનતે હેં ઓર અઝ રાહે જહાલત દૂસરોં કો નઝરે હકારત સે દેખતે હેં ઓર બા'ઝ લોગ તો ફુઝૂલ હી સૂફ કા લિબાસ પહનતે હેં.

એસે જાહિલ સૂફી દૂસરોં કે સામને અપને આપ કો કમઝોર વ નાતુવાં ઝાહિર કરતે હેં ઓર દૂસરોં કો તકબ્બુર સે દેખતે હેં, હાલાંકે આજિઝી કરને વાલોં મેં તકબ્બુર નહીં હોતા.

એસે સૂફી યેહ લિબાસ સિર્ફ ઇસ ગરઝ સે પહનતે હેં તાકે અવામ ઉન્હેં અમીન ઓર નેક બયાલ કરેં મગર દર હકીકત ઉન કી ઇસ સૂફિયાઈ કા મક્સદ નેકી ઓર શરાફત નહીં હોતા.

દરવેશાના લિબાસ સે ઉન કા મક્સૂદ અલ્લાહ ﷻ કી રિઝા નહીં બલ્કે વોહ ઇસ તરહ અવામ કે સાથ ધોકાદેહી ઓર ખિયાનત કી રાહ હમવાર કરતે હેં.

તો ઐ અઝીઝ ! તૂ ઇન ચાર મોહલિકાત (હલાક કરને વાલોં) સે બચ, ખાસ કર તકબ્બુર સે, ઇસ લિયે કે દૂસરી તીન આફતેં તો એસી આફતેં હેં જિન સે તૂ સિર્ફ ગુનાહ ઓર ના ફરમાની મેં મુબ્તલા હોગા મગર તકબ્બુર એસા ખતરનાક મરઝ હૈ જો બસા અવકાત ઇન્સાન કો કુફ્ર ઓર ગુમરાહી તક પહોંચા દેતા હૈ. તકબ્બુર કે સિલ્સિલે મેં તૂ ઇબ્લીસ ઓર ઉસ કી ગુમરાહી કો હરગિઝ ન ભૂલ, ઉસ કી ગુમરાહી કા આગાઝ ઇસી સે હુવા કે ઉસ ને તકબ્બુર કિયા ઓર ખુદા કે હુકમ કા ઇન્કાર કિયા ઓર અલ્લાહ ﷻ હી કી દરગાહે બેકસ પનાહ મેં દુઆ કરની ચાહિયે કે હમેં અપને ફઝૂલ સે હર ગુમરાહી ઓર લઝિશ સે બચાએ.

રજા વ ખોફ કા બયાન

રજા કા શુઊર વ ઇલ્મ હાસિલ કરના દો વજહ સે ઝરૂરી હે : એક તો ઇસ લિયે કે ઇબાદત ઔર નેક કામોં કા જઝબા પૈદા હો ક્યૂંકે નેક અમલ કી અન્જામ દેહી નફ્સ પર ગિરાં હોતી હૈ શૈતાન ભી નેકી કી તરફ રુખ નહીં કરને દેતા, ઔર નફ્સાની ખ્વાહિશાત બદી કી તરફ ખીંચતી હેં ઔર ઇન્સાન અહલે ગફલત કે હાલાત કા ઝિયાદા અસર કબૂલ કરતા હૈ. જો નેક કામોં કો બિલ્કુલ તર્ક કર કે સરાસર દુન્યા કી પરસ્તિશ મેં મસરૂફ હેં, ઔર આખિરત મેં નેકિયોં પર જો સવાબ અતા હોગા, વોહ ઇસ વક્ત આંખોં સે પોશીદા હૈ, ઔર ઇસ સવાબ કો પા લેને કા મુઆ-મલા બઈદ હૈ, જબ સૂરતે હાલ યેહ હો તો નેક કામોં કી તરફ નફ્સ કા મુ-તવજજેહ હોના ઔર પૂરી તરહ રાગિબ હોના ઔર હ-ર-કત કરના એક મુશ્કિલ અમ્ર હૈ, તો ઐસી શૈ કા સાથ હોના ઝરૂરી હૈ જો ઇન રુકાવટોં કા મુકાબલા કર કે ઇન્હેં દૂર કર સકે બલકે ઐસી કવી હો, કે નેકિયોં કી રગ્બત બઢાએ ઔર વોહ શૈ રજા હૈ, યા'ની રહમતે ખુદાવન્દી કી કવી ઉમ્મીદ, અલ્લાહ ﷻ ને નેકોં કે લિયે જો બેહતરીન અજ તય્યાર કર રખા હૈ ઉસ કી જાનિબ મઝબૂત યકીન કે સાથ રગ્બત. હમારે પીરો મુશિદ ﷻ ને ફરમાયા :

”الْحَزَنُ يَمْنَعُ عَنِ الطَّعَامِ، وَالْخَوْفُ يَمْنَعُ عَنِ الدُّنُوبِ، وَالرَّجَاءُ يُقَوِّى عَلَى الطَّاعَاتِ، وَذِكْرُ الْمَوْتِ يُزْهِدُ فِي الْفُضُولِ”

(تفسير روح البيان، تحت الاسراء: ٥٧، ج ٥، ص ١٧٥)

ગમ વ ફિક ખાને કી રગ્બત ખત્મ કર દેતા હૈ, ખોફે ઇલાહી ગુનાહોં સે રોક દેતા હૈ ઔર રહમતે ખુદાવન્દી કી ઉમ્મીદ નેક કામોં કી રગ્બત પૈદા કરતી હૈ ઔર મૌત કી યાદ ફુઝૂલ ઔર લગ્વ કામોં સે મુ-તનફિફર કર દેતી હૈ.”

દૂસરે ઇસ લિયે રજા કા શુઊર વ ઇલ્મ હાસિલ કરના ઝરૂરી હૈ કે ઇસ સે ઇબાદત કી રાહ મેં આને વાલી મશક્કતેં ઔર દુશ્વારિયાં આસાન હો જાતી હેં.

મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે જો શખ્સ અપની મતલૂબા શૈ કી અહમ્મિયત વ ઝરૂરત પહચાન લેતા હૈ ઉસ પર ઇસ શૈ કે હુસૂલ કે લિયે અપની હર ચીઝ કુરબાન કર દેના આસાન હો જાતા હૈ ઓર જિસે કોઈ ચીઝ પસન્દ આ જાતી હૈ ઓર દિલો જાન સે ઇસ કી ચાહત વ રગબત રખતા હૈ વોહ ઇસ કી શિદ્દત વ મશક્કત કો બરદાશત કર લેતા હૈ ઓર ઇસ કે હુસૂલ મેં જો મેહનતો મશક્કત ઉસે ઉઠાની પડતી હૈ વોહ ઉસ કી પરવાહ નહીં કરતા ઓર જિસે કિસી ચીઝ સે પૂરે તૌર પર ખ્યાર હો જાતા હૈ તો વોહ ઉસ કે લિયે હર મુશ્કિલ વ દુશ્વારી બરદાશત કરને પર આમાદા હો જાતા હૈ બલ્કે અપની મહબૂબ શૈ કી ખાતિર મુશ્કિલાત વ તકલીફ બરદાશત કરને મેં એક કિસ્મ કી લઝ્ઝત વ ફરહત મહસૂસ કરતા હૈ. તુમ દેખતે નહીં કે શહૂદ ફરોખ્ત કરને વાલા નફઅ કી ખાતિર મખ્ખિયોં કે ડંક મારને કી તકલીફ કી પરવાહ નહીં કરતા ઓર મઝદૂર ઇન્સાન ગર્મિયોં કે લમ્બે લમ્બે દિનોં મેં કડાકે કી ધૂપ કે અન્દર સારા સારા દિન દો દિરહમ કી ખાતિર ભારી બોઝ સર પર ઉઠા કર બડી ઊંચી ઊંચી સીઢિયોં પર ચઢતા રહતા હૈ. ઇસી તરહ કિસાન અનાજ કમાને કી ખાતિર ગર્મી ઓર સર્દી કી તકલીફ ઓર સારા સાલ મશક્કતો મેહનત ઉઠાને કો આસાન જાનતા હૈ. ઇસી તરહ અલ્લાહ ﷻ કે ઉન સાહિબે કોશિશ બન્દોં ને જબ જન્મત મેં હાસિલ હોને વાલે આરામ વ આસાઈશ, ખાને પીને, હૂર વ કુસૂર, ખુશનુમા ઝેવર વ લિબાસ ઓર ઉન ને'મતોં પર જો અલ્લાહ ﷻ ને જન્નતિયોં કે લિયે તય્યાર કી હેં ચકીન કિયા ઓર ઉન કી યાદ ઝેહન મેં રખી તો ઉન પર હક તઆલા કી ઇબાદત વ ઇતાઅત મેં પેશ આને વાલી મશક્કતેં આસાન હો ગઈ ઓર દુન્યા કી લઝ્ઝતેં ઓર ને'મતેં ફૌત હો જાને પર ઉન્હેં રન્જ ઓર કોફત મહસૂસ ન હુઈ, ઓર જન્મત કી ખાતિર દુન્યા મેં હર તરહ કે ઝરર, ખસ્તા હાલી, બેચૈની ઓર મશક્કત કો ઉન્હોં ને ખુશી ખુશી બરદાશત કિયા.

હઝરતે સુફ્યાન સૌરી رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ کے साथियों نے آپ کے ખૌફે ઇલાહી, ઇબાદત મેં ઇન્તિહા દ-રજે કી કોશિશ વ મેહનત ઔર આખિરત કે ડર કી વજહ સે આપ કી પરેશાં હાલી કો દેખ કર અર્ઝ કિયા : ઐ ઉસ્તાઝે મોહતરમ ! આપ ઇસ સે કમ દ-રજે કી કોશિશ કે ઝરીએ ભી અપની મુરાદ પા લેંગે. આપ ને જવાબ દિયા : મેં ક્યું કોશિશ ન કરું, હાલાંકે મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે અહલે જન્મત અપને મનાઝિલ વ મકાનાત મેં તશરીફ ફરમા હોંગે કે અયાનક ઉન પર નૂર કી એક તજલ્લી પડેગી જિસ સે આઠોં જન્મતેં જગમગા ઉઠેગી. જન્મતી ગુમાન કરેંગે યેહ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઝાત કા નૂર હૈ તો સજદે મેં ગિર પડેંગે. ઉન્હેં નિદા હોગી અપને સર સજદે સે ઉઠા લો, યેહ વોહ નહીં હૈ જિસ કા તુમહેં ગુમાન હુવા હૈ, યેહ તો જન્મતી ઔરત કે તબસ્સુમ કા નૂર હૈ જો ઉસ ને અપને ખાવન્દ કે સામને કિયા હૈ. ફિર હઝરતે સુફ્યાન સૌરી رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને યેહ અશઆર પઢે :

مَاذَا تَحْمَلُ مِنْ بُؤْسٍ وَإِقْتَارٍ   مَا ضَرَمَنْ كَانَتْ الْفِرْدَوْسُ مَسْكَنَهُ
تَرَاهُ يَمْشِي كَيْبًا خَائِفًا وَجَلًّا   إِلَى الْمَسَاجِدِ يَمْشِي بَيْنَ أَطْمَارِ
يَا نَفْسُ مَا لَكَ مِنْ صَبْرٍ عَلَى لَهَبٍ   قَدْ حَانَ أَنْ تُقْبِلِي مِنْ بَعْدِ إِذْبَارِ

(شرح مسند ابی حنیفة، اسنادہ عن اسماعیل بن عبد اللہ، ص ۴۷۲-۴۷۱)

મશક્કત વ તંગદસ્તી બરદાશત કરના ઉસે કોઈ મુઝિર વ નુકસાન દેહ નહીં જિસ કા મસ્કન ઔર જા-એ કરાર જન્મતે ફિરદૌસ હૈ.

ઐસા શખ્સ દુન્યા મેં ગમનાક, ખાઈફ ઔર આખિરત મેં પેશ આને વાલે મુઆ-મલે સે ડરતા રહતા હૈ. આજિઝી વ ઇન્કિસારી કા લિબાસ ઝૈબે તન કિયે અદાએ નમાઝ કે લિયે મસ્જિદ કી તરફ ઉસ કી આ-મદો રફત જારી રહતી હૈ.

ઐ નફસ ! તુઝે આતશે દોઝખ કે શો'લે બરદાશત કરને કી

હિમ્મત નહીં હૈ ઓર આ'માલે બદ કી વજહ સે કરીબ હૈ કે ઝિલ્લતો ખ્વારી કે બા'દ તુઝે ઉસ અઝાબ મેં મુબતલા કર દિયા જાએ.

મેં કહતા હૂં જબ મદારે ઉબૂદિય્યત દો ચીઝોં પર હૈ, એક : ઈતાઅત કી બજા આ-વરી, દુવુમ : ગુનાહ ઓર મા'સિયત સે ઈજતિનાબ ઓર યેહ મક્સદ ઈસ નફ્સે અમ્મારા કી મૌજૂ-દગી મેં સિર્ફ ઉસી વક્ત હો સકતા હૈ જબ ઉસે તરગીબ વ તરહીબ ઓર ઉમ્મીદ વ ખૌફ કે ઝરીએ ઈસ તરફ મુ-તવજજેહ રખા જાએ ક્યૂંકે સરકશ હૈવાન ઉસી વક્ત કાબૂ મેં રહતા હૈ જબ એક આગે સે ખીંચને વાલા હો ઓર એક પીછે સે હાંકને વાલા હો, યેહ હૈવાન જબ અપની પસન્દ કા ચારા ચરને લગતા હૈ તો તૂ ઉસે એક ડન્ડા રસીદ કરતા હૈ ઓર રોકતા હૈ ઈતને મેં દૂસરી જાનિબ સબ્જ ચારા નઝર આતા હૈ તો વોહ ઉધર મુ-તવજજેહ હો જાતા હૈ, યહાં તક કે તૂ પૂરી હોશિયારી ઓર એહતિયાત સે ઉસે રોકતા હૈ, તબ જા કર વોહ રુકતા હૈ ઓર સરકશ બચ્ચા તા'લીમ કી તરફ સિર્ફ ઈસ સૂરત મેં તવજજેહ કરતા હૈ કે ઉસ કે વાલિદૈન ઉસે કઈ તરહ કા લાલચ દેં ઓર મુઅલ્લિમ અપને રો'બ ઓર દબદબે કે નીચે રખે. બિઝૈનિહી યેહી હાલત ઈસ નફ્સે અમ્મારા કી હૈ, યેહ ભી એક સરકશ હૈવાન હૈ જો અપની શહવાત કી ચરાગાહ મેં રહને કા સપ્ત મુશ્તાક હૈ, ખૌફ ઈસ કે લિયે ડન્ડા ઓર હાંકને વાલે કા કામ દેતા હૈ ઓર ઉમ્મીદે સવાબ વ નજાત ઈસ કે લિયે સબ્જ જવ હેં જિસ સે ઈતાઅત કી તરફ રાગિબ હોતા હૈ, નીઝ યેહ નફ્સે અમ્મારા સરકશ બચ્ચે કી માનિન્દ હૈ, જિસે ઈબાદત વ તક્વા કી કિતાબ પઢાની મક્સૂદ હૈ, આતશે દોઝખ ઓર અઝાબ કા ઝિક્ર તો ઈસ મેં ડર પૈદા કરતા હૈ ઓર જન્મત ઓર સવાબે આ'માલ ઈસ મેં ઉમ્મીદ વ રગબત પૈદા કરતે હેં, ઠીક ઈસી તરહ રિયાઝત વ ઈબાદત કે લિયે ઝરૂરી હૈ કે નફ્સ મેં ખૌફ વ રજા કા શુઊર પૈદા કરે, વરના યેહ ઉમ્મીદ નહીં કી જા સકતી કે યેહ નફ્સ તક્વા વ ઈબાદત કી કિતાબ પઢને પર આમાદા હો જાએ ઓર તુમ સે મુવાફિકત ઈખ્તિયાર

કર લે. તાલિબે ઇબાદત મેં યેહી શુઝિર પૈદા કરને કે લિયે કુરઆને મજ્હદ મેં બાર બાર ઔર મુબા-લગે કી હદ તક વા'દો વઈદ ઔર તરગીબ વ તરહીબ કા ઝિક કિયા ગયા હૈ, સવાબ કા ઇસ પૈરાએ મેં ઝિક કિયા કે ખુદ બખુદ કશિશ પૈદા હોતી હૈ ઔર અઝાબે અલીમ કા ઇસ તફસીલ સે ઝિક કિયા કે ઇસ કે બરદાશત કી ઇન્સાન મેં તાકત ઔર હિમ્મત નહીં, લિહાઝા ઝરૂરી હૈ કે ખૌફ વ રજા કો પેશે નઝર રખો, તાકે ઇબાદત કી બજા આ-વરી કી મુરાદ હાસિલ હો સકે, ઔર ઇસ રાહ મેં મશક્કત વ તકલીફ બરદાશત કરના આસાન હો, وَاللّٰهُ تَعَالٰی وَلِیُّ التَّوْفِیْقِ بِفَضْلِهِ وَرَحْمَتِهِ.

સુવાલ : ખૌફ વ રજા કી હકીકત વ માહિય્યત ઔર ઇન કા હુકમ વ નતીજા ક્યા હૈ ?

જવાબ : ખૌફ વ રજા હમારે ઉ-લમાએ અહલે સુન્નાત કે નઝદીક કબીલએ ખવાતિર⁽¹⁾ મેં સે હૈં, બન્દે કી કુદરત મેં સિર્ફ યેહી હૈ કે વોહ ખૌફ વ રજા કે મુકદ્દમાત કો અમલ મેં લાએ યુનાન્યે ખૌફ કી તા'રીફ યેહ કી ગઈ હૈ :

الْخَوْفُ رَعْدَةٌ تَحْدُثُ فِي الْقَلْبِ عَنْ ظَنٍّ مَكْرُوهٍ يَنَالُهُ. (الطريقة المحمدية، ج ۲، ص ۱۱۶)

ખૌફ ઉસ ડર ઔર લરઝે કા નામ હૈ જો કિસી ના પસન્દીદા ચીઝ કે પહોંચને કે ગુમાન સે દિલ મેં પૈદા હોતા હૈ.

①..... ખવાતિર : વોહ આસાર હૈં જો બન્દે કે દિલ મેં પૈદા હોતે હૈં ઔર કિસી કામ કે કરને, ન કરને કા હુકમ દેતે હૈં, ઇન્હેં ખવાતિર ઇસ લિયે કહતે હૈં કે લફઝે ખતરા મેં “ઇઝતિરાબ” કા મા'ના પાયા જાતા હૈ જેસે કહા જાતા હૈ “ખ-તરાતુરીહ” જિસ કા મા'ના હૈ “હવા કા આના જાના” ઇસી તરહ કલબ મેં આને વાલે ખયાલાત મેં ભી ઇઝતિરાબ પાયા જાતા હૈ કે કબી કુછ ખયાલ આતા હૈ ઔર ચલા જાતા હૈ ફિર કુછ ખયાલ આ જાતા હૈ. યેહ ખવાતિર ચાર કિસ્મ કે હોતે હૈં : એક વોહ જો શુરૂઅ મેં અલ્લાહ (عَزَّوَجَلَّ) કી તરફ સે દિલ મેં પૈદા હોતે હૈં ઉન કો સિર્ફ ખવાતિર કહતે હૈં, દૂસરે વોહ જો ઇન્સાની તબીઅત કે મુતાબિક દિલ મેં પૈદા હોતે હૈં ઉન્હેં હવાએ નફસ કહતે હૈં, તીસરે વોહ જો મુલ્હિમ ફિરિશ્તા (હર આદમી કે દિલ પર એક ફિરિશ્તા મુકરર હૈ જો ઉસે ભવાઈ કી તરફ બુલાતા હૈ ઉસે મુલ્હિમ કહતે હૈં) કી દા'વત કે ઝરીએ દિલ મેં પૈદા હોતે હૈં ઉન્હેં ઇલ્હામ કહતે હૈં ઔર ચૌથે વોહ જો શૈતાન (હર આદમી કે દિલ પર એક શૈતાન મુસલ્લત હૈ જો ઉસે બુરાઈ કી તરફ બુલાતા હૈ ઉસે વસ્વાસ કહતે હૈં) કી દા'વત સે દિલ મેં આતે હૈં ઉન્હેં વસ્વાસ કહતે હૈં.

(મિન્હાજુલ આબિદીન, સ. 112)

ખશિયત ભી ખૌફ જૈસી કૈફિયત કા નામ હૈ લેકિન ખશિયત કે મફહૂમ મેં જિસ સે ખૌફ હોતા હૈ ઉસ કી હૈબત ઔર અઝમત કા તસવ્વુર ભી શામિલ હૈ, ખૌફ કે મુકાબિલ જુર્મત હૈ, બા'ઝ દફ્આ ખૌફ કે મુકાબલે મેં અમ્ન ભી આતા હૈ, જૈસે કહતે હૈં કે خائفٌ وامنٌ और كَيْفُكَ آمِنٌ يا'ની બે ખૌફ વોહ શખ્સ હોતા હૈ જો અલ્લાહ કે અહકામ કે મુ-તઅલ્લિક લા પરવાહી ઔર બેબાકી કા મુઝા-હરા કરે લેકિન હકીકતન ખૌફ કે મુકાબિલ જુર્મત હી હૈ. અપને અન્દર ખૌફ પૈદા કરને કે ચાર મુકદ્દમાત ઔર અસ્બાબ હૈં :

- (1) અપને ગુઝશ્તા ગુનાહોં કો યાદ કરના.
- (2) અલ્લાહ ેજલ્ કી ઉસ શિદ્દત વ સખ્તી કો યાદ કરના જિસે બરદાશ્ત કરને કી તુમ મેં સકત નહીં.
- (3) અલ્લાહ ેજલ્ કે અઝાબ કે આગે અપને ઝો'ફ વ ના તુવાની ઔર અપની કમઝોરી કો યાદ કરના.
- (4) અલ્લાહ ેજલ્ કી કુદરત વ તાકત કો યાદ રખના કે વોહ જબ ચાહે, જૈસે ચાહે ગિરિફત કર સકતા હૈ.

રજા કી તા'રીફ યેહ કી ગઈ હૈ : هُوَ اِيْتِهَاجُ الْقَلْبِ بِمَعْرِفَةِ فَضْلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ : يا'ની અલ્લાહ (الطريقة المحمدية، ج ٢، ص ١٢٨) ેજલ્ કે ફઝલો કરમ કો પહચાન કર દિલ મેં ખુશી મહસૂસ કરના ઔર ઉસ કી રહમત કે દામન મેં રાહત હાસિલ કરને કા તસવ્વુર.

રજા કા યેહ મફહૂમ વ મા'ના ખવાતિર મેં સે હૈ ઔર બન્દે કી કુદરત સે બાહર હૈ, હાં રજા બ-ઈ મા'ના هُوَ تَذَكُّرُ فَضْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَسَعَةِ رَحْمَتِهِ. અલ્લાહ ેજલ્ કે ફઝલ ઔર ઉસ કી વુસ્અતે રહમત કો યાદ કરના, બન્દે કી કુદરત મેં હૈ.

ખતરાત વ હવાદિસ કે મુ-તઅલ્લિક યેહ ઈરાદા ઔર અકીદા

રખના કે બે મશિયતે ઈલાહી ઈન સે ઝરર વ નુક્સાન નહીં પહોંચ સકતા ઈસ કો રજા કહા ગયા હૈ, રજા કે ઈસ બયાન મેં હમારે નઝદીક પહલા મા'ના મુરાદ હૈ, યા'ની અલ્લાહ ﷻ કે ફઝલો રહમત કો યાદ કર કે મસરરત વ રાહત મહસૂસ કરના.

રજા કી ઝિદ, યાસ (ના ઉમ્મીદી) હૈ, ના ઉમ્મીદી ઓર યાસ કી યેહ તા'રીફ કી ગઈ હૈ : **هُوَ تَذَكُّرُ فَوَاتِ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ فَضْلِهِ وَ قَطْعُ الْقَلْبِ عَنْ ذَلِكَ :** (الطريقة المحمدية، ج ۲، ص ۱۲۷) ઈસ ખયાલ કો કે મુઝે ખુદા કી રહમત ઓર ઉસ કા ફઝલ નહીં પહોંચેગા, નીઝ દિલ કો રબ તઆલા કે ફઝલો રહમત કી ઉમ્મીદ સે અલગ કર લેને કો યાસ કહતે હૈં.

ઈસ તરહ કી ના ઉમ્મીદી મહૂઝ ગુનાહ હૈ ઓર જબ રજા કા તસવ્વુર પુખ્તા કિયે બિગૈર ના ઉમ્મીદી ઓર યાસ કા કલ્મ કમ્મ કરના દુશ્વાર હો તો ઐસી સૂરત મેં રજા ફર્જ હૈ, ઓર અગર ઐસી સૂરતે હાલ ન હો તો રજા નફલ હૈ, જબ કે ઈજમાલી તૌર પર અલ્લાહ ﷻ કે ફઝલો કરમ ઓર વુસ્અતે રહમત કા અકીદા દિલ મેં મઝબૂત ઓર પુખ્તા હો. રજા ચાર ચીઝોં સે પૈદા હોતી હૈ :

(1) અલ્લાહ ﷻ કે એહસાનાત વ ઈન્આમાતે સાબિકા કો યાદ કરના જો ઉસ ને તુમ્હેં બિગૈર કિસી અમલ વ બિગૈર કિસી સિફારિશ કે અતા ફરમાએ.

(2) અલ્લાહ ﷻ ને અપની શાને રહીમી વ કરીમી કે મુતાબિક અઝીમ ઈઝ્ઝતોં ઓર બડે અજરો સવાબ કે જો વા'દે કિયે હૈં ઉન કો ઝેહન મેં રખના, ઉસ અજરો સવાબ કો ઝેહન મેં ન રખના જિસ કે તુમ અપને આ'માલ કે ઈવઝ મુસ્તહિક હો સકતે હો, ક્યૂંકે અજરો સવાબ અગર બન્દે કે અફઆલ વ આ'માલ કી હૈસિયત કે મુતાબિક મિલે તો વોહ બિલ્કુલ કલીલ વ હકીર હોગા.

(3) ઈસ્તિફ્કાક કે બિગૈર ઔર બે માંગે દીન વ દુન્યા કે હર શો'બે મેં અલ્લાહ ેઝ્જલ જો મેહરબાનિયાં ઔર કિસ્મ કિસ્મ કી ને'મતેં અતા ફરમા રહા હે ઉન કો યાદ કરના.

(4) યેહ તસવ્વુર, કે અલ્લાહ ેઝ્જલ કી રહમત વ મેહરબાની ઉસ કે ગઝબ ઔર ઉસ કી ગિરિફત પર ગાલિબ હે ઔર યેહ તસવ્વુર, કે ખુદાવન્દે કુદૂસ રહમાન, રહીમ, ગની, કરીમ ઔર અપને બન્દએ મોમિન પર નિહાયત મેહરબાન હે, જબ તુમ ખૌફ વ ઉમ્મીદ દોનોં કે મુતાબિક તસવ્વુરાત વ ખયાલાત કો ઝેહન મેં રખોગે તો તુમ મેં હર વક્ત ખૌફ વ રજા કી કેફિયાત બેદાર રહેંગી. وَاللّٰهُ تَعَالٰى وَلِىُّ التَّوَفِّیْقِ بِمَنْنِهِ وَفَضْلِهِ.

ફરસ

તો ઐ બન્દે ! તુઝ પર પૂરી એહતિયાત, પૂરે ધ્યાન ઔર પૂરી રિઆયત કે સાથ ખૌફ વ રજા કી ઇસ ઘાટી કો તૈ કરના ઝરૂરી હે, એહતિયાત કી ઇસ લિયે ઝરૂરત હે કે યેહ ઘાટી નિહાયત દુશ્વાર ગુઝાર હે, ઇસ મેં તરહ તરહ કે ખતરાત હેં, ક્યૂંકે ખૌફ વ રજા કી ઇસ ઘાટી કા રાસ્તા દો મોહલિક ઔર ખૌફનાક રાસ્તોં કે દરમિયાન સે ગુઝરતા હે, એક તો અલ્લાહ ેઝ્જલ સે બિલ્કુલ બે ખૌફ હો જાને કા રાસ્તા ઔર દૂસરા ઉસ સે બિલ્કુલ માયૂસ હો જાને કા રાસ્તા, ઇન દોનોં ટેઢી રાહોં કે દરમિયાન ખૌફ વ રજા કા રાસ્તા હે, અગર રજા ઇસ કદર ગાલિબ હો ગઈ કે ખુદા ેઝ્જલ કા ખૌફ બિલ્કુલ ન રહા, તો યેહ ભી ગલત રાહ હે, ક્યૂંકે અલ્લાહ ેઝ્જલ ફરમાતા હે :

فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ

الْخٰسِرُونَ (99) (پ 99: الاعراف)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : તો અલ્લાહ કી ખફી તદબીર સે નિડર નહીં હોતે મગર તબાહી વાલે.

ઔર અગર ખૌફ ઇસ કદર ગાલિબ હુવા કે દિલ સે ઉમ્મીદે રહમત વ બખ્શિશ કા નામો નિશાન મિટ ગયા તો યેહ ના ઉમ્મીદી ઔર માયૂસી કા રાસ્તા હે ઔર યેહ ભી ગલત હે ક્યૂંકે અલ્લાહ ેઝ્જલ ફરમાતા હે :

لَا يَأْتِيَنَّ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ

الْكَاِفِرُونَ ﴿٨٧﴾ (پ ٣، یوسف: ٨٧)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ કી

રહમત સે ના ઉમ્મીદ નહીં હોતે મગર
કાફિર લોગ.

લેકિન અગર તુમ ખૌફ વ રજા કે દરમિયાન ચલે ઔર દોનોં કા દામન પકડા તો યેહી વોહ સિરાતે મુસ્તકીમ હૈ જો ઉસ કે ઉન ઔલિયા વ અસ્ફિયા કા રાસ્તા હૈ જિન કી ઉસ ને અપની કિતાબ મેં યું સિફત ફરમાઈ હૈ :

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسِرُّونَ فِي الْخَيْرَاتِ

وَيَدْعُونَ غُفْرًا وَرَهْبًا وَكَانُوا

لَنَا خُشِعِينَ ﴿٩٠﴾ (پ ١٧، الانبياء: ٩٠)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બેશક વોહ

ભલે કામોં મેં જલ્દી કરતે થે ઔર હમેં પુકારતે થે ઉમ્મીદ ઔર ખૌફ સે ઔર હમારે હુઝૂર ગિડગિડાતે હૈં

જબ તુમ્હેં મા'લૂમ હો ગયા કે ઈસ ઘાટી મેં ત્રીન મુખ્તલિફ રાસ્તે હૈં :

(1) રાસ્તએ અમ્ન વ બેબાકી (મુકમ્મલ બે ખૌફી)

(2) ના ઉમ્મીદી ઔર માયૂસી કા રાસ્તા

(3) ઈન દોનોં રાહોં કે દરમિયાન ખૌફ વ રજા કા રાસ્તા

તો અગર તુમ ઝરા ભી દાઅેં યા બાઅેં હુએ તો દો મોહલિક રાસ્તોં મેં જા પડોગે ઔર હલાક હોને વાલોં કે સાથ હલાક હો જાઓગે. ફિર સૂરતે હાલ યેહ હૈ કે બે ખૌફી ઔર માયૂસી કે દોનોં રાસ્તે દરમિયાની રાસ્તે કી નિસ્બત ઝિયાદા કુશાદા હૈં, ઔર ઈન કી તરફ બુલાને વાલોં કી કસરત હૈ, ઔર દરમિયાની રાસ્તે કી નિસ્બત ઈન દો પર ચલના ઝિયાદા સહૂલ ઔર આસાન હૈ, ક્યૂંકે અગર તુમ જાનિબે અમ્ન (બે ખૌફી) કી તરફ નઝર દૌડાઓગે તો તુમ્હેં અલ્લાહ ેઝ્જલ્ કી વસીઅ રહમત, ઉસ કે બે પાયાં ફઝલો કરમ ઔર ઉસ કી બખ્શિશ ઔર જૂદ કે વોહ સમુન્દર નઝર આઅેંગે કે ખૌફ વ ડર કા શાઈબા ભી દિલ મેં બાકી નહીં રહેગા, તો અલ્લાહ ેઝ્જલ્ કે ફઝલ પર ભરોસા કર કે બે ખૌફ હો કર બેઠ જાઓગે

और अगर जानिबे ખૌફ की तरफ़ देखोगे तो ખुदा तआला की अजीम कुदरत, ग़ालिब तदबीर, ज़लाल व हैबत, औलिया व अस्फ़िया से भी मुआ-म-लअे हिसाबो किताब की नज़ाकत के वोह दरज़ा भैज़ वाकिआत व હાલાત સામને આએંગે કે રજા બાકી નહીં રહેગી, તો માયૂસી ઔર ના ઉમ્મીદી કા શિકાર હો જાઓગે. લિહાજા એસી સૂરતે હાલ કે પેશે નઝર તુમ પર યેહ ભી ઝરૂરી હૈ કે મહૂઝ અલ્લાહ ﷻ کی વુસ્અતે રહમત પર હી ઇન્હિસાર ન કરો તાકે ઉસ કી રહમત પર ભરોસા કર કે બિલ્કુલ બે ખૌફ ન હો જાઓ, કે યેહ ભી ગલત હૈ ઔર ન ઉસ કી અઝીમ હૈબત ઔર આખિરત કી સખ્ત પુરસિશ વ ગિરિફત પર હી નઝર રખો ક્યૂંકે ઇસ તરહ તુમ ના ઉમ્મીદી ઔર માયૂસી કા શિકાર હો જાઓગે, બલ્કે દોનોં પહલૂઓં કો પેશે નઝર રખો, કુછ હિસ્સા ખૌફ કા લો ઔર કુછ રજા કા, ફિર ઇન દોનોં કે કન્ધે પર સુવાર હો કર ઇસ બારીક રાહ પર ચલો તાકી ભટકને સે મહફૂઝ રહો. ક્યૂંકે સિર્ફ રજા કા રાસ્તા બહુત આસાન ઔર સહલ હૈ ઔર બડા વસીઅ ઔર કુશાદા હૈ, લેકિન ઇસ કી મન્જિલ ઔર ઇન્તિહા અઝાબે ખુદા સે બિલ્કુલ બે ખૌફી ઔર ખસારા હૈ, ઇસી તરહ સિર્ફ ખૌફ કા રાસ્તા ભી અગર્યે બડા વસીઓ અરીઝ હૈ, લેકિન ઇસ કા અન્જામ ઝલાલત વ ગુમરાહી હૈ, ઔર એ'તિદાલ કા રાસ્તા ખૌફ ઔર રજા કે દરમિયાન હૈ, ઔર યેહ દરમિયાની રાસ્તા અગર્યે દુશ્વાર ગુઝાર હૈ લેકિન હર ખતરે સે મહફૂઝ ઔર બિલ્કુલ વાઝેહ ઔર સાફ હૈ જો મઙ્ફિરત વ ભલાઈ, જન્મત વ રિઝવાન ઔર લિકાએ ઇલાહી તક લે જાતા હૈ, ક્યા તુમ ને ખૌફ વ રજા કે રાસ્તે પર ચલને વાલોં કે મુ-તઅલ્લિક ખુદા તઆલા કા યેહ ઇશદિ મુબારક નહીં સુના !

يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا

(پ ۲۱، السجده: ۱۶)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : અપને રબ

કો પુકારતે હેં ડરતે ઔર ઉમ્મીદ કરતે.

ફિર ઇન કી જઝા કે મુ-તઅલ્લિક ફરમાયા :

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن

قُرَّةٍ أَعْيُنٍ جَزَاءً لِّمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

(પ ૨૧, السجدة: ૧૭)

તર-જ-મએ ક-જુલ ઈમાન : તો કિસી જ

કો નહીં મા'લૂમ જો આંખ કી ઠન્ડક ઉન કે

લિયે છુપા રખી હૈ સિલા ઉન કે કામોં કા.

કોઈ ઈન્સાન નહીં જાન સકતા આંખોં કી ઉસ ઠન્ડક કો જો ખૌફ વ રજા કી રાહ પર ચલને વાલોં કે લિયે ઉન કી જઝા કે તૌર પર (આખિરત મેં) પોશીદા રખી હુઈ હૈ.

ઈસ જુમ્લએ કુરઆની પર પૂરી તરહ ગૌર કરો, ફિર ઈસ રાહ પર ચલને કે લિયે પૂરી તરહ મુસ્તઈદ ઔર બેદાર હો જાઓ ક્યૂંકે ખૌફ વ રજા કા મકામ હાસિલ કરના આસાન નહીં. ફિર યેહ મા'લૂમ હોના ભી ઝરૂરી હૈ કે ઈસ રાહ પર ચલના ઔર સુસ્ત ઔર સરકશ નફ્સ કો ઈસ કી મહબૂબ ચીઝોં સે હટા કર ઈબાદાત ઔર આ'માલે સાલેહ મેં લગાના જો ઉસે બડા ના ગવાર હૈ, ઉસ વક્ત તક હાસિલ નહીં હો સકતા જબ તક ત્રીન ઉસૂલ ઝેહન મેં ન રખે જાએ ઔર ગફલત ઔર સુસ્તી કે બિગૈર ઈન ઉસૂલોં કી હમેશા હિફાઝત વ નિગહદાશત ન કી જાએ. વોહ ત્રીન ઉસૂલ યેહ હેં :

(1) તરગીબ વ તરહીબ કે મુ-તઅલ્લિક અલ્લાહ ﷻ કે ઈશાદાત ઝેહન નશીન કરના

(2) અલ્લાહ ﷻ કે મુઆફ યા ગિરિફત ફરમાને કો પેશે નઝર રખના

(3) આખિરત મેં નેક લોગોં કે સવાબ ઔર બુરે લોગોં કે અઝાબ કો યાદ રખના.

ઈન ત્રીન ઉસૂલોં કી કમા હક્કુહૂ તફ્સીલ કે લિયે તો દફતર દરકાર હેં, હમ ને ઈસ બાબ મેં એક મુસ્તકિલ કિતાબ “તમ્બીહુલ ગાફિલીન” તસ્નીફ કી હૈ ઔર ઈસ મુખ્તસર કિતાબ મેં હમ સિર્ફ ઉન કલિમાત કી તરફ ઈશારા કરતે હેં જિન કો ઝેહન નશીન કર લેને કે બા'દ મક્સૂદ સે વાકિફ ﷻ હો જાઓગે.

અસલે અવ્વલ તરગીબ વ તરહીબ કે મુ-તઅલ્લિક અલ્લાહ ે ેઝાલ કે ઇશાદાત :

એ બરાદરે અઝીઝ ! તુઝે ઈન આયાત મેં ઝરૂર તદબ્બુર ઔર ગૌર કરના ચાહિયે જિન મેં ખુદા તઆલા ને તરગીબ વ તરહીબ ઔર ખોફ વ રજા કા ઝિક ફરમાયા હે, યુનાન્થે રજા કે મુ-તઅલ્લિક કુરઆને મજીદ મેં ફરમાયા :

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جِيعًا

(૫૨, ૨૫૫: الزمر)

وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ

(૫૫, ૧૩૦: عمران)

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ

(૫૫, ૨૫૫: المؤمن)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ કી રહમત સે ના ઉમ્મીદ ન હો બેશક અલ્લાહ સબ ગુનાહ બખ્શ દેતા હે.

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર ગુનાહ કૌન બખ્શે સિવા અલ્લાહ કે.

તર-જ-મએ કન્ઝલ ઈમાન : ગુનાહ બખ્શને વાલા ઔર તૌબા કબૂલ કરને વાલા.

અલ્લાહ ેઝાલ કે સિવા ઔર કૌન ગુનાહ બખ્શને વાલા હે ?

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ
عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ

(૨૦, ૨૫૦: الشورى)

كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ

(૧૭, ૧૫૫: الانعام)

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ
فَسَاكُنْهَا الَّذِينَ يَتَّقُونَ

(૧૦૬, ૧૫૯: الاعراف)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર વોહી હે જો અપને બન્દો કી તૌબા કબૂલ ફરમાતા હે ઔર ગુનાહો સે દર ગુઝર ફરમાતા હે.

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઉસ ને અપને કરમ કે ઝિમ્મે પર રહમત લિખ લી હે.

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર મેરી રહમત હર ચીઝ કો ઘેરે હે તો અન્કરીબ મેં ને'મતો કો ઉન કે લિયે લિખ દૂગા જો ડરતે હે.

إِنَّ اللَّهَ بِالثَّائِسِ لَمَرْءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٣٧﴾

(પ ૨, البقرة: ૧૬૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : બેશક અલ્લાહ

આદમિયોં પર બહુત મેહરબાન મેહર
(રહમ) વાલા હૈ.

وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٣٨﴾

(પ ૨૨, الاحزاب: ૬૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર વોહ

મુસલ્માનોં પર મેહરબાન હૈ.

ઈન મઝકૂરા આયાત ઔર ઈસ તરહ કી દીગર બહુત સી આયાત
મેં રજા કા બયાન હૈ.

ખોફ ઔર હૈબત કી આયાત

لِعِبَادٍ فَاتَّقُونَ ﴿٣٩﴾

(પ ૨૩, الزمر: ૧૬)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઐ મેરે બન્દો

તુમ મુઝ સે ડરો.

أَوْصَيْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْتُمْ عَبِيدًا وَأَنَّكُمْ

إِلَيْنَا لَا تَرْجِعُونَ ﴿٤٠﴾

(પ ૧૮, المومنون: ૧૦)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : તો કયા યેહ
સમજતે હો, કે હમ ને તુમ્હે બેકાર બનાયા
ઔર તુમ્હે હમારી તરફ ફિરના નહીં.

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ

سُدًى ﴿٤١﴾

(પ ૨૯, القيامة: ૩૬)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : કયા આદમી
ઈસ ઘમન્ડ મેં હૈ કે આઝાદ છોડ દિયા
જાએગા.

لَيْسَ بِأَمَانِيَّتِكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلِ

الْكِتَابِ ﴿٤٢﴾

(પ ૫, النساء: ૨૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : કામ ન કુછ
તુમ્હારે ખયાલોં પર હૈ ઔર ના કિતાબ
વાલોં કી હવસ પર.

مَنْ يَعْمَلْ سَوْءًا يُجْزِ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ

مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٤٣﴾

(પ ૫, النساء: ૨૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : જો બુરાઈ
કરેગા ઉસ કા બદલા પાએગા ઔર
અલ્લાહ કે સિવા ન કોઈ અપના હિમાયતી
પાએગા ન મદદગાર.

وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ

صُعَا ③ (પ ૧૬, الکهف: ૧૦૬)

وَبَدَّاهُمْ مِّنَ اللَّهِ مَالٌ يَّكُونُوا

يَحْسَبُونَ ④ (પ ૨૬, الزمر: ૬૪)

وَقَدِّمُوا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ

فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا ⑤

(૧૯, الفمقان: ૨૩)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર વોહ
ઈસ ખયાલ મેં હેં કે હમ અચ્છા કામ કર
રહે હેં.

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર ઉન્હેં
અલ્લાહ કી તરફ સે વોહ બાત ઝાહિર હુઈ
જો ઉન કે ખયાલ મેં ન થી.

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર જો કુછ
ઉન્હોં ને કામ કિયે થે હમ ને કસ્દ ફરમા
કર ઉન્હેં બારીક બારીક ગુબાર કે બિખરે
હુએ ઝરેં કર દિયા કે રૌઝન કી ધૂપ મેં નઝર
આતે હેં.

હમ અલ્લાહ સે દુઆ કરતે હેં કે વોહ હમેં અપને દામને રહમત
મેં જગહ દે ઔર બદ આ'માલિયોં સે બચાએ.

ચન્દ વોહ આયાતે મુબા-રકા જિન મેં ખૌફ વ રજા દોનોં કા બયાન હૈ :

يَبْئِي عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ⑥

(પ ૧૬, الحجر: ૬૯)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ખબર દો મેરે
બન્દોં કો કે બેશક મેં હી હૂં બખ્શને વાલા
મેહરબાન.

ઈસ કે મુતસિલ બા'દ ફરમાયા :

وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ⑦

(પ ૧૬, الحجر: ૫૦)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર મેરા
હી અઝાબ દર્દનાક અઝાબ હૈ.

અઝાબ કા ઝિક સાથ હી ઈસ લિયે ફરમાયા તાકે બન્દે પર સિર્ફ
રજા કા હી ગ-લબા ન હો જાએ, ઈસી તરહ કુરઆને મજીદ મેં એક
જગહ જહાં યેહ ફરમાયા :

شَرِيدُ الْعِقَابِ

(પ ૨૬, المؤمن: ૩)

તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : સખ્ત અઝાબ

કરને વાલા.

વહાં ઈસ કે મુત્તસિલ બા'દ યેહ ભી ફરમાયા :

ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

(પ ૨૬, المؤمن: ૩)

તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : બડે ઈન્આમ

વાલા ઉસ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં.

તાકે બિલ્કુલ ખૌફ કા ગ-લબા હી ન હો જાએ.

ઈસ સિલ્સિલે મેં અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા અજીબ તરીન કૌલ યેહ હે કે

પહલે ફરમાયા :

وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ

(પ ૩, آل عمران: ૩૦)

તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઔર અલ્લાહ

તુમ્હેં અપને અઝાબ સે ડરાતા હે.

ફિર ઈસ કે સાથ હી ફરમા દિયા :

وَاللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ

(પ ૩, آل عمران: ૩૦)

તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : ઔર અલ્લાહ

બન્દોં પર મેહરબાન હે.

ઔર ઈસ સે ભી અજીબ તર યેહ કૌલ હે :

مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْعَلِيمَ

(પ ૨૬, ق: ૩૩)

તર-જ-મએ કન્જુલ ઈમાન : જો રહમાન

સે બે દેખે ડરતા હે.

કે ખશિયત કે સાથ અપના ઝિક ઈસ્મે જબ્બાર યા મુન્તકિમ યા મુન્તકબ્બિર સે ન કિયા જો ખશિયત કે લિહાજા સે મૌકઅ કે મુનાસિબ થા બલ્કે ખશિયત કો રહમાન સે મુઅલ્લક ફરમાયા તાકે ખશિયત ઔર રહમત કા ઝિક હો જાએ, કે દિલ સિફ ઝિકે ખશિયત સે ફના હી ન હો જાએ, લિહાજા ડરાને કે સાથ સાથ અમ્ન દેને કા તઝકિરા કિયા ઔર તહરીક કે સાથ સાથ તસ્કીન કા ઝિક ભી કર દિયા. ઈસ આયત કે

મઝમૂન કી મિસાલ યૂં હૈ કે તુમ કિસી કો કહો તુમ અપની મેહરબાન માં
 સે ક્યૂં નહીં ડરતે યા તુમ અપને મુશ્કિલ બાપ સે ક્યૂં ખૌફ નહીં ખાતે યા
 તુમ રહમ-દિલ હાકિમ સે ક્યૂં નહીં ડરતે, ઈસ કિસ્મ કી ગુફત-ગૂ સે
 મક્સદ યેહ હોતા હૈ કે ખૌફ વ અમ્ન કા દરમિયાની રાસ્તા ઇજ્તિયાર
 કરના ચાહિયે ઔર બિલ્કુલ માયૂસી યા બિલ્કુલ બે ખૌફી સે દૂર રહના
 ચાહિયે, અલ્લાહ ﷻ અપની રહમત વ કરમ સે હમં ઔર તુમ્હેં ઈસ
 ઝિકે હકીમ મેં તદબ્બુર ઔર ઈસ પર અમલ કરને વાલોં મેં સે કરે. બેશક
 વોહ બડા જવ્વાદ ઔર કરીમ હૈ. ગુનાહોં સે બચને કી તાકત ઔર નેકી
 કરને કી તૌફીક અલ્લાહ ﷻ કી તરફ સે હૈ જો કિબ્રિયાઈ ઔર બડાઈ
 વાલા હૈ.

ગીબત સે મહફૂઝ રહને કા નુસ્ખા

હઝરતે અલ્લામા મજદુદીન ફીરોઝાબાદી رحمة الله الهادي સે
 મન્કૂલ હૈ : જબ કિસી મજલિસ મેં (યા'ની લોગોં મેં) બૈઠો ઔર કહો
 તુમ عَزَّوَجَلَّ અલ્લાહ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ
 પર એક ફિરિશ્તા મુકરર ફરમા દેગા જો તુમ કો ગીબત સે બાઝ રખેગા.

ઔર જબ મજલિસ સે ઉઠો તો કહો :

તો ફિરિશ્તા લોગોં કો
 તુમ્હારી ગીબત કરને સે બાઝ રખેગા. (الْقَوْلُ الْبَدِيع، ص ۲۷۸)

ઈબ્લાસ કા બયાન

ઈબ્લાસ સે અલ્લાહ ﷻ કી બારગાહ મેં અમલ કો મકામે મકબૂલિયત હાસિલ હોતા હૈ ઔર ઈન્સાન કો ઉસ અમલ પર સવાબ મિલતા હૈ વરના ઈબ્લાસ મફ્કૂદ હોને કી સૂરત મેં આ'માલ મરદૂદ હો જાતે હેં ઔર ઈન કા સવાબ યા તો બિલ્કુલ હી યા કુછ ન કુછ ઝાએઝ ઔર બરબાદ હો જાતા હૈ. ક્યુંકે મશહૂર હદીસ મેં હુઝૂર નબિય્યે કરીમ ﷺ સે મરવી હૈ, અલ્લાહ ﷻ ફરમાતા હૈ : મેં શિર્ક સે બિલ્કુલ બે નિયાઝ હૂં, જો શખ્સ અમલ મેં મેરે ગૈર કો શરીક કરે, તો મેરા હિસ્સા ભી ઉસ શરીક કો હી પહોંચા, મેં સિર્ફ ઉસ અમલ કો કબૂલ કરતા હૂં જો ખાલિસ મેરે લિયે ક્રિયા ગયા હો.

(سنن ابن ماجه، كتاب الزهد، باب رياء و السمعة، الحديث: ٤٢٠٢، ج ٤، ص ٤٦٩ و الدر المنثور، تحت پ ١٦، الکہف: ١١، ج ٩، ص ١٥٩)

મરવી હૈ કે ક્રિયામત કે રોઝ જબ બન્દા અલ્લાહ ﷻ સે અપને આ'માલ પર સવાબ કા તલબ ગાર હોગા તો અલ્લાહ ﷻ ફરમાએગા : ક્યા તુઝે મજલિસ વ મહાફિલ મેં વુસ્અત નહીં દી ગઈ થી ક્યા વહાં તુઝે સરદારી નહીં દી ગઈ થી, ક્યા તેરે કારોબાર મેં તરક્કી વ સહૂલત ઔર હર કિસ્મ કી આસાની અતા નહીં કી ગઈ થી. ક્યા તુઝે ઈસી તરહ કે બે શુમાર એ'ઝાઝાત વ ઈન્આમાત નહીં દિયે ગએ થે. ક્યા તુમહેં હર કિસ્મ કી તક્લીફોં, ખતરોં ઔર નુક્સાનોં સે મહફૂઝ નહીં રખા ગયા થા યા'ની યેહ સબ કુછ જઝાએ આ'માલ કે તૌર પર દુન્યા મેં તુઝે દે દિયા ગયા થા.

મેં કહતા હૂં રિયા કે ખતરાત મેં સે કમ અઝ કમ દો કી તો નદામત ઈન્સાન કો હોતી હૈ ઔર દો મુસીબતેં ઈસ પર મુસલ્લત હોતી હેં, એક નદામત તો પોશીદા કિસ્મ કી હૈ ઔર વોહ તમામ મલાએકા કે સામને શર્મિન્દગી હૈ જૈસા કે રિવાયત મેં હૈ કે મલાએકા એક બન્દે કે આ'માલ ખુશી ખુશી ઊપર લે જાતે હેં. મગર અલ્લાહ ﷻ કી તરફ સે

હુકમ હોતા હૈ કે યેહ આ'માલ સિજિજ્યીન મેં ફેંક દો ક્યૂંકે ઇસ ને યેહ આ'માલ મેરી રિઝા ઔર ખુશનૂદી કે લિયે નહીં કિયે થે.

(حلیة الاولیاء، ۲۱۰ یحیی بن ابی کثیر، الحدیث: ۳۲۵۵، ج ۳، ص ۸۲)

તો ઉસ વક્ત ઉસ બન્દે ઔર ઉસ કે અમલ કો ઉન મલાએકા કે સામને નદામત લાહિક હોતી હૈ. દૂસરી નદામત ઔર શર્મિન્દગી અલાનિયા ઉસ કો લાહિક હોગી જો કિયામત કે દિન તમામ મખ્લૂકાત કે સામને હોગી. હુઝૂર નબિય્હે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم سے રિવાયત હૈ કે :

إِنَّ الْمُرَائِيَّ يُنَادَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَرْبَعَةِ أَسْمَاءٍ يَا كَافِرُ، يَا فَاجِرُ، يَا غَادِرُ، يَا خَاسِرُ، ضَلَّ سَعْيُكَ وَبَطَلَ عَمَلُكَ فَلَا خَلَاقَ لَكَ الْيَوْمَ التَّمِسِ الْأَجْرِمِمْ كُنْتَ تَعْمَلُ لَهُ يَا مُخَادِعُ.

(فردوس الاخبار، الحدیث: ۶۹۰۱، ج ۲، ص ۳۵۶)

રિયાકાર કો કિયામત કે દિન ચાર નામોં સે પુકારા જાએગા, ઐ કાફિર, ઐ ફાજિર, ઐ ગદાર, ઐ ખસારા ઉઠાને વાલે તેરી કોશિશ બેકાર ચલી ગઈ તેરે આ'માલ બેકાર હો ચુકે હેં, યહાં આખિરત મેં તેરા કોઈ હિસ્સા નહીં, ઐ ધોકેબાઝ અપને આ'માલ કા અજરો સવાબ ઉસ સે જા કર લે જિસ કો દિખાને કે લિયે તૂ અમલ કરતા થા.

يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُسْمِعُ الْخَلَائِقَ، أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا يَعْبُدُونَ النَّاسَ؟ قَوْمُوا خَلُّوا أَجُورَكُمْ مِمَّنْ كُنْتُمْ عَمِلْتُمْ لَهُ، فَأَيُّ لَا أَقْبَلُ عَمَلًا خَالَطَهُ شَيْءٌ الَّذِينَ كَانُوا يَعْبُدُونَ النَّاسَ؟ قَوْمُوا خَلُّوا أَجُورَكُمْ مِمَّنْ كُنْتُمْ عَمِلْتُمْ لَهُ، فَأَيُّ لَا أَقْبَلُ عَمَلًا خَالَطَهُ شَيْءٌ

કિયામત કે રોઝ એક નિદા કરને વાલા નિદા કરેગા જિસે તમામ મખ્લૂકાત સુનેગી. કહાં હેં વોહ જો ખુદા કે બજાએ લોગોં કી ઇબાદત કરતે થે ? જાઓ ઔર અપને આ'માલ કા બદલા ઉન સે લો જિન કે લિયે કરતે થે. મેં ઉસ અમલ કો કબૂલ નહીં કરતા જિસ મેં રિયા ઔર નુમાઈશ કી મિલાવટ હો.

ઔર રિયા સે આને વાલી દો મુસીબતોં મેં એક મુસીબત જન્મત સે મહરૂમી હૈ, ક્યૂંકે હુઝૂર નબિય્યે કરીમ ﷺ સે મરવી હૈ કે જન્મત ને ગુફત-ગૂ કી ઔર કહા : “أَنَا حَرَامٌ عَلَى كُلِّ بَخِيلٍ وَمَرَاءٍ.” મેં બખીલ ઔર રિયાકાર પર હરામ હું.

(تاریخ مدینة دمشق، ۶۱۳۳- محمد بن بشر، ج ۵۲، ص ۱۵۱)

ઈસ હદીસ શરીફ કે દો મા'ના હો સકતે હેં એક યેહ કે ઈસ બખીલ સે વોહ બખીલ મુરાદ હૈ જો સબ સે બેહતર કલિમે કો ઝબાન પર લાને સે બુખ્લ કરતા હૈ, યા'ની ﷺ ﷺ પર લાને સે બુખ્લ કરતા હૈ, યા'ની ﷺ તસ્દીકે કલ્બી કે સાથ નહીં પઢતા ઔર ઈસ રિયાકાર સે વોહ મુરાદ હૈ જો બદ તરીન કિસ્મ કી રિયાકારી કા મુઝા-હરા કરતા હૈ. યા'ની મુનાફિક જો અપની તૌહીદ ઔર અપને ઈમાન મેં રિયાકારી કરતા હૈ. હદીસ કે ઈસ મા'ના મેં ઉમ્મીદ કી તરફ ઈશારા હૈ કે અગર સિદ્ક ઔર ઈબ્લાસ પૈદા હો જાએ તો ઈસ કા મુઆ-મલા દુરુસ્ત હો સકતા હૈ, હદીસ કા દૂસરા મા'ના યેહ હો સકતા હૈ કે જો શખ્સ બુખ્લ ઔર રિયાકારી સે બાઝ ન આએ ઔર અપની પરવાહ ઔર રિઆયત ન કરે, તો એસી સૂરત મેં દો ખતરે હેં એક તો યેહ કે મુઝ્કિન હૈ ઈસ બુખ્લ ઔર રિયાકારી કી નુહૂસત ઉસ પર આ પડે ઔર વોહ કુફ્ર કે ગઢે મેં જા ગિરે ઔર ઈસ તરહ જન્મત સે બિલ્કુલ મહરૂમ હો જાએ. أَعْيَادُ بِاللَّهِ مِنْهُ

દૂસરા ખતરા યેહ હૈ કે ઈસ બુખ્લ વ રિયાકારી કે બાઈસ ઈમાન હી સલ્બ હો જાએ ઔર દોઝખ કા મુસ્તહિક હો જાએ. હમ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી નારાઝગી ઔર શદીદ ગઝબ સે પનાહ માંગતે હેં.

ઔર દૂસરી મુસીબત દોઝખ મેં જાના હૈ ક્યૂંકે હઝરતે સય્યિદુના અબૂ હુરૈરા رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ રિવાયત કરતે હેં કે નબિય્યે કરીમ

صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : કિયામત કે રોજ સબ સે પહલે હિસાબ કે લિયે જિસ શખ્સ કો બુલાયા જાએગા વોહ હાફિઝ ઓર કારિયે કુરઆન હોગા ઓર એક વોહ જિસ ને રાહ ખુદા મેં જાન દી હોગી ઓર એક માલદાર શખ્સ કો, તો અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کَارِي سے ફરમાએગા : ક્યા મેં ને તુઝે વોહ કિતાબ નહીં સિખાઈ થી જો મેં ને અપને રસૂલ પર નાઝિલ કી થી ? વોહ જવાબ દેગા : હાં યા રબ ! તો અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کَارِي سے પૂછેગા : તો ઇલ્મ કે મુતાબિક તૂને અમલ કિયા ? કારી જવાબ દેગા : મેં તેરી ખુશનૂદી કે લિયે સારી સારી રાત ઓર દિન કે અવકાતે મુખ્તલિફા મેં આયાતે કુરઆની કી તિલાવત મેં મશગૂલ વ મસરૂફ રહા, અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کَارِي سے ફરમાએગા : “તૂ ઝૂટ બોલતા હૈ” ઓર ફિરિશ્તે ભી કહેંગે : “તૂ ઝૂટ બોલતા હૈ” ફિર અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کَارِي سے ફરમાએગા : તિલાવતે આયાત સે તેરા ઇરાદા યેહ થા કે લોગ કહેં ફુલાં શખ્સ કારી હૈ ઓર યેહ બાત તુઝે હાસિલ હો ગઈ થી.

ફિર સાહિબે માલ શખ્સ કો બુલાયા જાએગા અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کારِي سے પૂછેગા : ક્યા મેં ને તુઝે રિઝ્ક મેં ફરાખી ઓર વુસ્તત અતા નહીં કી થી, યહાં તક કે મેં ને તુઝે કિસી ઇન્સાન કા મોહતાજ નહીં રખા થા. વોહ કહેગા : હાં યા રબ તઆલા ! તો ઇસ સે પૂછેગા : મેરે દિયે હુએ માલ કો તૂને કિસ અમલ મેં સર્ફ કિયા ? વોહ કહેગા મેં ને ઇસ માલ કે સાથ સિલએ રેહૂમી કાઈમ કી ઓર તેરી રાહ મેં સ-દકા ઓર ખૈરાત કિયા, અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کારِي سے ફરમાએગા : “તૂ ઝૂટા હૈ” ફિરિશ્તે ભી કહેંગે : “તૂ ઝૂટા હૈ” અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کારِي سے ફરમાએગા : બલકે તેરી નિયત તો યેહ થી કે દુન્યા તુઝે સખી ઓર ફય્યાઝ કે નામ સે પુકારે ઓર યેહ ચીઝ દુન્યા મેં તુઝે હાસિલ હો ગઈ, ઓર

ઇસ શખ્સ કો દરબારે ખુદાવન્દી મેં લાયા જાએગા જિસ ને અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کારِي કી રાહ મેં જાન દે દી હોગી અલ્લાહ جَلَّ جَلَّ کારِي سے પૂછેગા : તૂને દુન્યા મેં ક્યા નેક કામ કિયે ? અઝ કરેગા, મુઝે તેરી રાહ મેં જિહાદ કા હુકમ મિલા તો મેં

જિહાદ મેં મસરૂફ હો ગયા, હત્તા કે તેરે રાસ્તે મેં જાન કટા દી, અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ફરમાએગા : “તૂ જૂટ બોલતા હૈ” મલાએકા ભી કહેંગે : “તૂ જૂટ બોલ રહા હૈ” અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ફરમાએગા બલકે તેરા તો યેહ મક્સદ થા કે લોગ તુજે દિલેર ઔર શુજાઅ કહેં, ઔર યેહ બાત તુજે દુન્યા મેં હાસિલ હો ગઈ. ફિર નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને અપના દસ્તે મુબારક મેરે ઘુટને પર મારા ઔર ફરમાયા : ઐ અબૂ હુરૈરા (رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ)! યેહી વોહ લોગ હેં જિન કો સબ સે અવ્વલ દોઝખ મેં ફેંક કર અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ દોઝખ કી આગ ભડકાએગા.

(سنن الترمذی، کتاب الزهد، باب ماجاء فی الرياء والسمعة، الحديث: ۲۳۸۹، ج ۴، ص ۱۶۹)

એક દૂસરી હદીસ હઝરતે ઈબ્ને અબ્બાસ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ સે મરવી હૈ ફરમાતે હેં : سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَقُولُ: إِنَّ النَّارَ وَ أَهْلَهَا يَعْبُدُونَ مِنْ أَهْلِ الرِّيَاءِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَ كَيْفَ تَعْبُدُ النَّارَ؟ قَالَ مِنْ حَرِّ النَّارِ الَّتِي يُعَدِّبُونَ بِهَا મેં ને રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કો ફરમાતે સુના કે “દોઝખ ઔર અહલે દોઝખ રિયાકારોં સે ચીખ ઉઠેંગે.” અર્ઝ કી ગઈ : યા રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ! દોઝખ કયું ચીખેગી ? આપ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા : “ઉસ આગ કી તપિશ સે જિસ સે રિયાકારોં કો અઝાબ દિયા જા રહા હોગા.” કિયામત કે રોઝ લાહિક હોને વાલી શર્મિન્દગિયોં ઔર નદામતોં મેં અહલે બસીરત કે લિયે દર્સે ઈબ્રત હૈ. وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ وَ لِيُ الْهُدَايَةِ بِفَضْلِهِ. સુવાલ : આપ હમેં ઈખ્લાસ ઔર રિયા કી હકીકત ઔર ઈન કે નતીજે સે આગાહ ફરમાએં નીઝ ઈન સે ઈન્સાન કે આ’માલ મેં કિસ કિસ્મ કા અસર રૂનુમા હોતા હૈ ઈસ પર ભી રોશની ડાલેં.

જવાબ : હમારે ઉ-લમાએ અહલે સુન્નત કે નજદીક ઈખ્લાસ કી દો કિસ્મેં હેં :

- (1) અમલ મેં ઈખ્લાસ (2) ત-લબે સવાબ મેં ઈખ્લાસ

ઇખ્લાસ ફિલ અમલ તો યેહ હૈ કે બન્દા અપને અમલ સે તર્કુબે હક તઆલા, ઉસ કે હુકમ કી તા'ઝીમ ઓર ઉસ કે અહકામાત કી બજા આ-વરી કા ઇરાદા કરે, ઓર યેહ ઇખ્લાસ એ'તિકાદે સહીહ સે નસીબ હોતા હૈ. ઇસ ઇખ્લાસ કી ઝિદ નિફાક હૈ, જિસ મેં ગૈરુલ્લાહ કા તર્કુબે મક્સૂદ હોતા હૈ. હમારે શૈખ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيَّهِ ને ફરમાયા : નિફાક ઉસ એ'તિકાદે ફાસિદ કા નામ હૈ જો અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કે બારે મેં મુનાફિક કે દિલ મેં પાયા જાતા હૈ ઓર યેહ એ'તિકાદ ઇરાદે કે કબીલે મેં સે નહીં હૈ જૈસા કે હમ દૂસરે મકામ પર ઝિક કર ચુકે હૈં. લેકિન ત-લબે સવાબ મેં ઇખ્લાસ કી હકીકત યેહ હૈ કે બન્દા નેક અમલ સે નફઅ આખિરત કા ઇરાદા કરે, હમારે શૈખ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيَّهِ ઇસ કી હકીકત યેહ બયાન કરતે થે : એસે નેક કામ પર નફઅ કા ઇરાદા કરના જિસે શરઅન રદ કરના દુશ્વાર હો ઓર રદ કર દેને કી સૂરત મેં આખિરત મેં નફઅ કી ઉમ્મીદ બાકી ન રહે. હમ ઇખ્લાસ કી ઇસ તા'રીફ મેં મલ્હૂઝ કેદોં કી શર્હ દૂસરે મકામ પર કર ચુકે હૈં.

એક દફઆ હઝરતે ઇસા عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام કે હવારિયોં ને આપ સે દરયાફત કિયા : ઇખ્લાસ ક્યા હૈ ? આપ ને ઇશાદિ ફરમાયા : ઇખ્લાસ યેહ હૈ કે બન્દા અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કે લિયે નેક કામ કરે ઓર દિલ મેં ઇસ કી ચાહત ન રખે કે ઇસ પર ઉસ કી મદ્દહ વ સિતાઈશ કી જાએ. (٤٤٨، ٤٧ ج١ تاريخ مدينة دمشق) હઝરતે ઇસા عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام કે ઇસ કૌલે મુબારક કા મતલબ ભી યેહી હૈ કે બન્દા રિયા કો નઝદીક ન આને દે ઓર મદ્દહ વ સિતાઈશ કી ખ્વાહિશ સે ખુસૂસન ઇસ લિયે મન્અ ફરમાયા કે યેહ રિયા કે બહુત કવી અસ્બાબ મેં સે હૈ જો ઇખ્લાસ કો તબાહો બરબાદ કરતે હૈં.

હઝરતે જુનૈદ બગદાદી رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيَّهِ ફરમાતે હૈં : રિયાકારી

વગૈરા કે મૈલ ફુઝૈલ સે આ'માલ કો પાકો સાફ રખને કા નામ ઇખ્લાસ હૈ.

(احياء علوم الدين، كتاب النية والاحلاص والصدق، ج ٥، ص ١١٠)

હઝરતે ફુઝૈલ બિન ઇયાઝ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ફરમાતે હૈં : તમામ નફસાની ઔર બ-શરી તકાઝોં કો ભૂલ જાને ઔર અલ્લાહ કી ઝાતે પાક કે સાથ દવામ રખત ઔર દવામ મુરા-કબા કા નામ ઇખ્લાસ હૈ.

યેહ ઇખ્લાસ કા મુકમ્મલ બયાન હૈ. ઇખ્લાસ કી તા'રીફ મેં ઔર ભી બહુત સે અકવાલ હૈં. લેકિન ઇન્કિશાફે હકાઈક કે બા'દ નક્લે અકવાલ મેં કોઈ ફાએદા નહીં.

હુઝૂર નબિયે કરીમ, રઊકુર્હીમ صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે જબ ઇખ્લાસ કી હકીકત દરયાફત કી ગઈ તો આપ ને ફરમાયા : “تَقُولُ رَبِّيَ اللَّهُ ثُمَّ تَسْتَقِيمُ كَمَا أُمِرْتَ.” ઇખ્લાસ યેહ હૈ કે તૂ કહે મેરા રબ અલ્લાહ હૈ ઔર ફિર જો તુઝે હુકમ હૈં ઉસ પર કાઈમ ઔર મઝબૂત હો જાએ.

યા'ની તૂ અપને નફસ ઔર ખ્વાહિશાત કી પૈરવી છોડ દે, બલ્કે સિર્ફ રબ તઆલા કી ઇબાદત ઔર બન્દગી કરે, ઔર ઉસ કે હુકમ કે મુતાબિક ઉસ કી ઇબાદત ઔર બન્દગી મેં મુસ્તકીમ રહે. હુઝૂર صَلَّی اللہُ تَعَالَى عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કે ઇસ ઇશાદ મેં દર અસ્લ ઇસ તરફ ઇશારા હૈ કે અલ્લાહ કે સિવા હર શૈ સે તઅલ્લુક મુન્કતઅ કર લે ઔર ઉસ કી ઝાત કે સિવા હર ચીઝ અપની નઝર સે હટા દે. ઇખ્લાસે હકીકી ઇસી કા નામ હૈ, ઇખ્લાસ કે મુકાબલે મેં રિયા હૈ, ઔર રિયા કી તા'રીફ હૈ : અ-મલે આખિરત કે ઇવઝ દુન્યવી નફઅ કા ઇરાદા કરના. ફિર રિયા કી દો કિસ્મેં હૈં. (1) રિયાએ મહૂઝ (2) રિયાએ મખ્લૂત. રિયાએ મહૂઝ તો યેહ હૈ કે સિર્ફ દુન્યવી નફઅ કા ઇરાદા કિયા જાએ ઔર રિયાએ મખ્લૂત યેહ હૈ કે અ-મલે આખિરત સે દુન્યવી ઔર ઉખરવી દોનોં કિસ્મ કે નફઅ કા ઇરાદા કિયા જાએ. યેહ તો થી ઇખ્લાસ ઔર રિયા દોનોં કી હકીકત

और माहियत बाकी रही इन दोनों की तासीर तो ईप्वास से तो तुम अपने ई'ल को कुर्बत और नज़दीकी का सबब बना लोगे और त-लबे सवाब में ईप्वास से तुम्हारा अमल बड़े सवाब और अ-उमत का मुस्तहिक हो जायेगा इस के बर अक्स निफ़ाक़ अ-मले ખેર को जायेअ कर देता है और इस से अमल नज़दीकी और कुर्बत का सबब नहीं बनता और अल्लाह ﷻ ने नेक अमल पर सवाब का जो वा'दा किया है निफ़ाक़ से वोह अमल इस वा'दे का मुस्तहिक नहीं रहता. बा'उ उ-लमा के नज़दीक़ रियाअे मइज़ का सुदूर आरिफ़ से नहीं हो सकता, हां रिया की आमेज़िश हो सकती है. जिस से निस्फ़ सवाब बातिल और जायेअ हो सकता है और बा'उ दूसरे उ-लमा के नज़दीक़ आरिफ़ से रियाअे मइज़ का सुदूर भी हो सकता है और इस से दुगने का निस्फ़ सवाब जायेअ होता है और रियाअे मખ्लूत से दुगने का यौथाई सवाब बरबाद होता है और हमारे शैख़ इमरुद्दौल्ला के नज़दीक़ सहीह बात येह है के आरिफ़ से आभिरत का तसव्वुर छोते हुअे रियाअे मइज़ का सुदूर नहीं हो सकता. हां आभिरत से बे तवज्जोही की सूरत में रियाअे मइज़ का सुदूर मुम्किन है, मुफ़्तार और पसन्दीदा बात येह है के रिया की तासीर से अमल की कबूलियत ખत्म हो जाती है और सवाब में कमी वाकेअ हो जाती है. बाकी येह अन्दाज़ा नहीं हो सकता के निस्फ़ सवाब जायेअ होता है या यौथाई सवाब और इन मसाईल की शर्ह बड़ी तवील है, हम इन की मुकम्मल और पूरी शर्ह व तफ़सील किताब अेडयाउल उलूम और असरारे मुआ-मलाते दीन में कर चुके हैं.

अगर तुम येह सुवाल करो के ईप्वास का मौक़अ मलल कौन सा है और किस ईबादत में येह पाया जाता है और कहां वाज़िब व ज़रूरी है ? तो इस का जवाब येह है के बा'उ उ-लमा के नज़दीक़ आ'माल तीन किस्म हैं, अेक किस्म वोह है जिस में दोनों किस्म का ईप्वास पाया जाता

હે ઓર વોહ ઈબાદાતે ઝાહિરા અસ્લિય્યા હૈં જૈસે નમાઝ વગૈરા. દૂસરી કિસ્મ ઈબાદાત કી વોહ હૈ જિસ મેં દોનોં કિસ્મ કા ઈખ્લાસ નહીં પાયા જાતા વોહ ઈબાદાતે બાતિનિય્યા અસ્લિય્યા હૈં જૈસે ઈમાન તવક્કુલ વગૈરા ઓર આ'માલ કી તીસરી કિસ્મ વોહ હૈ જિસ મેં ત-લબે અજરો સવાબ કા ઈખ્લાસ તો પાયા જાતા હૈ લેકિન ઈખ્લાસુલ અમલ નહીં પાયા જાતા ઓર યેહ વોહ મુબાહાત હૈં જો સામાને આખિરત કે તૌર પર ઈન્સાન અપને પાસ રખતા હૈ. હમારે શૈખ رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا હૈ વોહ ઈબાદાતે અસ્લિય્યા જો ગૈરુલ્લાહ કે લિયે ભી હો સકતી હૈં ઉન મેં ઈખ્લાસે અમલ પાયા જાતા હૈ તો અક્સર ઈબાદાતે બાતિનિય્યા મેં ઈખ્લાસે અમલ મુ-તહક્કક હોતા હૈ. લેકિન ત-લબે અજ મેં ઈખ્લાસ, તો યેહ અક્સર મશાઈખે કરામિયા કે નઝદીક ઈબાદાતે બાતિનિય્યા મેં નહીં પાયા જાતા. ક્યૂંકે ઈન પર અલ્લાહ جل جلالہ કે સિવા કોઈ મુતલઅ નહીં હોતા. તો ઈન મેં રિયા કે અસ્બાબ વ દવા-ઈ નહીં પાએ જા સકતે. લિહાઝા ઈન મેં ત-લબે અજ કે ઈખ્લાસ કી હાજત ઓર ઝરૂરત નહીં પડતી. હમારે શૈખ رحمۃ اللہ علیہ કા કહના હૈ કે જબ એક બન્દએ મુકર્રબ ઈબાદાતે બાતિના સે દુન્યવી નફઅ કા કસ્ટ કરે તો યેહ ભી રિયા મેં દાખિલ હૈ, મેં કહતા હૂં ઈસ સૂરત મેં કોઈ બઈદ નહીં કે બહુત સી ઈબાદાતે બાતિના મેં દોનોં કિસ્મ કા ઈખ્લાસ પાયા જાએ. ઈસી તરહ નવાફિલ શુરૂઅ કરતે વક્ત દોનોં કિસ્મ કા ઈખ્લાસ હોના ઝરૂરી હૈ, લેકિન વોહ મુબાહાત જો તય્યારિયે આખિરત કી ગરઝ સે ઈન્સાન ને અપને પાસ રખે હુએ હૈં ઈન મેં ત-લબે સવાબ કા ઈખ્લાસ તો પાયા જાતા હૈ મગર ઈખ્લાસે અમલ નહીં પાયા જાતા ક્યૂંકે યેહ મુબાહાત બજાતે ખુદ ઈબાદત વ કુર્બત નહીં હૈં, બલકે કુર્બત વ બન્દગી કા ઝરીઆ હૈં.

સુવાલ : અગર તુમ કહો કે યેહ જો બયાન કિયા ગયા હૈ યેહ દોનોં કિસ્મ કે ઈખ્લાસ કે મૌકઅ વ મહલ કા બયાન થા ઈન દોનોં કા વક્ત ભી બતાએ.

જવાબ : ઈખ્લાસે અમલ તો ફે'લ કે સાથ હી હોતા હૈ ઈસ સે જુદા ઔર મુઅખ્ખર નહીં હો સકતા. લેકિન અજ તલબ કરને મેં ઈખ્લાસ અમલ સે જુદા ઔર મુઅખ્ખર હો સકતા હૈ ઔર બા'ઝ ઉ-લમા અમલ સે ફરાગત કે વક્ત કા એ'તિબાર કરતે હૈં, યા'ની અમલ સે ફરાગત ઈખ્લાસ કી કેફિયત પર હોતી હૈ તો ઈખ્લાસ કા એ'તિબાર હોગા ઔર અગર રિયા પર હોતી હો તો રિયા કા એ'તિબાર હોગા ઔર ચૂંકે અમલ સે ફરાગત હો ચુકી હૈ, ઈસ લિયે અબ ઈસ કા તદારુક મુમ્કિન નહીં ઔર મશાઈબે કરામિયા કે નજદીક જબ તક અમલ સે કોઈ દુન્યવી મન્ફઅત હાસિલ ન કી હો ઔર ઈખ્લાસ કા ઈરાદા કર લિયા જાએ તો ઈખ્લાસ મો'તબર હો જાએગા. લેકિન અગર દુન્યવી મન્ફઅત હાસિલ કર લી હો તો ફિર ઈખ્લાસ કા એ'તિબાર નહીં કિયા જા સકતા ઔર બા'ઝ ઉ-લમા કા ખયાલ હૈ કે ફરાઈઝ મેં મૌત તક ઈખ્લાસ કા પૈદા કર લેના મુમ્કિન હૈ. લેકિન નવાફિલ મેં નહીં ઔર ઉન્હોં ને ફરાઈઝ ઔર નવાફિલ મેં ફક્ર કી યેહ વજહ બયાન કી હૈ કે ફરાઈઝ મેં અલ્લાહ ﷻ કે હુકમ સે બન્દા દાખિલ હોતા હૈ તો ઈસ મેં અલ્લાહ ﷻ કે ફઝલ ઔર ઉસ કી તરફ સે આસાની કી ઉમ્મીદ હોતી હૈ. લેકિન નવાફિલ મેં યેહ સૂરતે હાલ નહીં ક્યૂંકે નવાફિલ બન્દા અપની મરઝી ઔર ચાહત સે શુરૂઅ કરતા હૈ. લિહાઝા ઈન મેં ઉસ સે મુતા-લબા કિયા જાતા હૈ કે વોહ ઈન્હેં કમા હક્કુલૂ અદા કરે ઔર ઈન મેં ઝરા સી કોતાહી ન આને દે, મેં કહતા હૂં કે ઈસ મસ્અલે મેં એક ફાએદા હૈ, વોહ યેહ કે જિસ શખ્સ સે રિયા કા સુદૂર હો ચુકા હો, યા તર્કે ઈખ્લાસ કા ઈરતિકાબ હો ચુકા હો તો ઉસ કે લિયે મઝકૂરા વુજૂહ કી રોશની મેં તલાફી ઔર તદારુક કી ગુન્જાઈશ હૈ. ઈન બારીક ઔર દકીક મસાઈલ મેં લોગોં કે મુખ્તલિફ મઝાહિબ નક્લ કરને કા એક મક્સદ યેહ હૈ કે ફી ઝમાના ગફલત કે સબબ તસવ્વુફ કી રાહ પર ચલને વાલે જિન કા શૌક વ જઝબા માંદ પડ ચુકા હૈ વોહ ફિર સે પુર

અઝમ હો જાએં ઔર દૂસરા મક્સદ યેહ હૈ કે ઈસ રાસ્તે કી જાનિબ કદમ બઢાને વાલે કો કરીબ લાયા જાએ કે અગર ઉસે અપની બીમારિયોં કા ઈલાજ એક મઝહબ મેં ન મિલે તો દૂસરે મઝહબ મેં પા લે ક્યૂંકે ઈન્સાની અમરાઝ, અગરાઝ, આ'માલ કી ખરાબિયાં ઔર ઈન કી આફાત મુખ્તલિફ હેં. **إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** તુમ યેહ બાતેં અચ્છી તરહ સમઝ લોગે.

સુવાલ : ક્યા હર અમલ મેં ઈખ્લાસે મુફરિદ હી સિર્ફ કાફી હો સકતા હૈ યા હર અમલ કે હર જુઝ્વ કે લિયે અલા-હદા અલા-હદા ઈખ્લાસે જદીદ કી ઝરૂરત હૈ ?

જવાબ : ઈસ મેં ઉ-લમાએ કિરામ **رَحِمَهُمُ اللَّهُ السَّلَام** કા ઈખ્તિલાફ હૈ, બા'ઝ તો યેહ કહતે હેં સારે અમલ કે લિયે એક હી ઈખ્લાસ કી ઝરૂરત હૈ ઔર બા'ઝ યેહ કહતે હેં કે કુછ આ'માલ એસે હેં જિન મેં એક ઈખ્લાસ હી કિફાયત કરતા હૈ જેસે વોહ આ'માલ જો મુખ્તલિફ અરકાન સે મુરક્કબ હેં લેકિન મજમૂઈ તૌર પર એક શૈ કી હૈસિયત રખતે હેં જેસે નમાઝ, રોઝા વગૈરા.

સુવાલ : એક શખ્સ અપને અ-મલે ખૈર સે અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** કી રિઝા ઔર ખુશનૂદી નહીં બલકે અપને નફઅ ઔર ફાએદે કા ઈરાદા કરતા હૈ. લોગોં સે કોઈ ઈરાદા નહીં રખતા યા'ની ઉસ કે દિલ મેં યેહ બાત નહીં કે ઈસ અ-મલે ખૈર પર લોગ મેરી હમ્દો સના કરેં, યા મેરે અમલ કો દેખેં યા મુઝે કોઈ નફઅ પહોંચાએં તો ક્યા ઈસ કિસ્મ કા અમલ ભી રિયાકારી મેં દાખિલ હૈ ?

જવાબ : ઈસ કિસ્મ કા અમલ ખાલિસ રિયાકારાના અમલ હૈ, ઉ-લમાએ કિરામ **رَحِمَهُمُ اللَّهُ السَّلَام** ફરમાતે હેં કે અમલ મેં મુરાદ કા એ'તિબાર હોતા હૈ, ઈસ કા એ'તિબાર નહીં હોતા જિસ સે મુરાદ તલબ કી જા રહી હો, લિહાઝા અમલ સે તેરી મુરાદ અગર દુન્યવી નફઅ ઔર ફાએદા હો તો બહર હાલ યેહ રિયા હૈ ચાહે ખુદા તઆલા સે યેહ મુરાદ તલબ કી જા

રહી હો યા લોગોં સે. અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ફરમાતા હે :

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ (پ ۲۵، الشورى: ۲۰)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : જો આખિરત કી ખેતી યાહે હમ ઉસ કે લિયે ઉસ કી ખેતી બઢાએં ઓર જો દુન્યા કી ખેતી યાહે હમ ઉસે ઇસ મેં સે કુછ દેંગે ઓર આખિરત મેં ઉસ કા કુછ હિસ્સા નહીં.

ઔર લફઝે રિયા કા એ'તિબાર નહીં, બલકે નિયત ઔર મુરાદ કા એ'તિબાર હૈ ઔર યેહ લફઝ રૂ-યતુન સે મુશ્તક (નિકાલા ગયા) હૈ, ઇસ સે ઇશ્તિકાક (નિકાલને) કી વજહ યેહ હૈ કે યેહ ઇરાદએ ફાસિદા અક્સરો બેશ્તર લોગોં કી તરફ સે ઔર ઉન કે દેખને કી વજહ સે પૈદા હોતા હૈ.

સુવાલ : અગર એક શખ્સ અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ સે દુન્યા ઇસ લિયે તલબ કરે કે વોહ લોગોં કે સામને દસ્તે હાજત દરાઝ કરને સે બચે ઔર અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી બન્દગી ઔર ઇબાદત મેં દિલ જમીં સે મસરૂફ વ મશગૂલ રહ સકે તો ક્યા ઐસા કસ્દ વ ઇરાદા ભી રિયા મેં દાખિલ હૈ ?

જવાબ : લોગોં કે સામને હાથ ફેલાને સે બચના કસરતે માલ વ જાહ ઔર સામાને દુન્યા કી ઝિયાદતી સે નહીં હોતા બલકે યેહ ચીઝ તો કનાઅત ઔર ખુદા તઆલા પર કામિલ ભરોસે ઔર તવક્કુલ સે હોતી હૈ લેકિન અગર ત-લબે દુન્યા સે ઉસ કા મક્સદ યક્સૂઈ સે ઇબાદત મેં મસરૂફ હોના હો તો ઇસ તરહ કા મક્સદ વ ઇરાદા રિયા મેં દાખિલ નહીં લેકિન ઇસ સે વોહી ચીઝેં મુરાદ હોંગી જો આખિરત ઔર અસ્બાબે આખિરત સે તઅલ્લુક રખતી હેં ઔર ઇસ કા કસ્દ ભી કત્અન આખિરત કી તથ્યારી સે હી મુ-તઅલ્લિક હો. અગર કિસી અ-મલે ખૈર સે ઇસ કિસ્મ કા ઇરાદા હો તો વોહ રિયા નહીં ક્યૂંકે દુન્યવી ઉમૂર ઇસ ઇરાદે સે ખૈર બન જાતે હેં યા આ'માલે આખિરત કે હુકમ કે તહ્ત આ જાતે હેં ઔર ખૈર કા

જાનના ચાહિયે કે ઉસરત વ તંગી કે વક્ત ફરાબિયે રિઝ્ક કે
લિયે ઈસ સૂરત કો પઢને કા મા'મૂલ બનાના ખુદ હુઝૂર નબિય્યે કરીમ
رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمُ और सदाबग़े किराम عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام से भरवी है यहां तक

કે હઝરતે ઈબ્ને મસ્જીદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ને બ વક્તે વફાત સબ માલ ખૈરાત કર દિયા ઔર અપની ઔલાદ કે લિયે કુછ ન છોડા તો ઈસ ફે'લ પર જબ ઉન કો મલામત કી ગઈ તો ઉન્હોં ને જવાબ દિયા મેં અપની ઔલાદ કે લિયે સૂરએ વાકિઆ છોડ કર જા રહા હું.

(شعب الإيمان، باب في تعظيم القرآن، فصل في فضائل سور والآيات، الحديث: ٢٤٩٧، ج ٢، ص ٤٩١)

સુન્નત કે ઈસી ઉસૂલ કે મુતાબિક હમારે ઉ-લમાએ કિરામ رَحِمَهُمُ اللهُ السَّلَام ઉન્હેં يَحْيَى تَعَالَى ને ઈસ કિસ્મ કી બાતેં ઈખ્તિયાર કીં વરના કાલિ رَحِمَهُمُ اللهُ السَّلَام દુન્યા કી ઉસરત ઔર ફરાખી કી કોઈ પરવાહ નહીં થી બલ્કે વોહ તો અસ્બાબે દુન્યા કી કમી ઔર ઉસરત વ તંગી કો ગનીમત જાનતે થે ઔર ઈસ મેં એક દૂસરે પર ફૌકિયત લે જાને કી કોશિશ કરતે થે ઔર માલી તંગદસ્તી કો અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા એહસાને અઝીમ તસવ્વુર કરતે ઔર જબ અપને આપ કો સાઝો સામાને દુન્યવી કી વુસ્અત વ કુશા-દગી મેં દેખતે તો સખ્ત ડર જાતે. હાલાંકે અકસર લોગ દુન્યવી માલ વ ને'મત કો અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા ફઝલો કરમ ખયાલ કરતે હેં. બા વુજૂદ યેહ કે યેહ વુસ્અતે માલો દૌલત ઉન કે લિયે ઈસ્તિદ્રાજ ઔર મુસીબત હોતા હૈ. અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કે નેક બન્દે ઉસરત વ તંગદસ્તી કો કયૂં અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કા એહસાન તસવ્વુર ન કરેં જબ કે ઉન કી અન્દરૂની હાલત યેહ હોતી હૈ કે વોહ ઉમૂમન ભૂક કી હાલત મેં હોતે હેં. ઔલિયાએ કિરામ رَحِمَهُمُ اللهُ السَّلَام ફરમાયા કરતે થે : ભૂક હમારા સરમાયા હૈ. ઈસ બારે મેં અહલે તસવ્વુફ કા મઝહબ યેહી હૈ ઔર મેરા ઔર મેરે મશાઈખ કા મઝહબ ભી યેહી હૈ ઔર હમારે અસ્લાફ કી સીરત ભી યેહી થી. બાકી રહા ઈસ સિલ્સિલે મેં બા'ઝ મુ-તઅખ્બરીન કા કોતાહી કરના તો ઈસ કા કોઈ એ'તિબાર નહીં. રિઝ્ક કી વુસ્અત ઔર તંગી કે મુ-તઅલ્લિક ઉન કા નુક્તએ નઝર મેં ને ઈસ લિયે બયાન કિયા હૈ તાકે મુખાલિફ જહાલત કી વજહ સે ઉન કો હકીર ઔર મજબૂર ખયાલ ન કરે યા સહીહુલ અકીદા મુખ્તદી (રાહે

ઈબાદત મેં કદમ રખને વાલા) ઉન કે મુ-તઅલ્લિક ગ-લતી મેં મુબ્તલા ન હો.

સુવાલ : અહલે ઈલ્મ, ઈબાદત કે લિયે તન્હાઈ ઈજ્તિયાર કરને વાલે
ઔર અરબાબે સબ્રો કનાઅત કો યેહ કબ લાઈક હે કે વોહ હુસૂલે દુન્યા કે
લિયે વઝીફે કરતે ફિરેં ?

જવાબ : જબ મક્સૂદ હુસૂલે કનાઅત ઔર તથ્યારિયે આખિરત હો તો
ફિર ઈતની કુવ્વત હાસિલ કરને કે લિયે કે ભૂક કે સબબ મૌત ન વાકેઅ
હો જાએ કોઈ વઝીફા પઢના યા કુરઆન કી સૂરત પઢના સુન્નત સે
સાબિત હૈ. હાં હિર્સ વ શહૂવત ઔર ઉસરત વ તંગદસ્તી કે ખૌફ સે
અપને માલ કો દુગના કરને કે લિયે એસા કરના દુરુસ્ત નહીં, ઔર
અક્સરો બેશ્તર તૂ ઈસ સૂરત કો પઢને કે બા'દ અપને દિલ મેં કનાઅત
મહસૂસ કરેગા ઔર ભૂક કી વજહ સે પૈદા હોને વાલે ગમ કો ભી મફકૂદ
પાએગા. નીઝ તઆમ સે બે નિયાઝી કો ભી મહસૂસ કરેગા જિન લોગોં
ને ઈસ કા તજરિબા કિયા હૈ ઉન કો ઈસ કા અચ્છી તરહ ઈલ્મ હૈ
અલ્લાહ ﷻ તુઝે તૌફીક દે ઈસ તહકીક કો ઝેહન મેં રખ.

દય્યુસ કી તા'રીફ

જો શખ્સ અપની બીવી યા કિસી મહરમ પર ગૈરત ન ખાએ (વોહ “દય્યુસ”
હે) (۱۱۳) (مُخْتَار، ج ۱، ص ۱۱۳) બા વુજૂદે કુદરત અપની ઝૌજા, માં બહનોં ઔર
જવાન બેટિયોં વગેરા કો ગલિયોં, બાઝારોં, શોપિંગ સેન્ટરોં ઔર મખ્લૂત
તફરીહ ગાહોં મેં બે પર્દા ધૂમને ફિરને, અજનબી પડોસિયોં, ના મહરમ
રિશ્તેદારોં ગૈર મહરમ મુલાઝિમોં, ચોકીદારોં ઔર ડ્રાઈવરોં સે બે તક્લ્લુફી
ઔર બે પર્દગી સે મન્અ ન કરને વાલે દય્યુસ જન્મત સે મહરૂમ ઔર
જહન્નમ કે હકદાર હેં.

કીના કી તા'રીફ

દિલ કી છુપી હુઈ દુશ્મની કો કીના કહતે હેં.

(ફેઝાને સુન્નત, જિ.1, સ.1412)

ઉજબ કા બયાન

આ'માલ કો ઝાએઅ કર દેને વાલી એક ઔર બુરાઈ ઉજબ હૈ
 ઈસ સે બયાના દો વજહ સે ઝરૂરી હૈ, એક તો યેહ કે ઉજબ કે બાઈસ
 ઈન્સાન અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી જાનિબ સે મિલને વાલી તૌફીક વ તાઈદ સે
 મહરૂમ હો જાતા હૈ. ઉજબ મેં ગિરિફતાર ઈન્સાન આબિરે કાર ઝલીલો
 ખ્વાર હોતા હૈ, જબ ઈન્સાન તૌફીક વ તાઈદ ખુદાવન્દી સે મહરૂમ હો
 જાતા હૈ તો હલાકત વ બરબાદી કા જલ્દ શિકાર હોતા હૈ, ઈસી લિયે
 નબિય્હે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે ઈન્સાન કો ત્રીન ચીઝેં
 હલાક કરતી હેં, બુખ્લ જિસ કી પૈરવી કી જાએ, ખ્વાહિશે નફ્સાની જિસ કા
 ઈન્સાન મુતબેઅ બન જાએ ઔર આદમી કા અપને આપ કો અચ્છા જાનના.

(شعب الایمان، باب فی الخوف من اللہ تعالیٰ، الحدیث: ۷۴۵، ج ۱، ص ۴۷۱)

દૂસરી વજહ યેહ હૈ કે ઉજબ અ-મલે સાલેહ કો તબાહો બરબાદ
 કર દેતા હૈ. ઈસી લિયે હઝરતે ઈસા نَبِیِّنا وَعَلِیْہِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام ને હવારિયોં
 સે ફરમાયા : બહુત સે ચિરાગ હેં જિન કો હવા ને બુઝા દિયા ઔર બહુત
 સે આબિદ હેં જિન કો ઉજબ ને તબાહ કર દિયા. જબ ઈન્સાની ઝિન્દગી
 સે મક્સૂદ ઔર ગ-રઝો ગાયત ઈબાદત વ બન્દગી હૈ ઔર યેહ ખસ્લત
 ઈન્સાન કો ઈસ મક્સૂદ સે મહરૂમ કર દેતી હૈ કે ઈન્સાન કિસી ખૈર કો
 હાસિલ નહીં કર સકતા ઔર અગર કુછ થોડી બહુત નેકી કર ભી લે તો
 યેહ ઉજબ ઈસ કો ભી તબાહ કર દેતા હૈ ઔર ઈસ કે હાથ મેં કુછ ભી
 નહીં રહતા તો બહુત ઝરૂરી હૈ કે ઈન્સાન ઈસ સે બચે ઔર મહફૂઝ રહે.

وَاللّٰهُ وَلِیُّ التَّوْفِیْقِ وَالْعِصْمَةِ.

ઉજબ કી હકીકત ઔર ઇસ કા મા'ના

અગર તુમ યેહ દરયાફત કરો કે ઉજબ કી હકીકત ઔર ઈસ કા
 મા'ના ક્યા હૈ, નીઝ ઈસ કી તાસીર ઔર ઈસ કા હુકમ ઔર નતીજા
 ક્યા હૈ ઈસ કી વઝાહત હોની ચાહિયે તો તુમ્હે મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે

اَلْعُجْبُ اِسْتِعْظَامُ الْعَمَلِ الصَّالِحِ : اَلْعُجْبُ اِسْتِعْظَامُ الْعَمَلِ الصَّالِحِ

(الطريقة المحمدية، الخلق الرابع عشر من الاخلاق... الخ، ج ١، ص ٥٩٥) अपने नेक आ'माल को अजीम भयाल करने का नाम उजब है.

હમારે ઉ-લમાએ કિરામ رَحْمَهُمُ اللهُ السَّلَام કે નઝદીક ઉજબ કી તફસીલ યેહ હૈ કે બન્દા યેહ ઝિક વ ઇઝહાર કરે કે ઉસે ઇન નેક આ'માલ કા શરફ અપની ઝાત, ફુલાં શૈ ઔર મખ્લૂક સે હાસિલ હુવા હૈ અલ્લાહ رَحْمَهُمُ اللهُ السَّلَام કે એહસાન કા ઝિક વ ઇઝહાર ન કરે. ઉ-લમાએ કિરામ رَحْمَهُمُ اللهُ السَّلَام કા બયાન હૈ કે ઉજબ મેં મુખ્તલા ઇન્સાન બા'ઝ અવકાત તીનોં ચીઝોં કા ઝિક કરતા હૈ, બા'ઝ અવકાત દો કા ઔર બા'ઝ અવકાત સિર્ફ એક કા ઝિક કરતા હૈ ઔર ઉજબ કી ઝિદ એહસાન ઔર મિન્નત હૈ. એહસાન વ મિન્નત સે યેહ મુરાદ હૈ કે ઇન્સાન યેહ ઝાહિર કરે કે યેહ સબ બુઝુર્ગી વ ફઝીલત અલ્લાહ رَحْمَهُمُ اللهُ السَّلَام કી તાઈદ વ તૌફીક સે હૈ ઔર મુઝે યેહ હાસિલ શુદા શરફ વ બુઝુર્ગી ઔર મર્તબા વ મકામ અતા કરને વાલા રબ તઆલા હૈ. ઉજબ કે અસ્બાબ વ અલામત કે ઝુહૂર કે વક્ત ખુદા તઆલા કે એહસાન કા ઝિક કરના ફર્જ હો જાતા હૈ ઔર આમ અવકાત વ હાલાત મેં ઇસ એહસાને ખુદાવન્દી કા તઝકિરા મુસ્તહબ વ બેહતર હૈ. બાકી રહી ઉજબ વ ખુદ સિતાઈ કી અ-મલે સાલેહ મેં તાસીર તો ઇસ કે મુ-તઅલ્લિક બા'ઝ ઉ-લમાએ કિરામ رَحْمَهُمُ اللهُ السَّلَام ફરમાતે હૈં કે ઉજબ વાલે ઇન્સાન કે આ'માલ કો ઝાએઅ કરને કે મુ-તઅલ્લિક ઇન્તિઝાર કિયા જાતા હૈ. અગર વોહ મૌત સે પહલે તૌબા કર લે તો ઉસ કે આ'માલ ઝાએઅ હોને સે બચ જાતે હૈં વરના ઝાએઅ કર દિયે જાતે હૈં. ફિક્રા કરામિયા(1) કે મશાઈખ મેં સે મુહમ્મદ બિન સાબિર કા યેહી મઝહબ હૈ, મુહમ્મદ બિન સાબિર કે નઝદીક આ'માલ કે ઝાએઅ હોને

① .....યેહ ફિક્રા અબૂ અબ્દુલ્લાહ બિન કિરામ સે મન્સૂબ હૈ ઇસ કા અકીદા હૈ કે ઝબાની ઇક્રાર હી ઇમાન હૈ, કલ્બ કી તસ્દીક ઇસ કે લિયે ઝરૂરી નહીં.

કા મતલબ યેહ હૈ કે અ-મલે સાલેહ હર કિસ્મ કી અચ્છાઈ સે ખાલી હો જાએ કે અજરો સવાબ ઓર મદ્દહ તક કા મુસ્તહિક ન રહે, મુહમ્મદ બિન સાબિર કે ઇલાવા દૂસરોં કે નઝદીક આ'માલ ઝાએઅ હોને કા મતલબ યેહ હૈ કે અ-મલે સાલેહ પર દુગના તિગના સવાબ જો મિલના થા વોહ ઝાએઅ હો જાતા હૈ અમલ કા અસ્લ સવાબ બાકી રહતા હૈ.

સુવાલ : આરિફ શખ્સ પર યેહ બાત કેસે પોશીદા રહ સકતી હૈ કે અ-મલે સાલેહ કી તૌફીક દેને વાલા અલ્લાહ ﷻ હી હૈ ઓર વોહી અપને ફઝલો એહસાન સે બુલન્દ મર્તબા ઓર કસીર સવાબ અતા કરતા હૈ.

જવાબ : દર અસ્લ યહાં એક લતીફ નુક્તા હૈ જિસ કો ઝેહ્ન નશીન કર લેના જવાબ કે તમામ પહલૂ વાઝેહ કર દેતા હૈ ઓર વોહ યેહ હૈ કે ઉજબ કે મુઆ-મલે મેં લોગ તીન કિસ્મ કે હેં. એક વોહ હેં જો હર હાલ મેં ઉજબ વ ખુદ સિતાઈ કા શિકાર હેં ઓર યેહ મો'તઝિલા ઓર ક-દરિય્હ કા ગુરૌહ હૈ જો અપને અફઆલ કા ખુદ અપને આપ કો ખાલિક જાનતા હૈ ઓર ઇસ મુઆ-મલે મેં અલ્લાહ ﷻ કા અપને ઊપર કોઈ એહસાન તસ્લીમ નહીં કરતા ઓર ઇસ કી મદદ વ નુસરત, તૌફીક ઓર લુફ્કે ખાસ કા મુન્કિર હૈ ઓર ઇસ ખરાબી કી વજહ ઇન કા યેહી શુબા હૈ જિસ મેં યેહ મુબ્તલા હેં. દૂસરા ગુરૌહ ઉન કામિલીન કા હૈ જો હર હાલ મેં અલ્લાહ ﷻ કે એહસાન કો હી યાદ કરતે હેં. ઉન કો અપને કિસી ભી અમલ મેં ઉજબ લાહિક નહીં હોતા ઓર યેહ ઇસ બસીરત કે બાઈસ હૈ જો ઉન કો અતા હોતી હૈ ઓર ઇસ તાઈદ કી વજહ સે હૈ જો ઉન્હીં કે સાથ ખાસ હૈ.

તીસરા ગુરૌહ વોહ આમ અહલે સુન્નત વ જમાઅત હેં જો જબ ખ્વાબે ગફલત સે બેદાર હોતે હેં તો અલ્લાહ ﷻ કા હી એહસાન માનતે હેં ઓર જબ ઉન પર ગફલત તારી હોતી હૈ તો ઉજબ વ ખુદ સિતાઈ કા શિકાર હો જાતે હેં એસા ઇન કી ગફલત, ઇબાદત મેં સુસ્તી ઓર બસીરત કી કમી કી વજહ સે હોતા હૈ.

સુવાલ : મો'તઝિલા ઓર ક-દરિય્હ કે અફઆલ વ આ'માલ કી સૂરતે હાલ ક્યા હૈ ક્યા ઇસ ઉજબ કી વજહ સે ઉન કે સબ આ'માલ ઝાએઝ ઓર બરબાદ હૈં ?

જવાબ : ઇસ મેં બહુત ઇજ્તિલાફ હૈ, બા'ઝ કા કૌલ હૈ કે ઇન કે તમામ આ'માલ ઝાએઝ ઓર બેકાર હૈં ક્યૂંકે ઇન કા અકીદા હી ખરાબ હૈ ઓર બા'ઝ કહતે હૈં અગર કોઈ શખ્સ ફિલ જુમ્લા ઇસ્લામી અકીદે રખતા હો તો થોડી બહુત એ'તિકાદી ગ-લતી સે ઉસ કે આ'માલ ઝાએઝ નહીં હોતે જબ તક હર અમલ મેં ઉજબ મૌજૂદ ન હો, જિસ તરહ અકીદએ અહલે સુન્નત હોતે હુએ યેહ ઝરૂરી નહીં કે તમામ આ'માલ મેં ઉજબ સે મહફૂઝ રહે જબ તક ખુસૂસિયત સે હર અ-મલે સાલેહ કો અદલાહ وَالْحَقُّ કા એહસાન તસવ્વુર ન કરે.

સુવાલ : ક્યા રિયા ઓર ઉજબ કે ઇલાવા ભી કોઈ ચીઝ આ'માલ કો નુક્સાન દેતી હૈ ?

જવાબ : ઇન કે ઇલાવા ભી બહુત ઐસી ચીઝેં હૈં જો આ'માલ કો ખરાબ કરતી હૈં, હમ ને ઇન દો કા ખુસૂસિયત સે ઇસ લિયે ઝિક્ર કિયા હૈ કે બરબાદિયે આ'માલ મેં અસ્લ ઓર બુન્યાદ કી હૈસિયત રખતે હૈં. વરના બા'ઝ મશાઈખ કા કૌલ હૈ કે બન્દે પર લાઝિમ હૈ કે અપને અમલ કો દસ ચીઝોં સે મહફૂઝ રખે. (1) નિફાક (2) રિયા (3) લોગોં સે મેલજોલ (4) એહસાન જતલાને (5) અઝિય્ત દેને (6) નદામત (7) ઉજબ (8) હસરત (9) સુસ્તી ઓર કાહિલી સે ઓર (10) લોગોં કી મલામત કે ખોફ સે યા'ની અગર મેં ને ફુલાં નેક કામ કિયા તો લોગ મલામત કરેંગે. ફિર હમારે શૈખે મુકર્રમ وَعَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيمِ ને ઇન મેં સે હર એક કી ઝિદ ઓર ઇન સે આ'માલ કો જો ઝરર પહોંચતા હૈ સબ બયાન કિયા હૈ. યુનાન્યે આપ ફરમાતે હૈં નિફાક કી ઝિદ ઇખ્લાસે અમલ હૈ ઓર રિયા કી ઝિદ ત-લબે સવાબ મેં ઇખ્લાસ પૈદા કરના હૈ ઓર લોગોં સે મેલજોલ કી ઝિદ અલા-હ-દગી ઓર ખલ્વત હૈ ઓર એહસાન જતલાને

કી ઝિદ અપને અમલ કો ખુદા તઆલા કે સિપુર્દ કરના હૈં ઔર અઝિયત દેને કી ઝિદ અપને અમલ કી હિફાઝત હૈં. નદામત કી ઝિદ નફ્સ કો મઝબૂત ઔર કાર્થમ કરના હૈં, ઔર ઉજબ કી ઝિદ અલ્લાહ ﷻ કે એહસાન કા ઇઝહાર હૈં, હસરત કી ઝિદ નેકી ઔર ખૈર કો ગનીમત જાનના હૈં. સુસ્તી કી ઝિદ તૌફીકે ખુદાવન્દી કી તા'ઝીમ કરના હૈં, ખૌફે મલામત કી ઝિદ અલ્લાહ ﷻ કી ખશિયત ઔર ઉસ કા ડર હૈં. નિફાક સે અમલ ઝાએઝ ઔર બરબાદ હોતા હૈં. રિયા અમલ કો મરદૂદ બનાતા હૈં. એહસાન જતલાના ઔર અઝિયત દેના સ-દકે કે સવાબ કો બરબાદ કરતે હૈં ઔર બા'ઝ મશાઈખ કે નઝદીક એહસાન જતલાને ઔર અઝિયત દેને સે અસ્લ અમલ કા સવાબ ઝાએઝ નહીં હોતા. અલબત્તા દુગના તિગના સવાબ જો મિલના થા વોહ ઝાએઝ હો જાતા હૈં. લેકિન નેક અમલ પર નદામત ભી બિલ ઇત્તિફાક અમલ કો બેકાર કરતી હૈં. ઉજબ સે આ'માલ કા ઝાઈદ સવાબ ઝાએઝ હોતા હૈં ઔર હસરત ઔર સુસ્તી ઔર ખૌફે મલામત સે અમલ કા સવાબ કમ હોતા હૈં ઔર અમલ કી કદ્રો કીમત નાકિસ હો જાતી હૈં.

મૈં કહતા હૂં આ'માલ કા મકબૂલ યા મરદૂદ હોના અહલે ઈલ્મ કે નઝદીક અમલ કી તા'ઝીમ ઔર તખ્ફીફ પર ઇન્હિસાર કરતા હૈં ઔર આ'માલ કે ઝાએઝ હોને કી ભી મુખ્તલિફ સૂરતેં હૈં. બા'ઝ અવકાત તો અમલ મેં કી જાને વાલી કોઈ ખરાબી નફ્સ કી બરબાદી કા બાઈસ હોતી હૈં ઔર બા'ઝ અવકાત આ'માલ મેં રિયા વગૈરા કી ખરાબી અમલ કે બેકાર હો જાને કા સબબ બન જાતી હૈં. ફિર બા'ઝ અવકાત આ'માલ પર સવાબ હી નહીં મિલતા ઔર બા'ઝ દફ્સ આ'માલ કા ઝાઈદ સવાબ નહીં મિલતા. ઔર સવાબ તો અમલ કા નફ્સ હૈં જિસ કે લિયે અમલ ક્રિયા જાતા હૈં ઔર યેહ અમલ કી હાલત ઔર કેફિયત કે મુતાબિક હોતા હૈં ઔર તઝૂઈફ (યા'ની ઇસ સવાબ કા દુગના તિગના હોના) વોહ ઝિયાદતી વ ઇઝાફા હૈં જો ઇસ અસ્લ સવાબ પર બન્દે કો અલ્લાહ

کَرَجَل کی तरف سے اتنا کیا جاتا ہے اور آ'مال کی ખૂબી اور اُس کی کدرو کیमत اُس جیادتی کا نام ہے جو دوسرے ખારیج હાલાત વ કરાઈન کی વજહ سے હાસિલ होती है, म-सलन नेक लोगों से हुस्ने सुलूक करना भी बडे सवाब का काम है मगर वालिदैन के साथ हुस्ने सुलूक करना तो इस से भी बढ कर सवाब का बाईस है और नबी से हुस्ने सुलूक से पेश आना तो बहुत ही जियादा अजरो सवाब का बाईस है. इस तरह अमल की ખૂબી और इस की कदो कीमत तो बढ जाती है मगर इस का सवाब दुगना तिगना नहीं मिलता. इस बाब में येह गुफ्त-गू मेरी तहकीक का ખुલાसा है इस लिये इसे अच्छी तरह समज लो, وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ

ફસ્લ :

ઉજબ ઔર રિયા સે બચને કે ઉસૂલ

તુમ પર ઉજબ વ રિયા જૈસી ખોફનાક વ પુર ખતર વાદી કા તૈ કરના ભી ઝરૂરી હૈ, યેહ વાદી કઈ તરહ કી હલાકત ખૈજિયોં કો અપને અન્દર લિયે હુએ હૈ. લિહાઝા ઇસ મેં સખ્ત એહતિયાત કી ઝરૂરત હૈ, ઇબાદાત ઔર નેકિયોં કા સરમાયા રખને વાલે કો ઇસ ઘાટી સે ગુઝરના પડતા હૈ ઔર ઇસ રાસ્તે કી તમામ મશક્કતેં બરદાશત કરના પડતી હેં ઔર ઇન ઘાટિયોં કો ઉબૂર કરને સે હી આબિદ કો દર હકીકત ઇબાદત કા મુઅઝ્જઝઝ ઔર ઉમ્દા સરમાયા હાથ આતા હૈ ઔર ઇસ સરમાએ કે ઝાએઝ હોને કા જિયાદા તર ખતરા ઇસી ઘાટી મેં પેશ આતા હૈ ક્યૂંકે ઇસ ઘાટી મેં રહઝન શૈતાન કે ઐસે ઐસે મકામાત ઔર આ'માલ કી તબાહી વ બરબાદી કે ઐસે ઐસે મવાઝેઝ મૌજૂદ હેં જિન મેં ઇસ સરમાએ કે છિન જાને કે ઝબર દસ્ત ખતરાત પાએ જાતે હેં ઔર ઐસી ઐસી આફાત નુમૂદાર હોતી હેં જો બન્દે કી ઇબાદત વ ઇતાઅત કો બેકાર કર કે રખ દેતી હેં સબ સે જિયાદા વાકેઝ હોને વાલી ઔર સબ સે બડી યેહ દો આફતેં હેં, એક રિયા દૂસરા ઉજબ, લિહાઝા હમ યહાં ઇન દોનોં સે બચાવ કે ચન્દ ઝરૂરી ઔર જામેઝ ઉસૂલ ઝિક કરતે હેં ઇન કો ઝેહન

નશીન કરને સે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** તુમ ઇન કે નુક્સાનાત સે બયે રહોગે.

પહલા ઉસૂલ :

રિયા કે બારે મેં સબ સે પહલે મેં ખુદા તઆલા કા યેહ ઇશાદિ નકલ કરતા હું :

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : અલ્લાહ હૈ
وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ જિસ ને સાત આસ્માન બનાએ ઓર ઉન્હી
الْمُرْسِيَّاتِ لِيُنزِلَ فِيهَا مِنَ الْأَشْيَاءِ કી બરાબર ઝમીનેં હુકમ ઇન કે દરમિયાન
الْبَارِئِ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ ઉતરતા હૈ તાકે તુમ જાન લો, કે અલ્લાહ
بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمٌ સબ કુછ કર સકતા હૈ ઓર અલ્લાહ કા
 ઇલ્મ હર ચીઝ કો મુહીત હૈ.

ઇસ આયત મેં અલ્લાહ **عَزَّوَجَلَّ** ને ગોયા યૂં ફરમાયા હૈ, મેં ને આસ્માન પૈદા કિયે ઓર ઝમીનેં પૈદા કીં ઓર ઇન દોનોં કે દરમિયાન અપની કુદરતે કામિલા કે અજબો ગરીબ શાહકાર ભી પૈદા કિયે યેહ સબ કુછ પૈદા કર કે તેરી નઝરે ઇબ્રત કે હવાલે કર દિયા તાકે તૂ ખુદ મુશા-હદે સે જાન લે, કે મેં કાદિર ભી હૂં, આલિમ ભી હૂં ઓર ઐ ઇન્સાન તેરે નક્સ ઓર ઝો'ફ કા યેહ હાલ હૈ કે દો રક્ઝત નમાઝ પઢતા હૈ મગર ઉસ મેં ભી તુઝ સે કઈ તરહ કી કોતાહી વાકેઅ હો જાતી હૈ ઓર કઈ કિસ્મ કે ઉયૂબ વ નકાઈસ રહ જાતે હેં. મેં ચૂંકે કાદિર હોને કે સાથ સાથ આલિમ ભી હૂં ઇસ લિયે તેરી ઇન દો રક્ઝતોં કો અચ્છી તરહ દેખ રહા હૂં. મગર તૂ અપની ઇસ નાકિસ ઇબાદત કે બારે મેં મેરી નઝર, મેરે ઇલ્મ, મેરી મદ્દહો સના ઓર કબૂલિયત વ કદ્રદાની પર કિફાયત નહીં કરતા બલ્કે તૂ ઇસ કા તાલિબ હોતા હૈ કે લોગોં કો તેરી ઇસ ઇબાદત કા હાલ મા'લૂમ હો તાકે લોગ તેરી મદ્દહો સના કરેં. ક્યા તેરા યેહ રવચ્યા વફાદારી કા રવચ્યા હૈ ? ક્યા યેહ દાનિશ મન્દી કી બાત હૈ ? ઐસા

રવય્યા કોઈ અક્લમન્દ અપને લિયે ઇંખ્તિયાર નહીં કરતા, તુઝ પર અફસોસ તૂ બડી બે સમજી કા મુઝા-હરા કરતા હૈ.

દૂસરા ઉસૂલ :

જિસ શખ્સ કે પાસ એક નફીસ શૈ હો જિસે બેચ કર વોહ લાખોં દીનાર વુસૂલ કર સકતા હો ફિર વોહ એક પૈસે કે ઇવઝ ફરોખ્ત કર દે તો ક્યા યેહ અઝીમ ખસારા નહીં કહલાએગા ? ઔર યેહ ઇન્તિહાઈ દ-રજે કા નુક્સાન નહીં હોગા ઔર ઇસ કા યેહ ફે'લ ઇસ કી પસ્ત હિમ્મતી ઔર ઇલ્મ કી કમી કી દલીલ નહીં હોગા ? ઔર યેહ ઇસ કી કમઝોરિયે રાય ઔર કમ અક્લી કા સુબૂત નહીં ? ઝરૂર ઇસ કી કમ અક્લી કા સુબૂત હૈ. બિ ઐનિહી યેહી હાલત ઉસ બન્દે કી હૈ જો અપને અમલ સે ખુદા તઆલા કી રિઝા, ઉસ કી બારગાહ મેં અપને અમલ કી કબૂલિયત, મદ્દહો સિતાઈશ ઔર સવાબ કો છોડ કર મખ્લૂક કી તરફ સે તા'રીફો તૌસીફ ઔર ઝલીલ દુન્યા કા તલબ ગાર હો. અલ્લાહ ૐ કી રિઝા વ સવાબ કે મુકાબલે મેં મખ્લૂક કી મદ્દહો સના ઔર દુન્યા કી તલબ ગારી લાખોં દીનાર કે મુકાબલે મેં એક પૈસે સે ભી કમ હૈસિયત રખતી હૈ બલકે તમામ દુન્યા વ મા ફીહા બલકે એક દુન્યા નહીં ઇસ તરહ કી બીસિયોં દુન્યા ભી ખુદા તઆલા કી રિઝા કે સામને હેચ ઔર બે હૈસિયત હૈં. ક્યા યેહ વાઝેહ ખસારા નહીં કે અપને નફસ કો આ'માલે સાલિહા કે ઇવઝ અલ્લાહ ૐ કી તરફ સે મિલને વાલી ઇનાયાતે અઝીમા કો છોડ કર ઇન હકીર ઔર ઝલીલ ચીઝોં કો ચાહે ઔર કબૂલ કરે. ફિર અગર હકીર દુન્યા કી ચાહત ઔર કમ હિમ્મતી કા મુઝા-હરા કરને સે બાઝ નહીં આ સકતે, તો ફિર ભી આખિરત હી કો ચાહો દુન્યા ઇસ કે સાથ ખુદ બ ખુદ મિલ જાએગી બલકે સિર્ફ ખુદા તઆલા કી રિઝા ઔર ખુશનૂદી કે હી તલબ ગાર બનો અલ્લાહ ૐ તુમ્હેં દોનોં જહાં કી ને'મતોં સે માલામાલ કર દેગા, ક્યૂંકે વોહ દુન્યા વ આખિરત સબ કા

માલિક હૈ, ચુનાન્થે ઇશદિ બારી તઆલા હૈ :

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ
 ૧૨-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : જો દુન્યા કા ઈન્આમ ચાહે તો અલ્લાહ હી કે પાસ દુન્યા વ આખિરત દોનોં કા ઈન્આમ હૈ.
 (النساء: ૫૫)

હુઝૂર નબિય્થે કરીમ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ફરમાતે હેં :
 اِنَّ اللّٰهَ لَيُعْطِي الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ وَلَا يُعْطِي الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا (فردوس الاحبار، باب الالف، ج ۱، ص ۳۹)
 અલ્લાહ નેક આ'માલ કે તુફાઇ દુન્યા ભી અતા કર દેતા હૈ, મગર આ'માલે દુન્યવી કે સાથ આખિરત અતા નહીં કરતા.

તો જબ તુમ નિચ્ચત ખાલિસ કર લો ઔર અપની હિમ્મત વ કોશિશ કો આખિરત કે લિયે સર્ફ કર દો તો તુમ્હેં દુન્યા વ આખિરત દોનોં મિલ જાએંગી. લેકિન અગર તુમ ને સિર્ફ દુન્યા કો હી ચાહા તો આખિરત તુમ્હારે હાથ સે નિકલ જાએંગી ઔર બસા અવકાત ઇતની દુન્યા ભી તુમ કો ન મિલેંગી જિતની તુમ ચાહતે થે ઔર અગર હસ્બે મન્શા તુમ કો દુન્યા મિલ ભી ગઈ તો ફિર ભી વોહ ચન્દ દિન કી બહાર હૈ, તો તાલિબે દુન્યા બન કર તુમ ને દુન્યા વ આખિરત દોનોં કા ખસારા મોલ લે લિયા લિહાઝા દાનિશ મન્દી કા સુબૂત દો.

તીસરા ઉસૂલ :

વોહ મખ્લૂક જિસ કે લિયે તુમ કામ કરોગે ઔર જિસ કી રિઝા કે તાલિબ બનોગે અગર ઉસે મા'લૂમ હો જાએ કે તુમ ઉસ કી રિઝા કે લિયે યેહ કામ કર રહે હો તો વોહ તુમ્હેં બુરા જાનેંગી ઔર તુમ પર નારાઝ હોગી ઔર તુમ્હેં ઝલીલ ઔર હલકા જાનેંગી. તો એક અક્લમન્દ આદમી ઈસ કે લિયે કોઈ કામ કરને કો તય્યાર નહીં હો સકતા જિસ કો અગર પતા ચલ જાએ કે વોહ મેરી રિઝા કે લિયે કામ કર રહા હૈ તો ઉસ પર નારાઝ હો ઔર ઉસ કો ઝલીલ જાને લિહાઝા એ મિસ્કીન બન્દે ! ઉસ કી

રિઝા વ ખુશનૂદી કે લિયે કામ કર ઔર ઉસ કો અપના મક્સૂદ ઔર અપની કોશિશોં કા મર્કઝ બના જો તુઝ સે મહબ્બત કરે જો તુઝે ને'મત અતા કરે અપની રહમત તુઝ પર નાઝિલ કરે, તેરી ઈઝ્જત કરે, યહાં તક કે તુઝે અજરો સવાબ દે કર ખુશ ઔર રાઝી કરે ઔર તુઝે સબ સે બે નિયાઝ કર દે. અગર તૂ અક્લમન્દ હૈ તો ઈસ નુક્તે કો ઝેહ્ન મેં બિઠા.

ચૌથા ઉસૂલ :

જિસ શખ્સ કે પાસ કોશિશ વ સઅ્ય કા ઐસા સરમાયા મૌજૂદ હો જિસ કે ઝરીએ વોહ દુન્યા મેં સબ સે બડે બાદશાહ કી રિઝા ઔર ખુશનૂદી હાસિલ કર સકતા હો લેકિન વોહ ઉસ સે બાદશાહ કી ખુશનૂદી તો હાસિલ ન કરે બલ્કે ઉસ સે એક ખાકરોબ કી રિઝા વ ખુશનૂદી કા ખ્વાહાં બને તો ઈસ કી યેહ હ-ર-કત ઈસ બાત કી દલીલ હૈ કે યેહ શખ્સ બે વુકૂફ ઔર અહમક હૈ, અક્લમન્દ નહીં. બદ બખ્ત ઔર બદ કિસ્મત હૈ, સબ લોગ ઈસ સે યેહી કહેંગે કે જબ અઝીમ બાદશાહ કી ખુશનૂદી હાસિલ કરના તેરે લિયે મુશ્કિન થા તો તૂને ઉસે તર્ક કર કે એક ખાકરોબ કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને મેં ક્યા બેહતરી મહસૂસ કી. ખાસ કર જબ કે બાદશાહ કી નારાઝી કી વજહ સે વોહ ખાકરોબ ભી તુઝ સે નારાઝ હોગા તો ઈસ તરહ દોનોં કી ખુશનૂદી સે તૂ હાથ ધો બેઠા. બિઐનિહી યેહી હાલ રિયાકાર ઈન્સાન કા હૈ. જબ કે ઈન્સાન કો યાહિયે કે ઉસ અલ્લાહુ રબ્બુલ આ-લમીન કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને કી કોશિશ કરે જો તમામ મુસીબતોં ઔર મુશ્કિલોં મેં બન્દે કો કાફી હૈ. હકીર, ઝઈફ, બે વકઅત મખ્લૂક કી રિઝાજૂઈ કી ક્યા ઝરૂરત વ હાજત હૈ. ફિર અગર તુમ્હારી હિમ્મત કમઝોર હો ઔર તુમ બસીરત સે ખાલી હો, કે લા મુહાલા રિઝાએ મખ્લૂક કે હી તાલિબ બનો તો ઐસી સૂરત મેં ભી તુમ્હેં અપના ઈરાદા ગૈર કી રિઝા સે ખાલી કરના યાહિયે ઔર અપની સઅ્ય

વ કોશિશ ખાલિસ ખુદા તઆલા કે લિયે હોની ચાહિયે ક્યૂંકે લોગોં કે કુલૂબ ઔર ઉન કી પેશાનિયાં ઉસી કે કબ્જે મેં હૈં. વોહ દિલોં કો તેરી તરફ ઝુકા દેગા ઔર ઇન્સાનોં કો તેરા ગિરવીદા બના દેગા ઔર લોગોં કે સીને તેરી મહબ્બત વ ઉલ્ફત સે લબરેઝ કર દેગા તો ઇસ તરહ તુમ્હેં વોહ કુછ મિલેગા જો તુમ અપની કોશિશ ઔર કસ્ટ વ ઇરાદે સે હાસિલ નહીં કર સકતે થે. લેકિન અગર તુમ અપની કોશિશોં કો ખુદા તઆલા કે લિયે ખાલિસ ન કરો ઔર રિઝાએ મખ્લૂકાત કે હી તાલિબ બનો તો એસી સૂરત મેં અલ્લાહ ﷻ લોગોં કે દિલ તુમ સે ફેર દેગા ઔર લોગોં કે દિલોં મેં તેરે મુ-તઅલ્લિક નફરત ડાલ દેગા ઔર મખ્લૂક કો તુઝ પર નારાઝ કર દેગા તો તુમ્હારે ઇસ રવય્હે સે ખુદા તઆલા ભી નારાઝ હો ગયા ઔર મખ્લૂક ભી નારાઝ હો ગઈ. તો એસે શખ્સ કે ખસારે ઔર મહરૂમી કા ક્યા ઠિકાના.

હિકાયત :

હઝરતે હસન બસરી رضي الله تعالى عنه સે મન્કૂલ હૈ કે એક શખ્સ કહા કરતા થા ખુદા કી કસમ મેં એસી ઇબાદત કરુંગા જિસ સે લોગોં મેં મેરા ચરચા હો, યેહ શખ્સ નમાઝ કે લિયે સબ સે પહલે મસ્જિદ મેં દાખિલ હોતા ઔર સબ સે આખિર મસ્જિદ સે નિકલતા. અવકાતે નમાઝ મેં હર વક્ત નમાઝ પઢતા હી નઝર આતા, હમેશા રોઝાદાર રહતા. મજલિસે ઝિક્ર મેં પાબન્દી સે શરીફ હોતા, સાત માહ કા અર્સા વોહ ઇસી તરહ કરતા રહા. લેકિન ઉસ કે મુ-તઅલ્લિક લોગોં કા રવય્યા યેહ થા કે જબ ભી કહીં સે ગુઝરતા તો સબ લોગ યેહી કહતે અલ્લાહ ﷻ ઇસ રિયાકાર કો હિદાયત અતા ફરમાએ આખિર ઉસ ને અપને આપ પર મલામત કી ઔર કહા કે મેરી ઇબાદત ઔર બન્દગી તો ઝાએઝ ગઈ ઔર ઇસ કા કુછ નતીજા નહીં નિકલા. આયિન્દા કે લિયે બન્દગી ઇબાદત સિર્ફ રિઝાએ ઇલાહી કે લિયે કરુંગા. ઉસ ને ઇબાદત

મેં પહલે કી નિસ્બત મઝીદ ઇઝાફા ન કિયા બલ્કે ઉતની હી મિકદાર મેં કરતા રહા જિતની મિકદાર મેં પહલે કરતા થા. ઉસ ને સિર્ફ નિયત મેં તબ્દીલી કી ઔર ઉસ મેં ઇખ્લાસ પૈદા કિયા ઇસ કે બા'દ જહાં સે ભી વોહ ગુઝરતા સબ યેહી કહતે અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ ફુલાં શખ્સ પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ. યેહ હિકાયત બયાન કરને કે બા'દ હઝરત ઇમામ હસન બસરી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِی ने येह आयत पढ़ी :

إِنَّ الزَّيِّنَ أَمْنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

तर-ज-मअे क-गुल ईमान : बेशक वोह

जो ईमान लाअे और अच्छे काम किये

سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ①

अन्करीब उन के लिये रहमान महब्बत

(प १६, मरिम: ९६)

कर देगा.

(تفسير ابن كثير، مريم: ९६، ج २، ص २३८)

યા'ની અલ્લાહ ખુદ ભી ઉન સે દોસ્તી કરેગા ઔર લોગોં કે દિલોં મેં ભી ઉન કી દોસ્તી ઔર મહબ્બત ડાલ દેગા. કિસી ને બહુત ઠીક કહા હૈ :

يَا مُبْتَغَىَ الْحَمْدِ وَالثَّوَابِ	فِي عَمَلٍ تَبْتَغِي مُحَالًا
قَدْ حَيَّبَ اللَّهُ ذَارِيَاءَ	وَأَبْطَلَ السَّعْيَ وَالْكَالَا
مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّ	أَخْلَصَ مِنْ خَوْفِهِ الْفَعَالَا
الْخُلْدُ وَالنَّارُ فِي يَدَيْهِ	فَرَأَاهُ يُعْطِكَ النَّوَالَا
وَالنَّاسُ لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا	فَكَيْفَ رَأَيْتَهُمْ ضَلَالَا

(1) ઐ લોગોં સે હમ્દ વ સવાબ કે તાલિબ ! તૂ અપને અમલ સે એક અત્રે મુહાલ કા કસ્દ કર રહા હૈ.

(2) અલ્લાહ રિયાકાર કો નાકામ વ ના મુરાદ કરતા હૈ, ઉસ કી સઅ્ય ઔર મશક્કત કો બેકાર કર દેતા હૈ.

(3) જો મુલાકાતે રબ તઆલા કા ઉમ્મીદ વાર હો વોહ ઉસ કે ડર સે અપને

અફઆલ મેં ઇખ્લાસ પૈદા કરતા હૈ.

(4) જન્મત ઔર દોઝખ ઉસ કે દસ્તે કુદરત મેં હૈં ઇસ લિયે અપને આ'માલ ઉસી કો દિખા વોહ તુઝે અપની અતાઓં સે માલામાલ કર દેગા.

(5) લોગોં કે કબ્જએ ઇખ્તિયાર મેં કુછ નહીં, તૂ બે સમઝી કે બાઈસ ઉન કે લિયે રિયાકારી ક્યું કરતા હૈ.

હમ ઇસ સે બયાવ કે લિયે ભી ચન્દ ઝરૂરી ઔર જામેઅ ઉસૂલ બયાન કરતે હૈં :

પહલા ઉસૂલ :

યેહ હૈ કે બિલા શુબા બન્દે કા ફે'લ ઉસી વક્ત મુફીદ ઔર કાબિલે એ'તિબાર હોતા હૈ જબ કે ઉસે મહ્ઝ હુસૂલે રિઝાએ ઇલાહી કે લિયે ક્રિયા જાએ વરના ઇસ કી મિસાલ ઉસ મઝદૂર કી તરહ હોગી જો કે સારા દિન દો દિરહમોં કે લિયે મારા મારા ફિરતા હૈ ઔર ઉસ ચૌકીદાર કી તરહ હોગી જો સિફ દો પૈસોં કે લિયે તમામ રાત જાગ કર ગુઝાર દેતા હૈ ઔર એસે જૈસા કે કારોબારી લોગ મહ્ઝ ચન્દ ટકોં કે લિયે શબો રોઝ અપને અવકાતે અઝીઝા કો ઝાએઅ કરતે રહતે હૈં તો ફિર જબ બન્દા મ-સલન મહ્ઝ અલ્લાહ ﷻ કી ખુશનૂદી કે લિયે એક રોઝા રખતા હૈ તો યું સમઝના ચાહિયે કે અલ્લાહ ﷻ કી ખુશનૂદી કી વજહ સે ઇસ રોઝે કી જઝા કી મિસાલ નહીં જૈસા કે રબ તઆલા ને ખુદ ફરમાયા હૈ :

إِنَّمَا يُؤْتِي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ

(پ ۲۳، الزمر: ۱۰)

حَسَابٍ ۝

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : સાબિરોં હી કો ઉન કા સવાબ ભરપૂર દિયા જાએગા બે ગિનતી.

હદીસ શરીફ મેં વારિદ હૈ :

أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّابِرِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبٍ بَشَرٍ

(الكامل في ضعفاء الرجال، يوسف بن السفرة، الرقم: ۸۶۰۲، ج ۸، ص ۵۰۰)

મૈં ને અપને રોઝાદાર બન્દોં કે લિયે એસા અજ મુ-તઅય્યન કર રખા હૈ જિસ કો કિસી આંખ ને દેખા તક નહીં ઓર ન હી કિસી કાન ને ઉસે સુના ઓર ન હી કિસી કે દિલ પર ઉસ કા બયાલ તક ગુઝરા.

યેહ તેરા વોહ દિન હૈ કે સારા દિન મશક્કત ઓર બાર બરદારી કે બા'દ ઇસ કી કીમત સિર્ફ દો દિરહમ હૈ ઓર અગર તૂ ઉસ દિન અલ્લાહ ﷻ કે લિયે એક રોઝા રખતા હૈ તો ઉસ રોઝે કી કદ્રો કીમત ઓર ઇસ પર મિલને વાલે અજ કા અન્દાઝા નહીં લગાયા જા સકતા ઇસી તરહ અગર બન્દા કિસી રાત મહૂઝ રિઝાએ ઇલાહી કી ખાતિર કિયામ કરતા હૈ તો ઇસ કિયામ કી કદ્રો મન્જિલત કા કોઈ અન્દાઝા નહીં જૈસા કે અલ્લાહ તબા-ર-ક વ તઆલા ફરમાતા હૈ :

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ① તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઇમાન : તો કિસી જો કો નહીં મા'લૂમ જો આંખ કી ઠન્ડક ઉન કે લિયે છુપા રખી હૈ સિલા ઉન કે કામોં કા.

(પ ૨૧, السجدة: ١٧)

તો યેહ તુમહારા શબ કા મા'મૂલી સા અમલ જિસ કી કીમત દો દાનિક (દાનિક : દિરહમ કા છટા હિસ્સા) યા દો દિરહમ થી, જબ અલ્લાહ ﷻ કી રિઝા કે લિયે કિયા જાએ તો ઇસ કી કદ્રો મન્જિલત કા અન્દાઝા નહીં હો સકતા બલકે અગર કિસી સાઅત મેં મહૂઝ રિઝાએ ઇલાહી કે લિયે દો રફ્અતેં પઢી જાએ બલકે એક સાંસ જિસ મેં اللَّهُ ﷻ અલ્લાહ ﷻ કો રાઝી કરને કે લિયે પઢા જાએ તો ઉસ કે લિયે બે પનાહ અજરો સવાબ હૈ જૈસા કે અલ્લાહ ﷻ ને ઇશાદિ ફરમાયા હૈ :

وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْرُونَ فِيهَا غَيْرَ حِسَابٍ ② તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઇમાન : ઓર જો અશ્શા કામ કરે મર્દ ખ્વાહ ઓરત ઓર હો મુસલ્માન તો વોહ જન્મત મેં દાખિલ કિયે જાએંગે વહાં બે ગિનતી રિઝક પાએંગે.

(પ ૨૬, المؤمن: ٤٠)

તો યેહ સાંસ જિસ કી દુન્યાદારોં કે હાં કોઈ ઇઝ્જત વ કીમત નહીં ઉસે જબ રિઝાએ ઇલાહી કે હુસૂલ કે લિયે ઇસ્તિ'માલ કિયા જાએ તો કિતને ગૈર મા'મૂલી એ'ઝાઝ કા મુસ્તહિક હો જાતા હૈ ફિર ભી તૂ શબો રોઝ અપને ઇન કીમતી અવકાત કો ફુઝૂલ ઔર બેહૂદા કામોં મેં ઝાએઅ કરતા હુવા નઝર આતા હૈ પસ અક્લ મન્દ કો યેહ સોચના ચાહિયે કે વોહ ફે'લ જો કે રિઝાએ ઇલાહી કી નિય્યત કે બિગૈર કુછ કીમત નહીં રખતા થા વોહી રિઝાએ ઇલાહી પાને કે લિયે કરને સે કિસ કદર શરાફત ઔર એહતિરામ કા મુસ્તહિક હો જાતા હૈ સો ઇસ કા હર ફે'લ ખુશનૂદિયે ખુદા ﷻ કે લિયે હોના લાઝિમી હૈ તાકે દુન્યા વ આખિરત મેં હર તરહ સે મુફીદ સાબિત હો ઔર ઇસ કી યૂં મિસાલ દી જા સકતી હૈ કે મ-સલન અંગૂર કા ખોશા યા રૈહાન (એક ખૂશબૂદાર પોંદે) કા શિગૂફા જિસ કી બાઝાર મેં એક પૈસા યા એક દિરહમ કીમત હો, અગર કોઈ ઉસ કો બાદશાહ કી ખિદમત મેં બતૌરે હદિયા પેશ કરે ઔર વોહ બાદશાહ ઉસ હકીર સે તોહફે કો શ-રફે કબૂલિયત બખશે ઔર ખુશી સે એક હઝાર અશરફી દે દે તો વોહ હકીર શૈ હુસૂલે રિઝા કી વજહ સે એક હઝાર દીનાર કી હો ગઈ ઔર અગર વોહ ઉસ કો કબૂલ ન કરે તો ઉસ કી કીમત વોહી એક પૈસા યા એક દિરહમ હી રહેગી, ઇસી તરહ બન્દે કે જુમ્લા આ'માલ કી કૈફિયત હૈ કે ઉન કો દેખ કર ઇતરાના ઔર દૂસરે કે આ'માલ કી તહકીર કરના બન્દે કે લિયે એક મોહલિક શૈ હૈ બલકે યેહ ઇત્તિજા કરની ઝરૂરી હૈ કે ઐ અલ્લાહ યેહ સબ તેરા હી ફઝલો કરમ હૈ. તેરી તૌફીક સે સબ કુછ હોતા હૈ કે બન્દે કે જુમ્લા અકવાલ વ અફઝાલ દુન્યા વ આખિરત મેં મૂજિબે અજરો સવાબ હોં.

દૂસરા ઉસૂલ :

યેહ હૈ કે તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે દુન્યા કે બાદશાહ જબ કિસી આદમી

કો કોઈ ખાના યા મશરૂબ યા લિબાસ યા ચન્દ એક ફાની દિરહમ વ દીનાર અતા કરતે હેં તો વોહ આદમી દિન રાત ઉસ બાદશાહ કી ખિદમત બજા લાતા હૈ હાલાંકે ઈસ ખિદમત મેં ઝિલ્લત ભી હોતી હૈ વોહ ઉસ કી ખિદમત મેં ઈસ તરહ ખડા રહતા હૈ કે ઉસ કે પાઊં બે હિસ હો જાતે હેં ઔર જબ બાદશાહ અપની સુવારી પર સુવાર હોતા હૈ તો વોહ ઉસ કે સાથ સાથ દૌડતા હૈ કભી સારી સારી રાત ઉસ કે દરવાઝે પર પહરા દેતા હૈ ઔર કભી દુશ્મન સે મુકાબલે કી નૌબત આતી હૈ તો અપની વોહ જાન ઉસ પર કુરબાન કર દેતા હૈ જો ઉસે ફિર કભી ન મિલ સકેગી ઔર યેહ તમામ ખિદમત, તક્લીફ, ખતરાત ઔર નુક્સાન સિર્ફ ઈસ થોડે સે હકીર મનાફેઅ કે લિયે બરદાશત કર જાતા હૈ હાલાંકે હકીકત મેં યેહ તમામ એહસાનાત અલ્લાહ ﷻ કી તરફ સે હોતે હેં ઔર બાદશાહ સિર્ફ એક ઝાહિરી સબબ હોતા હૈ. ફિર તેરા વોહ રબ જિસ ને તુઝે પૈદા કિયા જબ કે તેરી કોઈ હકીકત ન થી ફિર તેરી તરબિયત કી ઔર બહુત અચ્છી કી ફિર તુઝ પર દીની દુન્યાવી ઝાહિરી ઔર બાતિની મનાફેઅ કી બારિશ બરસા દી, કે જિન કો સમઝને સે તેરી અક્લ, ફહ્મ ઔર ફિરાસત કાસિર હૈ. અલ્લાહ ﷻ ફરમાતા હૈ :

وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا
(١٨: النحل)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઈમાન : ઔર અગર અલ્લાહ કી ને'મતેં ગિનો તો ઉન્હેં શુમાર ન કર સકોગે.

ફિર દેખ, કે તૂ દો રક્અત નમાઝ પઢતા હૈ જિન મેં કઈ એક ખામિયાં ઔર કોતાહિયાં હોતી હેં, ઈન દો રક્અતોં પર રબ ને આખિરત કે બેહતરીન અજરો સવાબ ઔર તરહ તરહ કી નવાઝિશાત કા વા'દા ફરમાયા હૈ, અપની કોતાહિયોં ઔર ખામિયોં કે બા વુજૂદ તુમ ઈન દો રક્અતોં કો બહુત બડી ઈબાદત સમઝતે હો ઔર ઈસ પર ગુરૂર કરતે હો અગર તુમ ગૌર કરોગે તો યેહ ઝાહિર હો જાએગા કે યેહ અક્લ મન્દી કા

કામ નહીં હૈ. ઇસે યાદ રખ.

ત્રીસરા ઉસૂલ :

યેહ હૈ કે ઐસા બાદશાહ જિસ કી ખિદમત દુન્યા કે બાદશાહ ઓર ઉ-મરા કરતે હોં જિસ કી ખિદમત મેં બડે બડે ઓર સરદાર લોગ દસ્ત બસ્તા ખડે હોં જિસ કી ખિદમત પર બડે બડે દાનિશ મન્દ અફરાદ ફખ્ર મહસૂસ કરતે હોં જિસ કી તા'રીફ ઉ-કલા ઓર ઉ-લમા કરતે હોં જિસ કે આગે આગે રુ-અસા દૌડતે હોં વોહ બાદશાહ અગર કિસી બાઝારી યા દીહાતી આદમી કો મહૂઝ અપને ફઝલો કરમ સે અપને દરવાઝે પર હાઝિર હોને કી ઈજાઝત બખ્શ દે જિસ કે દરવાઝે પર બાદશાહોં, બડે લોગોં, સરદારોં ઓર ઉ-લમા رحمة الله عليهم વ ફુ-ઝલા કી ભીડ લગી હો ઓર ફિર વોહ બાદશાહ ઉસ કો એક મુઅઝ્ઝઝ મકામ પર જગહ દે ઓર ઉસ કી ખિદમત કો બ નઝરે પસન્દ દેખે હાલાંકે ઉસ મેં કઈ એક ઐબ ભી હોં તો ક્યા યેહ નહીં કહા જાએગા કે ઇસ હકીર ઈન્સાન પર બાદશાહ ને બહુત બડા કરમ ફરમાયા. ફિર અગર યેહ હકીર અપની નાકારા ખિદમત કી વજહ સે બાદશાહ પર અપના એહસાન જતાને લગે ઓર ઇસ કો બહુત કુછ સમઝે ઓર ઇસ પર મગઝર હો તો ક્યા યેહ નહીં કહા જાએગા કે વોહ હદ દ-રજે કા બે વુકૂફ ઓર પાગલ આદમી હૈ, ઇસ કે હોશો હવાસ સલામત નહીં હૈં જબ યેહ બાત સાબિત હો ગઈ તો અબ સમઝના ચાહિયે કે હમારા મા'બૂદે બરહક એક ઐસા બાદશાહ હૈ જિસ કી તસ્બીહાત આસ્માન ઝમીન ઓર ઈન કી તમામ મૌજૂદાત કર રહી હૈં.

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِغُ بِحَمْدِهِ

(૧૦૫, બની આસ્રાઈલ: ૪૪)

તર-જ-મએ ક-ઝુલ ઈમાન : ઓર કોઈ ચીઝ નહીં જો ઉસે સરાહતી હુઈ ઉસ કી પાકી ન બોલે.

ઓર એક ઐસા મા'બૂદ હૈ જિસ કે સામને તમામ આસ્માન

और अभीनें सज्दा रैज हैं ज्वाह पुशी से या नापुशी से और उस के बाबे रहमत के जुदाम में जिब्रीले अभीन, मीकाईल, ईसराफील, ईजराईल और अर्श उठाने वाले इरिशते, कर्बबी (मुकर्रबे बारगाह इरिशते) और इहानी (इरिशतो की ओक इस्म) और तमाम मलाईकअे मुकर्रबीन عَلَيْهِمُ السَّلَام हैं के जिन की ता'दाद को अद्लाहु रब्बुल आ-लमीन के सिवा कोई भी नहीं जानता, बा वुजूद येह के उन के मकामात भे बुलन्द हैं उन के नुईस पाक हैं उन की ईबादत भी बहुत बड़ी और जियादा है और इर उसी के बाबे आली के पादिम हैं नूह عَلَيْهِ السَّلَام, ईब्राहीम عَلَيْهِ السَّلَام, मूसा عَلَيْهِ السَّلَام, ईसा عَلَيْهِ السَّلَام, और मुहम्मद صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم जो तमाम काअेनात से अइजल हैं और इन के ईलावा दूसरे अम्बिया और रसूल भी (जुदा तआला की उन पर रहमतें और सलाम नाजिल हो) जिन के मरातिब और मनाकिब आ'ला और बुलन्द हैं. इर उ-लमा, अईम्मा, नेक लोग और ज़ाहिद भी अपने जुलुर्ग मरातिब, पाक अजसाम और कसीर जालिस ईबादात के बा वुजूद उसी के बाबे रहमत के पादिम हैं और दुन्या के बादशाह और ज़ाबिर लोग उस के दरवाजे के ओक अदना पादिम हैं निहायत ज़िल्लत से उस के सामने सज्दा रैज होते हैं, निहायत जुजूओ जुशूअ से उस के सामने अपने येहरे पाक पर रभते हैं रो रो कर आजिजी के साथ अपनी हाजतें उस के सामने पेश करते हैं उस की जुदावन्दी और अपनी गुलामी का ईकरार सज्दअे उबूदिय्यत से करते हैं इर वोह कभी उन की तरफ नज़रे करम इरमाता है और अपने इजलो करम से उन की हाजतें पूरी करता है और ग-लतियों से दर गुज़र इरमाता है. वोह अ-अमत, जलाल, बादशाही और कमाव वाला रब तुज़ को बा वुजूद तेरी हकारत, तेरे उयूब और तेरी गन्दगी के अपने दरवाजे पर हाज़िर होने की ईजाज़त मईमत इरमाता है हावांके तेरी हैसियत येह है के अगर तू अपने शहर के सरदार से

દાખિલે કી ઈજાઝત માંગે તો તુઝે ઈજાઝત ન મિલે, અગર અપને મહલ્લે કે સરદાર સે ગુફત-ગૂ કરના યાહે તો વોહ તુઝ સે ન બોલે ઔર અગર તૂ અપને શહર કે હાકિમ કે સામને સજદા (તા'ઝીમી) કરના યાહે તબ ભી વોહ તેરી તરફ તવજજોહ ન દે.

ઔર ઉસ અલ્લાહ ﷻ ને તુઝે ઈજાઝત દે રખી હૈ કે તૂ ઉસ કી ઈબાદત કરે ઉસ કી સના કહે, ઉસે મુખાતબ કર સકે બલ્કે અપની હાજતેં ઉસ કી બારગાહ મેં પેશ કરે દિલ ખોલ કર અર્ઝ કરે અપની ઝરૂરિયાત ઉસ સે માંગ લે ઔર વોહ તેરી તમામ મુરારેં પૂરી કરે. ફિર વોહ તેરી ઈન દો રક્ઝતોં સે ખુશ હોતા હૈ હાલાંકે ઈન મેં બહુત સે ઉયૂબ હેં ઔર ફિર ઈન પર ઈતના સવાબ અતા ફરમાતા હૈ કે કિસી ઈન્સાન કે દિલ મેં ઈસ કા તસવ્વુર ભી નહીં આ સકતા ઔર ફિર તૂ અપની ઈન દો રક્ઝતોં પર મગડર હૈ ઔર ઈન કો બહુત કુછ સમજતા હૈ ઔર બડા જાનતા હૈ ઔર ઈસ મુઆ-મલે મેં અલ્લાહ ﷻ કે એહસાનાત કો નહીં સમજતા. તૂ કિતના બુરા ગુલામ હૈ ઔર કેસા જાહિલ ઈન્સાન હૈ. અલ્લાહ ﷻ બેહતરીન મદદગાર હૈ ઔર ઉસી કી બારગાહ મેં, ઈસ બુરાઈ કા હુકમ દેને વાલે નફ્સ કી શિકાયત પેશ કી જાતી ઔર ઉસી કી ઝાત પર ભરોસા કિયા જાતા હૈ. ઈસ કો યાદ રખ.

ફરલ :

અબ એક ઔર તરીકે સે દેખો કે અગર કોઈ બહુત બડા બાદશાહ તહાઈફ ઔર હદાયા નઝર કરને કી ઈજાઝત બખ્શે ઔર ઉસ કી બારગાહ મેં ઉ-મરા, કુ-બરા, રુ-અસા, ઉ-કલા ઔર દૌલતમન્દ લોગ કીમતી હીરોં, નફીસ ચીઝોં ઔર બે તહાશા માલો દૌલત કે તહાઈફ પેશ કરને લગેં ફિર અગર કોઈ સબ્જી ફરોશ કોઈ મા'મૂલી સબ્જી યા કોઈ દીહાતી અંગૂર કા ગુચ્છ જિસ કી કીમત એક પૈસા યા દાના બરાબર હો, લે કર ઉન બડે બડે લોગોં ઔર દૌલતમન્દોં કે ગુરૌહ મેં ઘુસ જાએ, જો બેહતરીન તહાઈફ લે

કર ખડે હોં ઔર ફિર વોહ બાદશાહ ઉસ ફકીર સે ઉસ કા હદિય્યા કબૂલ ફરમા લે ઔર ઉસે પસન્દીદગી ઔર કબૂલિયત કી નિગાહ સે દેખે ઔર ઉસ કે લિયે ખિલ્લતે ફાખિરા ઔર ઇઝ્ઝતો એહતિરામ કા હુકમ સાદિર ફરમાએ તો ક્યા યેહ ઉસ કા ઇન્તિહાઈ ફઝલો કરમ ન હોગા ?

ફિર અગર યેહ ફકીર બાદશાહ પર એહસાન જતાને લગે ઔર અપને હદિય્યે કો બહુત કુછ સમઝે ઔર બાદશાહ કે એહસાન કા તઝકિરા કરના ભૂલ જાએ તો ક્યા ઉસે દીવાના, બદ હવાસ યા બે વુકૂફ ઔર બે તમીઝ ઔર ઇન્તિહાઈ નાદાન ન સમઝા જાએગા ?

અબ તુઝ પર લાઝિમ હૈ કે જબ તૂ ખુદા તઆલા કે સામને ખડા હો ઔર દો રકઅત અદા કરે તો ફારિગ હોને પર ઝરા સોચ, કે ઇસ રાત મેં અલ્લાહ ﷻ કી બારગાહ મેં કિતને ખાદિમ ખડે હુએ હોંગે ઝમીન કે મુખ્તલિફ ગોશોં મેં, જંગલોં, સમુન્દરોં, પહાડોં ઔર શહરોં મેં કઈ એક ઇસ્તિકામત વાલે, સિદ્દીક, ખાઈફ, મુશ્તાક, મુજતહિદીન ઔર આજિઝી કરને વાલોં કે ગુરૌહ ઔર ગૌર કર, કે ઇસ ઘડી મેં ખુદાવન્દે તઆલા કી બારગાહ મેં કેસી ખાલિસ ઇબાદત પેશ કી જા રહી હોગી ઔર વોહ ભી ડરને વાલે લોગોં, પાક ઝબાનોં, રોને વાલી આંખોં, આબાદ દિલોં, પાક સીનોં ઔર પરહેઝ ગાર લોગોં કી તરફ સે ઔર તેરી નમાઝ અગર્યે તૂ ને ઇસ કો અચ્છી તરહ અદા કરને મેં ઇસ કે ઇખ્લાસ ઔર મઝબૂતી મેં અપની તાક્ત કે મુતાબિક કોશિશ કી હોગી લેકિન ફિર ભી ઉસ અઝીમ બાદશાહ કી બારગાહ મેં પેશ હોને કે કાબિલ કહાં હૈ ઔર ઉન ઇબાદત કે મુકાબલે મેં ઇસ કી ક્યા હૈસિયત હૈ જો વહાં પેશ હો રહી હૈં ક્યૂંકે તૂને ઇસે ગાફિલ દિલ સે અદા કિયા જિસ મેં તરહ તરહ કે ઉયૂબ શામિલ થે બદન ગુનાહોં કી આલૂ-દગી સે નાપાક થા ઔર ઝબાન ફુઝૂલ ઔર ગુનાહ કી બાતોં સે લિથડી હુઈ થી ફિર એસી નમાઝ ઉસ કી બારગાહ મેં

પેશ હોને કે કાબિલ કહાં થી ઔર રબ્બુલ ઇઝ્જત કી બારગાહ મેં હદિય્યા કરને કી ઉસ મેં કૌન સી સલાહિય્યત થી.

હમારે શૈખ **رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى** ને ફરમાયા ઐ અકલમન્દ ગૌર કર આસ્માન કી તરફ નમાઝ ભેજને મેં તૂને કભી વોહ તવજજોહ કી હૈ જો કિસી અમીર આદમી કે સામને ખાના પેશ કરતે વક્ત તૂ કરતા હૈ.

અબૂ બક્ર વર્રાક ફરમાયા કરતે કે જબ મૈં નમાઝ સે ફારિગ હોતા હૂં તો ઉસ ઔરત સે ઝિયાદા શર્મિન્દગી મુઝ પર મુસલ્લત હો જાતી હૈ જો ઝિના સે ફારિગ હુઈ હો. ફિર અલ્લાહ **جَلَّ جَلَلُهُ** ને મહૂઝ અપને ફઝલો કરમ સે ઇન દો રક્અતોં કી કદ્ર અફઝાઈ કી ઔર ઇન પર બહુત બડે સવાબ કા વા'દા ફરમાયા હાલાંકે તૂ ઉસ કા બન્દા હૈ ઉસ કા દિયા હુવા ખાતા હૈ ઔર ફિર યેહ અમલ ભી ઉસી કી તૌફીક ઔર ઇમદાદ સે તૂને કિયા હૈ ફિર બા વુજૂદ ઇન તમામ ચીઝોં કે તૂ ઇન પર મગડર હૈ ઔર અપને ઊપર અલ્લાહ **جَلَّ جَلَلُهُ** કે એહસાન કો ભૂલ રહા હૈ. ખુદા **جَلَّ جَلَلُهُ** કી કસમ ! યેહ તમામ અજાઈબાત મેં સે અજીબ ચીઝ હૈ ઔર ઇસ કા સુદૂર એસે જાહિલ હી સે હો સકતા હૈ જિસ મેં કોઈ અક્લ ન હો ઔર એસે ગાફિલ સે જિસ કા કોઈ ઝેહન ન હો ઔર યા ફિર કિસી મુદ્દા દિલ સે જિસ મેં કોઈ ભલાઈ ન હો. ઇસ કો યાદ રખ, હમ અલ્લાહ **جَلَّ جَلَلُهُ** હી સે ઉસ કે ફઝલો કરમ કા વાસિતા દે કર બેહતરીન કિફાયત કા સુવાલ કરતે હૈં.

ફરલ :

ફિર ઇન ગુઝારિશાત કે બા'દ મૈં કહૂંગા કે ઐ ઇન્સાન ઇસ ઘાટી મેં ખ્વાબે ગફલત સે બેદાર હો વરના ખસારા ઉઠાએગા, યેહ ઘાટી બડી સખ્ત દુશ્વાર ગુઝાર, નિહાયત કડવી ઔર નુક્સાન દેહ હૈ જો તુઝે ઇસ રાહ મેં પેશ આની હૈ ક્યૂંકે પિછલી તમામ ખાઈયોં કે સ-મરાત યહીં આ કર મુન્તાહી હોતે હૈં અગર તૂ યહાં સે બચ કર નિકલ ગયા તો ગનીમત

और झांझेदा हासिल करेगा और अगर दूसरी तरफ का मुआ-मला हुवा तो तमाम मेहनत राओगां जाओगी उम्मीदें भाक में मिल जाओंगी, उम्र जाओए हो जाओगी.

अब मुआ-मला येह है के एस घाटी में तीन उमूर आ कर ईकट्टे हो गओ हैं.

पहला येह है के मुआ-मला निहायत बारीक है और नुक्सान बड़ा सप्त और ખतरात बे अन्दाजा, मुआ-मले की बारीकी तो येह है के आ'माल में रिया और उजब की राहें निहायत बारीक हैं एन पर दीनी उमूर में बसीरत रहने वाला, निहायत अकलमन्द, बेदार दिल और હોशियार आदमी હી मुत्तलअ हो सकता है और ओक जाहिल, ખिलन्दरा, बे परवाह और गड़लत की नींद सोया हुवा आदमी कहां एन को जान सकता है.

मैं ने अपने उ-लमाओ किराम رحمہم اللہ السلام से नीशापूर में सुना बयान करते थे के હઝરતે સચ્ચિદુના અતા સુ-લમી رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ने ओक कपड़ा निहायत अच्छा बुना. बड़ा ખૂબ सूरत कपड़ा तय्यार हुवा आप उसे उठा कर बाजार ले गओ और बज़्ज़ाज़ (कपडे बेचने वाले) को जा कर दिभाया उस ने उस की कीमत बहुत थोड़ी लगाई और कहा के एस में हुवां हुवां ओब हैं तो अता ने उस को वापस ले लिया और रोने लगे और बड़ा सप्त रोओ. बज़्ज़ाज़ को एस पर नदामत हुई और आप से मा'ज़िरत करने लगा और હઝરતે અતા رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ की मांगी हुई कीमत देने पर तय्यार हो गया तो હઝરતે અતા رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ने कहा मैं एस लिये नहीं रो रहा, बल्के रोने की वजह येह है के मैं येह सन्धत जानता हूं मैं ने एस कपडे की मज़बूती और ખૂબ સૂરતી में बहुत कोशिश की यहां तक के मेरे ખયાલ में एस में कोई ओब न था, ફિર જબ एस કે ઉયૂબ को જાનने वाले પર પેશ કિયા તો उस ने एस કે ઉયૂબ જાહિર કર

દિયે જિન સે મૈં બે ખબર થા ફિર હમારે ઉન આ'માલ કા ક્યા હાલ હોગા જબ કે કલ વોહ ખુદા તઆલા કે હુઝૂર પેશ કિયે જાએંગે મા'લૂમ નહીં ઉન મેં કિતને ઉયૂબ ઔર નુક્સાન ઝાહિર હોંગે જિન સે આજ હમ બે ખબર હેં.

એક બુઝુર્ગ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى ફરમાતે હેં કે મૈં એક રાત સ-હરી કે વક્ત સડક કે કિનારે એક બાલાખાને પર સૂરએ તાહા પઢ રહા થા, જબ મૈં ને સૂરહ કો ખત્મ કર લિયા તો મુઝે કુછ ઊંઘ સી આ ગઈ મૈં ને ખ્વાબ મેં દેખા કે એક આદમી આસ્માન સે નાઝિલ હુવા ઉસ કે હાથ મેં એક સહીફા થા ઉસ ને વોહ મેરે સામને ફેલા કર રખ દિયા તો ઉસ મેં વોહી સૂરએ તાહા લિખી હુઈ થી ઔર હર કલિમે કે નીચે દસ નેકિયાં લિખી હુઈ થી મગર એક કલિમા મૈં ને દેખા કે વોહ મિટા હુવા હૈ ઔર ઉસ કે નીચે કુછ ભી નહીં લિખા હુવા. મૈં ને કહા મૈં ને યેહ કલિમા ભી પઢા તો થા મગર ન ઈસ કા સવાબ લિખા હુવા હૈ ન યેહ કલિમા હી લિખા હુવા હૈ. તો ઉસ આદમી ને કહા તુમ સહીહ કહતે હો તુમ ને ઈસે પઢા થા ઔર હમ ને લિખા ભી થા મગર હમ ને આસ્માન સે એક આવાઝ દેને વાલે કો સુના ઉસ ને કહા કે ઈસ કલિમે કો મિટા દો ઔર ઈસ કા સવાબ ભી ખત્મ કર દો તો હમ ને ઈસ કો મિટા દિયા. ઉસ આદમી ને કહા કે મૈં અપને ખ્વાબ હી મેં રોને લગા ઔર ઉન સે પૂછા કે તુમ ને ઐસા ક્યું કિયા તો ઉસ ને જવાબ દિયા કે એક આદમી સડક પર સે ગુઝરા તો ઉસ કો સુનાને કે લિયે તુમ ને યેહ કલિમા બુલન્દ આવાઝ સે પઢા થા તો ઈસ કા સવાબ ખત્મ હો ગયા, ઈસ કો યાદ રખ.

(قوت القلوب، الفصل التاسع عشر، کتاب الجهر بالقرآن، ج ۱، ص ۱۱۳)

બાકી રહી નુક્સાન કી શિદત તો ઈસ કી વજહ યેહ હૈ કે રિયા ઔર ઉજબ એક બહુત બડી આફત હૈ જો એક લહઝે મેં વાકેઅ હો જાતી હૈ ઔર બસા અવકાત સત્તર સાલ કી ઈબાદત કો બિગાડ કર રખ દેતી હૈ.

બયાન કિયા જાતા હૈ કે એક આદમી ને હઝરતે સુફ્યાન સૌરી رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ और उन के साथियों की जियाइत की तो अपने घर वालों से कहा के उस थाल में रोटी रખ कर लाओ जो मैं दूसरे हज के मौकअ पर लाया था पहले हज वाले थाल में रोटी न लाना तो सुफ़्यान ने उस की तरफ़ देखा और कहा के इस भिस्कीन ने छतनी सी बात में अपने दोनों हज बातिल व जाअेअ कर दिये और बा'ज ने नुक्सान जियादा होने की येह तौज्हेह की है के वोह थोड़ी सी छबादत जो रिया और उजब से सलामत रहे उस छबादत की कीमत ખુदा तआला के नजदीक बहुत जियादा है और ऐसी बहुत सी छबादत जिसे येह आफ़त पहोंय ज़ाअे उस की कोई कीमत नहीं रहती मगर येह के **अद्लाह** عَزَّوَجَلَّ उस को बया ले जैसा के हज़रते अली رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ से मन्कूल है के आप ने इरमाया मकबूल अमल कभी कम नहीं होता और मकबूल अमल कम हो भी कैसे सकता है.

(فيض القدير، تحت الحديث: ٢٩٨، ج ١، ص ٢٨٠)

ઈમામ ન-ખ-ઈ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ से पूछा गया के कुलां कुलां अमल का कितना सवाब है? आप ने इरमाया : जब वोह कबूल हो ज़ाअे तो उस के सवाब की कोई हद नहीं. (فيض القدير، تحت الحديث: ٢٩٨، ج ١، ص ٢٨٠)

और वहब से रिवायत है के गुज़श्ता उम्मतों के એક આદમી ને સત્તર સાલ ઈસ તરહ અદલાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઈબાદત કી, કે એક હફ્તે કે બા'દ રોઝા ઈફ્તાર કિયા કરતા થા. ઉસ ને અદલાહ عَزَّوَجَلَّ સે એક હાજત કા સુવાલ કિયા તો ઉસ કી વોહ હાજત પૂરી ન હુઈ વોહ અપને નફ્સ કો મલામત કરને લગા और કહને લગા अगर तेरे पास कोई बलाई होती तो तेरी હાજત પૂરી કર દી જાતી. અદલાહ عَزَّوَجَلَّ ને એક ફિરિશ્તે કો નાઝિલ ફરમાયા ઉસ ને કહા એ ઈબને આદમ ! તેરી વોહ એક ઘડી જિસ મેં તૂ ને અપને નફ્સ કો બે હકીકત સમજા વોહ તેરી પહલી તમામ ઈબાદત સે બેહતર હૈ.

(الزهدي للإمام أحمد بن حنبل، زهد سعيد بن جبير، ٢١٩٥، ص ٣٧٠ بتغير قليل)

મैं કહता हूँ કે अकलमन्द को इस कलाम पर गौर करना चाहिये क्या येह शदीह नुक्सान नहीं है के अेक आदमी सत्तर साल तक तकलीफ और मेहनत उठाओ और दूसरा अेक घड़ी सोय बियार करे तो उस की अेक घड़ी की ફिक अल्लाह ﷻ के नजदीक सत्तर साल की एबादत से अफ़जल हो जाओ. क्या येह अजीम नुक्सान नहीं है के सत्तर साल से अेक घड़ी ज़ियादा बेहतर हो जाओ और सत्तर साल की तमाम एबादत बेकार यली जाओ, ખુદા की कसम येह बहुत बड़ा नुक्सान है, और इस से बे ખબર रहना इस से भी बड़ा नुक्सान है, तो ऐसी ખस्लत जिस की येह कीमत हो और ऐसे ખतरात હોં तो ઝરૂરી है કે उस से ઇજતિનાખ और પરહેઝ किया जाओ और इसी मा'ना में अकलमन्द लोगों की निगाह ऐसी बारीकियों पर पड़ती है, ફिर वोह एन असरार को पहचानने का अव्वलन तो ओहतिमाम करते हैं और बा'द में रिआयत और હિફाज़त का ખयाल रखते हैं, उन की निगाह आ'माल की आहिरि कसरत पर नहीं હોती. वोह कहते हैं કે शान સફાઈ में है कसरत में नहीं. वोह कहते हैं अेक હીरा હઝાર કોડિયોં से बेहतर है, લેकिन जिन लोगों का एल्म कम હોता है और जिन की निगाह इस बाब में कासिर है वोह ऐसे मआनी से बे ખબर हैं और वोह દિલોં કે ઉયૂબ से बे ખબર हैं और अपने नुहूस को रुकूअ और सुજૂદ और ખाने पीने से रोक कर थका देते हैं, उन को ता'दाद और कसरत ने धोका दे रखा है और वोह સફાઈ और બુઝુર્ગી પર નિગાહ નહીં રખતે और ऐसे અખરોટોં की कसरत कोઈ ફाओदा नहीं देती जिन में कोઈ गूदा न हो, ऐसे मकानों की बुलन्द छतें कोઈ नफ़अ नहीं देती जिन की बुन्यादें मजबूत न હોં और एन હકાઈક को सिर्फ आलिम लोग ही जान सकते हैं जिन पर ખુદા તઆલા ने एन હકાઈક को आहिर कर दिया हो और अल्लाह ﷻ હી

અપને ફઝલો કરમ સે હિદાયત કા વલી હૈં ઓર બાકી રહા ખતરાત કા બઝા હોના તો ઉસ કી કઈ એક વુજૂહાત હૈં.

પહલી યેહ હૈં કે મા'બૂદ એક એસા બાદશાહ હૈં કે જિસ કે જલાલ ઓર અ-ઝમત કી કોઈ ઇન્તિહા નહીં ઓર ઉસ કે તુઝ પર એહસાનાત ઇતને હૈં જો હિસાબ ઓર શુમાર સે બાહર હૈં ઓર તેરા બદન પોશીદા ઉયૂબ સે આલૂદા હૈં, બે શુમાર આફાત સે ભરા હુવા હૈં ઓર મુઆ-મલા ખતરનાક હૈં, અગર નફસ કી જલ્દ બાઝી કી બિના પર તુમ સે કોઈ લઝિશ વ ખતા વાકેઅ હો ગઈ તો તૂ મોહતાજ હોગા કે એબદાર, બુરાઈ કી તરફ માઈલ ઓર બુરાઈ કા હુકમ દેને વાલે નફસ કે સાથ ઈખ્લાસ વાલે આ'માલ કરે એસે તરીકે પર કે વોહ રબ્બુલ આ-લમીન કે જલાલ ઓર અ-ઝમત કે લાઈક હો, ઓર ઉસ કી ને'મતોં ઓર એહસાનાત કી કસરત કા શુકાના બન સકે ઓર ઉસ કી બારગાહ મેં પસન્દીદગી ઓર કબૂલિયત હાસિલ કર સકે વરના તુઝ સે વોહ અઝીમ ફાએદા ફૌત હો જાએગા જિસ કે ફૌત હોને કો કોઈ નફસ બરિઝા વ રગબત કબૂલ નહીં કર સકતા ઓર યેહ ભી હો સકતા હૈં કે તુઝે કોઈ એસી મુસીબત પહોંચ જાએ કે જિસ કી તુઝે તાકત ન હો ઓર ખુદા કી કસમ યેહ એક અજીબ હાલત હૈં ઓર એક અઝીમ કેફિયત હૈં. બાકી રહા ઉસ બાદશાહ કે જલાલ ઓર અ-ઝમત કા મુઆ-મલા ઈસ તરહ, કે મલાઈકએ મુકર્રબીન હર વક્ત દિન રાત ઉસ કી ઇબાદત મેં ખડે હૈં. યહાં તક કે બા'ઝ ઉન મેં સે અપની ઇબ્તિદાએ પૈદાઈશ સે લે કર કિયામ મેં હૈં ઓર બા'ઝ રુકૂઅ કી હાલત મેં ઓર બા'ઝ સજદે કી કેફિયત મેં ઓર બા'ઝ ઉન મેં સે તસ્બીહ વ તહલીલ મેં મશગૂલ હૈં તો કિયામ કરને વાલે કા કિયામ ઓર રુકૂઅ કરને વાલે કા રુકૂઅ ઓર સજદા કરને વાલે કા સજદા ઓર તસ્બીહ કહને વાલે કી તસ્બીહ ઓર **سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا** કહને વાલે કી તહલીલ સૂર ફૂંકને તક બરાબર જારી રહેગી લેકિન ફિર ભી ઉન કી ઇબાદત પૂરી ન

હોગી. જબ વોહ ઇસ અઝીમ સઆદત સે ફારિગ હોંગે તો સબ કે સબ પુકાર ઉઠેંગે તૂ પાક હૈ, જૈસા તેરી ઇબાદત કા હક થા હમ ઉસે અદા નહીં કર સકે. ઔર યેહ રસૂલોં કે સરદાર, તમામ મખ્લૂકાત સે ઝિયાદા ઇલ્મ ઔર ફઝીલત રખને વાલે હઝરતે મુહમ્મદ ﷺ હૈ જો ફરમાતે હૈં કે મૈં તેરી ઐસી સના બયાન નહીં કર સકતા, જિસ સના કા તૂ મુસ્તહિક હૈ, ઔર કહતે હૈં કે મૈં તેરી ઉસ તા'રીફ કો બયાન કરને સે કાસિર હૂં જિસ તા'રીફ કા તૂ મુસ્તહિક હૈ ઔર તેરી ઐસી ઇબાદત નહીં કર સકતા જિસ કા તૂ અહ્લ હૈ. (صحيح مسلم، كتاب الصلاة، باب ما يقال في الركوع والسجود، الحديث: ٤٧٦، ص ٢٥٢).

ઔર આપ ﷺ હી કા ફરમાન હૈ કે કોઈ આદમી જન્મત મેં અપને અમલ સે દાખિલ નહીં હો સકતા. સહાબા ને અઝ ક્રિયા : ઐ અલ્લાહ કે રસૂલ ! કયા આપ ભી દાખિલ નહીં હો સકતે ? તો આપ ને ફરમાયા : જબ તક ખુદા તઆલા કી રહમત મુઝ કો ન ઢાંપ લે, મૈં ભી નહીં દાખિલ હો સકતા.

(صحيح البخارى، كتاب الرقاق، باب القصد والمداومة على العمل، الحديث: ٦٤٦٧، ج ٤، ص ٢٣٨)

બાકી રહે ઇન્આમાત ઔર એહસાનાત તો જૈસે અલ્લાહ عزوجل ને ફરમાયા હૈ :

وَأِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۚ تَر-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : ઔર અગર
અલ્લાહ કી ને'મતેં ગિનો તો ઉન્હેં શુમાર
(١٨: النحل) ન કર સકોગે.

ઔર જૈસા કે હદીસ શરીફ મેં હૈ :

يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى ثَلَاثَةِ دَوَائِيْنٍ دِيَوَانِ الْحَسَنَاتِ وَدِيَوَانِ السَّيِّئَاتِ
وَدِيَوَانِ النِّعَمِ فَتُقَابَلُ الْحَسَنَاتُ بِالنِّعَمِ فَلَا يُؤْتَى بِحَسَنَةٍ إِلَّا أُتِيَ بِنِعْمَةٍ حَتَّى
تَعْمَرَ الْحَسَنَاتُ النِّعَمَ وَتَبْقَى السَّيِّئَاتُ وَالذُّنُوبُ فَلِلَّهِ تَعَالَى فِيهَا الْمِشْيَةُ.

લોગોં કે આ'માલ કે તીન દફતર હોંગે એક નેકિયોં કા દફતર એક

બુરાઈયોં કા દફતર ઔર એક ખુદા તઆલા કી ને'મતોં કા દફતર. નેકિયોં કો

ને'મતોં કે મુકાબિલ લાયા જાએગા જબ કોઈ નેકી લાઈ જાએગી તો ઉસ કે મુકાબિલ મેં ને'મત રખ દી જાએગી. યહાં તક કે નેકિયાં ને'મતોં મેં ખત્મ હો જાએગી ઔર ગુનાહ ઔર બુરાઈયાં બાકી રહ જાએંગે તો ફિર અલ્લાહ ﷻ કો ઉન મેં ઇજ્તિયાર હૈ ચાહે તો અઝાબ દે ચાહે તો બખ્શ દે.

બાકી રહે નફ્સ કે ઉયૂબ ઔર ઉન કી આફાત, પસ હમ પહલે ઉસ કો ઉસ કે બાબ મેં ઝિક્ક કર ચુકે હૈં, ઔર ખતરનાક મુઆ-મલા તો યેહ હૈ કે આદમી ઇબાદત મેં સત્તર સાલ તક મેહનત કરતા હૈ ઔર તકલીફ ઉઠાતા હૈ ઔર વોહ ઉન કે ઉયૂબ ઔર આફાત સે બે ખબર હોતા હૈ. ફિર કભી તો ઐસા હોતા હૈ કે ઉન મેં સે એક ભી મકબૂલ નહીં હોતા ઔર કભી વોહ કઈ સાલ તક મેહનત કરતા હૈ ઔર એક ઘડી ઉસે બરબાદ કર કે રખ દેતી હૈ ઔર ઇન તમામ ખતરાત સે બઢ કર યેહ ખતરા હૈ કે કભી અલ્લાહ ﷻ કી રહમત બન્દે કી તરફ મુ-તવજજેહ હોતી હૈ ઔર બન્દે કી યેહ હાલત હોતી હૈ કે વોહ ખુદા તઆલા કી ઇબાદત લોગોં કો દિખાને કે લિયે કરતા હૈ ઇસ તરહ, કે ઉસ કા ઝાહિર તો અલ્લાહ ﷻ કે લિયે હોતા હૈ ઔર બાતિન મખ્લૂક કે લિયે, અલ્લાહ ﷻ ઉસ કો ઇસ તરહ મરદૂદ કરાર દેતા હૈ કે ઉસે કોઈ ભી મકબૂલ નહીં બના સકતા ઇસ સે ખુદા તઆલા કી પનાહ.

ઔર બા'ઝ ઉ-લમાએ કિરામ رحمۃ اللہ علیہم السلام સે સુના હૈ કે વોહ હસન બસરી رحمۃ اللہ علیہ કે મુ-તઅલ્લિક બયાન કરતે થે કે ઉન કી વફાત કે બા'દ ઉન કો ખ્વાબ મેં દેખા ગયા તો ઉન સે ઉન કા હાલ પૂછા ગયા તો ફરમાયા : અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે અપને સામને ખડા કર લિયા ઔર ફરમાયા : ઐ હસન ! કયા તુઝે યાદ હૈ કે એક દિન તૂ મસ્જિદ મેં નમાઝ પઢ રહા થા લોગોં ને તુઝ કો દેખા તો તૂ ને અપની નમાઝ અચ્છી કર કે પઢી અગર તેરી પહલી નમાઝેં મેરે લિયે ખાલિસ ન હોતીં તો મેં

તુઝે આજ અપની બારગાહ સે દૂર કર કે અપની રહમતોં ઔર ઈનાયતોં કો રોક લેતા. જબ મુઆ-મલા મુશ્કિલ ઔર બારીકી કી વજહ સે ઈસ અઝીમ હદ તક બઢા હુવા હૈ તો અક્લમન્દ લોગોં ને ઈસ મેં ગૌર કિયા ઔર વોહ અપની જાનોં પર ડરતે રહે યહાં તક કે બા'ઝ ઉન મેં સે અપને ઉસ અમલ કી તરફ તવજજોહ ભી નહીં કરતે થે. જો લોગોં પર ઝાહિર હો જાએ, યહાં તક કે હઝરતે રાબિઆ બસરિય્યા رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ سے બયાન કિયા જાતા હૈ કે ઉન્હોં ને ફરમાયા કે મેરા જો અમલ ઝાહિર હો જાએ મેં ઉસે શુમાર મેં નહીં લાતી ઔર કિસી ઔર ને કહા અપની નેકિયોં કો ઈસ તરહ છુપા જિસ તરહ તૂ અપની બુરાઈયોં કો છુપાતા હૈ ઔર કિસી ઔર ને કહા અગર તુઝે નેકિયોં કો છુપા કર રખને કી કોઈ જગહ મિલ સકે તો ઐસા હી કર. બયાન કિયા જાતા હૈ કે હઝરતે રાબિઆ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ سے સુવાલ કિયા ગયા કે આપ કો અપને કૌન સે અમલ પર સબ સે ઝિયાદા ઉમ્મીદ હૈ. તો ઉન્હોં ને ફરમાયા ઈસ અમલ પર, કે મેં અપને આ'માલ સે માયૂસ હૂં. બયાન કિયા જાતા હૈ કે મુહમ્મદ બિન વાસેઅ ઔર માલિક બિન દીનાર رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَنْهُمَا દોનોં કી મુલાકાત હુઈ તો હઝરતે માલિક رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને કહા : યા તો અલ્લાહ કી ઈબાદત હોગી યા જહન્નમ, તો હઝરતે મુહમ્મદ બિન વાસેઅ રَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ને કહા યા અલ્લાહ કી રહમત હોગી યા જહન્નમ, તો માલિક ને કહા મુઝે આપ જૈસે ઉસ્તાદ કી અશદ ઝરૂરત હૈ.

(فیض القدير، تحت الحديث: ٤٦٨٨، ج ٤، ص ١٣٧)

હઝરતે બા યઝીદ બિસ્તામી عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى سے રિવાયત હૈ કે આપ ને ફરમાયા મેં ને તીસ સાલ તક ઈબાદત મેં મેહનત કી ફિર મેં ને એક કહને વાલે કો દેખા કે જો મુઝ સે કહને લગા ઐ બા યઝીદ ! ઉસ કે ખજાને ઈબાદત સે ભરે હુએ હૈં અગર તૂ ઉસ કી બારગાહ તક પહોંચના ચાહતા હૈ તો તુઝે ઝિલ્લત ઔર મિસ્કીની ઈજ્તિયાર કરની ચાહિયે.

(فیض القدير، تحت الحديث: ٤٦٨٨، ج ٤، ص ١٣٧)

और मैं ने उस्ताद अबुल हसन से सुना, वोह उस्ताद अबुल
 ईज़ल رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ से बयान करते थे के आप ने इरमाया में अखी
 तरह जानता हूं के मैं जो भी ईबादत करता हूं वोह अद्लाह عَزَّوَجَلَّ के
 दरबार में ना काबिले कबूल है. आप से इसी मुआ-मले में गुफ्त-गू की
 गઈ तो आप ने जवाब दिया किसी काम के मकबूल होने के लिये जिन
 चीजों की जरूरत होती है उन को मैं जानता हूं और मुझे येह भी मा'लूम
 है के मैं उन को पूरा नहीं कर रहा हूं, तो मैं जानता हूं के मेरे अमल ना
 काबिले कबूल हैं. अर्ज किया गया फिर आप अमल क्यूं करते हैं, इरमाया
 इस उम्मीद पर, के अद्लाह عَزَّوَجَلَّ किसी दिन मुझ को दुरुस्त कर दे तो
 नफ्स को अच्छे काम करने की आदत तो होगी और इब्तिदा से उसे
 आदत डालने की जरूरत न होगी. येह डाल उन बड़े बड़े लोगों का है जो
 साहिबे मुजा-हदा, मुश्किलात को उबूर करने वाले और साबित कदम
 रहने वाले थे. तेरी हालत ऐसी है जैसा के किसी शाईर ने कहा है :

فَاطْلُبْ لِنَفْسِكَ صُحْبَةً مَعَ غَيْرِهِمْ وَقَعَ الْإِيَّاسُ وَخَابَتِ الْأَمَالُ
 هَبْهَاتٍ تُذَرِّكُ بِالتَّوَانِي سَادَةً كَدُّوا النُّفُوسَ وَ سَاعِدِ الْإِقْبَالَ

પસ અપને નફસ કે લિયે ગૈર લોગોં કી સોહબત તલાશ કરો ક્યૂંકે
 માયૂસી તારી હો ગઈ હૈ ઔર ઉમ્મીદેં ખત્મ હો ચુકી હૈં. અફસોસ, કે સુસ્તી કે
 બદલે સરદારી કી ખ્વાહિશ કરતા હૈ નફસોં સે કોશિશ કરાઓ ઔર અદલાહ
 عَزَّوَجَلَّ કી તરફ મુ-તવજજેહ કરને મેં મદદ કરો.

ફિર મુઝે ખયાલ હુવા કે મેં યહાં વોહ હદીસ બયાન કર દૂં જો
 સાદિકુલ મસ્દૂક صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ સે મન્કૂલ હૈ ઔર હમ ને ઈસ કો
 કઈ કિતાબોં મેં ઝિક્ર કિયા હૈ. ઈબ્ને મુબારક رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ ખાલિદ
 બિન મા'દાન رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ સે રિવાયત કરતે હૈં કે ઉન્હોં ને હઝરતે
 મુઆઝ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ સે અર્જ કિયા કે મુઝે કોઈ એસી હદીસ સુનાએં જો

આપ ને રસૂલુલ્લાહ ﷺ સે ખુદ સુની હો ઔર ઉસ કો યાદ કિયા હો ઔર ઉસ કી શિદત ઔર બારીકી કી વજહ સે આપ ઉસ કા તઝકિરા હર રોઝ કરતે હોં તો આપ ને ફરમાયા હાં બયાન કરતા હૂં. ફિર આપ બડી દેર તક રોતે રહે ફિર કહને લગે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ઔર ઉન કી મુલાકાત કા શૌક હદ સે બઢ ગયા હૈ ફિર ફરમાયા : એક દફ્આ મેં રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે પાસ થા આપ સુવારી પર બેઠે ઔર મુઝે ભી અપને પીછે બિઠા લિયા. ફિર હમ ચલે આપ ને અપની નિગાહ આસ્માન કી તરફ ઉઠાઈ ફિર ફરમાયા : તમામ તા'રીફ ઉસ અલ્લાહ ﷻ કે લિયે હૈ જો અપની મખ્લૂક મેં જો ચાહતા હૈ ફૈસલા ફરમાતા હૈ. ઐ મુઆઝ (رضي الله تعالى عنه) ! મેં ને અઝાં કિયા : લબ્બૈક યા સચ્ચિદલ મુર-સલીન ﷺ ! આપ ﷺ ને ફરમાયા : મેં તુઝ સે ઐસી બાત બયાન કર રહા હૂં કે અગર તૂ ને ઇસ કો યાદ રખા તો તુઝે નફઅ દેગી ઔર અગર તૂને ઇસ કો ઝાએઅ કર દિયા તો અલ્લાહ ﷻ કે નઝદીક તેરી હુજજત ખત્મ હો જાએગી. ઐ મુઆઝ (رضي الله تعالى عنه) ! અલ્લાહ તબા-ર-ક વ તઆલા ને ઝમીન ઔર આસ્માન કી પૈદાઈશ સે પહલે સાત ફિરિશ્તોં કો આસ્માનોં કે ખાઝિન ઔર દરબાન કી હૈસિયત સે પૈદા કિયા ઔર હર એક આસ્માન કે દરવાઝે પર એક ફિરિશ્તે કો બ હૈસિયતે દરબાન ખડા કર દિયા. ફિર કિરામન કાતિબીન બન્દે કે આ'માલ લે કર ચઢતે હૈં ઉન મેં રોશની ઔર ચમક હોતી હૈ જૈસે સૂરજ કી રોશની, યહાં તક કે વોહ પહલે આસ્માન પર ચલે જાતે હૈં ઔર કિરામન કાતિબીન ઉસ કે અમલ કો બહુત ઝિયાદા સમઝતે હૈં ઔર ઉસ કો ખાલિસ જાનતે હૈં, ફિર જબ વોહ દરવાઝે પર પહોંચતે હૈં તો દરબાન ફિરિશ્તા ઉન સે કહતા હૈ : ઇસ અમલ કો અમલ કરને વાલે કે મુંહ પર દે મારો ! મેં ગીબત કા ફિરિશ્તા હૂં, અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે હુકમ દિયા હૈ કે લોગોં કી ગીબત કરને વાલે કે કિસી અમલ કો અપને ગૈર કી તરફ ન

જાને દૂં. ફિર દૂસરે દિન ફિરિશ્તે ઊપર જાતે હેં, ઉન કે પાસ બહુત અચ્છે અમલ હોતે હેં, વોહ અમલ નૂર સે રોશન હોતે હેં કિરામન કાતિબીન ઉન કો બહુત ઝિયાદા ઓર પાકીઝા ખયાલ કરતે હેં યહાં તક કે જબ વોહ દૂસરે આસ્માન પર જાતે હેં તો ફિરિશ્તા કહતા હૈ : ઠહર જાઓ ઓર ઇસ અમલ કો અમલ કરને વાલે કે મુંહ પર દે મારો ક્યૂંકે ઉસ કી નિય્યત ઇસ અમલ સે દુન્યા કમાને કી થી મુઝે મેરે અલ્લાહ ﷻ ને હુકમ દે રખા હૈ કે મેં કિસી ઐસે આદમી કા અમલ ઊપર ન જાને દૂં જો મુઝે છોડ કર ગૈર કી તરફ મુ-તવજજેહ હોતા હૈ. ફિર ફિરિશ્તે શામ તક ઉસ પર લા'નત કરતે રહતે હેં, ફિર ફિરિશ્તે બન્દે કા અમલ લે કર ઊપર જાતે હેં ઓર ઉન સે બડા ખુશ હોતે હેં ઉન મેં સ-દકા રોઝા ઓર બહુત સી નેકિયાં હોતી હેં ફિરિશ્તે ઉન કો બહુત ઝિયાદા સમઝતે હેં ઓર જાનતે હેં, ફિર જબ વોહ તીસરે આસ્માન તક પહોંચતે હેં તો દરબાન ફિરિશ્તા કહતા હૈ કે ઠહર જાઓ ઓર ઇસ અમલ કો અમલ કરને વાલે કે મુંહ પર દે મારો મેં તકબ્બુર વાલોં કા ફિરિશ્તા હૂં, મેરે અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે હુકમ દે રખા હૈ કે મેં કિસી ઐસે આદમી કા અમલ ઊપર ન જાને દૂં જો મુઝે છોડ કર ગૈર કી તરફ મુ-તવજજેહ હો, યેહ આદમી લોગોં પર ઉન કી મજાલિસ મેં અપની બડાઈ બયાન કિયા કરતા થા ઓર ફિરિશ્તે બન્દે કા અમલ લે કર ઊપર જાતે હેં ઓર વોહ અમલ ઇસ તરહ ચમકતે હેં જૈસે સિતારે યા કોઈ રોશન સિતારા. ઉન આ'માલ મેં સે તસ્બીહ કી આવાઝ આતી હૈ. ઉન મેં રોઝા, હજ, નમાઝ ઓર ઉમ્રહ હોતા હૈ ફિર જબ વોહ ચૌથે આસ્માન પર જાતે હેં તો વહાં કા દરબાન ફિરિશ્તા ઉન સે કહતા હૈ ઠહર જાઓ, ઓર ઇસ અમલ કો અમલ કરને વાલે કે મુંહ પર દે મારો, મેં ઉજબ વાલોં કા ફિરિશ્તા હૂં મુઝે મેરે અલ્લાહ ﷻ ને હુકમ દે રખા હૈ, કે મેં ઐસે આદમી કા અમલ ઊપર ન જાને દૂં જો મુઝે છોડ કર ગૈર કી તરફ મુ-તવજજેહ હોતા હૈ. યેહ આદમી જબ કોઈ અમલ કરતા તો ઉસ પર મગડર હો જાતા. ફિરિશ્તે બન્દે કા અમલ લે કર ઊપર જાતે હેં વોહ અમલ ઇસ તરહ

આરાસ્તા હોતે હૈં જૈસે દુલ્હન સુસરાલ જાને કે વક્ત. જબ વોહ ઇન કો લે કર પાંચવેં આસ્માન તક પહોંચતે હૈં ઉન મેં જિહાદ, હજ, ઉમ્મહ વગૈરા અચ્છે આ'માલ હોતે હૈં ઉન કી ચમક સૂરજ જૈસી હોતી હૈ, તો ફિરિશ્તા કહતા હૈ મેં હસદ કરને વાલોં કા ફિરિશ્તા હૂં, યેહ આદમી લોગોં પર ઉન ચીજોં મેં હસદ કરતા થા જો ઉન કો અલ્લાહ ﷻ ને અપને ફઝ્લ સે દી હૈં યેહ આદમી ખુદા તઆલા કી પસન્દીદા તક્સીમ પર નારાઝ હૈ, મેરે અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે હુકમ દે રખા હૈ કે મેં ઇસ કે અમલ ઊપર ન જાને દૂં કે વોહ મુઝે છોડ કર દૂસરોં કી તરફ મુ-તવજ્જેહ હૈ ઔર ફિરિશ્તે બન્દે કા અમલ લે કર ઊપર જાતે હૈં ઉન મેં અચ્છે વુઝૂ, બહુત સી નમાઝોં, રોઝે, હજ ઔર ઉમ્મહ હોતા હૈ. વોહ છટે આસ્માન તક પહોંચ જાતે હૈં તો દરવાઝે પર મુકર્રરા નિગહબાન કહતા હૈ મેં રહમત કા ફિરિશ્તા હૂં ઇન આ'માલ કો અમલ કરને વાલે કે મુંહ પર દે મારો, યેહ આદમી કભી કિસી ઇન્સાન પર રહમ નહીં કરતા થા ઔર કિસી બન્દે કો મુસીબત પહોંચતી તો ખુશ હોતા, મેરે અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે હુકમ દે રખા હૈ કે મેં ઇસ કે આ'માલ કો ઊપર ન જાને દૂં યેહ મુઝે છોડ કર ગૈરોં કી તરફ મુ-તવજ્જેહ હૈ. ફિર ફિરિશ્તે બન્દે કા અમલ લે કર ચઢતે હૈં, ઉસ મેં બહુત સા સ-દકા, નમાઝ, રોઝા, જિહાદ ઔર પરહેઝ ગારી હોતી હૈ, ઉન કી આવાઝ ઐસી હોતી હૈ જૈસે કડક કી આવાઝ ઔર ચમક જૈસે બિજલી કી ચમક. ફિર જબ વોહ સાતવેં આસ્માન પર પહોંચતે હૈં, તો ફિરિશ્તા જો ઉસ આસ્માન પર મુઅક્કલ હોતા હૈ કહતા હૈ મેં ઝિક્ર કા ફિરિશ્તા હૂં. ઇસ અમલ વાલે ને અપને અમલ મેં મજલિસ મેં તઝકિરા ઔર દોસ્તોં ઔર બુલન્દી ઔર બડે લોગોં કે નઝદીક જાહ પસન્દી કી નિચ્ચત કી થી, મેરે અલ્લાહ ﷻ ને મુઝે હુકમ દે રખા હૈ કે મેં ઇસ કે અમલ કો ઊપર ન જાને દૂં કે યેહ મુઝે છોડ કર દૂસરોં કી તરફ મુ-તવજ્જેહ હોતા હૈ ઔર હર વોહ અમલ જો અલ્લાહ ﷻ કે લિયે ખાલિસ ન હો વોહ રિયા હૈ ઔર રિયાકાર કા અમલ અલ્લાહ ﷻ કબૂલ નહીં ફરમાતા.

और फिरिश्ते बन्दे के आ'माल नमाज़, ज़कात, रोज़ा, उज, उम्रह अख़्ग
 ખુલ્ક, ખામોશી और जिके धलाही ले कर ठिपर जाते हैं सातों आस्मानों के
 फिरिश्ते उन की ता'ज़ीम के लिये साथ हो जाते हैं यहां तक के अल्लाह ﷻ की
 बारगाह के सामने से तमाम पर्दे उट जाते हैं. फिर वोह अल्लाह ﷻ के
 सामने ખડે हो कर उस के लिये शहादत देते हैं के इस का अमल नेक ખालिस
 अल्लाह ﷻ के लिये है. तो अल्लाह ﷻ ફરमाता है तुम मेरे बन्दे के आ'माल
 पर निगरान हो और मैं उस की ज़ान से ज़ियादा उस के करीब हूं, इस अमल
 से उस का धरादा मेरी रिज़ा नहीं बढे मेरे सिवा औरों को ખુश करना मकसूद
 था. मैं उस की निख्यत को ખૂબ जानता हूं, उस पर मेरी ला'नत, उस ने बन्दों
 को ભી ધોકા દિયા और તુમ કો ભી, લેકિન મુઝે ધોકા નહીં દે સકતા, મેં ગૈબોં કા
 જાનને વાલા હું, દિલોં કે ખયાલાત સે વાકિફ હું, મુઝ પર કોઈ પોશીદા ચીઝ
 છુપી નહીં રહ સકતી और કોઈ છુપી ચીઝ મુઝ સે ઓઝલ નહીં હૈ, તમામ
 મૌજૂદાત વ તમામ મા'દૂમાત (જો અભી તક વુજૂદ મેં નહીં આઈ) और જો કુછ
 હો ચુકા और જો આયિન્દા હોગા સબ કા મુઝે ઇલ્મ હૈ, પોશીદા બાતોં और દિલ
 કે ઇરાદોં સે અચ્છી તરહ બા ખબર હું તો મેરા બન્દા અપને અમલ કે સાથ મુઝે
 કિસ તરહ ધોકા દે સકતા હૈ. ધોકા તો મખ્લૂક ખાતી હૈ જિન કો ઇલ્મ નહીં હોતા
 और મેં તો ગૈબોં કા જાનને વાલા હું. उस પર मेरी ला'नत है और सातों
 फिरिश्ते और तीन હઝાર उन કે મુત્તબિઈન ફિરિશ્તે સબ કહતે હે : એ હમારે
 રબ ! इस पर तेरी ला'नत है और हमारी ભી લા'નત. फिर आस्मानों वाले
 કહતે હે : उस पर अल्लाह ﷻ की ला'नत और ला'नत करने वालों की
 ला'नत. फिर मुआज़ ﷺ રોને લગે और બડા સખ્ત રોએ और
 કહા : એ અલ્લાહ ﷻ કે રસૂલ (ﷺ) ! આપ ને જો
 ઝિક ફરમાયા હૈ ઇસ સે નજાત કી ક્યા સૂરત હૈ ? તો ફરમાયા : એ મુઆઝ !
 (ﷺ) અપને નખી (ﷺ) કી યકીન મેં ઇક્તિદા કર. મેં

ને કહા : આપ તો અલ્લાહ ﷺ કે રસૂલ હૈં (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم) और मैं मुआज़ बिन जबल हूं, मुझे नज़ात और ज़लासी किस तरह नसीब हो सकती है ? आप ने फ़रमाया : ओ मुआज़ ! (رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ) अगर तेरे अमल में कोताही हो तो अपनी ज़बान को रोक लोगों की बुराईयां बयान करने से, पुसूसियत के साथ अपने कुरआन पढ़ने वाले भाईयों से और तुम्हारे वोह उयूब जिन को तुम जानते हो वोह तुम्हें लोगों की गीबत और बुराई से रोकें और अपने भाईयों को ज़लीलो रुस्वा कर के अपने नफ़्स को पाक न बना और अपने भाईयों को गिरा कर अपने आप को बुलन्द करने की कोशिश न कर और अपने अमल में रियाकारी न कर, के तू लोगों में पहचाना जाये और इस तरह दुन्या में मशगूल न हो जा, के तुझे आभिरत का मुआ-मला भूल जाये और जब तेरे पास कोई और आदमी बैठा हो तो किसी दूसरे से छुप कर मशवरा न कर और लोगों में बडाई छापिल करने की कोशिश न कर, के दुन्या और आभिरत की भलाईयां तुज से मुंह मोड लेंगी और अपनी मजलिस में इस तरह झोझ गोई न कर, के लोग तेरी बढ अज़्लाकी की वजह से तुज से गुरेज़ करने लगे और लोगों पर अहसान न जता और लोगों की ईज़ाज़त का पर्दा अपनी ज़बान से याक न कर, के तुझे जहन्नम के कुत्ते फाड डालेंगे और येही है अल्लाह ﷺ का कौल :

“وَالشَّيْطَانُ نَسْفًا” (پ ۳۰، النازعات: ۲) अल्लाह ﷺ फ़रमाता है : जहन्नम के कुत्ते डकियों से गोश्त को अलग कर देंगे. मैं ने अर्ज़ किया : ओ अल्लाह ﷺ के रसूल ﷺ ! ईन जसाईल पर कौन कारबन्द रह सकता है ? आप ने फ़रमाया : ओ मुआज़ ! (رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ) जो मैं ने तुज से बयान किया है वोह उसी आदमी पर आसान है जिस पर अल्लाह ﷺ आसान करे. तुझे ईन तमाम बातों से येह चीज़ किफ़ायत करती है के तू लोगों के लिये

વોહી કુછ પસન્દ કરે જો તૂ અપને નફ્સ કે લિયે પસન્દ કરતા હૈ ઓર લોગોં કે લિયે વોહી કુછ ના પસન્દ કરે જો અપને નફ્સ કે લિયે ના પસન્દ કરતા હૈ, અગર તૂ ઐસા કરેગા તો સલામત રહેગા ઓર નજાત પા જાએગા. ખાલિદ رضي الله تعالى عنه ને કહા કે હઝરતે મુઆઝ رضي الله تعالى عنه કુરઆને પાક કી તિલાવત ભી ઇસ કસરત સે નહીં કરતે થે જિતના કે ઇસ હદીસ કો બયાન કરતે ઓર અપની મજલિસ મેં ઇસ કા તઝકિરા કરતે.

(الترغيب والترهيب، المقدمة، الترهيب من الرياء.... الخ، الحديث: ٥٩، ج ١، ص ٤٨ بتغيير)

ઔર ઐ આદમી ! જબ તૂ ને યેહ અઝીમ હદીસ ઔર બહુત બડી ખબર સુન લી હૈ જિસ કા અન્જામ બડા દર્દનાક હૈ જિસ કે અસર સે દિલ ઉડને લગતે હૈં ઔર અકલેં પરેશાન હો જાતી હૈં ઔર જિસ કો સીને ઉઠાને સે તંગ હૈં. જિસ કી હૈબત સે નફ્સ ઘબરાતે હૈં તો અપને મૌલા કી રહમત કા દામન થામ લે ઔર આજિઝી વ તઝરોઅ ઔર દિન રાત કે રોને સે ઉસ કે દરવાઝે કો લાઝિમ પકડ જૈસા કે દૂસરે આજિઝી કરને વાલે ઔર તઝરોઅ કરને વાલે કરતે હૈં, ઇસ મુઆ-મલે મેં નજાત સિર્ફ ઉસ કી રહમત સે હૈ ઔર ઇસ સમુન્દર સે સલામતી કે સાથ બચ નિકલના સિર્ફ ઉસ કી તવજજોહ ઔર તૌફીક ઔર ઇનાયત સે હૈ. ગાફિલોં કી નીંદ સે બેદાર હો ઔર ઇસ કામ કો ઇસ કા હક દે ઔર ઇસ ખૌફનાક ઘાટી મેં અપને નફ્સ સે જિહાદ કર તાકે તૂ હલાક હોને વાલોં કે સાથ હલાક ન હો જાએ ઔર હર હાલત મેં અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ હી સે મદદ કી ઇત્તિજા હૈ વોહ બેહતરીન મદદગાર હૈ, ઔર વોહ સબ રહ્મ કરને વાલોં સે ઝિયાદા રહ્મ કરને વાલા હૈ ઔર ગુનાહ સે બચને ઔર નેકી કરને કી તાકત ભી અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ બુલન્દો બરતર ઔર અઝીમ કી તૌફીક સે હૈ.

ફરલ

કિસ્સએ મુખ્તસર જબ તૂ ને અચ્છી તરહ દેખ લિયા ઔર અલ્લાહ
 ﷻ કી ઇબાદત કી કદ્રો મન્જિલત કો મુલા-હઝા કર લિયા ઔર મખ્લૂક
 કી કમઝોરી વ જહાલત કો દેખ લિયા તો અપને દિલ કે સાથ મખ્લૂક કી
 તરફ તવજ્જોહ મત કર ઔર ઇન કી મદ્દહો સના ઔર ઇન કી તા'ઝીમ
 સે બે નિયાઝ હો જા, કે ઉસ મેં કોઈ ફાએદા નહીં હૈ, તૂ ઇન કી રિઝા કા
 ઇરાદા કર કે અપની ઇબાદત કો મરદૂદ ન કર ઔર જબ તૂને દુન્યા કી
 ઝિલ્લત વ હકારત ઔર જલ્દ ખત્મ હો જાને કો જાન લિયા હૈ, તો
 અલ્લાહ ﷻ કી ઇબાદત સે ઉસ કી તરફ તવજ્જોહ ન કર ઔર અપને
 નફ્સ સે કહ : ઐ નફ્સ ! રબ્બુલ આ-લમીન કી તા'રીફ ઔર ઉસ કી
 બારગાહ સે મિલને વાલા એ'ઝાઝ, આજિઝ ઔર જાહિલ મખ્લૂક કી સના
 સે બેહતર હૈ જો હકીકત મેં તેરે અમલ કી કદ્ર કો ઔર તેરી મેહનત કો
 જાનતે હી નહીં ઔર તેરે હક કો તેરે આ'માલ મેં ઔર તેરી તકલીફાત મેં
 નહીં પહચાન સકતે, બલ્કે બસા અવકાત તુઝ પર કિસી એસે આદમી કો
 ફઝીલત દેંગે જો કે તુઝ સે હઝારહા દ-રજે કમતર હોગા ઔર સબ સે
 ઝિયાદા હાજત કે અવકાત મેં તુઝ કો ઝાએઅ કર દેંગે ઔર ભૂલ જાએંગે
 ઔર અગર વોહ એસા ન ભી કરે તો ઉન કે હાથ મેં આખિર હૈ ભી ક્યા
 ઔર ઉન કી તાક્ત કહાં તક પહોંચ સકતી હૈ ? ફિર વોહ ભી અલ્લાહ ﷻ
 હી કે કબ્જે મેં હેં. તો ફિર વોહ ઉન કો જિસ તરહ ચાહેગા ઔર જિધર
 ચાહેગા ફેર દેગા તો ઐ નફ્સ અકલ સે કામ લે ઔર અપની કીમતી
 ઇબાદત કો ઉન કી વજહ સે ઝાએઅ ન કર ઔર નહીં ફૈત હોગી તુઝ સે
 ઉસ ઝાત કી સના જિસ કી સના તમામ તર ફખ્ર ઔર અતા હૈ, ઔર જિસ
 કી અતા તમામ તર ઝખીરા હૈ. ઔર કહને વાલે ને કિતના સચ કહા હૈ :

سَهْرُ الْعُيُونِ لِعَيْرٍ وَجْهَكَ بَاطِلٌ   وَبُكَاءُ هُنَّ لِغَيْرِ عَفْوِكَ ضَائِعٌ

તેરી ઝાત કે ઇલાવા કે લિયે રાતોં કો જાગના બાતિલ હૈ ઓર મઝિરત કી તલબ કે ઇલાવા કે લિયે આંસૂ બહાના ફુઝૂલ હૈ.

ઔર કહો : ઐ નફ્સ ! કયા હમેશા કી જન્મત બેહતર હૈ યા દુન્યા ઔર ઇસ કા નાકારા ઔર ફાની હરામ સે આલૂદા સામાન, હાલાંકે તુઝે તાકત હૈ કે તુઝે તેરી ઇસ ઇબાદત સે હમેશા કી ને'મતોં હાસિલ હોં, પસ તૂ કમ હિમ્મત ઔર કમઝોર ઇરાદે વાલા ન બન. કયા તૂ ગૌર નહીં કરતા કે કબૂતર જબ ફઝા મેં બુલન્દ ઉડને વાલા હો તો ઇસ કી કીમત કિસ તરહ બઢ જાતી હૈ ઔર ઇસ કી કદ્ર કિતની ઝિયાદા હો જાતી હૈ. સો તૂ અપની તમામ હિમ્મત કો આસ્માન કી તરફ બુલન્દ કર ઔર અપને દિલ કો અકેલે અલ્લાહ ﷻ કે લિયે ખાલી કર દે જિસ કે ઇખ્તિયાર મેં તમામ ઉમૂર હેં ઔર નાકારા ચીઝોં કી વજહ સે અપની કમાઈ હુઈ ઇબાદત કો ઝાએઝ ન કર ઔર જબ તૂ અચ્છી તરહ ગૌર કરેગા તો અલ્લાહ ﷻ કી ને'મતોં ઔર બડે બડે એહસાનાત કો ઇસ ઇબાદત મેં અપને ઊપર મુલા-હઝા ફરમાએગા કે ઉસી ને તુઝ કો ઇસ કી તૌફીક બખ્શી ઔર ઇસ ને ઇસ કા સામાન ફરાહમ કિયા ઔર ઉસી ને તમામ રુકાવટોં કો તુઝ સે દૂર ફરમાયા યહાં તક કે તૂ ઇસ ઇબાદત કે લિયે ફારિગ હુવા. ફિર ઇસ ને તુઝ કો તૌફીક વ તાઈદ સે ખાસ કિયા ઔર ઇસ કો તુઝ પર આસાન બનાયા ઔર તેરે દિલ મેં ઇસ કી ચાહત વ મહબ્બત પૈદા કર દી યહાં તક કે તૂને ઇસ પર અમલ કિયા.

ફિર ઉસી ને અપની અ-ઝમત ઔર જલાલ ઔર તેરી ઇબાદત ઔર તુઝ સે બે નિયાઝી ઔર અપની તુઝ પર બે અન્દાઝા ને'મતોં કે બા વુજૂદ તેરે લિયે ઇસ મા'મૂલી અમલ પર સનાએ જમીલ ઔર સવાબે જલીલ કા અજ તય્યાર કર રખા હૈ, જિસ કા તૂ કિસી સૂરત મેં મુસ્તહિક

નહીં હૈ, ફિર વોહ ઇસ પર તેરા એ'ઝાઝ ફરમાતા હૈ ઓર ઇસ મા'મૂલી કામ પર તેરી તા'રીફ કરતા હૈ ઓર ઇસી કી વજહ સે તુઝ સે મહબ્બત રખતા હૈ. યેહ સબ કુછ ઉસ કે ફઝલે અઝીમ કી વજહ સે હૈ ન કિસી ઓર વજહ સે વરના તેરા કૌન સા હક હૈ ઓર તેરે ઇસ એબદાર ઓર હકીર અમલ કી કૌન સી કદ્ર હૈ, સો એ નફસ ! અપને રબ્બે કરીમ ﷻ કે એહસાન કો યાદ કર, કે ઉસ ને તુઝ પર ઇસ ઇબાદત કે બજા લાને મેં કિતના એહસાન કિયા ઓર ઉસ સે શર્મ કર, કે તૂ અપને અમલ કી તરફ તવજ્જોહ કરે બલ્કે અલ્લાહ ﷻ હી કા હમ પર હર હાલ મેં ફઝલ ઓર એહસાન હૈ ઓર ઇસ ઇબાદત કે હાસિલ હો જાને કે બા'દ તેરા શગલ અલ્લાહ ﷻ કી બારગાહ મેં તઝરોંઅ ઓર આજિઝી કે સિવા ઓર કુછ નહીં હોના ચાહિયે કે વોહ ઉસે અપની રહમત સે કબૂલ ફરમા લે. કયા તૂને અલ્લાહ ﷻ કે ખલીલ ઇબ્રાહીમ ﷺ કી બાત નહીં સુની કે જબ વોહ ખુદા તઆલા કે ઘર કી તા'મીર કી ખિદમત સે ફારિગ હુએ તો કિસ તરહ અલ્લાહ ﷻ કી જનાબ મેં ગિડગિડાએ કે વોહ ઉસ કો કબૂલ ફરમા કર ઉન પર એહસાન કરે ઉન્હોં ને કહા :

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
(پ ۱، البقرة: ۱۲۷)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : એ રબ હમારે હમ સે કબૂલ ફરમા બેશક તૂ હી હૈ સુનતા જાનતા.

ઓર જબ અપની દુઆ સે ફારિગ હુએ તો ફરમાયા :

رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ
(پ ۳، ابراهيم: ۴۰)

તર-જ-મએ કન્ઝુલ ઇમાન : એ હમારે રબ ઓર મેરી દુઆ સુન લે.

ફિર અગર ઉસ ને ઈસ નાકિસ ઈબાદત કો કબૂલ ફરમા કર તુઝ પર એહસાન કિયા તો ઉસ ને અપની ને'મત કો મુકમ્મલ કર દિયા ઔર એહસાને અઝીમ ફરમાયા. તો યેહ કેસી સઆદત, દૌલત, ઇઝ્ઝત ઔર રિફઅત વ બુલન્દી કા મકામ હૈ ઉસ વક્ત યેહ ખિલ્અત વ ને'મત ઔર ઝખીરા વ કરામત તુઝ પર કિતની ઝૈબ દેગી ઔર અગર દૂસરી કેફિયત હુઈ તો ઈસ ખસારે ઔર નુક્સાન ઔર મહરૂમી પર નિહાયત અફસોસ, પસ તૂ ઉઠ ઔર ઈસ ઈન્આમ વાલે રાસ્તે પર ચલ, જબ તૂ ઈસ અમલ પર હમેશગી કરેગા ઔર અપની ઈબાદત સે ફારિગ હોને પર અપને દિલ મેં ઈસ કી તકરાર કરેગા ઔર અલ્લાહ ૐ સે મદદ ચાહેગા તો વોહ તુઝે મખ્લૂક ઔર નફસ કે ઇત્તિફાત સે બચા લેગા ઔર ઉજબ ઔર રિયાકારી કી આફત સે મહફૂઝ રહેગા ઔર તુઝે ઈખ્લાસ વાલી ઈબાદત કી તૌફીક દેગા ઔર ફિર તમામ હાલાત મેં તુઝ પર અલ્લાહ ૐ કા એહસાન હોગા. તુઝે ઝાહિરી ઇતાઅત હાસિલ હોગી જો ઉમ્મીદ કે કાબિલ હો ઔર ઐસી નેકિયાં મુયસ્સર આએંગી જિન મેં કોઈ કદૂરત ન હો ઔર ઐસી મકબૂલ ઈબાદતેં હાસિલ હોંગી જિન મેં કોઈ નક્સ ન હો ઔર ઐસી ઈબાદત અગર બિલફર્ઝ ઝિન્દગી મેં એક હી દફ્આ મુયસ્સર હો જાએ ઔર ફિર કભી મુયસ્સર ન હો તો વોહ ભી હકીકત મેં બહુત હૈ ઔર મુઝે અપની ઉમ્મ કી કસમ અગર્યે ઈસ કી તા'દાદ કમ હો લેકિન ઈસ કે મા'ના બહુત હેં ઈસ કી કદ્ર બડી હૈ, ઈસ કા નફઅ કસીર હૈ. ઈસ કા અન્જામ અચ્છા હૈ ઔર ઈસ તરહ કી તૌફીક મિલના બહુત અઝીઝ હૈ ઔર બન્દે પર ખુદા તઆલા કા બહુત બડા એહસાન હૈ. ફિર ઉસ તોહફે સે કૌન સા તોહફા બડા હો સકતા હૈ કે જિસ કો અલ્લાહુ રબ્બુલ આ-લમીન કબૂલ કર લે ઔર ઉસ કી કોશિશ સે

અચ્છી ઓર કૌન સી કોશિશ હો સકતી હૈ જિસ કા એ'ઝાઝ બે કરારોં કી દુઆએં સુનને વાલા ફરમાએ ઓર ઉસ પર તા'રીફ કરે ઓર કૌન સી કમાઈ ઉસ કમાઈ સે ઝિયાદા મુઅઝ્ઝઝ હૈ જિસ કો રબ્બુલ આ-લમીન પસન્દ ફરમાએ ઓર ઉસ પર ખુશ હો, પસ એ મિસ્કીન ! ગૌર કર ઓર હોશિયાર હો જા, કે તૂ ખસારા પાને વાલોં સે ન હો જાએ ઓર જબ મુઆ-મલા ઇસ હદ તક પહોંચ જાએગા તો તૂ અલ્લાહ ﷻ કે મુખ્લિસ ડરને વાલે ફિક કરને વાલે અલ્લાહ ﷻ કે એહસાનાત પર રાઝી હોને વાલે લોગોં મેં સે હો જાએગા ઓર તૂ ઉસ ખૌફનાક ઘાટી કો અપને પીછે છોડ જાએગા ઉસ કી આફતોં સે સલામત રહેગા ઓર ઉસ કી ભલાઈયાં ઓર ફલ અપને સાથ લે જાએગા ઉસ કી સઆદતોં ઓર કરામતોં પર હમેશા કે લિયે ફાઈઝ હો જાએગા ઓર અલ્લાહ ﷻ હી અપને ફઝલો કરમ સે તૌફીક અતા ફરમાને મેં ઓર ગુનાહોં સે બચાને મેં બેહતરીન વાલી વ મદદગાર હૈ, ગુનાહોં સે બચને કી તાકત ઓર નેકી કરને કી તૌફીક અલ્લાહ ﷻ હી કી તરફ સે હૈ.

જિન કી નમાઝોં કઝા હૈ.....!

જિસ ચીઝ કા બન્દોં કો હુકમ હૈ ઉસે વક્ત મેં બજા લાને કો અદા કહતે હૈં (درمختار معہ ردالمحتار، ج ۲، ص ۶۲۷) और वक्त ખત્મ હોને કે બા'દ અમલ મેં લાના કઝા હૈ. (درمختار معہ ردالمحتار، ج ۲، ص ۶۳۲)

બિલા ઉઝરે શર-ઈ નમાઝ કઝા કર દેના સખ્ત ગુનાહ હૈ, ઈસ પર ફઝ હૈ કે ઈસ કી કઝા પઢે ઔર સચ્ચે દિલ સે તૌબા ભી કરે, તૌબા યા હજજે મકબૂલ સે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** તાખીર કા ગુનાહ મુઆફ હો જાએગા. (درمختار معہ ردالمحتار، ج ۲، ص ۶۲۶)

જિસ કે ઝિમ્મે કઝા નમાઝોં હોં ઉન કા જલ્દ સે જલ્દ પઢના વાજિબ હૈ, મગર બાલ બચ્ચોં કી પરવરિશ ઔર અપની ઝરૂરિયાત કી ફરાહમી કે સબબ તાખીર જાઈઝ હૈ, લિહાઝા કારોબાર ભી કરતા રહે ઔર ફુરસત કા જો વક્ત મિલે ઉસ મેં કઝા પઢતા રહે યહાં તક કે પૂરી હો જાઓં. (درمختار معہ ردالمحتار، ج ۲، ص ۶۴۶)

કઝા નમાઝોં અદા કરને વાલા જબ સે બાલિગ હુવા ઉસ વક્ત સે નમાઝોં કા હિસાબ લગાએ ઔર તારીખે બુલૂગ મા'લૂમ ન હો તો એહતિયાત ઈસી મેં હૈ કે ઔરત “9” સાલ કી ઉમ્મર સે ઔર મર્દ “12” સાલ કી ઉમ્મર સે નમાઝોં કા હિસાબ લગાએ.

(માખૂઝ અઝ ફતાવા ર-ઝવિયા, જિ. 8, સ. 154)

કઝા હર રોઝ કી “20” રકઅતેં હોતી હૈં, દો ફઝ ફજ કે, ચાર ઝોહર, ચાર અસ્ર, તીન મગરિબ, ઈશા કે ચાર ફઝ ઔર તીન વિત્ર.

કઝા નમાઝોં પઢને કા આસાન તરીકા

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! જિન કે ઝિમ્મે કઝા નમાઝોં હૈં ઉન કા સુન્નતે ગૈર મુઅક્કદા ઔર નફલ નમાઝ કી જગહ કઝાએ ઉમ્મી અદા કરના અફઝલ હૈ. શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત, બાનિયે દા'વતે ઇસ્લામી હઝરતે અલ્લામા મૌલાના અબૂ બિલાલ મુહમ્મદ ઇલ્યાસ કાદિરી ર-ઝવી رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ નમાઝ કે અહકામ, સ. 342 પર નક્લ ફરમાતે હૈ :

નવાફિલ કી જગહ કઝાએ ઉમ્મી પઢિયે

કઝા નમાઝોં નવાફિલ સે અહમ હૈં યા'ની જિસ વક્ત નફલ પઢતા હૈં ઉન્હેં છોડ કર ઉન કે બદલે કઝાએ પઢે કે બરિયુઝ્ઝિમ્મા હો જાએ. અલબત્તા તરાવીહ ઔર બારહ રક્અતેં સુન્નતે મુઅક્કદા કી ન છોડે. (رد المحتار، ج 1، ص 53) લિહાઝા નીચે દિયે ગએ તરીકે કે મુતાબિક મા'મૂલ બના લિયા જાએ તો આસાની સે રોઝાના પાંચ ફર્જ નમાઝોં કે સાથ પાંચ કઝા નમાઝોં ભી અદા હો જાએગી.

ફજ કી કઝા, ઝોહર કે આખિરી દો નફલ કી જગહ પઢ લે. ઝોહર કી કઝા, મગરિબ કે બા'દ પઢે જાને વાલે અવ્વાબીન કે છ⁶ રક્અત નફલ કી જગહ પઢ લે. ઇસી તરહ અસ્ર કી કઝા, અસ્ર કી સુન્નતેં કબ્લિયા કી જગહ પઢ લે, મગરિબ કી કઝા, ઇશા મેં વિત્ર સે પહલે પઢે જાને વાલે દો નફલ કી જગહ પઢ લેં ઔર ઇશા કી કઝા, ઇશા કી સુન્નતે કબ્લિયા કી જગહ ઔર વિત્ર કી કઝા વિત્ર કે બા'દ પઢે જાને વાલે નફલ કી જગહ પઢ લે. ઇસી તરહ પૂરે દિન કી 20 રક્અતેં કઝા પઢને મેં કામ્યાબ હો જાએંગે નીઝ ઉમ્મીદ રખેં કે અલ્લાહ ﷻ અપને

કરમે ખાસ સે કઝા નમાઝોં કે ઝિમ્ન મેં સુન્નતે ગૈર મુઅક્કદા ઓર નફલ કા સવાબ ભી અતા ફરમા દે. નિયત ઇસ તરહ કરેં, મ-સલન સબ સે પહલી ફજ જો મુઝ સે કઝા હુઈ ઉસ કો અદા કરતા હું, હર નમાઝ મેં ઇસી તરહ નિયત કીજિયે.

જિસ પર બ કસરત કઝા નમાઝોં હેં વોહ આસાની કે લિયે અગર યૂં ભી અદા કરે તો જાઈઝ હૈ કે હર રુકૂઅ ઓર હર સજ્દે મેં ત્રીન ત્રીન બાર **سُبْحَنَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** ઓર **سُبْحَنَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ** કી જગહ સિર્ફ એક એક બાર કહે. મગર યેહ હમેશા ઓર હર તરહ કી નમાઝ મેં યાદ રખના ચાહિયે કે જબ રુકૂઅ મેં પૂરા પહોંચ જાએ ઉસ વક્ત **سُبْحَنَ** કા સીન શુરૂઅ કરે ઓર જબ **عَظِيمِ** કા મીમ ખત્મ કર ચુકે ઉસ વક્ત રુકૂઅ સે સર ઉઠાએ. ઇસી તરહ સજ્દે મેં ભી કરે, એક તખ્ફીફ તો યેહ હુઈ ઓર દૂસરી યેહ કે ફઝોં કી ત્રીસરી ઓર ચૌથી રક્અત મેં **الْحَمْدُ** શરીફ કી જગહ ફક્ત **سُبْحَنَ اللَّهِ** ત્રીન બાર કહ કર રુકૂઅ કર લે મગર વિત્ર કી ત્રીનો રક્અતોં મેં **الْحَمْدُ** શરીફ ઓર સૂરત દોનોં ઝરૂર પઢી જાએ. ત્રીસરી તખ્ફીફ યેહ કે કા'દએ આખીરા મેં તશહહુદ યા'ની અત્તહિયાત કે બા'દ દોનોં દુરૂદોં ઓર દુઆ કી જગહ સિર્ફ **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ** કહ કર સલામ ફેર દે. ચૌથી તખ્ફીફ યેહ કે વિત્ર કી ત્રીસરી રક્અત મેં દુઆએ કુનૂત કી જગહ **رَبِّ اغْفِرْ لِي** કહ કર ફક્ત એક બાર યા ત્રીન બાર કહે.

(મુલખસ અઝ ફતાવા ર-ઝવિયા, જિ. 8, સ. 157)

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો ! મ-દની ઇન્આમાત મેં સુન્નતે ગૈર મુઅક્કદા ઓર મુખ્તલિફ નવાફિલ (મ-સલન તહિય્યતુલ વુઝૂ, તહિય્યતુલ મસ્જિદ, તહજજુદ, ઇશરાક, ચાશત, અવ્વાબીન, પંજ વક્તા નમાઝોં કે

નવાફિલ, સલાતુતૌબા) પઢના ભી શામિલ હૈ લિહાઝા જિસ કે ઝિમ્મે કઝા નમાઝેં હૈં વોહ નવાફિલ કી જગહ કઝા પઢે ઉસ કા નવાફિલ કી અદાએગી વાલે મ-દની ઇન્આમાત પર અમલ હો જાએગા.

નિગાહોં કી હિફઝત ઔર ફુઝૂલ ગોઈ સે બચને કા મ-દની તરીકા ઝબાન કે ફુફ્લે મદીના કે 12 મ-દની ફૂલ

(1) સરકારે મદીના, રાહતે કલ્બો સીના, બાઈસે નુઝૂલે સકીના
صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ફરમાયા, જો ચુપ રહા ઉસ ને નજાત પાઈ.

(سنن الترمذی، کتاب صفة القيامة... الخ، باب ۱۱۵، الحديث: ۲۵۰۹، ج ۴، ص ۲۲۵)

(2) ઇન્સાન કે સર ગુનાહોં કા બોઝ લદવાને મેં ઝબાન સબ આ'ઝા સે બઢ કર હૈ. (3) યાદ રખિયે ! બરોઝે કિયામત એક એક લફઝ કા હિસાબ દેના પડેગા. (4) હુજજતુલ ઇસ્લામ ઇમામ મુહમ્મદ ગઝાલી
رحمتهُ اللهُ التَّوَالِي ફરમાતે હૈં, જો બાત એક લફઝ મેં અદા કી જા સકતી હો વોહ અગર દો યા ત્રીન અલ્ફઝ મેં કહી તો જિતને અલ્ફઝ ઝાઈદ હૈં વોહ ફુઝૂલ ઔર વબાલ હૈં. (લિહાઝા કમ સે કમ ઔર નપે તુલે અલ્ફઝ મેં ગુફ્ત-ગૂ નિમટાને કી આદત બનાએ.) (احياء علوم الدين، كتاب آفات اللسان، ج ۳، ص ۱۴۱)

(5) હર વોહ બાત ફુઝૂલ હૈ જિસ મેં ન દીન કા ફાએદા હો ન દુન્યા કા.

(6) હમારે પ્યારે આકા صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને કભી ભી બિલા ઝરૂરત કોઈ લફઝ ઝબાને અકદસ સે નહીં નિકાલા, હાં અચ્છી અચ્છી બાતેં કરના સુન્નત હૈ. (7) કમગોઈ કી આદત બનાને કે લિયે જહાં જહાં મુશ્કિન હો બોલને કે બજાએ ઇશારે સે યા લિખ કર બાત કરને કી

કોશિશ કીજિયે. (8) ખામોશ રહને કે લિયે અમીરુલ મુઅમિનીન હઝરતે

સય્યિદુના અબૂ બક્ર સિદ્દીક رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ મુંહ મેં પથ્થર લિયે રહતે થે.

(કેમિયાઈ સલામત, ج ۲, ص ۵۶۳) હો સકે તો આપ ભી સુન્નતે સિદ્દીકી અદા કરતે

હુએ રોઝાના કમ અઝ કમ 12 મિનટ મુંહ મેં ઇતને હજમ કા પથ્થર રખિયે કે ઉસે બાહર નિકાલે બિગૈર ગુફત-ગૂ કરના મુમ્કિન ન રહે, પથ્થર કો રોઝાના ધો લિયા કરેં. પથ્થર મેં મા'મૂલી સી ભી શિકસ્તગી (ટૂટ ફૂટ યા દરાર) ન હો વરના મૈલ જમ્મ હોગા ઔર ઐસા પથ્થર મુંહ મેં રખના મુઝિરેં સિદ્દહત હૈ. (9) આપ ખામોશી કી આદત ડાલને કી કોશિશ કરેંગે તો શાયદ ઇસ તરહ આઝમાઈશ હો સકતી હૈ કે આપ કા મઝાક ઉડે, યા તન્કીદ હો, અગર આપ હિમ્મત હાર ગએ યા ગુસ્સા કર બૈઠે તો શૈતાન ખુશ હોગા. લિહાઝા સબ્ર સે કામ લેં. (10) મુમ્કિન હૈ આપ કે લિયે ખામોશી કી આદત ડાલના કઠિન સાબિત હો, મગર હિમ્મત ન હારેં. બાર બાર કોશિશ કરેં, હો સકતા હૈ કિસી એક દિન ફુઝૂલ ગોઈ સે બચને મેં કામ્યાબ હો જાએ મગર ફિર કઈ રોઝ તક ખામોશી નસીબ ન હો મગર ફિર કોશિશ કરેં, ફિર કોશિશ કરેં, ફિર કોશિશ કરેં.....

إِنْ شَاءَ اللَّهُ ﷻ કભી તો કામ્યાબી હાસિલ હો હી જાએગી. નિયત સાફ મન્જિલ આસાન (11) જબ બોલને કો જી ચાહે તો ગૌર કર લિયા કરેં કે ઇસ બાત મેં ફાએદા ભી હૈ યા નહીં. અગર બોલે બિગૈર ભી ગુઝારા હો સકતા હો તો ઉતની દેર તક દુરુદ શરીફ પઢ લેં. શૈતાન અપના સર પીટ લેગા ઔર જબ કોઈ ગૈર ઝરૂરી બાત મુંહ સે નિકલ જાએ તો બતૌરે ઇઝાલા ફૌરન દુરુદ પાક પઢ લિયા કરેં. (12) રાત સોતે વક્ત અગર ગૌર કર લિયા કરેં કે આજ મેં ને કૌન કૌન સી ગૈર ઝરૂરી બાત કી ફિર ગૈર ઝરૂરી બાતોં પર અપને આપ કો મલામત કરેં ઇસ તરહ ભી ખામોશી કી આદત બનાને મેં

ભી કિતના બદ નસીબ હોગા જો સિર્ફ ઝબાન કી બે એહતિયાતિયોં કે સબબ દાખિલે જહન્નમ હોગા. વાકેઈ ઈસ સે તો ગૂંગા હી ભલા !

આંખોં કે ફુલે મદીના કે 12 મ-દની ફૂલ

(1) હમારે મીઠે મીઠે આકા صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم શર્મો હયા સે અક્સર નિગાહેં નીચી કિયે રહતે થે. (2) બિલા ઝરૂરત ઈધર ઉધર નઝરેં ધુમાના સુન્નત નહીં હે. (3) જિસ સે બાત કર રહે હેં ઉસ કે ચહરે પર નઝર ગાડના સુન્નત નહીં.

(وسائل الوصول الى شمائل الرسول، الفصل الرابع، في صفة حياته ومزاجه، ص ۲۲۹)

(4) ગુફત-ગૂ કરતે વક્ત ભી નિગાહેં નીચી રખને કી આદત બનાએં. (5) ગાડી મેં સફર કરતે વક્ત એહતિયાત ફરમાએં કે આંખેં ફોડ્શ તો ફોડ્શ ફુઝૂલ નઝારોં મેં ભી મશગૂલ ન હોં.

આંખ ઉઠતી તો મેં ઝુંઝલા કે પલક સી લેતા

દિલ બિગડતા તો મેં ઘબરા કે સંભાલા કરતા

(6) અજનબિયા ઔરત કો દેખના યા અમરદ કો શહૂવત કે સાથ દેખના હરામ હે. “મુકા- (قدوري، كتاب الحظر والاباحة، ص ۱۲ وتفسيرات احمدية، ص ۵۵۹). “મુકા-શ-ફતુલ ફુલૂબ” મેં હે જિસ ને અપની આંખ કો હરામ સે પુર કિયા અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ બરોઝે કિયામત ઉસ કી આંખ કો આગ સે ભર દેગા.

(7) નિગાહોં કી હિફાઝત કી આદત બનાને કે લિયે ફુલે મદીના કે ઐનક કા ઈસ્તિમાલ મુફીદ હે. ઈસે બનાને કા તરીકા યેહ હે કે દોનોં GLASES કે ઊપરી એક તિહાઈ

(1/3) હિસ્સે કી ગ્રાઈન્ડર સે ધિસાઈ કરવા લેં યા ઈતને હિસ્સે પર TAPE લગા લેં. (8) જિસ વક્ત ફુલે મદીના કા ઐનક પહના હો ઉસ વક્ત નિગાહેં નીચી રખેં અગર બાર બાર ઊપર દેખેંગે તો હો સકતા હે સર

ઔર ગરદન મેં દર્દ હો જાએ બલકે ઇબ્તિદાઈ દિનોં મેં કુછ દર્દ હોને કા ઇમ્કાન હૈ, આદત હો જાને કી સૂરત મેં **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** દર્દ નહીં હોગા.

(9) ઇસ કી આદત બનાને કા તરીકા યેહ હૈ કે ઇબ્તિદાઅન ચાર દિન સિર્ફ 12 મિનટ પહનેં ફિર રફતા રફતા વક્ત બઢાતે જાએ. (10) જબ કફલે મદીના કા ઐનક પહનેં તો GLASS કે ઘિસે હુએ હિસ્સે પર નઝર ડાલને કી કોશિશ ન કરેં કે આંખોં કે લિયે નુક્સાન દેહ હૈ. (11) GLASS પર ઉગલી વગૈરા લગને સે ધબ્બા હો જાએ તો સાફ કિયે બિગૈર ન પહનેં. (12) ગાડી ચલાતે હુએ ફુલે મદીના કા ઐનક હરગિઝ ન પહનેં.

યા ઇલાહી રંગ લાએ જબ મેરી બે બાકિયાં

ઉન કી નીચી નીચી નઝરોં કી હયા કા સાથ હો

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો! અપની નિગાહોં ઔર ઝબાન કી હિફાઝત કે લિયે મઝબૂત ફુલે મદીના લગા લીજિયે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** ઇસ કી ખૂબ બ-ર-કતેં નસીબ હોંગી.

ગોસે પાક رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ કા સલામ

હૈદરઆબાદ (બાબુલ ઇસ્લામ, સિન્ધ) કે આલાકા દાદન શાહ કે મુકીમ ઇસ્લામી ભાઈ કે હલ્ફિયા (યા'ની કસમિયા) બયાન કા ખુલાસા હૈ કે “ગાલિબન યેહ 1991 સિ.ઈ. કી બાત હૈ. એક રાત જબ મેં સોયા તો ખ્વાબ મેં એક નૂરાની ચેહરે વાલે બુરુગ જિન્હોં ને સબ્ઝ ઇમામા શરીફ કા તાજ સજા રખા થા, ફરમા રહે હૈં : ઇલ્યાસ કાદિરી કો મેરા સલામ કહના ઔર પૈગામ દેના કે અપને મુરીદીન (ઔર મુ-તઅલ્લિકીન) સે કહેં કે વોહ અચ્છી તરહ ફુલે મદીના લગાએ.”

મેં અમીરે અહલે સુન્નત رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ તક યેહ પૈગામ ન પહોંચા સકા.

મીઠે મીઠે ઈસ્લામી ભાઈયો ! ચન્દ રોઝ બા'દ યેહી ઈસ્લામી ભાઈ આશિકાને રસૂલ કે હમરાહ દા'વતે ઈસ્લામી કે મ-દની કાફિલે મેં સફર પર રવાના હુએ. શુ-રકા મેં એક ડોક્ટર સાહિબ ભી થે જો આજ કલ ઈસ્લામઆબાદ મેં ન્યૂરો સર્જન હેં. ઉન્હોં ને હલ્ફિયા બયાન દિયા કે મસ્જિદ મેં દોરાને દર્સ મુઝ સમેત તમામ શુ-રકાએ કાફિલા ને એન બેદારી કે આલમ મેં દેખા કે અયાનક કરીબ રખી હુઈ યાદર ઉડી ઔર સામને દરવાઝે કે કરીબ જા કર બિછ ગઈ. તમામ શુ-રકા હૈરત ઝદા થે કે યકાયક વોહ ઈસ્લામી ભાઈ જિન્હેં ખ્વાબ મેં અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمْ الْعَالِيَةِ કો સલામ વ પયામ પહોંચાને કા હુકમ મિલા થા. રોતે હુએ બા અદબ અન્દાઝ મેં ઉઠે ઔર જો યાદર ઉડ કર બિછી થી ઉસ કે કરીબ દો ઝાનૂ બેઠ કર રોના શુરૂઆ કર દિયા. કાફી દેર ઉન કી યેહી કેફિયત રહી, ઈફાકા હોને પર પૂછા ગયા તો બતાયા કે મેં ને યાદર પર ઉન્હી સબઝ ઈમામે વાલે બુરૂગ કો તશરીફ ફરમા દેખા જો ખ્વાબ મેં તશરીફ લાએ થે. ઔર અમીરે અહલે સુન્નત دَامَتْ بَرَكَاتُهُمْ الْعَالِيَةِ કે લિયે પૈગામ દિયા થા. ઉન્હોં ને ફરમાયા કે તુમ ને અભી તક મેરા પૈગામ ઈલ્યાસ કાદિરી કો નહીં પહોંચાયા ? મેં શૈખ અબ્દુલ કાદિર જીલાની (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) હૂં, ઈલ્યાસ કાદિરી કો મેરા સલામ કહના ઔર કહના કે અપને મુરીદીન (ઔર મુ-તઅલ્લિકીન) સે કહેં કે વોહ સખ્તી કે સાથ કુફલે મદીના લગાએ.

અલ્લાહ હમેં કર દે અતા કુફલે મદીના

હર એક મુસલ્માં લે લગા કુફલે મદીના

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી અમીરે અહલે સુન્નત પર રહમત હો ઔર ઈન કે સદકે હમારી મજ્ફિરત હો.

اٰمِيْنَ بِجَاہِ النَّبِيِّ الْاٰمِيْنَ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

કેસિટ ઇજતિમાઅ કે 12 મ-દની ફૂલ

(مَكْتُبَاتُ الْمَدِينَةِ) મક-ત-બતુલ મદીના સે જારી હોને વાલે સુન્નાતો ભરે બયાનાત કી કેસિટોં કો સુન કર બે શુમાર બે નમાઝિયોં ઔર ગુનાહોં ભરી ઝિન્દગી ગુઝારને વાલોં કી ઇસ્લાહ હો ચુકી હૈ. આપ અગર અપને ઘર મેં મ-દની માહોલ કાઈમ કરને કે ખ્વાહિશ મન્દ હૈં તો મેહરબાની ફરમા કર અહલે ખાના કો નરમી કે સાથ બયાનાત કે કેસિટ સુનને પર આમાદા કરેં)

(1) હર ઝૈલી હલકે કી કિસી મસ્જિદ યા ઘર વગૈરા મેં હફતાવાર “કેસિટ ઇજતિમાઅ” કા એહતિમામ ફરમાએ. (2) નએ નએ ઇસ્લામી ભાઈયોં કો શિર્કત કે લિયે રાઝી કરે. (3) પરેશાની સે બચને કે લિયે કેસિટ ઔર ટેપ રેકોર્ડર પહલે સે હી ચેક કર લે. (4) એ’લાન મેં ઘડી કા વક્ત બતાએ, મ-સલન ફુલાં રાત દસ બજે કેસિટ ઇજતિમાઅ હોગા. કિસી કા ઇન્તિઝાર ન ફરમાએ ખ્વાહ એક હી ઇસ્લામી ભાઈ મૌજૂદ હો વોહી બયાન કા આગાઝ કર દે. ઇન્તિઝાર કિયા તો ઇજતિમાઅ નાકામ હો સકતા હૈ. (5) બયાન શુરૂઅ હોને સે કબ્લ મુખ્તસર તિલાવત હો ઔર એક ના’ત શરીફ ભી પઢિયે. (6) મુસ્કિન હો તો ઇસ્લામી બહનોં કે સુનને કા ભી એહતિમામ ફરમાએ. (7) ઇસ્લામી બહનેં ભી અપને અપને ઝૈલી હલકોં મેં કેસિટ ઇજતિમાઅ શુરૂઅ કરે. (8) એક જગહ મખ્સૂસ કરના ઝરૂરી નહીં. અલગ અલગ ઘરોં મેં ઇજતિમાઅ કરને મેં ફાએદા ઝિયાદા હૈ કે ઇસ તરહ ઝિયાદા નએ નએ ઇસ્લામી ભાઈ મુસ્તફીઝ હોંગે. (9) જબ કેસિટ બયાન જારી હો ઓસ વક્ત કામ કી બાત ભી હરગિઝ ન કે જાએ વરના તવજ્જોહ બટ જાએગી બલકે જહાં મુસ્કિન હો અંધેરે મેં સુનેં તાકે ચક્સૂઈ હાસિલ હો. (10) ઇજતિમાઅ કે ઇખ્તિતામ પર ચાચ વગૈરા પર રકમ ખર્ચ કરને કે બજાએ ઇતની રકમ કે મ-ક-તબતુલ મદીના

સે જારી હોને વાલે રસાઈલ તક્સીમ કર દિયે જાએ. (હિકમતે અ-મલી : અગર મા'લૂમ હો જાએ કે સાહિબે ખાના ચાચ વગેરા કા ઇન્તિઝામ કરેંગે તો અબ ઉન કો ચાચ કે બજાએ તક્સીમે રસાઈલ કી તરગીબ દિલાએં ન કે પહલે હી સે મુતા-લબા ફરમાએં કે રિસાલે બાંટને હોંગે.) (11) સલાતો સલામ કે તીન અશઆર ઔર મુખ્તસર દુઆ પર ઇજતિમાઅ કા ઇખ્તિતામ ફરમાએં. (12) લાઝિમી તૌર પર હર એક સે મુલાકાત કરેં ઔર ઇજતિમાઅ, નેકી કી દા'વત ઔર મ-દની કાફિલોં મેં સફર કે લિયે નએ ઇસ્લામી ભાઈયોં કો રાઝી કરેં.

મીઠે મીઠે ઇસ્લામી ભાઈયો! શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત **دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةِ** ને મ-દની ઇન્આમાત મેં રોઝાના રાત કો સૂરએ મુલ્ક કી તિલાવત કી ભી તરગીબ દિલાઈ હૈ યુનાન્હે ઇસ સે મુ-તઅલ્લિક કુછ ફઝાઈલ ઔર આખિર મેં એક મ-દની બહાર ભી મુલા-હઝા ફરમાઈયે :

સૂરએ મુલ્ક કે ફઝાઇલ

હઝરતે સય્યિદુના અબૂ હુરૈરા **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** સે રિવાયત હૈ કે માલિકે બહુરો બર, હુસ્ને અખ્લાક કે પૈકર, નબિયોં કે તાજવર, મહબૂબે રબ્બે અકબર **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** ને ફરમાયા : બેશક કુરઆન મેં તીસ આયતોં પર મુશ્તમિલ એક સૂરત હૈ જો અપને કારી કે લિયે શફાઅત કરતી રહેગી. યહાં તક કે ઉસ કી મગ્ફિરત કર દી જાએગી ઔર યેહ **لَهُ تَبَارَكَ الَّذِي يَدْرِؤُ الْمُلْكُ** હૈ.

(سنن الترمذی، کتاب فضائل القرآن، باب ماجاء فی فضل سورة الملک، الحديث: ۲۹۰۰، ج ۴، ص ۴۰۸)

હઝરતે સય્યિદુના અનસ **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** સે રિવાયત હૈ કે રહમતે આલમ, નૂરે મુજસ્સમ રસૂલે અકરમ **صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ** ને ફરમાયા : કુરઆને કરીમ મેં એક સૂરત હૈ જો અપને કારી કે બારે મેં ઝગડા કરેગી યહાં તક

કે ઉસે જન્મત મેં દાખિલ કરા દેગી ઔર વોહ યેહી સૂરએ મુલક હૈ.

(الدرا المنثور، ج ٨، ص ٢٣٣)

હઝરતે સય્યિદુના અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ગિદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ફરમાતે હૈં કે “જબ બન્દા કબ્ર મેં જાએગા તો અઝાબ ઉસ કે કદમોં કી જાનિબ સે આએગા તો ઉસ કે કદમ કહેંગે તેરે લિયે મેરી તરફ સે કોઈ રાસ્તા નહીં ક્યૂંકે યેહ રાત મેં સૂરએ મુલક પઢા કરતા થા, ફિર અઝાબ ઉસ કે સીને યા પેટ કી તરફ સે આએગા તો વોહ કહેગા કે તુમ્હારે લિયે મેરી જાનિબ સે કોઈ રાસ્તા નહીં ક્યૂંકે યેહ રાત મેં સૂરએ મુલક પઢા કરતા થા, ફિર વોહ ઉસ કે સર કી તરફ સે આએગા તો સર કહેગા કે તુમ્હારે લિયે મેરી તરફ સે કોઈ રાસ્તા નહીં ક્યૂંકે યેહ રાત મેં સૂરએ મુલક પઢા કરતા થા.”

તો યેહ સૂરત રોકને વાલી હૈ, અઝાબે કબ્ર સે રોકતી હૈ, તૌરાત મેં ઇસ કા નામ સૂરએ મુલક હૈ જો ઇસે રાત મેં પઢતા હૈ બહુત ઝિયાદા ઔર અચ્છા અમલ કરતા હૈ.

(المستدرک على الصحيحين، تفسير سورة الملك، الحديث: ٣٨٩٢، ج ٣، ص ٣٢٢)

હઝરતે સય્યિદુના ઇબ્ને અબ્બાસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا ફરમાતે હૈં કે મીઠે મીઠે આકા મક્કી મ-દની મુસ્તફા صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇશાદ ફરમાયા : બેશક મેં કુરઆન મેં 30 આયાત કી એક સૂરત પાતા હૂં, જો શખ્સ સોતે વક્ત ઉસ (સૂરત) કી તિલાવત કરે, ઉસ કે લિયે 30 નેકિયાં લિખી જાએંગી, ઔર ઉસ કે 30 ગુનાહ મિટાએ જાએંગે, ઔર ઉસ કે 30 દ-રજાત બુલન્દ કિયે જાએંગે, અલ્લાહુ રબ્બુલ ઇઝ્ઝત અપને ફિરિશતોં મેં સે એક ફિરિશતા ઉસ કી તરફ ભેજેગા તાકે વોહ ઉસ પર અપને પર બિછા દે ઔર ઉસ કી હર ચીઝ સે જાગને તક હિફાઝત કરે ઔર યેહ મુજા-દલા (યા'ની ઝગડા) કરને વાલી હૈ, અપને પઢને વાલે કી મગ્ફિરત કે લિયે કબ્ર મેં ઝગડા કરેગી, ઔર યેહ હૈ.

(الدرا المنثور، ج ٨، ص ٢٣٣)

હુઝૂરે અકરમ ﷺ કા ફરમાને આલીશાન હૈ કે મેરી ખ્વાહિશ હૈ કે **الَّذِي يَدُّهُ الْمُلْكُ** હર મોમિન કે દિલ મેં હો.

(کَنْزُ الْعَمَالِ، کتاب الاذکار، قسم الاقوال، الحديث: ۲۶۴۵، ج ۱، ص ۲۹۱)

ચાંદ દેખ કર ઇસ કો પઢા જાએ તો મહીને કે તીસ દિનોં તક વોહ સખ્તિયોં સે **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** મહફૂઝ રહેગા, ઇસ લિયે કે યેહ તીસ આયતેં હેં ઓર તીસ દિન કે લિયે કાફી હેં.

(تَفْسِيرُ رُوحِ الْمَعَانِي، سورة الملك، ج ۱، ص ۴)

હઝરતે સય્યિદુના ઇબ્ને અબ્બાસ **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا** ફરમાતે હેં કે એક સહાબી **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** ને એક કબ્ર પર અપના ખૈમા લગાયા ઉન્હેં ઇત્મ ન થા કે વહાં કબ્ર હૈ અયાનક ઉન્હોં ને સુના કે એક શખ્સ ઉસ મેં સૂરએ મુલક પઢ રહા હૈ ઓર ઉસ ને પૂરી સૂરત ખત્મ કી વોહ સહાબી **رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ** રહમતે આલમ **ﷺ** કી બારગાહ મેં હાઝિર હુએ ઓર અર્જ કિયા : **يَا رَسُولَ اللَّهِ** **ﷺ** મેં ને એક કબ્ર પર ખૈમા તાન લિયા મુઝે મા'લૂમ ન થા કે વહાં કબ્ર હૈ અયાનક મેં ને સુના કે એક શખ્સ ઉસ મેં સૂરએ મુલક પઢ રહા હૈ ઓર ઉસ ને પૂરી સૂરત ખત્મ કી. **رَسُولُ اللَّهِ** **ﷺ** ને ફરમાયા : “યેહી રોકને વાલી હૈ, યેહી નજાત દિલાને વાલી હૈ જો અઝાબે કબ્ર સે નજાત દિલાએગી.

(سنن الترمذی، کتاب فضائل القرآن، باب ماجاء فی فضل سورة الملك، الحديث: ۲۸۹۹، ج ۴، ص ۴۰۷)

તિલાવત કી આવાઝ

બાબુલ ઇસ્લામ (સિન્ધ) કે મશહૂર શહૂર “હૈદરઆબાદ” કે મુકીમ જવાંસાલ મુબલ્લિગે દા'વતે ઇસ્લામી મુહમ્મદ કાશિફ અત્તારી **عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي** જો સિલ્સિલએ આલિયા કાદિરિયા ર-ઝવિયા કે અઝીમ બુરુગ, શૈખે તરીકત, અમીરે અહલે સુન્નત હઝરતે અલ્લામા

મૌલાના મુહમ્મદ ઇલ્યાસ અત્તાર કાદિરી رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه કે મુરીદ થે, અપની ઝિન્દગી કે શબો રોઝ “મ-દની ઇન્આમાત” કે મુતાબિક ગુઝાર રહે થે જિસ કી બદૌલત ન સિફ ફરાઈઝ વ વાજિબાત બલકે સુનન વ મુસ્તહબાત પર ભી પાબન્દી સે અમલ થા. આપ કા મા’મૂલ થા કે મ-દની ઇન્આમ કે મુતાબિક રોઝાના રાત કો સૂરએ મુલક કી તિલાવત કા ખુસૂસિયત કે સાથ એહતિમામ ફરમાતે. દા’વતે ઇસ્લામી કે મ-દની માહોલ કી બ-ર-કતોં સે અપની ઝિન્દગી મીઠે મીઠે આકા મદીને વાલે મુસ્તફા صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કી સુન્નતોં કે મુતાબિક ગુઝારતે હુએ એક રોઝ બસ કે હાદિસે મેં ઇન્તિકાલ ફરમા ગએ. (اِنَّ اللّٰهَ وَاَيُّهَا النَّبِيُّ لِرَجُلٍ)

ઇન કે યયા કા હલ્ફિયા બયાન હે કે મુહમ્મદ કાશિફ અત્તારી કે ઇન્તિકાલ કે દૂસરે રોઝ, રાત કે વક્ત મેરી આંખ અચાનક ખુલ ગઈ ઔર બુલન્દ આવાઝ સે તિલાવત કી આવાઝ કાનોં મેં પડી, મેં સમઝા શાયદ ફજ કા વક્ત હો ચુકા હે ચુનાચે મસ્જિદ જા પહોંચા. દેખા તો વહાં તાલા થા લિહાઝા વાપસ લૌટ આયા, રાત કે 3:00 બજ રહે થે, તિલાવત કી બુલન્દ આવાઝ બ દસ્તૂર આ રહી થી..... મેં હૈરાન થા કે આવાઝ કહાં સે આ રહી હૈ ઔર ઇસ વક્ત કૌન તિલાવત કર રહા હૈ. ગૌર કરને પર મહસૂસ હુવા કે યેહ તો મહૂમ મુહમ્મદ કાશિફ અત્તારી رَحْمَةُ اللهِ الْبَارِی કી આવાઝ હૈ જો સૂરએ મુલક કી તિલાવત ફરમા રહે હૈં. જબ મઝીદ ગૌર ક્રિયા તો વાઝેહ તૌર પર મહસૂસ હુવા કે આવાઝ ઉસ ચારપાઈ સે આ રહી હૈ જિસ પર ઉન કો મરને કે બા’દ રખા ગયા થા. ગોયા મહૂમ મુહમ્મદ કાશિફ અત્તારી رَحْمَةُ اللهِ الْبَارِی ઇસ ચારપાઈ પર તશરીફ ફરમા હો કર સૂરએ મુલક કી તિલાવત ફરમા રહે હૈં.

અલ્લાહ عَزَّوَجَلَّ કી ઉન પર રહમત હો ઔર ઉન કે સદકે હમારી

મગ્ફિરત હો, આમીન !

﴿اٰیٰٰهَا ۙۛۛ﴾ ﴿ۙۛۛ السُّوْرَةُ الْاٰثَلٰثُ مَكِّيَّةٌ ۙۛۛ﴾ ﴿رَكْعٰتُهَا ۛ﴾

સૂરએ મુલક મકકિય્યા હૈ, ઇસ મેં તીસ આયતેં ઓર દો રુકૂઅ હેં

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

અલ્લાહ કે નામ સે શુરૂઅ જો નિહાયત મેહરબાન રહમ વાલા¹

تَبٰرَكَ الَّذِیْ بِیَدِیْهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰی كُلِّ

બડી બ-ર-કત વાલા હૈ વોહ જિસ કે કબ્જે મેં સારા મુલક² ઓર વોહ હર ચીઝ

شَیْءٍ قَدِیْرٌ ۙ الَّذِیْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَیٰوةَ

પર કાદિર હૈ વોહ જિસ ને મૌત ઓર ઝિન્દગી પૈદા કી કે

لِیَبْلُوْكُمْ اَیُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۙ وَهُوَ الْعَزِیْزُ

તુમ્હારી જાંચ હો³ તુમ મેં કિસ કા કામ ઝિયાદા અચ્છા હૈ⁴ ઓર વોહી ઇઝ્જત

الْغَفُوْرُ ۙ الَّذِیْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طِبَاقًا ۙ

વાલા બઝિશિશ વાલા હૈ જિસ ને સાત આસ્માન બનાએ એક કે ઊપર દૂસરા

- (1) સૂ-રતુલ મુલક મકકિય્યા હૈ ઇસ મેં દો રુકૂઅ, તીસ આયતેં, તીન સો તીસ કલિમે, એક હઝાર તીન સો તેરહ હફ હેં. હદીસ મેં હૈ કે સૂરએ મુલક શફાઅત કરતી હૈ (ترمذی والبیہ) એક ઓર હદીસ મેં હૈ અસ્હાબે રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને એક જગહ ખૈમા નસ્બ કિયા વહાં એક કબ્ર થી ઓર ઉન્હેં ખયાલ ન થા કે વોહ સાહિબે કબ્ર સૂરએ મુલક પઢતે રહે યહાં તક કે તમામ કી, તો ખૈમે વાલે સહાબી ને નબિયે કરીમ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા : મૈં ને એક કબ્ર પર ખૈમા લગાયા મુઝે ખયાલ ન થા કે યહાં કબ્ર હૈ ઓર થી વહાં કબ્ર ઓર સાહિબે કબ્ર સૂરએ મુલક પઢતે થે યહાં તક કે ખત્મ કિયા, સચ્ચિદે આલમ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા (الترمذی وقال غریب) કે યેહ સૂરત માનિઆ મુન્જિય્યા હૈ અઝાબે કબ્ર સે નજાત દિલાતી હૈ (2) જો યાહે કરે જિસે યાહે ઇઝ્જત દે જિસે યાહે ઝિલ્લત. (3) દુન્યા કી ઝિન્દગી મેં. (4) યા'ની કૌન ઝિયાદા મુતીઅ વ મુખ્લિસ હૈ.

مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوُّتٍ ۖ فَارْجِعِ

તો રહમાન કે બનાને મેં કયા ફર્ક દેખતા હૈ⁵ તો નિગાહ ઉઠા કર

الْبَصَرَ ۚ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ۚ ثُمَّ ارْجِعِ

દેખ⁶ તુઝે કોઈ રખના (ખરાબી વ ઐબ) નજર આતા હૈ ફિર દોબારા

الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبُ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ

નિગાહ ઉઠા⁷ નજર તેરી તરફ નાકામ પલટ આએગી થકી

حَسِيرٌ ۚ وَلَقَدْ زَيَّاتُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِبَصَائِحِ

માંદી⁸ ઔર બેશક હમ ને નીચે કે આસ્માન કો⁹ ચરાગોં સે આરાસ્તા કિયા¹⁰

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيْطَانِ وَاعْتَدْنَا لَهُم

ઔર ઉન્હેં શૈતાનોં કે લિયે માર કિયા¹¹ ઔર ઉન કે લિયે¹² ભડકતી આગ

عَذَابِ السَّعِيرِ ۝ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ

કા અઝાબ તય્યાર ફરમાયા¹³ ઔર જિન્હોં ને અપને રબ કે સાથ કુફ કિયા¹⁴

عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبُئْسَ الْبَصِيرُ ۚ إِذَا أُلْقُوا

ઉન કે લિયે જહન્નમ કા અઝાબ હૈ ઔર કયા હી બુરા અન્જામ જબ ઉસ મેં

(5) યા'ની આસ્માનોં કી પૈદાઈશ સે કુદરતે ઇલાહી ઝાહિર હૈ કે ઉસ ને કેસે મુસ્તહકમ, ઉસ્તુવાર, મુસ્તકીમ, મુસ્તવી, મુ-તનાસિબ બનાએ. (6) આસ્માન કી તરફ બારે દિગર (દૂસરી મર્તબા) (7) ઔર બાર બાર દેખ, (8) કે બાર બાર કી જુસ્ત-જૂ સે ભી કોઈ ખલલ ન પા સકેગી. (9) જો ઝમીન કી તરફ સબ સે ઝિયાદા કરીબ હૈ. (10) યા'ની સિતારોં સે (11) કે જબ શયાતીન આસ્માન કી તરફ ઉન કી ગુફત-ગૂ સુનને ઔર બાતેં ચુરાને પહોંચેં તો કવાકિબ સે શો'લે ઔર ચિંગારિયાં નિકલેં જિન સે ઉન્હેં મારા જાએ. (12) યા'ની શયાતીન કે લિયે (13) આબિરત મેં (14) ખ્વાહ વોહ ઇન્સાનોં મેં સે હોં યા

فِيهَا سَبْعُونَ أَلْفًا شَيْقًا وَهِيَ تَقُورٌ ٧ تَكَادُ

ડાલે જાઓંગે ઉસ કા રેંકના (ચિંઘાડના) સુનેંગે કે જોશ મારતી હૈ મા'લૂમ હોતા

تَبَيَّرُ مِنَ الْغَيْظِ ٨ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ

હે કે શિદ્દતે ગઝબ મેં ફટ જાએગી જબ કભી કોઈ ગુરૌહ ઉસ મેં ડાલા જાએગા ઉસ કે દારોગા¹⁵

خَزَنَتَهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ٩ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ

ઉન સે પૂછેંગે ક્યા તુમ્હારે પાસ કોઈ ડર સુનાને વાલા ન આયા થા¹⁶ કહેંગે ક્યું નહીં બેશક હમારે

جَاءَنَا نَذِيرٌ ١٠ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ

પાસ ડર સુનાને વાલે તશરીફ લાએ¹⁷ ફિર હમ ને ઝુટલાયા ઓર કહા અલ્લાહ ને કુછ નહીં

مِنْ شَيْءٍ ١١ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ١٢ وَ

ઉતારા તુમ તો નહીં મગર બડી ગુમરાહી મેં ઓર

قَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ

કહેંગે અગર હમ સુનતે યા સમઝતે¹⁸ તો દોઝખ વાલોં

السَّعِيرِ ١٣ فَأَعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ ١٤ فَسُحِقًا لِأَصْحَابِ

મેં ન હોતે અબ અપને ગુનાહ કા ઇકરાર ક્રિયા¹⁹ તો ફિટકાર હો

જિન્નોં મેં સે (15) માલિક ઓર ઉન કે આ'વાન બ તરીકે તૌબીખ. (16) યા'ની અલ્લાહ કા નબી જો તુમ્હેં અઝાબે ઇલાહી કા ખૌફ દિલાતા (17) ઓર ઉનહોં ને અહકામે ઇલાહી પહોંચાએ ઓર ખુદા કે ગઝબ ઓર અઝાબે આખિરત સે ડરાયા. (18) રસૂલોં કી હિદાયત ઓર ઉસ કો માનતે. મસ્અલા : ઇસ સે મા'લૂમ હુવા કે તકલીફ કા મદાર અદિલ્લએ સમ્મધ્યા વ અકિલયા દોનોં પર હૈ ઓર દોનોં હુજજતેં મુલ્કિમા હેં. (19) કે રસૂલોં કી તક્લીબ કરતે થે ઓર ઉસ વક્ત કા ઇકરાર કુછ નાફેઅ નહીં.

السَّعِيرُ ۝ إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ

દોઝખિયોં કો બેશક વોહ જો બે દેખે અપને રબ સે ડરતે હૈ²⁰

لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝ وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ

ઉન કે લિયે બખ્શિશ ઓર બડા સવાબ હૈ²¹ ઓર તુમ અપની બાત આહિસ્તા

أَوْاجْهُرُؤَابِهِ ۖ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ أَلَا

કહો યા આવાઝ સે વોહ તો દિલોં કી જાનતા હૈ²² કયા

يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ۖ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ۝ ع

વોહ ન જાને જિસ ને પૈદા કિયા²³ ઓર વોહી હૈ હર બારીકી જાનતા ખબરદાર

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي

વોહી હૈ જિસ ને તુમ્હારે લિયે ઝમીન રામ (તાબેઅ) કર દી તો ઉસ કે

مَنَاكِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ ۖ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۝

રસ્તોં મેં ચલો ઓર અલ્લાહ કી રોઝી મેં સે ખાઓ²⁴ ઓર ઉસી કી તરફ ઉઠના હૈ²⁵

ءَأَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ

કયા તુમ ઉસ સે નિડર હો ગએ જિસ કી સલ્તનત આસ્માન મેં હૈ કે તુમ્હે ઝમીન મેં ધંસા દે²⁶

(20) ઓર ઉસ પર ઈમાન લાતે હૈં (21) ઉન કી નેકિયોં કી જા. (22) ઉસ પર કુછ મખ્ફી નહીં. શાને નુઝૂલ : મુશ્રિકીન આપસ મેં કહતે થે ચુપકે ચુપકે બાત કરો મુહમ્મદ (ﷺ) કા ખુદા સુન ન પાએ, ઈસ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ ઓર ઉન્હેં બતાયા ગયા કે ઉસ સે કોઈ ચીઝ છુપ નહીં સકતી યેહ કોશિશ ફુઝૂલ હૈ. (23) અપની મખ્લૂક કે અહવાલ કો (24) જો ઉસ ને તુમ્હારે લિયે પૈદા ફરમાઈ. (25) કબ્રોં સે જાઝા કે લિયે. (26) જૈસા કાઝન કો ધંસાયા.

فَإِذَا هِيَ تَنُورُ ۝١٦ أَمْ أَمِنتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ

જખી વોહ કાંપતી રહે²⁷ યા તુમ નિડર હો ગએ ઉસ સે જિસ કી સલ્તનત આસ્માન

يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ

મેં હૈ કે તુમ પર પથરાવ ભેજે²⁸ તો અબ જાનોગે²⁹ કેસા થા

نَذِيرٍ ۝١٧ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

મેરા ડરાના ઓર બેશક ઉન સે અગલોં ને ઝુટલાયા³⁰

فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٨ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ

તો કેસા હુવા મેરા ઇન્કાર³¹ ઓર કયા ઉન્હોં ને અપને ઊપર પરિન્દે

فَوْقَهُمْ طَبَقٌ مِّمَّنْ يَنْقِضُنَّ ۖ مَا يَلْبِثُنَّ إِلَّا

ન દેખે પર ફેલાતે³² ઓર સમેટતે ઉન્હેં કોઈ નહીં રોકતા³³ સિવા

الرَّحْنِ ۖ إِنَّهُ يَبْغِلُ شَيْءٍ مِّنْ بَصِيرَةٍ ۝١٩ أَمَّنْ هَذَا

રહમાન કે³⁴ બેશક વોહ સબ કુછ દેખતા હૈ યા વોહ કોન

الَّذِي هُوَ جُنْدُكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِّنْ دُونِ

સા તુમ્હારા લશ્કર હૈ કે રહમાન કે મુકાબિલ તુમ્હારી મદદ

(27) તાકે તુમ ઉસ કે અસ્ફલ મેં પહોંચો (યા'ની સબ સે નીચે પહોંચો). (28) જૈસા લૂત عَلَيْهِ السَّلَام કી કૌમ પર ભેજા થા (29) યા'ની અઝાબ દેખ કર (30) યા'ની પહલી ઉમ્મતોં ને (31) જબ મેં ને ઉન્હેં હલાક કિયા. (32) હવા મેં ઉડતે વક્ત (33) પર ફેલાને ઓર સમેટને કી હાલત મેં ગિરને સે (34) યા'ની બા વુજૂદ કે પરિન્દે બોઝલ, મોટે, જસીમ હોતે હૈં ઓર શૈ સકીલ તબ્બન પસ્તી કી તરફ માર્ગલ હોતી હૈ વોહ ફઝા મેં નહીં રુક સકતી, અલ્લાહ તઆલા કી કુદરત હૈ કે વોહ ઠહરે રહતે હૈં,

الرَّحْمَنِ ۖ إِنَّ الْكَفِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ۚ (۲۰) آمَنُ

કરે³⁵ કાફિર નહીં મગર ધોકે મેં³⁶ યા કૌન સા

هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ ۚ بَلْ لَّجُّوا

એસા હૈ જો તુમ્હેં રોઝી દે અગર વોહ અપની રોઝી રોક લે³⁷ બલકે વોહ સરકશ

فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ۚ (۲۱) أَفَمَنْ يَبْشَىٰ مَكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ

ઔર નફરત મેં ઢીટ બને હુએ હૈં³⁸ તો ક્યા વોહ જો અપને મુંહ કે બલ ઔધા યલે³⁹

أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَبْشَىٰ سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۚ (۲۲)

ઝિયાદા રાહ પર હૈ યા વોહ જો સીધા યલે⁴⁰ સીધી રાહ પર⁴¹

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ

તુમ ફરમાઓ⁴² વોહી જિસ ને તુમ્હેં પૈદા કિયા ઔર તુમ્હારે લિયે કાન ઔર

એસે હી આસ્માનોં કો જબ તક વોહ ચાહે રુકે હુએ હૈં ઔર વોહ ન રોકે તો ગિર પડેં.

(35) અગર વોહ તુમ્હેં અઝાબ કરના ચાહે. (36) યા'ની કાફિર શૈતાન કે ઇસ ફરેબ મેં

હૈં કે ઉન પર અઝાબ નાઝિલ ન હોગા. (37) યા'ની ઉસ કે સિવા કોઈ રોઝી દેને વાલા

નહીં. (38) કે હક સે કરીબ નહીં હોતે, ઉસ કે બા'દ અલ્લાહ તઆલા ને કાફિર વ

મોમિન કે લિયે એક મસલ (મિસાલ) બયાન ફરમાઈ (39) ન આગે દેખે ન પીછે ન

દાએં ન બાએં. (40) રાસ્તે કો દેખતા (41) જો મન્જિલે મક્સૂદ તક પહોંચાને વાલી હૈ.

મક્સૂદ ઇસ મસલ કા યેહ હૈ કે કાફિર ગુમરાહી કે મૈદાન મેં ઇસ તરહ હૈરાન વ

સરગર્દા જાતા હૈ કે ન ઉસે મન્જિલ મા'લૂમ ન રાહ પહચાને ઔર મોમિન આંખે ખોલે

રાહે હક દેખતા પહચાનતા ચલતા હૈ. (42) ઐ મુસ્તફા ! (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)

મુશ્રિકીન સે, કે જિસ ખુદા કી તરફ મેં તુમ્હેં દા'વત દેતા હૂં વોહ.

الْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾

આંખ ઓર દિલ બનાએ⁴³ કિતના કમ હક માનતે હો⁴⁴

قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ

તુમ ફરમાઓ વોહી હૈ જિસ ને ઝમીન મેં તુમ્હે ફેલાયા ઓર ઉસી કી તરફ

تَحْشُرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ

ઉઠાએ જાઓગે⁴⁵ ઓર કહતે હૈં⁴⁶ યેહ વા'દા⁴⁷ કબ આએગા અગર

كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ

તુમ સચ્ચે હો તુમ ફરમાઓ યેહ ઇલ્મ તો અલ્લાહ કે પાસ હૈ ઓર

إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً

મૈં તો યેહી સાફ ડર સુનાને વાલા⁴⁸ ફિર જબ ઉસે⁴⁹ પાસ

سَيِّئَتْ وَجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي

દેખેંગે કાફિરોં કે મુંહ બિગડ જાએંગે⁵⁰ ઓર ઉન સે ફરમાયા જાએગા⁵¹

(43) જો આલાતે ઇલ્મ હૈ લેકિન તુમ ને ઉન કુવા (કુલ્લતોં) સે ફાએદા ન ઉઠાયા જો સુના વોહ ન માના જો દેખા ઉસ સે ઇબ્રત હાસિલ ન કી, જો સમજા ઉસ મેં ગૌર ન કિયા (44) કે અલ્લાહ તઆલા કે અતા ફરમાએ હુએ કુવા ઓર આલાતે ઇદરાક સે વોહ કામ નહીં લેતે જિસ કે લિયે વોહ અતા હુએ, યેહી સબબ હૈ કે શિર્ક વ કુફ્ર મેં મુબતલા હોતે હો. (45) રોઝે કિયામત હિસાબ વ જાઝા કે લિયે (46) મુસલ્માનોં સે તમસ્ખુર વ ઇસ્તિફ્ઝા કે તૌર પર (47) અઝાબ યા કિયામત કા (48) યા'ની અઝાબ વ કિયામત કે આને કા તુમ્હે ડર સુનાતા હૂં ઇતને હી કા મા'મૂર હૂં ઇસી સે મેરા ફર્જ અદા હો જાતા હૈ વક્ત કા બતાના મેરે ઝિમ્મે નહીં. (49) યા'ની અઝાબે મૌઝિદ (તે શુદા અઝાબ) કો (50) યેહરે સિયાહ પડ જાએંગે વહશત વ ગમ સે સૂરતે ખરાબ હો જાએંગી (51) જહન્નમ કે ફિરિશ્તે કહેંગે.

كُنْتُمْ بِهِ تَدَّاعُونَ ﴿٢٤﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي

યેહ હૈ જો તુમ માંગતે થે⁵² તુમ ફરમાઓ⁵³ ભલા દેખો તો અગર અલ્લાહ મુઝે ઓર

اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَسَنُيْحِيِرُ الْكُفْرِينَ

મેરે સાથ વાલોં કો⁵⁴ હલાક કર દે યા હમ પર રહમ ફરમાએ⁵⁵ તો વોહ કૌન સા હૈ જો કાફિરોં

مِنْ عَذَابِ آئِيْمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ اٰمَنَّا بِهِ وَ

કો દુખ કે અઝાબ સે બચા લેગા⁵⁶ તુમ ફરમાઓ વોહી રહમાન હૈ⁵⁷ હમ ઉસ પર ઈમાન લાએ

عَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلٰلٍ

ઔર ઉસી પર ભરોસા કિયા તો અબ જાન જાઓગે⁵⁸ કૌન ખુલી ગુમરાહી

مُبِيْنٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا

મેં હૈ તુમ ફરમાઓ ભલા દેખો તો અગર સુબહ કો તુમહારા પાની ઝમીન મેં ધંસ જાએ⁵⁹

فَمَنْ يَّاتِيْكُمْ بِآءٍ مَّعِيْنٍ ﴿٣٠﴾

તો વોહ કૌન હૈ જો તુમહેં પાની લા દે નિગાહ કે સામને બહતા⁶⁰

(52) ઔર અમ્મિયા عَلَيْهِ السَّلَام સે કહતે થે કે વોહ અઝાબ કહાં હૈ જલ્દી લાઓ અબ દેખ લો યેહ હૈ વોહ અઝાબ જિસ કી તુમહેં તલબ થી (53) ઐ મુસ્તફા ! (54) کُفْرًا رَ (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم) કુફરારે મક્કા સે જો આપ કી મૌત કી આરજૂ રખતે હેં (55) યા'ની મેરે અસ્લાબ કો (56) ઔર હમારી ઉમ્રેં દરાઝ કર દે. (57) તુમહેં તો અપને કુફ કે સબબ ઝરૂર અઝાબ મેં મુબતલા હોના, હમારી મૌત તુમહેં ક્યા ફાએદા દેગી. (58) જિસ કી તરફ હમ તુમહેં દા'વત દેતે હેં. (59) યા'ની વક્તે અઝાબ (60) ઔર ઇતની ગહરાઈ મેં પહોંચ જાએ કે ડોલ વગૈરા સે હાથ ન આ સકે (60) કે ઉસ તક હર એક કા હાથ પહોંચ સકે, યેહ સિર્ફ અલ્લાહ તઆલા હી કી કુદરત મેં હૈ તો જો કિસી ચીઝ પર કુદરત ન રખે ઉન્હેં ક્યૂં ઇબાદત મેં ઉસ કાદિરે બરહક કા શરીક કરતે હો.

શ-જ-રએ આલિય્યા

હઝરાતે મશાઈબે કિરામ સિલ્સિએ મુબારકા કાદિરિય્યા ર-ઝવિય્યા ઝિયાઈય્યા અત્તારિય્યા

યા ઈલાહી રહ્મ ફરમા મુસ્તફા¹ કે વાસિતે

યા રસૂલલ્લાહ કરમ કીજે ખુદા કે વાસિતે

મુશિકલેં હલ કર શહે મુશિકલ કુશા² કે વાસિતે

કર બલાએં રદ શહીદે કરબલા³ કે વાસિતે

સચ્ચિદે સજજાદ⁴ કે સદકે મેં સાજિદ રખ મુઝે

ઈલ્મે હક દે બાકિરે⁵ ઈલ્મે હુદા કે વાસિતે

સિદ્દકે સાદિક⁶ કા તસદ્દુક સાદિકુલ ઈસ્લામ કર

બે ગઝબ રાઝી હો કાઝિમ⁷ ઔર રઝા⁸ કે વાસિતે

બહરે મા'રૂફો⁹ સરી¹⁰ મા'રૂફ દે બેખુદ સરી

જુન્દે હક મેં ગિન જુનૈદે¹¹ બા સફા કે વાસિતે

બહરે શિબ્લી¹² શેરે હક દુન્યા કે કુત્તોં સે બચા

એક કા રખ અબ્દે વાહિદ¹³ બે રિયા કે વાસિતે

બુલ ફરહ¹⁴ કા સદકા કર ગમ કો ફરહ દે હુસ્નો સા'દ

બુલ હસન¹⁵ ઔર બૂસઈદે¹⁶ સા'દે ઝા કે વાસિતે

કાદિરી કર કાદિરી રખ કાદિરિય્યોં મેં ઉઠા

કદરે અબ્દુલ કાદિરે¹⁷ કુદરત નુમા કે વાસિતે

¹ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُمْ رُزْقًا સે દે રિઝકે હસન

બન્દએ રઝઝાક¹⁸ તાજુલ અસ્ફિયા કે વાસિતે

નસ્ર અબી¹⁹ સાલેહ કા સદકા સાલેહો મન્સૂર રખ

દે હયાતે દીં મુહિય્યે²⁰ જાં ફિઝા કે વાસિતે

તૂરે ઈરફાનો ઉલુવ્વો હમ્દો હુસ્ના વ બહા

દે અલી²¹ મૂસા²² હસન²³ અહમદ²⁴ બહા²⁵ કે વાસિતે

1 : યા'ની અલ્લાહ તઆલા ને ઈન્હેં અચ્છી રોઝી અત્તા ફરમાઈ.

બહરે ઈબ્રાહીમ²⁶ મુઝ પર નારે ગમ ગુલઝાર કર
ભીક દે દાતા ભિકારી²⁷ બાદશા કે વાસિતે

ખાનએ દિલ કો ઝિયા દે રૂએ ઈમાં કો જમાલ
શહ ઝિયા²⁸ મૌલા જમાલુલ ઔલિયા²⁹ કે વાસિતે

દે મુહમ્મદ³⁰ કે લિયે રોઝી કર અહમદ³¹ કે લિયે
ખ્વાને ફઝલુલ્લાહ³² સે હિસ્સા ગદા કે વાસિતે

દીનો દુન્યા કે મુઝે બ-રકાત દે બ-રકાત³³ સે
ઈશકે હક દે ઈશકી ઈશકે ઈન્તિમા¹ કે વાસિતે

હુબ્બે અહલે બૈત દે આલે³⁴ મુહમ્મદ કે લિયે
કર શહીદે ઈશક, હમ્ઝા³⁵ પેશવા કે વાસિતે

દિલ કો અચ્છા તન કો સુથરા જાન કો પુરનૂર કર
અચ્છે³⁶ પ્યારે શમ્સે દી બદરુલ ઉલા કે વાસિતે

દો જહાં મેં ખાદિમે આલે રસૂલુલ્લાહ કર
હઝરતે આલે³⁷ રસૂલે મુક્તદા કે વાસિતે

કર અતા અહમદ રઝાએ અહમદે મુરસલ મુઝે
મેરે મૌલા હઝરતે અહમદ રઝા³⁸ કે વાસિતે

પુરઝિયા કર મેરા ચેહરા હશર મેં ઐ કિબ્રિયા
શહ ઝિયાઉદ્દીન³⁹ પીરે બા સફા કે વાસિતે

أَحْيَا فِي الدُّنْيَا سَلَامٌ بِالسَّلَامِ²
કાદિરી અબ્દુસ્સલામે⁴⁰ ખુશ અદા કે વાસિતે

ઈશકે અહમદ મેં અતા કર ચશમે તર સોઝે જિગર
યા ખુદા ઈલ્યાસ કો અહમદ રઝા કે વાસિતે

સદકા ઈન આ'યાં કા દે છ ઐન ઈઝઝ, ઈલ્મો અમલ
અફવો ઈરફાં આફિયત ઈસ બે નવા કે વાસિતે

1 : યા'ની ઈશક કી નિસ્બત રખને વાલે. 2 : યા'ની હમેં દીનો દુન્યા મેં સલામતી અતા ફરમા.

مآخذ ومراجع

نام کتاب	مصنف	مطبعة
تفسير ابن كثير	ابو الفداء حافظ عماد الدين اسماعيل بن عمر ٥٤٤٣ھ	دار الكتب العلمية بيروت
التفسيرات الاحمدية	علامة الشيخ احمد ملا جيون جونهوري ١١٣٠ھ	پشاور
تفسير الطبري	ابو جعفر محمد بن جرير الطبري ٥٣١٠ھ	دار الكتب العلمية بيروت
تفسير روح البيان	الشيخ امام اسماعيل حقي البروسوي ١١٣٤ھ	کوئٹہ
تفسير عبدالرزاق	امام عبد الرزاق بن همام الصنعاني ٢١١ھ	دار الكتب العلمية بيروت
تفسير البحر المحیط	ابو حيان محمد بن يوسف الاندلسي ٤٣٥ھ	دار الكتب العلمية بيروت
تفسير البغوي	امام ابو محمد حسين بن مسعود البغوي ٥١٦ھ	دار الكتب العلمية بيروت
صحيح البخاري	امام محمد بن اسماعيل البخاري ٢٥٦ھ	دار الكتب العلمية بيروت
صحيح مسلم	امام مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري ٢٦١ھ	دار ابن حزم بيروت
سنن الترمذي	امام ابو عيسى محمد بن عيسى الترمذي ٢٤٩ھ	دار الفكر بيروت
سنن ابی داود	امام ابو داود سليمان بن الاشعث السجستاني ٢٤٥ھ	دار احیاء التراث العربی
سنن النسائي	امام ابو عبد الرحمن احمد بن شعيب النسائي ٣٠٣ھ	دار الكتب العلمية بيروت
سنن ابن ماجه	امام ابو عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه ٢٤٣ھ	دار المعرفة بيروت
الموطا	امام الائمة مالك بن انس ١٤٩ھ	المكتبة العصرية بيروت
شعب الايمان	امام ابوبكر احمد بن الحسين البيهقي ٣٥٨ھ	دار الكتب العلمية بيروت
المعجم الكبير	حافظ ابو القاسم سليمان بن احمد الطبراني ٣٦٠ھ	دار احیاء التراث العربی
مشکوٰۃ المصابيح	امام محمد بن عبد الله الخطيب التبريزي ٤٣٢ھ	دار الكتب العلمية بيروت
مجمع الزوائد	حافظ نور الدين علي بن ابی بكر ٨٠٤ھ	دار الفكر بيروت

મસند الفردوس	حافظ شيرويه بن شهر دار الديلمي ٥٠٩ھ	دارالفكر بيروت
شرح السنة	امام حسين بن مسعود البغوي ٥١٢ھ	دارالكتب العلمية بيروت
سنن الدارمي	امام ابو محمد عبد الله بن عبد الرحمن الدارمي ٢٥٥ھ	دارالمعرفة بيروت
سنن الدار قطني	امام علي بن عمر الدار قطني ٣٨٥ھ	دارالكتب العلمية بيروت
السنن الكبرى	امام ابو بكر احمد بن الحسين البيهقي ٣٨٥ھ	دارالكتب العلمية بيروت
المستدرک	امام محمد بن عبد الله الحاكم النيشاپوري ٤٠٥ھ	دارالمعرفة بيروت
الترغيب والترهيب	امام زكي الدين عبد العظيم بن عبد القوى المنذري ٦٠١ھ	دارالفكر بيروت
الجامع الصغير	امام جلال الدين عبد الرحمن بن ابي بكر السيوطي ٩١١ھ	دارالكتب العلمية بيروت
جمع الجوامع	امام جلال الدين عبد الرحمن بن ابي بكر السيوطي ٩١١ھ	دارالكتب العلمية بيروت
كشف الخفاء	امام اسماعيل بن محمد العجلوني ١١٢٢ھ	مؤسسة الرسالة بيروت
موسوعة الامام ابن ابي الدنيا	حافظ امام ابو بكر عبد الله بن محمد القرشي ٢٨١ھ	المكتبة العصرية بيروت
کنز العمال	علامة علاء الدين علي المتقي بن حسام الدين ٩٤٥ھ	دارالكتب العلمية بيروت
حلیة الاولیاء	امام حافظ ابو نعيم احمد بن عبد الله الاصبهاني ٣٣٠ھ	دارالكتب العلمية بيروت
الزهد الكبير	امام ابو بكر احمد بن الحسين بن علي البيهقي ٣٥٨ھ	مؤسسة الكتب الثقافية بيروت
الزهد	امام ابو عبد الله احمد بن محمد بن حنبل ٢٤١ھ	دارا لغد الجديد مصر
كتاب الزهد	شيخ الاسلام امام عبد الله بن مبارك المرزوي ١٨١ھ	دارالكتب العلمية بيروت
فيض القدير	علامة محمد عبد الرؤف المناوي ١٠٣١ھ	دارالكتب العلمية بيروت
مرآة المناجیح	مفتي احمد يار خان نعيمی ١٣٩١ھ	نعمی کتب خانہ گجرات
شرح مسند ابي حنيفة	امام الهمام علامة علي القاري الحنفي ١٠١٣ھ	دارالكتب العلمية بيروت
القول البديع	حافظ محمد بن عبد الرحمن السخاوي ٩٠٣ھ	مؤسسة الريان بيروت
وسائل الوصول	الشيخ يوسف بن اسماعيل النبهاني ١٣٥٠ھ	دارالمنهاج بيروت

الشمال المحمدية	امام ابو عيسى محمد بن سورة الترمذى ٥٢٩ھ	دار احیاء التراث العربی
المختصر القدوری	علامه ابوالحسين احمد بن محمد القدوری ٥٣٨ھ	مکتبه ضیائیہ راولپنڈی
الهدایة	ابو الحسن علی بن ابی بکر المرغینانی ٥٩٣ھ	دار احیاء التراث العربی
الدرا المختار	امام علاء الدین محمد بن علی الحصفی ١٠٨٨ھ	دار المعرفه بیروت
ردالمحتار	امام محمد امین ابن عابدين الشامي ١٢٥٢ھ	دار المعرفه بیروت
الفتاوى الهندية	علامة نظام الدين الحنفي ١١٦١ھ، وجماعة من علماء الهند	دار احیاء التراث العربی
الفتاوى الخانية	امام الشيخ قاضی حسن بن منصور الاوزجندی ٥٩٢ھ	پشاور
فتح القدير	امام ابن الهمام كمال الدين محمد بن عبد الواحد ٦٨١ھ	کوئٹہ
المحيط البرهانی	امام محمود بن احمد البخاری ٦١٦ھ	دار احیاء التراث العربی
تبیین الحقائق	امام فخر الدين عثمان بن علی الزیلعی الحنفی ٤٣٣ھ	دارالکتب العلمیة بیروت
النهر الفائق	امام ابن نجيم سراج الدين عمر بن ابراهيم الحنفی ١٠٠٥ھ	ملتان
نور الايضاح	علامة ابو الاخلاص حسن بن عمار الشرنبلالی ١٠٢٩ھ	برکات المدینہ
الجوهرة النيرة	علامة ابوبکر بن علی الحداد ٨٠٠ھ	کراچی
البحر الرائق	امام ابن نجيم زين الدين بن ابراهيم الحنفی ٩٤٠ھ	دارالکتب العلمیة بیروت
غنية المتملی	علامة محمد ابراهيم بن الحلبي ٩٥٦ھ	لاهور
منية المصلي	علامة سيد الدين محمد بن محمد الكاشغري ٤٠٥ھ	ضیاء القرآن لاہور
خلاصة الفتاوى	علامة طاهر بن عبد الرشيد البخاری ٥٣٢ھ	کوئٹہ
منحة الخالق	علامة سيد محمد امين ابن عابدين الشامي ١٢٥٢ھ	کوئٹہ
فتاوى رضويه	اعلیٰ حضرت امام احمد رضا بن نقی علی خان ١٣٣٠ھ	رضا فاؤنڈیشن لاہور
بهار شریعت	صدر الشریعہ علامہ مفتی امجد علی قادری ١٣٦٤ھ	مکتبہ المدینہ کراچی

دار صادر بيروت	امام محمد بن احمد الغزالي ٥٠٥ هـ	احياء علوم الدين
دارالکتب العلمیة بیروت	امام علی بن یوسف الشطنوفی ٤١٣ هـ	بهجة الاسرار
دارالمعرفة بيروت	امام عبد الوهاب بن احمد بن علی الشعرانی ٩٤٣ هـ	تنبيه المفتیین
انتشارات گنجینه تهران	امام محمد بن محمد الغزالی ٥٠٥ هـ	کیمیائے سعادت
دارالکتب العلمیة بیروت	امام محمد بن محمد الغزالی ٥٠٥ هـ	مکاشفة القلوب
دارالکتب العلمیة بیروت	امام محمد بن محمد الغزالی ٥٠٥ هـ	منهاج العابدین
دارالکتب العلمیة بیروت	الشیخ ابوطالب محمد بن علی المکی ٢٨٦ هـ	قوت القلوب
دارالکتب العلمیة بیروت	امام احمد بن محمد بن عبد ربه الاندلسی ٣٢٨ هـ	العقد الفريد
دارالکتب العلمیة بیروت	سید محمد بن محمد الحسینی الزبیدی ١٢٠٥ هـ	اتحاف السادة المتقین
انتشارات گنجینه تهران	شیخ فريد الدين عطار نیشاپوری ٦٢٢ هـ	تذكرة الاولیاء
شیر برادرز لاهور	فريد الملت والدين بابا فريد الدين گنج شکر ٦٢٨ هـ	راحت القلوب
دارالفکر بیروت	ابن عساکر امام ابو القاسم علي بن الحسن ٥٤١ هـ	تاریخ مدینة دمشق
دارالکتب العلمیة بیروت	ابو بکر احمد بن مروان الدینوری المالکی ٣٣٣ هـ	المجالسة وجواهر العلم
دارالفکر بیروت	امام ابو احمد عبد الله بن عدي الجرجاني ٣٦٥ هـ	الکامل لابن عدى
دارالمنار	علامة السيد الشريف علي بن محمد الجرجاني ٨١٦ هـ	التعريفات
مکتبه قادريه نظاميه لاهور	سید مولانا میر عبد الواحد حسینی بلگرامی ١٠١٧ هـ	سبع سنابل
مکتبه المدینہ کراچی	حضرت علامہ مولانا ابو بلال محمد الیاس عطار قادری	پر دمے کے بارے میں سوال جواب
مکتبه المدینہ کراچی	حضرت علامہ مولانا ابو بلال محمد الیاس عطار قادری	چند مے کے بارے میں سوال جواب
مکتبه المدینہ کراچی	اعلیٰ حضرت امام احمد رضا بن نقی علی خان ١٣٣٠ هـ	حدائق بخشش

મજલિસે અલ મદીનતુલ ઇલ્મિયા કી તરફ સે પેશ કર્દા કુતુબો રસાઇલ ﴿શો'બએ કુતુબે આ'લા હઝરત﴾

ઉર્દૂ કુતુબ :

- 1..... રાહે ખુદા મેં ખર્ચ કરને કે ફઝાઇલ (رَأَى الْخَطِّ وَالْوَبَاءَ بِغَوَّةِ الْجَبْرِانِ وَمَوَاسِيَةِ الْفُقَرَاءِ) (કુલ સફહાત : 40)
- 2..... કરન્સી નોટ કે શર-ઈ અહકામાત (كَهْلُ الْقَفِيهِ الْقَاهِمِ فِي أَحْكَامِ قُرْطَاسِ النَّرَاهِمِ) (કુલ સફહાત : 199)
- 3..... ફઝાઇલે દુઆ (أَحْسَنُ الْوَعَاءِ لِآذَابِ الدُّعَاءِ مَعَ ذَنْبِ الْمُدَّعَاءِ لِأَحْسَنِ الْوَعَاءِ) (કુલ સફહાત : 326)
- 4..... ઈદેન મેં ગલે મિલના કેસા ? (وَسَاحُ الْجُنْدِي تَحْلِيلُ مُعَانَقَةِ الْعَيْدِ) (કુલ સફહાત : 55)
- 5..... વાલિદેન, ઝૌજૈન ઓર અસાતિઝા કે હુકૂક (الْخُفُوقُ لَطَرَحِ الْعُقُوقِ) (કુલ સફહાત : 125)
- 6..... શરીઅત વ તરીકત યાઘઝઝાશરૂ' (مَقَالُ الْعُرَفَاءِ بِإِغْزَايِ شَرْعٍ وَعُلَمَاءِ) (કુલ સફહાત : 57)
- 7..... વિલાયત કા આસાન રાસ્તા (તસવ્વુરે શૌખ) (الْيَاقُوتَةُ الْوَاسِطَةُ) (કુલ સફહાત : 60)
- 8..... આ'લા હઝરત સે સુવાલ જવાબ (إِظْهَارُ الْحَقِّ الْجَلِيِّ) (કુલ સફહાત : 100)
- 9..... હુકૂકુલ ઇબાદ કેસે મુઆફ હોં (أَعْجَبُ الْإِمْدَادِ) (કુલ સફહાત : 47)
- 10..... સુબૂતે હિલાલ કે તરીકે (طُرُقُ إِثْبَاتِ هَلَالٍ) (કુલ સફહાત : 63)
- 11..... ઔલાદ કે હુકૂક (مَشْعَلَةُ الْإِرْشَادِ) (કુલ સફહાત : 31)
- 12..... મઆશી તરક્કી કા રાઝ (હાશિયા વ તશરીહ તદબીરે ફલાહ વ નજાત વ ઈસ્લાહ) (કુલ સફહાત : 41)
- 13..... અલ મલ્ફૂઝ અલ મા'રૂફ બિહ મલ્ફૂઝાતે આ'લા હઝરત (મુકમ્મલ ચાર હિસ્સે) (કુલ સફહાત : 561)
- 14..... ઈમાન કી પહચાન (હાશિયા તમ્હીદુલ ઈમાન) (કુલ સફહાત : 74)
- 15..... અલ વઝી-ફતુલ કરીમા (કુલ સફહાત : 46)
- 16..... કન્ઝુલ ઈમાન મઅ ખઝાઈનુલ ઈરફાન (કુલ સફહાત : 1185)
- 17..... હદાઈકે બખ્શિશ (કુલ સફહાત : 446)
- 18..... બયાઝે પાક હુજજતુલ ઈસ્લામ (કુલ સફહાત : 37)
- 19..... તફસીરે સિરાતુલ જિનાન (જિલ્દ અવ્વલ) (કુલ સફહાત : 524)

- 10..... નેકી કી દા'વત કે ફઝાઈલ (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ) (કુલ સફહાત : 98)
- 11..... ફેઝાને મજારાતે ઔલિયા (كَشَفُ النُّورِ عَنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ) (કુલ સફહાત : 144)
- 12..... દુન્યા સે બે રગ્બતી ઔર ઉમ્મીદોં કી કમી (الزُّهُدُ وَقَصْرُ الْأَمَلِ) (કુલ સફહાત : 85)
- 13..... રાહે ઇલ્મ (تَعْلِيمُ الْمُتَعَلِّمِ طَرِيقُ التَّعَلُّمِ) (કુલ સફહાત : 102)
- 14..... હિકાયતેં ઔર નસીહતેં (الرَّوْضُ الْفَاتِقُ) (કુલ સફહાત : 649)
- 15..... એહયાઉલ ઉલૂમ કા ખુલાસા (كِبَابُ الْإِحْيَاءِ) (કુલ સફહાત : 641)
- 16..... અચ્છે બુરે અમલ (رِسَالَةُ الْمَذَاكِرَةِ) (કુલ સફહાત : 122)
- 17..... શુક કે ફઝાઈલ (الشُّكْرُ لِلَّهِ غَزْوٌ جَلِ) (કુલ સફહાત : 122)
- 18..... હુસ્ને અખ્લાક (مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ) (કુલ સફહાત : 102)
- 19..... આંસૂઓં કા દરિયા (بَحْرُ الدُّمُوعِ) (કુલ સફહાત : 300)
- 20..... આદાબે દીન (الْأَدَبُ فِي الدِّينِ) (કુલ સફહાત : 63)
- 21..... શાહરાહે ઔલિયા (مِنْهَاجُ الْغَارِفِينَ) (કુલ સફહાત : 36)
- 22..... બેટે કો નસીહત (إِيْهَا الْوَلَدُ) (કુલ સફહાત : 64)
- 23..... ઇસ્લાહે આ'માલ (الْحَدِيْقَةُ النَّدِيَّةُ شَرْحُ طَرِيقَةِ الْمُحَمَّدِيَّةِ) (જિલ્દ અવ્વલ) (કુલ સફહાત : 866)
- 24..... જહન્નમ મેં લે જાને વાલે આ'માલ (الزَّوْجَرُ عَنْ أَقْبَرِ الْكَبَائِرِ) (જિલ્દ દુવુમ) (કુલ સફહાત : 1012)
- 25..... આશિકાને હદીસ કી હિકાયાત (الرَّحْلَةُ فِي طَلَبِ الْحَدِيثِ) (કુલ સફહાત : 105)
- 26..... એહયાઉલ ઉલૂમ (જિલ્દ અવ્વલ) (احياء علوم الدين) (કુલ સફહાત : 1124)
- 27..... એહયાઉલ ઉલૂમ (જિલ્દ દુવુમ) (احياء علوم الدين) (કુલ સફહાત : 1400)
- 28..... એહયાઉલ ઉલૂમ (જિલ્દ સિવુમ) (احياء علوم الدين) (કુલ સફહાત : 1286)
- 29..... ઉયૂનુલ હિકાયાત (મુતજર્મ, હિસ્સએ અવ્વલ) (કુલ સફહાત : 412)
- 30..... ઉયૂનુલ હિકાયાત (મુતજર્મ, હિસ્સએ દુવુમ) (કુલ સફહાત : 413)
- 31..... અલ્લઘુએ અલી અફકર (الدَّعْوَةُ إِلَى الْفِكْرِ) (કુલ સફહાત : 148)
- 32..... ફૂતુલ કુલૂબ (કુલ સફહાત : 826)

﴿શો'બએ દર્સી કુતુબ﴾

- 1..... મરાહ અરુઆહ મેં હાશિએ સિયા અલાસબાહ (مَراح الارواح مع حاشية ضياء الاصباح) (કુલ સફહાત : 241)
- 2..... અરબીન નુવુબી ફી અહાદિથ નુબીયા (الاربعين النووية في الأحاديث النبوية) (કુલ સફહાત : 155)

- 3..... (કુલ સફહાત : 325) اتقان الفراسة شرح ديوان الحماسة
- 4..... (કુલ સફહાત : 299) اصول الشاشي مع احسن الحواشي
- 5..... (કુલ સફહાત : 392) نورالايضاح مع حاشية النور والضياء
- 6..... (કુલ સફહાત : 384) شرح العقائد مع حاشية جمع الفرائد
- 7..... (કુલ સફહાત : 158) الفرح الكامل على شرح مئة عامل
- 8..... (કુલ સફહાત : 280) غناية النحو في شرح هداية النحو
- 9..... (કુલ સફહાત : 55) صرف بهائي مع حاشية صرف بهائي
- 10..... (કુલ સફહાત : 241) دروس البلاغة مع شمس البراعة
- 11..... (કુલ સફહાત : 119) مقدمة الشيخ مع التحفة المرضية
- 12..... (કુલ સફહાત : 175) نزهة النظر شرح نخبة الفكر
- 13..... (કુલ સફહાત : 203) نحو مير مع حاشية نحو مير
- 14..... (કુલ સફહાત : 144) تلخيص اصول الشاشي
- 15..... (કુલ સફહાત : 288) نصاب النحو
- 16..... (કુલ સફહાત : 95) نصاب اصول حديث
- 17..... (કુલ સફહાત : 79) نصاب التجويد
- 18..... (કુલ સફહાત : 101) المحادثة العربية
- 19..... (કુલ સફહાત : 45) تعريفات نحوية
- 20..... (કુલ સફહાત : 141) خاصيات ابواب
- 21..... (કુલ સફહાત : 44) شرح مئة عامل
- 22..... (કુલ સફહાત : 343) نصاب الصرف
- 23..... (કુલ સફહાત : 168) نصاب المنطق
- 24..... (કુલ સફહાત : 466) انوار الحديث
- 25..... (કુલ સફહાત : 184) نصاب الادب
- 26..... (કુલ સફહાત : 341) ٣٠-٤٠٠ راशिदीन
- 27..... (કુલ સફહાત : 317) قصيده برده مع شرح خرپوتی
- 28..... (કુલ સફહાત : 252) كافيه مع شرح ناجيه
- 29..... (કુલ સફહાત : 128) અલ હકુલ મુબીન
- 30..... (કુલ સફહાત : 364) تفسير الجلالين مع حاشية انوار الحرمين
- 31..... (કુલ સફહાત : 228) فيض الادب (મુકમ્મલ હિસસએ અવ્વલ, દુવુમ)
- 32..... (કુલ સફહાત : 173) منتخب الابواب من احياء علوم الدين (અ-રબી)

﴿શો'બએ તખરીજ﴾

- 1..... સહાબએ કિરામ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ أَجْمَعِينَ કા ઈશકે રસૂલ (કુલ સફહાત : 274)
- 2..... બહારે શરીઅત, જિલ્દ અવ્વલ (હિસ્સા 1 તા 6) (કુલ સફહાત : 1360)
- 3..... બહારે શરીઅત, જિલ્દ દુવુમ (હિસ્સા 7 તા 13) (કુલ સફહાત : 1304)
- 4..... બહારે શરીઅત, જિલ્દ સિવુમ (હિસ્સા 14 તા 20) (કુલ સફહાત : 1332)
- 5..... બહારે શરીઅત (સોલહવાં હિસ્સા) (કુલ સફહાત : 312)
- 6..... ઉમ્મહાતુલ મુઅમિનીન رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ (કુલ સફહાત : 59)
- 7..... અજાઈબુલ કુરઆન મઅ ગરાઈબુલ કુરઆન (કુલ સફહાત : 422)
- 8..... જન્મ કે તલબગારોં કે લિયે મ-દની ગુલદસ્તા (કુલ સફહાત : 470)
- 9..... ફૈઝાને યાસીન શરીફ મઅ દુઆએ નિરફ શા'બાનુલ મુઅઝ્ઝમ
(કુલ સફહાત : 20)
- 10..... અથ્થે માહોલ કી બ-ર-કતે (કુલ સફહાત : 56)
- 11..... ગુલદસ્તએ અકાઈદો આ'માલ (કુલ સફહાત : 244)
- 12..... તહકીકાત (કુલ સફહાત : 142)
- 13..... જન્મતી ઝેવર (કુલ સફહાત : 679)
- 14..... ઈલ્મુલ કુરઆન (કુલ સફહાત : 244)
- 15..... સવાનેહે કરબલા (કુલ સફહાત : 192)
- 16..... અર-બઈને હ-નફિયા (કુલ સફહાત : 112)
- 17..... કિતાબુલ અકાઈદ (કુલ સફહાત : 64)
- 18..... મુન્તખબ હદીસેં (કુલ સફહાત : 246)
- 19..... ઈસ્લામી ઝિન્દગી (કુલ સફહાત : 170)
- 20..... આઈનએ કિયામત (કુલ સફહાત : 108)
- 21 તા 27..... ફતાવા અહલે સુન્નત (સાત હિસ્સે)
- 28..... હક્કો બાતિલ કા ફર્ક (કુલ સફહાત : 50)
- 29..... બિહિશ્ત કી કુન્જિયાં (કુલ સફહાત : 249)
- 30..... જહન્નમ કે ખતરાત (કુલ સફહાત : 207)
- 31..... કરામાતે સહાબા (કુલ સફહાત : 346)
- 32..... અખ્લાકે સાલિહીન (કુલ સફહાત : 78)
- 33..... સીરતે મુસ્તફા (કુલ સફહાત : 875)
- 34..... આઈનએ ઈબ્રત (કુલ સફહાત : 133)

35..... ફેઝાને નમાઝ (કુલ સફહાત : 49)

36..... 19 દુરુદો સલામ (કુલ સફહાત : 16)

﴿શો'બએ ફેઝાને સહાબા﴾

1..... હઝરતે તલહા બિન ઉબૈદુલ્લાહ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 56)

2..... હઝરતે ઝુબૈર બિન અવ્વામ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 72)

3..... હઝરતે સય્યિદુના સા'દ બિન અબી વક્કાસ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 89)

4..... હઝરતે અબૂ ઉબૈદા બિન જર્હાહ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 60)

5..... હઝરતે અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 132)

6..... ફેઝાને સઈદ બિન ઝૈદ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 32)

7..... ફેઝાને સિદીકે અકબર رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ (કુલ સફહાત : 720)

﴿શો'બએ ફેઝાને સહાબિયાત﴾

1..... શાને ખાતૂને જન્મત (કુલ સફહાત : 501)

2..... ફેઝાને આઈશા સિદીકા (કુલ સફહાત : 608)

﴿શો'બએ ઇસ્લાહી કુતુબ﴾

1..... ગૌસે પાક رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ કે હાલાત (કુલ સફહાત : 106)

2..... તકબુર (કુલ સફહાત : 97)

3..... 40 ફરામીને મુસ્તફા صَلَّی اللهُ تَعَالَى عَلَیْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (કુલ સફહાત : 87)

4..... બદ ગુમાની (કુલ સફહાત : 57)

5..... કબ્ર મેં આને વાલા દોસ્ત (કુલ સફહાત : 115)

6..... નૂર કા ખિલોના (કુલ સફહાત : 32)

7..... આ'લા હઝરત કી ઈન્ફિરાદી કોશિશોં (કુલ સફહાત : 49)

8..... ફિકે મદીના (કુલ સફહાત : 164)

9..... ઇમ્તિહાન કી તય્યારી કેસે કરેં ? (કુલ સફહાત : 32)

10..... રિયાકારી (કુલ સફહાત : 170)

11..... કૌમે જિન્નાત ઔર અમીરે અહલે સુન્નાત (કુલ સફહાત : 262)

12..... ઉશર કે અહકામ (કુલ સફહાત : 48)

13..... તૌબા કી રિવાયાત વ હિકાયાત (કુલ સફહાત : 124)

14..... ફેઝાને ઝકાત (કુલ સફહાત : 150)

15..... અહાદીસે મુબારકા કે અન્વાર (કુલ સફહાત : 66)

16..... તરબિયતે ઔલાદ (કુલ સફહાત : 187)

- 17..... કામ્યાબ તાલિબે ઇલ્મ કૌન ? (કુલ સફહાત : 63)
- 18..... ટીવી ઔર મૂવી (કુલ સફહાત : 32)
- 19..... તલાક કે આસાન મસાઈલ (કુલ સફહાત : 30)
- 20..... મુફ્તિયે દા'વતે ઇસ્લામી (કુલ સફહાત : 96)
- 21..... ફેઝાને ચેહલ અહાદીસ (કુલ સફહાત : 120)
- 22..... શર્હ શ-જ-રએ કાદિરિય્યહ (કુલ સફહાત : 215)
- 23..... નમાઝ મેં લુક્મા દેને કે મસાઈલ (કુલ સફહાત : 39)
- 24..... ખૌફે ખુદા ﷻ (કુલ સફહાત : 160)
- 25..... તઆરુફે અમીરે અહલે સુન્નત (કુલ સફહાત : 100)
- 26..... ઇન્ફિરાદી કોશિશ (કુલ સફહાત : 200)
- 27..... આયાતે કુરઆની કે અન્વાર (કુલ સફહાત : 62)
- 28..... નેક બનને ઔર બનાને કે તરીકે (કુલ સફહાત : 696)
- 29..... ફેઝાને એહયાઉલ ઉલૂમ (કુલ સફહાત : 325)
- 30..... ઝિયાએ સ-દકાત (કુલ સફહાત : 408)
- 31..... જન્મત કી દો ચાબિયાં (કુલ સફહાત : 152)
- 32..... કામ્યાબ ઉસ્તાઝ કૌન ? (કુલ સફહાત : 43)
- 33..... તંગદસ્તી કે અસ્બાબ (કુલ સફહાત : 33)
- 34..... હજ વ ઉમ્રહ કા મુખ્તસર તરીકા (કુલ સફહાત : 48)
- 35..... જલ્દ બાઝી કે નુક્સાનાત (કુલ સફહાત : 168)
- 36..... કસીદએ બુદા'સે રૂહાની ઇલાજ (કુલ સફહાત : 22)
- 37..... તઝકિરએ સદરુલ અફઝિલ (કુલ સફહાત : 25)
- 38..... સુન્નતેં ઔર આદાબ (કુલ સફહાત : 125)
- 39..... બુઝો કીના (કુલ સફહાત : 83)
- 40..... મઝારાતે ઔલિયા કી હિકાયાત (કુલ સફહાત : 48)
- 41..... ફેઝાને ઇસ્લામ કોર્સ હિસ્સએ અવ્વલ (કુલ સફહાત : 79)
- 42..... ફેઝાને ઇસ્લામ કોર્સ હિસ્સએ દુવુમ (કુલ સફહાત : 102)
- 43..... મહબૂબે અત્તાર કી 122 હિકાયાત (કુલ સફહાત : 208)
- 44..... બદ ગુશૂની (કુલ સફહાત : 128)
- 45..... ફેઝાને દાતા ગંજ બખ્શ (કુલ સફહાત : 20)
- 46..... ફેઝાને પીર મેહર અલી શાહ (કુલ સફહાત : 33)
- 47..... હઝરતે સય્યિદુના ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ કી 425 હિકાયાત
(કુલ સફહાત : 590)

- 48..... ઇસ્લામ કી બુન્યાદી બાર્તે (હિસ્સા 1) (સાબિકા નામ : મ-દની નિસાબ બરાએ મ-દની કાઈદા) (કુલ સફહાત : 60)
- 49..... ઇસ્લામ કી બુન્યાદી બાર્તે (હિસ્સા 2) (સાબિકા નામ : મ-દની નિસાબ બરાએ નાઝિરા) (કુલ સફહાત : 104)
- 50..... ઇસ્લામ કી બુન્યાદી બાર્તે (હિસ્સા 3) (કુલ સફહાત : 352)

﴿શો'બએ અમીરે અહલે સુન્નત﴾

- 1..... સરકાર صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કા પૈગામ અત્તાર કે નામ (કુલ સફહાત : 49)
- 2..... મુકદ્દસ તહરીરાત કે અદબ કે બારે મેં સુવાલ જવાબ (કુલ સફહાત : 48)
- 3..... ઇસ્લાહ કા રાઝ (મ-દની ચેનલ કી બહારે હિસ્સએ દુલુમ) (કુલ સફહાત : 32)
- 4..... 25 ફિસ્થેન કૈદિયોં ઔર પાદરી કા કબૂલે ઇસ્લામ (કુલ સફહાત : 33)
- 5..... દા'વતે ઇસ્લામી કી જેલખાના જાત મેં ખિદમાત (કુલ સફહાત : 24)
- 6..... વુઝૂ કે બારે મેં વસ્વસે ઔર ઉન કા ઇલાજ (કુલ સફહાત : 48)
- 7..... તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત સિવુમ (સુન્નતે નિકાલ) (કુલ સફહાત : 86)
- 8..... આદાબે મુર્શિદે કામિલ (મુકમ્મલ પાંચ હિસ્સે) (કુલ સફહાત : 275)
- 9..... ખુલન્દ આવાઝ સે ઝિક્ર કરને મેં હિક્મત (કુલ સફહાત : 48)
- 10..... કબ્ર ખુલ ગઈ (કુલ સફહાત : 48)
- 11..... પાની કે બારે મેં અહમ મા'લૂમાત (કુલ સફહાત : 48)
- 12..... ગૂંગા મુબલ્લિગ (કુલ સફહાત : 55)
- 13..... દા'વતે ઇસ્લામી કી મ-દની બહારે (કુલ સફહાત : 220)
- 14..... ગુમશુદા દૂલ્હા (કુલ સફહાત : 33)
- 15..... મેં ને મ-દની બુરકઅ કયૂં પહના ? (કુલ સફહાત : 33)
- 16..... જિન્નોં કી દુન્યા (કુલ સફહાત : 32)
- 17..... તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત : 2 (કુલ સફહાત : 48)
- 18..... ગાફિલ દરઝી (કુલ સફહાત : 36)
- 19..... મુખા-લ-ફત મહબ્બત મેં કેસે બદલી ? (કુલ સફહાત : 33)
- 20..... મુર્દા બોલ ઉઠા (કુલ સફહાત : 32)
- 21..... તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત : 1 (કુલ સફહાત : 49)
- 22..... કફન કી સલામતી (કુલ સફહાત : 32)
- 23..... તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત : 4 (કુલ સફહાત : 49)

- 24..... મેં હયાદાર કેસે બની ? (કુલ સફહાત : 32)
- 25..... ચલ મદીના કી સઆદત મિલ ગઈ (કુલ સફહાત : 32)
- 26..... બદ નસીબ દૂલ્હા (કુલ સફહાત : 32)
- 27..... મા'જૂર બચ્ચી મુબલિગા કેસે બની ? (કુલ સફહાત : 32)
- 28..... બે કુસૂર કી મદદ (કુલ સફહાત : 32)
- 29..... અત્તારી જિન્ન કા ગુસ્લે મચ્ચિત (કુલ સફહાત : 24)
- 30..... હેરોઈન્ચી કી તૌબા (કુલ સફહાત : 32)
- 31..... નૌ મુસ્લિમ કી દર્દ ભરી દાસ્તાન (કુલ સફહાત : 32)
- 32..... મદીને કા મુસાફિર (કુલ સફહાત : 32)
- 33..... ખૌફનાક દાંતોં વાલા બચ્ચા (કુલ સફહાત : 32)
- 34..... ફિલ્મી અદાકાર કી તૌબા (કુલ સફહાત : 32)
- 35..... સાસ બહૂ મેં સુલ્હ કા રાઝ (કુલ સફહાત : 32)
- 36..... કબ્રિસ્તાન કી ચુઝેલ (કુલ સફહાત : 24)
- 37..... ફૈઝાને અમીરે અહલે સુન્નત (કુલ સફહાત : 101)
- 38..... હેરત અંગેઝ હાદિસા (કુલ સફહાત : 32)
- 39..... મૉર્ડન નૌ જવાન કી તૌબા (કુલ સફહાત : 32)
- 40..... ક્રિસ્ચેન કા કબૂલે ઇસ્લામ (કુલ સફહાત : 32)
- 41..... સલાતો સલામ કી આશિકા (કુલ સફહાત : 33)
- 42..... ક્રિસ્ચેન મુસલ્માન હો ગયા (કુલ સફહાત : 32)
- 43..... મ્યૂઝીકલ શો કા મતવાલા (કુલ સફહાત : 32)
- 44..... નૂરાની ચેહરે વાલે બુઝુર્ગ (કુલ સફહાત : 32)
- 45..... આંખોં કા તારા (કુલ સફહાત : 32)
- 46..... વલી સે નિસ્બત કી બ-ર-કત (કુલ સફહાત : 32)
- 47..... બા બ-ર-કત રોટી (કુલ સફહાત : 32)
- 48..... ઈગ્વા શુદા બચ્ચોં કી વાપસી (કુલ સફહાત : 32)
- 49..... મેં નેક કેસે બના (કુલ સફહાત : 32)
- 50..... શરાબી, મુઅઝ્ઝિન કેસે બના (કુલ સફહાત : 32)
- 51..... બદ કિરદાર કી તૌબા (કુલ સફહાત : 32)
- 52..... ખુશ નસીબી કી કિરનેં (કુલ સફહાત : 32)
- 53..... નાકામ આશિક (કુલ સફહાત : 32)
- 54..... મેં ને વીડિયો સેન્ટર ક્યૂં બન્દ કિયા ? (કુલ સફહાત : 32)

- 55..... ચમક્તી આંખોં વાલે બુરુર્ગ (કુલ સફહાત : 32)
- 56..... નાદાન આશિક (કુલ સફહાત : 32)
- 57..... સીનેમા ઘર કા શૈદાઈ (કુલ સફહાત : 32)
- 58..... બુરી સંગત કા વબાલ (કુલ સફહાત : 32)
- 59..... ડાન્સર, ના'ત ખ્વાન બન ગયા (કુલ સફહાત : 32)
- 60..... ગુલૂકાર કૈસે સુધરા ? (કુલ સફહાત : 32)
- 61..... નશેબાઝ કી ઈસ્લાહ કા રાઝ (કુલ સફહાત : 32)
- 62..... કાલે બિચ્છૂ કા ખૌફ (કુલ સફહાત : 32)
- 63..... બ્રેક ડાન્સર કૈસે સુધરા ? (કુલ સફહાત : 32)
- 64..... અજબુલ ખિલ્કત બચ્ચી (કુલ સફહાત : 32)
- 65..... શરાબી કી તૌબા (કુલ સફહાત : 33)
- 66..... કાતિલ ઈમામત કે મુસલ્લે પર (કુલ સફહાત : 32)
- 67..... ચન્દ ઘડિયોં કા સૌદા (કુલ સફહાત : 32)
- 68..... સીંગોં વાલી દુલ્હન (કુલ સફહાત : 32)
- 69..... ભયાનક હાદિસા (કુલ સફહાત : 30)
- 70..... ખૌફનાક બલા (કુલ સફહાત : 33)
- 71..... પુર અસરાર કુત્તા (કુલ સફહાત : 27)
- 72..... શાદી ખાના બરબાદી કે અસ્બાબ ઔર ઉન કા હલ (કુલ સફહાત : 16)
- 73..... ચમકદાર કફન (કુલ સફહાત : 32)
- 74..... અસ્લહે કા સૌદાગર (કુલ સફહાત : 32)
- 75..... ભંગડે બાઝ સુધર ગયા (કુલ સફહાત : 32)
- 76..... જરાઈમ કી દુન્યા સે વાપસી (કુલ સફહાત : 32)
- 77..... કેન્સર કા ઈલાજ (કુલ સફહાત : 32)
- 78..... અજનબી કા તોહફા (કુલ સફહાત : 32)
- 79..... રસાઈલે મ-દની બહાર (કુલ સફહાત : 368)
- 80..... અનોખી કમાઈ (કુલ સફહાત : 32)
- 81..... ઈલ્મો હિક્મત કે 125 મ-દની ફૂલ
(તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત : 5) (કુલ સફહાત : 102)
- 82..... હુકૂકુલ ઈબાદ કી એહતિયાતેં
(તઝકિરએ અમીરે અહલે સુન્નત કિસ્ત : 6) (કુલ સફહાત : 47)
- 83..... ગૂંગે બહરોં કે બારે મેં સુવાલ જવાબ કિસ્ત : 5 (કુલ સફહાત : 23)

સુન્નત કી બહારે

توبلیوے کورآنو سوننت کی آلاہمگیری گئر سیواسی تھریک دا'وتے
 ઈસ્લામી કે મહકે મહકે મ-દની માહોલ મેં બ કસરત સુન્નતેં સીખી ઔર સિખાઈ જાતી હૈં, હર
 જુમા'રાત ઈશા કી નમાઝ કે બા'દ આપ કે શહર મેં હોને વાલે દા'વતે ઈસ્લામી કે હફતાવાર
 સુન્નતોં ભરે ઈજતિમાઅ મેં રિઝાએ ઇલાહી કે લિયે અચ્છી અચ્છી નિયતોં કે સાથ સારી રાત
 ગુઝારને કી મ-દની ઇતિજા હૈ. આશિકાને રસૂલ કે મ-દની કાફિલોં મેં બ નિયતે સવાબ
 સુન્નતોં કી તરબિયત કે લિયે સફર ઔર રોઝાના ફિકે મદીના કે ઝરીએ મ-દની ઈઆમાત કા
 રિસાલા પુર કર કે હર મ-દની માહ કે ઇબ્તિદાઈ દસ દિન કે અન્દર અન્દર અપને યહાં કે
 ઝિમ્મેદાર કો જમ્મ કરવાને કા મા'મૂલ બના લીજિયે, اِنَّ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ, ઈસ કી બ-ર-કત સે પાબન્દે
 સુન્નત બનને, ગુનાહોં સે નફરત કરને ઔર ઈમાન કી હિફાઝત કે લિયે કુહને કા ઝેહન બનેગા.

હર ઈસ્લામી ભાઈ અપના યેહ ઝેહન બનાએ કે “મુઝે અપની ઔર સારી દુન્યા કે
 લોગોં કી ઈસ્લાહ કી કોશિશ કરની હૈ. اِنَّ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ.” અપની ઈસ્લાહ કી કોશિશ કે લિયે
 “મ-દની ઈઆમાત” પર અમલ ઔર સારી દુન્યા કે લોગોં કી ઈસ્લાહ કી કોશિશ કે લિયે
 “મ-દની કાફિલોં” મેં સફર કરના હૈ. اِنَّ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ.

મક-ત-બતુલ મદીના®

દા'વતે ઈસ્લામી

ફેઝાને મદીના શ્રી કોનિયા બગીચે કે પાસ, મિરઝાપૂર, અહમદાબાદ, ગુજરાત, ઇન્ડિયા
 Mo.091 93271 68200 E-mail : maktabaahmedabad@gmail.com www.dawateislami.net